Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हिंदुस्तानी-गुजराती कोश

संपादक

मगनभाई प्रभुदास देसाई

९.२
६०

नवजीवन कार्यालय
अमदावाद

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

ya Samaj Foundation Che

हिंदुस्तानी - गुजराती कोश

Domain. Gurukul Kangri Coll

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गांधीजी आ कोश माटे कहे छे के, "एवो कोश आपणी भाषामां बीजो में जोयो नथी."

आ कोशना शब्दो नागरी तथा उर्दू बेउ लिपिमां आपवामां आव्या छे. अने अर्थो गुजरातीमां आप्या छे. कुल शब्दभंडोळ १६,००० छे. अने गुजराती तथा हिंदुस्तानी-मां एकसरखा वपराता एवा लगभग पंदरेक हजार शब्दो हशे. ते आ कोशमां आपीने बिनजरूरी कद नथी वधार्युं. एम आ कोश ३० हजार उपर शब्दो जेटलुं काम देशे.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सन्दर्भ ग्रन्थ
REFRENCE BOOK

यह पुस्तक वितरित न की जाय
NOT TO BE ISSUED

ऋते ज्ञानान्न मुक्तिः
पुस्तक सं० ...
आगत सं० 29608
तिथि० 18-3-2003
गुरुकुल ग्रन्थालय काँगड़ी.

... १२८४-१६

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गूजरात विद्यापीठ ग्रंथावली-१२

हिंदुस्तानी-गुजराती कोश

संपादक
मगनभाई प्रभुदास देसाई

प्रकाशककी ओरसे भेंट

CHECKED 1973

नवजीवन कार्यालय
अमदावाद

पुस्तकालय
गुरुकुल कांगड़ी

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मुद्रक अने प्रकाशक
जीवणजी डाह्याभाई देसाई
नवजीवन मुद्रणालय, कालुपुर, अमदावाद

पहेली आवृत्ति, ई. स. १९३९, २०००
सुधारेली वधारेली बीजी आवृत्ति
प्रत ५२००

किंमत ४–०–० मार्च, १९४६

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

1.3/10
21704
Stock Verification-2024

देशना अप्रतिम राष्ट्रभाषाप्रचारक

पूज्यश्री गांधीजीने

Stock Verification-2024

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अनुक्रमणिका

बे बोल	गांधीजी	५
बीजी आवृत्तिनुं निवेदन		६
पहेली आवृत्तिना निवेदनमांथी		८
नागरी उर्दू लिप्यंतर विषे समजूती		१२
उर्दू कक्को		१४
वापरनार माटे सूचनाओ		१६
हिंदुस्तानी - गुजराती कोश		१–३७६

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बे बोल

हिन्दुस्तानी-गुजराती कोषनी आ बीजी आवृत्ति छे। एवो कोष आपणी भाषामां बीजो में नथी जोयो। नागरी ने उर्दू लिपिमां साथे शब्दो आपवावाळो कोष ए नवुं साहस लागे छे। जो नागरी अने उर्दू लिपि साथे जाणवा ने हिन्दी अने उर्दू रूपमां साथे बोलवानी आवश्यकतानो स्वीकार थाय, तो आवा कोषोनी जरूरियात बहु छे।

आ कोष वापरवानी रीत सामान्य कोष वपराय छे तेम नथी। आ कोषने हिन्दुस्तानीनो अभ्यासी वारंवार जुए तो तेमांथी बन्ने लिपिनुं ने बन्ने बोलीना शब्दोनुं तेनुं ज्ञान सहेजे वधे। आ कोषना सदुपयोगनी बीजी रीत ए छे के, तेमां भूल रही गई होय तो तेनी नोंध करी लेवी ने जे शब्दो न मळे ते लखी लेवा, ने एनी नोंध वखतोवखत संपादकने मोकल्या करवी। संपादक पोते सूचनानो घटतो उपयोग नवी आवृत्तिने सारु करी शके अथवा वधारा तरीके जेनी पासे कोष होय ते नजीवे दामे नवी आवृत्तिनुं काम लई शके। वळी मूळ कोष खरीदनारने ते पुरवणी तरीके मोकली शकाय।

मारी उमेद छे के आ साहसने गुजराती जनता वधावी लेशे।

मद्रास जतां ट्रेनमां,
२१-१-'४६

मो. क. गांधी

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बीजी आवृत्तिनुं निवेदन

ई. स. १९३९ ना मे मासमां 'राष्ट्रभाषानो गुजराती कोश' नामथी प्रसिद्ध करेला हिंदुस्तानी-गुजराती शब्दकोशनी नवे नामे ने सुधारेली वधारेली आ बीजी आवृत्ति छे. पहेली आवृत्ति लगभग त्रणेक वर्षमां ज पूरी थई गई हती. पण वच्चे १९४२–४नो गाळो आववाथी तेनी नवी आवृत्ति आटली मोडी बहार पाडवी पडी छे.

आ वर्षोमां राष्ट्रना जीवननां अनेक क्षेत्रो जेम राष्ट्रभाषा–प्रचार विषे पण भारे फेरफार थयो छे. देशनुं आ काम एक पगलुं आगळ वध्युं छे. ई. स. १९४२ सुधी आ रचनाकार्य हिंदी साहित्य संमेलननी वर्धा समिति मारफत चालतुं हतुं. ते सालमां छेवटे ए संस्थाए स्पष्ट कर्युं के, ते तो नागरी लिपि अने हिंदी शैलीनो ज अनुक्रमे राष्ट्रलिपि अने राष्ट्रभाषा तरीके प्रचार करशे; आ तेनी मर्यादा छे. तेणे राष्ट्रभाषानुं राष्ट्र-मान्य 'हिंदुस्तानी' नाम पण अपनाववा तैयारी न बतावी. बेउ लिपि द्वारा लखाती उत्तर हिंदनी जे आम लोकभाषा ते राष्ट्रभाषा छे, एवी व्याख्यामां आम तेणे फेरफार कर्यो. आथी पूर्ण राष्ट्रभाषानुं ए काम करवा माटे राष्ट्रना आ रचनाकार्यना नेताओए 'हिंदुस्तानी प्रचार सभा'नी स्थापना करी, अने तेनुं काम आपणे त्यां शरू थयुं.

आ स्थितिमां कोशे पोतानुं शब्दभंडोळ वधारवा उपरांत बेउ लिपिनो पण समावेश करवो जोईए. तो उपरना कार्यमां कोशे पोतानो फाळो आप्यो एम कहेवाय. आ दृष्टिए आ नवी आवृत्तिमां शब्दने बेउ लिपिमां आप्या छे. एटले के, नागरी जोडे उर्दू लिपिमां पण ते छाप्या छे. आ करी शकायुं तेथी संतोष थाय छे. केम के, आवो विचार होवा छतां, तेने अमलमां मूकवा माटे बीबां इ.नी जोगवाई थई शकशे के केम, ए सवाल हतो. जो जोईए तेवां नानां नस्तालीक बीबां मळी शक्यां होत तो उत्तम थात. नस्ख मळ्यां ते पण पूरो संतोष तो नथी ज आपतां. जेम के, जबर, जेर, पेश बरोबर स्थान पर मूकी नथी शकातां. वाचकने जणाववानुं के, ते संज्ञाओ तेमना स्थानना पोताना वर्णनी जरा पछी सामान्यपणे मुकाई छे. जेम के امبط چوڑا لہا छतां, उर्दूमां जोडणी जोवा पूरतो आधार आथी आपी शकाय छे, एय सारुं ज छे.

आम उर्दूमां पण शब्दो आपवामां, शरूमां नहि धारेली तेवी बाबतो, काम करतां करतां, ऊठी छे. हिंदुस्तानीनी बे शैलीओ बे अलग लिपिमां लख्या करवाथी, केटलीक बाबतोमां आ शैलीनो शब्द पेली शैलीमां केम लखवो, ए पहेली वार अनुभवमां आव्युं. आ काममां हुं अज्ञ छुं. 'उर्दू लिपि शिक्षिका'ना लेखको श्री.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गिरिराजजी तथा हंसराजजीए ए काम कर्युं छे. बेउ विद्यापीठना मारा साथीओ छे. बेउ उर्दू लिपि अने भाषा सारी जाणे छे. कहेवानी जरूर नथी के, आ कामने माटे तेमणे सारा गणाता उर्दू कोशोनी मदद लीधी छे. लिप्यंतरनुं आ काम कई ढबे करवामां आव्युं छे, तेना केटलाक नियमो अहीं जणाववा जोईए. ते आ निवेदनने अंते (जुओ पा. १२) अलग आप्या छे. वाचकने मारी विनंती छे के, ते अंगे तेणे आ बे लेखकोए लखेली 'उर्दू लिपि शिक्षिका' पण जोवी जोईए, तो ए अंगे विशेष समजूती मळशे.

शब्दभंडोळ वधीने कुल १६००० थयुं छे. शब्दो उमेर्या छे ते चालु वंचातुं केटलुंक हिंदुस्तानी साहित्य जोईने. केटलाक मित्रोए पण लेवा जेवा शब्दोनी नानी मोटी यादी मोकली छे. ए बधानां नाम गणाव्या वगर ते सौनो आभार मानुं छुं.

शब्दो संघरवा अंगे आंकेली मर्यादा, पहेली आवृत्तिना निवेदनमांथी, आ पछी आपेला उतारामां छे. ते ज आ आवृत्तिमांय चालु रहे छे. एक एवी सलाह हती के, गुजराती तथा हिंदुस्तानी बेउना एकसरखा शब्दो, के जे आ कोशमां नथी संघर्या, तेय लेवा. आ शब्दो लगभग १५००० थाय छे.

आ शब्दोनी यादी भाषाशास्त्रनी दृष्टिए करवा जेवी खरी. पण आ कोशमां ते उमेरवाथी कद वधे ने किंमत वधे, जे तेना प्रचारमां बाधा आणे. ए ज वहेवारु ख्यालथी आ शब्दो आ वेळाय नथी लीधा. आजनी मोंघवारीथी आमेय किंमत तो सारी पेठे वधी ज छे, जेने माटे तो कशो उपाय नथी.

गई आवृत्तिमां 'राष्ट्रभाषानुं स्वरूप' ए मथाळे पू. गांधीजीना विचारोने आमुख तरीके आपेला. आ वेळा तेमणे खास 'बे बोल' लखी आप्या होवाथी ते भाग जतो कर्यो छे. गांधीजीना विचारो जाणवा माटे हवे तेमनुं 'राष्ट्रभाषा विषे विचार' ए नामनुं स्वतंत्र पुस्तक प्रसिद्ध थयुं छे, ते वाचक जुए.

छेवटमां एक वात: हिंदुस्तानी भाषाना प्रचारने अंगे एक गेरसमज थती जोवामां आवे छे, ते ए के, तेमां फारसी अरबी ने संस्कृत शब्दोनो अदलोबदलो के आघापाछी करवानी होय छे. पण, भाग्ये ज कोई एम माने छे. आ तो एक अवळी दलील ज छे. आ कोशनी पाछळ एवी कोई दृष्टि न मानवा विनंती छे. आजनी स्थितिमां हिंदी + उर्दू बेउ शब्दोनुं भंडोळ चालवानुं. लेखक पोतानां रुचि अने शिक्षण प्रमाणे सहेजे अहींथी के तहींथी शब्दो लखशे. जे शब्दो ने जे शैली सामान्य जनताने वधु समजाशे ने गमशे, ते वधु चालशे. आ मोटी कसोटीने जो लेखको अनुसरे, तो आपोआप तेओ सरळ लोकभाषा तरफ वळशे. ते हिंदी हशे तो सरळ हिंदी बनशे ने उर्दू हशे तो सरळ उर्दू बनशे. अने ए दिशामां जतां बेउ शैलीओ एक प्रचलित लोकभाषा, जेने हिंदुस्तानी नामथी कहेवामां आवे छे, तेनी वधुमां वधु नजीक, आपोआप पहोंचशे. आ काम कोशनुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नथी. कोशे तो चालु स्थितिमां काम दे एवो शब्दसंग्रह आपवानो छे. एथी ज एम केटलाक कहे छे के, आजे तो उर्दू शब्दकोश + हिंदी शब्दकोश = पूरो हिंदुस्तानी शब्दसागर गणाय.

एक आथी ऊलटी विचार-दिशा पण प्रवर्ते छे. अने ते ए के, पायानी हिंदुस्तानी जेवुं एक रूप संशोधवुं अने तेने माटे जरूरी एवुं नानुं पायारूप शब्द-भंडोळ खोळवुं. आवा प्रयत्नो पण एक बे जाणमां छे. राष्ट्रभाषाना खेडाण अने वृद्धिने अर्थे आवा आवा विविध अभ्यासो थवा जोईए; प्रांतीय भाषाओ अने हिंदुस्तानीमां एकसरखा शब्दोनी यादीओ थवी जोईए. आ बधुं खूब उपयोगी काम छे. ने तेमां अभ्यासीओ लागशे तो ज एक राष्ट्रभाषा निर्माणना महान कामने सारु वैज्ञानिक मदद पण मळी शकशे.

आ कोश तैयार करवा माटे शब्द–पसंदगी लोकमां प्रचलितताने धोरणे करवानी नेम राखी छे. एने पायानी के संपूर्ण हिंदुस्तानीनो कोश मानवानी भूल न करवामां आवे. एनी नेम एटली ज छे के, आजे आपणे त्यां हिंदुस्तानी प्रचारनी जे प्रगति छे तेने तेणे पहोंची वळवा मथवुं. ते अर्थ जेटलो सरे तेटली एनी कृतार्थता छे. एने वापरनाराओ ए दृष्टिए एने आगळ उपर सुधारवा वधारवा सक्रिय मदद करता रहे ए विनंती छे.

१२–३–'४६ म. प्र. देसाई

पहेली आवृत्तिना निवेदनमांथी

राष्ट्रभाषाने शिक्षणमां स्थान होवुं जोईए एम गांधीजी दक्षिण आफ्रिकाथी हिंद आव्या त्यारथी सतत कहेता आव्या छे. एटले, राष्ट्रीय शिक्षणनी शरूआतथी तेमां तेने अनिवार्य स्थान आपवामां आव्युं छे; अने ते मुजब, विद्यापीठनी स्थापनाथी राष्ट्रभाषाना शिक्षणने तेमां स्थान रह्युं छे. बल्के, विद्यापीठनां ध्येयोमां ज ए विषे एक कलम छे के, "विद्यापीठमां राष्ट्रभाषा हिंदी-हिंदुस्तानीने आवश्यक स्थान हशे." अने तेनी ज साथे ए भाषानी व्याख्यानी स्पष्टता करवा नोंध मूकवामां आवी छे के, "हिंदी-हिंदुस्तानी ए भाषा के जे उत्तरना सामान्य हिंदु मुसल्मान बोले छे अने देवनागरी अथवा फारसी लिपिमां लखाय छे."

१९३०थी '३४ना युद्धना दिवसो बाद, ई. स. १९३५मां विद्यापीठे नवेसर पोतानुं काम शरू कर्युं त्यारे राष्ट्रभाषाने अंगे एक वधु काम पण तेणे उपाड्युं; अने ते पोताने स्थानेथी बने तेटली राष्ट्रभाषाप्रचारने मदद करवानुं. आने अंगे १९३६मां विद्यापीठ मंडळे एक कार्यदिशा पण आंकी हती, अने तेमां गुजरातनी प्रजाने उपयोगी थाय एवो नानकडो राष्ट्रभाषानो कोश करवो, एवुं एक कार्य हतुं. आ कोश ते अनुसार करवामां आव्यो छे.

गुजरातमां राष्ट्रभाषाप्रचारनुं काम एक रीते जोईए तो साव सहेलुं छे. अ–हिंदीभाषी प्रान्तोनी भाषाओमां गुजराती भाषा कदाच हिंदुस्तानीनी साथे घणी ज मळती आवे छे. बेना शब्दभंडोळमां तद्भव अने तत्सम शब्दो ठीक ठीक प्रमाणमां सरखा छे, अथवा फेरफार

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

छे तो एवो जूजजाज के भणेलो गुजराती वाचक सामान्य हिंदी शब्दोनो अर्थ कल्पी शके. एटलुं ज नहि, गुजरातमांथी हिंदी लेखको पण पाक्या छे. वळी, व्रजभाषा साथेनो तेनो सांस्कृतिक संबंध सैकांथी एकसरखो चालतो आवेलो छे. राष्ट्रभाषाना स्वयंसिद्ध प्रचारक समा साधुसंन्यासीओ गुजरातनां गामडांमां हमेश फरता रह्या छे अने तेओए हिंदी साथेनो तेनो संपर्क सतत चालु राखेलो छे. अने तेथी गुजरातमां गिरिधर करतांय कदाच तुलसी-रामायण वधारे वंचाय छे. कबीर अने दादुनां भजनो तेमना पंथ मारफते हजी जीवतां रहेलां छे. आ उपरांत गुजराती वेपारी पण करोडोनी भाषाने कामचलाउ जाण्या वगर ओछो ज रहे एवो छे? गुजरातना मुसलमान राजाओना काळमां फारसी अरबीनी असर पण तळपदी भाषामां ओछी ऊतरी नथी. एटले, गुजरातने माटे राष्ट्रभाषाप्रचारकार्य सहेलुं छे एमां प्रश्न नथी.

पण तेथी ज कदाच ए विषे उपेक्षा थवानो पण भारे भय रहे छे. मात्र वेपार के मुसाफरीनी सवड पूरतो ज परिचय जरूरी छे एम जो मनाय, तो तेटला परिचयथी आपणे एक बोली जरूर शीखी लई शकीए. परन्तु राष्ट्रभाषा एवी बोली मात्र नथी. तेणे तो हिंदनी एकतानुं अने आपणी हिंदी संस्कृतिनुं वाहन बनवानुं छे. प्रजाना राजकारणनी भाषा तो आज आपणी नजर सामे ते बनी रही छे. अनेक प्रांतीय साहित्य-प्रवाहो ए ज मोटी राष्ट्रगंगामां मळवाना छे. आज आपणां प्रांतीय साहित्यो सहेजे बनी जतो परस्पर संबंध कदाच साधे छे. पण तेनी कोई नीतिरीति के नियमबद्ध पद्धति आपणे हजी नथी विकसावी. ए काम पण आगळ जतां राष्ट्रभाषाने ज माथे आवशे एमां कोईने शंका छे?

राष्ट्रभाषानुं आवुं स्वरूप होवाथी तेने आपणे एक बोली मात्र रूपे जाणीने निरांत वाळीए, तो सांस्कृतिक प्रगतिमां गुजरात पाछळ ज पडे एमां शंका नथी. एटले भाषा तरीके तेनुं अध्ययन थवुं जोईए, वधवुं जोईए, अने विकसवुं जोईए. तेने माटे बे दिशाओ देखाय छे:—(१) प्रौढ वर्ग हिंदीप्रचारनी परीक्षाओ आपवाने निमित्ते भाषानो शास्त्रीय अभ्यास शरू करे; (२) शाळाना विद्यार्थीओना अभ्यासक्रममां राष्ट्रभाषाने स्थान मळवुं जोईए;—जे सुधारो, में शरूमां कह्युं ए प्रमाणे, गांधीजी आफ्रिकेथी देशमां आव्या त्यारथी कहेता आव्या छे. प्रौढ वर्गोनी शरूआत गुजरातमां थई छे ए सौने खबर छे. तेनी गति दिवसे दिवसे वधशे एमां शंका नथी. अने सुखनी वात छे के, केळवणीना महासभावादी प्रधानोए शाळामां हिंदुस्तानी शिक्षणनी बीजी बाबतने पोताना कार्यमां स्थान आप्युं छे.

आ उपरांत एक त्रीजो वर्ग पण जरूरनो छे, अने ते उपरना बे वर्गोने मददरूप एवा राष्ट्रभाषाना प्रचारको अने तेना शिक्षकोनो. आ वर्गनी उत्पत्ति पण आजे गुजरातमां प्रारंभिक दशामां ज छे. जेम जेम आपणी राष्ट्रीय अस्मिता वधती जशे अने तेथी करीने राष्ट्रभाषानी किंमत वधारे ने वधारे जोता जईशुं, तेम तेम आ शिक्षक-प्रचारक-वर्ग वधवुं ज जोईशे—ते वधशे ज. अने ए वर्ग उपरना बे वर्गोने पछी पहोंची वळशे.

राष्ट्रभाषानो आ गुजराती कोश आ त्रणे वर्गोने लक्षमां राखीने करवामां आव्यो छे. शाळानो विद्यार्थीवर्ग कदाच आ कोशने एकदम न पण अपनावी शके, परंतु राष्ट्रभाषाप्रेमी प्रौढ लोक अने ते भाषाना शिक्षकवर्गने आ कोशथी पूरती मदद मळशे एम मानुं छुं. हिंदीमां अर्थो आपता कोशो आज घणा छे. परंतु ते कोशो आपणे माटे बे रीते ऊणपवाळा छे: एक तो, शीखवानो प्रारंभ करनारने हिंदीमां ज आपेला अर्थो बरोबर न फावे; ते अर्थो जो गुजरातीमां आपवामां आवे तो सरळता पडे. बीजुं, प्रचलित हिंदी कोशोमां राष्ट्रभाषानी दृष्टि राखीने अने जरूर विचारीने शब्दो संघरायेला नथी होता. तेमां हिंदी साहित्यनी जरूर ध्यानमां राखेली होय छे,—अने ते योग्य ज छे. तेथी करीने ते कदमां मोटा अने

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अन्यभाषाभाषीने माटे बिनजरूरी विस्तारवाळा थई पडे छे. आथी ते कोशो प्रारंभना अभ्यासमां काम दई शकता नथी.

आ कोशथी आ ऊणपो आपोआप टळे छे. तेमां शब्दोनी पसंदगी राष्ट्रभाषाना स्वरूपने बरोबर ख्यालमां राखीने करवामां आवी छे. फारसी अरबी शब्दो जे सामान्य रीते उत्तरना हिंदु-मुसलमानोमां बोलाय छे तेमने पण आ कोशमां स्थान आपवामां आव्युं छे. आ कामने अंगे विद्यापीठना सेवक भाई गिरिराजजी तथा पं० सुरेशचंद्रजीनी मदद लीधी छे. भाई गिरिराज दिल्ही प्रांतना छे अने उर्दू सारी पेठे जाणे छे, ए आ कामने माटेनी तेमनी योग्यता बतावबा पूरतुं छे. पं० सुरेशचंद्रजी युक्त प्रांतना वतनी छे अने वृन्दावन, अयोध्या वगेरे विभागोनी हिंदीथी परिचित छे. आ बेउ भाईओए मळीने, हिंदी-हिंदुस्तानीनी व्याख्यानी दृष्टिए शब्द–पसंदगी करवामां कीमती मदद करी छे. तेथी ज आ कोशनुं काम संतोषप्रद ने सहेलुं तथा झट बनी शक्युं छे.

कोशनो विस्तार नाहक वधे नहि तेटला माटे, शब्दो लेवामां ए धोरण राख्युं छे के, जे शब्दो समान रूपे ने समान अर्थमां गुजरातीमां पण चालता होय, तेमने आ कोशमां आपवा जरूर नथी. ए नियमथी, मोटा भागना संस्कृत शब्दो, 'पूछना, मीचना, आदमी, ख़रीदना, ख़बरदारी,' वगेरे जेवा शब्दो आ कोशमां नथी संघर्या,—संघरवा जरूरना पण नथी. परंतु, जे शब्दोनी जोडणीमां के अर्थमां के लिंगमां फरक होय तेवा लीधा छे. जेम के 'आत्मा, असर'मां गुजराती हिंदुस्तानीमां लिंगफेर छे; 'पहोंचवुं, पहुँचना' 'महसूल, महेसूल'मां जोडणीफेर छे; 'सगीर' 'संकीर्ण' वगेरे जेवा अनेक शब्दोमां अर्थभेद छे. लिंगफेरने अंगे एक वस्तु नोंधवी जोईए: हिंदीमां नपुंसक लिंग नथी. एटले जे शब्दो गुजरातीमां नपुंसक लिंगना छे अने हिंदुस्तानीमां पुंलिंग छे तेमने छोडी दीधा छे. ए लिंगफेरवाळा शब्दो लीधा नथी.

शब्दोना अर्थोनो विस्तार करवामां पण, गुजरातने केवा कोशनी आजे जरूर छे ते ख्यालमां राखीने चालवाथी, आपोआप केटलुंक लाघव साधी शकायुं छे.

तुलसी, कबीर, सुरदास जेवा भक्त-कविओ जे आपणे त्यां लोकप्रिय छे तेमना शब्दोने जो घटतुं स्थान आपवामां आवे तो कोशनी उपयोगिता सहेजे वधी जाय. ए ख्यालथी ते कविओना शब्दोने स्थान आपवामां आव्युं छे. पण तेनो अर्थ एम नथी के, तेमना अभ्यासीने ते कविओनां लखाणोना बधा ज शब्दो आ कोशमांथी मळशे. उपर जणाव्युं एम, आ शब्दसंग्रहनी पसंदगी करवामां गुजरातनी तात्कालिक जरूरने मुख्यत्वे नजर सामे राखवामां आवी छे. अने तेथी ज ते संग्रह आवडो नानो ने माफक किंमतनो करी शकायो छे.

राष्ट्रभाषाप्रचारने माटे लेवाती परीक्षाओनां तथा गुजरात विनय मंदिरनी सात श्रेणीओमां चालतां पाठ्यपुस्तकोना शब्दो आ कोशमां आवी जाय ते हेतुथी ते पुस्तको जोई जवामां आव्यां छे. ते उपरांत पण केटलुंक सामान्य वंचातुं साहित्य जोवामां आव्युं छे. बाकी, शब्दपसंदगी माटे, मुख्यत्वे, उपलब्ध कोशोमांथी सीधी विणामणी करवामां आवी छे. अने तेम करवाने माटे 'हिंदी शब्दसागर'नी नानी, मोटी ने मध्यम ए त्रण आवृत्तिओ, काशी विद्यापीठनो 'हिंदीशब्दसंग्रह', रेवरंड बेट कृत हिंदीभाषानो (अंग्रेजी) शब्दकोश, श्री. रामचंद्र वर्मा कृत 'उर्दु-हिंदी शब्दकोश', इंडियन प्रेसनी 'Hindustani English Dictionary', पं. रामनरेश त्रिपाठी कृत 'हिंदुस्तानी कोश' तथा बीजा केटलाक कोशोनो उपयोग करवामां आव्यो छे. ते सर्व ग्रंथोना विद्वान संपादकोनो आ स्थळे हुं आभार मानुं छुं.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हिंदी शब्दोना गुजराती अर्थो आपवामां एक ए ख्याल पण राख्यो छे के, मूळ हिंदी शब्दने मळतो जो गुजराती शब्द होय, अने ते अर्थमां, तो तेने नोंधवो· आथी करीने तुलनात्मक भाषाभ्यासीओने थोडीघणी सामग्री आ कोशमांथी मळशे एम मानुं छुं· केटलाक तद्भव शब्दो जे बेउ भाषामां समान रूपे ने समान अर्थमां छे ने जे, हुं उपर कही आव्यो एम, आ कोशमां नथी संघर्या, ते अलग वीणी काढ्या होय तो सारुं, एम एक संमान्य मुरब्बीनी सूचना हती· ए रसिक काम तो हवे आथी अलग रूपे क्यारेक करवा उपर छोडवुं जोईए. अत्यारे तो, कोशनो उपयोग करनारने तेना विना कशी अडचण नथी पडवानी एटलुं समाधान छे·

उपरनी मर्यादामां रहीने काम करतां, लक्षावधि जेवडा हिंदी शब्दसागरमांथी १५३२० शब्दो आ कोशमां समाया छे. ते उपरांत, बेउ भाषामां तत्सम एवा संस्कृत तथा अन्य शब्दो जे आ कोशमां छोडी दीधा छे, ते उमेरो तो एटला ज बीजा थाय, एमां शंका नथी· एटले के, कुल ३० हजार उपर शब्दो जेटलुं काम आ कोशथी सरशे एम गणाय· कोशमां नोंधेला शब्दो साथे व्याकरण अने केटलीक व्युत्पत्ति आपवामां आवी छे· तथा शब्दोनी साथे तेमना रूढ शब्दप्रयोगो पण नोंध्या छे· तेमां पण जे रूढिप्रयोगो गुजरातीमां पण ते ज रूपे चाले छे—अने तेवा घणा छे—तेमने नथी आप्या, केम के गुजराती वाचकने ते परिचित ज छे

ता· ३०–४–’३९

म. प्र. देसाई

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नागरी उर्दू लिप्यंतर विषे समजूती

१. तत्सम शब्दो

तत्सम शब्दो तेमनी मूळ जोडणी प्रमाणे लखवामां आव्या छे.

एटले नागरीमां ज़ माटे ذ ز ض ظ चारमांथी जे वर्ण मूळ तत्सम जोडणीमां होय ते लखाय. तेम ज ह, त, स माटेय समजवुं. (जुओ ज़मीन, ज़िक्र, क़सरत वगेरे शब्दो)

कृष्ण जेवा संस्कृत तत्सम उर्दूमां लखवा माटे ण, ष वर्ण अनुक्रमे ڻ سؕ आम लख्या छे.

मेहनत, ज़ेहन, सेहत जेवा शब्दोमां ए लघु-प्रयत्नवाळो बोलाय छे. उर्दूमां मूळ तत्समता प्रमाणे ए ध्वनि 'जेर'थी बतावाय छे. आ चालु रूढिने कोशमां अनुसरवामां आवी छे.

तेम ज **मोहताज, मोहलत** जेवा शब्दनो ओकार उर्दूमां 'पेश' वडे व्यक्त थाय छे तेनुं पण उपर प्रमाणे समजवुं.

तेवी ज रीते **ईसा, मुसा** जेवा शब्दो तेमनी मूळ अरबी जोडणीथी उर्दूमां लख्या छे.

.ख़ुश, .ख़ुद, ख़्वेश जेवा शब्दोमां خ साथे و (वाव) होय छे, जेनो उच्चार नथी थतो, ते बताववा नीचे लीटी करी छे. जुओ ते शब्द.

मदरसा, नामा, इ० नागरीमां आकारान्त लखाय छे; उर्दूमां मूळ तत्समता प्रमाणे गोळ हे वडे लखाय छे तेम कर्युं छे.

(आ बाबत विगते समजवा 'उर्दू लिपि शिक्षिका' जोवा विनंती छे.)

२. तद्भव शब्दो

तद्भव शब्दो पण तेमना मूळने बने तेटलुं साचवीने लखवामां आव्या छे.

जेम के, ज़ियाफ़त परथी 'ज़ाफ़त'मां ض कायम छे, ने ضافت आम लख्यो छे.

देश-देस, कर्म-करम, तैनात जेवा शब्दो دیش-دیس, کرم-کرم, تیںات एम जोडणी करवामां आवी छे.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

३. केटलीक बीजी बाबतो

उर्दूमां अंते ह्रस्व इ, उ भाग्ये लखाय छे. पण जे शब्दोमां ते आवे तेने ते प्रमाणे लखवा اِ اُ उपयोग कर्यो छे. जेम के सवति سَوتِ (जुओ 'उर्दू लिपि शिक्षिका' पा० ३७)

जबर, जेर, पेश वगेरे चिह्नो बरोबर बताववामां आव्यां छे. जेम के कारिंदा کارِندہ, उस्ताद اُستاد

शब्दमां यकार, वकार होय तेने अनुक्रमे ے, و उपर जबर मूकी स्पष्ट लखवामां आव्यो छे. जेम के अवधान اَوْدھان मुयस्सर مُیَسّر

कुआँ, अकाउन्टेन्ट जेवा शब्दो उर्दूमां कुवाँ, अकाउन्टन्ट जोडणीथी पण लखाय छे. आवा विकल्प नोंधवामां आव्या छे.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

उर्दू कक्को

वर्णनुं नाम	उर्दू वर्ण	जोडरूप शरूनुं	जोडरूप वचलुं	जोडरूप छेल्लुं
अलिफ़	ا	ا	ـا	ـا
बे	ب	بـ	ـبـ	ـب
पे	پ	پـ	ـپـ	ـپ
ते	ت	تـ	ـتـ	ـت
टे	ٹ	ٹـ	ـٹـ	ـٹ
से	ث	ثـ	ـثـ	ـث
जीम	ج	جـ	ـجـ	ـج
चे	چ	چـ	ـچـ	ـچ
हे	ح	حـ	ـحـ	ـح
ख़े	خ	خـ	ـخـ	ـخ
दाल	د	د	ـد	ـد
डाल	ڈ	ڈ	ـڈ	ـڈ
ज़ाल	ذ	ذ	ـذ	ـذ
रे	ر	ر	ـر	ـر
ड़े	ڑ	ڑ	ـڑ	ـڑ
ज़े	ز	ز	ـز	ـز
झ़े	ژ	ژ	ـژ	ـژ
सीन	س	سـ	ـسـ	ـس
शीन	ش	شـ	ـشـ	ـش
स्वाद	ص	صـ	ـصـ	ـص
ज़्वाद	ض	ضـ	ـضـ	ـض
तोय	ط	طـ	ـطـ	ـط

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ज़ोय	ظ	ظـ	ـظـ	ـظ
ऐन	ع	عـ	ـعـ	ـع
ग़ैन	غ	غـ	ـغـ	ـغ
फ़े	ف	فـ	ـفـ	ـف
क़ाफ़	ق	قـ	ـقـ	ـق
काफ़	ک	کـ	ـکـ	ـک
गाफ़	گ	گـ	ـگـ	ـگ
लाम	ل	لـ	ـلـ	ـل
मीम	م	مـ	ـمـ	ـم
नून	ن	نـ	ـنـ	ـن
वाव	و	و	ـو	ـو
हे	ہ	ہـ	ـہـ	ـہ
ये (नानी)	ی	یـ	ـیـ	ـی
ये (मोटी)	ے	یـ	ـیـ	ـے
भे	بھ	بھـ	ـبھـ	ـبھ
फे	پھ	پھـ	ـپھـ	ـپھ
थे	تھ	تھـ	ـتھـ	ـتھ
ठे	ٹھ	ٹھـ	ـٹھـ	ـٹھ
झे	جھ	جھـ	ـجھـ	ـجھ
छे	چھ	چھـ	ـچھـ	ـچھ
धे	دھ	دھ	ـدھ	ـدھ
ढे	ڈھ	ڈھ	ـڈھ	ـڈھ
ढ़े	ڑھ	ڑھ	ـڑھ	ـڑھ
खे	کھ	کھـ	ـکھـ	ـکھ
घे	گھ	گھـ	ـگھـ	ـگھ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कोश वापरनारने सूचनाओ

१. कोशमां वपरायेली संज्ञाओनी समजूती आ प्रमाणे छे :

पुं० पुंल्लिंग (नाम)	(प.) एटले के मुख्यत्वे पद्यमां वपराय छे
स्त्री० स्त्रीलिंग (नाम)	ब०व० बहुवचन
वि० विशेषण	ए०व० एकवचन
अ० अव्यय	अ. अरबी
स० सर्वनाम	फा. फारसी
अ०क्रि० अकर्मक क्रियापद	सं. संस्कृत
स०क्रि० सकर्मक क्रियापद	तु. तुर्की
	इं.,अं. इंग्रेजी

२. शब्दनो क्रम गोठववामां अनुनासिक के अनुस्वारवाळो अक्षर ते वगरना अक्षरनी अगाउ मूकवामां आव्यो छे. एटले, दा०त० कंस, कंद वगेरे 'कई'नी पहेलां आवे. ते सिवाय बाकीनी गोठवणी कक्कावारीना सामान्य रखाता क्रममां छे.

३. शब्दना पेटाभां तेना रूढिप्रयोग तथा तद्भव ने झट समजाय एवा शब्दो मूक्या छे. जेम के,

(१) **'कँचेरा'**नुं स्त्रीलिंग **'कँचेरिन'** ते शब्द जोडे [स्त्री० **–रिन**] एम करीने बताव्युं छे.

(२) **'कफ़न'** शब्दमां **'–को कोड़ी न होना'** एटले के **'कफ़नको कोड़ी न होना'** रूढिप्रयोग आप्यो छे.

(३) वि० साथे तेनुं स्त्रीलिंगरूप कौंसमां स्त्री० करीने टांक्युं छे. जेम के, काहिल वि० [स्त्री० **– ली**]. मूळ शब्द परथी बनतुं नाम आप्युं छे त्यां कौंसमां [नाम, . .] करीने आप्युं छे. जेम के, **गिड़गिड़ाना** [नाम, **– हट**] एटले के, **गिड़गिड़ाहट**. **गिलकार** [नाम, **– री**]. **लँगड़ा** वि० [अ०क्रि० **– ना**] एटले के **'लँगड़ाना'** वगेरे. तेम ज क्रियापद, विशेषणनुं पण समजवुं.

४. मूळ शब्दना विकल्प होय तो तेमने आखा लखवाने बदले, शक्य होय त्यां, नीचे प्रमाणे टूंकावीने मूक्या छे. जेम के,

तिकोना(–निया)=तिकोना, तिकोनिया

तिरछ(–छा)ई=तिरछई, तिरछाई

रिझा(०व)ना=रिझाना, रिझावना

एटले के, आ – संज्ञा तेनी पूर्वेना अक्षरने बदले लेतां थता शब्दनो अने अा ० संज्ञा तेमां उमेरीने बनता शब्दनो विकल्प सूचवे छे.

५. दरेक शब्द पहेलो नागरीमां लखीने पछी उर्दूमां लख्यो छे.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

शुद्धि पत्रक

पृष्ठ	खण्ड	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
३	२	४	धुप	धुप
१४	२	२६	जुओ आवादान	आवादान
,,	,,		आवादानी	आवादानी
२३	२	२७	آئی	آ ا
३०	१	१५	عالی	آلی
३०	१	१६	(३)	(३) عالی
३९	१	३	उद्विलन	उद्विलन
८१	१	६	कृद्ध	क्रुद्ध
८३	२	१२	کوئیں	کٹوئیں
८८	१	८	کھنٹدورا	کھنڈورا
१०७	१	२९	(२)	(२) گرب गरब
११६	२	२	जुओ 'गुईयाँ'	जुओ 'गुइयाँ'
१३३	१	२६	'प्रेम'	'फ़्रेम'
१३७	१	१६	چھپنا چھپٹی	چھپنا جھپٹی
१४४	१	१३	ضیافت	ضافت
१४४	१	२७	—मसजिद	—मसजिद جامع مسجد
१४४	२	३२	جالی	جعلی
१६३	१	१६	जुओ 'ठरवुं'	जुओ ठरना
१६८	१	२	دھکتن	ڈھکتن
१७१	१	२६	ٹھمپنا	ٹھمپنا
१७७	२	१९	ٹحس	ٹہس
१८४	१	६	تعینات	ٹینات
,,	१	१२	ونڈ	تونڈ
१९१	२	१२	ऊभरो	ऊमरो
२६८	२	८	मांगवुं	भांगवुं
२६९	२	२७	بھینسی	بھینس
२७२	२	२४	विभक्ति	विभक्त
३०६	१	३	रफ्त	रब्त
३०७	१	३०	حم	رحم
३०७	२	२०	रग़बन	रग़वत
३२०	१	२	—खिंचना	खींचना

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अ

अँकड़ी انکڑی । स्त्री० जुओ 'अँकुड़ो'
अँकवार انکوار । स्त्री० गोद; छाती. –देना,–भरना=भेटवुं; छाती सरसुं लगाववुं
अँकाई انکائی । स्त्री० आंकवुं ते; जुओ 'अँकाव'
अँकाना انکانا । स०क्रि० ('आंकना'नुं प्रेरक) अंकाववुं; अंदाज कढाववो (२) परखाववुं; परीक्षा करावववी
अँकाव انکاو । पुं० आंकवानुं काम (२) अंदाज; अटकळ
अँकुड़ा انکڑا । पुं० आंकडो
अँकुड़ी انکڑی । स्त्री० नानो आंकडो
अँकुस انکس । पुं० अंकुश
अँखिया انکھیا । स्त्री० आंख
अँखुआ انکھوا । पुं० [सं. अंकुर] बीज-मांथी फूटतो अंकुर के कूंपळ
अँखुआना انکھوانا । अ० क्रि० अंकुर फूटवो; ऊगवुं
अँगड़ाई انگڑائی । स्त्री० शरीर फाटवुं ते (जेम के ताव आवतां पहेलां) (२) आळसथी के शरीर जकडाईने अक्कड थयुं होय तेथी शरीरनां अंगो ताणतां फेलाववां ते. –तोड़ना= आळसु बेठा रहेवुं; काम न करवुं
अँगड़ाना انگڑانا । अ०क्रि०शरीर फाटवुं (२) आळस काढवा के अंगो अकडावाथी शरीर ताणवुं–खेंचवुं

अँगरखा انگرکھا । पुं० अंगरखुं; 'अंगा'
अँगरा انگرا । पुं० अंगारो
अँगराना انگرانا । अ० क्रि० जुओ 'अँगड़ाना'
अँगरेज़ انگریز । पुं० अंग्रेज. –ज़ी स्त्री० अंग्रेजी भाषा
अँगलेट انگلیٹ । पुं० स्त्री० शरीरनुं काठुं – बांधो
अँगवना انگونا । स० क्रि० (प.) सहवुं; खमवुं; वेठवुं
अंगा انگا । पुं० अंगरखुं
अंगार انگار । पुं०[सं.]अंगारो.–उगलना =अंगारा जेवा बोल काढवा; आग वर्षाववी. –पर पैर रखना=जाणी जोईने नुकसान के मुश्केलीमां ऊतरवुं. लाल अंगारा= वि० लालचोळ; खूब गुस्से थयेलुं
अंगिया انگیا । स्त्री० [सं. अंगिका, प्रा० अंगिया] चोळी; स्त्रीनो कबजो
अँगीठा انگیٹھا । पुं०[सं. अग्नि+स्था] मोटी सगडी. अँगीठी स्त्री० सगडी
अंगुर انگر । पुं० अंगुल; आंगळ
अंगुरी انگری । स्त्री० अंगुली; आंगळी
अंगुल انگل । पुं० [सं.] आंगळ
अंगुली انگلی । स्त्री० [सं.] आंगळी
अंगुश्त انگشت । पुं० [फा.] आंगळी
अंगुश्तनुमाई انگشت نمائی । स्त्री० [फा.] आंगळी–देखामणुं; बद-नामी; कलंक; लांछन

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अंगुश्तरी انگشتری स्त्री० [फा.] 'अंगूठी'; वींटी

अंगुश्ताना انگشتانہ पुं० [फा.] दरजी आंगळी पर पहेरे छे ते अंगूठी

अँगूठा انگوٹھا पुं०[सं.अंगुष्ठ] अंगूठो. –चूमना=खुशामत करवी (२) तावे –अधीन थवुं. –दिखाना=टिक्को बतावबो; कांई करवा के देवा ना कहेवी. अँगूठे पर मारना=तुच्छकारवुं; परवा नि करवी

अँगूठी انگوٹھی स्त्री० 'अंगूश्तरी'; वींटी [द्राक्ष

अंगूर انگور पुं० [फा.] अंगूर–लीली

अंगूरी انگوری वि० अंगूरनुं बनेलुं के तेना रंगनुं (२) पुं० आछो लीलो रंग

अँगोछना انگوچھنا अ० क्रि० अंगूछाथी शरीर लोहवुं [लोहवानो टुवाल

अँगोछा انگوچھا पुं० अंगूछो; अंग

अँचरा انچرا पुं० अंचल; साडीनो छाती पर आवतो भाग; पालव

अँचला انچلا पुं० साधुओ धोतियाने बदले वींटे छे ते कपडानो टुकडो

अँचवना انچونا स० क्रि० जुओ 'अचवना'

अंजर-पंजर انجر پنجر पुं० [सं.पंजर] पांसळी के तेनो माळो (२) अ०आसपास; नजीक. –ढीला होना= शरीरना सांधा ढीला थवा; सुस्त के शिथिल थवुं

अँजवाना انجوانا स०क्रि० 'आंजना'नुं प्रेरक; अंजाववुं (अंजन, सुरमो इ०)

अंजाम انجام पुं० [फा.] आखर; अंत (२) परिणाम. –देना,–करना,–पर पहुँचना=पूरुं करवुं; निपटाववुं

अंजाम-कार انجام کار अ० आखरे; छेवटे

अंजुमन انجمن स्त्री० [फा.] सभा; मंडळ; संस्था

अँजुरी(–ली) (انجری(-لی स्त्री० अंजली; खोबो

अंझा انجھا पुं० [सं. अनध्याय] अणोजो; छुट्टी

अँटना انٹنا अ० क्रि० समावुं; बरोबर आवी रहेवुं; पूरतुं होवुं

अंटसंट انٹسنٹ अ० पाया वगर; अप्रस्तुत; 'अंडवंड'

अंटा انٹا पुं० गोळो (२) मोटी कोडी–कोडो (३) 'बिलियर्ड'नी रमत

अंटाचित انٹاچت अ० चत्तापाट–लांबुंछट पडेलुं

अंटी انٹی स्त्री० बे आंगळीओ वच्चेनी जगा के गाळो (२) ओटी (३) (दोरानी) आंटी के ते उतारवानुं अटेरण (४) आंटी; विरोधभाव. –करना=छेतरी लेवुं (२) अटेरवुं. –रखना=छुपाववुं; दबावी राखवुं

अंडबंड انڈبنڈ स्त्री० अडसट–उटपटांग वात; बकवाद (२) वि. उटपटांग; नकामुं; ढंगधडा वगरनुं

अंडस انڈس स्त्री० कठिनता; मुश्केली; संकट

अंडा انڈا पुं० अंड; ईंडुं

अँतड़ी انتڑی स्त्री० आंतरडुं. –जलना =खूब भूख लागवी. –गलेमें पड़ना =कशी आपत्तिमां फसावुं. अंतडियोंका बल खोलना=बहु दिवसो बाद खावानुं मळे त्यारे खूब पेट भरीने खावुं

CC-0. In Rublic Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अँतरा انترا पुं० आंतरो; गाळो (२) एकांतरो ताव (३) खूणो (४) वि० एक छोडीने बीजुं

अंतरा انترا अ० वच्चे; मध्यमां (२) पासे; नजीक (३) विना; सिवाय (४) पुं० संगीतनो अंतरो (५) सवार सांज वच्चेनो समय – दिवस

अंतरीप انتریپ पुं० [सं.] टापु; द्वीप (२) भूशिर

अंदरी(–रूनी) اندری(–رونی) वि० [फा.] अंदरनुं; भीतरनुं

अंदाज़ انداز पुं० अन्दाज; अडसट्टो; अटकळ; अनुमान (२) ढब; ढंग; रीत (३) भाव; चेष्टा. –करना, –लगाना=अन्दाज काढवो

अंदाज़न् اندازاً अ० [फा.] अडसट्टे; अंदाजथी

अंदाज़ा اندازہ पुं० [फा.] अंदाज; अटकळ

अंदेशा اندیشہ पुं० [फा.] चिंता; फिकर (२) अंदेशो; संशय (३) डर; आशंका (४) दुविधा; डामाडोळपणुं

अंदोख़्ता اندوختہ वि० [फा.] वचत; जमा; संघरेलुं

अंधड़ اندھڑ पुं० आंधी; तोफान

अंधखोपड़ी اندھ کھوپڑی स्त्री० मूर्ख; अक्कल वगरनुं माणस

अंधा اندھا वि० (२) पुं० आंधळो. –बनना=जाणी जोईने ध्यान पर न लेवुं; आंख आडा कान करवा. अंधेकी लकड़ी या लाठी=एकमात्र आधार (२) एकनो एक छोकरो. –दीया=मंद वळतो दीवो

अंधाधुंध اندھا دھندھ स्त्री० अंधाधूंधी

अँधेरा اندھیرا पुं० (२) वि० अंधारुं –गुप या धुप=अंधारुं घोर; गाढ अन्धकार. मुँह अँधेरे, अँधेरे मुँह= भरभांखळे; मळसके

अँधेरी اندھیری पुं० अंधकार (२) अंधारी रात (३) 'अँधड़'; आंधी (४) वळद, घोडानी आंख पर बंधातो पडदो. –डालना या देना=आंखमां धूळ नाखवी; दगो देवो; छेतरीने खाडामां नाखवुं. –कोठरी=पेट; गर्भ; कूख (२) गुप्त भेद

अंबर عنبر पुं० [अ.] एक सुगंधी चीज जे वहेल माछलीमांथी मळे छे (२) एक अत्तर

अँबराई انبرائی स्त्री०, -व ‹و› -पुं० (सं. आम्र+राजी) अमराई; आंबावाडियुं

अंबार انبار पुं० ढगलो; 'ढेर'

अंबारी انباری स्त्री० 'अमारी'; हाथीनी अंबाडी [मरवो

अँबिया انبیا स्त्री० नानी काची केरी;

अंबिया انبیا पुं० [अ. 'नबी'नुं ब० व०] नबी अने पेगम्बरो [व्यर्थ

अँबिरथा انبرتھا अ० (प.) वृथा;

अंस انس पुं० अंश; भाग; खंड

अंसर عنصر पुं० [अ.] जुओ 'अन्सर'

अकड़ اکڑ स्त्री० अकडाट; अकडावुं ते (२) अकडाई; एंट; जीद (३) घमण्ड; शेखी (४) धीटपणुं; धृष्टता

अकड़ना اکڑنا अ० क्रि० अकडावुं ('अकड़' जुओ) (२) मिजाज करवो (३) शेखी मारवी (४) हठ करवी

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अकड़ू (–ड़ैत) (اکڑُو (–ڑَیت) वि० 'अकड़'वाळो (जुओ 'अकड़'); अभिमानी; घमंडी

अकनना اکننا सं० क्रि० (प.) सांभळवुं

अकबक اک بک स्त्री० बकबकाट; नकामो लवारो (२) गभराट; धडक (३) वि० निस्तब्ध; अवाक

अकबकाना اکبکانا अ० क्रि० गभरावुं (२) चकित थवुं [महानमां महान

अकबर اکبر वि० [अ.] सौथी मोटुं;

अकबरी اکبری स्त्री० एक प्रकारनी मीठाई (२) लाकडा परनुं एक प्रकारनुं नकसीकाम

अक़बाल اقبال पुं० जुओ 'इकबाल'

अकर اکر वि० करवामां कठण (२) कर के महेसूलमां माफ (३) कर–हाथ विनानुं

अकरकरा اکرکرا पुं० (सं. आकरकरभ) अक्कलगरो [एकलपेटुं

अकलखुरा اکلکھُرا वि० आपमतलबी;

अक़लन् عقلاً अ० [अ.] अक्कलमां; समजमां

अक़लियत اقلیّت स्त्री० लघुमती

अक़लीम اقلیم स्त्री० [अ.] देश; प्रांत

अकवन اکوَن पुं० 'आक'; आकडो

अकसना اکسنا स० क्रि० अकस—वेर, द्वेष, खार राखवो

अकसर اکثر अ० जुओ 'अक्सर'

अकसरियत- اکثریّت स्त्री० जुओ 'अक्सरियत'

अक़साम اقسام पुं० [अ. 'किस्म'नुं व०व०] प्रकार (२) कसम; शपथ

अकाउंट اکاؤنٹ पुं० [इं.] हिसाब; नामुं

अकाउंटेंट (–टैंट) اکاؤنٹینٹ (–ٹنٹ) पुं० [इं.] नामुं लखनार; हिसाबनीस

अकाज اکاج पुं० नुकसान; अकार्य (२) खोटुं बूरुं काम (३) अ० अकाज; व्यर्थ; नकामुं

अकाजना اکاجنا अ० क्रि० नुकसान जवुं (२) मरवुं (३) स०क्रि० हानि करवी

अक़ायद عقائد पुं० [अ.] 'अक़ीदा'नुं व० व० [निष्फळ; निरर्थक

अकारत,–थ اکارت (–تھ) अ० व्यर्थ;

अकाली اکالی पुं० काळो फेंटो बांधतो एक नानकपंथी

अकास اکاس पुं० (प.) आकाश

अक़ीक़ عقیق पुं० [अ.] अकीक पथ्थर

अक़ीदत عقیدت स्त्री० [अ.] धार्मिक श्रद्धा (२) कोई धर्मनी मूळ मान्यता जे वगर कोई ए धर्मनो न गणाय

अक़ीदा عقیدہ पुं० [अ.] दृढ विश्वास (२) धर्म; मजहब

अक़ील عقیل पुं० [अ.] (स्त्री० –ला) अक्कलमन्द; बुद्धिमान

अकुलाना اکُلانا अ० क्रि० [सं. आकुल] जलदी करवुं; उतावळा थवुं (२) गभरावुं; अकळावुं

अकूत اکُوت वि० बेसुमार; अपरिमित

अक़ूबत عقُوبت स्त्री० [अ.] दंड; सजा

अकेला اکیلا वि० (स्त्री०अकेली) एकलुं (२) अपरिणीत (३) पुं० एकान्त; निर्जन स्थान. –दम=एक ज प्राणी. –दुकेला=एकलदोकल

अकेले اکیلے अ० एकल; एकाकी (२) मात्र; फक्त. –दुकेले=अ० साव एकलुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अक्का اکّا स्त्री० [सं.] माता (२) मोटी बहेन

अक्खड़ اکھڑ वि० मनस्वी; उद्धत (२) झघडाखोर (३) असभ्य (४) नीडर (५) आखाबोलुं

अक्खर اکھر पुं० (प.) अक्षर

अक्टोबर, अक्तूबर اکٹوبر، اکتوبر पुं० ऑक्टोबर मास

अक़्द عقد पुं० [अ.] संबंध (२) सगाई; शादी (३) एकरार

अक़्ल عقل स्त्री० [अ.] अक्कल; बुद्धि; समज. –का दुश्मन, –का पूरा=बेवकूफ; मूर्ख. –खर्च करना=विचारवुं; बुद्धि लगाववी. –का चरने जाना=बुद्धि–समज न होवी

अक़्लमन्द عقلمند वि० [फा.] अकलमन्द; समजदार; बुद्धिमान

अक़्लमन्दी عقلمندی स्त्री० समजदारी; बुद्धिमत्ता [अक्षौहिणी

अक्षोनी اکشونی स्त्री० (प.) अक्षोणी;

अक्स عکس पुं० [अ.] छाया; प्रतिबिंब (२) चित्र; छबी; तसवीर

अक्सर اکثر अ० [अ.] अकसर; प्रायः ('अकसर' पण लखाय छे) (२) वि० घणुं; अधिक

अक्सरियत اکثریت स्त्री० बहुमती

अख़ज़ اخذ पुं० 'अख़्ज़'; ग्रहण करवुं ते

अख़बार اخبار पुं० [अ. 'खबर'नुं ब० व०] अखबार; छापुं

अखरना اکھرنا सं०क्रि० खटकवुं; कठवुं (२) दुःखदायी के बूरुं लागवुं

अख़लाक़ اخلاق पुं० [अ.] आदत (२) स्वभाव (३) नीति के सदाचार

अखाड़ा اکھاڑا पुं० [सं. अक्षवाट] अखाडो (२) सभा; दरवार; रंगभूमि (३) तमासगीरोनी के गानार–वगाडनारनी मण्डळी

अख़ीर اخیر पुं० [अ.] 'आख़िर'; आखर; अन्त; समाप्ति [खीलडो

अखौट(–टा) اکھوٹ(-ٹا) पुं० घंटीनो

अख़्ख़ाह! اخّاہ अ० अहा; आश्चर्य–सूचक शब्द ['अखज़'

अख़्ज़ اخذ पुं० [अ.] लेवुं ते; ग्रहण;

अख़्तियार اختیار पुं० 'इख्तियार'; अखत्यार. [वगरनुं धड

अगंड اگنڈ पुं० [सं.] कबंध; हाथपग

अगड़बगड़ اگڑبگڑ वि० (२) पुं० अगडबगडं; ढंगधडा वगरनुं; नकामुं ('अगडंवगडं' पण लखाय छे.)

अगर اگر पुं० [सं. अगरु] अगर; चंदन

अगर اگر अ० [फा.] जो; यदि. –मगर करना=विवाद करवो; तर्क दोडाववा (२) गडबड गोटाळामां नाखवुं

अगरचे اگرچہ अ० [फा.] जोके

अग़राज़ اغراض स्त्री० [अ. 'गरज़'नुं ब०व०] मतलब; हेतु (२) जरूरियातो

अगरी اگری स्त्री० आगळी; उलाळी

अग़लब اغلب अ० [अ.] घणुं करीने; प्रायः; घणो संभव छे के

अग़ल–बग़ल اغل بغل अ० [फा.] आसपास; आमतेम; बे बाजुए

अगला اگلا वि० [सं. अग्र] आगलुं; आगळनुं (२) पूर्वनुं; पहेलांनुं (३) प्राचीन; पुराणुं (४) आगळ पर आवनारुं; आगामी (५) पुं० (स्त्री० अगली) पूर्वज (६) आगेवान

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri .

अगवना اگوانا अ० क्रि० [हिं. आगे] आगळ वधवुं; तैयार थवुं

अगवाई اگوائی स्त्री० सामे–आगळ जईने सत्कार करवो ते; 'अगवानी' (२) पुं० आगेवान; अग्रेसर

अगवान اگوان पुं० 'अगवानी' करनार (जुओ 'अगवानी')

अगवानी اگوانی स्त्री० सामे जईने सत्कार करवो ते (२) विवाहमां जानने सामे लेवा जवानो विधि (३) पुं० आगेवान [मास

अगहन اگہن पुं० अग्रहायण; मागशर

अगहनिया اگہنیا वि० मागशरमां थनारुं (धान) [लेवाती फसल

अगहनी اگہنی स्त्री० मागशरमां

अगहुड़ اگہوڑ अ० (प.) आगळ

अगाऊ اگاؤ वि० अगाउथी; 'पेशगी'. उदा० 'उसको अगाऊ कुछ दाम दे दो' (२) अ० (प.) आगळ; अगाडीथी

अगाड़ी اگاڑی अ० अगाडी; आगळ (२) पुं० वस्तुनो अगाडीनो भाग (३) घोडानी अगाडी

अगाड़ू اگاڑو अ० अगाडी

अगिन اگن वि० अगणित (२) स्त्री० अगन; अग्नि

अगिनबोट اگنبوٹ पुं० आगबोट

अगुआ اگوا पुं० आगेवान; मुखी; नेता (२) पंचात वगेरे करीने विवाह गोठवनार [सरदारी

अगुआई اگوائی स्त्री० आगेवानी;

अगुआना اگوانا स० क्रि० आगेवान बनाववो के ठराववो (२) अ० क्रि० आगळ वधवुं

अगोरना اگورنا स० क्रि० राह जोवी (२) रखवाळी करवी

अगोरिया اگوریا पुं० रखेवाळ

अघट اگھٹ वि० अघटित; अयोग्य (२) दुर्घट; दुष्कर (३) अक्षय; घटे नहि एवुं (४) एकरस; स्थिर

अघवाना اگھوانا स० क्रि० 'अघाना'नुं प्रेरक

अघाई اگھائی स्त्री० संतोष; तृप्ति; धरावुं ते

अघाट اگھاٹ पुं० कायमी भोगवटानी–वेची न शकाय एवी मालकीनी जमीन

अघाना اگھانا अ० क्रि० धराईने खावुं (२) संतोष पामवुं (३) प्रसन्न–खुशी थवुं

अचंभा اچنبھا पुं० अचंबो; आश्चर्य

अचकन اچکن पुं० एक जातनो लांबो कोट

अचवन اچون पुं० आचमन (२) जमीने हाथ मों धोई कोगळा करवा ते

अचवना اچونا स० क्रि० 'अचवन' करवुं (जुओ 'अचवन')

अचांचक अचानक, اچانچک ، اچانک अ० [सं. अज्ञानात् ?] अचानक; ओचिंतुं

अचार اچار पुं० 'आचार'; अथाणुं

अचीता اچیتا वि०(स्त्री०,-ती(ـتی) अणधार्युं; आकस्मिक (२) अचिंत्य; बेसुमार

अचैन اچین पुं० बेचेनी; व्याकुलता

अच्छा اچھا वि० [सं.] स्वच्छ; निर्मळ

अच्छा اچھا वि० (स्त्री० अच्छी اچھی)उत्तम–उमदा (२) तन्दुरस्त; नीरोग (३) अ० सारुं; 'हा, ठीक'

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अर्थसूचक उद्गार. अच्छे आना=बरोबर अवसर पर आववुं

अच्छाई اچھّائی स्त्री०, अच्छापन पुं० उत्तमता; 'अच्छा' होवुं ते

अच्छा बिच्छा اچھّا بچھّا, اچھّا वि० सारुं सारुं; चूंटेलुं (२) नीरोग

अछूत اچھوت वि० अस्पृश्य (२) नवुं; ताज़ुं; पवित्र (३) हरिजन (आ अर्थ आधुनिक छे) [१, २, अर्थ

अछूता اچھوتا वि० जुओ 'अछूत'

अज़ از [फा.] 'थी' अर्थनो प्रत्यय. उदा० 'अज़-तरफ़'=तरफथी

अजज़ा اجزا पुं० [अ. 'जुज़'नुं ब० व०] टुकडा; अंश; भागो

अज़दहा اژدہا पुं० [फा.] अजगर

अज़दहाम ازدحام पुं० भीड; गरदी

अजदाद اجداد पुं० [अ.] पूर्वज; वडवा; बापदादा

अजनबी اجنبی वि० [अ.] अज्ञात; अपरिचित (२) अजाण्युं (३) परदेशी

अजनास اجناس पुं० [अ.] वस्तुभाव; जणस (२) घरवखरी; सरसामान

अजब عجب वि०[अ.] अजब; 'अजीब'

अज़-बर ازبر अ० [फा.] याददास्त परथी

अज़-बस ازبس अ० [फा.] खूब; बहु

अज़मत عظمت स्त्री० प्रताप; महत्ता (२) चमत्कार ['आज़माइश'

अज़माइश ازمائش स्त्री० अजमायश;

अज़माना ازمانا स०क्रि० 'आज़माना'; अजमाववुं

अज़मूदा ازمودہ (ह०) वि० 'आज़मूदा'; अजमायेलुं

अजल اجل स्त्री० [अ.] मोत

अजल-गिरिफ़्ता, अजल-रसीदा اجل گرفتہ، -رسیدہ वि० जेनुं मोत आव्युं होय ते

अज़ल ازل स्त्री० [अ.] अनंत अनादि होवुं ते (२) आराम (३) मूळ; ऊगम. रोज़े-अज़ल=(सृष्टिनी) उत्पत्तिनो दिन

अज़ली ازلی वि० [अ.] शाश्वत

अजवाइ(-य)न اجوائن (-ین) स्त्री० अजमो

अजस اجس पुं० अयश; अपयश

अज़हद ازحد अ० [फा.] हद उपरांत; बहु

अजहूं(-हू) اجہوں (-ہو) अ० (प.) हजी पण; हमणां पण; आज पण

अजान اجان वि० अज्ञान; अणसमजु (२) पुं० अज्ञानता; अजाण

अज़ान اذان पुं० [अ.] बांग; अज्ञान

अज़ाब عذاب पुं० [अ.] दुःख (२) संकट (३) पाप

अजायब عجائب पुं० [अ.] अजब-विचित्र वस्तु ('अजीब'नुं ब०व०)

अजायब-ख़ाना,-घर عجائب خانہ- (-گھر) पुं० म्युझियम

अजिन اجن पुं० [सं.] मृगचर्म

अजी اجی अ० [सं. अयि] बोलाववा माटेनो 'हे' 'ए' भावनो उद्गार

अज़ीज़ عزیز वि० (२) पुं० [अ.] अजीज; प्यारुं (२) सगुंसंबंधी

अजीब عجیب वि० [अ.] अजब; विचित्र; विलक्षण

अज़ीम عظیم पुं० [अ.] वृद्ध अने पूज्य (२) वि० विशाळ; बहु मोटुं

अज़ीम-उश्शान عظیم الشان वि० [अ.] बहु शानदार

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अज़ीयत اذیت स्त्री० [अ.] अत्याचार; परपीडन

अजीरन, अजीर्ण اجیرن، اجیرن पुं० अजीरण; अपचो

अजूबा عجوبہ वि० [अ.] अजायब; अद्‌भुत [हिस्सो

अज़ो عضو पुं० [अ. अज्व] भाग;

अजोता اجوتا पुं० [अ+जोतना] चैत्री पूर्णिमा (आ दिवसे बळद जोडाता नथी)

अज़्म عزم पुं० [अ.] निश्चय

अज़्म-बिलजज़्म عزم بالجزم पुं० [अ.] दृढ निश्चय

अज्र اجر पुं० [अ.] बदलो; महेनताणुं (२) खर्च

अज़्व عضو पुं० जुओ 'अज़ो'

अटंबर اٹنبر पुं० ढेर; ढगलो

अटक اٹک स्त्री० अटक; अडचण; रुकावट (२) संकोच

अटकना اٹکنا अ० क्रि० अटकवुं; रोकावुं (२) लाग्या रहेवुं; वळगवुं (३) विवाद करवो; झघडवुं

अटकर स्त्री०, اٹکر **अटकरना** स० क्रि० जुओ 'अटकल', 'अटकलना'

अटकल اٹکل स्त्री० अटकळ; अनुमान (२) अंदाज [अनुमानवुं

अटकलना اٹکلنا स० क्रि० अटकळवुं;

अटकल–पच्चू اٹکل پچو पुं०कपोळ-कल्पना (२) वि० उटपटांग; ख्याली (३) अ० अध्धर; अंदाजथी

अटका اٹکا पुं० जगन्नाथजीने चडावातो भात के धन

अटना اٹنا अ० क्रि० अटवुं; भमवुं; रखडवुं (२) भरावुं

अटपट اٹپٹ वि० (स्त्री० अटपटी) अटपटुं; अघरुं; कठण; गुढ (२) उटपटांग; ठेकाणा वगरनुं

अटपटाना اٹپٹانا अ० क्रि० अटकवुं; लथडावुं; गूंचावुं; गभरावुं

अटलस اٹلس पुं० एटलास; भूगोळना नकशानी चोपडी

अटाटूट اٹاٹوٹ वि० बेशुमार; खूब

अटाला اٹالا स्त्री० [सं. अट्टाल] ढगलो (२) सरसामान (३) कसाईवाडो

अटेरन اٹیرن पुं० अटेरण (२) घोडाने चक्कर फेरववानी रीत (३) कुस्तीनो एक दाव

अटेरना اٹیرنا स० क्रि० अटेरणथी सूतर उतारवुं; अटेरवुं (२) खूब दारू पीवो

अट्ठा اٹھا पुं० गंजीफानो अठ्ठो

अट्ठाईस اٹھائیس वि० अठ्ठावीस;२८

अट्ठानवे اٹھانوے वि० अठ्ठाणुं;९८

अट्ठावन اٹھاون वि० अठ्ठावन;५८

अट्ठासी اٹھاسی वि० अठ्ठ्यासी;८८

अठखेली اٹھکھیلی स्त्री० विनोद; खेल (२) चपळता (३) मस्तानी चाल

अठत्तर اٹھتر वि० 'अठहत्तर'; इठ्ठोतेर;७८

अठन्नी اٹھنی स्त्री० आठ आनी

अठबन्ना اٹھبنا पुं० वणवानो ताणो जेनी पर लपेटी रखाय छे ते वांस के लाकडी ('अठवाडुं' सरखावो)

अठमासा اٹھماسا पुं० अषाढथी महा सुधी खेडाती रहेती शेरडीनी जमीन के खेतर

अठमासी اٹھماسی स्त्री० आठ मासानो सोनैयो; गीनी

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अठवाँसा اٹھوانسا पुं० जुओ 'अठमासा' (२) वि० आठ मासे जन्मेलुं

अठवारा اٹھوارا पुं० अठवाडियुं

अठहत्तर اٹھہتر वि० 'अठत्तर'; इठ्ठोतेर

अठारह اٹھارہ वि० अढार; १८

अठासी اٹھاسی इठ्यासी; 'अठ्ठासी'

अठोतरी اٹھوتری स्त्री० १०८ दाणानी जपमाळा

अड़ंगा اڑنگا पुं० रुकावट; विघ्न.–डालना,–लगाना=अडचण करवी; वचमां आववुं (२) अडंगो; कुस्तीनो एक दाव (३) स्त्री० जथाबंध माल थाय के वेचाय ते धाम

अड़ اڑ पुं० हठ; जीद

अड़चन (–ल) (ل-) اڑچن स्त्री० अडचण; मुश्केली

अड़तालीस اڑتالیس वि० ४८; [अडताळीस

अड़तीस اڑتیس वि० ३८;आडत्रीस

अड़दार اڑدار वि० अडियल (२) मस्त

अड़ना اڑنا अ० क्रि० अडवुं; रोकावुं (२) हठ करवी; मंड्या रहेवुं

अड़बंग اڑبنگ वि० पुं० ऊंचुंनीचुं; असमान(२)विकट; दुर्गम (३) विलक्षण; अनोखुं

अड़सठ اڑسٹھ वि० अडसठ; ६८

अड़ान اڑان स्त्री० थोभवानी जगा; पडाव

अड़ाना اڑانا स० क्रि० लटकाववुं; रोकवुं (२) वचमां वस्तु नाखी रोकवुं; ठांसवुं; सीडवुं (३) पुं० एक राग; अडाणो [सुस्त; जड

अड़ियल اڑیل वि० अडियल (२)

अड़ूसा اڑوسا पुं० [सं. अटरूष] अरडूसो

अडोल اڈول वि० अडग; स्थिर

अड़ोसपड़ोस اڑوس پڑوس पुं०आडोश-पाडोश; आसपास

अड़ोसीपड़ोसी اڑوسی پڑوسی पुं० आडोशीपाडोशी; आडोशपाडोशमां पासे रहेनार

अड्डा اڈا पुं०[सं. अट्टा] थोभवानी जगा (२) अड्डो (३) केन्द्र; धाम (४) पंखीने बेसवा पांजरामां होय छे एवी आडी (५) नाडुं वणवा के भरतकाम जेवामां वपरातुं लाकडानुं चोकठुं

अड्रेस اڈریس स्त्री० [इं.] सरनामुं; ठेकाणुं

अढ़तिया اڑھتیا पुं० [हि. आढ़त] आडतियो; दलाल

अढ़वना اڑھونا स० क्रि० (प.) काम वळगाडवुं; काम कहेवुं

अढ़ाई اڑھائی वि० अढी

अढुक اڈھک पुं० ठोकर

अढुकना اڈھکنا अ० क्रि० ठोकर खावी (२) अढेलवुं

अढ़ैया اڑھیا पुं० अढी शेरनुं तोल या माप (२) अढियानो गडियो

अतर عطر पुं० [अ. इत्र] अत्तर

अतरदान عطردان पुं० [फा. इत्रदान] अत्तरदानी

अतरसों اترسوں अ० [सं. इतर+श्वः] परम दिवसथी पहेलांनो दिवस के ते पछी आववानो दिवस; त्रीजे दिवसे

अतवार اطوار पुं० [अ. 'तौर'नुं व० व०] रहेणीकरणी; चालचलगत

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अता عطا पुं० [अ.] दान; भेट. –करना=आपवुं. –लेना=अपावुं; मळवुं

अताई عطائی वि० [अ. अता] दक्ष; प्रवीण (२) पक्कुं; चालाक (३) जाते कुदरती बक्षिसथी शीखी ले एवुं

अताब عتاب पुं० 'इताब' जुओ

अतालीक़ اتالیق पुं० [तु.] उस्ताद; शिक्षक [चीज

अतिया عطیہ पुं० [अ.] भेट-दाननी

अतिरिक्त اتِرِکت अ० [सं.] सिवाय; बाद करतां (२) वि० अतिरिक्त; वधारेनुं

अतीस اتیس पुं० [सं.] एक वनस्पति –औषधि

अतुराई اتُرائی स्त्री० आतुरता; जलदी (२) चंचळता; चपळता

अतुराना اتُرانا अ० क्रि० आतुर के उतावळा थवुं ['ईतवार'

अत्तवार اتّوار पुं० आतवार; रविवार;

अत्तार عطّار पुं० [अ.] अत्तारी; अत्तरियो (२) गांधी; दवाओ वेचनार

अथक اتھک वि० अथाक; न थाके एवुं; अविश्रांत

अथ च اتھ چ अ० [सं.] अने; वळी

अथमना, अथवना اتھمنا، اتھونا अ० क्रि० आथमवुं [कूंडुं

अथरा اتھرا पुं० (स्त्री०अथरी) माटीनुं

अथाई اتھائی स्त्री० मंडळीने बेसवानो चोतरो; ओटलो (२) मंडळी

अथान(–ना) (–نا) اتھان पुं०अथाणुं

अथाह اتھاہ वि० अथाग; अपार (२) अगाध; अति ऊंडुं (३) पुं० ऊंडो खाधरो (४) समुद्र

अथिर اتھر वि० (प.) अस्थिर

अथोर اتھور वि० (प.) थोडुं नहीं; बहु

अद(–दा)ग (–دا) ادگ वि० डाघा वगरनुं; निष्कलंक [अंक

अदद عدد स्त्री० [अ.] संख्या के तेना

अदन عدن पुं० [अ.] आदमने बनावीने जे बागमां खुदाए राखेलो मनाय छे ते बाग.

अदना ادنےا वि० [अ.] मामूली; सामान्य (२) क्षुद्र; नम्र; अदनुं. –व आला=नानां मोटां बधां

अदब ادب पुं० [अ.] अदब; विवेक; आदर. (२) साहित्य; वाङमय. -करना =आदरथी वर्तवुं; मान आपवुं. –देना =विवेक शीखववो (२) शिक्षा करवी; दंडवुं [जरूर; टेकथी

अदबदाकर ادبداکر अ० अवश्य;

अदम عدم पुं० [अ.] अभाव; न होवुं ते. (समासमां) उदा० **अदम पैरवी**=केसमां जरूरी पेरवी न करवी ते. **अदम सबूत** عدم ثبوت - प्रमाणनो अभाव

अदरक ادرک पुं० आदुं

अदल عدل पुं० न्याय; इन्साफ

अदल-बदल ادل بدل पुं० अदलाबदली; फेरफार

अदवान ادوان स्त्री० खाटलाना वाणने तंग करवानी दोरी (पांगतनी)

अदविया(०त) (–یات) ادویہ स्त्री० [अ.] 'दवा'नुं ब० व० [आधण

अदहन ادہن पुं० [सं. आदहन]

अदा ادا वि० [अ.] चूकतुं; चूकवेलुं (२) स्त्री० हावभाव; नखरां (३) ढंग

अदाग اداگ वि० 'अदग'; निष्कलंक; पवित्र

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अदायगी ادائیگی स्त्री० [अ.] अदा-चूकते थवुं ते

अदालत عدالت स्त्री० [अ.] अदालत; कचेरी (२) न्यायाधीश

अदालती عدالتی वि० अदालतने लगतुं (२) अदालतमां लडनार

अदावत عداوت स्त्री० [अ.] अदावत; वेर [राखनार

अदावती عداوتی वि० वेरी; अदावत

अदीठ ادیٹھ वि० [सं. अदृष्ट] न दीठेलुं (२) गुप्त; छूपुं

अदीब ادیب पुं० [अ.] विद्वान; पंडित (२) शिक्षक [अप्राप्य

अदीम عدیم वि० [अ.] नष्ट (२)

अदू عدو पुं० [अ.] शत्रु; वेरी

अदेखी ادیکھی वि० अदेखुं; देखी न शके एवुं [ओमां) प्रणाम

अदेस ادیس पुं० आज्ञा (२) (साधु-

अदेह ادیہہ वि० [सं.] अदेही (२) पुं० कामदेव

अधंग ادھنگ पुं० अर्धांग; पक्षाघात

अधंगी ادھنگی वि० अर्धांगनुं रोगी

अध ادھ वि० [सं. अर्द्ध] (समासमां) अर्धुं. उदा० 'अधकचरा'

अधकपारी(-ली) ادھکپاری (-لی) स्त्री० आदासीसी [कहेलुं

अधकहा ادھکہا वि० अस्पष्ट के अर्धुं

अधन्ना ادھنّا पुं०, अधन्नी स्त्री० ढबु; मोटो पैसो; अर्ध आनो

अधपई ادھپئی स्त्री० [हिं. आधा+पाव] अर्ध पाशेर (बंगाली) जेटलुं माप के तोल; पाशेरी के पाशेरो [वच्चोवच

अधबीच ادھبیچ अ० अधवच;

अधमरा, अधमुआ ادھمرا، ادھموا वि० अधमूउं

अधवा ادھوا स्त्री० [सं.] विधवा

अधसेरा ادھسیرا पुं० अच्छेरो

अधाधुन्ध ادھا دھندھ अ० अंधाधूंधी होय तेम [(दूध)

अधावट ادھاوٹ वि० अर्धुं उकाळेलुं

अधिकाई ادھکائی स्त्री० (प.) अधिकता (२) वडाई; महिमा [थवुं; वधवुं

अधिकाना ادھکانا अ०क्रि० अधिक

अधित्यका ادھتیکا स्त्री० [सं.] पहाडी उच्च प्रदेश; 'टेबल लेन्ड'

अधिया ادھیا स्त्री० अर्धो भाग (२) अर्धनी भागीदारी (३) पुं० अर्धो भागीदार [अर्धुं अर्धुं वहेंचवुं

अधियाना ادھیانا स०क्रि० अर्धुं करवुं;

अधियार ادھیار पुं० जुओ 'अधिया'

अधियारिन ادھیارن स्त्री० 'अधियार' नुं स्त्री० [भागीदारी

अधियारी ادھیاری स्त्री० अर्धी

अधिवेशन ادھویشن पुं० [सं.] अधिवेशन; बेठक

अधूरा ادھورا वि० अधूरुं; अपूर्ण.–कर देना=कमजोर करी देवुं.– जाना= गर्भपात थवो.–होना=अणसमजु होवुं

अधेड़ ادھیڑ वि० आधेड

अधेला ادھیلا पुं० अधेलो; अर्धा जी

अधेली ادھیلی स्त्री० आठ आनी; अर्धो [कपडुं

अधोतर ادھوتر पुं० एक जातनुं जाडुं

अन ان नकारवाचक उपसर्ग (हिन्दी शब्दोमां, गुजराती 'अण' पेठे, वपराय छे. उदा० अनगढ़)

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अन-अहिवात ان اہِوات पुं० विधवा-पणुं; रंडापो

अनइस ان اِس वि० बूरुं; - खराव; 'अनैस' [पासे

अनक़रीब عنقریب अ० [अ.] नजीक;

अनख انکھ पुं० [सं. अन्+अक्ष] क्रोध (२) ईर्षा; द्वेष (३) नजर न लागे ते माटे करातुं काजळनुं टपकुं [चिडावुं

अनखाना انکھانا अ० क्रि० गुस्से थवुं;

अनखाहट انکھاہٹ पुं०क्रोध; नाराजगी

अनगढ़ انگڑھ वि० (स्त्री०,–ढ़ी) घडया वगरनुं (२) स्वयंभू (३) बेडोळ; अणघड [गर्भनो आठमो मास

अनगना انگنا वि० अगणित (२) पुं०

अनगिना انگِنا वि० अगणित; 'अनगना' [अज्ञात; अपरिचित

अनजान انجان वि०अजाण; नादान (२)

अनजाने انجانے अ० अजाण्ये; वगर समज्ये; असावधानीमां

अनत انت अ० (प.) अन्यत्र; बीजे स्थाने (२) [सं.] वि० न नमेलुं ['अदीठ'

अनदेखा ان دیکھا वि० न देखेलुं;

अनन्नास اننّاس पुं० अनेनास फळ

अनपच ان پچ पुं० अजीर्ण; बदहजमी

अनपढ़ ان پڑھ वि० अभण; निरक्षर; मूर्ख

अनबन ان بن पुं० अणबनाव

अनबि(–बे)धा ان بِدھا (بیدھا) वि० वेध्या वगरनुं; अविद्ध

अनबोल (०ना,–ला) ان بول (-نا، -لا) वि० मूगुं (प्रायः पशु माटे)

अनब्याहा ان بیاہا वि० (स्त्री०, –ही) अविवाहित; कुंवारुं

अनभल ان بھل पुं० भलुं नहि ते; अहित. **–ताकना**=बूरुं ताकवुं

अनमन(–ना) ان من (-منا) वि०(स्त्री०, –नी) अन्यमनस्क; उदास; खिन्न

अनमिल ان مِل वि० (स्त्री०,–ली) मेळ वगरनुं; असंबद्ध

अनमेल ان میل वि० मेळ वगरनुं; 'अनमिल' (२) सेळभेळ वगरनुं; विशुद्ध

अनमोल ان مول वि० अमूल्य; उत्तम

अनरस ان رس पुं० रसहीनता (२) अरुचि (३) अणबनाव. **–पड़ना**=अणबनाव थवो

अनवट انوٹ पुं०अणवट; स्त्रीनुं अंगूठियुं

अनवासना انواسنا स० क्रि० नवुं वासण पहेलप्रथम वापरवुं

अनसुना ان سُنا वि० (स्त्री०,–नी) (-سُنی) न सांभळेलुं. **अनसुनी करना**=सांभळ्युं ना सांभळ्युं करवुं; ध्यान न देवुं

अनहोनी ان ہونی वि० स्त्री० असंभव (२) स्त्री० असंभव–विलक्षण वात

अनाकानी اناکانی स्त्री० आंख आडा कान करवा ते (२) आनाकानी

अनाड़ी اناڑی वि० अनाडी; नादान; अणसमजु [बकवाट

अनाप-शनाप اناپ شناپ पुं०नकामो

अनामा اناما स्त्री० अनामिका

अनायत عنایت स्त्री० [अ.] कृपा; महेरवानी

अनार انار पुं० [फा.] दाडम (२) तेना घाटनी दारूखानानी कोठी

अनारदाना اناردانہ पुं० [फा.] एक जातना खाटा अनारना सूकवेला दाणा

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अनारी انارى वि० जुओ 'अनाड़ी' (२) अनार-दाडमना रंगनुं; लाल

अनाह اناه पुं० [सं.] पेट चडवानो एक रोग

अनी انى स्त्री० [सं. अणि] अणी (२) वस्तुनो आगळनो भाग (३) समूह; झुंड (४) सेना (५) [हिं. आन=मर्यादा] ग्लानि; खेद

अनीक انيک पुं० [सं.] युद्ध (२) सेना (३) वि० [अ+हिं. नीक=अच्छुं] बूरूं; खराब [अनिष्ट; अप्रिय (२) खराब

अनीठ انيٹھ वि० [सं. अनिष्ट] (प.)

अनीस انيس पुं० [अ.] दोस्त (२) प्रेम के सहानुभूति राखनार

अनुनय انُنے पुं० [सं.] विनंती; प्रार्थना (२) मनाववुं ते

अनुपात انُپات पुं० [सं.] त्रिराशि

अनुभव انُبھو पुं० [सं.] अनुभव (२) लागवुं, प्रतीत थवुं ते. –करना=खबर पडवी; मालूम थवुं

अनुशासन انُشاسن पुं० [सं.] आज्ञा (२) उपदेश [शोधखोळ; तपास

अनुसंधान انُسندھان पुं० [सं.]

अनुसंधानना انُسندھانا स० क्रि० (प.) खोळवुं (२) विचारवुं

अनूठा انوٹھا वि० [सं. अनुत्थ] (स्त्री०,–ठी) अनूठुं; अद्‌भुत (२) अद्वितीय; उत्तम

अनेरा انيرا वि० [सं. अनृत] (स्त्री०, –री) नकामुं; निष्प्रयोजन; व्यर्थ

अनैस انيس वि० 'अनइस'; बूरूं

अनोखा انوکھا वि० [सं. अन्+ईक्ष] अनोखुं

अन्दलीब عندليب स्त्री० [अ.] बुलबुल

अन्ना انّا स्त्री० [तु.] माता (२) धाव

अन्वाअ انواع स्त्री० ब० व० [अ.] 'नौ'–रीत, प्रकार–नुं ब. व.

अन्वान عنوان पुं० जुओ 'उन्वान'

अन्सर عنصر पुं० [अ.] मूळ तत्त्व

अपंग اپنگ वि० अपंग; लूलुं (२) अशक्त

अपकाजी اپکاجى वि० स्वार्थी; मतलबी

अपघात اپگھات पुं० [सं.] आपघात (२) हत्या; हिंसा (३) विश्वासघात

अपढ़ اپڑھ वि० 'अनपढ़,' अभण

अपन اپن सर्व० (प.) आपणे

अपना اپنا सर्व० [सं. आत्मनः] (स्त्री०, –नी) पोतानुं (त्रणे पुरुषमां वपराय) (२) पुं० स्वजन. अपनी अपनी पड़ना=पोतपोतानी पडी होवी. अपने तक रखना=कोईने न कहेवुं. –सा मुंह लेकर रह जाना=शरमिंदुं थईने रही जवुं–पाछा पडवुं

अपनाना اپنانا स० क्रि० अपनाववुं; पोताने अनुकूळ के वश करवुं; पोतानुं करवुं

अपनापन اپناپن– पुं० अपनायत اپنايت स्त्री० अपनाववुं ते (जुओ 'अपनाना')

अपने आप اپنے آپ अ० आपोआप; पोतानी मेळे

अपाह(–हि)ज (اپاهج) اپاہج वि० लूलुंलंगडुं; अपंग; काम न करी शके एवुं (२) आळसु [जरूर

अपि اپ अ० [सं.] वळी; पण (२)

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अपितु اپِتُ अ० [सं.] परन्तु (२) बल्के
अप्रैल اپْرَیل पुं० एप्रिल मास
अफ़आल افعال पुं०[अ. 'फेल'नुं ब०व०] कृत्यो; करणी
अफ़ई افعی पुं० [अ.] काळो नाग
अफ़ग़ान افغان [अ.] अफघान; काबुली
अफ़ज़ल افضل वि० [अ.] उमदा; सर्वोत्तम [वधारो
अफ़ज़ाइश افزائش स्त्री० [फा.] वृद्धि;
अफ़तारी افتاری स्त्री० उपवासनुं-रोजानुं पारणुं
अफ़यून افیون स्त्री० [फा.] अफीण
अफरना اپھرنا अ० क्रि० पेट भरीने खावुं; धरावुं (२) अफरावुं (३) 'ऊबना'; अरुचि थवी
अफरा اپھرا पुं० आफरो
अफ़लातून افلاطون पुं० [अ]. प्लेटो (२) बहु अभिमानी माणस. –का साला =घमंडी माणस [ऊडती खबर
अफ़वाह افواہ स्त्री० [अ.] अफवा;
अफ़शा افشا वि० जुओ 'इफ़शा'
अफ़सर افسر पुं० ऑफिसर. –माल= महेसूल खातानो अमलदार [कथा
अफ़साना افسانہ पुं० [फा.] कहाणी;
अफ़सुरदा افسردہ वि० [फा.] दुःखित; मूंझायेलुं (नाम,–दगी स्त्री०)
अफ़ीम افیم स्त्री० अफीण
अफ़ीमची, अफ़ीमी افیمچی-افیمی पुं० अफीणियो; अफीणनो व्यसनी
अफ़ू. عفو पुं० [अ. अफ्व] क्षमा; माफी [दुर्गंध
अफ़ू.नत عفونت स्त्री० [अ.] वदबो;

अब اب अ० आ वखते; हमणां; हवे. –तब होना या लगना=मरणघडी आववी –तब करना=आज काल करवी; बहानुं काढी ढील करवी
अबख़रा ابخرہ पुं० [अ.] बाफ; वराळ
अबतर ابتر वि० [फा.] बूरुं; खराब (२) बगडेलुं; भ्रष्ट [अवनति; बगाड
अबतरी ابتری स्त्री० खराबी (२)
अबद ابد स्त्री०[अ.] अनंतता; असीमता
अबदी ابدی वि० [अ.] अनंत; अमर
अबरक ابرک पुं० [सं अभ्रक]
अबरख [ऊलटुं; उपलुं कपडुं
अबरा ابرہ पुं० [फा.] 'अस्तर'नुं
अबरी ابری स्त्री० [फा.] एक जातनो चीकणो कागळ (२) एक पीळो पथ्थर
अबरू ابرو स्त्री० आंखनी भमर; 'अब्रू'
अबलक़(-ख़) (-خ) ابلق वि० [अ.] काबरचीतरुं; सफेद अने काळा के लाल रंगनुं
अबवाब ابواب पुं०[अ.] ('बाब'नुं ब० व०) अध्याय (२) एक मुसलमानी कर
अबस عبث अ० [अ.] व्यर्थ; नाहक
अबा عبا पुं० [अ.] डगला नीचे पहेरवानुं ढीलुं कपडुं
अबादान, अबादानी ابادان،-نی जुओ 'अवादान,' 'अवादानी'
अबाबील ابابیل स्त्री० [फा.] काळा रंगनुं एक पक्षी
अबीर عبیر पुं० [अ.] अबील
अबीरी عبیری वि० [अ.] अबीलना रङ्गनुं (२) पुं० तेवो रङ्ग
अबुहाना ابُہانا अ० क्रि० धूणवुं 'अभुआना'

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अबे ابے अ० (नाना के ऊतरता माणस माटे संबोधन) ए, अल्या.–तबे करना =निरादरसूचक बोलवुं

अबेर ابیر स्त्री० (प.) [सं. अवेला] विलम्ब [अबोला

अबोला ابولا पुं० रिसाईने न बोलवुं ते;

अब्बा ابّا पुं० [फा.] बाप

अब्बास عبّاس पुं० [अ.] एक फूलझाड

अब्र ابر पुं० [फा.] अभ्र; वादळ

अब्रू ابرو स्त्री० [फा.] जुओ 'अवरु'

अब्रे-बाराँ ابر باراں पुं० [फा.] वरसादनुं वादळ [स्कार (२) स्तुति

अभिवादन ابھوادن पुं० [सं.] नम-

अभिसरना ابھسرنا अ० क्रि० (प.) जवुं (२) इष्ट जगाए के प्रियने मळवा जवुं

अभिसार ابھسار पुं० [सं.] प्रियजनने नक्की जगाए मळवा जवुं ते

अभी ابھی अ० (हिं. अब+ही) हमणां ज; अवघडी

अभुआना ابھوآنا अ० क्रि० [सं. आह्वान] भूत आव्युं होय एम धूणवुं ने हाथ पग हलाववा [फलाणो

अमका امکا पुं० [सं. अमुक] अमुक;

अमचूर امچور पुं० आमचूर

अमन امن पु० [अ.] शांति; चेन (२) रक्षण; बचाव [सुखचेन

अमन-अमान امن امان पुं० सुखशांति;

अमराई امرائی स्त्री०, अमराव امراو- पुं० अमराई; आंवावाडियुं

अमराज़ امراض पुं० [अ. 'मर्ज'नुं व० व०] रोग [कपडुं

अमरू امرو पुं० एक जातनुं रेशमी

अमरूत (-द) امروت(-د) पुं० [फा.?] जामफळ [आंबावाडियुं

अमरैया امریا पुं० (प०) अमराई;

अमल عمل पुं० [अ.] अमल; सत्ता; नशो इ० [सींग

अमलतास املتاس पुं० गरमाळानी

अमल-दर-आमद عمل درآمد पुं० [फा.] अमल थवो ते

अमला عملہ पुं० [अ.] कचेरीमां काम करनार; अमलदार

अमली عملی वि० [अ.] अमलमां आवनारुं; व्यावहारिक (२) अमल करनारुं (३) नशेबाज; केफी

अमवात اموات स्त्री० ब० व० [अ.] मरणो; मोतो [सूकी चीर; चीरियुं

अमहर امہر पुं० काची छोलेली केरीनी

अमानत امانت स्त्री० [अ.] अनामत राखवुं ते के तेम राखेली वस्तु

अमानतदार امانتدار पुं० अनामत राखनार; जेने त्यां अनामत रखाय ते

अमाना امانا अ० क्रि० समावुं; पूरुं मावुं (२) फुलावुं; गर्व करवो

अमानी امانی स्त्री० [अ.] मजूर पासे रोजी के पगार पर जाते काम कराववुं ते (२) वि० [सं.] मानवगरनुं; निरा-भिमानी; नम्र ['अम्मामा'

अमामा عمامہ पुं० [अ.] जुओ

अमारी اماری स्त्री० [अ.] अंबाडी

अमाल عمال पुं० [अ.] हाकेम; अमल करनार

अमावट اماوٹ स्त्री० केरीना रसने सूकवीने करेलो पापड (२) एक जातनी माछली

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अमावस اماوس स्त्री० अमास; अमावस्या

अमिट امِٹ वि० (स्त्री०,–टा) मटी न शके एवुं; स्थायी (२) अटल; अवश्यंभावी

अमिताभ امِتابھ पुं० [सं.] बुद्धदेव

अमिय امِیے पुं० [सं. अमृत] अमी

अमिली امِلی स्त्री० 'इमली'; आमली (२) मेळ न होवो ते; अणबनाव

अमी امی पुं० (प.) अमी; अमृत

अमीन امِین पुं० [अ.] अदालतनो एक अमलदार (२) थापण राखवा माटे विश्वासु माणस

अमीराना امیرانہ वि० [अ.] अमीरना जेवुं; अमीरी

अमीरो-कबीर امیروکبیر वि० [अ.] 'अमीर–व–कबीर'; खूब धनवान

अमृतबान امرتبان पुं० माटीनुं रोगान करेलुं वासण (घी, अथाणुं इ० राखवानुं)

अमोला امولا पुं० आंबानो नवो छोड

अमौआ اموآ पुं० केरीना सूका रस जेवो रङ्ग के तेवा रङ्गनुं कपडुं

अम्दन् عمداً अ० [अ.] जाणीजोईने; इरादाथी [अम्मा; मा

अम्माँ (-म्मी) اماں(-می) स्त्री०

अम्मामा عمامہ पुं० (अ.) एक प्रकारनो मोटो (मुसलमानी) फेंटो

अम्र امر पुं० [अ.] वात; अर्थ; मुद्दो; कहेवानो मतलब; विषय (२) आज्ञा; विधि (३) (व्या०) आज्ञार्थ.–व निही= विधिनिषेध

अम्हौरी امہوری स्त्री० अळाई

अयाँ عیاں वि० [अ.] साफ; स्पष्ट

अयान ایان वि० (स्त्री०, –नी) (-نی) अजाण; अज्ञान (२) [सं.] वाहन वगरनुं; पगपाळुं

अयानत عیانت स्त्री० [अ.] सहायता

अयाल ایال पुं० [फा.] घोडा के सिंहनी केशवाळी; याळ (२) عیال [अ.] परिवार; बालबच्चां

अय्याका عیاکا वि० [अ.] विलासी; विषयी [चालाक माणस.

अय्यार عیار पुं० [अ.] खंधो;

अरंड ارنڈ पुं० एरंडो

अरंड-ककड़ी ارنڈککڑی स्त्री० एरण-काकडी; पपैयुं

अरई ارئی स्त्री० हांकवानी परोणी

अरक़ عرق पुं० [अ.] अर्क; कस (२) परसेवो.

-उतारना, -खींचना, -निकालना =अर्क काढवो. अरक अरक होना =पसीनाथी भींजाई जवुं; परसेवो परसेवो थई जवुं [भरती करनार

अरकाटी ارکاٹی पुं० गिरमीटियाओनी

अरग, ارگ, अरगजा ارگجا पुं० [सं. अगरु] अरगजो [के सुगंधवाळुं

अरगजी ارگجی वि० अरगजाना जेवा रंग

अर(–ल) गनी ار(-ل)گنی स्त्री० वळगणी; कपडां इ० सूकववानी दोरी

अरग़वानी ارغوانی पुं० [फा.] लाल रंग (२) वि० घेरुं लाल [रहेवुं

अरगाना ارگانا अ० क्रि० (प.) चूप

अरघा ارگھا पुं० [सं. अर्घ] अर्घ्य आपवानुं एक पात्र (२) शिवलिंग जेमां स्थापित कराय छे ते

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अरथी ارتھی स्त्री० ठाठडी
अरदना اردنا स० क्रि० [सं. अर्द] कचडवुं; मर्दन करवुं
अरदली اردلی पुं० [अं. ऑर्डरली] चपरासी; पटावाळो
अरदास ارداس स्त्री० [फा. अर्जदाश्त] विनंती; प्रार्थना; अरजी (२) भेट
अरना ارنا पुं० (स्त्री०,-नी) (-نی) जंगली पाडो (२) सुकाई गयेलुं छाण, जे बाळवामां वपराय छे (३) अ० क्रि० जुओ 'अड़ना' [झाड
अरनी ارنی स्त्री० [सं. अरणी] अरणीनुं
अरब عرب पुं० [अ.] अरबस्तान देश
अरबा اربع वि० [अ.] चार; ४ (२) पुं० त्रिराशि [मालिक
अरबाब ارباب पुं० ब० व० [अ.]
अरबी عربی वि० [फा.] अरब देशनुं (२) स्त्री० अरबी भाषा (३) पुं० अरबी ऊंट के घोडो [चाह; होंश
अरमान ارمان पुं० [फा.] इच्छा;
अरराना اررانا अ० क्रि० अरर एवो शब्द काढवो; अरेराटी छूटवी
अरवा اروا पुं० ताको; गोख
अरवाह ارواح स्त्री० ब० व० [अ.] अरवा; आत्मा (२) फिरस्ता; देवदूतो
अरवी اروی स्त्री० एक कन्द; अळवी
अरसट्टा ارسٹا पुं० अडसट्टो; अंदाज
अरसना-परसना ارسنا-پرسنا स० क्रि० स्पर्शवुं; भेटवुं [मुदत
अरसा عرصہ पुं० [अ.] अरसो; समय;
अरहट ارہٹ पुं० [सं. अरघट्ट] रहेंट
अरहन ارہن पुं० [सं. रंधन] (शाक, कढीमां नंखातो) चणानो लोट

अरहर ارہر स्त्री० तुवेर
अराक़ عراق पुं० [अ. इराक़] इराक देश के त्यांनो घोडो [(२) खेतर
अराज़ी اراضی स्त्री० [अ.] जमीन
अरी اری अ० [सं. अयि?] स्त्री माटेनुं संबोधन; 'हे'
अरीज़ा عریضہ वि० [अ.] निवेदित; अरज करायेलुं (२) पुं० अरजी
अरु ارُ अ० (प.) अने; 'और'
अरोगना اروگنا स० क्रि० [प.] 'आरोगना'; खावुं
अर्क़ عرق पुं० [अ.] जुओ 'अरक़'
अर्क़-रे-ज़ी عرق ریزی स्त्री० [अ.+फा.] खूब महेनत
अर्ज़ عرض स्त्री० [अ.] विनंती; अरज; प्रार्थना (२)पुं० पनो; चोडाई (३)जमीन
अर्ज़दाश्त عرضداشت स्त्री० [फा.] अरजी; विनंतीपत्र
अर्ज़मन्द ارزمند वि० [फा.] आबरू-दार; लायक [ज़ांनी स्त्री०
अर्ज़ां ارزاں वि० [फा.] सस्तुं (नाम,-
अर्ज़ी عرضی स्त्री० [अ.] अरजी; 'अर्ज़दाश्त' [एटले के
अर्थात् ارتھات अ० [सं.] याने;
अर्थी ارتھی स्त्री० जुओ 'अरथी'
अर्श عرش पुं० [अ.] मुसलमानो माने छे ते सौथी ऊंचुं-खुदानुं धाम. -पर चढ़ाना=खूब तारीफ करवी. -पर दिमाग़ होना=बहु अभिमान होवुं
अलंग النگ पुं० बाजू; तरफ
अलकतरा الکترا पुं० [अ.] डामर
अल्-क़िस्सा القصہ अ० [अ.] टूंकमां

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अलख الکھ वि० अलख; अगोचर. –जगाना=पोकारीने प्रभुस्मरण करवुं; अलख जगाववी

अलखधारी, अलखनामी, الکھدھاری الکھنامی पुं० 'अलख' 'अलख' पोकारी भिक्षा मागनार एक जातनो साधु

अलगनी الگنی स्त्री० जुओ 'अरगनी'

अल्-ग़रज़,-ग़र्ज़ الغرض الغرض अ० [अ.] मतलब के; टूंकमां तात्पर्य के

अलग़रज़ी الغرضی वि० [अ.] बेपरवा

अलगाई الگائی स्त्री०, –व (‑و) पुं० अलगपणुं

अलगाना الگانا अ० क्रि० अलग थवुं; छूटुं पडवुं (२) स० क्रि० अलग करवुं; हठाववुं [–एक जातनी वांसळी

अलग़ोज़ा الغوزا पुं० [अ.] अलगोजा

अलपाका الپاکا पुं० आलपाको; 'आलपाका'

अलफ़ा الفا पुं० विना बांयनुं लांबुं कुरतुं

अलफ़ाज़ الفاظ पुं० [अ. 'लफ़्ज'नुं व० व०] शब्दो (२) पारिभाषिक शब्द

अलबत्ता البتہ अ० [अ.] अलबत्त; बेशक [चित्रो संघरवानी पोथी

अलबम البم पुं० [फा.] 'आल्बम';

अलबेला البیلا वि० (स्त्री०,–ली) [सं. अलभ्य+हिं. प्रत्यय ला] अलबेलुं; फांकडुं (२) सुन्दर; अनोखुं

अलबी-तलबी البی تلبی स्त्री० अरबी, फारसी के कठण उर्दू [झंडो

अलम الم पुं० [अ.] दुःख (२) علم

अलमस्त المست वि० [फा.] अलमस्त; मदमत्त; चकचूर (२) मस्तानी; बेफिकर

अलमारी الماری स्त्री० अलमारी; कबाट

अलमास الماس पुं० [फा.] हीरो

अलल-टप्पू اللٹپّو वि० अलेलटप्पु; ठेकाणा वगरनुं

अलल-बछेड़ा الل بچھیڑا पुं० [हिं. अल्हल+बछेड़ा] घोडानो वछेरो (२) अल्लड आदमी [गळुं फाडीने बोलवुं

अललाना اللانا अ० क्रि० चीस पाडवी;

अलवाँती الوانتی वि० स्त्री० [सं. बालवती] प्रसूता

अलवाई الوائی वि० स्त्री० एकबे मासनी वियायेली (गाय, भेंस); बाखडी'थी ऊलटुं

अलवान الوان पुं० [फा.] ऊननी चादर

अलसान, अलसानि السان, ‑ن (प.) स्त्री० आळस; सुस्ती (२) शिथिलता

अलसाना السانا अ० क्रि० आळसमां पडवुं; सुस्त थवुं

अलसी السی स्त्री० [सं. अतसी] अळसी

अलसेट السیٹ स्त्री० (प.) ढील (२) अडचण (३) झघडो [करनारुं

अलसेटिया السیٹیا वि० 'अलसेट'

अलसौंहा السونہا वि० (स्त्री०–ही) (‑ہی) आळसयुक्त; सुस्त

अलस्सुबाह علی الصباح अ० [अ.] वहेली सवारे; परोढिये

अलहदा علاحدہ वि० [अ.] इलायदुं; अलग. [नाम,–दगी स्त्री०] [अलान

अलान الان पुं० [सं. आलान] हाथीनुं

अलानिया علانیہ अ० [अ.] खुल्लंखुल्ला; स्पष्ट [वातचीत करवी (२) गावुं

अलापना الاپنا अ० क्रि० बोलवुं;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अलामत علامت पुं० [अ.] निशानी; चिह्न [[सं.] कमाड

अलार الار पुं० 'अलाव' जुओ (२)

अलाल الال वि० आळसु (२) नवरुं; नकामुं ['अलील' परथी नाम

अलालत علالت स्त्री० [अ.] बीमारी;

अलाव الاو पुं० [सं. अलात] अलाव; आगनो ढेर; तापणी

अलावा علاوه अ० [अ.] सिवाय

अलिंजर النجر पुं० [सं.] माटीनो पाणीनो घडो

अलिंद الند पुं० [सं. अलीन्द्र] भमरो (२) [सं.] घरना द्वार आगळनो ओटलो के छज्जुं

अली الی पुं० [सं. अलि] भमरो (२) [सं. आली] सखी (२) पंक्ति

अलील علیل वि० [अ.] बीमार [धातु

अलुमीनम المینم पुं० एल्युमिनियम

अलोना الونا वि० [सं. अलवण] अलूणुं; फीकुं; अस्वाद [करेलुं

अल्क़त القط वि० [अ.] रद के समाप्त

अल्क़ाब القاب पुं० [अ.] इलकाब

अल्क़ाबो-आदाब القاب و آداب = 'अलक़ाव-व-आदाव'; जुओ 'आदाव-व-अल्क़ाब'

अल्ल ال पुं० [अ. आल] अटक; उपनाम

अल्लाना اللانا अ० क्रि० जुओ अललाना

अल्लम गल्लम اللم گلم पुं० नकामो बकवाद; अगडंवगडं

अल्लाह الله पुं० [अ.] अल्ला; ईश्वर

अल्लाहताला الله تعالے पुं० खुदा-ताला

अल्लाह-बेली الله بیلی श० प्र० [अ.] ईश्वर सहाय छे. (विदाय वेळानो बोल)

अल्-विदा الوداع पुं० [अ.] रमजाननो छेल्लो शुक्रवार

अल्-हक़ الحق अ० [अ.] खरेखर (२) हा; ठीक [गीत गानार

अल्हइत الہات पुं० 'आल्हा' छंदनुं

अल्हड़ الہڑ वि० अल्लड; नादान; बेवकूफ

अवकाश اوکاش पुं० [सं.] खाली जगा; आकाश (२) समय (३) नवराश (४) फासलो; अंतर

अवगतना اوگتنا स० क्रि० [सं. अवगत] समजवुं; विचारवुं

अवगाहना اوگاہنا अ० क्रि० नाहवुं (२) डूबकुं मारवुं (३) स० क्रि० ऊंडा ऊतरी विचारवुं; तपासवुं [कठण

अवघट اوگھٹ वि० विकट; दुर्गम;

अवचट اوچٹ अ० 'औचट'; अचानक (२) पुं० मुश्केली; संकडामण [उकाळवुं

अवटना اوٹنا स० क्रि० 'औटना';

अवडेर اوڈیر पुं० झंझट; वखेडो; गरबड; फेर; चक्कर [नांखवुं; फसाववुं

अवडेरना اوڈیرنا स० क्रि० फेर-चक्करमां

अवडेरा اوڈیرا वि० चक्करमां नांखे एवुं; झंझटवाळुं; गरवडियुं [एकाग्रता

अवधान اودھان पुं० [सं.] ध्यान;

अवन اون पुं० [सं.] रक्षण (२) (प.) अवनि

अवम اوم पुं० [सं.] अधिक मास

अवम तिथि اوم تتھی स्त्री० [सं.] क्षय थती तिथि

अवरेखना اوریکھنا स० क्रि० लखवुं; चीतरवुं (२) अनुमानवुं; कल्पवुं; मानवुं

अवरेब اوریب पुं० 'औरेब'; वक्रगति (२) कपडानो वांको काप (३) कठिनाई (४) झघडो; खेंचताण

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अवलंघना اولنگھنا स० क्रि० लांघवुं
अवसि اوس، अ० अवश्य
अवसेर اوسیر स्त्री०[सं. अवसर] विलंब; ढील (२) चिंता; फिकर (३) हेरानगत
अवसेरना اوسیرنا स० क्रि० पजववुं; दुःख देवुं [कुंभारनी भठ्ठी
अवाँ(-वा) (اواں(-وا)) पुं० 'आवाँ';
अवाई اوائی स्त्री०(हिं०आना)आववुं ते
अवाक اواک वि० [सं.] चूप(२)चकित
अवाम عوام पुं० [अ.] आम-जनता
अवाम-उन्नास عوام الناس पुं० 'अवाम' जुओ
अवायल اوائل वि० [अ.] प्राथमिक; शरूनुं ('अव्वलनु') ब० व०)
अवार اوار पुं०[सं.] नदीनो आ किनारो; 'पारथी' उलटुं
अवारजा اوارجہ पुं० [फा. अवारिजः] हिसाबनो चोपडो [बदलो; अवेज
अवेज़ عویض पुं० [अ.एवज़] (प.)
अवेर اویر स्त्री० ढील; मोडुं थवुं ते; वार
अव्वल اوّل वि० [अ.] अवल; पहेलुं (२) उत्तम; श्रेष्ठ (३) पुं० शरूआत; आदि. उदा० 'अव्वल से आखिर तक'
अशअश करना اش اش کرنا खूब खुश के संतुष्ट थवुं.
अशआर اشعار पुं० ब० व० [अ.] 'शेर'नु ब० व० काव्यनी टूंको
अशकुन اشگن पुं० अपशकन
अशख़ास اشخاص [अ० 'शख्स'नुं ब० व०] घणा माणसोनुं टोळुं; जनसमूह
अशजार اشجار पुं०[अ.]झाडी;वृक्षसमूह
अशिया اشیا स्त्री०[अ.]चीजो; वस्तुओ
अशरफ़ اشرف पुं० भलो माणस; मोटेरो
अशरफ़ी اشرفی स्त्री० [फा.] सोनानो एक सिक्को (२) एक पीळुं फूल
अशराफ़ اشراف वि०शरीफ;भलुं(माणस)
अश्क اشک पुं०आंसु [समान; तुल्य
अस اس वि०(प.) आवुं; आ प्रकारनुं(२)
असकन्ना اسکنا पुं० तलवारनुं म्यान अंदरथी साफ करवानुं लोढानुं एक ओजार
असबर्ग اسبرگ पुं० [फा.] रेशम रंगवामां आवतुं एक खुरासानी घास
असबाब اسباب पुं० [अ.] चीज; वस्तु; सामान [दुविधा (२) अडचण
असमंजस اسمنجس स्त्री० [सं.]
असर اثر पुं० [अ.] असर; प्रभाव
असरार اسرار अ० लगातार; सतत (२) पुं० ब० व० [अ.] भेद; गुप्त वातो
असल اصل वि०[अ.] खरुं; साचुं (२) उच्च; श्रेष्ठ (३) शुद्ध; भेळसेळ वगरनुं (४) अकृत्रिम (५) पुं० जड; मूळ; पायो
असलह اسلحہ पुं०[अ.] शस्त्र हथियार
असला اصلا अ० [अ.] जरापण (२) कदापि; हरगिज
असलियत اصلیت स्त्री०[अ.]साच; तथ्य (२)मूळतत्त्व; सार (३) जड; मूळ
असली اصلی वि० खरुं (२) मूळ; मुख्य (३) शुद्ध; निर्भेळ
असवार اسوار पुं० सवार
असा عصا पुं० [अ.] सोटो; दंडो
असाढ़ اساڑھ पुं० [सं. आषाढ] अषाढ मास
असामी اسامی पुं० [अ. आसामी] आसामी; व्यक्ति (२)देणदार(३)सांथियो (४) अपराधी (५) स्त्री० वेश्या; रखात (६) नोकरी; जगा

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

असालत اصالت स्त्री० [अ.] कुलीनता (२) सत्य

असालतन् اصالتاً अ० [अ.]स्वयं; खुद

असास اساس पुं०[अ.]जड;पायो;मूळ

असासा اثاثہ पुं०[अ.]असबाब;माल;संपत्ति

असिस्टंट اسسٹنٹ वि० [इं.] मदद-नीश; सहायक

असीर اسیر पुं० [फा.] केदी

असील اصیل वि० [अ.] खानदान (२) सुशील

असीस اسیس स्त्री० (प) आशिष

असीसना اسیسنا स०क्रि०आशिष देवी

असु اسُ पुं०(प.) अश्व(२) अ०आशु; शीघ्र (३) [सं.] प्राण [स्त्री० अगवड

असुबि(वि)धा اسُبِدھا (-وِدھا)

असूझ اسُوجھ वि० अन्धकारमय(२) अपार (३) विकट; कठण

असूल اصُول पुं० जुओ 'उसूल' तथा 'वसूल'

असेसर اسیسر पुं० [इं.] एसेसर

असोज اسوج पुं० [सं. अश्वयुज्] आसो मास [घोडाशाळ

अस्तबल اصطبل पुं० [अ.] तबेलो;

अस्तर استر पुं० [फा.] नीचेनुं पड के थर (२) कपडानुं अस्तर

अस्तरकारी استرکاری स्त्री० [फ़ा.] चूनाथी धोळवुं के प्लास्टर करवुं ते

अस्तुति استُتِ स्त्री० स्तुति (२) [सं.] निंदा; बूराई

अस्तुरा استُرہ पुं०[फा.] अस्तरो

अस्ना اثنا पुं०[अ.]वचगाळानो समय; दरमियान

अस्नान اسنان पुं० (प.) स्नान

अस्प اسپ पुं० [फा.] अश्व

अस्पताल اسپتال पुं० इस्पिताल; हॉस्पिटल

अस्फ़ंज اسفنج पुं० [इं. स्पंज] वादळी

अस्मत عصمت स्त्री०[अ.]पापभीरुता (२) स्त्रीनुं पातिव्रत्य

अस्सी اسّی वि० ८०; ऐंसी

अहक اہک स्त्री० (प.) इच्छा

अहकना اہکنا अ०क्रि०प्रबल इच्छा करवी

अहक़र احقر वि० [अ.] अति तुच्छ

अहकाम احکام पुं० [अ. 'हुक्म'नुं ब०व०] आज्ञाओ; हुकमो [आशंका

अहतमाल احتمال पुं० [अ.] भय;

अहद عہد पुं० [अ.] वायदो; करार(२) सुलेह (३) (राज्यनो) समय

अहदनामा عہدنامہ पुं० [फा.] करारनामुं (२) सुलेहनामुं

अहदी احدی वि०[अ.] आळसु (२) नवरुं; नकामुं (३)पुं० अकबरना समयनो एक सिपाही जेने बोलावे त्यारे ज कामे आवे, बाकी बेठो रहेतो

अहना اہنا अ०क्रि०[सं. अस्] होवुं (आनां 'अहैं' 'अहा' एवां ज रूपो वर्तमान छे)

अहम اہم वि० [अ.] खास महत्त्वनुं; बहु जरूरी

अहमक़ احمق वि०[अ.] बेवकूफ; मूर्ख

अहमियत اہمیت स्त्री० [अ] महत्त्व

अहरन اہرن स्त्री० [सं. आधरण] एरण

अहरा اہرا पुं० [सं. आहरण] जेरणांनो ढग के तेनी आग (२) पाणीनो मोटो जमाव ज्यांथी खेतरोमां पाणी लेवाय

अहरी اہری स्त्री० परब (२) होज के पाणीनी कूंडी

पुस्तकालय
गुरुकुल कांगड़ी

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अहल اہل पुं० [अ.] व्यक्ति; जण (२) मालिक (३) लोक (४) वि० लायक; योग्य; शकितवाळुं

अहलकार اہلکار पुं० [फा.] काम करनार; गुमास्तो; नोकर [एक नोकर

अहलमद اہلمد पुं० [फा.] अदालतनो

अहवाल احوال पुं० व० व० [अ.] हेवाल; समाचार (२) दशा; हालत ('हाल'नुं ब० व०) [भलाई; उपकार

अहसान احسان पुं० [अ.] अहेसान;

अहाता احاطہ पुं० [अ.] वाडो (२) चारे तरफनी वाड के दीवाल

अहारना اہارنا स० क्रि० आहार करवो (२)चोटाडवुं (३) कपडामां आर नाखवो

अहाली-मवाली اہالی موالی पुं० ब० व० साथीओ तथा नोकरचाकर लोक

अहाहा اہاہا अ० हर्षनो उद्गार

अहिनी اہنی स्त्री० [सं. अहि] सापण

अहिवात اہوات स्त्री० हेवातण; स्त्रीनुं सौभाग्य [वती; सधवा

अहिवाती اہواتی वि० स्त्री० सौभाग्य-

अहीर اہیر पुं० [सं.] (स्त्री० –रिन) आहीर; गोवाळ

अहेर اہیر पुं० [सं. आखेट] शिकार के तेनो भोग थनार प्राणी

अहेरी اہیری पुं० शिकारी (ते जातनो के शिकार करनारो माणस) [वारंवार

अहोर-बहोर اہور بہور अ० फरीफरी;

अहोरा-बहोरा اہورا بہورا पुं० विवाहनी एक रीत (जेमां कन्या सासरे जई ते ज दहाडे पाछी पियर आवे छे) (२) अ० (प.) वारंवार

आ

आँक آنک पुं० अंक (२) चिह्न (३) अंश; भाग

आँकड़ा آنکڑا पुं० आँकडो; संख्या

आँकना آنکنا स० क्रि० आंकवुं; परीक्षा करवी

आँकर آنکر वि० [सं. आकर] ऊंडुं (२) घणुं (३) [सं. अक्रय्य] मोंघुं

आँकुस آنکس पुं० अंकुश

आँकू آنکو पुं० आँकनारो

आँख آنکھ स्त्री० आंख (२) दृष्टि; नजर; ध्यान (३) विचार; विवेक (४) परख; पिछान (५) कृपादृष्टि (६) संतान; बाळक. –आना या उठना=आंख आववी. –उठाना=जोवुं ताकवुं (२) बूरुं ताकवुं. –उलट जाना=(मरती वखते) आंखनी पूतळीओ ऊंचे चडी जवी. –खुलना=आंख ऊघडवी (२) भ्रम टळवो; समजवुं. –गड़ना=आंख दुखवी (२) टक टक ताकवुं (३) इच्छाथी आंख चोटवी. आँखें चार करना, चार आँखें करना=आंख सामे आववुं. –चुराना या छिपाना आंख आडी करवी; सामे न जोवुं. आँखें डबडबाना=अ० क्रि० आंखमां आंसु आववां (२) आंखमां आंसु लाववां. –निकालना=आंख काढवी. –बचाना =सामे न आववुं; कतरावुं. आँखें बिछाना =प्रेमथी स्वागत करवुं (२) वाट जोवी. –भर देखना=बरोबर जोवुं. –मारना आंखो मारवी; इशारो करवो. –में

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चरबी छाना=गर्वथी छकी जवुं. आँखोंमें फिरना=ध्यान पर चडवुं; याद रहेवुं. आँखोंमें रात काटना=कष्ट के चिंताथी रात जागवुं. –लगना=ऊंघथी आँख मळवी. (किसीसे) आँख लगना=प्रेम थवो. –लड़ना=प्रेम थवो. –सेंकना नेत्रसुख लेवुं. –होना=परख होवी; समज के विवेक होवो

आँखफोड़ टिड्डा آنکھپھوڑ ٹڈّا पुं० एक लीलुं जीवडुं (२) कृतघ्न

आँखमिचौली, आँखमीचली آنکھ- آنکھمیچلی، مچولی स्त्री० संताकूकडीनी रमत

आँगन آنگن पुं० आंगणुं; घरनो चोक

आँगी آنگی स्त्री० जुओ 'अंगिया'

आँघी آنگھی स्त्री० बारीक कपडे मढेली चाळणी

आंच آنچ स्त्री० [सं. अर्चिस्] आंच; गरमी (२) आग (३) तेज (४) आघात; चोट (५) हानि; अनिष्ट (६) विपत; संकट (७) प्रेम; महोवत

आँचल آنچل पुं० अंचल; छेडो; पालव; 'अंचरा' (२) जुओ 'अँचला'

आँजना آنجنا स० क्रि० आंजवुं; अंजन लगाववुं

आँट آنٹ स्त्री० अंगूठा ने तर्जनी वच्चेनो हथेळीनो भाग (२) वेर (३) ओटी; गांठ (४) गड्डो; पूळो (५) दाव; जोग

आँटना آنٹنا अ० क्रि० जुओ 'अँटना'

आँट-साँट آنٹساںٹ स्त्री० दावपेच; प्रपंच

आँटी آنٹی स्त्री० आंटी (२) ओटी (३) सूतरनी आंटी (४) गिल्ली

आँठी آنٹھی [सं. अष्टि; प्रा. अट्ठि] दहीं, कफ इ० नो लोचो (२) गांठ (३) गोटली

आँत آنت स्त्री० आंतरडुं

आँदू آندو पुं० [सं. अंदू] वेडी; बंधन

आँधरा آندھرا वि० आंधळुं

आँधी آندھی स्त्री० आंधी; जोरथी हवा वाई धूळ धूळ थई जवी ते; सखत वावाझोडुं (२) वि० आंधी जेवुं तेज

आँब آنب पुं० आंबो के केरी

आँबाहलदी آنبا ہلدی स्त्री० 'आमाहलदी'; आंबाहळदर [नकामी वात

आँयबाँय آئیں بائیں स्त्री० 'अंडवंड';

आँव آنو पुं० आम काचो मळ

आँवठ آنوٹھ पुं० धार; किनार

आँवड़ा آنوڑا वि० (प.) ऊंडुं

आँवल آنول पुं० गर्भनी ओर

आँवल–नाल آنول-نال स्त्री० जन्मेला वालकनो नाळ

आँवला آنولا पुं० [सं. आमलक] आमळुं

आँवलोहू آنولوہو पुं० आमनो रोग; मरडो

आँवाँ آنواں पुं० जुओ 'अवाँ'

आँसी آنسی स्त्री० मीठाई, जे मित्रोमां वहेंचाय छे [उद्गार

आँहाँ آنہاں अ० आंहां, "ना" देखाडतो

आइ آئی स्त्री० (प.) आयु

आइंदा آئندہ वि० [फा.] आवनारुं; आगंतुक (२) पुं० भविष्य (३) अ० आगळ; भविष्यमां; हवे पछी

आई آئی स्त्री० [हिं. आना] मृत्यु (२) 'आना'नुं भूतकाळ स्त्री० रूप (३) जुओ 'आइ'

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

आईन آئین पुं०[फा.] नियम; कायदो
आईना آئینہ पुं० [फा.] आइनो; आरसी. –होना=स्पष्ट होवुं. आईनेमें मुँह देखना=पोतानी लायकात विचारवी-जोवी [कायदाने लगतुं
आईनी آئینی वि० [फा.] कानूनी;
आक, आकड़ा آک, آکڑا पुं० आकडो
आकन آکن पुं० खेडेला खेतरमांथी बहार फेंकेल घास झांखरां इ०
आक़बत عاقبت स्त्री० [अ.] सांपराय; मरण पछीनी अवस्था; परलोक
आकला آکلا वि० आकळुं (स्त्री०–ली)
आकली آکلی स्त्री० आकुळता; व्यग्रता; बेचेनी
आका آکا पुं० [सं. आकाय] भठ्ठी; चूलो
आक़ा آقا पुं०[अ.] मालिक; धनवान; शेठ
आक़िल عاقل वि० [अ.] बुद्धिमान; अक्लमन्द
आख़ता آختہ वि० [फा.] खसी करेलो (अंडकोश काढी नाखेलो) घोडो
आखर آکھر पुं० (प.) अक्षर
आखा آکھا पुं० जुओ 'आंधी' (२) वि० [सं. अक्षय] आखुं; पूरुं
आखातीज آکھاتیج स्त्री० अखात्रीज
आख़िर آخر वि० [फा] अंतिम (२) पुं० आखर; अंत (३) अ० अंते; आखरे
आख़िरकार آخرکار अ०[फा.]आखरे;अंते
आख़िरत آخرت स्त्री० [अ.] मरणदिन (२) कयामत (३) परलोक [अंतिम
आख़िरी آخری वि० [फा.] आखरी;
आखेट آکھیٹ पुं० [सं.] शिकार
आखोट آکھوٹ पुं० [सं. अक्षोट] अखरोट
आखोर آکھور पुं० [फा.] ओगाट (२) नकामी रद्दी वस्तु (३) वि० नकामुं; रद्दी
आख़्ता آختہ वि० जुओ 'आखता'
आग آگ स्त्री० आग; ताप.–होना, –बबूला (बगूला) होना या बनना= क्रोधमां आवी जवुं
आगम آگم पुं० [सं.] आगमन (२) भविष्यकाळ (३) बननारी वात (४) वेद; शास्त्र (५) वि० आगामी. –बांधना =आवनारी वात नक्की करवी.–करना= उपाय करवो
आगमजानी آگم جانی वि०भविष्यवेत्ता
आगमना آگمنا पुं०[सं. आगमन]आगळ जनारी सेना (२) पूर्व दिशा (३) वि० (स्त्री०–नी) आगमनार–आगळ झूकनार; साहसिक
आगम-सोच(–ची) آگم-سوچ (چی) वि० अगमचेतीवाळुं; आगळनुं विचारनार; दूरदर्शी
आगमी آگمی पुं०जोषी;भविष्य जोनार
आगर آگر पुं० [सं.आकर] खाण (२) ढग; ढेर (३) निधि (४) मीठानो अगर (५) [सं. आगार] घर (६) छाज; छापरुं (७) वि० [सं. अग्र]श्रेष्ठ (८) दक्ष; चतुर
आगरी آگری पुं० अगरियो
आगल آگل पुं० [सं. अर्गल] आगळो (२) वि०आगलुं (३)अ० आगळ; अगाउ
आग़ा آغا पुं० [तुर्की] शेठ; आका
आगा آگا पुं०कोई वस्तुनो आगलो भाग (२) छाती (३) मोढुं (४) कपाळ;माथुं (५) अंगरखानो आगळनो भाग
आग़ाज़ آغاز पुं० [फा.] प्रारम्भ; शरूआत

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

आगापीछा آگا پیچھا पुं० दुविधा; आनाकानी (२) परिणाम

आगाह آگاہ वि० [फा.] वाकेफ

आगाही آگاہی स्त्री०[फा.]जाण; खबर

आगिल(–ला) (لا-) آگل वि० (प.) आगळनुं; आगलुं (२) भविष्यनुं

आगे آگے अ० 'आगळ' जेवा बधा अर्थमां प्रयोग थाय छे

आग़ोश آغوش स्त्री०[फा.]गोद; खोळो

आचार آچار पुं० [फा.] जुओ 'अचार'

आजकल آجکل अ० आजकाल; आ दिवसोमां –लगना=मरण पासे आववुं

आज़म اعظم वि० [अ. अअज़म] बहु मोटुं; महान; मुख्य

आज़मंद آزمند वि०[फा.]लालचु;लोभी

आज़मा آزما वि० [फा.] अजमावी जोनार; परीक्षक

आज़माइश آزمائش स्त्री० [फा.] अजमायश; कसोटी [पारखवुं

आज़माना آزمانا स० क्रि० अजमाववुं;

आज़मूदा آزمودہ वि०[फा.]अजमावेलुं

आजा آجا पुं० [सं. आर्य] (स्त्री० –जी) (جی-) बापना बाप; दादा

आज़ाद آزاد वि० [फा.] आझाद, स्वतन्त्र (२) बेफिकर (३) नीडर (४) स्पष्टवक्ता (५) उद्धत [स्त्री० आझादी

आज़ादगी,आज़ादी آزادگی,آزادی

आज़ार آزار पुं० [फा.] आजार; रोग (२) दुःख; तकलीफ

आजिज़ عاجز वि० [अ.] दीन; नम्र (२) सपडायेलुं; सपटामणमां आवेलुं

आजिज़ी عاجزی स्त्री० [अ.] दीनता

आज़ुर्दगी آزردگی स्त्री०[फा.]दुःख;खेद

आज़ुर्दा آزردہ वि० [फा.] खिन्न; दुःखी

आटना آٹنا स०क्रि०दबाववुं;ढांकी नांखवुं

आटा آٹا पुं०आटो; लोट(२)भूको. आटे दालका भाव मालूम होना=संसार-व्यवहारनी गम होवी

आठ آٹھ वि० आठ; ८. आठ-आठ आँसू रोना=खूब रोवुं. आठों गाँठ कुम्मैत=सर्व वाते संपूर्ण (२) चतुर (३) धूर्त

आड़ آڑ स्त्री० आड; पडदो(२) रक्षण; आशरो (३) रोकाण; प्रतिबंध(४)पियळ; आडुं तिलक (५) पुं० वींछीनो डंख

आड़न آڑن स्त्री० ढाल

आड़ना آڑنا स०क्रि० रोकवुं (२) मना करवी (३) आडमां मूकवुं; गीरववुं

आड़ा آڑا वि० आडुं; वांकुं;वच्चे आवतुं. आड़े आना=आड़ा आववुं; रोकवुं; वच्चे पडवुं. आड़े हाथों लेना=व्यंगोक्तिथी कोईने शरमाववुं

आड़ी آڑی स्त्री० तबलां मृदंग वगाड-वानी एक ढब(२)करवती; आरी (३) पुं० ओथ देनार; रक्षक

आड़ू آڑو पुं० एक खटमधुरुं फळ;'पीच'

आढ़ آڑھ पुं० स्त्री० आड; ओथ (२) अंतर; आंतरो. –आढ़ करना= आजकाल करवुं; ढील करवी; टाळवुं

आढ़क آڑھک पुं० चार शेरनुं माप के मापियुं

आढ़त آڑھت स्त्री० आडत के तेनो माल रहेतो होय ए स्थान ['अढ़तिया'

आढ़तिया آڑھتیا पुं० आडतियो;

आतंक آتنک पुं० [सं.] भय (२)रोग

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

आत(–ति)श (آتِش-) آتش स्त्री० [फा.] आतस; अग्नि

आतशक آتشک पुं० [फा.] चांदी; गरमी; उपदंशनो रोग

आतशकी آتشکی वि० चांदीनुं रोगी

आतश-ख़ाना آتش خانہ पुं० पारसीनी अगियारी [सगडी

आतश-दान آتش دان पुं० [फा.]

आतश-परस्त آتش پرست पुं० [फा.] अग्निपूजक; पारसी [(२) गुस्सो

आतिश آتِش स्त्री० आतश; आग

आतिशबाज़ी آتش بازی स्त्री० आग साथे खेलवुं ते(२) आतसबाजी; दारूखानुं

आत्मा آتما स्त्री० [सं.] आत्मा

आथना آتھنا अ०क्रि० (प.) होवुं

आदत عادت स्त्री० [अ.] स्वभाव; प्रकृति (२) टेव

आदतन् عادتاً अ० [अ.] आदतने लईने; स्वभावतः [आदमी; माणस

आदमज़ाद آدمزاد पुं०आदमनुं संतान;

आदमियत آدمیت स्त्री० [अ.] मनुष्यत्व

आदमी آدمی पुं० [अ.] माणस (२) नोकर; सेवक. –बनना=सभ्यता शीखवी

आदाब آداب पुं० [अ. 'अदब'नुं ब०व०] नियम (२)अदब; मर्यादा (३) नमस्कार; सलाम. –अर्ज़ करना=प्रणाम करवा. –व अल्क़ाब=अदब अने विवेकनां विशेषणोनी भाषा, जेवी के पत्रमां वपराय छे. [न्यायी

आदिल عادل वि० [फा.] अदल;

आदी عادی वि० [अ.] आदतवाळुं; टेव पडेलुं

आध آدھ वि० अर्धुं (बहुधा समासमां)

आधा آدھا वि० [स्त्री०–धी] अर्ध. –तीतर आधा बटेर=दोदश; रफेतफे. –होना अर्धुं थई जवुं; दूबळुं थवुं. आधी बात=जरा पण घसाती, अपमानकारी वात. आधोआध=अर्धोअर्ध

आधासीसी آدھاسیسی स्त्री० आधाशीशी

आन آن स्त्री० [सं. आणि=सीमा] मर्यादा (२) सोगन (३) आण (४) ढंग; रीत क्षण; जरावार (६) प्रतिज्ञा; टेक (७) अदब; मर्यादा.–की आनमें=झटपट.

आनन-फानन آناً فاناً अ० [अ.] झटपट

आनना آنا स० क्रि० आणवुं; लाववुं

आन-बान آن بان स्त्री० ठाठमाठ

आनरेरी آنریری वि० 'ऑनररी'; मानद; अवैतनिक

आना آنہ पुं० आनो (२) آنا अ० क्रि० आववुं (३) आवडवुं. आये दिन= प्रतिदिन. आ धमकना, निकलना= अचानक आवी पहोंचवुं. आया गया =अतिथि. आ रहना=पडी जवुं. आ लगना=पहोंचवुं (२) आरम्भ थवो; बेसवुं. आ लेना=पकडी लेवुं (२) आक्रमण करवुं

आनाकानी آناکانی स्त्री० ध्यान पर न लेवुं ते (२) वात टाळवी ते (३) कानफूसियां करवां ते (४) आनाकानी

आप آپ सर्व० स्वयं; खुद (त्रणे पुरुषमां) (२) 'तमे' के 'ते' ने स्थाने आदरवाचक उपयोग थाय छे

आपस آپس स्त्री० संबन्ध; भाईचारो(छठ्ठी, सातमी विभक्तिमां प्रायः वपराय छे)

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

आपसदारी آپسداری स्त्री० परस्पर व्यवहार; भाईचारो [अंदरेअंदर

आपसमें آپس میں अ० परस्पर;

आपा آپا पुं० पोतानुं अस्तित्व (२) अस्मिता; अहंकार (३) सुधबुध; भान (४) स्त्री० मोटी बहेन (मुसलमानोमां)

आपाधापी آپادھاپی स्त्री० पोतपोतानी चिंता के कामनु ध्यान (२) खेंचताण

आपापंथी آپاپنتھی वि०मनस्वी;कुपंथी

आपुस آپُس पुं० जुओ 'आपस'

आफ़त آفت स्त्री० [अ.] आपत्ति; कष्ट; मुसीबत. –उठाना=दुःख सहवुं. –का परकाला=होशियार (२) आकाश पाताळ एक करनार; भारे उद्योगी (३) उधमातियुं; उपद्रवी. –ढाना=उधमात, ढंगो मचाववो (२) तकलीफ–दुःख देवुं. –मचाना=उधमात मचाववो (२) उतावळ करवी. –लाना=पीडा के झंझट उभी करवी

आफ़ताब آفتاب पुं० [फा.] सूरज

आफ़ताबा آفتابہ पुं० [फा.] (पाणी गरम करवानुं) एक प्रकारनुं वासण

आफ़ताबी آفتابی स्त्री० [फा.] मोटुं छत्र (२) दारूखानानी एक जात (३) घर सामेनी नानी ओसरी (४) वि० गोळ (५) सूर्यने लगतुं

आफ़रीन آفرین अ० [फा.]शाबाश;वाह

आफ़ाक़ آفاق पुं० [अ.] दुनिया; संसार

आफ़ियत عافیت स्त्री० [अ.] क्षेम-कुशळ

आफ़िस آفس पुं० ओफिस; कार्यालय

आब آب स्त्री० [फा.] चमक; कांति(२) शोभा (३)पुं० पाणी

आबकारी آبکاری स्त्री० [फा.] शराब गाळवानी जगा (२) मादक पदार्थो बाबतनुं सरकारी खातुं

आबख़ोरा آبخورہ पुं० [फा.] प्यालो; कटोरो आबख़ोरे भरना=मानता मानवी

आबगीना آبگینہ पुं० [फा.] आयनो

आबगीर آبگیر पुं० [फा.] तळाव (२) वणकरनो कूचडो

आबजोश آبجوش पुं० [फा.] मुनक्का जेवी एक द्राक्ष(२)सूप; सेरवो (३) पाणी ऊकळवुं ते [रोनक (२) शोभा

आब-ताब آب تاب स्त्री०[फा.] चमक;

आबदस्त آبدست पुं० [फा.] जाजरूमां लई जवानुं पाणी के ते वापरवुं ते. –लेना=शौच जईने धोवुं

आबदाना آبدانہ पुं०[फा.] अन्नजल; निर्वाह [पाणीदार

आबदार آبدار वि०[फा.] चमकदार;

आबदीदा آبدیدہ वि०[फा.] अश्रुपूर्ण

आबनाए آبنائے स्त्री०[फा.] सामुद्रधुनी

आबनूस آبنوس पुं० [फा.] अवनूस; सीसम जेवुं एक काळुं लाकडुं; 'एवनी' –का कुन्दा=सीसमनो ककडो; अति काळुं माणस

आबपाशी آبپاشی स्त्री० [फा.] (खेतरमां) पाणी पावुं ते; पाण

आबरवाँ آب-رواں स्त्री० [फा.] एक जातनुं बारीक मलमलनुं कपडुं (२) पुं० वहेतुं पाणी

आबरू آبرو स्त्री० [फा.]आबरू; इज्जत

आबला آبلہ पुं० [फा.] छालुं; फोल्लो. पड़ना=फोल्लो पडवो

आबशार آبشار पुं०[फा.] झरणुं (२)धोध

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

आबहवा آب ہوا स्त्री० [फा.]आबोहवा; हवापाणी

आबा آبا पुं० ब० व० [अ.]बापदादा; वडवा.–व-इजदाद बापदादाओ

आबाद آباد वि० [फा.] वसेलुं; वस्ती वाडी वगेरे वाळुं; समृद्ध

आबादान آبادان वि०'आबाद' जुओ

आबादानी آبادانی स्त्री० 'आबादी' जुओ

आबादी آبادی स्त्री० [फा.] वस्ती; जनसंख्या (२) वसवाटनी जगा

आबिद عابد पुं० [अ.] इबादत करनार; भक्त

आबी آبی वि० [फा.] पाणीनुं (२) फीकुं; आछा रंगनुं:(३) पुं० दरियानुं मीठुं

आबेरवाँ آب رواں पुं० [फा.] जुओ 'आबरवां'

आबेबक़ा, आबेहयात آب بقا- آب حیات पुं० [फा.] अमृत

आभ آبھ स्त्री० आभा; शोभा (२) पुं० आब; पाणी (३) अभ्र; आकाश

आभरण(–न) آبھرن(-ن) पुं० [सं.] आभूषण (२) भरण-पोषण

आभार آبھار पुं० [सं.] बोजो; भार (२) गृहस्थजीवननो भार (३) आभार

आम آم पुं० [सं. आम्र] आंबो के केरी (२) आम; जळस (३) عام वि० [अ.] सामान्य; मामूली (४) जाणीतुं; प्रसिद्ध (वस्तुनी साथे वपराय छे)

आमख़ास عام خاص पुं० राजानी खास बेठक; दीवानेआम

आमद آمد स्त्री० [फा.] आववुं ते (२) आवक

आमदनी آمدنی स्त्री०[फा.] आमदानी; आवक (२) आयात; परदेशथी आवतो माल [एक ज पाक देती जमीन

आमन آمن स्त्री० शियाळु पाक (२)

आमनस्य آمنسیے पुं० [सं.] वैमनस्य

आमना-सामना آمنا سامنا पुं० सामासामी आवी जवुं ते; बाझंबाझा

आमने-सामने آمنے سامنے अ० आमन-सामन; एक बीजानी सामे; मांहोमांहे

आम-फ़हम عام فہم वि० [अ.+फा.] आम जनताने समजाय एवुं; सरळ

आमला آملا पुं० 'आँवला'; आमळुं

आमादगी آمادگی स्त्री० [फा.] तैयारी

आमादा آمادہ वि० [फा.]तैयार; तत्पर

आमाल اعمال पुं० [अ.] करणी; कर्म

आमाल-नामा اعمال نامہ पुं० [अ.] नोकरनी 'सर्विस-बुक', तेनी लायकात, काम इ०नुं रजिष्टर

आमास آماس पुं० [फा.] सोजो

आमाहलदी آماہلدی स्त्री० जुओ 'आँबाहलदी'

आमिख आमिکھ पुं० जुओ 'आमिष'

आमिल عامل पुं० [अ.] नोकर; गुमास्तो (२) सिद्ध पुरुष

आमिष آمش पुं० [सं.] मांस (२) प्रिय, भोग्य वस्तु (३) लोभ; लालच

आमी آمی स्त्री० नानी केरी; मरवो

आमीन آمین अ० [अ.] तथास्तु

आमूदा آمودہ वि० [फा.] सजेलुं; ठीकठाक करी गोठवेलुं

आमेज़ آمیز वि० [फा.] मिश्रित (प्रायः समासमां.उदा०दर्द-आमेज़) [मिश्रण;मेळ

आमेज़िश آمیزش स्त्री०[फा.]मिलावट;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

आमोख़्ता آموختہ पुं० [फा.] तैयार करेलो पाठ के लेसन. -करना या पढ़ना= जूनो पाठ फरी करी जवो

आयँ-बायँ آیں بایں पुं० जुओ 'आँयबाँय'

आय آے स्त्री० [सं.] आय; आवरा; आमदानी [कुराननी आयात

आयत آیت स्त्री० [अ.] निशानी (२)

आयद عائد वि० [अ.] आरोपित

आयसु آیسُ स्त्री० (प.) आदेश; आज्ञा

आया آیا स्त्री० आया (२) अ० [फा.] प्रश्नार्थक 'शुं' [थती आयात

आयात آیات पुं० [सं.] परदेशथी

आयोजन آیوجن पुं० [सं.] प्रबंध; तैयारी (२) साधनसामग्री

आरंभना آرمبھنا अ०क्रि० शरू थवुं (२) स०क्रि० शरू करवुं

आर آر पुं० [सं.] काचुं लोढुं (२) पित्तळ (३) किनारो (४) पैडानो आरो (५) स्त्री० [सं. अल] परोणानी आर (६) वींछी के माखीनो डंख (७) [सं. आरा] मोचीनी आरी (८) عار [अ.] तिरस्कार (९) वेर (१०) लाज; शरम

आरज آرج वि०[सं. आर्य्य] (प.) आर्य

आरज़ी عارضی वि० [अ.] अवास्तविक (२) कामचलाउ [विनंति

आरज़ू آرزُو स्त्री० [फा.] इच्छा (२)

आरन آرن पुं० (प.) वन; अरण्य

आर-पार آرپار पुं० वेउ किनारा (२) अ० आरपार; सोंसरुं [आरसी

आरस آرس पुं० आळस (२) स्त्री०

आरसी آرسی स्त्री० आरसी; दर्पण (२) स्त्रीओनुं हाथनुं एक घरेणुं [आर

आरा آرا पुं० [सं.] करवत (२) मोचीनी

आराइश آرائش स्त्री० [फा.]सजावट(२) लग्नमां कागळनी फूलवाडी करे छे ते

आराज़ी آراضی स्त्री० [अ.] जमीन; खेतर [[फा.+अ.] आराम खुरसी

आराम-कुरसी آرامکُرسی स्त्री०

आराम-तलब آرامطلب वि० [फा.] आरामप्रिय (२) आळसु

आरास्ता آراستہ वि० [फा.] सजेलुं

आरिफ़ عارف वि० [अ.] संतोषी (२) पुं० साधु

आरियत عاریت स्त्री० [अ.] उछीनुं मागी आणवुं ते [चीभडुं

आरिया آریا स्त्री० [सं. आरु] आरियुं;

आरी آری स्त्री० आरी; नानी करवत (२) परोणानी आर (३) मोचीनी आरी (४) [सं. आर] बाजू; तरफ (५) कोर

आरी عاری वि० [अ.] थाकेलुं; कंटाळेलुं —आना=कंटाळवुं; थाकवुं

आल آل पुं० हरिताल (२) झंझट; पंचात (३) [सं. आर्द्र] भीनाश (४) स्त्री० [अ.] दीकरीनी संतति (५) वंश

आल-औलाद آل اولاد स्त्री० [अ.] बाळबच्चां; परिवार [जंजाळ

आल-जंजाल آل جنجال स्त्री० झंझट;

आलकस آلکس पुं० आळस (वि० —सी; अ० क्रि० —सना)

आलपीन آلپین स्त्री० (पो. आलफिनेट) टांकणी; पीन

आलबाल آلبال पुं० आलवाल; क्यारो

आलम عالم पुं० [अ.] दुनिया (२) दशा (३) भीड; समूह

आलमारी آلماری स्त्री०जुओ'अलमारी'

आलसी آلسی वि० आळसु

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

आला آلا पुं०[सं. आलय] ताको; गोख (२) [सं. आर्द्र] भीनुं (३) اعلے विo [अ.] उत्तम श्रेष्ठ (४) آل पुं० [अ.] ओजार

आलाइश آلائش स्त्री०[फा.] गंदकी; मळ

आलात آلات पुं० [अ] ओजारो; साधनसामग्री; उपकरण

आलान آلان पुं० [सं.] हाथी बांधवानो खीलो के दोर या सांकळ

आलापना آلاپنا स०क्रि०गावुं; सूर काढवो

आलापाला آلاپالا पुं०झाडनो आलोपालो

आलि آل स्त्री० [सं.] सखी (२) वींछी (३) भमरी (४) हार; पंक्ति

आलिम عالم वि० [अ.] पंडित; विद्वान

आली عالی स्त्री० [सं.] सखी (२) वि० स्त्री० (हिं. आला) भीनी (३) वि० अ. उच्च; उत्तम

आलीशान عالیشان वि० [अ.] आलेशान; भव्य; विशाळ; भभकादार

आलू آلو पुं० [सं.] बटाटो

आलूचा آلوچہ पुं० [फा.] आलु जेवुं झाड के फळ

आलूदा آلودہ वि० [फा.] खरडायेलुं

आलूबुख़ारा آلوبخارہ पुं० [फा.] आलुबुखार [वीर पुरुषनुं नाम

आल्हा آلہا पुं० एक छन्द (२) एक

आव-आदर, आव-भगत آوآدر -آوبھگت पुं० आदर-सत्कार

आवर्दा آوردہ वि० [फा.] आणेलुं (२) कृपापात्र (३) स्त्री० आवरदा

आवज(–झ) (آوج(جھ पुं०[सं.आवाद्य, प्रा. आवेज्ज] एक जातनुं पुराणुं वाद्य

आवाँ آواں पुं० कुंभारनो निभाडो

आवागमन آواگمن पुं० आवागमन; आववुं जवुं; जन्ममरण

आवाज़ آواز स्त्री० [फा.] ध्वनि;अवाज (२) बोल.–उठाना=विरोध करवो. –देना, मारना=जोरथी पोकारवुं; बूम मारवी. –में आवाज़ मिलाना=स्वर मेळववो (२) हामां हा भणवी

आवाज़ा آوازہ पुं० [फा.] कटाक्ष; टोणो.–कसना, –फेंकना, –मारना, –सुनाना=टोणो मारवो [आवागमन

आवाजाही آواجاہی स्त्री० आववुं जवुं;

आवारगी آوارگی स्त्री० [फा.]बदमासी; कुमार्ग(२)रखडेलपणुं [उधारनो चोपडो

आवारजा آوارجہ पुं० [फा.] जमा-

आवारा آوارہ वि०[फा.]नकामुं;रखडेल (२) वंठी गयेलुं (३) बदमास; कुमार्गी

आवारागर्द آوارہگرد वि० [फा.] रखडेल; नकामुं; भटकणुं

आवेज़ा آویزہ पुं० [फा.] लटकतु आभूषण; एरिंग [जाहेर; खुल्लुं

आशकार آشکار वि० [फा.] प्रकट;

आशना آشنا वि० [फा.]परिचित (२) प्रेमी (३) प्रेमपात्र; यार

आशनाई آشنائی स्त्री० जाणपिछाण (२) प्रेम (३) अनुचित संबंध

आशर آشر पुं० [सं.] राक्षस

आशिक़ عاشق पुं०[अ.]आशक;आसक्त

आशियाँ, आशियाना (عاشیاں(–نہ पुं० [फा.] पक्षीनो माळो (२) झूपडुं

आशुग آشگ वि० [सं.] जलदी जनारुं (२) पुं० वायु (३) बाण

आशुफ़्तगी آشفتگی स्त्री० [फा.] हालहवाल; बेहाली; परेशानी

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

आशुफ़्ता آشفته वि० [फा.] वेहाल; परेशान; गभरायेलुं

आशोब آشوب पुं०[फा.] आंखनी पीडा

आस آس स्त्री० आशा (२) लालच; कामना (३) आधार; भरोसो (४) [फा.] दळवानी घंटी

आसकत آسکت स्त्री० [सं. अशक्ति] (वि०–ती; क्रि० –ताना) सुस्ती; आळस

आसते آستے अ० आस्ते; धीमे

आसना آسنا अ० क्रि० [सं. अस्] होवुं

आसनी آسنی स्त्री० नानुं आसन

आसमान آسمان पुं० [फा.] आसमान; आकाश. –के तारे तोड़ना=कठण के अशक्य काम करवुं. –टूट पड़ना= अचानक विपत्ति पडवी. –पर चढ़ना =मगरूरी करवी. –सिर पर उठाना= उपद्रव मचाववो. दिमाग आसमान पर होना=वहु अभिमान थवुं

आसरना آسرنا स० क्रि० (प.) आशरो लेवो; आशरवुं

आसरा آسرا पुं० आश्रय; आशरो

आसा آسا स्त्री० आशा (२) पुं० [अ. असा] राजाओनी आगळ रखाती छडी

आसा آسا पुं० चोब; सोना चांदीनी छडी (२) स्त्री० (प.) आशा [आराम

आसाइश آسائش स्त्री०[फा.] आसाएश;

आसान آسان वि० [फा.] सहज; सरल

आसानी آسانی स्त्री० [फा.] सरळता; सुगमता

आसार آثار पुं० [अ.] चिह्न; लक्षण (२) चोडाई; पहोळाई (३) स्त्री० [सं.] मुसळधार वृष्टि

आसुन آسن पुं० (प.) आश्विन मास

आसूदगी آسودگی स्त्री० [फा.] जुओ 'आसूदा'मां

आसूदा آسوده वि० [फा.] संतुष्ट (२) संपन्न; खातुंपीतुं (नाम, –दगी स्त्री०)

आसेब آسیب पुं० [फा.] भूतप्रेत वळगवुं ते (२) दुःख; पीडा; बला

आस्तीन آستین स्त्री० [फा.] कपडानी बांय. –का साँप=मित्र थईने शत्रुता करनार; 'मारे आस्तीन'

आह آه अ० पीडा, शोक, खेद इत्यादि सूचक उद्गार (२) स्त्री० दुःख के क्लेश सूचक शब्द; हाय. –पड़ना= कोईनी हायनो शाप लागवो. –भरना =निसासो नाखवो. –लेना=कोईनी हाय लेवी; सतावबुं

आहट آہٹ स्त्री० पगनो अणसारो; आववानो खटकारो

आहन آہن पुं० [फा.] लोढुं (वि०–नी)

आहन-गर آہنگر पुं० [फा.] लुहार (नाम –री स्त्री०)

आहर آہر पुं० [सं. अहः] समय (२) [सं. आहव] युद्ध (३) [सं. आहाव] नानुं तळाव; तळावडी

आहरी آہری स्त्री० नानी तळावडी

आहाँ آہاں स्त्री० [सं. आह्वान] हाक (२) पोकार

आहिस्तगी آہستگی स्त्री० [फा.] मंदता; धीमापणुं (२) कोमळता

आहिस्ता آہستہ अ० [फा.] आस्ते; धीमे; 'आसते' (२) वि० धीमुं (३) कोमळ

आहुक آہک पुं० [सं.] एक राजा; कृष्णनो वडवो

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

आहू آہو पुं० [फा.] मृग (२) खोड; ऊणप
आहै آہے अ० क्रि० (प.) छे; 'आसना'
नुं वर्तमान काळनुं रूप
आहो-ज़ारी آہ و زاری स्त्री० 'आह-व-
ज़ारी'; रोककळ
आह्वय آہوَے पुं० [सं.] नाम; संज्ञा

इ

इंक اِنک स्त्री० [इं.] शाही
इंग اِنگ पुं० [सं.] इशारो; चिह्न
(२) हालवुं चालवुं ते (३) हाथीदांत
इंगला اِنگلا स्त्री० इडा नाडी (योग)
इंगलिश اِنگلِش वि० [इं.] अंग्रेजी
(२) स्त्री० ते भाषा
इंगलिस्तान اِنگلِستان पुं० इंगलन्ड
इंगुर اِنگُر पुं० जुओ ईंगुर
इँगुरौटी اِنگُروٹی स्त्री० सिंदूरनी
डबी [खेंचवुं; 'ऐंचना'
इँचना اِنچنا अ० क्रि० एंचवुं;
इंजन اِنجن पुं० एन्जिन; इंजिन
इंजीनियर اِنجِینِیَر पुं० इजनेर
इंजील اِنجِیل स्त्री० यहूदीनुं धर्म-
पुस्तक; जूनो करार
इंडुरी स्त्री०, इंडुवा اِنڈُری ، اِنڈُوا
पुं० ऊढण; उढाणी
इंतक़ाम اِنتقام पुं० [अ. इंतिकाम]
बदलो; प्रतिशोध; सामुं वेर लेवुं ते
इंतक़ाल اِنتقال पुं० [अ.] अन्तकाल;
मोत (२) एकथी बीजी जगाए जवुं ते
इंत(-ति)ख़ाब اِنتخاب (اِنتِخاب)
पुं० [अ.] चूंटणी; पसंदगी [बन्दोबस्त
इंतज़ाम اِنتظام पुं० [अ] प्रबन्ध;
इंतज़ार اِنتظار पुं० [अ.] इन्तेजारी;
राह; वाट [[अ.] अंत; हद
इंत(-ति)हा اِنتہا (اِنتِہا) पुं०
इँदारा اِندارا पुं० कूवो

इंदुर اِندُر पुं० [सं. इन्दूर] उंदर
इंद्र اِندر वि० [सं.] विभूतिमान (२)
श्रेष्ठ; मोटुं (३) पुं० इन्द्रदेव
इंद्री اِندری स्त्री० इन्द्रिय. –जुलाब
पुं० पेशाब वधारे एवी दवा
इंसाफ़ اِنصاف पुं० [अ.] इन्साफ;
न्याय (२) फेंसलो. –पसंद=न्याय मागनारो
इक اِک वि० एक [एकवीस; २१
इकइस اِکاِس वि० 'इक्कीस';
इकट्ठा اِکٹھا वि० [सं. एकस्थ]
(स्त्री०–ट्ठी) एकत्र; एकठुं; जमा
इकतरा اِکترا पुं० एकांतरो ताव
इकतार اِکتار वि० एकतार; बरोबर
(२) अ० लगातार
इकतारा اِکتارا पुं० एकतारो
इकतीस اِکتیس वि० एकत्रीस; ३१
इक़दाम اِقدام पुं० [अ.] अपराध
करवानी तैयारी (२) इरादो
इकबारगी اِکبارگی अ० सहसा;
एकदम; 'एकबारगी' [भाग्य, (२) ऐश्वर्य
इक़बाल اِقبال पुं० [अ.] 'एकबाल';
इकराम اِکرام पुं० [अ.] दान; इनाम
(२) आदर [वायदो; स्वीकृति
इक़रार اِقرار पुं० [अ.] एकरार;
इकला اِکلا वि० एकलुं; 'अकेला'
इकलाई اِکلائی स्त्री० एकलापणुं (२)
साफाना जेवुं एक झीणुं वस्त्र (रेशमी प्रायः)
इकलौता اِکلَوتا पुं० एकनो एक छोकरो

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

इकल्ला اِکلّا वि० एकवडुं (२) एकलुं
इकसठ اِکسٹھ वि० एकसठ; ६१
इक़साम اِقسام पुं० जुओ 'अकसाम'
इकहरा اِکہرا वि० 'एकहरा'; एकवडुं
इकाई اِکائی स्त्री० जुओ 'एकाई'
इकावन اِکاوَن वि० ५१; 'इक्यावन'
इकासी اِکاسی वि० 'इक्यासी'; ८१
इक्का اِکّا वि० [सं. एक] एकाकी; एकलुं (२) अद्वितीय (३) पुं० गंजीफानो एक्को (४) एको-गाडी (५) एकलवीर; एक्को
इक्का-दुक्का اِکّادُکّا वि० एकलदोकल
इक्कीस اِکّیس वि० एकवीस; 'इकइस'
इक्तफ़ा اِکتِفا पुं० [अ.] धरपत; संतोष; तृप्ति
इक्यावन اِکیاوَن वि० ५१; एकावन
इक्यासी اِکیاسی वि० ८१; एकाशी
इख़राज اِخراج पुं० [अ.] निकास (२) खर्च
इख़राजात اِخراجات पुं० [अ. 'खर्ज'नुं ब० व०] खर्च; व्यय
इख़लाक़ اِخلاق पुं० जुओ 'अखलाक़'
इख़लास اِخلاص पुं० [अ.] एखलास; मैत्री; प्रेम
इख़्तराअ اِختراع पुं० [अ.] अखतरो (२) शोध
इख़्तसार اِختِصار पुं० [अ.] संक्षेप
इख़्तियार اِختِیار पुं० [अ.] अखतियार; अधिकार; सामर्थ्य [अणवनाव
इख़्तिलाफ़ اِختِلاف पुं० [अ.] विरोध;
इच्छना اِچّھنا स० क्रि० (प.) इच्छवुं; चाहवुं
इज़्तराब اِضطِراب पुं० [अ. इज़्तिराब] ग़भराट (२) बेचेनी

इजतिनाब اِجتِناب पुं० [अ.] परहेजी (२) संयम
इजमाल اِجمال पुं० [अ.] समस्त; समष्टि (२) सहियारी मालकी
इजरा اِجرا पुं० [अ.] जारी करवुं (२) व्यवहार; अमल [(२) कचेरी
इजलास اِجلاس पुं० [अ.] बेठक
इज़हार اِظہار पुं० [अ.] जाहेरात; प्रकाशन (२) साक्षी; जुबानी
इजाज़त اِجازت स्त्री० [अ.] आज्ञा; हुकम (२) परवानगी; हुकम
इज़ाफ़ा اِضافہ पुं० [अ.] चडती; वृद्धि (२) बचत [स्वीकार (२) मलत्याग
इजाबत اِجابت स्त्री० [अ.] मंजूरी;
इज़ार اِزار स्त्री० [फा.] इजार; पायजामो
इज़ारबंद اِزاربند पुं० [फा.] इजार-बन्द; नाडुं.-का ढीला=छूटी काछडीनो; कामी [[फा.] इजारदार; ठेकेदार
इजार(-रे)दार اِجار(-رے)دار वि०
इजारा اِجارا पुं० [अ.] इजारो (२) अधिकार
इज़्ज़त عِزّت स्त्री० [अ.] आबरू. -उतारना=आबरू खोवी के खराब करवी.-करना = मान आपवुं.-देना= आबरू खोवी-दई देवी (२) जुओ '-करना.' -होना=आदरमान थवुं-कराववुं
इठलाना اِٹھلانا अ० क्रि० बेडशी मारवी (२) नखरां करवां (३) जाणी जोईने मोडुं करवुं (नाम, इठलाहट स्त्री०)
इत اِت अ० [सं. इतः] आ बाजू; अहीं
इतना(-नों) اِتنا(-نوں) वि० (स्त्री० -नी) आटलुं
इतनेमें اِتنےمیں अ० एटलामां

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

इतमाम اتمام पुं०[अ.] समाप्त करवुं; पूरुं करवुं ते [(वि०—नी)

इतमीनान اطمینان पुं०[अ.]विश्वास

इतराना اترانا अ० क्रि० घमंड करवो (२) 'इठलाना' (नाम, इतराहट स्त्री०)

इतवार اتوار पुं० आतवार; रविवार

इताअत اطاعت स्त्री०[अ.]आज्ञापालन

इताब عتاب पुं० [अ.] कोप; खफगी

इतेक اتیک वि० 'इतना'; आटलुं

इत्तफ़ाक़ اتفاق पुं०[अ.] इत्तिफाक; मेळ; एकता (२) संजोग, अवसर. —पड़ना=संयोग आववो; मेळ खावो. —से=संजोगवश

इत्तफ़ाक़न् اتفاقاً अ०[अ.] संजोगवशात्; अकस्मात; 'इत्तफ़ाक़से'

इत्तफ़ाक़िया اتفاقیہ वि० [अ.] आकस्मिक [[अ.] खबर; सूचना

इत्त(-त्ति)ला اطلاع (اطلاع) स्त्री०

इत्तसाल اتصال पुं० [अ.] मेलाप (२) संबंध [(२) दोस्ती

इत्तहाद اتحاد पुं० [अ.] एकता

इत्तिला اطلاع स्त्री० जुओ 'इत्तला'

इत्तिहाम اتہام पुं० [अ.]दोष;आक्षेप; तहोमत. —देना=दोष देवो;आक्षेप मूकवो

इत्र عطر पुं० [अ.] अत्तर

इत्रफ(-फि)रोश عطرفروش पुं० [अ.] अत्तर वेचनार

इधर ادھر अ० आ बाजू; अहीं. —उधर अ०=अहीं तहीं (२) आसपास. —उधर करना=ऊलटसूलट करवुं; रफेदफे करवुं; फेंदी नांखवुं. —उधरकी बात=सांभळेली वात; अफवा(२)ठेकाणा वगरनी वात.—की उधर करना या लगाना=अहींनी वात त्यां करवी;सलाडा करवा.—की दुनिया उधर होना= असंभव बात बनवी.—उधरमें रहना= व्यर्थ समय खोवो.—उधर होना= आघापाछा थवुं (२) वगडवुं; भेलाई जवुं

इन ان स० 'इस'नु ब० व० [मनुष्य

इनसान انسان पुं० [अ.] इन्सान;

इनसानियत انسانیت स्त्री० माणसाई

इनान عنان स्त्री० [अ.] लगाम

इनाम انعام पुं० [अ.] इनाम; बक्षिस

इनाम-इकराम انعام اکرام पुं० इनाम अकराम; बक्षिस अने आदरमान

इनायत عنایت स्त्री० [अ.] कृपा; अनुग्रह (२) अहेसान; आभार; अनुग्रह (३) भेट; एनायत

इनारा انارا पुं० 'इँदारा'; कूवो

इनेगिने انے گنے वि० गणतर; थोडुंक; चुनंदा

इन्क(-कि)शाफ़ انکشاف (انکشاف) पुं० [अ.] जाहेर के खुल्लुं थवुं के पकडावुं ते

इन्क़िलाब انقلاب पुं०[अ.] क्रान्ति; पलटो

इन्किसार انکسار पुं० [अ.] नम्रता

इन्त(-न्ति)हा انتہا (انتہا) स्त्री० जुओ 'इंतहा'

इन्शा انشاء स्त्री० [अ.] लेखनशैली —की किताब=पत्रलेखननी चोपडी

इन्सिदाद انسداد पुं० [अ.] काबूमां लेवुं के रोकवुं ते

इन्ह انہ स० (प.) 'इन'; आ

इफ़रात افراط स्त्री० [अ.] अधिकता

इफ़लास افلاس पुं०[अ.]गरीबी;दरिद्रता

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

इफ़शा افشا वि० [अ.] जाहेर; खुल्लुं

इफ़्तार افطار पुं० [अ.] रोजो तोडवो—नास्तो करवो ते [बोध

इबरत عبرت स्त्री० [अ.] समज;

इबरानी عبرانی वि० [अ.] यहूदी (२) स्त्री० हिब्रू

इबलीस ابلیس पुं० [अ.] सेतान

इबादत عبادت स्त्री०[अ.] प्रार्थना; भक्ति

इबारत عبارت स्त्री० [अ.] शैली

इब्तदा, इब्तिदा ابتدا، ابتدا स्त्री० [अ.] आरंभ; जन्म (२) मूळ; ऊगम

इब्तदाई ابتدائی वि०[फा.] शरूनुं; प्रारंभिक

इब्न ابن पुं० [अ.] पुत्र

इब्नत ابنت स्त्री० [अ.] पुत्री

इमकान امکان पुं० [अ.] शक्ति

इमदाद امداد स्त्री० [अ.] मदद

इमदादी امدادی वि० मदद जेने मळती होय तेवुं

इमरती امرتی स्त्री० [सं. अमृत] एक मीठाई [व० रोगो

इमराज़ امراض पुं० 'मरज़'नुं ब०

इमरोज़ امروز अ० [फा.] आज

इमला املا पुं० [अ.] श्रुतलेखन

इमली املی स्त्री० आमली

इमशब امشب अ०[अ.] आज राते

इमसाल امسال अ०[फा.] आ साल

इमाद عماد पुं० [अ.] थांभलो (२) आधार; विश्वास

इमाम امام पुं० [अ.] नेता; आगेवान (२) मुसलमान धर्मगुरु [— पराई

इमामदस्ता امامدستہ पुं० खांडणी

इमामबाड़ा امامباڑہ पुं० ताजिया डुबाडे के तेनो उत्सव ज्यां करे ते स्थान

इमारत عمارت स्त्री०[अ.] इमारत; मोटुं मकान (२) अमीरी

इम्त(–म्ति)ना امتناع (امتناع) पुं० [अ.] मनाई; निषेध [बुद्धि; पारख

इम्तियाज़ امتیاز पुं० [अ.] विवेक-

इम्तिहान امتحان पुं०[अ.] परीक्षा

इम्दाद امداد स्त्री०[अ.]जुओ'इमदाद'

इम्साक امساک पुं० [अ.] थंभाववुं; रोकवुं ते (२) तोटो; कमी; ताण

इयत्ता اِیتّا स्त्री० [सं.] सीमा; हद; मर्यादा

इरशाद ارشاد पुं० [अ.] आज्ञा; हुकम

इरसाल ارسال पुं० [अ.] (पत्र) मोकलवो ते (२) भरणुं (महेसूली)

इरादतन् ارادتاً अ० [अ.] विचार-पूर्वक; इरादापूर्वक [विचार; संकल्प

इरादा ارادہ पुं० [अ.] ख्याल;

इर्तकाब ارتکاب पुं० [अ.] कोई अपराध करवो ते (२) कोई काम माथे लेवुं ते [चोतरफ; 'गिर्द'

इर्द-गिर्द ارد گرد अ० आसपास;

इर्शाद ارشاد पुं० जुओ 'इरशाद'

इल्ज़ाम الزام पुं० [अ.] दोष; अपराध; कलंक. —लगाना, —देना=दोष देवो; कलंक लगाडवुं

इलहाक़ الحاق पुं० [अ.] संबंध; मेळाप [अवाज; अन्तरनाद

इलहाम الہام पुं० [अ.] ईश्वरी

इलाक़ा علاقہ पुं० [अ.] संबंध; क्षेत्र; लागतुं वळगतुं होवुं ते (२) जमीनदारी (३) राज्य

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

इलाक़ेदार عِلاقہ دار पुं० [फा.] जमीनदार

इलाज عِلاج पुं० [अ.] दवा; चिकित्सा (२) उपाय; युक्ति

इलावा عِلاوہ अ० जुओ 'अलावा'

इलाही اِلٰہی पुं० [अ.] अल्ला; ईश्वर (२) वि० ईश्वरी. –खर्च=नकामुं के वधारे खर्च. –गज=अकबरे चलावेलो गज (३३ इंचनो) [आळ; आक्षेप

इल्ज़ाम اِلزام पुं० [अ.] आरोप;

इल्तिजा اِلتِجا स्त्री० [अ.] प्रार्थना; निवेदन ['इल्तिजा'

इल्तिमास اِلتِماس पुं० [अ.] प्रार्थना;

इल्म عِلم पुं० [अ.] विद्या; ज्ञान

इल्लत عِلّت स्त्री० [अ.] बीमारी (२) झंझट; पंचात (३) दोष; अपराध (४) कुटेव

इल्लिलाह اِلّا اللہ श०प्र० [अ.] हे ईश्वर! सहाय कर

इशरत عِشرت स्त्री० [अ.] आनंद; खुशी (२) चेन; सुख; भोगविलास

इशाअत اِشاعت स्त्री० [अ.] प्रसिद्ध करवुं ते (२) प्रकाशन [के संकेतथी

इशारतन् اِشارۃً अ० [अ.] इशारा

इशारा اِشارہ पुं० [अ.] इशारो (२) वारीक के थोडीक मदद; आधार

इश्क़ عِشق पुं० [अ.] महोबत; प्रेम; अनुराग [लाल फूलनी एक वेल

इश्क़पेचाँ عِشق پیچاں पुं० [अ.]

इश्त(–श्ति)हार اِشت(تِ)ہار पुं० [अ.] नोटिस; जाहेरात

इश्तिआल(–क) اِشتِعال(–ک) स्त्री० [अ.] उत्तेजना; उश्केरणी. –देना =उश्केरवुं [इच्छा; आतुरता

इश्तियाक़ اِشتِیاق पुं० [अ.]

इश्तिहार اِشتِہار पुं० जुओ 'इश्तहार'

इस اِس स० आ ['इस्पंज'

इसपंज اِسپنج पुं० [इं. स्पंज] वादळी;

इसपात اِسپات पुं० एक जातनुं मजबूत लोढुं ['इस्पगोल'

इसबग़ोल اِسبغول पुं० [फा.] जुओ

इसराफ़ اِسراف पुं० [अ.] खर्चाळपणुं; उडाउपणुं. اِصراف पुं० [अ.] खर्चवुं ते

इसरार اِسرار पुं० [अ.] हठ (२) आग्रह; अनुरोध

इसलाम اِسلام पुं० [अ.] इस्लाम

इसलाह اِصلاح स्त्री० [अ.] सुधारणा; संशोधन (२) हजामत [थई जवा ते

इसहाल اِسہال पुं० [अ.] झाडा

इसारत اِسارت स्त्री० [अ. इशारा] इशारत; निशानी [बीजीनुं रूप

इसे اِسے स० 'इस' नुं चोथी तथा

इस्क़ात اِسقاط पुं० [अ.] पतन; पडवुं ते

इस्तग़ासा اِستغاثہ पुं० [अ.] दावो; फरियाद (अदालतमां) [निवेदन

इस्तदुआ اِستدعا स्त्री० [अ.] विनंती;

इस्तमरारी اِستمراری वि० [अ.] कायमी; नित्य [मजबूती; दृढता

इस्तहकाम اِستحکام पुं० [अ.]

इस्तिंजा اِستِنجا पुं० [अ.] पेशाब करीने ढेफाथी इन्द्रीने मुसलमान शुद्ध करे छे ते

इस्तिक़बाल اِستِقبال पुं० [अ.] स्वागत करवुं ते [धैर्य; दृढता

इस्तिक़लाल اِستِقلال पुं० [अ.]

इस्तिरी اِستِری स्त्री० धोबीनी अस्तरी

इस्तिलाह اِصطِلاح स्त्री० [अ.] कोई शब्दनो खास पारिभाषिक उपयोग

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

इस्तिलाही اصطلاحی वि० [अ.] पारिभाषिक

इस्तिस्ना استثنا स्त्री० [अ.] अपवाद (२) न मानवुं ते [[अ. इस्ति–अफ़ा]

इस्तीफ़ा استعفا पुं० राजीनामुं

इस्तेमाल استعمال पुं० [अ.] उपयोग; वापर

इस्पंज اسپنج स्त्री० जुओ 'इस्पंज'

इस्पग़ोल اسپغول पुं० [फा.] इसप-[गोळ; ऊंटियुं जीरुं

इस्म اسم पुं० [अ.] नाम

इस्लाह اصلاح स्त्री० [अ.] जुओ 'इसलाह'

इहतिमाम اہتمام स्त्री० [अ.] कोशिश; प्रयत्न (२) प्रबन्ध; व्यवस्था (३) निरीक्षण

इहतियात احتیاط स्त्री० [अ.] सावधानी; जुओ 'एहतियात'

इहसान احسان पुं० [अ.] अहेसान; आभार; कृतज्ञता

इहाँ اہاں अ० 'यहाँ'; अहीं

इहाता احاطہ पुं० [अ.] जुओ 'अहाता'

ई

ईंगुर اینگر पुं० [सं. हिंगुल, प्रा. इंगुल] हिंगळोक

ईंचना اینچنا स०क्रि० खेंचवुं; एंचवुं

ई जानिब ای جانب श० प्र० अमे (मोटा लोकनानानी जोडे वातमां पोताने माटे आ वापरे छे)

ईंट اینٹ स्त्री० [सं. इष्टका] ईंट. –से ईंट बजना=कोई घर के नगर नाश पामवुं. –चुनना=दीवाल बनाववा ईंटो चणवी. –पत्थर=कांई नहीं. डेढ़ या ढाई ईंट की मसजिद अलग बनाना=बधाथी ऊलटुं कहेवुं के करवुं

ईंडरी اینڈری स्त्री० ऊढण; 'इँडुरी'

ईंधन ایندھن पुं० ईंधण; बळतण

ईख ایکھ स्त्री० [सं. इक्षु] शेरडी; 'ऊख'

ईखना ایکھنا स०क्रि० [सं. ईक्ष्] (प.) जोवुं

ईछना ایچھنا स०क्रि० इच्छवुं; 'इच्छना'

ईज़ा ایذا स्त्री० [अ.] ईजा. –देना, –पहुँचाना=ईजा पहोंचाडवी–करवी. –पहुँचना=ईजा पहोंचवी–थवी

ईजाद ایجاد स्त्री० [अ.] शोध; नवुं कांई शोधवुं के बनाववुं ते

ईठ ایٹھ पुं० [सं. इष्ट] मित्र [स्त्री० ईठी]

ईठि ایٹھ, स्त्री० [सं. इष्टि, प्रा. इट्ठि] दोस्ती

ईठी ایٹھی स्त्री० भालो; बरछी (२) 'ईठ'नुं स्त्री०

ईति ایت, स्त्री० [सं.] खेती बगाडनार उपद्रव, विघ्न वगेरे (२) पीडा; दुःख

ईमान ایمان पुं० [अ.] आस्था; आस्तिकता (२) सद्वृत्ति; नेक नैयत (३) सत्य; सच्चाई. ०दार वि० ईमानवाळुं

ईरान ایران पुं० [फा.] ईरान देश

ईस ایس पुं० ईश; ईश्वर

ईसवी عیسوی वि० [फा.] ईस्वी; ईशु संबंधी

ईसा عیسےٰ, ईसामसीह عیسےٰ مسیح पुं० [अ.] ईशु ख्रिस्त

ईसाई عیسائی वि० [फा.] ख्रिस्ती; विश्वासी

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

उ

उंगल اُنگل स्त्री० जुओ 'अंगुल'
उँगली اُنگلی स्त्री० जुओ 'अंगुली' (किसीकी ओर) –उठाना=आंगळी चींधवी; –नो दोष काढवो (२) आंगळी अडकाडवी; जराय हानि पहोंचाडवी. –करना=सतावबुं. –पकड़ते पहुंचा पकड़ना=आंगळी आपतां पोंचो पकडवो. उँगलियों पर नचाना=पोताने फावे तेम करावबुं–चलावबुं. पाँचों उँगलियां घी में होना=बधी रीते लाभ ज थवो
उंचन اُنچن स्त्री० खाटलाना वाणने तंग करवानी पांगतनी दोरी
उंचना اُنچنا स० क्रि० 'उंचन' खेंचबुं
उँचाई स्त्री० اُنچائی, उँचान(-व,-स) पुं० اُنچان- ऊँचाई
उंचास اُنچاس वि० ४९; ओगणपचास; 'उनपचास' ['उडेलना'
उँडेलना اُنڈیلنا स० क्रि० जुओ
उंदुर اُندُر पुं० [सं.] उंदर
उँह اُنہ अ० 'ना' सूचवतो उद्गार (२) दुःखनो उद्गार [ऋणमुक्त
उऋण اُرِن वि० [सं. उत्+ऋण]
उकटना اُکٹنا स० क्रि० वारंवार कहेवुं
उकटा اُکٹا वि० (स्त्री० –टी) वारंवार (अपराध के उपकार) कही बतावनार
उकटा पुरान اُکٹا پُران पुं० गईगुजरी के दवाई रहेली वातोनुं विस्तारथी कहेवुं ते
उकठना اُکٹھنا अ० क्रि० सुकाबुं; सुकाईने लाकडा जेवुं थवुं
उकठा اُکٹھا वि० सूकुं [उभडक बेसवुं ते
उकड़ूँ اُکڑوں पुं० [सं. उत्कृतोरु] एडी पर

उकताना اُکتانا अ०क्रि० अधीरुं थवुं; गभराबुं (२) 'ऊबना'; कंटाळी जवुं
उक़बा عُقبیٰ पुं० [अ.] प्रलय (२) परलोक [पडवुं; ऊखडवुं
उकलना اُکلنا अ० क्रि० छूटुं–अलग
उकलाई اُکلائی स्त्री० ऊलटी; वमन
उकलाना اُکلانا अ० क्रि० ऊलटी करवी
उकसना اُکسنا अ०क्रि० ऊभराबुं; उपर आवबुं (२) अंकुर नीकळवा
उकसाना اُکسانا स०क्रि० ('उकसना'नुं प्रेरक) उपर करवुं (२) उश्केरवुं (३) दीवानी वत्ती वधारवी [गीध
उक़ाब عُقاب पुं०[अ.] गरुड पक्षी के
उकेलना اُکیلنا स०क्रि० (छोडुं के पड) उखाडवुं (२) चोटेलुं उखाडवुं
उकौना اُکَونا पुं० गर्भवतीनी दोहद
उक़दा عُقدہ पुं० [अ.] गांठ (२) कोयडो; समस्या
उखड़ना اُکھڑنا अ०क्रि० ऊखडवुं (२) घोडानी चालमां भंग पडवो(३) संगीतमां ताल के सूर बगडवो (४) हठवुं; अलग थवुं (५) तूटी जवुं. उखड़ी २ बातें करना=विरक्तिथी वातो करवी. पैर या पाँव उखड़ना=एक जगाए ठरी ठाम न थवुं [उत्खल] खांडणियो
उखल اُکھل पुं० उखली स्त्री० [सं.
उखाड़ اُکھاڑ पुं० उखाडवुं ते
उखाड़ना اُکھاڑنا स०क्रि० उखाडवुं ('उखड़ना'नुं प्रेरक) गड़े मुर्दे उखाड़ना =गईगुजरी पाछी काढवी पैर उखाड़ देना=पग काढवो; हठावबुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

उगटना اُگٹنا स०क्रि० जुओ 'उकटना'
उगना اُگنا अ०क्रि० ऊगवुं
उगलना اُگلنا स०क्रि० [सं. उद्गिलन, प्रा० उग्गिलन] ओकवुं (२) थूंकी काढवुं. उगल पड़ना=बहार नीकळी आववुं. ज़हर उगलना=झेर जेवुं लागे एवुं बोलवुं
उगलवाना, उगलाना اُگلوانا،اُگلانا स० क्रि० 'उगलना'नुं प्रेरक
उगाना اُگانا स०क्रि० 'उगना'नुं प्रेरक
उगार (-ल) اُگار(-ل) पुं० थूंक;गळफो के कफ
उगालदान اُگالدان पुं० थूंकदानी
उगाहना اُگاہنا स०क्रि० उघरावबुं; एकठुं करवुं
उगाही اُگاہی स्त्री० उघरावबुं ते (२) उघराणुं (३) व्याजवटुं; धीरधार
उगिलना اُگِلنا स०क्रि०जुओ 'उगलना'
उघटना اُگھٹنا स०क्रि० ताल आपवो (२) गईगुजरी वारंवार काढवी (३) भलंबूरुं कोईने कहेवुं (जुओ 'उकटना')
उघटा اُگھٹا वि० जुओ 'उकटा'
उघड़(-र)ना اُگھڑ(-ر)نا अ० क्रि० ऊघडवुं (प्रेरक उघाड़(-र)ना)
उचकन اُچکن पुं० कशाने एक बाजु ऊंचुं करवा नीचे मुकातुं टेकण
उचकना اُچکنا अ०क्रि० ऊंचा थवुं (२) कूदवुं (३) स०क्रि० ऊछळीने लेवुं (प्रेरक उचकाना)
उचक्का पुं०(स्त्री०–क्की) اُچکّا ऊंचकी जनारो–चोर; ठग; बदमाश
उचटना اُچٹنا अ०क्रि० अलग थवुं; हठवुं (२) ऊखडवुं (३) भडकवुं (४) विरक्त थवुं
उचड़(-र)ना اُچڑ(-ر)نا अ०क्रि०ऊखडवुं (२) हठवुं; अलग थवुं
उचरंग اُچرنگ पुं० पतंगियुं
उचरना اُچرنا अ०क्रि० ओचरवुं;बोलवुं (२) जुओ 'उचड़ना'
उचाट اُچاٹ पुं०, उचाटी स्त्री० [सं. उच्चाट] उदासीनता; मन न लागवुं ते
उचाटना اُچاٹنا स०क्रि०'उचटना'नुं प्रेरक (२) जीव हठाववो – काढी लेवो
उचाड़(-र)ना اُچاڑ(-ر)نا स० क्रि० 'उचड़ना'नुं प्रेरक
उचाना اُچانا स० क्रि० ऊंचुं करवुं
उचारना اُچارنا स०क्रि० (प.)उच्चारवुं; बोलवुं (२) जुओ 'उचाड़ना'
उचेलना اُچیلنا स०क्रि०जुओ 'उकेलना'
उछर(-ल)ना اُچھر(-ل)نا अ० क्रि० ऊछळवुं; कूदवुं (प्रेरक-उछार(-ल)ना)
उछल-कूद اُچھل کُود स्त्री० खेलवुं कूदवुं ते (२) अधीराई
उछार(-ल) اُچھار(-ل) स्त्री० ऊछळवुं ते (२) फलंग (३) ऊलटी [ऊलटी
उछाला اُچھالا पुं० उछाळो; जोश (२)
उछाह اُچھاہ पुं०[सं. उत्साह] (वि० -ही) उत्साह; उमंग (२) उत्सव (३) उत्कंठा; इच्छा
उजड़(-र)ना اُجڑ(-ر)نا अ०क्रि०उज्जड, वेरान, अस्तव्यस्त थवुं; नाश पामवुं
उजड्ड اُجڈّ वि० [सं. उद्दंड] गमार; असभ्य; मूर्ख (२) उद्दंड; निरंकुश
उज़बुक اُزبک पुं०[तु.] एक जातनो तातार (२) वि० बेवकूफ; मूर्ख
उज़र عُذر पुं० उजर; जुओ 'उज़्र'
उजरत اُجرت स्त्री०[अ.]मजूरी(२)भाडुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

उजलत عُجْلَت स्त्री०[अ.] उतावळ; जलदी

उजला اُجلا वि० (स्त्री०-ली) उज्ज्वल; ऊजळुं; धोळुं (२) स्वच्छ;झक [(२)प्रसिद्ध

उजागर اُجاگر वि०(स्त्री० -री) झगझगतुं

उजागरा اُجاگرا पुं० उजागरो

उजाड़(-र) (ر-)اُجاڑ पुं० उज्जड स्थान (२) जंगल (३) वि० उज्जड

उजाड़(र)ना اُجاڑ(ر)نا स० क्रि० उजाडवुं [('भाठा'थी ऊलटुं)

उजान اُجان अ० सामे प्रवाह

उजारा(-ला) اُجارا(-لا) पुं० प्रकाश (२) वि० उज्ज्वळ

उजारी(-ली) اُجاری(-لی) स्त्री० चांदनी [जुओ 'उजारा'

उजियारा(-ला) اُجِیارا(-لا) पुं०

उजेला اُجیلا पुं०(२)वि०जुओ उजाला

उज्र عُذْر पुं०[अ.] उजर; वहानुं (२) वांधो; हरकत; आपत्ति (३) माफी; क्षमा

उज्र-ख़्वाही عُذْرخواہی स्त्री० मरण प्रसंगे दिलासो देवा – वेसवा जवुं ते

उज़्रदारी عُذْرداری स्त्री० [फा.] अदालतमां कोईनी मागणीनी सामे पोतानो वांधो रजू करवो ते

उज़्र-माज़िरत عُذْرمعذرت स्त्री० [अ.] माफी; क्षमा

उझकना اُجھکنا अ० क्रि० ऊछळवुं (२) जोवा माटे ऊंचुं थवुं (३) चोंकवुं

उझ(-झि)लना اُجھ(-جھِ)لنا स० क्रि० [सं. उज्झरण] प्रवाहीने उपरथी रेडवुं; ढोळवुं (२) अ० क्रि० (नदीमां) रेल आववी

उटंग اُٹنگ वि०मापमां नानुं(कपडुं)

उटंगन اُٹنگن पुं० एक छोड (पाननी शाकभाजी थाय छे) [अठींगण

उठँगन اُٹھنگن पुं० [सं. उत्थ+अंग]

उठँगना اُٹھنگنا अ० क्रि० उठंगवुं; अठिंगवुं (२) सूवुं; पडया रहेवुं

उठंगाना اُٹھنگانا स० क्रि० (कमाड) वासवुं; बंध करवुं

उठना اُٹھنا अ०क्रि०[सं.उत्थान] ऊठवुं. उठ जाना = मरी जवुं. उठती जवानी= ऊगती जुवानी

उठबैठ اُٹھ بیٹھ स्त्री० ऊठबेस; ऊठवुं बेसवुं ते; अजंपो (२) ऊठबेस कसरत

उठल्लू اُٹھلّو वि० रखडेल; अस्थिर

उठाईगीर(-रा) اُٹھائی گیر(-را) वि० उठावगीर (२) बदमाश

उठाऊ-चूल्हा اُٹھاؤ چولھا वि०'उठल्लू'; अस्थिर

उठान اُٹھان स्त्री०, उठाव पुं० [सं. उत्थान] ऊठवुं ते; उठाव (२) आरम्भ (३) उठाव; उपाड

उठाना اُٹھانا स०क्रि० उठाववुं. उठा देना=खर्ची नांखवुं; उडावी देवुं. उठा रखना اُٹھارکھنا = बाकी राखवुं

उठौनी اُٹھونی स्त्री० उठाववुं ते (२) उठाववानी मजूरी (३) उठमणा जेवी एक रीति (४) खेडूतोने फसल पर अगाउथी धिरातां नाणां

उड़खाना اُڑکھانا अ०क्रि०अप्रिय लागवुं

उड़चक اُڑچک पुं० चोर; 'उचक्का'

उड़ना اُڑنا अ०क्रि० ऊडवुं

उड़ चलना اُڑچلنا अ०क्रि०झपाटामां चालवुं (२) कुमार्गे जवुं (३) रोफमां चालवुं (४) रसोई स्वादिष्ट बनवी

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

उड़(-र)द اُڑ(ر)د पुं० जुओ 'उरद'.
—पर सफेदी = धूल पर लींपण
उड़न اُڑن स्त्री० ऊडवुं ते
उड़नखटोला اُڑن کھٹولا पुं० विमान
उड़नछू اُڑن چھو वि० छू करी जनारुं; गोटलीमार. —होना = छू थई जवुं
उड़व اُڑَو पुं० ओडव जातनो राग
उड़सना اُڑسنا अ०क्रि० पथारी के बिस्तरो लपेटवो (२) नष्ट थवुं
उड़ाऊ اُڑاؤ वि० ऊडनारुं; 'उड़ाका' (२) उडाउ; खरचाळ. [शकनारूं
उड़ाका(-कू) اُڑاکا वि० ऊडनारुं; ऊडी
उड़ान اُڑان पुं० 'उड़न'; ऊडवुं ते (२) कूदको; छलंग
उड़ाना اُڑانا स० क्रि० उडाववुं
उड़ासना اُڑاسنا स० क्रि० बिस्तरो उठाववो—समेटवो
उड़िया اُڑیا वि० ओरिसा देशनुं वासी
उड़ीसा اُڑیسہ पुं० उत्कल; ओरिसा
उड़ेलना اُڑیلنا स०क्रि० रेडवुं; ढोळवुं
उढ़कना اُڑھکنا अ०क्रि० ठोकर खावी (२) रोकावुं; थोभवुं (३) टेको लेवो; अढेलवुं
उढ़रना اُڑھرنا अ०क्रि० नातरे जवुं
उढ़री اُڑھری स्त्री० रखात (२) नातरे काढी लीधेली स्त्री [स्त्री० ओढणी
उढ़ावनी, उढ़ौनी اُڑھاونی-اُڑھَونی
उत اُت अ० ते तरफ; त्यां
उतना اُتنا वि० (स्त्री० —नी) एटलुं
उतरन اُترن पुं० ऊतरेलुं कोई पण वस्त्र
उतरना اُترنا अ०क्रि० ऊतरवुं
उतराई اُترائی स्त्री० नीचे ऊतरवानी क्रिया (२) नदी पार ऊतरवानुं खर्च (३) उतार; ढाळवाळी ज़मीन

उतराना اُترانا अ०क्रि० [सं. उत्तरण] पाणीनी उपर आववुं (२) ऊकळवुं; ऊभरावुं (३) प्रगट थवुं (४) स०क्रि० उतराववुं
उतरायल اُترایل वि० ऊतरेलुं; पुराणुं
उतलाना اُتلانا अ० क्रि० उतावळ करवी
उतान اُتان वि० [सं. उत्तान] चीत; चत्तुं
उतारन اُتارن स्त्री० उतारेलुं—जीर्ण वस्त्र; 'उतरन' (२) माथा पर दाणा इ० उतारीने वाळवा ते; 'उतारा'
उतारना اُتارنا स० क्रि० उतारवुं
उतारा اُتارا पुं० उतारो; ऊतरवानी जगा (२) नदी पार करवी ते (३) भूत इ० माटे दाणा वगेरे उतारवा ते के तेनी वस्तु
उतारू اُتارو वि० तैयार; तत्पर
उतावल اُتاوَل अ० जलदी (२) स्त्री० उतावळ [उतावळुं
उतावला اُتاوَلا वि० (स्त्री० —ली)
उतावली اُتاوَلی स्त्री० उतावळ
उतृण اُترِن वि० [सं. उद्+ऋण] ऋणमुक्त
उतै اُتے अ० 'उत'; त्यां; ते तरफ
उत्कोच اُتکوچ पुं० [सं.] लांच
उत्तमर्ण اُتّمرن पुं० [सं.] लेणुं धीरनार; महाजन [दार माणस
उत्तरदाता اُتّرداتا पुं० [सं.] जवाब-
उत्तरदायित्व اُتّردایتّو पुं० [सं.] जवाबदारी [जवाबदार
उत्तरदायी اُتّردایی वि० [सं.]
उत्ता اُتّا वि० 'उतना'; एटलुं
उत्तू اُتّو पुं० [फा.] कपडा पर भात पाडवानुं एक ओजार, जे गरम करीने वपराय छे; या ते द्वारा थतुं काम (२) वि० नशामां चकचूर. -करना = खूब मारवुं; पीटवुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

उत्तूकश, उत्तूगर اُتّو کش(-گر) पुं० [फा.] 'उत्तू'नुं काम करनार

उथलना اُتھلنا अ०क्रि०[सं. उत्+स्थल] ऊथलवुं; गबडवुं (२) डामाडोळ थवुं (३) पाणी ओछुं थवुं (जुओ 'उथला')

उथल-पुथल اُتھل پُتھل स्त्री०(२) वि० ऊथलपाथल

उथला اُتھلا वि० छछरुं; ऊंडुं नहि एवुं

उदंत اُدَنت वि० दांत वगरनुं (पशु माटे) (२) पुं० [सं.] खबर [समाचार

उदंतक اُدَنتک पुं० [सं.] उदंत;

उदथ اُدتھ पुं० (प.) [सं. उद्गीथ] सूर्य

उदरना اُدرنا अ० क्रि० फाटवुं; चिरावुं (२) छिन्नभिन्न; नष्ट थवुं

उदाई اُدائی स्त्री० ऊदापणुं; भूरो रंग

उदारना اُدارنا स० क्रि० [सं. उदारण] फाडवुं; चीरवुं; तोडवुं

उदू عدُو पुं० [अ.] दुश्मन; शत्रु

उदूल عُدُول पुं० [अ.] अवज्ञा (२) विमुख थवुं ते

उदूलहुक्मी عُدُول حُکمی स्त्री० [फा.] अवज्ञा करवी ते; आज्ञा न मानवी ते

उद्घात اُدگھات पुं० [सं] आघात; (२) आरम्भ

उद्घातक اُدگھاتک वि० [सं.] आघातक (२) आरम्भक

उद्दाम اُدّام वि०[सं.]उद्दाम(२)स्वतंत्र (३)महान;गंभीर(४)पुं०वरुण(५)एकवृत्त

उद्धरना اُدّھرنا स०क्रि० उद्धार करवो (२) अ०क्रि० ऊगरवुं; ऊधरवुं

उद्भट اُدبھٹ वि० [सं.] प्रबळ; श्रेष्ठ (२) महाशय [(२) प्रतीति

उद्भास اُدبھاس पुं० [सं.] प्रकाश

उद्भिज(-ज्ज,-द) اُدبھِج(-ج، -د) पुं० [सं.] उद्भिद; वनस्पति

उद्वह اُدوَہ पुं० [सं.](स्त्री० -हा)पुत्र

उद्वहन اُدوَہن पुं०[सं.] उपर खेंचवुं ते (२) उद्वाह; विवाह

उद्वासन اُدواسن पुं० [सं.] स्थान छोडाववुं, भगाववुं ते (२) मारवुं ते; वध

उधड़ना اُدھڑنا अ० क्रि० ऊखडवुं; (चोटेलुं) अलग थवुं; उधेडावुं

उधर اُدھر अ० ए तरफ; बीजी बाजू

उधरना اُدھرنا अ०क्रि० उद्धरवुं;छूटवुं (२) जुओ 'उधड़ना'

उधार اُدھار पुं० [सं. उद्धार] करज; ऋण; देवुं (२) उधार के उछीनुं लेवुं ते (३) उद्धार

उधेड़ना اُدھیڑنا स०क्रि०उधेडवुं(२) सीवण उकेलवुं (३) विखेरवुं

उधेड़बुन اُدھیڑبُن स्त्री०[हिं. उधेड़ना बुनना] वांधछोड; विचारणा (२) पंचात

उन اُن स० 'उस'नुं ब०व० (२) [सं.] अंकमां 'एक कम' ए अर्थमां वपराय छे. उदा० 'उनतीस'

उनइस اُنِّس वि० 'उन्नीस'; १९

उनचालीस, उनतालीस اُنچالِیس، اُنتالِیس वि० ओगणचालीस; ३९

उनचास اُنچاس वि० 'उंचास'; ४९

उनतीस اُنتِیس वि० २९;ओगणत्रीस

उनसठ اُنسٹھ वि० ५९; ओगणसाठ

उनहत्तर اُنہتّر वि० ६९; अगणोतेर

उनींदा اُنیندا वि० [सं. उन्निद्र] (स्त्री० –दी) ऊंघतुं; ऊंघ भरायेलुं

उन्का عَنقا पुं०[अ.] एक कल्पित पक्षी (२) वि० अप्राप्य (३) दुर्लभ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

उन्नाब عُنّاب पुं० [अ.] एक जातनुं बोर (हकीमो दवामां वापरे छे)

उन्नाबी عُنّابی वि० 'उन्नाब'ना रंगनुं; घेरुं लाल (२) पुं० तेवो रंग

उन्नासी اُنّاسی वि० ७९; ओगण्याएंशी

उन्निद्र اُنِّدر वि० [सं.] निद्रा रहित (२) विकसित; खीलेलुं

उन्नीस اُنّیس वि० १९; ओगणीस. –बिस्वे=अ० मोटे भागे; घणुं करीने. –होना=गुण के मात्रामां थोडुं घटवुं. –बीस होना=(वे वच्चे) भेद होवो; एकथी बीजुं चडवुं

उन्मेष اُنمیش पुं० [सं.] पलकारो (२) झबकारो; थोडो प्रकाश (३) खीलवुं ते

उन्वान عُنوان [पुं० अ.] (पुस्तक इ०नुं) नाम; शीर्षक (२) ढंग; रीत

उन्स اُنس पुं० [अ.] महोबत; प्यार

उन्हें اُنہیں स० तेमने ('उन'नी बीजी ने चोथीनुं रूप)

उपंग اُپنگ पुं० एक वाद्य

उपकरण اُپکرن पुं० [सं.] साधन सामग्री (२) छत्र, चमर इ० राजचिह्न

उपकार्या اُپکاریا स्त्री० तंबू

उपक्रमणिका اُپکرمنِکا स्त्री० [सं.] अनुक्रमणिका; सांकळियुं

उपखान اُپکھان पुं० (प.) उपाख्यान; पुराणी कथा

उपज اُپج स्त्री० ऊपज; पेदाश (२) नवी सूझ; शोध; कल्पना (३) कपोलकल्पित

उपजना اُپجنا अ० क्रि० ऊपजवुं

उपजाऊ اُپجاؤ वि० उपजाऊ, फळद्रूप (भूमि) [(२) निशान; चिह्न

उपटन اُپٹن पुं० 'उबटन'; उपटण

उपटना اُپٹنا अ० क्रि० निशान पडवुं; जेम के शाही फूटवानुं के भारथी लखवानुं (२) ऊखडवुं

उपड़ना اُپڑنا अ० क्रि० ऊखडवुं; ऊपडवुं (२) 'उपटना'; निशान पडवुं

उपत्यका اُپتیکا स्त्री० [सं.] तळेटी

उपदेश(-स)ना اُپدیش(-س)نا स० क्रि० उपदेशवुं. [(२) उपाधि; पंचात

उपधा اُپدھا स्त्री० [सं.] छळ; कपट

उपनना اُپننا अ० क्रि० (प.) ऊपनवुं; ऊपजवुं (प्रेरक उपनाना)

उपनिवेश اُپنِویش स्त्री० [सं.] वसाहत; 'कॉलोनी'

उपन्यास اُپنیاس पुं० [सं.] नवलकथा

उपमाता اُپماتا पुं० [सं.] उपमा देनार (२) स्त्री० धाव

उपमाना اُپمانا स० क्रि० (प.) उपमा देवी; सरखाववुं

उपरना اُپرنا पुं० उपरणुं (२) अ० क्रि० जुओ 'उपड़ना'; ऊखडवुं

उपरफट(-टू) اُپرپھٹ (-ٹو) वि० फालतु; छूटक (२) ठेकाणा वगरनुं; नकामुं [चडसी; स्पर्धा

उपराचढ़ी اُپراچڑھی स्त्री० चडसा-

उपराना اُپرانا अ० क्रि० उपर आववुं (२) प्रगट थवुं (३) स० क्रि० उपर करवुं; उठाववुं [-करना=उपराळुं लेवुं

उपराला اُپرالا पुं० उपराळुं; पक्ष लेवो

उपरावटा اُپراوٹا वि० माथुं ऊंचुं राखनारुं; गर्विष्ठ; अक्कड

उपरी-उपरा اُپری-اُپرا पुं० चडसा-चडसी; अहमहमिका; पडापडी; स्पर्धा

उपरैना اُپریّنا पुं० उपरणुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

उपरैनी اُپرَینی स्त्री० उपरणी; ओढणी
उपरौंछा اُپرَونچھا पुं० अंगूछो; टुवाल (२) अ० उपरनुं [आवेलुं (स्त्री० -ठी)
उपरौठा اُپرَوٹھا वि० उपरनुं; उपर
उपलक्ष-क्ष्य اُپلکش-کشیے पुं० [सं.] चिह्न (२) उद्देश. —में = दृष्टि के विचारथी
उपला اُپلا पुं० [सं. उत्पल] छाणुं; जेरणुं
उपली اُپلی स्त्री० नानुं जेरणुं
उपल्ला اُپلّا पुं० कोई वस्तुनो उपलो भाग
उपशिष्य اُپشِشیے पुं० [सं.] शिष्यनो शिष्य
उपस اُپس स्त्री० दुर्गंध; वदबो
उपसना اُپسنا अ०क्रि० गंधावुं; सडवुं; वासी थवुं (प्रेरक उपसाना)
उपाधि اُپادھِ स्त्री० [सं.] उपाधि (पीडा; इलकाब; चिह्न वगेरे अर्थो) (२) छळ; कपट; 'उपधा'
उपाधी اُپادھی वि० [सं. उपाधिन्] उपद्रवी; उत्पात करनारुं
उपानत(-ह) اُپانت(-ہ) पुं० [सं.] उपान; जोडो; पगरखुं
उपायन اُپاین पुं० [सं.] उपहार; भेट
उपाव اُپاو पुं० उपाय
उपास اُپاس पुं० उपवास
उफ़ اُف अ० [अ.] शोक पीडा के दुःखनो उद्गार [क्षितिज
उफ़(-फ़ु)क़ اُف(-فُ)ق पुं० [अ.]
उफ़तादगी اُفتادگی स्त्री० [फा.] नम्रता
उफ़तादा اُفتادہ वि० [फा.] पडतर (खेतर)
उफनना, उफनाना اُپھننا، اُپھنانا अ०क्रि० [सं. उत् + फेन] उभरावुं; उछाळो मारवो

उफान اُپھان पुं० ऊभरो; उछाळो
उफ़ुक़ اُفُق पुं० जुओ 'उफ़क़'
उबकना اُبکنا अ०क्रि० ऊबको आववो; ओकवुं [ओकवुं ते
उबकाई اُبکائی स्त्री० ऊबको; ऊलटी;
उबटन اُبٹن पुं० [सं. उद्वर्तन] उपटण; 'उपटन'; मालिस माटेनी एक सुगंधी बनावट [करवुं
उबटना اُبٹنا अ०क्रि० उपटण मालिस
उबरना اُبرنا अ०क्रि० [सं. उद्वारण] ऊगरवुं (छूटवुं के बचत थवी)
उबरा اُبرا वि० (स्त्री० —री) ऊगरेलुं
उबलना اُبلنا अ०क्रि० [सं. उद्+वलन] ऊकळवुं; खळखळ करवुं ऊछळवुं
उबार اُبار पुं० [सं. उद्वारण] उगारो; छुटकारो
उबारना اُبارنا स०क्रि० 'उबरना'नुं प्रेरक
उबाल اُبال पुं० ऊभरो; ऊछाळो; 'उफान'
उबालना اُبالنا स० क्रि० 'उबलना'नुं प्रेरक
उबासी اُباسی स्त्री० [सं. उश्वास] बगासुं
उबि(-बी)ठना اُبِ(-بی)ٹھنا स० क्रि० अरुचि थवी; मनमांथी ऊतरी जवुं (२) अ०क्रि० गभरावुं; तबियत गभरावी
उभड़ना اُبھڑنا अ० क्रि० ऊंचुं थवुं; ऊठी आववुं; फूलवुं (२) ऊपजवुं (३) खूलवुं (४) वधवुं
उभा اُبھا स्त्री० ओभा; चिन्ता
उभाड़ اُبھاڑ पुं० ऊंचाई (२) वृद्धि
उभाड़ना اُبھاڑنا स०क्रि० 'उभड़ना'नुं प्रेरक (२) उश्केरवुं; बहेकाववुं
उमं(-म)ग اُمنگ(-مَ-)گ स्त्री० उमंग (२) जोश; अधिकता

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

उमँ(-म)गना اُمَنْگنا (ـمـ) अ० क्रि० ऊमगवुं; ऊमडवुं; ऊभरावुं (२) उमंगमां आववुं

उमड़ اُمڑ स्त्री० भरती; भरावो; वृद्धि

उमड़ना اُمڑنا अ०क्रि० ऊभडवुं;ऊभरावुं (२) ऊमटवुं (जेम के वादळ) (३) आवेशमां–जोशमां आववुं

उमरा اُمرا पुं० ('अमीर'नुं ब०व०) उमराव लोक; अमीरो

उमराव اُمراو पुं० जुओ 'उमरा'

उमस اُمس स्त्री० [सं. उष्म] बफारो; कठारो

उमूम عُمُوم वि०[अ.]साधारण;आम

उमेठना اُمیٹھنا स०क्रि०[सं. उद्वेष्टन] 'ऐंठना'; आमळवुं

उम्दगी عُمدگی स्त्री०[फा.]उमदापणुं; उत्तमता [भलुं; सारुं

उम्दा عُمدہ वि०[अ.]उमदा;अच्छुं;

उम्मत اُمّت स्त्री० [अ.] जमात; फिरको (२) एक संप्रदायनी मंडळी (३) ओलाद; परिवार

उम्मी اُمّی पुं०[अ.] नानपणमां बाप वगरनो थयेलो जेथी मा के दाईए उछेरेलो ते (२) अभण (३) महंमद पेगंबर (४) कोई 'उम्मत'नो माणस [उमेद

उम्मी(-म्मे)द اُمّید (-مّے) [फा.]

उम्मेदवार اُمّیدوار पुं०[फा.]इच्छुक (२) उमेदवार

उम्र عُمر स्त्री० [अ.] उमर; आयु

उरण اُرن पुं० [सं.] घेटुं; मेढुं (२) युरेनस ग्रह ['उर्द'

उरद اُرد पुं०[सं. ऋद्ध, प्रा.उद्ध]अडद;

उरदी اُردی स्त्री० नाना दाणाना अडद

उरवसी اُربسی स्त्री० उर्वशी

उरला اُرلا वि०पछीनुं; पाछलुं (२) विरलुं

उरस اُرس वि० फीकुं; नीरस (२) पुं० उर; छाती (३) हृदय

उराहना اُراہنا पुं० जुओ 'उलाहना'

उरिण(-न) اُرِن (-ن) वि० उऋण; ऋणमुक्त

उरूज عُرُوج पुं०[अ.] वृद्धि

उरूस عُرُوس स्त्री०[अ.] वधू

उरे اُرے [अ.] आगळ (२) दूर

उर्द اُرد पुं० 'उरद'; अडद

उर्दू اُردو स्त्री० [तु.] अधिक अरबी फारसी शब्दोवाळी हिंदी भाषा जे फारसी लिपिमां लखाय छे. –बाज़ार पुं०लश्करनुं बजार [बोलातुं नाम

उर्फ़ عُرف पुं० [अ.] उपनाम; उरफे

उर्स عُرس पुं० [अ.] ओरस; पीर वगेरेनी मरणतिथि

उर्वरा اُروَرا स्त्री०[सं.]उपजाउ जमीन (२) पृथ्वी (३) वि० स्त्री० उपजाउ; फळद्रुप (जमीन)

उलंग اُلنگ वि० [सं. उन्नग्न] नागुं

उलंघना اُلنگھنا स०क्रि० उल्लंघवुं (ओळंगवुं के न मानवुं–लोपवुं)

उलका اُلکا स्त्री० उल्का; खरतो तारो

उलच(-छ)ना اُلچنا (-چھ) स०क्रि०जुओ 'उलीचना' [कोयडो; समस्या(३)चिंता

उलझन اُلجھن स्त्री० फांस; गूंच (२)

उलझना اُلجھنا अ०क्रि० (ऊलटुं 'सुलझना') फसावुं; जकडावुं (२) लपटावुं (३) काममां लीन थवुं (४) मुश्केलीमां फसावुं (५) झघडवुं; तकरार करवी (६) वांकुं थवुं; आमळ चडवो

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

उलझना पुलझना اُلجھنا پُلجھنا अ० क्रि० बरोबर फसावुं –लपटावुं

उलझाना اُلجھانا स०क्रि० 'उलझना'नुं प्रेरक

उलझा पुलझा اُلجھا پُلجھا वि० वांकुं के सीधुं (२) भलुं के बूरुं

उलझाव اُلجھاو पुं० फसावुं ते (२) झघडो; बखेडो (३) चक्कर; फेर

उलटना اُلٹنا अ०क्रि० [सं. उल्लोठन] ऊलटवुं (२) स०क्रि० ऊलटुं के ऊंधुं करवुं (३) अस्तव्यस्त करवुं (४) ऊलटी करवी

उलट-प(-पु)लट اُلٹ-پ(-پُ)لٹ स्त्री० ऊलटपूलट, गोटाळो

उलटा اُلٹا वि० (स्त्री० –टी) ऊलटुं. **उलटी साँस चलना**=मरवा वखतनो सास चालवो. **उलटे मुँह गिरना**= बीजानुं अनिष्ट करवा जतां पोतानुं थवुं. **–हाथ**=पुं०डावो हाथ. **उलटी गंगा बहना**=न बनवानुं बनवुं. **उलटी माला फेरना**=बूरुं ताकवुं. **उलटे छुरे से मूड़ना**=बेवकूफ बनावीने काम काढवुं. **उलटे पाँव फिरना**=तरत पाछुं फरवुं. **उलटी खोपड़ीका**=जड; मूर्ख. **उलटी सीधी सुनाना**=झाटकवुं; धमकाववुं

उलटा-प(-पु)लटा اُلٹا-پ(-پُ)لٹا वि० ऊलटपूलट [अदलाबदली

उलटा-पलटी اُلٹا-پلٹی स्त्री० फेरफार;

उलटी اُلٹی स्त्री० ऊलटी (२) गोटमडुं

उलथा اُلتھا पुं० ताल प्रमाणे ठेकवुं ते (२) पासुं फेरववुं ते (३) ऊथलो; गुलांट

उलफ़त اُلفت स्त्री०[अ.]प्रेम;'उल्फ़त'

उलरना اُلرنا अ० क्रि० ऊछळवुं; (प.) कूदवुं

उललना اُللنا अ०क्रि० (प.) ऊछळवुं

उलहना اُلہنا अ० क्रि० खीलवुं(२) उल्लासवुं (३) जुओ 'उलाहना'

उलार اُلار वि० उलाळवाळुं (गाडुं)

उलारना اُلارنا स०क्रि० उछाळवुं (२) उलाळवुं

उलाहना اُلاہنا पुं० ओळंभो; ठपको के राव फरियाद (२) स० क्रि० दोष देवो; निंदवुं

उलीचना اُلیچنا स० क्रि० उलेचवुं

उलूखल اُولوکھل पुं० [सं.] खांडणियो (२) गूगळ [भाषांतर; तरजुमो

उल्था اُلتھا पुं० [हिं. उल्थना]

उल्लू اُلّو पुं०[सं. उलूक] घुवड (२) उल्लु

उशीर اُشیر पुं० [सं.] खस; वीरण

उष्णीष اُشنیش، اُشنیکھ पुं०[सं.]पागडी; साफो (२) मुगट

उस اُس सर्व० विभक्तिओमां थतुं 'वह'नुं रूप. जेम के 'उसने, उसको

उसकन اُسکن पुं० वासण मांजवानो कूचो

उसनना اُسننا स० क्रि० उकाळवुं (२) पकाववुं [स्त्री० लांबो श्वास

उसाँस, उसास اُساںس، اُساس

उसासी اُساسی स्त्री० अवकाश; छूटी

उसीसा اُسیسا पुं० अठींगण (२) ओशीकुं

उसूल اُصُول पुं० [अ.] सिद्धान्त

उसूलन् اُصُولاً अ०[अ.] सिद्धांतथी

उस्तरा اُسترہ पुं० अस्तरो; 'उस्तुरा'

उस्त(-स्तु)वार اُستوار (اُستُوار) वि;–री स्त्री० जुओ 'उस्तुवार'

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

उस्ताद استاد पुं० [फा.] शिक्षक, गुरु (२) वि० उस्ताद; चालाक (३) निपुण

उस्तानी استانی स्त्री० [फा.] गुरुपत्नी (२) शिक्षिका (३) चालाक, ठगारी स्त्री

उस्तुरा استرہ पुं० [फा.] अस्तरो

उस्तुवार استوار वि० [फा.] मजबूत (२) सपाट (३) सीधुं; सरळ (नाम,–री स्त्री०)

उहदा عہدہ पुं० [अ.] होद्दो; 'ओहदा'

उहवाँ اوہاں अ० 'वहाँ'; त्यां

उहै اوہے स० 'वही'; ते ज

ऊ

ऊँघ, ऊंघन اونگھ، اونگھن स्त्री० जरा ऊंघनुं झोकुं आववुं ते; ढणको

ऊँघना اونگھنا अ०क्रि० ऊंघनुं झोकुं खावुं; जरा ऊंघ आवी जवी

ऊँचा اونچا वि० ऊंचुं.–**नीचा सुनाना** =सारुं माठुं कहेवुं; वढवुं. –**सुनना**= ओछुं सांभळवुं

ऊँछना اونچھنا अ० क्रि० ओळवुं

ऊंटवान اونٹوان पुं० ऊंटवाळो

ऊँहूँ اونہوں अ० ना, नहीं बतावतो ऊद्गार

ऊख اوکھ पुं० [सं.] 'ईख'; शेरडी

ऊखल اوکھل पुं० [सं. ऊलूखल] ऊखळ; खांडणियो

ऊजड़ اوجڑ वि० उज्जड; वेरान

ऊटक-नाटक اوٹک ناٹک पुं० नकामुं के ढंगधडा वगरनुं काम

ऊटपटाँग اوٹپٹانگ वि० उटंग; ठेकाणा वगरनुं (२) वाहियात; व्यर्थ

ऊड़ी اوڑی स्त्री० डूबकी

ऊढ़ना اوڑھنا अ० क्रि० परणवुं (२) (प.) अनुमानवुं [अपुत्र (२) मूर्ख

ऊत اوت वि०[सं. अपुत्र; प्रा० अउत्त]

ऊद عود पुं० [अ.] ऊदवत्ती; अगरवत्ती

ऊदबिलाव اودبلاو पुं० जळबिलाडी; 'ओटर'

ऊदा اودا वि० [अ. ऊद; फा. कबूद] ऊदुं [उधमात

ऊधम اودھم पुं० [सं. उद्धम] उत्पात;

ऊधो اودھو पुं० उद्धव; ओधवजी

ऊना اونا वि० [सं. अ. न.] ऊणुं; कम; अधूरुं

ऊनी اونی वि० ऊननुं (२) कम; थोडुं (३) स्त्री० उदासीपणुं; खेद

ऊपर اوپر अ० उपर. **ऊपर ऊपर** अ० चूपकीथी; कोई न जाणे एम. –**की आमदनी** =लांच के तेवी अयोग्य आवक.–**लेना** =हाथ पर जवाबदारी लेवी

ऊपरी اوپری वि० उपरनुं; बहारनुं(२) देखाव पूरतुं [उमंग; उत्साह

ऊब اوب स्त्री० कंटाळो (२) 'ऊभ';

ऊबट اوبٹ पुं० [सं. उद्+वर्त्य; प्रा० बट्ट] कठण अटपटो रस्तो (२) वि०जुओ 'ऊबड़खाबड़'

ऊबड़खाबड़ اوبڑکھابڑ वि० ऊंचुं नीचुं; असमान; अटपटुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ऊबना اوبنا अ०क्रि० कंटाळवुं; गभरावुं
ऊभ اوبھ वि० (प.) ऊभुं (२) स्त्री० कंटाळो (३) होंश; उमंग (४) गरमी
ऊमर اومر पुं० उमरडो
ऊमी اومی स्त्री० उंबी; घउं जव वगेरेनुं डूंडुं [बळ; शक्ति
ऊर्ज اورج वि० [सं.] बलवान (२) पुं०
ऊल-जलूल اول جلول वि० असंबद्ध (२) अनाडी (३) अशिष्ट
ऊसर اوسر पुं० [सं. ऊषर] ऊखर-खारी जमीन
ऊह اوہ अ० [सं.] ओह ! (२) पुं० अनुमान (३) तर्क; दलील (४) अफवा

ऋ

ऋद्ध رِدّھ वि० [सं.] समृद्ध; संपन्न
ऋन رن पुं० ऋण
ऋनिया رنیا वि० ऋणी

ए

एँच-पेंच اینچ پینچ पुं०दावपेच;युक्ति
एँड़ा-बेंड़ा اینڑا بینڑا वि० सीधुं वांकुं
एँड़ी اینڑی स्त्री०एक जातना रेशमनो कीडो के तेनुं रेशम (२) 'एर्ड़ी'
एँड़ुआ اینڑوا पुं० ऊढण
एकंग ایکنگ वि० एकलुं
एकंगा ایکنگا वि० एकांगी;एक तरफनुं
एक ایک वि० [सं.] एक. –आँख से देखना=सौ साथे समान भाव राखवो. –आँख न भाना=जरा पण ठीक न लागवुं. –न चलना=जरा पण न फाववुं; एक पण युक्ति न चालवी
एक-आध ایک آدھ वि० एकाद
एक-क़लम ایک قلم अ० एक-झपट; एकीसाथे
एकटक ایک ٹک अ०एकीटसे;अनिमेष
एकड़ ایکڑ पुं० एकर
एकतरफ़ा ایکطرفہ वि० [फा.] एक-तरफी; पक्षपातवाळुं के एक बाजुनुं
एकताक ایک تاک वि० (प.) बराबर सरखुं
एकतीस ایکتیس वि० ३१; एकत्रीस
एकन्नी ایکنّی स्त्री० एक आनी
एकबारगी ایکبارگی अ० [फा.] 'इकबारगी'; अचानक(२)एक ज साथे;एक ज वारमां ['इक़बाल'
एक़बाल اقبال पुं० [अ.] जुओ
एक़रार اقرار पुं० जुओ 'इक़रार'
एकलौता ایکلوتا वि०जुओ 'इकलौता'
एकवाँज ایکوانجھ स्त्री० काकवंध्या
एकवेणी ایکوینڑی वि० सादो अंबोडो बांधनारी (स्त्री) (२) वियोगिनी के विधवा
एकसर ایکسر वि० एकलुं (२) [फा.] तमाम; बधुं ज
एकसाँ ایکساں वि०[फा.] समान; सरखुं
एकसा ایکسا वि०(स्त्री०, –सी) समान
एकहत्तर ایکہتّر वि० ७१; इकोतेर
एकहत्था ایکہتّھا वि० एकहथ्थु

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

एकहरा ایکہرا वि० 'इकहरा'; एकवडुं. –बदन = एकवडो कोठो

एका ایکا पुं० एकता; मेळ

एकाई ایکائی स्त्री० एकम स्थान के तेनी संख्या (२) कोई वस्तुनो घटक – एकम; 'युनिट' (३) एकता [एकाएक; ओचिंतुं

एकाएक(-की) (ایکایک(-کی अ०

एकादशाह ایکادشاہ पुं० [सं.] अगियारमुं

एकोतरसो ایکوترسو वि० १०१; एकसो एक

एकौझा ایکَوجھا वि० एकलुं

एक्का ایکّا वि० एकलुं (२) पुं० टोळाथी अलग फरतुं पशु पक्षी (३) एकागाडी (४) गंजीफानो एक्को

एक्कावान ایکّاواں पुं० एकावाळो

एक्की ایکّی स्त्री० एक बळदनी गाडी; एको (२) गंजीफानो एक्को

एक्यानवे ایکیانبے वि० ९१; एकाणुं

एक्यावन ایکیاوَن वि० एकावन; ५१; 'इक्यावन' [एकाशी

एक्यासी ایکیاسی वि० 'इक्यासी;

एड़(-ड़ी) (ایڑ(-ڑی स्त्री० एडी

एतक़ाद اعتقاد पुं० [फा.] विश्वास

एतदाल اعتدال पुं० [अ.] बराबरी; समानता [भरोंसो

एतबार اعتبار पुं० [अ.] इतवार;

एतमाद اعتماد पुं० [अ.] विश्वास; भरोंसो [विरोध

एतराज़ اعتراض पुं० [अ.] वांधो;

एतवार ایتوار पुं० 'इतवार'; आतवार

एता ایتا वि० 'इतना'; आटलुं

एरंड ایرنڈ पुं० [सं.] एरंडो. –ककड़ी स्त्री०, –खरबूज़ा पुं० एरणकाकडी

एराक़ عراق पुं० [अ.] इराक देश

एवज़ عوض पुं० [अ.] अवेज; बदलो

एवज़-मुआवज़ा عوض معاوضہ पुं० [फा.] अदलोबदलो

एवज़ी عوضی स्त्री० अवेजी माणस

एह ایہ स० (प.) 'यह'; आ

एहतमाम اہتمام पुं० [अ.] जुओ 'इहतिमाम' [करवुं ते (२) आशंका

एहतमाल احتمال पुं० [अ.] सहन

एहतियाज احتیاج पुं० [अ.] जरूरियात; हाजत

एहतियात احتیاط स्त्री० [अ.] सावधानी; खबरदारी; संभाळ (२) परेज

एहसान احسان पुं० [अ.] जुओ 'अहसान'

एहसानफ़रामोश احسان فراموش पुं० [अ.] कृतघ्न माणस; अहेसान भूली जनार [कृतज्ञ

एहसानमन्द احسان مند वि० [अ.]

ऐ

ऐँ ایں अ० 'एँ' एवो, न सांभळ्याथी फरी पूछवानो उद्गार

ऐँचना ایںچنا स० क्रि० एंचवुं; खेंचवुं (२) बीजानुं करज पोते ओढवुं

ऐँचाताना ایںچاتانا वि० ऐंचाताणुं; वाडुं

ऐँचातानी ایںچاتانی स्त्री० खेंचताण; पोतपोताना पक्षनुं ताणवुं ते

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ऐँठ اینٹھ स्त्री० एंट; ठसकी; अकडाई (२) गर्व (३) विरोध [आमळ
ऐँठन اینٹھن स्त्री० लपेट; वळ;
ऐँठना اینٹھنا स० क्रि० मरोडवुं; आमळवुं (२) छळथी के डरावीने वसूल करवुं (३) अ० क्रि० वळ चडवो; अमळावुं (४) अकडावुं; अक्कड थई जवुं. (पेट ऐँठना=पेट दुखवुं) (५) पतराजी—घमंड करवो (६) सीधी वात न करवी; वांकुं बोलवुं
ऐँठा اینٹھا पुं० दोरडाने वळ देवाने लाकडानी एक बनावट—ओजार
ऐँठू اینٹھو वि० मिजाजी; अभिमानी; 'ऐंठ'वाळुं
ऐँड़ اینڑ पुं० 'ऐंठ'; ठसकी; गर्व (२) पाणीनो भमरो (३) वि० नकामुं
ऐँड़ना اینڑنا अ० क्रि० 'ऐंठना' अ० क्रि० जुओ (२) स० क्रि० आमळवुं (३) 'अंगड़ाना'; आळस काढवी (४) आळसु पड्या रहेवुं
ऐँड़ा اینڑا वि० (स्त्री० -ड़ी) वांकुं
ऐँड़ा-बैँड़ा اینڑا بینڑا वि० वांकुंचूकुं
ऐज़न ایضاً वि० [अ.] एजन; एनुं ए ज; उपर मुजब [सन्मान
ऐज़ाज़ اعزاز पुं० [अ. इअज़ाज़] आदर;
ऐदाद اعداد स्त्री० [अ. अअदाद] 'अदद'नुं ब० व०; संख्या; गणना
ऐन این पुं० अयन; घर (२) عین [अ.] आंख (३) वि० [अ.] योग्य; ठीक (४) बरोबर; पूरेपूरुं [चश्मा
ऐनक عینک स्त्री० [अ. ऐ=आंख]
ऐब عیب पुं० [अ.] एब; दोष; कलंक.
—निकालना=कशामां दोष बताववो.
—लगाना=कलंक लगाडवुं
ऐबक ایبک पुं० [फा] दास; गुलाम
ऐब-गो عیب گو वि० [अ.+फ़ा.] निंदक; एब कहेनारुं [निंदा
ऐब-गोई عیب گوئی स्त्री० [अ.+फा.]
ऐब-जो عیب جو वि० [अ.+फा.] दोषदृष्टिवाळुं; एब—दोष जोया करनारुं; छिद्रान्वेषी [दोषदृष्टि; छिद्र जोवां ते
ऐब-जोई عیب جوئی स्त्री० [अ.+फा.]
ऐब-पोश عیب پوش स्त्री० [अ.+फा.] एब ढांकनारुं
ऐबी عیبی वि० [अ.] एबवाळुं (२) काणुं के बीजी रीते खोडवाळुं
ऐमाल اعمال पुं० [अ.] काम; करणी
ऐया ایا स्त्री० डोसी के दादीमा
ऐयाम ایام पुं० [अ.] समय; वखत.
—से होना=स्त्रीने अटकाव आववो
ऐयार عیار पुं० [अ.] चालाक; उस्ताद
ऐयारी عیاری स्त्री० चालाकी; पक्काई; उस्तादी [विलासी (२) विषयी; कामी
ऐयाश عیاش वि० [अ.] आरामी;
ऐयाशी عیاشی स्त्री० भोगविलास; एशआराम [(२) तुच्छ; हीन
ऐरा-ग़ैरा ایرا غیرا वि० [अ.] अजाण्युं
ऐराब اعراب पुं० [अ.] झेर, झबर, पेश इ० संज्ञा [प्रगट करवुं ते
ऐलान اعلان पुं० [अ. इ-अलान] घोषणा;
ऐवान ایوان पुं० [फा.] महेल (२) मोटो ओरडो—हॉल
ऐश عیش पुं० [अ.] एशआराम; चेन
ऐसा ایسا वि० (स्त्री०,-सी) आवुं; आवी जातनुं
ऐसे ایسے अ० आम: आ रीते

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ओ

ओँगना اونگنا स० क्रि० (गाडीनुं पैडुं) ऊंजवुं [क्रोध अने दुःख प्रगट करवुं
ओंठ اونٹھ पुं० होठ; 'होंठ.'–चबाना=
ओक اوک स्त्री० ऊलटी; ओकवुं ते (२) पुं० खोबो; अंजलि (३) [सं.] घर
ओकना اوکنا अ०क्रि० ओकवुं (२) आरडवुं
ओकाई اوکائی स्त्री० ओकवुं ते
ओखली اوکھلی स्त्री० [सं. उलूखल] खांडणियो. –में सिर देना=कष्ट सहवा तैयार थवुं
ओखा اوکھا वि० रूखुं; सूकुं (२) कठण; अटपटुं (३) खोटुं; भलतुं (४) ओछुं (५) पुं० (प.) बहानुं
ओछा اوچھا वि० (स्त्री०–छी) तुच्छ; क्षुद्र; नीच (२) छछरुं; ऊंडुं नहि (३) हलकुं; नानुं (४) कम; ओछुं
ओछाई اوچھائی स्त्री० 'ओछापन' ('ओछा' जुओ)
ओज اوج पुं०ओजस; तेज [होजरी; पेट
ओझ, ओझर اوجھ, اوجھر पुं०
ओझल اوجھل पुं०; स्त्री० ओझल; एकांत (२) आड (३) पडदो. –करना= संताडवुं. –होना=संतावुं; पडदा पाछळ थवुं
ओझा اوجھا पुं० [सं. उपाध्याय] स्त्री० (ओझाइन) एक जातनो ब्राह्मण (२) भूत काढनार; भूवो
ओट اوٹ स्त्री० आड; ओथ
ओटना اوٹنا स० क्रि० लोढवुं (२) एकनी एक वात कूटवी
ओटनी, ओटी اوٹنی, اوٹی स्त्री० लोढवानो चरखो [अठींगवुं; टेकवुं
ओठँगना اوٹھنگنا अ० क्रि०
ओड़न اوڑن पुं० ढाल
ओड़ना اوڑنا स० क्रि० ओडवुं; रोकवुं; वारण करवुं (२) हाथ ओडवो; धरवुं; पसारवुं [कमी; तोटो
ओड़ा اوڑا पुं० मोटो टोपलो (२) खोट;
ओढ़ना اوڑھنا स०क्रि० ओढवुं (२) पुं० ओढवानुं वस्त्र
ओढ़नी اوڑھنی स्त्री० ओढणी
ओढ़र اوڑھر पुं० बहानुं
ओत اوت स्त्री०आराम (२) लाभ; बचत (३) आळस (४) वि० [सं.] वणेलुं
ओद(–दा) اود(-دا) वि० भीनुं
ओदारना اودارنا स० क्रि० चीरवुं; फाडवुं; बिदारवुं [खेंचवानी दोरी
ओनचन اونچن स्त्री०खाटलानी पांगथनी
ओनचना اونچنا स० क्रि० 'ओनचन' खेंचवी
ओना اونا पुं० तळावनुं पाणी नीकळवानो मार्ग – गरनाळुं. –लगना=तळाव एटलुं भरावुं के 'ओना'थी पाणी नीकळवा लागे
ओनामासी اوناماسی स्त्री० [ॐ नमः सिद्धम्] भणतरनो आरंभ (२) प्रारंभ; मंगळाचरण
ओप اوپ स्त्री०ओप (चमक; शोभा; ढोळ)
ओपची اوپچی पुं० बखतरवाळो योद्धो; रक्षक
ओपना اوپنا स०क्रि०(२) अ०क्रि०ओपवुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ओफ़ اوف अ० जुओ 'उफ़'
ओबरी اوبری स्त्री० नानुं घर; कोटडी
ओरंगोटंग اورنگوٹنگ पुं०(मलाया. ओरंग=मनुष्य+ऊटन = वन) उरांगउटांग
ओर اور स्त्री० [सं. अवार] बाजू; तरफ (२) पक्ष (ज्यारे आनी पूर्वे संख्यावाचक वि० आवे छे त्यारे पुं० मां उपयोग थाय छे. उदा० घरके चारों ओर) (३) अंत; आरो. –**निभाना या निबाहना**=अन्त सुधी पोतानुं कर्तव्य पूरुं करवुं
ओरहा اورہا पुं० 'होरहा', चणानो छोड के पोपटो
ओरा اورا पुं० (प.) 'ओला;' करा
ओराना اوراना अ०क्रि० पूरुं थवुं
ओराहना اوراہنا पुं० जुओ 'उलाहना'
ओरी اوری स्त्री० 'ओलती'; नेवुं
ओलंदेज(-जी) (اولندیز(-جی वि० फिरंगी; वलंदानुं
ओल اول वि० [सं.] भीनुं (२) पुं० सूरण (३) स्त्री० गोद (४) आड (५) ओथ; शरण (६) बहानुं
ओलती اولتی स्त्री० छापरानुं नेवुं
ओला اولا पुं० 'ओरा'; करा (२) एक मीठाई (३) वि० खूब ठंडुं

ओलियाना اولیانا अ० क्रि० गोदमां भरवुं (२) स०क्रि० घुसाडवुं; ठांसवुं; हुलावी देवुं
ओली اولی स्त्री० 'ओल'; गोद (२) पालव (३) झोळी
ओस اوس स्त्री० झाकळ. –**पड़ना या पड़ जाना**=चीमळावुं (२) उमंग जतो रहेवो (३) शरमिंदा पडवुं
ओसर(–रिया) (اوسر(-ریا स्त्री० जोटडुं; जुवान भेंस [अवसर
ओसरा اوسرا पुं०, -री स्त्री० वारी;
ओसाई اوسائی स्त्री० फटकथी अनाज ऊपणवुं ते के तेनी मजूरी
ओसाना اوسانا स०क्रि० फटकथी अनाज ऊपणवुं
ओसार اوسار पुं० फेलावो; विस्तार; पहोळाई [ओसरी
ओसारा اوسارا पुं० ओसारो; मोटी
ओसारी اوساری स्त्री० ओसरी
ओसीसा اوسیسا पुं० 'उसीसा'; ओसीकुं
ओहदा عہدہ पुं० [अ.] होद्दो
ओहदेदार عہدہدار पुं०[फा.] होद्देदार
ओहार اوہار पुं० रथ पालखी वगेरेनो ओढो – पडदो

औ

औंगना اونگنا स०क्रि० (गाडी) ऊंजवी; 'औंगना'
औंगा اونگا वि० [सं. अवाक्] मूगुं; मूक
औंगी اونگی स्त्री० मूगापणुं; चूपकी
औंघ(–घा)ना (اونگھ(-گھا)نا अ० क्रि० 'ऊंघना;' ऊंघमां झोकुं खावुं.

औंघाई اونگھائی स्त्री० ऊंघनुं झोकुं
औंजना اونجنا अ०क्रि० 'ऊबना'; अकळावुं
औंठ اونٹھ स्त्री० किनार; कांठो
औंड़ा اونڑا वि० (स्त्री० -ड़ी) ऊंडुं
औंधना اوندھنا अ०क्रि० ऊंधुं थवुं;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ऊलटावुं (२) स० क्रि० उलटाववुं
औंधा اَونْدھا वि० (स्त्री० -धी) ऊंधुं. **औंधी खोपडीका**=मूर्ख;जड. **औंधे मुँह गिरना**=बरोबर फसावुं (२) भूल करवी
औंधाना اَونْدھانا स० क्रि० 'औंधना'नुं प्रेरक
औक़ात اَوقات पुं० [अ. वक़्तनुं ब०व०] समय; वखत (२) स्त्री० शक्ति; गजुं. **-बसर करना**=जीवननिर्वाह करवो
औगी اَوگی स्त्री० दोरीनो कोरडो (२) बळदनो परोणो (३) जानवरने फसाववा माटे करातो खाडो
औघड़ اَوگھڑ पुं० [सं. अघोर] (स्त्री० -ड़िन) अघोरी पंथनो माणस (२) मनस्वी; मोजी माणस
औचक اَوچک अ० अचानक;एकाएक
औचट اَوچٹ अ० 'औचक'; अचानक (२) अजाणमां; भूलमां (३) स्त्री० उचाट; सांकड; मुश्केली [तेज; ओजस
औज اَوج पुं० [अ.] ऊंचाई (२) प्रताप;
औज़ार اَوزار पुं०[अ.]ओजार [निरंतर
औझड़(-र) اَوجھڑ(-ر) अ० लगातार;
औटना اَوٹنا स० क्रि० उकाळवुं
औढर اَوڈھر वि० गमे तेम ढळी जाय एवुं
औना पौना اَونا پَونا वि० अर्धुं पोणुं; थोडुं घणुं (२) अ० ओछुंवत्तुं करीने. **औने पौने करना**=जेटलुं मळे तेटलामां वेची देवुं; फटकारी मारवुं
औपनिवेशिक اَوپنِویشِک वि० [सं.] उपनिवेश-संस्थान विषेनुं
औपन्यासिक اَوپنیاسِک वि० [सं.] उपन्यास-नवलकथा विषेनुं (२) अद्‌भुत (३) पुं० नवलकथाकार
औम اَوم स्त्री० [सं. अवम] क्षयतिथि
और اَور अ० अने (२) वि० बीजुं (३) अधिक. **-का और**=कांईनुं कांई. **-क्या**=हा, बरोबर ए अर्थनो उद्‌गार
औरत عَورت स्त्री० [अ.] ओरत; स्त्री
औरेब اَوریب पुं० वक्र गति (२) कपडानो वांको काप (३) पेच; छळ; युक्ति
औलाद اَولاد स्त्री० [अ.] ओलाद
औला मौला اَولا مَولا वि० मोजी; धूनी; मनस्वी
औलिया اَولِیا पुं० [अ. 'अली'का ब० व०] ओलियो; सिद्ध; पीर
औवल اَوّل वि० [अ.] अवल; प्रथम; मुख्य; सर्वश्रेष्ठ [वि० मध्यम; साधारण
औसत اَوسط पुं० [अ.] सरासरी. (२)
औसतन् اَوسطاً अ० [अ.] सरेराशे
औसना اَوسنا अ० क्रि० गरमी पडवी (२) सडवुं; वासी थई बगडवुं
औसर اَوسر पुं० (प.) अवसर
औसान اَوسان पुं० [सं. अवसान] अन्त (२) परिणाम (३) [फा.] सूधबूध; होश [खास गुण
औसाफ़ اَوصاف पुं० [अ.] सद्‌गुण के
औसेर اَوسیر स्त्री० (प.) जुओ 'अवसेर'
औहाती اَوہاتی वि० स्त्री० (प.) जुओ 'अहिवाती'

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

क

कंकड़(–र) (ر-)کنکڑ पुं० [सं. कर्कर] कांकरो; कंकर (२) गांगडो

कंकड़ी کنکڑی स्त्री० कांकरी (२) गांगडी [कांकराळुं; कांकरावाळुं

कँकड़ी(–री)ला کنکڑی(–ری)لا वि०

कंकन کنکن पुं० कंकण [कांकरेट

क़ंकरीट کنکریٹ स्त्री० [इं. कॉन्क्रीट]

कँकरीला کنکریلا वि० जुओ 'कंकड़ीला'

कंकाल کنکال पुं० [सं.] हाडपिंजर

कंकाली کنکالی पुं० एक नीच जाति (२) वि० कर्कशा (स्त्री) [थतो फोल्लो

कँखवारी کنکھواری स्त्री० बगलमां

कँखौरी کنکھوری स्त्री० 'काँख'; बगल (२) जुओ 'कँखवारी'

कंगन کنگن पुं० कंकण.**–को आरसी क्या ?**=प्रत्यक्ष वातनो पुरावो शा माटे ?

कँगना کنگنا पुं० कंकण (२) कंकण बांधतां के छोडतां गवातुं गीत

कँगनी کنگنی स्त्री० नानुं कंकण (२) कांगरी (३) दांतो के दांतावाळुं गोळ चक्कर; 'कॉग-व्हील' (४) स्त्री० कांग अनाज; चीणो [कंगाळ; गरीब

कंगला, कंगाल کنگلا, کنگال वि०

कंगाली کنگالی स्त्री० कंगालियत

कँगूरा کنگورا पुं० [फा. कुँगरा] कांगरो; शिखर; टोच (२) किल्लानो बुरज

कंघा کنگھا पुं० कांसको (२) फणी; 'कंघी' **–करना**=वाळ ओळवा

कंघी کنگھی स्त्री० नानी कांसकी (बे बाजु दांतवाळी) (२) फणी.**–चोटी करना**=माथुं ओळी करी सजवुं

कँघेरा کنگھیرا पुं० [स्त्री० –रिन] 'कंघा' बनावनार

कंचन کنچن पुं० कंचन; सोनुं (२) एक जिप्सी जेवी जात जेमनी स्त्रीओ प्रायः गुणकानुं काम करे छे.**–बरसना**=खूब धन मळवुं

कंचनी کنچنی स्त्री० कंचन जातनी स्त्री० (२) वेश्या

कँचेरा کنچیرا पुं० [स्त्री० –रिन] काच–काम करनारो

कंजई کنجئی वि० राखोडी रंगनुं

कंजड़(–र) (ر-)کنجڑ पुं० एक रानीपरज (दोरडां भागवां वगेरे काम करे छे)

कंजा کنجا पुं० [सं. करंज] एक जातनी कांटाळी झाडी (२) वि० राखोडिया रंगनुं (३) ते रंगनी आंखवाळुं; भूखरी आंखवाळुं [(दारु वगेरेनो) शीशो

कंटर کنٹر पुं० [इं. डिकेन्टर] सुंदर

कँटिया کنٹیا स्त्री० खीली (२) माछली पकडवानो आंकडो (३) कूवामां नांखवानी बिलाडी (४) माथानुं एक घरेणुं

कंटीला کنٹیلا वि० कांटावाळुं

कंटोप کنٹوپ पुं० कानटोपी

कंट्रैक्ट کنٹریکٹ, کنٹرکٹ पुं० कंट्राक्ट; ठेको

कंठमाला کنٹھمالا स्त्री० [सं.] कंठमाळनो रोग

कंठा کنٹھا पुं० कांठलो (२) कपडानो कॉलर (३) कंठो; मोटी कंठी

कंठी کنٹھی स्त्री० कंठी. **–देना या बाँधना**=कंठी बांधवी; चेलो करवो. **–लेना**=वैष्णव थवुं; मद्य-मांस छोडवुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कंडरा کنڈرا पुं० एक शाक (२) स्त्री० [सं.] घोरी नस
कंडा کنڈا पुं० छाणुं.–होना = सुकावुं; दूवळुं पडवुं (२) मरी जवुं
कंडाल کنڈال पुं० एक वाद्य; तूरी (२) [सं. कंडोल] धातुनुं पाणीनुं एक वासण
कंडी کنڈی स्त्री० नानुं छाणुं
कंडील کنڈیل स्त्री० [अ. कंदील] दीवो (२) (दिवाळीमां) शोभानो करातो कागळनो दीवो
कंडीलिया کنڈیلیا स्त्री० दीवादांडी
कंत(–थ) کنت(-تھ) पुं० (प.) कंथ; स्वामी
कंथी کنتھی पुं० कंथावाळो; साधु
कंद کند पुं० [सं.] कंदमूल (२) [फा.] साकर [के तार
कंदला کندلا पुं० सोनाचांदीनी चीप
कंदा کندا पुं० कंद (शकरियुं के अळवी) [दीवो
क़ंदील قندیل स्त्री० [अ.] 'कंडील';
कंदुक کندک पुं० [सं.] दडो (२) उशीकुं (३) सोपारी (४) एक वर्णबंध
कँदैला کندیلا वि० मलिन; गंदुं
कँदोरा کندورا पुं०, कंधनी स्त्री० कंदोरो; 'करधनी'
कंधा کندھا पुं० स्कंध; खभो.-डालना, -डाल देना = बळदे झूंसरुं उतारवुं (२) नाहिंमत थवुं के थाकवुं. –देना = ठाठडी ऊंचकवी (२) मदद करवी
क़ंधार قندھار पुं० कंदहार नगर
कँधावर کندھاور स्त्री० झूंसरी (२) खेस [परनो भाग
कँधेला کندھیلا पुं० साडीनो खभा

कंप کنپ पुं० केम्प (२) [सं.] कंप
कँपकँपी کنپکنپی स्त्री० कंपारी; कमकमी [एक बनावट
कंपा کنپا पुं० पक्षी पकडवानी वांसनी
कंपू کنپو पुं० केम्प; छावणी; कंपु
कँवल کنول पुं० कमळ [काकडीनुं बी
कँवल-गट्टा کنول-گٹا पुं० कमळ-
कंस کنس पुं० [सं.] कांसुं के तेनुं वासण (२) प्यालो (३) मंजीरा (४) कंस मामो [किटलुंक
कई کئی वि० [सं. कति, प्रा. कइ] कंई;
ककड़ी(–री) ککڑی(-ری) स्त्री० काकडी. –के चोरको कटारीसे मारना = कीडी पर कटक आणवुं; जरा दोषनी भारे शिक्षा करवी
ककनी ککنی स्त्री० जुओ 'कँगनी' (२) एक मीठाई
ककहरा ککہرا पुं० कक्को; क थी ह सुधीनी वर्णमाळा ['खेखसा'
ककोड़ा(-रा) ککوڑا(-را) पुं० कंकोडुं;
ककोरना ککورنا स० क्रि० कोरवुं; खोतरवुं
कक्कड़ کّکڑ पुं० सूको (चलममां पीवानो)
कखौरी ککھوری स्त्री० 'जुओ कँखोरी'
कगर کگر पुं० ऊंचो किनारो (२) कांगरी (३) कोर; किनार (४) अ० किनारा पर (५) पासे [किनारो (२) टेकरो
कगार کگار पुं० 'कगर;' (नदीनो) ऊंचो
कचक کچک स्त्री० कचडावाथी वागवुं ते
कचकच کچکچ पुं० कचकच; बकवाद
कचकचाना کچکچانا अ० क्रि० कच-कचवुं (२) दांत पीसवा
कच(-ज)कोल کچ(-ج)کول पुं० भिक्षापात्र

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कचदिला کچدلا वि० पोचा दिलनुं; न जीरवी शके एवुं

कचपच کچپچ पुं० गीचोगीच होवुं ते; भीड (२) कचपच; कचकच

कचपची(-चिया) کچپچی(-چیا) स्त्री० कृत्तिका नक्षत्र

कचपेंदिया کچپیندیا वि० काचा तळियानुं (२) अस्थिर मननुं

कचबच کچبچ पुं० 'कच्चेबच्चे'; बच्चांकच्चां; परिवार

कचर कचर کچرکچر पुं० कचर कचर चाववानो अवाज (२) कचकच

कचरकूट کچرکوٹ पुं० खूब कूटवुं–मारवुं ते (२) खूब पेट भरीने भोजन

कचरना کچرنا स०क्रि० [सं. कच्चरण] पगथी कचडवुं; दबाववुं

कचरा کچرا पुं० काकडी (२) काचुं खडबूचुं (३) कचरो

कचलोंदा کچلوندا पुं० कणकनो लूओ

कचलोहू کچلوہو पुं० दूझता घामांथी झरतुं पाणी [एक माप

कचवाँसी کچوانسی स्त्री० जमीननुं

कचवाट کچواٹ स्त्री० कचवाट; खेद; अणगमो

कचहरी کچہری स्त्री० कचेरी. **–चढ़ना**= अदालते मामलो लई जवो. **–लगना**= दरबार भरावो; ठठ जामवी

कचाई کچائی स्त्री० काचापणुं (२) कम अनुभव; कचाश

कचिया کچیا पुं० दातरडुं

कचियाना کچیانا अ०क्रि० हिंमत हारवुं; पाछुं पडवुं

कचूमर کچومر पुं० कचुंबर

कचोरा کچورا पुं० कटोरो; प्यालो

कचौड़ी (–री) کچوڑی(-ری) स्त्री० अडदनी दाळ वगेरेना पूरणनी एक प्रकारनी पूरी

कच्चा کچا वि० काचुं (२) पुं० काचो खरडो (३) जडवुं; दाढ. **–करना**= जूठुं साबित करवुं (२) शरमाववुं. **–पड़ना**= जूठुं ठरवुं [वात; रहस्य; गुप्त भेद

कच्चा चिट्ठा کچا چٹھا खरेखरी

कच्ची पक्की کچی پکی स्त्री० गाळ

कच्ची बही کچی بہی स्त्री० काचो चोपडो [लज्जाजनक वात

कच्ची बात کچی بات स्त्री० अश्लील-

कच्ची रसोई کچی رسوئی स्त्री० दाळ-भात जेवी पाणीनी–बोटाय एवी रसोई

कच्चे बच्चे کچے بچے पुं० कच्चां-बच्चां; छोकरांछैयां

कछनी کچھنی स्त्री० काछडो. **–काछना, –बांधना, –मारना**= काछडो मारवो

कछान(–ना) کچھان(-نا) पुं० काछडो

कछार کچھار पुं० [सं. कच्छ] समुद्र के नदीकिनारानी कांपवाळी जमीन

कछु(०क) کچھو(٠ک) वि० (प.) 'कुछ'; कांई

कछुआ کچھوا पुं० काचवो

कछुई کچھوئی स्त्री० काचवी

कछोटा, कछौटा کچھوٹا، کچھوٹا पुं० 'कछनी'; काछडो; कछोटो

कज کج पुं० [फा.] वक्रता; वांकापणुं (२) दोष; खोड

कजरा کجرا पुं० काजळ (२) वि० काळी आंखवाळो (बळद) [काळुं

कजरारा کجرارا वि० काजळवाळुं (२)

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कजलाना کجلانا अ०क्रि० [हिं.काजल] काळुं पडवुं (२) (दिवता)- कजळावो; बुझावुं (३) स० क्रि० मेश आंजवी

कजली کجلی स्त्री० मेश (२) गंधक ने पारानी कजली (३) एक प्रकारनुं (वर्षानुं) गीत

कजलौटा کجلوٹا पुं० काजळनी डबी

क़ज़ा قضا स्त्री०[अ.] मरण (२) नसीब (३) नमाज के रोजानो समय चूकवो ते. –करना = मरवुं

क़ज़ा(ज़्ज़ा)क़ قزاق(قزّاق) पुं० [तुर्की] लूंटारु; कजाक [ऊंटनो काठडो

कजावह کجاوہ [फा.], कजावा पुं०

क़ज़िया قضیہ पुं० [फा.] कजियो; झघडो. (२) कोर्टनो झघडो. –पाक होना = कजियो पतवो [(२) दोष;खोड

कजी کجی स्त्री० [फा.] 'कज'; वक्रता

क़ज़्ज़ाक़ قزّاق पुं० जुओ 'क़ज़ाक़'

कटकई کٹکئی स्त्री०(प.) फोज; कटक

कटकट کٹکٹ स्त्री० दांतोनो कटकट अवाज (२) झघडो

कटकटाना کٹکٹانا अ० क्रि० दांत कटकटाववा [पुं० युक्ति

कटखना کٹکھنا वि० करडे एवुं (२)

कटघरा کٹگھرا पुं० लाकडानुं (जेवुं के,– कठेरावाळुं साक्षी माटे कोर्टमां होय छे) पांजरुं

कटड़ा کٹڑا पुं० भेंसनुं पाडुं

कटती کٹتی स्त्री० वेचाण; खपत

कटना کٹنا अ० क्रि० कपावुं (२) वीतवुं (३) शरमावुं; झंखवाणुं पडवुं ('जाना'नी साथे) [कि कापणी

कटनी کٹنی स्त्री० कापवानुं ओजार

कटरा کٹرا पुं० नानुं वजार (२) पाडुं

कटवाँ کٹواں वि० कपातुं के कपायेलुं. –ब्याज पुं० कापतुं व्याज

कटसरैया کٹسریّا स्त्री० कांटासरियो

कटहरा کٹہرا पुं० 'कटघरा' जुओ

कटहल کٹہل पुं०[सं. कंटकिफल] फणस

कटहा کٹہا वि० [स्त्री. –ही]'कटखना;' करडे एवुं

कटाई کٹائی स्त्री० कापवानुं–कापणीनुं काम के मजूरी [कापाकापी

कटाकटी کٹاکٹی स्त्री० मार-काट;

कटान کٹان स्त्री० काटवुं ते (२) कापणी

कटाना کٹانا स०क्रि० कटाववुं; कपाववुं

कटीला کٹیلا वि० [स्त्री. –ली] कांटाळुं (२) अणीदार (३) तीक्ष्ण (४) प्रभाव पाडे एवुं; तेजस्वी

कटोरदान کٹوردان पुं० रसोई ढांकी राखवानुं एक पीतळनुं वासण;गरमुं [वाडको

कटोरा کٹورا पुं० (–री स्त्री०) कटोरो;

कटौती کٹوتی स्त्री० कोई रकममांथी अमुक भाग धर्मादा काढवो ते; धर्मादा लागो (२) दलाली (३) अंदाजपत्रमां मुकातो काप–'कट'

कट्टर کٹّر वि० करडे एवुं (२) कट्टर; चुस्त; दृढ (३) हठीलुं (४) अंधश्रद्धाळु

कट्टहा کٹّہا पुं० मरणने अंगेनुं दान लेनार ब्राह्मण; 'महाब्राह्मण'

कट्टा کٹّا वि० हृष्टपुष्ट; 'हट्टा-कट्टा' (२) बळवान (३) पुं० जडवुं; 'कच्चा'

कट्ठा کٹّھا पुं० पांच हाथ चार आंगळ जेटलुं जमीननुं एक माप (२) काठा घउं

कठकोला کٹھکولا पुं० लक्कडफोडो; 'कठफोड़वा'

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कठड़ा (-रा) (ا-) کٹھڑا پुं॰ जुओ 'कटरा' (२) जुओ 'कठौता'
कठताल کٹھتال पुं॰ करताल
कठपुतली کٹھپتلی स्त्री॰ काष्टनी पूतळी (२) जेम नचावे एम नाचे एवी व्यक्ति [जुओ
कठफोड़वा کٹھپھوڑوا पुं॰ 'कठक़ोला'
कठबाप کٹھباپ पुं॰बीजो-सावको बाप
कठमलिया کٹھملیا पुं॰ कंठी पहेर-नार-वैष्णव (२) बग-भगत; जूठो साधु
कठमस्त(-स्ता) (کٹھمست(-ستا) वि॰ अलमस्त; हृष्टपुष्ट (२) व्यभिचारी
कठरा کٹھرا पुं॰ जुओ 'कठड़ा'
कठला کٹھلا पुं॰ मादळियुं के तेवी बचाने पहेरावाती माळा [खडी
कठिनी کٹھنی स्त्री॰लखवानो चाक;
कठिया کٹھیا वि॰ कठण (२) कठण कोटलावाळुं. उदा॰ 'कठिया बदाम,गेहूं'
कठियाना کٹھیانا अ॰क्रि॰ सुकाईने लाकडा जेवुं थई जवुं
कठैला, कठौता کٹھیلا, کٹھوتا पुं॰ लाकडानुं एक पहोळुं मोटुं वासण;कथरोट
कड़क کڑک स्त्री॰ कडाको; गर्जना (२) चपळता;तडपछुं ते (३) दर्दनो चसको (४) रोकाईने बळतरा साथे पेशाब थवानो रोग
कड़कड़ کڑکڑ पुं॰ कडकड अवाज
कड़कड़ाता کڑکڑاتا वि॰ कडकड अवाज करतुं (२) तेज; प्रचंड
कड़कड़ाना کڑکڑانا अ॰ क्रि॰ कडकड अवाज थवो (२) (घी इ॰) ककडवुं (३) स॰ क्रि॰ कडकड अवाज साथे तोडवुं (४) (घी इ॰) ककडाववुं [कडकड अवाज
कड़कड़ाहट کڑکڑاہٹ स्त्री॰ ककडाट;

कड़कना کڑکنا अ॰ क्रि॰ कडकड अवाज करवो (२) जोरथी तडूकीने अवाज करवो (३) कडाका साथे फाटवुं के तूटवुं
कड़खा کڑکھا पुं॰[हिं. कड़क] लडाईमां गावानुं युद्ध गीत; कडखो
कड़खैत کڑکھیت पुं॰ कडखेद-कडखो गानार [वाळवाळुं
कड़बड़ा کڑبڑا वि॰काळा ने धोळा
कड़बी کڑبی स्त्री॰जारनी कडब;'कड़वी'
कड़वा کڑوا वि॰ कडवुं; 'कड़ुआ'
कड़वी کڑوی स्त्री॰ जुओ' कड़बी'
कड़ा کڑا पुं॰ कडुं (२) वि॰ [सं. कडु] [स्त्री॰ -ड़ी] कठण (३) लूखुं (४) उग्र; सखत; दृढ (५) तेज; प्रचंड (६) मुश्केल; दुष्कर (७) असह्य (८) कर्कश
कड़ाई کڑائی स्त्री॰ 'कड़ा'-पणुं
कड़ाका کڑاکا पुं॰ कडाको [लांघो (२) अवाज]
कड़ाकेका کڑاکیکا वि॰जोरदार;तेज;खूब
कड़ाबीन کڑابین स्त्री॰ [तु. कराबीन] नानी के नानी नाळनी बंदूक
कड़ाहा کڑاہا पुं॰ [सं. कटाह, प्रा. कडाह] कढैयुं
कड़ाही کڑاہی स्त्री॰ कड़ाई
कड़ी کڑی स्त्री॰ [हिं. कड़ा] सांकळनी एक कडी (२) कडी लटकाववानो आंकडो (३) गीतनी कडी (४) लगाम (५) मुश्केली; मुसीबत
कड़ुआ کڑوا वि॰ [स्त्री॰ कड़ुई] कडवुं (२) क्रोधी (३) अप्रिय; कटु (४) कठण; 'कड़ा.' -होना = गुस्से थवुं. -करना = धन बगाडवुं. -मुँह = कटु बोलनार मोढुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कड़ुआ तेल کڑوآتیل (کڑوا تیل) पुं० सरसियुं

कड़ुआना کڑوآنا अ० क्रि० कडवुं लागवुं (२) गुस्से थवुं (३) आंखमां कळतर थवुं [कडवापणुं

कड़ुआहट کڑوآہٹ (کڑواہٹ) स्त्री०

कढ़ना کڑھنا अ० क्रि० [सं. कर्षण] नीकळवुं; बहार आववुं; उदय थवो (२) नातरे जवुं (३) (दूध) घाढुं थवुं

कढ़ाई کڑھائی स्त्री० कडाई; 'कड़ाहा' (२) 'कढ़ना' परथी नाम

कढ़ाव کڑھاو पुं० वेलबुट्टा काढवा ते

क़त قط [अ.] कत; कलमनो काप

कत کت अ० (प.) केम ? शा माटे

क़तई قطعی अ० [अ.] बिलकुल; एकदम; नितांत [कर्मणि

कतना کتنا अ०क्रि० कंतावुं; 'कातना'नुं

कतन्नी کتنّی स्त्री० 'कतरनी;' कातर

कतब کتب पुं० जुओ 'कत्वा'

कतरन کترن स्त्री० कातरवामांथी पडता रद्दी कापला – कापलीओ [कातरवुं

कतरना کترنا स० क्रि० [सं. कर्त्तन]

कतरनी کترنی स्त्री० कातर 'कैंची'

कतरब्योंत کتربیونت स्त्री० कापकूप; आमतेम करवुं ते (२) जोवुं विचारवुं ते; गडभांग [(२) बुंद; बिंदु

क़तरा قطرہ पुं० [अ.] टुकडो; खंड

कतराना کترانا स० क्रि० कतराववुं (२) अ०क्रि० कतराता जवुं; वांका फंटावुं

क़तल قتل पुं०[अ. क़त्ल] कतल; हत्या

क़तला قتلا पुं० [अ. क़तरा] टुकडो

क़तलाम قتل عام पुं० [अ. क़त्लेआम] सर्वसंहार

क़तली قتلی स्त्री० नानो टुकडो (मीठाई वगेरेनो)

कतवाना کتوانا स० क्रि० कंताववुं

कतवार کتوار पुं० कूडोकचरो; रद्दी घास वगेरे [कोई जगाए

कतहुँ(–हूँ) (کتہوں)کتہوں अ० क्यांय;

क़ता قطع स्त्री० [अ. क़तअ] बनावट; आकार (२) ढंग (३) कपडानुं वेतरण 'कट'

कताई کتائی स्त्री० कांतवुं ते के तेनी मजूरी

क़ता-कलाम قطع کلام पुं०[अ.] वातमां वच्चे कहेवा लागवुं – पडवुं ते

कताना کتانا स० क्रि० 'कतवाना'

क़तार قطار स्त्री० [अ.] पंक्ति; हार (२) समूह; जूथ

कतारा کتارا पुं० लाल मोटी शेरडी

कति(०क,–तेक) (کت،(٠ک،-تیک) वि० केटलुं; केवडुं

कतौनी کتونی स्त्री० जुओ 'कताई'

कत्ता کتّا पुं० छरो; वांस फाडवानुं ओजार [कांतनारी स्त्री

कत्तिन کتّن स्त्री० (मजूरी पर)

कत्ती کتّی स्त्री० छरी; कटार

कत्थई کتھئی वि० कथ्थाई

कत्थक کتھک पुं० गावा वजावा ने नाचवानुं काम करती एक जात

कत्था کتھا पुं० [सं. क्वाथ] काथो

कत्बा کتبہ पुं० [अ.] (मकान मसीद वगेरे पर लखातो के कोतरातो) लेख

क़त्ल, قتل क़त्लेआम قتل عام पुं० [अ.] जुओ अनुक्रमे 'क़तल,' 'क़तलाम'

कथक्कड़ کتھکڑ पुं० कथा कहेनार

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कथरी کتھری स्त्री० गोदडी; कंथा
कद کد स्त्री० [अ. कद्द] द्वेष (२) हठ (३) अ० [सं. कदा] क्यारे
क़द قد पुं०[अ.]कद;ऊंचाई [कदावर;ऊंचुं
क़द-आवर قدآور वि० [अ.+फा.]
कदम کدم पुं० कदंब झाड
क़दम قدم पुं० [अ.] कदम; पगलुं. **–उठाना**=पग उपाडवा; जलदी चालवुं. **–निकालना** = (घोडाने) पलोटवो, केळववो. **–बढ़ाना**=पग उपाडवो (२) आगळ वधवुं. **–भरना**=चालवुं; पगलुं मांडवुं. **–मारना** = दोडधाम करवी; (चालवामां) खूब झपाटो मारवो.–**रंजा करना, फरमाना** = पधारवुं; आववानी के जवानी तस्दी लेवी.**–लेना** = चरण-स्पर्श करवो
क़दमचा قدمچہ पुं० [फा.] पग मूकवानी जगा, जेवी के जाजरूमां
क़दमबोसी قدم بوسی स्त्री० [अ.] मोटाने पगे लागवुं ते; तेमनी शुश्रूषा
क़दर قدر स्त्री० [अ.] कदर; किंमत
क़दरदाँ(-दान) قدرداں(-دان) वि० गुणग्राही; कदरदान
कदराई کدرائی स्त्री० कायरता; भीरुता
क़दह قدح पुं० [अ.] कटोरो; वाडको
कदाच(-चि) کداچ(-چ) अ०(प.)कदाच
क़दामत قدامت स्त्री०[अ.]कदीमपणुं. **–पसंद** वि० जुनवाणी; 'कोन्झर्वेटीव'
क़दीम(–मी) قدیم(-می) वि० [अ.] जूनुं; पुराणुं
कदू کدو पुं० [फा.] जुओ 'कद्दू'
कदूरत کدورت स्त्री० [अ.] मेल; गंदापणुं (२) वैमनस्य; अणबनाव

क़दे–आदम قدآدم वि०[अ.] कदमां माणस जेटलुं
क़द्दावर قدّآور वि० [फा.] कदावर
कद्दू کدّو पुं० दूधी (तूमडा घाटनी) (२) कोळुं; 'कुम्हड़ा'
कद्दूकश کدّوکش पुं० [फा.] छीणी
कद्दूदाना کدّودانہ पुं० [फा.] झाडामां नीकळता धोळा नाना अमुक कीडा
कधी کدھی अ० कदी
कन کن पुं० कण (२) प्रसाद (३) भिक्षान्न (४) शरीरशक्ति
कनक کنک पुं० घउंनी एक जात (२) घउंनो लोट (३)[सं.]सोनुं (४) धंतूरो
कनकटा کنکٹا पुं० कानकट्टो (२) कान कापी लेनारो [भागनो एक रोग
कनकटी کنکٹی स्त्री० कानना पाछला
कनकना کنکنا वि० जरामां चिडाय एवुं; चीडियुं (२) खंजवाळ लागे एवुं (३) अरुचिकर
कनकनाना کنکنانا अ० क्रि० खंजवाळ लागवी (२) न रुचवुं
कनकी کنکی स्त्री० कणकी
कनकूत کنکوت पुं० खडो पाक आंकवो ते; आगावारी
कनकौवा کنکوّا पुं० कनकवो; पतंग
कनखजूरा کنکھجورا पुं० कानखजूरो
कनखी کنکھی स्त्री० त्रांसी नजरे जोवुं ते (२) आंखनो इशारो.**–मारना**= आंखथी इशारो करवो के ना कहेवुं
कनखोदनी کنکھودنی स्त्री० कान-खोतरणुं –तेनी सळी
कनगुरिया کنگوریا स्त्री० (कानमां नंखाती) सौथी नानी आंगळी

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कनटोप کنٹوپ पुं० कानटोपी

कनपटी کنپٹی स्त्री०कान ने आंख वच्चेनी जगा; लमणो

कनफटा کنپھٹا पुं० गोरखपंथी साधु जे कान वींधे छे

कनफुँका کنپھُونکا वि० [स्त्री० –की] कानमां मंत्र फूंकनार (गुरु) [कानफूसियुं

कनफुसका کنپھُسکا वि०[स्त्री० –की]

कनफुसली کنپھُسلی स्त्री०कानफोसणी

कनरस کنرس पुं० संगीत के वातो सांभळवानो रस (वि०–सिया)

कनवास کنواس पुं० केंन्वास कपडुं

कनसलाई کنسلائی स्त्री० नानो कानखजूरो [कनास्तर

कनस्तर کنستر पुं० टिननो डब्बो;

क़नाअत قناعت स्त्री० [अ.] संतोष (२) संयम (३) सबूरी

कनागत کناگت पुं० [सं. कन्यागत] श्राद्ध (२) श्राद्धनुं पखवाडियुं

क़नात قنات स्त्री० [अ.] तंबूनी कनात के जाडो पडदो

कनारी کناری स्त्री० कानडी भाषा

कनियाँ کنیاں स्त्री० गोद; खोळो

कनी کنی स्त्री० कणी (२) हीराकणी (३) कणकी (४) बुंद

कनीज़ کنیز स्त्री०[फा.] दासी; नोकरडी

कने کنے अ० कने; पासे (२) तरफ; बाजु

कनेठा کنیٹھا वि० काणुं (२) वाडुं

कनेठी کنیٹھی स्त्री० कान आमळवो ते

कनेर کنیر पुं० करेण

कनौड़ा کنَوڑا वि० काणुं (२) अपंग; खोडवाळुं (३) पुं० खरीदेलो दास (४) कृतज्ञ माणस (५) नीच क्षुद्र आदमी

कनौती کنَوتی स्त्री० पशुनो कान के तेनो छेडो (२) काननी वाळी (३) कान ऊंचा करवानी रीत

कन्ना کنّا पुं० [सं. कर्ण, प्रा. कण्ण] पतंगनी कन्ना (२) किनार; कोर

कन्नी کنّی स्त्री० पतंगनी बे बाजु (२) कन्नी; पतंगनी लांबी पूंछडी (३) किनार.–**खाना या मारना** = (पतंगनुं) गिन्नावुं; कन्नावुं. –**देना** = पतंगने छूट आपवी

कन्हाई, कन्हैया کنہائی، کنہیّا पुं० कृष्ण (२) प्रिय माणस (३) सुन्दर छोकरो [चातरवुं

कपटना کپٹنا स० क्रि० कापी लेवुं;

कपड़छ(–छा)न کپڑچھ(-چھا)ن पुं० कपडाथी चाळवुं ते (२) वि० तेवी रीते चाळेलुं; अति बारीक

कपड़द्वार کپڑدوار पुं० वस्त्र भंडार; कापडनो भंडार

कपड़मिट्टी کپڑمٹّی स्त्री० दवा बनाववाना पात्रनुं मोढुं बंध करवा कपडुं बांधी माटीनो लेप करवो ते

कपड़ा کپڑا पुं० [सं. कर्पट, प्रा. कप्पट,–ड] कपडुं; वस्त्र.–**कपड़े आना, कपड़ों से होना** = स्त्रीने मासिक धर्म आववो.–**लत्ता** = कपडांलत्तां

कपड़ौटी کپڑَوٹی स्त्री० जुओ 'कपडमिट्टी'

कपार(–ल) کپار(-ل) पुं० कपाळ (२) खोपरी (३) ठींकरुं के एवुं भिक्षापात्र

कपास کپاس स्त्री० [सं. कर्पास] कपास

कपासी کپاسی वि० कपासना फूलना रंगनुं; आछुं पीळुं (२) पुं० तेवो रंग

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कपित्थ کپتّھ पुं० [सं.] कोठुं के कोठी

कफ़ کف पुं० कफ (२) [फा.] हथेळी के पगनुं तळियुं (३) फेण (४) [इं.] खमीसनो कफ. **कफ़े अफसोस मलना**=पस्तावामां हाथ घसवा

कफ़गीर کفگیر पुं० [फा.] कडछी

कफ़न کفن पुं० [अ.] कफन.–**को कौड़ी न होना या रहना**=अत्यंत गरीब होवुं. –**को कौड़ी न रखना**=कमावुं एटलुं वापरी नांखवुं. –**सिरसे बांधना**= जान जोखममां नाखवो; मरणिया थवुं. –**फाड़कर बोलना**=एकदम जोरथी बोलवुं

कफ़न-खसोट کفن کھسوٹ वि० (नाम, –टी) कंजूस; अत्यंत लोभी

कफ़नाना کفنانا स० क्रि० कफनमां मडदुं लपेटवुं [कफनी

कफ़नी کفنی स्त्री० फकीरनो चोळो;

क़फ़स قفس पुं० [अ.] पांजरुं (२) पक्षीनी चवूतरी (३) केदखानुं (४) हवा उजास वगरनी सांकडी जगा (५) शरीर

कफ़ा(–फ़्फा)रा کفا(–فّا)رہ पुं० [अ.] पापोनुं प्रायश्चित्त [क्यारनुं

कब کب अ० क्यारे? –का, के, से=

कबड्डी کبڈّی स्त्री० हुतुतुतु

क़बर قبر स्त्री० जुओ 'क़ब्र'

कबरा کبرا –री वि० [सं. कर्वर, प्रा. कब्बर] (स्त्री० –री) कावरुं; कावरचीतरुं

क़ब्रिस्तान قبرستان पुं० [अ.] कबरस्तान [वि० पूर्वनुं; पुराणुं

क़बल قبل अ० [अ.] पहेलां; पूर्वे (२)

क़बा قبا पुं० [अ.] एक जातनो लांबो ने खूलतो झब्बो

कबाड़(–र) کباڑ(–ر) पुं० रद्दी नकामी वस्तु के काम

कबाड़ा کباڑا पुं० नकामी वात; झंझट

कबाड़िया کباڑیا पुं० भांग्या तूटया मालनो वेपारी (२) नकामुं काम करनारो (३) झघडाखोर माणस

कबाब کباب पुं० [अ.] एक मांसनी वानी

कबाबी کبابی वि० कबाब वेचनार (२) मांसाहारी [झब्बो

क़बाय قبائے पुं० 'क़बा'; एक जातनो

कबार کبار पुं० रोजगार; वेपार (२) 'कबाड़' [वेचाणखत; सोदानो दस्तावेज

क़बाला قبالہ पुं० [अ.] कबालो;

क़बाहत قباحت स्त्री० [अ.] बूराई; दुष्टता (२) मुश्केली; अडचण

कबीर کبیر वि० [अ.] श्रेष्ठ; महान (२) पुं० [सं.] कबीर सन्त

क़बीला قبیلہ स्त्री० [अ.] स्त्री; जोरु (२) कबीलो; परिवार [स० क्रि० कबुलाववुं

क़बुलवाना, क़बुलाना قبلوانا، قبلانا

कबूद کبود वि० [फा.] आसमानी; नील

क़बूल قبول पुं० [अ.] स्वीकार; अंगीकार

क़बूलना قبولنا स० क्रि० कबूलवुं; स्वीकारवुं

क़बूलियत قبولیت स्त्री० [अ.] कबूल-मंजूरीनो दस्तावेज; कबूलतनामुं

क़बूली قبولی स्त्री० [फा.] चणानी दाळनी खीचडी [(२) कबजियात

क़ब्ज़ قبض पुं० [अ.] ग्रहण; पकड

क़ब्ज़ा قبضہ पुं० [अ.] (तलवारनी) मूठ; दस्तो (२) कब्जो; अधिकार (३) नर–मादा; बरडवां [कबजियात

क़ब्ज़ियत قبضیت स्त्री० [अ.]

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

क़ब्र قبر स्त्री० [अ.] कबर. **—में पैर या पाँव लटकाना** = मरण पासे होवुं (२) बहु घरडा थवुं [क़ब्रस्तान

क़ब्रिस्तान قبرستان पुं० [फा.]

कभी کبھی अ० कोई पण वखते; क्यारे पण. **—कभी, —कभार** = अवारनवार; क्यारे क्यारे. **—का** अ० क्यारनुं; घणा वखतथी. **-न कभी** = कोई ने कोई वखते

कभू کبھو अ० (प.) 'कभी'

कमंगर کمنگر पुं० [फा. कमानगर] कमान बनावनार (२) हाडवैद (३) चितारो (४) वि० दक्ष; निपुण

कमंगरी کمنگری स्त्री० 'कमंगर'नो धंधो के काम

कमंचा کمنچا पुं० शारडी फेरववानुं कामठा जेवुं ओजार

कमंडली کمنڈلی वि० कमंडलु राखनार; साधु (२) पाखंडी (३) पुं० ब्रह्मा

कमंद کمند पुं० कबन्ध (प.) (२) [फा.] जंगली पशुने बांधवानो पाश

कमअसल کم اصل वि० [फा. + अ.] वर्णसंकर

कमख़ाब کمخاب पुं० [फा.] किनखाब

कमची کمچی स्त्री० [तु.] पातळी सोटी; चाबुक

कमच्छा کمچھا स्त्री० कामाक्षी देवी

कमज़ोर کمزور वि० [फा.] कमजोर; अशक्त (स्त्री. –री) [धनुष्य

कमठा کمٹھا पुं० [सं. कमठ] कामठुं;

कमठी کمٹھی स्त्री० कमठाडुं (२) [सं.] काचवी

कमती کمتی स्त्री० (२) वि० कमी

कमनैत کمنیت पुं० बाणावळी; तीरंदाज

कमबख़्त کم بخت वि० [फा.] कमनसीब; दुर्भागी (स्त्री० –ती)

कमयाब کمیاب वि० [फा.] दुर्लभ

कमर کمر स्त्री० [फा.] केड; कमर. **—टूटना** = निरुत्साह, निराश थवुं

क़मर قمر पुं० [फा.] चंद्रमा

कमरख کمرکھ स्त्री० कमरखी के कमरख फळ [आकारनुं

कमरखी کمرکھی वि० कमरखना

कमरबंद کمربند पुं० [फा.] कमरबंध (पटो, नाडुं इ०) (२) वि० तत्पर

कमरा کمرہ पुं० कोटडी; ओरडी (२) कॅमेरा (३) कामळो

कमरिया کمریا पुं० एक प्रकारनो हाथी

कमल کمل पुं०, **कमलबाई** स्त्री० कमळानो रोग

कमसिन کمسن वि० [फा.] कम उंमरनुं

कमसिनी کمسنی स्त्री० [फा.] बाळपण

कमसे कम کم سے کم अ० ओछामां ओछुं; कांई नहि तो [काम के धंधो

कमाई کمائی स्त्री० कमाणी के तेनुं

कमाऊ کماؤ वि० कमाउ; कमानारुं

कमान کمان स्त्री० [फा.] धनुष (२) कमान (घरनी) (३) तोप के बंदूक (४) [इं. कमान्ड] लश्करी आज्ञा

कमाना کمانا स० क्रि० [हिं. काम] कमावुं (२) कमाववुं; केळववुं; कसीने दृढ करवुं (३) नानुंमोटुं (सेवानुं) काम करवुं (४) कम करवुं

कमानी کمانی स्त्री० स्प्रिंग; कमान

कमाल کمال पुं० [अ.] संपूर्णता (२) कुशळता (३) अद्‌भुत काम (४) वि० कमाल [कमालपणुं

कमालियत کمالیت स्त्री० [अ.]

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कमासुत کماسُت वि० कमाउ (२) उद्यमी

कमिश्नरी کمِشنری स्त्री० कमिशनरनी कचेरी के तेनुं काम के तेनी हकूमतनो प्रदेश

कमी کمی स्त्री० [फा.] कमी; ऊणप (२) हानि; नुकसान [खमीस

क़मीज़(–स) (ص-)قمیض स्त्री०[अ.]

कमीन کمِین पुं० वसवायुं

कमीना کمِینہ वि० [फा.] कमी; ओछुं; क्षुद्र. –नगी–नी (स्त्री०) ०पन पुं०

कमेटी کمیٹی स्त्री० कमिटी; समिति

कमेरा کمیرا पुं० काम करनारो; मजूर; नोकर [कतलखानुं

कमेला کمیلا पुं० पशु मारवानी जगा;

कमोरा کمورا पुं० माटीनुं एक वासण (घडो; माटलुं) ['कमोरा'

कमोरी کموری स्त्री० माटली; नानो

कम्बख़्त کمبخت वि० [फा.] कम-बख्त; कमनसीब

कम्मा کمّا पुं०ताडपत्र पर लखेलो लेख

क़याफ़ा قیافہ पुं० [अ.] चहेरो;सिकल; सूरत. –शिनास वि० [फा.] चहेरो जोई मननो भाव समझनार

क़याम قیام पुं० [अ.] रोकावुं ते के तेनी जगा; विश्राम (२) स्थिरता; निश्चय

क़यामत قیامت स्त्री० [अ.] कयामत (२) प्रलय (३) ऊथलपाथल; खळभळाट

क़यास قیاس पुं० [अ.] क्यास; अनुमान. –लगाना, –लड़ाना, –दौड़ाना = क्यास बांधवो; ख्याल दोडाववो. –में आना = समजावुं

क़यासी قیاسی वि० कल्पित

करंक کرنک पुं० [सं.] हाडपिंजर

करंड کرنڈ पुं० [सं.] मधपूडो (२) करंडियो के टोपली

करंतीना کرنتینا पुं० [इं. क्वोरेंटाइन] चेपी रोगना स्थानमांथी आवनारने अमुक वखत एक स्थाने रोकी लेवामां आवे छे ते जगा [(२) अनाजनो भंडार

करई کرئی स्त्री० एक माटीनुं वासण

करक کرک स्त्री० जुओ 'कड़क' (२) [सं.] करवडो; कमंडलु (३) दाडम

करकट کرکٹ पुं० 'कतवार'; कचरो

करकना کرکنا अ०क्रि० जुओ 'कड़कना'

करकरा کرکرا वि० [सं. कर्कर] ककरुं

करकराहट کرکراہٹ स्त्री० ककरापणुं (२) आंखमां कांकरी पडवानी पीडा

करकस کرکس वि० (प.) कर्कश

करखा کرکھا पुं० जुओ 'कड़खा' (२) उत्केरणी (३) मेंश; 'करिखा'

करगह کرگہہ [फा.], करघा کرگھا पुं० साळ के तेनी पावडीनो खाडो

कर(–ल)छा کر(-ل)چھا पुं० कडछो

कर(–ल)छी کر(-ل)چھی स्त्री० कडछी

करछुला کرچھُلا पुं० मोटो कडछो (भाडभूंजानो)

करज کرج पुं० [सं.] नख (२) आंगळी

करतब کرتب पुं० कर्तव्य; काम (२) हुन्नर; कळा (३) करामत; जादु

करतबी کرتبی वि० पुरुषार्थी (२) निपुण; 'करतब'वाळुं

करतूत(–ति) (ت-)کرتوت स्त्री० करतूक; काम (२) कळा; हुन्नर

करदा کردا पुं० खरीदेला मालसां कचरो इत्यादि होय ते खाध के ते

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पेटेनुं बारदान कपाय ते (२) नवा माल पेटे जूनो आपी बदलो करतां उपर आपवानुं रहेतुं बाकी वळतर
करदोरा کردورا पुं० कंदोरो
करधनी کردھنی स्त्री० कंदोरो
करधर کردھر पुं० वादळुं; मेघ
करनफूल کرن پھول पुं० काननी फूलवाळी [काढवानुं एक नानुं वासण
क़रनबीक़ قرنبیق पुं० [अ.] अर्क
करना کرنا पुं० एक जातनुं मोटुं लींबु (२) स०क्रि० करवुं [शरणाई
करनाई کرنائی स्त्री० [अ. करनाय]
करनाटक کرناٹک पुं० कर्णाटक प्रांत
करनाटकी کرناٹکی पुं० कर्णाटकी (२) जादुगर के खेलाडी
करनाल کرنال पुं०[अ. करनाय]'करनाई' (२) मोटुं ढोल (३) एक जातनी तोप
करनी کرنی स्त्री०करणी (२) मरणक्रिया (३) कडियानुं लेलुं [लश्करी अमलदार
करनैल کرنیل पुं० [इं. कर्नल] एक ऊंचो
करपर کرپر वि०कृपण; कंजूस (२) स्त्री० (प.) कर्पर; खोपरी
करबरना کربرنا अ०क्रि० कलरव करवो
करबला کربلا पुं० [अ.] ताबूत डुबाड-वानी जगा (२) निर्जळ प्रदेश (३) कब्र-स्तान (४) हुसेनने ज्यां मार्यो ते स्थान
करम کرم पुं० कर्म; काम (२) करम; नसीब (३) [अ.] महेरबानी; कृपा (४) उदारता [कोबी
करमकल्ला کرمکلا पुं० करमकल्लो;
करमठ, کرمٹھ, **करमी** کرمی वि० कर्मठ; कर्मकांडी ['कलमुँहा'
कर(-ल)मुँहा کر(-ل)مونہا वि० जुओ

करवट کروٹ स्त्री० [सं. करवर्त] पासा-भेर सूवुं ते; पासुं. **–बदलना, –लेना**= पासुं बदलवुं (२) पलटवुं. **–खाना, –होना**=फरी जवुं. **–न लेना**=कोई कार्य विषे ध्यान न राखवुं. **करवटें बदलना**=पथारीमां बेचेन पासां घस्या करवां
करवट کروٹ, **करवत** کروت पुं० [सं. करपत्र] करवत; आडियुं. **–लेना**= (काशीए) करवत मेलाववी [मुसीबत
करवर کرور स्त्री० विपत्ति; संकट;
करवा کروا पुं० करवडो; धातु माटीनो नाळवाळो लोटो ['कराना'
करवाना کروانا स० क्रि० करावदुं;
करवार(–ल) کروار(-ل) पुं० [सं. करवाल] तलवार
करवाली کروالی स्त्री० नानी तलवार; कटार; 'करौली' [तलवार
करवीर کرویر पुं० [सं.] करेण (२)
करवैया کرویّا वि० करनार; करवैयो
करश्मा کرشمہ पुं० [फा.] चमत्कार; अद्भुत करामत
करष(-षा) کرس(-سا) पुं०[सं. कर्ष] वेर; अणबनाव
करष(-स)ना کرس(-س)نا स० क्रि० (प.) आकर्षवुं; खेंचवुं (२) सूकववुं (३) समेटवुं; एकठुं करवुं
करसान کرسان पुं० खेडूत [मृग
करसायर(-ल) کرسایر(-ل) पुं० काळो
करसी کرسی स्त्री० छाणांना टुकडा
करह کرہ पुं० ऊंट (२) फूलनी कळी
कराँत کرانت पुं० करवत
कराँती کرانتی पुं० वेरणियो

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कराइत کرائت पुं० 'करैत'; एक झेरी काळो साप

कराई کرائی स्त्री० काळप; शामळापणुं (२) करवानी के करावानी किंमत (३) दाळनुं भूसुं

कराना کرانا स० क्रि० करावavुं

क़राबत قرابت स्त्री० [अ.] समीपता (२) संबंध; सगाई [शीशो

क़राबा قرابہ पुं० [अ.] मोटो काचनो

क़राबीन قرابین स्त्री० [तु.] जुओ 'कड़ाबीन' [चमत्कार; 'करश्मा'

करामात کرامات स्त्री० ब० व०

करामाती کراماتی वि० सिद्ध; चमत्कारी

क़रार قرار पुं०[अ.] स्थिरता (२) धीरज; संतोष (३) आराम; चेन (४) करार; वायदो; ठराव (५) [सं. कराल ?] कराड; भेखड; 'करारा.'—आना = आराम थवो; चेन पडवुं. —पाना = ठरवुं; नक्की थवुं. —देना = नक्की करवुं; ठराव करवो

क़रार-दाद قرارداد पुं० [अ.+ फा.] लेणदेणने अंगेनो करार

करारा کرارا पुं० कराड; भेखड (२) वि० कराल; तीक्ष्ण; तेज; कठोर

कराव(-वा) (کراو(وا पुं० नातरुं; कोईने त्यां ठाम बेसवुं ते

कराह کراہ पुं० पीडाथी आह करवुं ते

कराहना کراہنا अ० क्रि० पीडाथी आह आह करवुं

कराहा کراہا कराही کراہی जुओ अनुक्रमे 'कड़ाहा,' 'कड़ाही'

कराहियत کراہیت स्त्री० [अ.] अप्रसन्नता; अणगमो (२) अयोग्य के निंद्य काम (३) घृणा; 'नफ़रत'

करिखई کرکھئی स्त्री० 'कराई'; काळप

करिखा کرکھا पुं० 'करखा'; मेंश

करिया کریا वि० काळुं (२) पुं० खलासी (३) हलेसुं [कटि

करिहाँ(०व) (کرہاں(و स्त्री० कमर;

क़रीन قرین वि० [अ.] निकट; संगत; जोडेलुं

क़रीना قرینہ पुं० [अ.] रीत; ढंग

क़रीब قریب अ०[अ.] पासे; नजदीक (२) लगभग [पुं० ईश्वर

करीम کریم वि० [अ.] दयाळु (२)

करीर کریر [सं.] -ल ل- पुं० वांसनो फणगो (२) कांटाळुं एक झाड; केरडो

करीह کریہ वि० [अ.] चीतरी चडे एवुं; घृणाजनक [कलेजुं

करे(-ले)जा کریجا(-لیجا) पुं० 'कलेजा';

करेब کریب स्त्री० [इं. क्रेप] करेप; एक वारीक रेशमी कपडुं

करेमू کریمو पुं० एक भाजी

करेर کریر वि० कठोर [कारवेल्ल] कारेली

करे(-रै)ला (کریلا(-رَیلا पुं० [सं.

करैत کریت पुं० 'कराइत' जुओ

करैला کریلا पुं० 'करेला' जुओ

करोदना کرودنا करोना کرونا स० क्रि० खणवुं; खोतरवुं खोदवुं [करमदी

करौंदा کروندا पुं० [सं. करमर्द]

करौत کروت पुं०'करांत'; करवत (२) स्त्री० रखात-दासी [जुओ

करौता کروتا पुं० करवत (२) 'क़राबा'

करौती کروتی स्त्री० आरी (२) नानो 'क़राबा' (३) काचनी भठ्ठी

करौली کرولی स्त्री० जुओ 'करवाली'

कर्कट کرکٹ पुं० जुओ 'करकट'

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कर्कर کرکر पुं० [सं] करकर (२) वि० कर्कश
कर्चूर کرچور पुं० [सं.] सोनुं
क़र्ज़(–र्ज़ा) (قرض(-ضا पुं० [अ.] करज; देवुं. –खाना = देवुं करवुं (२) सपाडामां आववुं. –पाक करना, होना = देवुं चूकते करवुं के थवुं
क़र्ज़ख़ाह قرضخواه पुं० लेणदार
क़र्ज़दार قرضدار पुं० देवादार
क़र्न قرن पुं० [अ.] लांबो समय [कावरुं
कर्बुर کربر पुं० [सं.] सोनुं (२) वि०
कर्मक(–का)र کرمک(-کا)ر पुं०लुहार के सोनी (२) नोकर (३) बळद (४) वेठियो
कर्मचारी کرمچاری पुं० [सं.] कार्यकर्ता (२) अमलदार [मास
कर्ममास کرمماس पुं० [सं.] श्रावण
कर्र کرّ पुं० [अ.] विजय (२) वैभव; प्रभाव. –व फर्र = वैभव अने शोभा
कर्रा کرّا वि० 'कड़ा'; कठण; मुश्केल
कर्राना کرّانا अ०क्रि० 'कर्रा' थवुं
क़लंदर قلندر पुं० [अ.] एक जातनो मुसलमान विरागी साधु (२) मदारी
कल کل पुं० [सं.] मधुर ध्वनि (२) वि० सुंदर (३) स्त्री० [सं. कल्य, प्रा. कल्ल] आरोग्य (४) आराम; सुख; कळ; संतोष (५) अ० काले (६) स्त्री० कळा; युक्ति (७) कळ; यंत्र. –से अ० आरामथी (२) धीरे धीरे
क़लई قلعی स्त्री० [अ.] कलाई (२) वहारनो ओप (३) चूनाथी धोळवुं ते. –खुलना = उघाडुं पडवुं. –न लगना = युक्ति ना चालवी [कलाईवाळो
क़लईगर قلعیگر पुं० कलाई करनारो;

क़लक़ قلق पुं० [अ.] बेचेनी (२) दुःख; चिंता; खेद
कलका کلکا वि० थोडा दिवसनुं; कालनुं
कलकानि کلکان, स्त्री० हेरानगत; मुश्केली
कलक्टर کلکٹر पुं० कलेक्टर
कलछा کلچھا कलछी کلچھی जुओ 'करछा, करछी'
कलछुला کلچھلا पुं० जुओ 'करछुला'
कलदार کلدار वि० कळ–चावी के चांपवाळुं (२) पुं० कलदार रूपियो
कलधूत کلدھوت पुं० [सं.] चांदी
कलधौत کلدھوت पुं० [सं.] सोनुं (२) चांदी (३) मधुर ध्वनि
कलप کلپ पुं० :[सं. कल्प] वाळनो कलप (२) जुओ 'कलफ़'
कलपना کلپنا अ०क्रि० कल्पांत करवुं; कलपवुं (२) स०क्रि० कापवुं
कलफ़ کلف पुं० कपडानी अस्तरी करवामां नंखातो आर (२) चहेरा परनुं काळुं चाठुं
कलबल کلبل पुं० उपाय; युक्ति (२) कलबल; गरबड
कलबूत کلبوت पुं० [फा. कालबूद] कालबूत (२) (पाघडी टोपी इ०नो) फरमो
क़लम قلم पुं०, स्त्री० कलम (लखवानी के रोपवानी) (२) चित्रकारनी पींछी के शिल्पीनुं टांकणुं (३) धरु करी ववातुं धान (४) कान पासे हजामतमांथी बाकी रखाता नाना वाळ. –खींचना, फेरना, वा मारना = लखेलुं रद करवुं; चेकी नांखवुं. –तोड़ना = लखवामां हद करवी
क़लम–क़साई قلم قصائی पुं० [अ.] भणेलो छतां लोकने हानि करनारो

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

क़लमदान قلمدان पुं० [फा.] कलमदानी; कलमखडियो राखवानो डबो के तेवुं साधन [ठीक; बरोवर

क़लमबन्द قلمبند वि० लखेलुं (२)

क़लम-रौ قلمرو स्त्री० [फा.] राज्य; सल्तनत [मुसलमान थवुं

कलमा کلمہ पुं० [अ.] कलमो.–पढ़ना =

क़लमी قلمی वि० [अ.] लखेलुं; 'क़लमबन्द' (२) कलमी

कलमुहाँ کلمونہاں वि० काळा मोंनुं (२) कलंकित (३) अभागी

कलवरिया کلوریا स्त्री० दारूनुं पीठुं

कलवार کلوار पुं० कलाल [मंदिरनुं शिखर

कलसा کلسا पुं० कलश; कळशियो (२)

कलसी کلسی स्त्री० नानो 'कलसा'

कलही کلہی वि० कलहप्रिय; लडकणुं

कलाँ کلاں वि० [फा.] मोटुं; वडुं

कलाई کلائی हाथनुं कांडुं (२) 'कलावा'नुं अल्पतावाचक रूप [एक मीठाई–बरफी

क़लाक़ंद قلاقند पुं० [फा.] मावानी

कलाबत्तू کلابتو पुं० [तुर्की–कलाबतून] कलावूत; सोना चांदीना तारवाळो रेशमी दोरो के तेनुं मोळियुं

क़लाबाज़ी قلابازی स्त्री० गुलांट; गोटमडुं.–करना, खाना = गोटमडुं खावुं

कलाम کلام पुं० [अ.] वाक्य (२) वातचीत (३) प्रतिज्ञा (४) वांधो; खचको

कलार(–ल) کلار(–ل) पुं० 'कलवार'; कलाल [लाल नाडाछडीनुं कोकडुं

कलावा کلاوا पुं० सूतरनुं कोकडुं (२)

क़लिया قلیہ पुं० [अ.] रसादार पकावेलुं मांस [जातनो हूको

क़लियान قلیان पुं० [फा.] एक

कलियाना کلیانا अ०क्रि० कळीओ बेसवी (२) पक्षीने पांख आववी

कली کلی स्त्री० फूलनी के पहेरणनी कळी (२) पक्षीनी नवी आवेली पांख (३) हूकानो नीचेनो भाग (४) [अ. कलई] पथ्थर वगेरेना टुकडा जेनो चूनो बने छे. –लेना = झाडने कळी बेसवी

क़लील قلیل वि० [अ.] अल्प; थोडुं

कलीसा کلیسا पुं० [फा.] यहूदी के ख्रिस्ती देवळ [ख्रिस्ती धर्ममंडळ

कलीसिया کلیسیا पुं० यहूदी के

कलूटा کلوٹا वि० [स्त्री.–टी] काळुं

कलेऊ کلیو पुं० 'कलेवा'; नास्तो

कलेजा کلیجا पुं० कलेजुं; काळजुं (२) छाती. –उलटना = ऊलटी करतां जीव गभरावो. –ठंडा करना = संतोषवुं. –निकाल कर रखना = सर्वस्व दई देवुं. –पक जाना = सहन करी करीने थाकी जवुं. –मुँहको या:मुँह तक आना = आकुळव्याकुळ थवुं; संतापवुं; गभरावुं. –पर साँप लोटना = कांई सांभरी आवतां शोक थवो [मांस

कलेजी کلیجی स्त्री० पशुना काळजानुं

कलेवर کلیور पुं० [सं.] शरीर (२) खोखुं; 'ढांचा'

कलेवा کلیوا पुं० [सं. कल्यवर्त] नास्तो; (२) भाथुं (३) कलवा जेवी एक विवाहनी रीत. –करना = खाई जवुं (२) मारी नाखवुं

कलैया کلیّا स्त्री० गुलांट; गोटमडुं

कलोर کلور स्त्री० वाछडी

कलोल کلول पुं० कल्लोल [आनंदवुं

कलोलना کلولنا अ०क्रि० कल्लोलवुं;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कलौंजी کلَونجی स्त्री० एक जातनुं शाक

कलौटा کلَوٹا वि० जुओ 'कलूटा'

कल्पवास کلَپ واس पुं० [सं.] माह महिनामां गंगातट पर संयमपूर्वक वास–एक व्रत

क़ल्ब قلب पुं० [अ.] हृदय (२) बुद्धि (३) मध्य भाग (४) खोटी चांदी के सोनुं

कल्माष کلماس वि० [सं.] काबरचीतरुं (२) काळुं

कल्य کلیے पुं० [सं.] सवार (२) शराब

कल्लर کلّر पुं० 'कल्हर'; खारी माटी; ऊस (२) ऊखर जमीन

क़ल्लाँच قلانچ वि० जुओ 'कल्लाश' (२) शठ; बदमास; गुंडो

कल्ला کلّا पुं० जडबुं (२) गळुं (३) अवाज (४) अंकुर (५) दीवानुं मोढियुं (६) [फा. कल्लाः] کلّہ बकरी इ०नुं माथुं [जबरदस्त

कल्लातोड़ کلّاتوڑ वि० जडबातोड;

कल्लाना کلّانا अ०क्रि० वागवाथी के कशाथी चामडी बळवी; बळतरा थवी (२) असह्य थवुं

क़ल्लाश قلّاش वि० [तुर्की] ग़रीब; कंगाळ (२) नफट; निर्लज्ज (३) दारूडियो

कल्ह کلہ अ० 'कल'; काले

कल्हर کلہر पुं० जुओ 'कल्लर'

कल्हारना کلہارنا स०क्रि० तळवुं (२) अ०क्रि० 'कराहना'; दुःखनो उद्गार काढवो

कवन کون स० (प.) 'कौन'; कोण

कवर کور पुं० [इं.] कवर; पूठुं के परबीडियुं (२) [सं.] वाळनो गुच्छो (३) मीढुं (४) [सं. कवल] कोळियो

कवरी کوری स्त्री० [सं.] वेणी

कवलित کولت वि० [सं.] कोळियो कराई गयेलुं; भक्षित

क़वायद قواعد पुं० [अ. 'कायदा'नुं ब०व०] नियम; शिस्त (२) स्त्री० कवायत (३) व्यवस्था; शिस्त (४) व्याकरण

कवित्त کوت पुं० कवित्व; कविता

क़वी قوی वि० [अ.] जबरुं; बळवान; मजबूत

कवीठ کویٹھ पुं० 'कैथा'; कोठुं

क़वी-हैकल قوی ہیکل वि० [अ.] कदावर; मोटुं

कवेला کویلا पुं० कागडानुं बच्चुं

कवेलू کویلو पुं० नळियुं

क़व्वाल قوّال पुं० [अ.] कवाली गानार; 'कौवाल' ['कौवाली'

क़व्वाली قوّالی स्त्री० [अ.] कवाली;

कश کش पुं० [सं.] चाबुक (२) [फा.] खेंच; आकर्षण (३) हूका चलमनो दम

क़शक़ा قشقہ पुं० [फा.] टीलुं; तिलक

कश-मकश کشمکش स्त्री० [फा.] खेंचताण (२) भीड; धक्काधक्की (३) विचारमां पडवुं ते

कशिश کشش स्त्री० [फा.] खेंच; आकर्षण (२) अणबनाव. –शे-सिक़्ल کششِ ثقل स्त्री० [फा.] गुरुत्वाकर्षण

कशीदगी کشیدگی स्त्री० [फा.] वैमनस्य; अणबनाव [(२)वि० खेंचेलुं

कशीदा کشیدہ पुं० [फा.] कशीदो

कश्ती کشتی स्त्री० [फा.] कस्ती; हांडी (२) धातुनो टाट (३) शेतरंजनुं एक महोरुं–हाथी

कश्नीज़ کشنیز पुं० [फा.] धाणा

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कश्मीर کشمیر पुं० काश्मीर (वि०,–री)

कस کس पुं० परीक्षा; कसणी (२) काबू; वश (३) कस; सार (४) [फा.] व्यक्ति; माणस (५) स्त्री० बांधवानी कस (६) (प.) केम? केवी रीते? –का= काबूमां होय ते; आधीन

कसक کسک स्त्री० सणको; सळक (२) जूनुं वेर (३) इच्छा; होंश (४) सहानुभूति. –निकालना=जूनुं वेर वाळवुं

कसकना کسکنا अ०क्रि० चसको के लपको मारवो; सळकवुं

कसकुट کسکُٹ पुं० कांसु–मिश्र धातु

कसना کسنا स०क्रि० कसवुं (खेंचवुं; तंग करवुं; पारखवुं; पीडवुं इ०) (२) ठांसीने भरवुं (३) अ० क्रि० तंग थवुं; जकडावुं (४) ठांसाईने भरावुं

कसनी کسنی स्त्री० बांधवानी रसी (२) कसणी (३) परीक्षा

कसब کسب पुं० जुओ 'कस्ब'

क़सबा, قصبہ जुओ 'क़स्बा'

कसबी کسبی जुओ 'कस्बी'

क़सम قسم स्त्री० [अ.] कसम; सोगन. –उतारना=नामनुं काम करवुं. –देना, दिलाना, :रखना=कसम खवडाववा. –लेना=कसम खावा

कसमसाना کسمسانا अ०क्रि० सळवळवुं; खळभळवुं (२) गभरावुं; आघुपाछुं थवुं

कसर کسر स्त्री० [अ.] कसर; ऊणप (२) द्वेष; वेर (३) दोष; विकार. –निकालना, काढना=जूनी वाकीनी भरपाई करवी; कसर काढवी (२) वेर लेवुं

कसरत کسرت स्त्री० [अ.] कसरत (२) کثرت अधिकता; वैपुल्य

कसरत-राय کثرتِ رائے स्त्री० [अ.] बहुमती [(२) वि० निर्दय

क़साई قصائی पुं०(स्त्री० –इन) कसाई

कसाना کسانا अ० क्रि० कसाणुं थवुं (२) कटावुं (३) स० क्रि० 'कसना'नुं प्रेरक; 'कसवाना'

क़साब قصاب पुं० 'क़स्साब'; कसाई

कसार کسار पुं० [सं. कृसर] कंसार

कसाला کسالا पुं० कष्ट (२) महेनत

कसाव کساوٗ पुं० [सं. कषाय] कसाणापणुं; काट

क़सीदा قصیدہ पुं० [अ.] स्तुति के निंदा करता काव्यनो एक प्रकार

कसीदा کسیدا पुं० जुओ 'कशीदा'

कसीफ़ کثیف वि० [अ.] गंदुं; मेलुं (२) स्थूळ; जाडुं

कसीर کثیر वि० [अ.] घणुं; वहु

कसीस کسیس पुं० हीराकशी

कसूँभा کسونبھا वि० [सं. कुसुंभ] कसुंबी [अपराध

क़सूर قصور पुं० [अ.] कसूर; गुनो;

क़सूरमंद قصورمند, **क़सूरवार** قصوروار वि० [फा.] गुनेगार; अपराधी

कसे کسے वि० [फा.] कोई (व्यक्ति)

कसेरा کسیرا पुं०[स्त्री० –रिन] कंसारो

कसैला کسیلا वि०[स्त्री० –ली] कसाणुं; कषाय स्वादनुं

कसैली کسیلی स्त्री० सोपारी

कसौटी کسوٹی स्त्री० [सं. कषपट्टी, प्रा. कसवट्टी] कसोटी

कस्तूरा(–रिया) کستورا(–ریا) कस्तूरी मृग (वि०, –रिया)

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

क़स्द قصد पुं० [अ.] इरादो
क़स्दन् قصداً अ० [अ.] इरादापूर्वक
कस्ब کسب पुं० [अ.] कसव; धंधो; हुन्नरकळा (२) पेदाश (३) वेश्यावृत्ति
क़स्बा قصبہ पुं० [अ.] कसबो
क़स्बात قصبات पुं० ब० व० 'क़सबा'नुं
क़स्बाती قصباتی वि० कसबामां रहेनारुं
कस्बी کسبی वि० [अ.] कसबी; कसबवाळुं (२) स्त्री० वेश्या
क़स्मिया قسمیہ अ० [अ.] कसम खाईने; सोगनथी
क़स्र قصر पुं० [अ.] महेल ['क़साव'
क़स्साब قصاب पुं० [अ.] कसाई;
कहँ کہں अ० (प.) 'कहाँ'; क्यां (२) बीजी तथा चोथीना प्रत्यय तरीके वपराय छे [आकाशगंगा
कह-कशाँ کہکشاں स्त्री० [फा.]
क़ह-क़हा قہقہہ पुं० [फा.] अट्टहास
कहगिल کہگل स्त्री० भींत लींपवानी गार
क़हत قحط पुं० [अ.] खूब अछत (२) दुकाळ [खूब भूख्यो
क़हतज़दा قحطزدہ पुं० दुकाळियो;
क़हतसाली قحطسالی स्त्री० [अ.] दुकाळनो समय
कहता کہتا पुं० कहेनार
कहन کہن स्त्री० कथन (२) वचन; वात (३) कहेवत (४) कवन; कविता
कहना کہنا स० क्रि० कहेवुं. **—बदना** = नक्की करवुं. **कहबदकर** = प्रतिज्ञापूर्वक; दृढ संकल्पथी. **कहनेकी बात** = कहेवा मात्र—खरेखर नहि एवी वात
कहनावत کہناوت, **कहनूत** کہنوت स्त्री० कहेवत
कहनी کہنی स्त्री० कथनी; 'कहानी'
क़हर قہر पुं० [अ.] केर; जुलम (२) क्रोध (३) आफत (४) वि० भयंकर. **—ढाना** = केर वर्तावववो
क़हरन् قہراً अ० [अ.] बळजोरीथी
कहल کہل पुं० कठारो; बफारो [कठवुं
कहलना کہلنا अ० क्रि० तापथी बफावुं;
कहलवाना کہلوانا कहला(—वा)ना کہلا(-وا)نا स० क्रि० कहेवडाववुं
कहवाँ کہواں कहाँ کہاں अ० क्यां?
क़हवा قہوہ पुं० [अ.] कावो; बुंद; कोफी
कहा کہا पुं० कहेण; आज्ञा (२) स० शुं? (व्रजभाषा) (३) अ० (प.) केवी रीते
कहाकही کہاکہی स्त्री० बोलाबोली; 'कहासुनी'
कहाना کہانا स० क्रि० कहाववुं
कहानी کہانی स्त्री० कहाणी; कथा (२) जूठी—कहेवानी वात
कहार کہار पुं० पालखी इ० ऊंचकनार—भोई [मरणनी चिठ्ठी
कहावत کہاوت स्त्री० कहेवत (२)
कहा-सुना کہاسنا पुं० भूलचूक (कहेलुं सांभळेलुं) [बोलाबोली
कहा-सुनी کہاسنی स्त्री० तकरार;
कहीं کہیں अ० कोई जगाए; कहीं; क्यां
कहुँ(—हूँ) کہوں (-ہوں) अ० (प.) 'कहीं'
काँइयाँ کانئیاں (کائیاں) वि० चालाक; पाकुं; पहोंचेल
काँख کانکھ स्त्री० काख; बगल
काँखना کانکھنا अ० क्रि० करांजवुं (२) श्रम के पीडाथी ऊँह करवुं
काँखासोती کانکھاسوتی स्त्री० जनोई पेठे खेस पहेरवानी रीत

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कांखी کانکھی वि० (प.) कांक्षी; इच्छतुं
काँगडी کانگڑی स्त्री० काश्मीरमां गळे पहेराती नानी शगडी
कांग्रेस کانگریس स्त्री० कॉंग्रेस; महासभा
काँच کانچ स्त्री० काछडी (२) काच
काँचरी(-ली) کانچری(-لی) स्त्री० सापनी कांचळी
काँजी کانجی स्त्री० आथो चडवा दईने बनावातो एक खाटो प्रवाही पदार्थ (२) फाटेला दूधनुं के दहींनुं पाणी
काँजी-हाउस کانجی ہاؤس स्त्री० [इं. काइन-हाउस] ढोरनो डबो
काँटा کانٹا पुं० कांटो (२) कूवामां नांखवानी बिलाडी (३) हिसाबनो ताळो (४) आंकडो. रास्तेमें काँटा बिछाना = वच्चे विघ्न नांखवुं. -बोना = बूराई करवी. -होना = बहु दूबळुं थवुं. काँटोंमें घसीटना = अति प्रशंसा करवी. काँटेकी तोल = बरोबर तोल
काँटी کانٹی स्त्री० नानो कांटो (२) खीली
काँठा کانٹھا पुं० कंठ (२) कांठलो (३) कांठो
काँड़ना کانڑنا स० क्रि० कचरवुं; कूटवुं
काँड़ी کانڑی स्त्री० जमीनमां दाटेली खांडणी (२) वांस के लाकडानो नानो टुकडो [सामान
काँड़ी-कफ़न کانڑی کفن पुं० ठाठडीनो
काँदना کاندنا अ० क्रि० [सं. क्रंदन] रोवुं
काँदव کاندَو पुं० कादव; 'कांदो' [कादव
काँदा کاندا पुं० कांदो; डुंगळी (२)
काँदो کاندو पुं० कादव
काँय काँय کانے کانے काँव काँव کانوَ کانوَ (کائیں کائیں) कागडानी काका (२) शोरबकोर

काँवर(-रि) کانوَر (-ر) स्त्री० कावड
काँवरिया کانوَرِیا पुं० कावडवाळो
काँस کانس पुं० एक जातनुं घास
काँसा کانسا पुं० कांसुं (२) जुओ 'कासा'
काँसागर کانساگر पुं० कांसानुं काम करनार - कंसारो
काई کائی स्त्री० लील (२) मेल (३) काट. -छुड़ाना = मेल के दुःखदारिद्र दूर करवुं
काऊ کاؤ अ० (प.) कदी (२) सर्व कोई (३) कशुं; कांई
काकरेज़ी کاکریزی पुं० [फा.] काळो-घेरो लाल जांवली रंग (?)
काकाकौआ, کاکاکوا काकातूआ کاکاتوا पुं० काकाकौवो
काकी کاکی स्त्री० काकी (२) [सं.] कागडी
काकुल کاکُل पुं० [फा.] कान पर लटकती लट [मकान; महेल
काख़ کاخ पुं० [फा.] मोटुं आलेशान
काग کاگ पुं० कागडो
काग़ज़ کاغذ पुं० [अ.] कागळ (२) दस्तावेज (३) छापुं (४) सरकारी नोट. -की नाव = नाशवंत वस्तु. -पत्र = कागळपत्र (२) दस्तावेज [कागळपत्र
काग़ज़ात کاغذات पुं० ब० व० [अ.]
काग़ज़ी کاغذی वि० कागळनुं के कागळ जेवुं पातळुं (२) लखेलुं
कागद کاگد पुं० कागळ; 'काग़ज़'
कागर کاگر पुं० (प.) कागळ (२) पीछुं
कागारोल کاگارول पुं० कागारोळ; शोरबकोर [जांघ वच्चेनो भाग (२) काछडी
काछ کاچھ पुं० [सं. कक्ष] पेढु ने
काछना کاچھنا स० क्रि० काछडी घालवी (२) हथेळी के चमचीथी उपर उपरथी लेवुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

काछनी کاچھنی स्त्री० 'कछनी'; काछडी
काछा کاچھا पुं० काछडो
काछी کاچھی पुं० काछियो
काज کاج पुं० काज; काम (२) प्रयोजन (३) धंधोरोजगार (४) बटननो गाज
काजर(-ल) کاجر(-ل) पुं० काजळ
क़ाज़ी قاضی पुं० [अ.] काजी; (इस्लाम प्रमाणे) न्यायाधीश
काजू کاجو पुं० काजु
काट کاٹ स्त्री० कापवुं ते (२) घा; जखम (३) चालबाजी; दगोकपट
काटछाँट کاٹ چھانٹ स्त्री० मारामारी; लडाई (२) ओछावत्तापणुं
काटना کاٹنا स० क्रि० कापवुं (२) कापी लेवुं; कमी करवुं (३) समय विताडवो (४) करडवुं; डसवुं. **काटो तो खून नहीं** = बिलकुल स्तब्ध थई जवुं
काटू کاٹو वि० कापनारुं (२) डरामणुं
काठ کاٹھ पुं० काष्ट; लाकडुं. **–कबाड़** = भांग्योतूट्यो सामान. **–होना** = काष्टवत् –स्तब्ध के अक्कड थवुं. **–का उल्लू** = जड; पाको मूर्ख
काठी کاٹھی स्त्री० शरीरनुं काठुं (२) ऊंटनो काठडो; घोडाना जीननुं काठुं
काढ़ना کاڑھنا स० क्रि० काढवुं (२) कढाईमां तळीने काढवुं; पकाववुं
काढ़ा کاڑھا पुं० काढो; क्वाथ
कातना کاتنا स० क्रि० कांतवुं [कातुं; छरी
काता کاتا पुं० कांतेलुं सूतर; दोरो (२)
कातिक کاتک पुं० कारतक मास
कातिब کاتب पुं० [अ.] लेखक; लखनार
क़ातिल قاتل वि० [अ.] कतल करनार; हत्यारो; घातक

काती کاتی स्त्री० [सं. कर्त्री] कातर (२) चाकु (३) कटार
कादर کادر वि० क़ातर; डरपोक
क़ादिर قادر वि० [अ.] सशक्त; समर्थ
कान کان पुं० कर्ण; कान (२) काननुं एक घरेणुं (३) स्त्री० जुओ 'कानि' (४) [फा.] खाण. **–उठाना** = सांभळवा तैयार थवुं. **–करना, देना, धरना** = ध्यान देवुं; कान देवा. **–पर जूँ न रेंगना** = कशी परवा न करवी. **–कतरना, –काटना** = मात करवुं; चडियाता थवुं; माथे चपटी भभराववी (२) धोको देवो; छेतरवुं. **–भरना** = कानभंभेरणी करवी. **–भर जाना** = सांभळी सांभळीने कंटाळवुं. **कानोकान ख़बर न होना** = जराय खबर न होवी. **कानमें तेल या रूई डालना** = कान बंध करवा – न सांभळवुं के ध्यान पर न लेवुं. **–होना** = सतेज थवुं; भान आववुं
काना کانا वि० [स्त्री० **–नी**] काणुं (२) डंखेलुं (फळ) (३) तीरछुं; वांकुं (४) पुं० कानो; (ा)
कानाकानी کاناکانی **कानाफूसी** کاناپھوسی **कानाबाती** کاناباتی स्त्री० कानमां वात कहेवी ते
कानि کانِ स्त्री० लोकलाज; मर्यादा (२) संकोच [पुं० जुओ 'कांजीहाउस'
कानीहाउस کانی ہاؤس (کانی ہؤس)
क़ानून قانون पुं० [फा.] कायदो. **–छाँटना** = कानूनी चर्चा करवी; तर्कबाजी लडाववी
क़ानूनगो قانونگو पुं० [फा.] तलाटीओनो एक उपरी-अमलदार

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

क़ानूनदाँ قانوندان पुं० [फा.] कानून जाणनार [कायदानुं ज्ञान

क़ानूनदानी قانوندانی स्त्री० [फा.]

क़ानूनन् قانوناً अ० [अ.] कायदेसर

क़ानूनी قانونی वि० कायदा कानूनने लगतुं, ते संबंधी [श्रीकृष्ण

कान्ह کانہ कान्हर کانہر पुं० कहान;

कापी کاپی स्त्री० कॉपी; नकल के नोट

क़ाफ़िया قافیہ पुं० [अ.] काफियो; अंत्य अनुप्रास. –तंग करना = पजववुं

काफ़िर کافر वि० [अ.] काफर; गेर-मुस्लिम (२) नास्तिक (३) निर्दय (४) दुष्ट

क़ाफ़िला قافلہ पुं० [अ.] काफलो

काफ़ी کافی वि० [अ.] काफी; पूरतुं (२) स्त्री० एक राग (३) कॉफी पीणुं

काफ़ूर کافور पुं० [फा.?] कपूर. –होना = छू थई जवुं [रंगनुं

काफ़ूरी کافوری वि० कपूरनुं के तेना

काब کاب स्त्री० [तु.] मोटी तासक; थाळ

काब(-बु)क کابک (-بُ-) पुं० [फा.] कबूतरखानुं

काबर کابر वि० कावरचीतरुं

क़ाबलीयत قابلیت स्त्री० जुओ 'क़ाबिलीयत' [मक्कानुं कावा स्थान

काबा کابا पुं० [अ. कअबः] (کعبہ)

क़ाबिज़ قابض वि० [अ.] अधिकार-वाळुं (२) दस्त रोकनारुं; कबजियात करनारुं [विद्वान

क़ाबिल قابل वि० योग्य; लायक (२)

क़ाबिलीयत قابلیت स्त्री० [अ.] योग्यता; लायकात (२) पांडित्य; विद्वत्ता

क़ाबू قابو पुं० काबू; कबजो; सत्ता; हकूमत

काम کام पुं० काम. –आना = काममां आववुं (२) लडाईमां मरवुं. –तमाम करना = काम पूरुं करवुं (२) मारी नाखवुं. –होना = मरवुं (२)खूब तकलीफ पडवी

कामकाजी کامکاجی वि० कामकाजवाळुं; उपयोगी

क़ामत قامت स्त्री० [अ.] कद; आकार

कामदानी کامدانی स्त्री० भरतकाम के ते करेलुं एक कपडुं

कामदार کامدار वि० कसबी भरतवाळुं (२) पुं० काम करनार; प्रबन्धकर्ता

कामधाम کامدھام पुं० कामकाज

काम-ना-काम کامناکام अ० [फा.] लाचारीथी; विवश थईने [कृतार्थ

कामयाब کامیاب वि० [फा.] सफळ;

कामयाबी کامیابی स्त्री० [फा.] सफळता

कामल کامل [सं.], –ला (لا-) पुं० कमळो

कामिल کامل वि० [अ.] पूरुं; कुल (२) योग्य

कामी کامی वि० कामगरुं; 'कामकाजी' (२) [सं.] कामी [माणस

कायथ کایتھ पुं० कायस्थ जातिनो

कायथी کایتھی स्त्री० कैथी लिपि

क़ायदा قاعدہ पुं० [अ.] कायदो (२) सिद्धांत; नियम (३) वर्तननो ढंग (४) व्यवस्था; क्रम (५) बाळपोथी. –बाँधना = नियम करवो

क़ायदादाँ قاعدہدان वि० [फा.] विवेक सभ्यताना नियम जाणनार; सभ्य

क़ायदे-आज़म قائد اعظم पुं० [अ.] सौथी मोटो नेता

क़ायम قائم वि० [अ.] कायम; स्थिर; स्थापित; निश्चित; मुकरर

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

क़ायम–मिज़ाज قائم مزاج वि० शांत मिजाजनुं [अवेजी

क़ायम–मुक़ाम قائم مقام वि० [अ.]

क़ायमा قائمہ पुं० [अ.] काटखूणो

क़ायल قائل वि० [अ.] माननारुं; क़बूल करनारुं. –करना = समजाववुं; मनाववुं. –होना = समजवुं; मानवुं; स्वीकारवुं

कायाकल्प کایاکلپ पुं० [सं. कायकल्प] वृद्धने तरुण करवानो एक औषधोपचार [भारे फेरफार

कायापलट کایاپلٹ स्त्री० कायापलटो;

कारंधमी کارندھمی पुं० [सं.] रसायनशास्त्री

कार–आमद کارآمد वि० [फा.] काममां आवे एवुं; उपयोगी

कार–करदा کارکردہ वि० [फा.] काम करेलुं होय एवुं; अनुभवी

कारकुन کارکن पुं० [फा.] कामकाज करनार; कारकुन; गुमास्तो

कारख़ाना کارخانہ पुं० [फा.] कारखानुं (२) कारभार; व्यवसाय (३) घटना; मामलो [काम

कार–ख़ास کارخاص पुं० [फा.] खास

कारख़ैर کارخیر पुं० [फा.] पुण्य काम

कारगर کارگر वि० [फा.] असरकारक (२) उपयोगी; काममां आवे एवुं [परायण

कार-गुज़ार کارگزار वि० [फा.] कर्तव्य-

कारगुज़ारी کارگزاری स्त्री० [फा.] कर्तव्यपालन (२) होशियारी

कार-चोब کارچوب पुं० [फा.] भरतकाम माटे कपडुं तंग राखवानुं चोकठुं (२) भरत करनारो

कार-चोबी کارچوبی वि० [फा.] भरतकामने लगतुं (२) स्त्री० भरतकाम; कोतरकाम [कार्योनो हेवाल

कारनामा کارنامہ पुं० [फा.] कोईनां

कारनी کارنی वि० प्रेरक (२) पुं० बुद्धिभेदक

कार-परदाज़ کارپرداز वि० [फा.] काम करनार; कामदार; मुनीम

कार-परदाज़ी کارپردازی स्त्री० [फा.] मुनीमी; कामदारपणुं

कारबंद کاربند वि० [फा.] आज्ञाकारी

कारबार کاربار पुं० [फा.] कारभार; धंधो

कारबारी کارباری वि० [फा.] कामकाजवाळुं (२) पुं० कारभारी

काररवाई کارروائی स्त्री० [फा.] काम (२) कार्यवाही (३) कारस्तान; गुप्त प्रयत्न [टोळी

कारवाँ کاروان पुं० [फा.] यात्रीओनी

कारवाँ-सराय کاروانسرائے स्त्री० [फा.] धर्मशाळा

कारसाज़ کارساز वि० [फा.] काम पार उतारनार; कार्यकुशल

कारसाज़ी کارسازی स्त्री० [फा.] कार्यकौशल्य (२) गुप्त चालबाजी

कारस्तानी کارستانی स्त्री० [फा.] चालबाजी; कारस्तान होवां ते

कारा کارا स्त्री० [सं.] केद; बन्धन (२) पीडा [कारकुन

कारिंदा کارندہ पुं० [फा.] मुनीम;

कारिख کارکھ स्त्री० जुओ 'कालिख'

कारी کاری वि० [फा.] काम ठीक करी बतावे एवुं; होशियार (२) कारी; घातक (३) पुं० (कुरान) पढनार

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

क़ारूँ قارون पुं० [अ.] मूसानो धनवान पण कृपण भाई (२) कंजूस. –का खजाना=अपार धन

क़ारूरा قارورہ पुं० [अ.] पेशाब (२) मूत्रपरीक्षा माटे मूत्र राखवानी शीशी

कारो کارو वि० (२) पुं० जुओ 'काला'

कार्रवाई کارروائی स्त्री० जुओ 'काररवाई'

कालकोठड़ी(-री) (-ری)کال کوٹھڑی स्त्री० काळी कोटडी (२) जेलनी अंधारी

कालबंजर کالبنجر पुं० पडतर जमीन

कालबुद کالبد [फा.], कालबूत पुं० जुओ 'कलबूत'; कालबूत

काला کالا वि० काळुं (२) पुं० काळो साप

कालाकलूटा کالاکلوٹا वि० काळुंभमर; काळुंमेंश

कालिका کالکا स्त्री० [सं.] काळका; काली (२) काळापणु (३) मेंश (४) वादळ (५) शराब [मेंश

कालिख کالکھ स्त्री० [सं. कालिका]

कालिज کالج पुं० कॉलेज

क़ालिब قالب पुं० [अ.] शरीर; देह (२) कालबूत (टोपीनो)

क़ालीन قالین पुं० [अ.] गलीचो

काली मिर्च کالی مرچ स्त्री० मरी

कालौंछ کالونچھ स्त्री० काळापणुं (२) 'कालिख' [गोळ फेरववो ते

कावा کاوا पुं० [फा.] घोडाने गोळ

काश کاش अ० [फा.] 'ईश्वर करे आम थाय' एवो उद्गार

क़ाश قاش स्त्री० [तु.] फळ इ०नी चीरी; फांक; टुकडो [नानुं घर

काशाना کاشانہ पुं० [फा.] झूंपडी;

काश्त کاشت स्त्री० [फा.] खेती (२) गणोत [(२) गणोतियो

काश्तकार کاشتکار पुं० [फा.] खेडूत

कास کاس पुं० [सं.] खांसी (२) काश – दर्भ घास [वनस्पति – औषधि

कासनी کاسنی स्त्री० [फा.] एक

कासा کاسہ पुं० [अ.] कटोरो; भिक्षापात्र

क़ासिद قاصد पुं० [अ.] कासद [असमर्थ

क़ासिर قاصر त्रि० [अ.] कसरवाळुं (२)

काह کاہ स्त्री० [फा.] सूकुं घास

काहकशाँ کاہکشاں पुं० [फा.] जुओ 'कहकशाँ' [आळसु; सुस्त

काहिल کاہل वि० [अ.] (स्त्री० –ली)

काही کاہی वि० [फा.] घासना रंगनुं; घेरुं लीलुं [पण; 'किसी'

काहु(–हू) (کاہو(ہو स० (प.) कोई

काहू کاہو पुं० [अ.] एक छोड, जेनां बी दवामां वपराय छे [माटे ? केम ?

काहे کاہے काहेको کاہیکو अ० शा

किंगरी کنگری स्त्री० रावणहथ्था जेवी सारंगी [کہ [फा.] के

कि کہ अ० (प.) केवी रीते ? (२)

किकियाना کِکیانا अ०क्रि० किकियारी पाडवी (२) रोवुं [(२) तकरार

किचकिच کچکچ स्त्री० कचकच

किचकिचाना کچکچانا अ०क्रि० दांत कचकचाववा के पीसवा के बेसाडवा

किचकिचाहट, کچکچاہٹ किचकिची کچکچی स्त्री० दांत पीसवा ते

किटकिटाना کٹکٹانا अ०क्रि० 'किट-किट' अवाज करवो (२) क्रोधथी दांत पीसवा (३) दांतमां कांकरी आववा जेवुं लागवुं – कचरकचर थवुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

किटकिना کِٹکِنا पुं० चाल; चालाकी

किट्ट کِٹّ पुं० [सं.] मेल; काटरडो

कित کِت अ० (प.) क्यां (२) कई तरफ

कितक کِتک वि० (प.) केटलुं; केवुं

कितना کِتنا वि०(२)अ० [स्त्री०–नी] केटलुं

क़िता قِطع पुं० [अ.] सिलाईनो काप (२) ढंग (३) संख्या (४) विभाग; टुकडो

किता کِتا वि० (स्त्री० –ती) 'कितना'

किताब کِتاب स्त्री० [अ.] किताब; ग्रंथ (२) वही (३) धर्मग्रंथ – कुरान के बाइबल

किताबख़ाना کِتابخانہ पुं० [अ.+फा.] पुस्तकालय

किताबत کِتابت स्त्री०[अ.] लखवुं ते

किताबी کِتابی वि० [अ.] किताबना आकारनुं, ने लगतुं (२) पुं० किताबना धर्मनो – यहूदी, ख्रिस्ती के इस्लामी

कितिक کِتِک वि०'कितक'; 'कितना'; केटलुं एक; 'कितनेएक'

कितेक کِتیک वि० केटलुं (२) केटला-

कितेब کِتیب स्त्री० (प.) किताब

किधर کِدھر अ० क्यां; कई बाजू

किन کِن स० 'किस'नुं ब० व० (२) अ० (प.) 'क्यों न'; भले ने (३) पुं० चिह्न; डाघ

किनका کِنکا पुं० अन्ननो टुकडो (२) कणकी

किनकी کِنکی स्त्री० 'किनका'नुं अल्पत्ववाचक

किनार کِنار स्त्री० [फा.] पासुं; बाजू (२) भेटवुं ते (३) पुं० जुओ 'किनारा' **दर किनार**=बाजूए रह्युं; क्यां वात!

किनारा کِنارا किनार; कोर (२) کِنارہ पुं० [फा.] किनारो. **–करना, खींचना**=दूर थवुं; हठी जवुं. **किनारे लगना**=किनारे पहोंचवुं; समाप्त थवुं

किफ़ायत کِفایت स्त्री० [अ.] काफी-पूरतुं होवुं ते (२) किफायत; बचत (३) सस्तापणुं; कम किंमत

किफ़ायती کِفایتی वि० संभाळीने-कम खरच करनारुं; करकसरवाळुं

क़िबला قِبلہ पुं०[अ.] नमाज पढवानी पश्चिम दिशा (२) मक्का (३) बाप (४) पूज्य वडील

क़िबलानुमा قِبلہ نما पुं० [फा.] पश्चिम दिशा बतावनारुं अरबी खलासीनु एक यंत्र

क़िमार قِمار पुं० [अ.] द्यूत; जूगटुं

क़िमाश قِماش पुं० [अ.] जात; प्रकार; ढंग

कियत کِیَت वि० [सं.] 'कितना'; केटलुं

किया کِیا क्रियु.='करना'नुं भूत० रूप

कियारी کِیاری स्त्री० क्यारी (२) मीठानो अगर (तुच्छकारमां)

किरंटा کِرنٹا पुं० किरानी; युरेशियन

किरकिरा کِرکِرا वि० करकरवाळुं. **–हो जाना**=रंगमां भंग पडवो

किरकिराना کِرکِرانا अ० क्रि० करकर लागवी (२) करकरथी पीडा थवी

किरकिरी کِرکِری स्त्री० करकर (२) अपमान

किरच کِرچ स्त्री० कीरच; करच (जेम के काचनी) (२) अणीदार संगीन

किरण(–न) کِرن(-ن) स्त्री० किरण. **–फूटना** =सूर्य ऊगवो

किरम کِرم पुं० करम; कीडो; कृमि

किरमिच کِرمِچ पुं० केन्वास कपडुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

किरमिज کِرمِج पुं० किरमजनो रंग

किरमिजी کِرمِجی वि० किरमजी

किराँची کِرانْچی स्त्री० गाडुं (२) भारखानानो डब्बो

किराना کِرانا पुं० 'केराना'; करियाणुं

किरानी کِرانی पुं० जुओ 'केरानी'

किराया کِرایہ पुं० [अ.] किरायुं; भाडुं

किरायेदार کِرایہدار पुं० भाडे राखनार

किरासन کِراسن **किरासिन** کِراسِن पुं० केरोसीन

किरिया کِرِیا स्त्री० सोगन (२) कर्तव्य (३) मृतकर्म; क्रिया

किरियाकरम کِرِیاکرم पुं० क्रियाकर्म; मृतक्रिया

किर्म کِرم पुं० [फा.] 'किरम'; करम

किलक(-कार, -कारी) (کار-،کاری-) کِلک स्त्री० किलकारी; हर्षध्वनि

किलक(-कार)ना, کِلک(-کار)نا अ०क्रि० किलकारी मारवी; किलकारवुं

किलना کِلنا अ०क्रि० 'कीलना'नुं कर्मणि

किलनी کِلنی स्त्री० जूवो; कथीरी (कूतरां इ० पशुने चोटे छे ते)

किलबिलाना کِلبِلانا अ०क्रि० जुओ 'कुलबुलाना' [स्त्री० किल्लेबंदी

क़िला قِلعہ पुं० [अ.] किल्लो. **-बंदी**

क़िलेदार قِلعہدار पुं०[फा.] किल्लेदार; गढवी [कमी (२) तंगी

क़िल्लत قِلّت स्त्री० [अ.] ऊणप;

किल्ला کِلّا पुं० खीलो; खूंटो

किल्ली کِلّی स्त्री० मेख; खूंटी (२) कूंची. **-घुमना या ऐंठना**=चावी फेरववी; युक्ति करवी [**-ड़ी**] कमाड

किवाड़(-र) کِواڑ(-ر) पुं० [स्त्री०

किशमिश کِشمِش स्त्री० [फा.] किसमिस [मिसवाळुं के तेना रंगनुं

किशमिशी کِشمِشی वि० किस-

किश्त کِشْت स्त्री० [अ.] शेतरंजमां राजाने शेह पडवी ते (२) पाकनुं खेतर

किश्तवार کِشْتوار पुं० [फा.] तलाटीनो नंबरोनो चोपडो

किश्ती کِشْتی स्त्री०[फा.] जुओ 'कश्ती'

किश्वर کِشْوَر पुं० [फा.] देश; मुलक

किस کِس स० 'कौन'नुं विभक्तिमां थतुं रूप [थैली

किसबत کِسبت स्त्री० [अ.] हजामनी

क़िसमत قِسمت स्त्री० 'क़िस्मत' जुओ

किसान کِسان पुं० [सं. कृषाण, प्रा. किसान] खेडूत [थतुं रूप

किसी کِسی स० 'कोई'नुं विभक्तिमां

क़िस्त قِسط स्त्री० [अ.] हपतो (महेसूल के देवानो); कीस

क़िस्तबंदी قِسطبندی स्त्री० [फा.] किस्तबंधी; हपताथी चूकववुं ते

किस्बत کِسْبت स्त्री० [अ.] जुओ 'किसबत' [रीत; प्रकार

क़िस्म قِسْم स्त्री० [अ.] किसम; जात;

क़िस्मत قِسْمت स्त्री० [अ.] नसीब (२) जिल्लाओनो थतो प्रांत

क़िस्मतवर قِسْمتوَر वि० [अ + फा.] नसीबदार

क़िस्सा قِصّہ पुं० [अ.] किस्सो; कथा (२) वृत्तांत (३) झघडो

क़िस्सा-कोताह قِصّہ،کوتاہ अ० [अ. + फा.] टूंकमां के; तात्पर्य के

की کی 'का' प्रत्ययनुं स्त्री० (२) स०क्रि० करी; 'किया'नुं स्त्री०

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कीच کیچ पुं० कीचड

कीचड़(-र) کیچڑ(-ر) पुं० कीचड (२) आंखनो पीयो

कीड़ा کیڑا पुं० [सं. कीट, प्रा. कीड] कीडो (२) मंकोडो (३) जू, मांकण इ० (४) साप [वाचक (२) कीडी

कीड़ी کیڑی स्त्री० 'कीडा'नुं अल्पता-

कीना کینہ पुं० [फा.] कीनो; वेर. **-वर** वि० कीनाखोर [स्त्री० नाळचुं

कीप کیپ, **कीफ़** کیف [फा.]

क़ीमत قیمت स्त्री० [अ.] किंमत (वि० -ती)

क़ीमा قیمہ पुं० [अ.] मांसनो खीमो

कीमिया کیمیا पुं० [फा.] रसायणी क्रिया; कीमियो

कीमियागर کیمیاگر पुं० [फा.] रसायणी क्रिया करी जाणनार

कीमुख़्त کیمخت पुं० [फा.] गधेडा के घोडानुं चामडुं (लीलुं दाणादार होय छे ते)

कीर کیر पुं० [सं.] कीर; पोपट (२) काश्मीर (३) व्याध; शिकारी

कील کیل [सं.] खीली के कांटो (२) कुंभारना चाकडानी के घंटीनी वचली खीली – खीलडो

कीलना کیلنا स० क्रि० खीली मारवी (२) वश करवुं (३) मंत्रनुं मारण करवुं

कीला کیلا पुं० खीलो; खूंटो

कीली کیلی स्त्री० धरी (२) कीली; कूंची (३) खीली

कीसा کیسہ पुं० [फा.] थेली (२) खिस्सुं

कुँअर(-रेटा) کنور(-ریٹا) पुं० [स्त्री. -रि] 'कुंवर'; पुत्र (२) राजपुत्र

कुँआ(-वा)रा کنوارا(-وا)را वि० कुंवारुं (स्त्री०-री)

कुँई کنئی स्त्री० कुमुदिनी; 'कुई'

कुंचित کنچت वि० [सं.] वांकुं (२) वांकडिया (वाळ)

कुंची(-जी) کنچی(-جی) स्त्री० कूंची

कुंज کنج पुं०[सं.] कुंज [फा. =खूणो] शालना खूणा परनुं भरतकाम

कुंजड़ा کنجڑا पुं० [स्त्री०-ड़ी,-ड़िन] शाक-भाजी वावनार वेचनार जातनो आदमी; कुंजडो

कुंजा کنجا पुं० कूजो; 'कूजा'

कुंजी کنجی स्त्री० कूंची; चावी (२) टीकानी चोपडी [सांकळनो नचूको

कुंडा کنڈا पुं० कूंडुं (२) कमाडनी

कुंडी کنڈی स्त्री० पथ्थर के माटीनुं कूंडी जेवुं वासण (२) कमाडनी सांकळ (३) सांकळनो आंकडो

कुंत کنت पुं० [सं.] भालो (२) जू

कुंद کند पुं० [सं.] कुंद फूलझाड के फूल (२) नवनी संख्या (३) वि० [फा.] कुंठित; बुठ्ठुं (४) मंद

कुंदज़ेहन کندذہن वि० मंदबुद्धि

कुँदरू کندرو पुं० घिलोडुं – शाक

कुंदा کندا पुं० लाकडानुं नहि चीरेलुं मोटुं ठूणगुं – डीमचुं (२) बंदूकनो कुंदो – लाकडानो मूठनो भाग (३) दस्तो; मूठनो भाग (४) कुन्दी करवानी मोगरी (५) कुस्तीनो एक दाव [करनारो

कुंदीगर کندیگر पुं० कपडांने कुन्दी

कुँदेरना کندیرنا स० क्रि० खरादवुं. **-कुँदेरा** पुं० खरादी

कुंभी کنبھی पुं० [सं.] हाथी (२)

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मगर (३) स्त्री० नानो कुंभ – घडो
कुँवर(–रेटा) (ریٹا-)کُنْوَر، **कुँवारा** کُنْوَارا जुओ 'कुँअर', 'कुँआरा'
कुआँ کُآں(کُنْوَاں) पुं० [सं. कूप प्रा. कूव.] कूवो. **–खोदना**=कूवो खोदवो; बीजानुं बूरुं ताकवुं (२) रोटलो कमावा मथवुं. **कुएँमें बांस डालना**= खूब खोळवुं. **कुएँमें बांस पड़ना**= खूब खोळ थवी **कुएँमें भांग पड़ना**= बधानी बुद्धि मारी जवी
कुआर کُآر पुं० (वि० –रा, –री) आसो मास [कुमुदिनी; 'कुँई'
कुई کُئی स्त्री० कूई (२) [सं. कुव]
कुइयाँ کُئِیاں स्त्री० कूई; नानो कूवो
कुकटी کُکٹی स्त्री० कोकटी रू
कुकड़ा کُکڑا पुं० कूकडो
कुकड़ी,–री کُکڑی، -ری स्त्री० 'खुखडी'; सूतरनी कोकडी (२) कूकडी; मरघी (३) मकाईदोडो
कुकड़ूँकूँ کُکڑُوں کُوں अ० कूकडेकूक
कुकुर کُکُر पुं० कुक्कुर; कूतरुं
कुकुर-खाँसी کُکُر کھانسی (-ढ़ाँसी ڈھانسی-) स्त्री० सूकी उधरस; ठांसो
कुकर-माछी کُکرماچھی **कुकरौंछी** کُکرَونچھی स्त्री० वगाई; जूवो; 'किलनी?' [कान; बिलाडीनो टोप
कुकुर-मुत्ता کُکُرمُتّا पुं० कूतरानो
कुचकुचाना کُچکُچانا स० क्रि० लगातार कोचवुं (जेम के, मुरब्बानुं आमळुं) (२) थोडुं कचरवुं
कुचलना کُچلنا स० क्रि० कचडवुं; मसळवुं; पगथी दाबवुं
कुचला کُچلا पुं० झेरकचोलुं

कुचील(–ला) (لا-)کُچِیل، **कुचैला** کُچَیلا वि० [सं. कुचेल] (स्त्री० –ली) मेलां कपडांवाळुं (२) गंदुं; मेलुं
कुछ کُچھ वि० थोडुं; केटलुंक; कांईक
कुजा کُجا अ० [फा.] क्यां; कये ठेकाणे
कुज्जा کُجّا पुं० जुओ 'कूजा'
कुटंत کُٹَنْت स्त्री० कूटियुं; मारपीट
कुटका کُٹکا पुं० कटको; ककडो
कुटकी کُٹکی स्त्री० कटकी (२) चीणो; 'कँगनी'
कुटना کُٹنا पुं० [स्त्री० –नी] कूटणो (२) बेने लडावी मारनार– चुगलीखोर (३) अ०क्रि० कूटवुं
कुटनाना کُٹنانا स०क्रि० स्त्रीने बहेकावी कुमार्गे लई जवुं
कुटाई کُٹائی स्त्री०कूटवुं ते के तेनी मजूरी
कुटिया کُٹِیا स्त्री० कुटीर; झूंपडी
कुटुम کُٹُم पुं० कटम; कुटुंब
कुट्टी کُٹّی स्त्री० कापेलो बारीक चारो (२) कट्टा करवी; मैत्री छोडवी ते
कुठला کُٹھلا पुं० [सं. कोष्ठ; प्रा. कोट्ठ] (अल्प०, –ली) कोठलो (२) चूनानी भठ्ठी
कुठाँउँ کُٹھاؤں، **कुठाव** کُٹھاو स्त्री० कुठाम; कठेकाणुं
कुठाली کُٹھالی स्त्री० अंगीठी
कुठाहर کُٹھاہر **कुठौर** کُٹھَور पुं० कुठाम (२) कु-अवसर
कुड़क کُڑک स्त्री० ईंडां मूकती बंध थयेली मुरघी
कुड़कुड़ाना کُڑکُڑانا अ० क्रि० मनमां बळवुं; बबडवुं; चडभडवुं (२) खेतरमां पक्षी उडाडवां [बोलवुं ते
कुड़कुड़ी کُڑکُڑی स्त्री० पेटमां गुडगुड

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कुड़बुड़ाना کڑبڑانا अ० क्रि० 'कुड़कुड़ाना'; मनमां चडभडवुं

कुडौल کڈَول वि० बेडोळ; कढंगुं

कुढंगा,-गी (کڈھنگا(-گی वि० कढंगुं; 'भद्दा' (२) बूरी चालनुं

कुढ़न کڑھن स्त्री० [सं. क्रुद्ध] मनमां ने मनमां कढवुं ते [बळापो करवो

कुढ़ना کڑھنا अ० क्रि० कढवुं;

कुतका کتکا पुं० [तु.] कूतकुं; दंडो

कुतना کتنا अ० क्रि० अंदाज, अडसट्टो थवो

कुतर قطر पुं० [अ. कुत्र] वर्तुलनो व्यास

कुतरना کترنا स०क्रि० दांतथी करपी लेवुं (२) वच्चेथी चातरी लेवुं

कुतवार,-ल کتوار،-ل पुं० 'कोतवाल'; कोटवाळ

कुतिया کتیا स्त्री० कूतरी

कुतुब-ख़ाना کتب خانہ पुं० [अ.+फा.] 'किताबखाना'

.कुतुबनुमा قطب نما पुं० जुओ '.कुत्बनुमा' [[अ.+फा.] बुकसेलर

कुतुब-फ़रोश کتب فروش पुं०

कुत्ता کتا पुं० [स्त्री. –त्ती] कुत्तो (२) कुतरियुं घास (३) उलाळो (४) बंदूकनो घोडो. कुत्तेखसी = व्यर्थ नकामुं काम. कुत्तेने काटना = पागल थवुं

.कुत्ब قطب पुं० [अ.] ध्रुव तारो (२) धरी (३) नेता [होकायंत्र

.कुत्बनुमा قطب نما पुं० [अ.+फा.]

.कुत्ब-शुमाली قطب شمالی पुं० उत्तर ध्रुव प्रदेश

कुदकना کدکنا अ०क्रि० कूदवुं

कुदका کدکا पुं० कूदको

कुदाना کدانا स० क्रि० कुदाववुं; 'कुदवाना'

कुदार,-ल,-री,-ली کدار،-ل،-ری،-لی स्त्री० [सं. कुद्दाल] कोदाळी

कुद्रव کدرو पुं० [सं.] कोदरा (२) तलवारनो एक दाव

कुनकुना کنکنا वि० कोकरवायुं

कुनना کننا स०क्रि० खरादवुं [कुटुंब

कुनबा کنبہ पुं० [सं. कुटुंब, प्रा. कुडुंब]

कुनबी کنبی पुं० कणबी

कुनवा کنوا पुं० खरादी

कुनह کنہ स्त्री० [फा.] तत्त्व; तथ्य (२) बारीकी (३) [फा. कीना] द्वेष; वेर

कुनाई کنائی स्त्री० खरादीकाम के तेनी मजूरी (२) खरादतां पडतो भूको; वहेर

कुनैन کنین स्त्री० क्विनीन

कुप्पा کپا पुं० (स्त्री० –प्पी) कुप्पो. –होना = फूलवुं के हृष्टपुष्ट थवुं

कुफ़र کفر कुफ़्र کفر पुं० [अ.] काफरपणुं; इस्लाममां नास्तिकता

.कुफ़्ल قفل पुं० [अ.] ताळुं

कुबड़ा کبڑا पुं० [सं. कुब्ज] (स्त्री० –ड़ी) खूंधो (२) वि० खूंधुं

कुमक کمک स्त्री० [तु.] कुमक; मदद (२) पक्षपात (वि० –की)

.कुम.कुमा قمقمہ पुं० [तु.] काचनो रंगबेरंगी नानो गोळो (छतमां टंगाय छे ते) (२) होळीमां एक बीजाना पर फेंकातो लाखनो, अबील गुलाल भरेलो गोळो

कुमरिया کمریا पुं० एक जातनो हाथी

.कुमरी قمری स्त्री० [अ.] कबूतर जेवुं एक पक्षी [जातनुं रेशमी कापड

.कुमाच قماچ पुं० [अ. कुमाश] एक

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

.कुमारबाज़ قمارباز वि० [अ. क़िमार + बाज] जुगारी
कुमैत کُمَیت पुं० [अ.] लाखनो रंग के ते रंगनो घोडो
कुम्हड़ा کُمہڑا पुं० [सं. कूष्मांड] कोळुं. कुम्हड़की बतिया = नवळो पोचो माणस (२) नानुं काचुं कोळुं
कुम्हलाना کُمہلانا अ०क्रि० चीमळावुं
कुम्हार کُمہار पुं० (स्त्री० –रिन) कुंभार
.कुरआ قُرعہ पुं० [अ.] रमवानो पासो (२) वात नक्की करवा नखाती चिठ्ठी वगेरे
.कुरक़ी قُرقی स्त्री० जुओ '.कुर्क़ी'
कुरता کُرتا पुं० [तु.] कुरतुं
कुरती کُرتی स्त्री० सदरा जेवुं स्त्रीनुं कुरतुं
.कुरबत قُربت स्त्री० [अ.] नजदीक; समीपता
.कुरबान قُربان पुं०[अ.] बलि;बलिदान कराय ते. –जाना, –होना = वारी जवुं; न्योछावर थवुं
.कुरबानी قُربانی स्त्री० बलिदान
कुरसी کُرسی स्त्री० [अ.] खुरसी (२) मकाननी बेसणी (३) पेढी
कुरसीनामा کُرسی نامہ पुं०[अ.+फा.] वंशावळी; वंशवृक्ष
कुराई(–य) کُرائی(–ے) स्त्री०(प.) कुराह; कुमार्ग (२) खाडाटेकरावाळो मार्ग
.कुरान قُرآن पुं० [अ.] कुरान धर्मग्रंथ (वि०, –नी)
कुराह کُراہ स्त्री० कुमार्ग; खोटो राह
कुरिया کُریا स्त्री० झूंपडी (२) नानुं गामडुं [नानी टोपली
कुरुई کُروئی स्त्री० वांस के मुंजनी
कुरुख کُرُکھ वि० [कु+रुख] नाराज

कुरेद(–ल)ना کُرید(–ل)نا स०क्रि० खणवुं; खोदवुं; 'करोदना'
.कुर्क़ قُرق वि० [तु.] जप्त करेलुं. –अमीन = जप्ती-अमलदार
.कुर्क़ी قُرقی स्त्री० जप्ती; '.कुरक़ी'
.कुर्ब قُرب पुं० [अ.] '.कुरबत'; समीपता [आसपासनी जगा के प्रदेश
.कुर्ब-व-जवार قُرب و جوار पुं०[अ.]
:कुर्मी کُرمی पुं० कणवी
कुर्रे–ए–अर्ज़ کُرۂ ارض पुं० [अ.] पृथ्वीनो गोळो; पृथ्वी [गोळी
.कुर्स قُرس पुं० [अ.] सूर्यबिंब (२)
कुलंग کُلنگ पुं० [फा.] एक जातनुं सारस (२) मरघो [मीठाई के रोटी
कुलचा کُلچہ पुं० [फा.] एक जातनी
कुल–जमा کُل جمع अ० [अ.] बधुं मळीने (२) केवळ; मात्र
.कुलज़ुम قُلزُم पुं० [अ.] लाल समुद्र
कुलथी کُلتھی स्त्री० [सं. कुलत्थिका] कळथी
कुलफ کُلپھ पुं० '.कुफ़्ल'; ताळुं
कुलफ़त کُلفت स्त्री०[अ.] चिंता; फिकर
कुलफ़ा کُلفہ पुं०[अ.]एक जातनुं शाक
कुलबुल کُلبُل पुं० कलवल
कुलबुलाना کُلبُلانا अ०क्रि० कलवल करवी [कुल-मुखतियार
कुल–मुख़्तार کُل مُختار पुं० [फा.]
कुलह(–हा) کُلہ(–ہا) स्त्री० 'कुलाह'; टोपी (२) शिकारी पक्षीनी आंख परनुं ढांकण
कुलही کُلہی स्त्री० कानटोपी [कूदको
.कुलाँच قُلانچ [फा.],–ट स्त्री० छलंग;
कुलाल کُلال पुं०कुंभार (नाम –ली स्त्री०)

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कुलाह کلاہ पुं० [फा] एक जातनी अफघान टोपी [कोगळो
कुल्ला کلّا पुं०, कुल्ली کلّی स्त्री०
कुल्लियात کلّیات पुं० कुलकृतिओनो संग्रहग्रंथ
कुल्ली کلّی वि०[अ.]कुल; बधुं [चडवो
कुल्हड़ کلہڑ पुं० [सं. कुल्हर] कुलडी;
कुल्हाड़ा کلہاڑا पुं० कुहाडो
कुल्हाड़ी کلہاڑی स्त्री० कुहाडी
कुल्हिया کلہیا स्त्री० कुलडी (नानी) में गुड़ फोड़ना=कुलडीमां गोळ भागवो; गुप्त रीते काम करवुं
कुवाँर کواںر कुवार کوار पुं० 'कुआर'; आसो मास
.कुव्वत قوّت स्त्री० जुओ—'.कूवत'
कुशादगी کشادگی स्त्री० [फा.] विस्तार; मोकळाश [मोकळुं (२) विस्तृत
कुशादा کشادہ वि० [फा.] खुल्लुं;
कुश्ता کشتہ पुं० [फा.] धातुनी भस्म
कुश्ती کشتی स्त्री० [फा.] कुस्ती. –मारना=कुस्तीमां पछाडवुं.–खाना=कुस्तीमां हारवुं
कुसुंभ کسنبھ पुं०[सं.] कसुंबानुं फूल
कुसुंभा کسنبھا पुं० कुसुंबो (रंग के अफीणनो)
कुसुंभी کسنبھی वि०कसुंबी; कुसुंबी
.कुसूर قصور स्त्री० [अ.] कसूर; भूल
कुहकना کہکنا अ० क्रि० [सं. कुहक] पक्षीए कुहूकुहू-मधुर बोलवुं
कुहन کہن वि० [फा.] जूनुं; पुराणुं
कुहनी کہنی स्त्री० [सं. कफोणि] कोणी
कुहरा کہرا पुं० धूमस [रोककळ
कुहराम کہرام पुं० [अ. कहर—आम]
कुहाना کہانا अ०क्रि० रूठवुं; रिसावुं
कुहासा کہاسا पुं० 'कुहरा'; धूमस
कुहुकना کہکنا अ०क्रि० जुओ 'कुहकना'
कुहू کہو स्त्री० [सं.] अमास (२) कुहू कुहू अवाज [(२) रती
कूँच کونچ पुं० वणकरनो कूचडो
कूँचा کونچا पुं० झाडु; सावरणो
कूँची کونچی स्त्री० सावरणी (२) पींछी के कूचडो
कू کو पुं० [फा.] गली
कूई کوئی स्त्री० कुमुदिनी
कूक کوک स्त्री० घडियाळ वाजा इ०नी चावी. –देना=चावी आपवी (२) मोर के कोयलनो टहुको
कूका کوکا पुं० एक शीख संप्रदाय
कूच کوچ पुं० [तुर्की] कूच; प्रस्थान. –कर जाना=मरी जवुं. (किसीके) देवता कूच कर जाना=होशकोश ऊडी जवा. –बोलना=ऊपडवुं
कूचा کوچہ पुं० [फा.] गली
कूज़ा کوزہ पुं० [फा.] कूजो; माटीनुं पाणी माटेनुं वासण (२) साकरनो अर्धगोळ गांगडो, जे माटीना वासणमां जमावीने कराय छे
कूटना کوٹنا स०क्रि० कूटवुं; खांडवुं (२) मारवुं; ठोकवुं (३) (घंटी इ०) टांकवी
कूटू کوٹو पुं० एक छोड के तेनुं बी, जेनो लोट फराळमां चाले छे
कूड़ा کوڑا [सं. कूट, प्रा. कूड=ढेर] 'कतवार'; कचरो पूंजो (२) नकामी चीज
कूढ़ کوڑھ वि० नासमज; बेवकूफ
कूढ़मग़ज़ کوڑھ مغز वि० मंदबुद्धि

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कूत کُوت स्त्री० अनुमान; अंदाज; अडसट्टो [अंदाज लगाववो
कूतना کُوتنا स०क्रि० अनुमानवुं;
कूद کُود स्त्री० [क्रि० कूदना=कूदवुं] कूदवुं ते [के ऊछळवुं ते
कूद–फाँद کُودپھاند स्त्री० कूदवुं
कून کُون स्त्री० [फा.] गुदा
कूब کُوب **कूबड़** کُوبڑ पुं० [सं. कूबर] खूंध (२) कोई चीजनुं वांकापणुं
कूर کُور वि० क्रूर (२) दुष्ट; बूरुं (३) नकामुं (४) जड; मूर्ख
कूरा کُورا पुं० [सं. कूट, प्रा. कूड] (स्त्री० –री=ढगली) ढगलो (२) भाग; अंश
कूला کُولا **कूल्हा** کُولہا पुं० कूलो
कूवत قُوّت स्त्री० [अ.] कौवत; शक्ति
कृपालु کِرپالُو वि० [सं.] कृपाळु; कृपा के महेरवानीवाळुं
केंचली کینچلی स्त्री० सापनी कांचळी
केंचुआ کینچُوا (کینچوا) पुं० अळसियुं; सरसियुं (२) झाडामां नीकळतो सफेद लांबो करम
केंचुरि (–ल,–ली) کینچُرِ (–ل،–لی) स्त्री० 'केंचली'; कांचळी
के کے स० कोण?
केउ کےاُ स० कोई
केकड़ा کیکڑا पुं० करचलो
केतली کیتلی स्त्री० कीटली; चादानी
केता کیتا वि० [स्त्री० –ती] केटलुं; 'कितना'
केतिक کیتِک वि० केवुं (२) केटलुं
केदली کیدلی स्त्री० कदली; केळ
केदार کیدار पुं० [सं.] वावेलुं खेतर (२) क्यारडो (३) झाडनो क्यारो
केर کیر [सं. कृत] (स्त्री० –री) प्रत्यय 'केरुं'; नुं [करियाणुं
केराना کیرانا पुं० 'किराना';
केरानी کیرانی पुं० 'किरानी'; युरेशियन (२) कारकुन
केराव کیراو पुं० वटाणा ['अँविया'
केरी کیری स्त्री० काची नानी केरी;
केला کیلا पुं० केळ के केळुं
केवट کیوَٹ पुं० [सं. कैवर्त] एक वर्णसंकर जात; माछी के नाविक
केवटी (दाल) کیوٹی (دال) स्त्री० अनेक प्रकारनी भेगी दाळ
केवड़ा,–रा کیوڑا،–را पुं० केवडो, तेनुं फूल के अत्तर
केवड़ाई کیوڑائی वि० केवडाना रंगनुं
केवाँच کیوانچ स्त्री० कौवच; 'कौंच'
केवा کیوا पुं० [सं. कुव] कमळ
केवाड़ کیواڑ पुं० 'किवाड़'; कमाड
केहा کیہا पुं० केका; मोर
केहि کیہِ स० 'किसको'; कोने
केहू کیہُو स० कोई (२) केवी रीते
कैंचा قَینچا पुं० मोटी कातर (२) वि० 'भेंगा'; वाडुं [(२) साणसो
कैंची قَینچی स्त्री० [तु.] कातर
कैंड़ा کَینڑا पुं० चाल; रीत; ढंग (२) चालाकी; चालबाजी (३) माप
कै کَے वि० 'कितना' (२) अ०या, अथवा
क़ै قَے स्त्री० [अ.] वमन
कैतून کَیتُون स्त्री० [अ.] (सोनेरी के रूपेरी) एक जातनी कपडां पर लगावाती फीत
कैथ,–था کَیتھ،–تھا पुं० कोठीनुं झाड
कैथिन کَیتھِن स्त्री० कायस्थ स्त्री

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कैथी کَیتھی स्त्री० शिरोरेखा वगरनी, नागरीने मळती एक लिपि

क़ैद قَید स्त्री० [अ.] केद; बंधन (२) केदखानुं (३) प्रतिबन्ध; रोकावट

क़ैदक قَیدک स्त्री० [अ.] 'पोर्ट-फोलियो'; कागळो राखवानी फाईल

क़ैदख़ाना قَیدخانہ पुं० [फा.] केदखानुं

क़ैद-तनहाई قید تنہائی स्त्री० अंधारी कोटडीनी केद [सादी केद

क़ैद-महज़ قَیدمحض स्त्री० [अ.]

क़ैदी قَیدی पुं० [अ.] केदी

कैफ़ کَیف पुं० [अ.] केफ; नशो (वि० –फी)

कैफ़ियत کَیفِیّت स्त्री० [अ.] समाचार (२) वर्णन; विवरण (३) आश्चर्यनी के हर्षनी घटना [बळद

कैरा کَیرا वि० भूखरो रंग (२) सफेद

कैलंडर کَیلنڈر पुं० कॅलेंडर; अंग्रजी तारीखनुं पंचांग

क़ैसर قَیصر पुं० [अ.] सम्राट; बादशाह

कैसा کَیسا वि० (स्त्री० –सी) केवुं

कैसे کَیسے अ० केवी रीते (२) केम; शा माटे [घोंचवुं; भोंकवुं

कोंचना کونچنا स० क्रि० कोचवुं;

कोंछ کونچھ पुं० साल्लानो ए छेडो जेनाथी खोळो कराय छे.

कोंढ़ा کونڑھا पुं० कडी के आंकडो (२) वि० कडी के आंकडामां परोवेलुं

कोंपर کونپر पुं० केरीनी साख

कोंहड़ा کونہڑا पुं० कोळुं; 'कुम्हड़ा'

को کو स० को; कोण (२) चोथी ने बीजीनो प्रत्यय [रेशमनो कोशेटो

कोआ کوا पुं० 'कोया' जुओ (२)

कोइरी کوئری पुं० 'काछी' जात

कोई کوئی स० (२) वि० कोई (३) अ० लगभग. उदा. कोई दस आदमी

कोउ,–ऊ کواُ،–و स० (प.) कोई

कोका کوکا पुं० [अ.] दूध-भाई; एक धावने धावेल

कोकाबेरी(–ली) کوکابیری(–لی) स्त्री० भूरा कमळनी वेल [कोकेन औषधि

कोकी(–के)न کوکِین(–کَین) स्त्री० [इं.]

कोख کوکھ स्त्री० कूख. –उजड़ जाना = संतान मरी जवुं (२) गर्भपात थवो. –बंद होना = वंध्या थवुं

कोचक کوچک वि० [फा.] नानुं

कोचवान کوچوان पुं० कोचमॅन

कोजागर کوجاگر पुं० [सं.] कोजागरी; शरद-पूनम

कोठ کوٹھ वि० खटायेलुं (दांत माटे)

कोठड़ी (–री) کوٹھڑی(–ری) स्त्री० कोटडी; नानी ओरडी [कोठो

कोठा کوٹھا पुं० मोटी कोटडी (२)

कोठीवाल کوٹھی وال पुं० महाजन; मोटो वेपारी; साहुकार

कोठेवाली کوٹھے والی स्त्री० वेश्या

कोड़ा کوڑا पुं० कोयडो [–ढ़िन)

कोढ़ी کوڑھی वि० कोढियुं (स्त्री०

कोतल کوتل पुं० [फा.] कोतल; सवार वगरनो सजेलो के सवारीनो खास घोडो

कोतवाल کوتوال पुं० कोटवाळ; फोजदार

कोतवाली کوتوالی स्त्री० पोलीसथाणुं के कोटवाळनुं काम के पद

कोता(०ह) کوتا(–ہ) [फा.] वि० नानुं; कम (स्त्री० –ती) [बाकी; कसर

कोताही کوتاہی स्त्री० [फा.] कमी;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कोदई کودئی **कोदरा** کودرا **कोदव** کودو **कोदो** کودو **कोद्रव** کودرو [सं.] पुं० कोदरा. **कोदो देकर पढ़ना या सीखना**=अधूरी ढंग वगरनी केळवणी लेवी. **छाती परे कोदो दलना**=सामो जाणे तेम एवुं काम करवुं जेथी तेने बूरुं लागे

कोना کونا पुं० खूणो; कोण. **–झाँकना**= खूणे भरावुं [खोचरो

कोना–खँतरा کونا کھنترا पुं० खूणो-

कोनिया کونیا स्त्री० खूणामां मुकाती अभराई

कोफ़्त کوفت स्त्री० [फा.] पीडा; दुःख

कोफ़्ता کوفتہ पुं० [फा.] एक जातनो कबाब – मांसनी वानी

कोबा کوبہ पुं० [फा.] मोगरी; कूवो

कोय کوئے स० 'कोई'

कोयला کوئلا पुं० कोलसो; कोयलो

कोया کویا पुं० आंखनो डोळो के खूणो (२) फणसनुं चांपुं (३) रेशमना कीडानो कोशेटो

कोर کور स्त्री० कोर (किनार; धार) (२) द्वेष; वेर (३) दोष; खामी (४) पंक्ति; हार (५) वि० [फा.] अंध. **–दबना**=लागमां आववुं

कोर-कसर کورکسر स्त्री० दोष ने खामी (२) वत्ताओछापणुं

कोरनिश کورنش [फा.] स्त्री० कुरनिस; झूकीने करेली सलाम [तळेलुं मांस

क़ोरमा قورمہ पुं० [तु.] खुब घीमां

कोरा کورا वि० (स्त्री० –री) कोरुं (२) पुं० सादुं रेशमी कापड (३) गोद; खोळो

कोरी,–ली کوری،-لی पुं० हिंदु वणकर

कोल کول पुं० [सं.], **कोली** स्त्री० गोद; खोळो

कोलिया کولیا स्त्री० सांकडी गली (२) पटी जेवुं खेतर [घाणी

कोल्हू کولھو (کولھو) पुं० कोलु के

कोसना کوسنا स०क्रि० शापवुं. **पानी पी पीकर कोसना**=खूब 'कोसना.'

कोसना काटना=शाप अने गाळो देवां

कोह کوہ पुं० क्रोध (२) [फा.] पहाड

कोह-कनी کوہ‌کنی स्त्री० [फा.] भगीरथ काम [कुहन] पुराणुं

कोहन,–ना کوہن(-نہ) वि० [फा.

कोहनी کوہنی स्त्री० 'कुहनी'; कोणी

कोहनूर کوہ‌نور पुं० [फा.] कोहिनूर

कोहबर کوہبر पुं० [सं. कोष्ठवर] विवाह इ०मां पूजवाना कुलदेवतानुं स्थान

कोहराम کہرام पुं० [फा.] जुओ 'कुहराम'

कोहसार کوہسار पुं० [फा. कुहसार] पहाड के पहाडी प्रदेश

कोहान کوہان पुं० [फा.] ऊंटनी खूंध

कोहाना کوہانا अ० क्रि० रोषावुं; गुस्से थवुं; रूसणुं लेवुं [रूसणुं

कोहाब(–व) کوہاب(-و) पुं० (प.)

कोहिस्तान کوہستان पुं० [फा.] पहाडी देश

कोही کوہی वि० क्रोधी (२) पहाडी

कौंच(–छ) کونچ(-چھ) स्त्री० कौवच

कौंध(–धा) کوندھ(-دھا) स्त्री० वीजळीनो चमकारो (अ०क्रि० **कौंधना**)

कौड़ा کوڑا पुं० मोटी कोडी; कोडो (२) तापणी

कौड़ियाला کوڑیالا वि० कोडीना रंगनुं (२) पुं० एक झेरी साप (३) कंजूस धनिक

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कौड़ी کَوڑی स्त्री० कोडी(२)धनसंपत्ति
कौथ کَوتھ स्त्री० [कौन+तिथि] कई तिथि के तारीख? (२) शो संबंध?
कौथा کَوتھا वि० केटलामुं?
कौन کَون स० कोण. –सा=कोण –होना=शो अधिकार छे (२) शो संबंध के सगाई छे?
क़ौम قَوم क़ौमियत قومیت स्त्री० [अ.] कोम; जाति (२)राष्ट्र (ब० व० अक़वाम; वि० क़ौमी)
कौर کَور पुं० [सं. कवल] कोळियो (२) घंटीमां एकवार ओराय एटलुं-चपटी
कौरना کَورنا स० क्रि० शेकवुं
कौल کَول पुं० [सं.] वाममार्गी (२) खानदान (३) [कवल] 'कौर'
क़ौल قَول पुं० [अ.] कोल; प्रतिज्ञा (२) कथन; वाक्य
कौवा کَووا पुं० (स्त्री०,–वी) कागडो; कौवो (२) धूर्त. –गुहार,–रोर=शोर-बकोर [[अ.] जुओ 'क़व्वाल,–ली'
क़ौवाल قَووال क़ौवाली قَووالی
क़ौस قَوس स्त्री० [अ.] धनुष; कमान. –ए –क़ज़ह; क़ौस.क़ुज़ा=इन्द्रधनुष

क्या کیا स० शुं? –.खूब! =वाह! धन्य! –कुछ, –क्या कुछ=वधुं
क्यों کیوں अ० केम? शा माटे? (२) (प.) 'कैसे'
क्यों कर کیونکر अ०'कैसे'; केवी रीते
क्यों कि کیونکہ अ० एटला माटे के
क्रमेल کرمیل क्रमेलक کرمیلک पुं० ऊंट [अंत्येष्टि क्रिया
क्रियाकर्म کریاکرم पुं० [सं.]
क्रिस्तान کرستان पुं० (वि०–नी 'क्रिश्चन'; ख्रिस्ती [प्रकारना पुत्रमांनो एक
क्रीत(०क) (کریت(ک پुं०[सं.] बार
क्रूस کروس पुं०ख्रिस्ती धर्मचिह्न; क्रोस
क्रोड کروڈ पुं० [सं.] गोद; खोळो (२) बाथ; छाती
क्रोडपत्र کروڈپتر पुं० [सं.] (पुस्तक के छापानुं) परिशिष्ट; पुरवणी; वधारो
क्वारा کوارا वि० स्त्री० (–री) कुंवारुं
क्षाम کشام वि० [सं.] क्षीण; पातळुं (२) दुर्बळ (३) थोडुं [वस्त्र
क्षौम کشوم पुं० [सं.] शणियुं (२)
क्ष्वेलिका کشویلکا स्त्री०[सं.] मश्करी; गमत

ख

खंखार کھنکھار पुं० जुओ 'खखार'
खंखारना, کھنکھارنا अ० क्रि० खोंखारवुं; खांसवुं
खंग کھنگ पुं० खड्ग; तरवार
खंगारना کھنگارنا खँगालना کھنگالنا स०क्रि० [सं. क्षालन] खंखाळवुं; धोवुं (२) खाली करवुं

खँचना کھنچنا अ० क्रि० निशान पडवुं, अंकावुं
खँचाना کھنچانا स०क्रि० आंकवुं; निशान पाडवुं (२) जलदी जलदी लखवुं
खँडनी کھنڈنی स्त्री० सांथ; कर
खँडवानी کھنڈوانی स्त्री० खांडवुं पाणी (२) जानैयाओने नास्तो पाणी

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

शरबत इ० मोकलवुं ते
खँडश کھنڈش पुं० चणाना लोटनुं एक पकवान [कारखानु
खँड़साल کھنڑسال स्त्री० खांडनुं
खँडहर کھنڈہر **खँडर** کھنڈر पुं० [खंड+घर] खंडेर [टुकडो
खँडिया کھنڈیا स्त्री० नानो खंड–
खँडौरा کھنڈورا पुं० जुओ 'ओला'; एक मीठाई [बखोल
खंतरा کھنترا पुं० खाडो; तराड;
खंता کھنتا पुं० (अल्प० –ती स्त्री०) कोदाळो; पावडो [खाई (२) खाधरो
ख़ंदक़ خندق स्त्री० [अ.] किल्लानी
खंदा کھندا पुं० खोदनारो (२)
خندہ **खंदा** [फा.] हास्य. **–रू, –पेशानी** वि० हसमुखुं
ख़ंदी خندی स्त्री० कुलटा
खंधार کھندھار पुं० [सं. स्कंधावार] छावणी; डेरो; तंबू
खंभ(–भा) (کھنبھ(-بھا पुं० (स्त्री० –भिया) खंभ; थांभलो
खई کھئی स्त्री०.खई; क्षय (२) लडाई (३) झघडो [(२) अनुभवी माणस
खक्खा کھکھا पुं० जुओ 'कहकहा'
खखार کھکھار पुं० कफ इ० जे खांखारीने कढाय छे ['खंखारना'
खखारना کھکھارنا अ०क्रि० खोंखारवुं;
खचरा کھچرا वि० वर्णसंकर (२) दुष्ट
खचाखच کھچاکھچ अ० खचोखच; ठसोठस [खजानची; कोशाध्यक्ष
ख़ज़ानची خزانچی पुं० [फा.]
ख़ज़ाना خزانہ पुं० [अ.] खजानो (२) राजभंडार

खजूर کھجور पुं०; स्त्री० खजूर के तेनुं झाड (२) एक मीठाई. (वि० –री)
खट کھٹ पुं० खट अवाज. **–से** = तरत
खटक کھٹک स्त्री० खटको; डर; चिंता (२) खटकवुं ते
खटकना کھٹکنا अ० क्रि० खटकवुं; खटखट थवुं; मनमां लागवुं (२) डरवुं (३) मनमां चिंता थवी (४) रही रहीने पीडा थवी (५) आखडवुं; झघडवुं
खटका کھٹکا पुं० खटको (२) भय (३) चिंता [(पुं० खटिक)
खटकिन کھٹکن स्त्री० काछियण
खटकीड़ा (–रा) (کھٹکیڑا(-را पुं० मांकण; 'खटमल'
खटखट کھٹکھٹ स्त्री० खटखट (अवाज के पंचात) (२) झघडो. **–टाना** = खटखटाववुं; खखडाववुं
खटना کھٹنا स०क्रि० कमावुं; खाटवुं (२) अ०क्रि० कामधंधे लागवुं
खटपट کھٹپٹ स्त्री० खटखट अवाज (२) अणबनाव; झघडो
खटपाटी کھٹپاٹی स्त्री० खाटलानी पाटी. **–लेना** = (स्त्रीए) रूसणुं लेवुं
खटबुना کھٹبنا पुं० खाटलो भरनारो
खटमल کھٹمل पुं० [खाट+मल = मैल] मांकण
खटमिट्ठा کھٹمٹھا वि० खटमधुरुं
खटवाट کھٹواٹ स्त्री०जुओ 'खटपाटी'
खटाई کھٹائی स्त्री० खटाश के खाटी वस्तु. **–में डालना** = एमनुं एम अनिश्चित पडयुं राखवुं.**—में पड़ना** = एमनुं एम अनिश्चित रहेवुं
खटाना کھٹانا अ० क्रि० खटावुं;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

खाटुं थवुं (२) नभवुं; टकवुं
खटाव کھٹاو پुं० निभाव; गुजारो
खटास کھٹاس स्त्री० खटाश
खटिक کھٹِک पुं० [सं. खट्टिक] काछियो (स्त्री० खटकिन) [खाटलो
खटिया کھٹِیا स्त्री० खाटली; नानो
खटोलना کھٹولنا **खटोला** کھٹولا पुं० 'खटिया' [होना = दिल ऊतरी जवुं
खट्टा کھٹّا वि० खाटुं. जी खट्टा
खट्टा-मीठा کھٹّا مِیٹھا वि० 'खटमिठ्ठा'
खट्टी کھٹّی स्त्री० खाटुं लींबु
खट्वा کھٹوا स्त्री० [सं.] खाटलो
खड़ंजा کھڑنجا पुं० फरस करवा ऊभी ईंटो चणे छे ते
खड़खड़ाना کھڑکھڑانا अ० क्रि० खखडवुं (२) स० क्रि० खखडाववुं
खड़खड़िया کھڑکھڑِیا स्त्री० पालखी
खड़बड़,-ड़ाहट-ड़ी کھڑبڑ،-ڑاہٹ،-ڑی स्त्री० खळभळाट
खड़बड़ाना کھڑبڑانا अ० क्रि० खळभळवुं (२) स० क्रि० खळभळाववुं
खड़ा کھڑا वि० खडुं; ऊभुं (२) तत्पर (३) चालु; जारी. खड़े खड़े = तरत; झटपट. खड़ा जवाब = साफ ना
खड़ाऊँ کھڑاؤں स्त्री० खडाउ; पावडी
खड़िया کھڑِیا **खड़ी** کھڑی स्त्री० खडी; खडीमाटी
खड़ी-बोली کھڑی بولی स्त्री० पश्चिमी हिंदीनो–(दिल्लीनी आसपासनो) एक भेद
खड्ड کھڈّ पुं० बे पहाडो वच्चेनो ऊंडो मोटो खाडो–ऊभी खीण
खड्डा کھڈّا पुं० खाडो
ख़त خط पुं० [अ.] खत; पत्र (२) रेखा (३) दाढीना वाळ (४) हजामत
खत کھت पुं० [सं. क्षत] घा
ख़तना ختنہ पुं० [अ.] सुन्नत; मुसलमानी
ख़तम ختم वि० खलास; पूरुं. –करना = मारी नांखवुं [जोखम; भय
ख़तर(–रा) خطر(-رہ) पुं० [अ.] खतरो;
ख़ता خطا स्त्री० [अ.] भूल; खत्ता (२) अपराध (३) दगो. –होना = खोवावुं; चुकावुं [अपराधी
ख़तावार خطاوار वि० गुनेगार;
खतियाना کھتِیانا स० क्रि० खतववुं
खतियौनी کھتِیونی स्त्री० खातावही (२) खतववुं ते (३) गामनी जमीन महेसूल वगेरेनुं तलाटीनुं पत्रक
ख़ते-इस्तिवा خطِ استِوا पुं० [अ.] भूमध्य रेखा; विषुववृत्त
ख़ते-जद्दी خطِ جدی पुं० [अ.] मकरवृत्त [[अ.] सरळ रेखा
ख़ते-मुस्तक़ीम خطِ مُستقیم पुं०
खत्ता کھتّا पुं० खाडो (२) अन्न संघरवानी जगा (स्त्री०–त्ती)
ख़त्म ختم वि० [अ.] 'खतम'; पूरुं
ख़दंग خدنگ [फा.], –गी स्त्री० तीर
खदबदाना کھدبدانا अ० क्रि० खदबदवुं
खदरा کھدرا वि० नकामुं; रद्दी (२) पुं० खाधरो
ख़दशा خدشہ पुं० [अ.] डर; भय
खदान کھدان स्त्री० खाण
ख़दीव خدیو पुं० [फा.] खुदावंद (२) शहेनशाह (३) मिसरनो खेदीव
खदेड़(–र)ना کھدیڑ(-ر)نا स० क्रि० खदेडवुं; भगाडवुं
खद्दड़,–र کھدّڑ،-ر पुं० खादी

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

खनक کھنک पुं० [सं.] खोदनार (२) खाण (३) भूस्तरशास्त्री (४) स्त्री० खणको
खनकना کھنکنا अ० क्रि० खणखणवुं
खनखनाना کھنکھنانا अ० क्रि० 'खनकना' (२) स०क्रि० 'खनकाना'; खणखणाववुं
खनना کھننا स०क्रि० खोदवुं; खणवुं
खपची-च्ची کھپچی، ۔چّی स्त्री० खपाटियानो नानो टुकडो
खपड़ा,-रा کھپڑا، ۔را पुं० [सं. खर्पर] नळियुं [माटीनुं वासण (२) खोपरी
खपड़ी کھپڑی स्त्री० कूंडा जेवुं एक
खपड़ैल کھپڑیل स्त्री० नळियांनुं छापरुं के घर [मांग (२) समावेश
खपत,-ती کھپت، ۔تی स्त्री० खपत;
खपना کھپنا अ०क्रि० खपवुं (२) हेरान थवुं
खपरा کھپرا पुं० जुओ 'खपड़ा'
खपरैल کھپریل स्त्री० जुओ 'खपड़ैल'
खपाच,-ची کھپاچ، ۔چی स्त्री० 'खपची'; खपाटियुं
खपाना کھپانا स०क्रि० 'खपना'नुं प्रेरक
खप्पर भरना کھپّر بھرنا = खप्परमां दारू वगेरे देवीने चडाववो [गांडपण
ख़फ़क़ान خفقان पुं०[अ.] (वि० –नी)
ख़फ़ा خفا वि०[अ.] नाराज (२) क्रोध–गुस्सामां आवेलुं (नाम,– फ़गी स्त्री०)
ख़फ़ी خفی वि० [अ.] झीणुं; वारीक (अक्षर माटे) (२) छूपुं; गुप्त
ख़फ़ीफ़ خفیف वि०[अ.] थोडुं (२) तुच्छ (३) सामान्य (४) लज्जित
ख़बर خبر स्त्री०[अ.] खबर. –**उड़ना** = अफवा फेलावी. –**लेना** = मदद करवी (२) खबर लई नांखवी; सजा करवी
ख़बरगीर خبرگیر [अ.+ फा.] जासूस (२) संरक्षक; पालक
ख़बरदार خبردار वि० [फा.] होशियार; सावधान (स्त्री० –री)
ख़बररसाँ خبررساں पुं० [अ.+ फा.] खेपियो; दूत [भूत; राक्षस
ख़बीस خبیث पुं० [अ.] खवीस;
ख़ब्त خبط पुं० [अ.] (वि० –ब्ती) गांडपण; धून; रंगीलापणुं
खभरना کھبھرنا स०क्रि० खभळे एम करवुं (२) भेळववुं; मिश्र करवुं
ख़म خم पुं० [अ.] वांकापणुं; झुकाव. –**खाना** = (१) झूकवुं (२) हारवुं. –**ठोकना** = कुस्तीमां जांघ ठोकी तैयार थवुं. –**ठोककर** = दृढतापूर्वक; जोरथी
ख़म-दम خم دم पुं० साहस; पुरुषार्थ
ख़मदार خمدار वि० [फा.] वांकुं; झूकेलुं
ख़मियाज़ा خمیازہ पुं० [फा.] आळसथी अंग मरोडवुं के बगासुं खावुं ते (२) कर्मनुं फळ भोगववुं ते
ख़मीदा خمیدہ वि० [फा.] वळेलुं; झूकेलुं; नमेलुं
ख़मीर خمیر पुं० [अ.] खमीर (२) तमाकुनो शीरो; काकब (३) स्वभाव
ख़मीरा خمیرہ पुं० [अ.] एक जातनी पीवा माटेनी तमाकुनी बनावट (२) वि० पुं० मीठाईमां बनावेली (औषधि)
ख़मीरी خمیری वि० खमीरवाळुं (२) स्त्री० खमीरवाळी एक जातनी रोटी
ख़मोश خموش **ख़मोशी** خموشی 'खामोश;–शी' जुओ
खय کھے स्त्री० क्षय

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ख़यानत خیانت स्त्री० [अ.] बेईमानी; दगो; विश्वासघात

ख़याल خیال पुं०[अ.] ख्याल(विचार; ध्यान; स्मरण) (२) ख्याल – गानपद्धति

ख़यालात خیالات पुं० [अ.] 'ख़याल'नुं ब०व०

ख़याली خیالی वि० [अ.] ख्याली; कल्पित (२) ख्यालने लगतुं

खरक کھرک पुं० [सं. खडक] ढोरनो वाडो के चरो (२) खपाटियांनुं वारणुं (३) स्त्री० जुओ 'खटक'

खरका کھرکا पुं० दांतखोतरणुं. **–करना**=तेनाथी दांत साफ करवा

खरखर کھرکھر अ० ऊंघमां नाक बोलवानो अवाज [(२) आशंका

ख़रख़शा خرخشہ पुं० [फा.] झघडो

ख़रगोश خرگوش पुं० [फा.] 'खरहा'; ससलुं

ख़रच,–चा خرچ،-چا पुं०खरचो; खर्च

खरदरा کھردرا वि० खडबचडुं

ख़र-दिमाग़ خردماغ वि०[फा.] मूर्ख; गधेडानी बुद्धिनुं

ख़रनफ़्स خرنفس वि० [फा.] लंपट

ख़रबूज़ा خربوزہ पुं० [फा.] खडबूचुं

खरभर کھربھر पुं० खळभळ; शोर; गरवड

खरभराना کھربھرانا अ०क्रि०खळभळवुं

ख़रमस्ती خرمستی स्त्री०[फा.] दुष्टता

खरमास کھرماس **खरवाँस** کھرواںس पुं० मंगळ कार्य करवानो–पोष चैत्र–मास

खरसान کھرسان स्त्री० धार काढवानो पथ्थर [(२) सावरणो

खरहरा کھرہرا पुं० 'खरेरा'; खरेरो

खरहरी کھرہری स्त्री० नानो 'खरहरा' (२) एक मेवो; खारेक ?

खरहा کھرہا पुं० ससलुं

खरा کھرا वि० तेज: तीक्ष्ण (२) खरुं (साचुं; साफ; घणुं शेकाई गयेलुं इ०) (३) स्पष्टवक्ता

खराई کھرائی स्त्री० खरापणुं (२) सवारना खावाना समयमां मोडुं थवाथी, टेवने लीधे शरीरमां थती विक्रिया. **–मारना**=नास्तो करवो

खराऊँ کھراؤں स्त्री० जुओ 'खड़ाऊँ'

ख़राद خراد पुं० [फा. ख़र्राद] खराद; संघाडो (२) स्त्री० खरादवानुं काम

ख़रादी خرادی पुं० खरादवानुं काम करनार–खरादी

ख़राब خراب वि० [अ.] खराब; बूरुं; नठारुं (२) बेहाल; दुर्दशामां पडेलुं. (नाम, **–बी** स्त्री०)

ख़राब व ख़स्ता خراب وخستہ वि० [फा.] खराबखास्ता; तद्दन पायमाल

ख़राबा خرابہ पुं०[फा.] बरबादी; खराबी

ख़राबात خرابات स्त्री० [अ.] उज्जड जमीन; खराबो (२) वेश्यावाडो (३) दारूनुं पीठुं

ख़राश خراش स्त्री० [फा.] 'खरोंच'; खसरको; उझरडो; छोलावुं ते

ख़रास خراس स्त्री० [फा. ख़रीस]घंटी

खरिहान کھریہان पुं० जुओ 'खलियान'

खरी کھری स्त्री०'खड़ी'(२)खोळ;'खली'

ख़रीता خریطہ पुं० [अ.] (स्त्री० –ती) थेली (२) खीसुं (३) खरीतो

ख़रीद خرید स्त्री० [फा.] खरीदवुं ते के खरीदेली चीज

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ख़रीद-फ़रोख़्त خریدفروخت स्त्री० [फा.] क्रय-विक्रय (२) खरीदेली चीज
ख़रीदार خریدار पुं० [फा.] खरीदनार; घराक. [खपत; वेचाण
ख़रीदारी خریداری स्त्री० [फा.] घराकी;
ख़रीफ़ خریف स्त्री० [अ.] खरीफ – चोमासु पाक ['खराश' (२) एक पकवान
खरोंच کھرونچ स्त्री० छोलावानुं चिह्न;
खरोंचना کھرونچنا स० क्रि० छोलवुं
खरोट, ०ना کھروٹ,०نا जुओ 'खरोंच, खरोंचना'
ख़रोश خروش पुं० [फा.] शोर-बकोर
खरोष्ठी,–ष्ठी کھروشٹھی,ـشٹھی स्त्री० [सं. ?] खरोष्ठी लिपि
ख़र्च-चा خرچ,-چا पुं० [अ. खर्ज] खरच
ख़र्चीला خرچیلا वि० खरचाळ; उडाउ
ख़र्राच خراچ वि० [फा.] खरचाळ; उडाउ
खर्राटा خراٹا पुं० ऊंघमां नाक बोलवानो अवाज. –भरना, मारना, –लेना = घसघसाट ऊंघवुं
ख़लक़ خلق पुं० खलक; 'खल्क़' जुओ
खलखलाना کھلکھلانا अ० क्रि० खळखळवुं
खलड़ा کھلڑا पुं० खाल; काचुं चामडुं
खलड़ी کھلڑی स्त्री० खालडी; खाल
खलना کھلنا अ० क्रि० वूरुं, माठुं लागवुं
ख़लफ़ خلف पुं० [अ.] पुत्र (२) वारस
खलबल,–ली کھلبل,-لی स्त्री० खळभळ; 'खरभर' [भळवुं (२) खळखळवुं
खलबलाना کھلبلانا अ० क्रि० खळ-
ख़लल خلل पुं० [अ.] खलेल; हरकत
ख़लल-अंदाज़ خلل انداز वि० खलेल पाडनार

ख़लवत خلوت स्त्री० [अ.] एकांत
ख़लवत-ख़ाना خلوت خانہ पुं० खानगी वात माटेनी बेठक; खलवत (२) जनानो
ख़ला خلا पुं० [अ.] खला; खाली जगा (२) आकाश (३) जाजरू [दांतखोतरणुं
ख़लाल خلال पुं० [अ.] (धातुनुं)
ख़लास خلاص वि० [अ.] पूरुं; खलास (२) मुक्त (३) च्युत; भ्रष्ट
ख़लासी خلاصی पुं० खलासी (२) स्त्री० मुक्ति; छुटकारो
खलियान کھلیان पुं० खळुं (२) ढेर
खलियाना کھلیانا स० क्रि० खाल उतारवी (२) खाली करवुं
ख़लिश خلش स्त्री० [अ.] पीडा (२) चिंता (३) डंखवुं ते
खली کھلی स्त्री० खोल [सज्जन; मिलनसार
ख़लीक़ خلیق वि० [अ.] सुशील;
ख़लीज خلیج स्त्री० [अ.] अखात; खाडी
ख़लीता خلیطہ पुं० [फा.] जुओ 'खरीता'
ख़लीफ़ा خلیفہ पुं० [अ.] अध्यक्ष (२) बुजरग (३) खलीफ (४) हजाम (५) दरजी (६) बबरची
ख़लील خلیل पुं० [अ.] साचो मित्र
ख़ल्क़ خلق स्त्री० [अ.] खलक; सृष्टि (२) मनुष्य मात्र
खवा کھوا पुं० खभो
खवाना کھوانا स० क्रि० 'खाना'नुं प्रेरक
ख़वा(–व्वा)स خوا(-وّا)ص पुं० [अ.] खवास; दास
ख़वासिन خواصن स्त्री० दासी; खवासण
ख़वासी خواصی खवासनुं काम; चाकरी
खवैया کھویّا पुं० खानार [खसखस
ख़शख़ाश خشخاش स्त्री० [फा.]

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ख़स خس स्त्री०[फा] वीरणनो वाळो—खस (जेनी टट्टी बने छे) [सरकवुं
खसकना کھسکنا अ० क्रि० खसवुं;
खसखसा کھسکھسا वि० भभरुं; छूटुं (२) बारीक; खसखस जेवुं
ख़सख़ाना خس خانہ पुं०[फा.] खसनी टट्टीओ वांधेलुं घर के ओरडो [‘खसकना’
खसना کھسنا अ० क्रि० (प.) खसवुं;
ख़सम خصم पुं० [अ.] खसम; पति (२) मालिक (३) خصم ‘ख़स्म’ शत्रु
ख़सरा خسرہ पुं० [अ.] तलाटीनुं खेतरोने अंगेनुं पत्रक (२) काचो रोजमेळ (३) ‘खारिश’; खूजली (४) ओरी – माता नीकळे ते
ख़सलत خصلت स्त्री० [अ] स्वभाव; प्रकृति (२) आदत; टेव [नीचे पाडवुं
खसाना کھسانا स० क्रि० नीचे खसेडवुं;
ख़सासत خساست स्त्री० [अ.] ‘खसीस’-पणुं
खसिया کھسیا खसी کھسی पुं० बकरो (२) खसी करेल पशु (३) नपुंसक
ख़सीस خسیس वि० [अ०] कंजूस
खसोट,–टी کھسوٹ،-ٹی स्त्री० (‘खसोटना’ परथी नाम)
खसोटना کھسوٹنا स० क्रि० जोरथी उखाडवुं, खेंचवुं (२) छीनवुं
ख़स्ता خستہ वि० [फा] छूटुं; भभरुं (२) दुःखी (३) भांगेलुं (४) घायल (नाम, –स्तगी)
ख़स्सी خصی पुं० [अ.] जुओ ‘खसी’
खाँखर کھانکھر वि० पोलुं (२) काणांकाणांवाळुं [कमी; ऊणप
खाँग کھانگ पुं० कांटो (२) स्त्री०

खाँचा کھانچا पुं० (स्त्री० –ची) टोपलो; ‘झावा’ [खांड (२) (प.) खाडो
खाँड़ کھانڑ स्त्री० साफ कर्या वगरनी
खाँड़ना کھانڑنا स० क्रि० खंडवुं; तोडवुं (२) चाववुं (३) खांडवुं
खाँड़ा کھانڑا पुं० खांडुं (२) खंड; भाग
खाँभ کھانبھ पुं० ‘खंभा’ (२) परवीडियुं; ‘खाम’ [मां बंध करवुं
खाँभना کھانبھنا स०क्रि० परवीडिया-
खाँवाँ کھانواں पुं० पहोळी खाई
खाँसना کھانسنا अ०क्रि० [सं. कासन] खांसवुं
खाऊ کھاؤ वि० खाउधरुं; खूब खानार
ख़ाक خاک स्त्री० [फा.] खाख; धूळ. –**उड़ना**=नाश थई जवुं; धूळ ऊडवी. –**उड़ाना या छानना**=मार्या मार्या फरवुं. -**छानना**=खूब तपास करवी
ख़ाकसार خاکسار वि०[फा.] अल्प;तुच्छ
ख़ाक-स्या(-सिया)ह خاک سیاہ (-سیاہ) वि० [फा.] धूळधाणी—बळीने खाख थयेलुं
ख़ाका خاکہ पुं० [फा.] कशानी योजनानुं स्वरूप (२) अंदाजपत्र (३) खरडो. –**उड़ाना**=मश्करी करवी
ख़ाकी خاکی वि० [फा.] माटीना रंगनुं (२) वगर पायेलुं खेतर (३) पुं० राख चोळनार एक वैष्णव साधु (४) खाकीशाहनो अनुयायी
खाज کھاج स्त्री० खूजली
खाजा کھاجا पुं० खाद्य (२) खाजुं
खाट کھاٹ स्त्री० खाटलो; पलंगडी
ख़ातमा خاتمہ पुं० [फा.] खातमो (मृत्यु के अंत)

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

खाता کھاتا पुं० वखार (२) खातुं
ख़ातिम خاتم पुं० [अ.] खतम करनार
ख़ातिर خاطر स्त्री० [अ.] खातर; बरदास; सन्मान (२) अ० खातर; माटे —में आना = ध्यानमां आववुं (२) लेखावुं; वखणावुं [इच्छा मुजब
ख़ातिर-ख़्वाह خاطرخواه अ०
ख़ातिर-जमा خاطرجمع स्त्री० [अ.] विश्वास; खातरी [[अ.] आदरसत्कार
ख़ातिर-तवाज़ा خاطرتواضع स्त्री०
ख़ातिरदारी خاطرداری स्त्री० [फा.] खातरदारी; बरदास; आदर [(२) खातरी
ख़ातिरी خاطری स्त्री० खातर; आदर
खाती کھاتی स्त्री० सुतार (२) खोदेली जमीन [घरनी खानदान स्त्री
ख़ातून خاتون स्त्री० [तु.] मोटा
खाद کھاد स्त्री० खातर
खादर کھادر पुं० नीची; क्यारीनी जमीन
ख़ादिम خادم पुं० [अ.] खिदमतगार; नो्कर
खान کھان स्त्री० खाण (२) पुं० खान; सरदार (३) खावुं ते के तेनी रीत के सामग्री
ख़ानए-ख़ुदा خانۂ خدا पुं० [फा.] मस्जिद [खोदनार (२) कडियो
खानक کھانک पुं० खाणियो; खाण
ख़ानक़ाह خانقاه स्त्री० [अ.] फकीरोनो तकियो [खानान; खानोनो खान
ख़ानख़ानाँ خانخاناں पुं० [फा.] खान-
ख़ानगी خانگی वि० [फा.] खानगी; अंगत (२) स्त्री० वेश्या
ख़ानदान خاندان पुं० [अ.] वंश, कुल. —नी वि० खानदानवाळुं; कुलीन. —नियत स्त्री० खानदानी; कुलीनता

ख़ानसामाँ خانساماں पुं० [फा.] खानसामा
खाना کھانا स० क्रि० खावुं (२) करडवुं; डसवुं. मुँहकी खाना = खूब नीचुं जोवुं (२) हारवुं [(जेम के, डाकखाना)
ख़ाना خانہ पुं० [फा.] घर; जगा, खानुं
ख़ाना-ख़राब خانہ‌خراب वि० खराब-खास्ता; पायमाल (२) लफंगुं; 'आवारा' (नाम.—बी) [लडाई (२) आंतर-युद्ध
ख़ाना-जंगी خانہ‌جنگی स्त्री० घरनी
ख़ाना-तलाशी خانہ‌تلاشی स्त्री० [फा.] झडती; तपास [गृहस्थीनुं कामकाज
खानादारी خانہ‌داری स्त्री० [फा.]
ख़ाना-नशीन خانہ‌نشین वि० [फा.] (नाम.—नी) कामकाज छोडी घर पकडीने बेठेलुं
ख़ाना-पुरी خانہ‌پری स्त्री० [फा.] कोठानां खानां भरवां ते (२) वखत विताडवो ते [(नाम,—शी) घरवार वगरनुं
ख़ाना-बदोश خانہ‌بدوش वि० [फा.]
ख़ाना-साज़ خانہ‌ساز वि० [फा.] घेर बनेलुं
ख़ाम خام वि० [फा.] (नाम, —मी) कमी; अधूरुं; काचुं; खामीवाळुं.—करना = ढांकवुं, वन्ध करवुं
खाम کھام पुं० 'खांभ'; परबीडियुं (२) सांधो (३) खंभ; थांभलो
ख़ाम-ख़याली خام‌خیالی स्त्री० [फा.] खोटो — भूलभरेलो ख्याल [अ० खामुखा
ख़ामख़ाह(-ही) (خواہ‌مخواہ(-ی
खामना کھامنا स० क्रि० 'खांभना' (२) माटी के लोटथी कशानुं मों वन्ध करवुं
ख़ामोश خاموش वि० [फा.] चूप; शांत; मौन (नाम, -शी)

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ख़ायफ़ خائف वि० [अ.] कायर; डरपोक

ख़ाया خایہ पुं० [फा.] मरघीनुं ईंडुं (२) अंडकोश

खार کھار पु० क्षार (२) खारी माटी (३) धूल

ख़ार خار पुं० [फा.] कांटो (२) खार; द्वेष. -खाना = दाझे बळवुं; द्वेष राखवो

खारवा کھاروا पुं० खारवो; खलासी (२) लाल जाडुं एक जातनुं कपडुं; 'खारुवा'

खारा کھارا वि० खारुं (२) पुं० एक चोखंडो टोपलो (३) [फा.] एक जातनुं लीटीदार कपडुं

खारिक کھارک पुं० खारेक

ख़ारिज خارج वि० [अ०] बहिष्कृत; बातल (२) अलग; भिन्न [[फा.] खूजली

ख़ारिश(-श्त) (خارش(-شت) स्त्री०

खारी کھاری वि० खारुं, 'खारा'

खारुआँ(-वा) (کھاروآں(-وا) पुं० एक जातनो लाल रंग के ते रंगवाळुं कपडुं

खाल کھال स्त्री० खाल; चामडी (२) नीची जमीन (३) खाडी (४) खाली जगा

ख़ाल خال पुं० [अ.] शरीर परनो तल

ख़ाल-ख़ाल خال خال वि० कोई कोई; थोडुंक; एकलदोकल

खाला کھالا वि० नीचुं. —ऊँचा = ऊंचुं-नीचुं; असमान (२) साडुंनरसुं

ख़ाला خالہ स्त्री० [अ.] मासी.—जीका घर = सहेलुं काम

ख़ालिक़ خالق पुं० [अ.] सरजनहार; ईश्वर

ख़ालिस خالص वि० [अ.] शुद्ध; निर्भेळ

ख़ालिसा خالصہ पुं० [अ.] खालसा — सरकारी जमीन (२) शीख

ख़ाली خالی वि० खाली. —जाना = खाली नकामुं जवुं (जेल निशान)

ख़ालू خالو पुं० [अ.] मासो

ख़ाविंद خاوند पुं० [फा.] खसम; पति (२) मालिक

ख़ास خاص वि० [अ.] खास; विशेष; 'आम'थी ऊलटुं (२) पोतानुं; खुद. —कर = खास करीने; प्रधानतः [मंत्री

ख़ास-क़लम خاص قلم पुं० [अ.] खानगी

ख़ासगी خاصگی पुं० [अ०] राजा के उमरावनो साथी (२) स्त्री० रखात

ख़ासदान خاصدان पुं० [अ.+फा] पानदानी

ख़ास-बरदार خاص بردار पुं० [फा.] राजा के मोटा सरदार आगळ चालतो सिपाही

ख़ासा خاصہ पुं० [अ.] राजभोग; मोटा लोकनुं खाणुं (२) एक जातनुं मलमल (३) वि० खासुं; रूडुं (४) स्वस्थ; नीरोगी (५) सुंदर (६) पूरुं

ख़ासियत خاصیت स्त्री० [अ.] खास गुण; लक्षण; स्वभाव; विशेषता

ख़ास्सा خاصہ पुं० [अ.] खास गुण; खासियत

ख़ाह-मख़ाह خواہ مخواہ अ० खामुखा

खिँचना کھنچنا अ०क्रि० खेंचवुं (२) अनुराग कम थवो (३) भाव तेज थवो

खिँचाई کھنچائی अ०क्रि० खेंचवानी क्रिया के तेनी मजूरी

खिचड़वार کھچڑوار पुं० मकरसंक्रांति

खिचड़ी کھچڑی स्त्री० [सं. कृसर] खीचडी (२) 'खिचडवार.'—पकाना = गुप्त कांई सलाह थवी. ढाई चावलकी खिचडी अलग पकाना = सौनी संमति विरुद्ध के अलग कांई करवुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

खिचाँव کھچاؤ पुं० खेंच; ताण

खिजलाना کھجلانا अ०क्रि० खिजावुं (२) स०क्रि० खीजववुं [पानखर ऋतु

ख़िज़ाँ خزاں स्त्री० [फा.] हेमन्त;

ख़िज़ाब خضاب पुं० [अ] वाळनो कलप

ख़िजालत خجالت स्त्री० [अ] शरम; लज्जा (खिझाना–प्रेरक)

खिझना کھجھنا अ०क्रि० जुओ 'खीजना'

खिड़की کھڑکی स्त्री० बारी

ख़िताब خطاب पुं० खिताब; इलकाब

ख़ित्ता خطہ पुं० [अ.] देश; प्रदेश

ख़िदमत خدمت स्त्री० [अ.] सेवा; बरदासचाकरी

ख़िदमत-गुज़ार خدمت‌گذار वि० [फा.] (नाम,–री) स्वामिभक्त सेवक

खिदमती خدمتی वि० खिदमतगार; सेवा करनार (२) खिदमत संबंधी

खिनखिनाना کھنکھنانا अ०क्रि० नाकमांथी गणगणता रोवुं ['खयानत'

ख़ियानत خیانت स्त्री० जुओ

खियाना کھیانا अ०क्रि० घसाई जवुं (२) 'खिलाना'

ख़िरद خرد स्त्री० [फा.] अक्कल

ख़िरद-मंद خردمند वि० [फा.] अकलमंद; बुद्धिशाळी [रायण के रायणुं

खिरनी کھرنی स्त्री० [क्षीरिणी]

ख़िरमन خرمن पुं० [फा.] जुओ 'खलियान' [गुजारी; सांथ (२) खंडणी

ख़िराज خراج पुं० [अ] कर; माल-

ख़िराम خرام स्त्री० [फा.] चाल (२) मस्त चाल

ख़िरामाँ خراماں वि० [फा.] मस्तानी चाले चालनारुं. –ख़िरामाँ=धीरे धीरे; मस्त चाले (चालवुं) [कूदतुं

खिलंदरा(ड़ा) کھلندرا(-ڑا) वि० खेलतुं

ख़िलअत خلعت स्त्री० [अ.] खिल्लत; राजा तरफथी माननो पोशाक

ख़िलक़त خلقت स्त्री० [अ.] सृष्टि (२) भीड

खिलकौरी کھلکوری स्त्री० खेल; गमत

खिलखिलाना کھلکھلانا अ०क्रि० खीखी हसवुं ['खिलअत' जुओ

खिलत(–ति) کھلت(-ت) स्त्री०

खिलना کھلنا अ०क्रि० खीलवुं (२) शोभवुं (३) वच्चेथी फाटवुं (४) अलग अलग थवुं; छूटुं पडवुं

ख़िलवत خلوت स्त्री०[अ.]'खलवत'; एकांत जगा. –ख़ाना='खलवत-खाना'

खिलवाड़ کھلواڑ पुं० जुओ 'खेलवाड़'

खिलाई کھلائی स्त्री० खावुं के खवडावुं ते (२) आया; बच्चाने राखनार स्त्री

खिलाऊ کھلاؤ वि० उदार

खिलाड़(–ड़ी) کھلاڑ(-ڑی) पुं० (स्त्री० –ड़िन) खेलाडी (२) जादूगर

खिलाना کھلانا स०क्रि० 'खेलना', 'खाना', 'खिलना'नुं प्रेरक [विरुद्ध

ख़िलाफ़ خلاف वि० [अ.] सामेनुं;

ख़िलाफ़-गोई خلاف گوئی स्त्री० [फा.] जूठुं बोलवुं ते

ख़िलाफ़त خلافت स्त्री० [अ.] इस्लामना खलीफनुं पद

ख़िलाफ़-दस्तूर خلاف دستور

ख़िलाफ़-मामूल خلاف معمول वि० [फा.] रूढि विरुद्ध

ख़िलाफ़-वर्ज़ी خلاف ورزی स्त्री० [अ.+फा.] अवज्ञा (२) अयोग्य वर्तन

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ख़िलाल خلال स्त्री० [अ.] रमत, बाजीमां हार (२) जुओ 'खलाल' (३) अंतर

खिलौना کھلونا पुं० खिलोणुं; रमकडुं

ख़िल्त خلط पुं० [अ.] शरीरनी कफ धातु

खिल्त-भिल्त خلط ملط वि० मिश्रित भेगुं [मजाक (२) पाननुं मोटुं बीडुं (३) खीली

खिल्ली کھلّی स्त्री० खेल; हांसी;

ख़िश्त خشت स्त्री० [अ.] ईंट (वि० –श्ती) ['खसकना' जुओ

खिसकना کھسکنا अ० क्रि०

खिसाना کھسانا अ० क्रि० जुओ 'खिसियाना' [खोट; हानि

ख़िसारा خسارہ पुं० [अ.] घट;

खिसियाना کھسیانا अ०क्रि० खिसियाणुं पडवुं; शरमावुं (२) रिसावुं

खिसी کھسی स्त्री० शरम (२) धृष्टता

खींच کھینچ स्त्री० खेंच

खींचतान کھینچ تان, **खींचाखींची** کھینچا کھینچی, **खींचातानी** کھینچا تانی स्त्री० खेंचताण

खींचना کھینچنا स०क्रि० खेंचवुं

खीज,–झ (کھیج -جھ) स्त्री० खीज

खीज(झ)ना کھیجنا (-جھنا) अ० क्रि० खीजवुं; खिजावुं

खीन کھین वि० क्षीण [नाम ता, –ताई]

खीर کھیر स्त्री० दूधपाक

खीर चटाना کھیر چٹانا बाळकने पहेलवहेलुं अन्नप्राशन करावvुं

खीरा کھیرا पुं० [सं. क्षीरक] काकडी जेवुं एक फळ

खीरी کھیری स्त्री० ढोरनुं बावलुं; 'बाख' (२) जुओ 'खिरनी'

खील کھیل स्त्री० धाणी (२) कील; खीली

खीली کھیلی स्त्री० 'खिलली'; पाननो बीडो [मस्ती

खीवन,–नि کھیون، ـن स्त्री० मदनी

खीस کھیس स्त्री० खीज; क्रोध (२) लज्जा; शरम (३) दांतरापणुं (४) करेडुं (५) वि० नष्ट; पायमाल [(२) थेली

खीसा کھیسا पुं० [फा. कीसा] खीसुं

खुआर کھوار वि० खुवार; 'ख्वार' (नाम –री) [निर्धन

खुक्ख کھکھ वि० [शुष्क] खाली;

ख़ुगीर خوگیر पुं० [फा. ख़ोगीर] खोगीर; घोडानुं जीन; नमदो. –की भरती = नकामी वस्तुओ के लोकोनो जथो

खुचर کھچر **खुचुर** کھچر स्त्री० खणखोद; दोषदृष्टि

खुजलाना کھجلانا स० क्रि० खंजवाळवुं (२) अ० क्रि० खंजवाळ आववी

खुजलाहट کھجلاہٹ स्त्री० खंजवाळ; खूजली

खुजली کھجلی स्त्री० खूजली

खुजाना کھجانا स०क्रि० (२) अ०क्रि० जुओ 'खुजलाना'

खुटक کھٹک स्त्री० 'खटक'; खटको; आशंका

खुटना کھٹنا अ०क्रि० खूटवुं; पूरुं थवुं

खुटपन(–ना) کھٹپن (-نا) पुं०; खूटाई स्त्री० खोटापणुं; दोष

खुटाना کھٹانا अ०क्रि० 'खुटना' जुओ

खुट्टी کھٹّی स्त्री० रेवडी

खुट्ठी کھٹّھی स्त्री० जुओ 'खुरंड

खुड्डी, (–ड्ढी) کھڈّی، (-ڈھی) स्त्री० जाजरूनो खाडो के पगनी बेठक

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

.खुतबा خُطبہ पुं० [अ.] तारीफ; स्तुति (२) प्रवचन (जेमके, जुमानी नमाज बाद, पेगंबर वगेरेनी प्रशंसा करीने अपातुं

खुत्थी,-थी کھُتّھی،-تھی स्त्री० खूंपरो; जडियुं (२) अनामत (३) पैसा राखवानी वांसळी (४) संपत्ति

.खुद خُود अ० [फा.] स्वयं, जाते. –ब .खुद = आपोआप [[फा.] आत्महत्या

.खुदक(कु)शी خُودک(کُ)شی स्त्री०

.खुद-काम,-ग़रज़ خُودکام،-غرض वि० [फा.] स्वार्थी; आपमतलबी

.खुदकुशी خُودکُشی स्त्री० जुओ '.खुदकशी' [स्त्री० स्वमान

.खुददार خُوددار वि० स्वमानी. –री

खुदना کھُدنا अ० क्रि० खोदावुं

.खुद-नुमा خُودنُما वि० [फा.] (नाम, –माई स्त्री०) अभिमानी; आप-वडाई करनार

.खुद-परस्त خُودپرست वि० [फा.] स्वार्थी; मतलबी (२) मगरूर [स्वतन्त्र

.खुद-मुख़तार خُودمُختار वि० [फा.]

खुदरा کھُدرا पुं० फुटकर चीज

.खुदरौ خُودرَو वि० [फा.] आपोआप ऊगनारुं; जंगली (झाड के छोड)

खुदवाई کھُدوائی स्त्री० खोदवानुं काम के मजूरी

खुदवाना کھُدوانا स० क्रि० खोदाववुं

.खुद-सिताई خُودستائی स्त्री० [फा.] आत्मश्लाघा

.खुदा خُدا पुं० खुदा; परमेश्वर

खुदाई کھُدائی स्त्री० खोदवानुं काम के मजूरी

.खुदाई خُدائی स्त्री० [फा.] ऐश्वर्य

.खुदाका घर خُداکاگھر पुं० मसीद

.खुदा-तर्स خُداترس वि० [फा.] ईश्वरथी डरनार (२) दयाळु [ईश्वरदत्त

.खुदा-दाद خُداداد वि० [फा.]

.खुदा नख़्वास्ता خُدانخواستہ = खुदा न करे; न करे नारायण –

.खुदाया خُدایا अ० [फा.] या खुदा! हे राम!

.खुदावंद خُداوند पुं० [फा.] मालिक; स्वामी (२) मोटा लोक माटे संबोधन – खुदावंत

.खुदा-हाफ़िज़ خُداحافظ श० प्र० [फा.] खुदा-हाफेज; 'ईश्वर तमारुं रक्षण करो' एवो विदाय-बोल

.खुदी خُودی पुं० [फा.] अभिमान; शेखी

खुद्दी کھُدّی स्त्री० चोखादाळ वगेरेनुं कोरसुं

.खुनक خُنک वि० [फा.] ठंडुं; शीत

.खुनकी خُنکی स्त्री० [फा.] ठंडक; शरदी

खुनस کھُنس स्त्री० (वि०, –सी) खुन्नस; क्रोध

खुनसाना کھُنسانا अ० क्रि० क्रोधे भरावुं

.खुफ़िया خُفیہ वि० [अ.] गुप्त; छूपुं

ख़ुफ़िया-पुलीस خُفیہ پُولیس स्त्री० छूपी पोलीस

.खुम خُم पुं० [फा.] दारूनुं वासण

.खुम-कदा,-ख़ाना خُمکدہ،-خانہ पुं० [फा.] दारूनी दुकान [मुसलमान फकीर

.खुमरा خُمرا पुं० (स्त्री०, –री) एक

.खुमार خُمار [अ.] पुं०, –री स्त्री० खुमारी; मद (२) नशो ऊतर्ये जणाती थकावट (३) जागरणनी असर

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

खुमी کھُمی स्त्री० दांतमां जडावाती सोनानी खीली (२) हाथीना दांत पर चडावाती खोळी (३) बिलाडीना टोप जेवी वनस्पति

खुर کھُر पुं० [सं.] चोपगानी खरी

खुरखुरा کھُرکھُرا वि० खडबचडुं; 'खरदरा'

खुरचन کھُرچن स्त्री० खुरचन; उखाडी उझरडी एकठुं करेलुं ते

खुरचना کھُرچنا [सं. क्षुरण] उखाडवुं; उझरडवुं [मोटो थेलो

.खुरजी خُرجی स्त्री०[फा.] खुरजी (२)

खुरदरा کھُردرا वि० जुओ 'खरदरा'

खुरदा کھُردا पुं० जुओ '.खुर्दा'. –करना = परचूरण करावबुं, वटावबुं

खुरपका کھُرپکا पुं० ढोरनो (मों के खरीनो) एक रोग [खूरपी

खुरपा کھُرپا पुं० [सं. क्षुरप्र] मोटी

खुरपी کھُرپی स्त्री० खूरपी

.खुरमा خُرما पुं० [अ.] खुरमुं–एक मीठाई (२) खारेक [खुरशेद; सूरज

.खुरशीद خُورشید पुं० [फा.]

.खुराक خُوراک स्त्री० [फा.] खोराक

.खुराकी خُوراکی स्त्री० [फा.] खोराकी

.खुराफ़ात خُرافات स्त्री० [अ.] बेहूदी नकामी वात (२) गोळ (३) बखेडो

.खुरिश خُورِش स्त्री० [फा.] खावा-पीवानी सामग्री; सीधुंसामान

खुरी کھُری स्त्री० खरीनुं चिह्न

.खुर्द خُرد वि० [फा.] नानुं;छोटुं;सूक्ष्म

.खुर्दबीन خُردبین स्त्री० [फा.] सूक्ष्मदर्शक यंत्र [भ्रष्ट; खेदानमेदान

.खुर्दबुर्द خُردبُرد अ०[फा.] नष्ट-

खुर्दरा کھُردرا वि० 'खुरदरा' जुओ

.खुर्दा خُردہ पुं० [फा.] परचूरण; खुरदो (२) नानी मोटी चीज

.खुर्रम خُرّم वि०[फा.] प्रसन्न; खुश (नाम –मी) [(३) लुच्चुं; चालाक

खुर्राट کھُرّانٹ वि० वृद्ध अनुभवी

खुलना کھُلنا अ०क्रि०खूलवुं.खुलकर = खुलासाथी; बरोबर

खुला کھُلا वि० खुल्लुं

.खुलासा خُلاصہ वि० [अ.] खुल्लुं (२) पुं० सारांश (३) खुलासो

.खुलूस خُلُوص पुं०[अ.] सरळता; पवित्रता (२) श्रद्धा

खुले आम, –ख़ज़ाने, –मैदान, کھُلےعام، ـخزانے، ـمَیدان

खुल्लमखुल्ला کھُلّمکھُلّا अ० जाहेरमां; खुल्लंखुल्ला

.खुल्क़ خُلق पुं०[अ.]सुशीलता;सज्जनता

.खुश خُوش वि० [फा.] खुशी; राजी (२) सारुं [भले पधार्या

.खुश आमदेद خُوش آمدید [फा.]

.खुश-क़िस्मत خُوش قِسمت वि० (नाम, –ती स्त्री०) नसीबवान

.खुश-ख़त خُوش خط वि० [फा.] सुंदर अक्षरवाळुं (२) पुं० सुंदर लखाण

.खुशख़बर خُوش خبر वि०[फा.] खुश खबर कहेनार [खुश खबर;शुभ समाचार

.खुश-ख़बरी خُوش خبری स्त्री०[फा.]

.खुश-ख़ुल्क़ خُوش خُلق वि० [फा.] उत्तम स्वभाववुं; सज्जन

.खुश-गवार خُوش گوار वि० [फा.] प्रिय; मनोहर

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

.ख़ुशगुलू خوش گلو वि० [फा.] मधुर स्वरवाळुं

.ख़ुश-ज़ायका خوش ذائقہ वि०[फा.] स्वादिष्ट [सासु

.ख़ुश-दामन خوش دامن स्त्री०[फा.]

.ख़ुश-वक़्त خوش بخت वि० [फा.] सुखी [सुगन्ध. ०दार वि० सुगन्धी

.ख़ुश-बू خوشبو स्त्री० [फा.] खुशबो;

.ख़ुश-हाल خوشحال वि० [फा.] खुशाल; सुखी

.ख़ुशामद خوشامد स्त्री०[फा.]खुशामत

.ख़ुशामदी خوشامدی वि० [फा.] खुशामतियुं. -टट्टू पुं० खुशामतियो

.ख़ुश्क خشک वि० [फा.] शुष्क; सूकुं; नीरस. -साली स्त्री० सूकुं वर्ष

.ख़ुश्की خشکی स्त्री० [फा.] शुष्कता (२) खुशकी;

ख़ुसर خسر पुं० [फा.] ससरो

ख़ुसरवाना خسروانہ वि०[फा.] शाही; राजवी स्थळ

ख़ुसरू خسرو पुं० [फा.] बादशाह

ख़ुसिया خصیہ पुं०[अ.] अंडकोश

ख़ुसूफ़ خسوف पुं० [अ.] चंद्रग्रहण

ख़ुसूमत خصومت स्त्री०[अ.]दुश्मनी

ख़ुसूस خصوص अ० खसूस; खास

ख़ुसूसन् خصوصاً अ० [अ.] खास करीने;खसूस [[अ.] खासियत;विशेषता

ख़ुसूसियत خصوصیت स्त्री०

.ख़ूँख़ार خونخوار वि० [फा.] लोही पीनार (२) खूनखार; क्रूर; भयंकर

खूँट کھونٹ पुं० खूणो (२) तरफ; बाजु (३) खंड (४) स्त्री० काननो मेल (५) पूछपरछ; टोकवुं ते

खूँटना کھونٹنا स०क्रि० पूछवुं गाछवुं; टोकवुं (२) खूटवुं; कम थवुं

खूँटा کھونٹا पुं० ढोरनो खीलो; खूंटो

खूँदना کھوندنا अ०क्रि० खूंदवुं; गूंदवुं (२) ऊछळीने गदडवुं

.ख़ूँ-रेज़ خونریز वि०[फा.]लोही रेडनारुं

.ख़ूँ-रेज़ी خونریزی स्त्री०[फा.]खूनरेजी

.ख़ू خو स्त्री० [फा.] आदत; खो

खूटना کھوٹنا अ० क्रि० खूटवुं–कम थवुं के पूरुं थवुं (२) बंध थवुं

खूद, کھود खूदड़(-र) کھودڑ(-ر) पुं० वस्तुने साफ कर्ये नकामो रहेतो कचरो; कचरापटी

.ख़ून خون पुं० [फा.] खून(लोही;हत्या) (वि० –नी खूनी.) -सफ़ेद होना= स्नेह सुजनता जतां रहेवां

.ख़ूब خوب वि० [फा.] अच्छुं; उमदा (२) अ० अच्छी रीते

.ख़ूब-कलाँ خوب کلاں स्त्री० [फा.] एक घासनां बीज

.ख़ूबानी خوبانی स्त्री० [फा.] जरदालु

.ख़ूबी خوبی स्त्री० [फा.] भलाई; उमदापणुं (२) विशेषता; खूब्री

.ख़ूसट,-र کھوسٹ ,-ر पुं० उल्लु (२) वि० शुष्क; अरसिक

खेकसा کھیکسا खेखसा کھیکھسا पुं० कंकोडुं [गाम; खेडुं

खेड़ा کھیڑا पुं० [सं. खेट] नानुं

खेत کھیت पुं० खेतर (२) रणक्षेत्र. –आना=लडाईमां मरवुं. -कमाना= खेडखातर करी सारी खेती करवी (२) पाक उत्पन्न करवो. –करना=लडवुं; युद्ध करवुं. –रहना='खेत आना' जुओ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

खेतिहर کھیتہر पुं० खेडूत
खेतीबाड़ी(-री) (کھیتی باڑی(-ری) स्त्री० खेती; खेतीवाडी [पीछो पकडवो
खेदना کھیدنا सं०क्रि० खदेडवुं (२)
खेदा کھیدا पुं शिकार
खेना کھینا सं०क्रि० हलेसवुं; नाव हांकवी (२) समय काढवो
खेप کھیپ स्त्री० आंटो; फेरो (२) एक आंटामां लदाईने अणाय तेटलुं. -भरना=खेपनो भार लादवो
खेपना کھیپنا सं०क्रि० [सं. क्षेपण] विताडवुं; गुजारवुं [गायन के नाच
खेमटा کھیمٹا पुं० एक प्रकारनुं
ख़ेमा خیمہ पुं० [अ.] तंबू. -गाह पुं० ज्यां घणा तंबू लाग्या होय ते जगा
खेलवाड़ کھیلواڑ पुं० खेल; क्रीडा; तमासो (२) गमत; मजाक
खेलवाड़ी کھیلواڑی वि० भारे रमनार (२) मजाकी; विनोदी
खेलाड़ी کھیلاڑی वि० जुओ 'खेलवाड़ी' (२) पुं० खेलाडी (३) तमासो करनार
खेलार کھیلار पुं० जुओ 'खेलाड़ी'
खेवट کھیوٹ पुं० खेवट; सुकानी (२) तलाटीनो एक चोपडो
खेवना کھیونا सं०क्रि० 'खेना'; नाव चलाववी
खेवा کھیوا पुं० नावमां नदी पार करवी ते के तेनुं भाडुं (२) वार; समय
खेवाई کھیوائی स्त्री० नाव चलाववी ते के तेनी मजूरी
.खेश خویش वि० [फा. ख्वेश] पोतानुं (२) पुं० सगुं

खेस کھیس पुं० ओढवा पाथरवा माटेनी एक जातनी जाडी चादर
खेह(०र) (ر०)کھیہ स्त्री०खेर;खेरंटो;धूळ
खैर کھیر पुं० खेर वृक्ष [खेर; भले
ख़ैर خیر स्त्री०[फा] क्षेमकुशळ(२) अ०
ख़ैरअंदेश خیراندیش, -ख़्वाह -خواہ वि०[फा.] शुभचिंतक; खेरखाह
ख़ैर-आफ़ियत خیرعافیت [फा.] क्षेमकुशळ
.खैर-बाद خیرباد पुं० [फा.] 'कुशळ हो' एवो विदाय-बोल
.खैर-मक़दम خیرمقدم पुं० [अ.] स्वागत; भले पधारो
.खैरात خیرات स्त्री० [अ.] खेरात; पुण्यदान(वि०-ती) [खेरियत;राजीखुशी
.खैरियत خیریت स्त्री० [फा.]
खोंच کھونچ स्त्री० खूंच (जेम के, कपडामां कांटो भरावाथी)
खोंड़ा کھونڑا वि० खांडुं; अपंग (२) आगला दांत विनानुं
खोंता کھونتا पुं० माळो (पक्षीनो)
खोंसना کھونسنا सं०क्रि० खोसवुं
खोई کھوئی स्त्री० धाणी (२) शेरडीनो कूचो(३)वरसादमां माथे ओढातो कामळो
खोखला کھوکھلا वि० पोलुं
खोगीर کھوگیر पुं० [फा. ख़ोगीर] घोडानुं जीन; नमदो
खोज کھوج स्त्री० खोळ; तपास
खोजना کھوجنا सं० क्रि० खोळवुं; ढूंढवुं; तपासवुं [खोळ करनार; जासूस
खोजी,(-जिया) کھوجی،(-جیا) पुं०
खोट کھوٹ स्त्री० [सं.] दोष; बूराई (२) हलकी वस्तुनुं मिश्रण

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

खोड़ کھوڑ स्त्री० देवनो कोप
खोड़रा کھوڑرا पुं०कोटर;झाडनी बखोल
खोता کھوتا पुं० पक्षीनो माळो
ख़ोद خود पुं० [फा.] बख्तरनो टोप
खोदना کھودنا स० क्रि० खोदवुं (२) कोतरवुं (३) भोंकवुं; खोसवुं; खोरवुं
खोदाई کھودائی स्त्री० 'खुदाई'
खोना کھونا स०क्रि० खोवुं (२) वगाडवुं (३) अ०क्रि० खोवावुं [खूमचो
खोन्चा کھونچا पुं० [फा. ख्वान्चा]
खोपड़ा,–रा کھوپڑا،-را पुं०खोपरी (२) माथुं (३) कोपरुं के नारियेळ
खोपड़ी,–री کھوپڑی،-ری स्त्री० खोपरी के माथुं
खोपा کھوپا पुं० छापरा के मकाननो रस्ता पर पडतो खूणो; करो (२) अंबोडो
ख़ोय خوے स्त्री० [फा. ख़ू] खो; आदत
खोया کھویا पुं० 'खोवा'; मावो
खोर کھور स्त्री० सांकडी गली(२) स्नान (३) ढोरनी गमाण (४) जुओ 'खोड़'
ख़ोर خور वि०[फा.] खानार (समासमां. उदा० नशाखोर)
खोरना کھورنا अ० क्रि० नाहवुं
खोरा کھورا पुं० कटोरो (२) पाणीनुं पात्र (३) वि० खोडुं; अपंग; 'खोंड़ा'
खोल (خول) کھول पुं० खोळ; गलेफ (२) उपरनी चामडी(जे प्राणी उतारे छे); कांचळी (३) मोटो ओछाड
खोली کھولی स्त्री० खोळ; गलेफ
ख़ोशा خوشہ पुं० [फा.] अनाजनुं डूंडुं के फळनी लूम
खोह کھوہ स्त्री० गुफा; खो

खौं کھَوں स्त्री० खाडो (२) अन्न राखवानुं भोंयरुं
ख़ौज़ خَوض पुं० [अ.] गहन विचार
ख़ौफ़ خَوف पुं० [अ.] खोफ; डर (वि० -नाक)
खौर کھَور स्त्री० तिलक; 'टीका' (२) स्त्रीओनुं माथानुं एक घरेणुं
खौरना کھَورنا स०क्रि० तिलक करवुं (२) 'खौर' पहेरवुं
खौलना کھَولنا अ० क्रि० ऊकळवुं
खौलाना کھَولانا स० क्रि०प्रवाही गरम करवुं [खेल; क्रीडा
ख़्याल خیال पुं० जुओ 'ख़याल' (२)
ख़्याली خیالی वि० कल्पित (२) खेल करनार. –पुलाव पकाना=शेखचल्लीना तरंग करवा [ख्रिस्ती
ख्रिष्टान کھرِسٹان पुं० 'क्रिस्तान';
ख्रीष्ट کھرِیسٹ पुं० ईशु ख्रिस्त
ख़्वाँ خواں वि० [फा.] (समासने अंते) कहेनार, गानार, पढनार एवा अर्थमां
ख़्वाँदा خواندہ वि० [फा.] भणेल; शिक्षित
ख़्वाजा خواجہ पुं० [फा.] मालिक; सरदार (२) सद्‌गृहस्थ (३) व्यंढळ
ख़्वाजा-सरा خواجہ سرا पुं० [फा.] खोजो; रणवासमां राखवा नपुंसक बनावेलो ते
ख़्वान خوان पुं० [फा.] थाळ; मोटी थाळी
ख़्वानचा خوانچہ पुं० [फा.] 'खोन्चा'; खूमचो (२) नानी थाळी
ख़्वाब خواب पुं०[फा.] निद्रा (२) स्वप्न
ख़्वार خوار वि० [फा.] [नाम,–री स्त्री०] खुवार; पायमाल (२) तिरस्कृत

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ख़्वास्तगार خواستگار वि० [फा.] [नाम, –री स्त्री.] इच्छुक

ख़्वाह خواه अ० [फा.] अथवा (२) स्त्री० इच्छा

ख़्वाह-मख़्वाह خواه مخواه अ०[फा.] जरूर; अवश्य; खामुखा

ख़्वाहिश خواہش स्त्री० [फा.] खाएश; इच्छा

ग

गंग-बरार گنگ برار पुं०[गंगा + फा. बरार] गंगानो के कोई नदीनो कांप ठरी नीकळी आवेली जमीन; 'डेल्टा'

गंग-शिकस्त گنگ شکست पुं० [गंगा + फा. शिकस्त] नदीथी तणाई के धोवाई गयेली जमीन

गंगाल گنگال पुं० 'कंडाल'; धातुनुं पाणीनुं एक मोटुं वासण

गंगालाभ گنگالابھ पुं० [सं.] मृत्यु

गंगासागर گنگاساگر पुं० गंगानो समुद्र-संगम (२) एक जातनी मोटी झारी

गंज گنج पुं० माथानी ताल (२) स्त्री० खजानो (३) ढेर; गंज

गंजा گنجا वि० माथे तालवाळुं

गँजिया گنجیا स्त्री० जाळीदार गूंथेली थेली [गंजी; ढग

गंजी گنجی स्त्री० गंजीफराक (२)

गंजी گنجی गंजेड़ी گنجیڑی वि० गंजेरी [गंजीफो

गंजीफ़ा گنجیفہ पुं० [फा.] पानांनो

गँठकटा گٹھکٹا पुं०जुओ 'गिरहकट'

गँठजोड़ा گٹھجوڑا गँठबंधन گٹھبندھن पुं० वर कन्यानां वस्त्र गांठवानी क्रिया

गँडा گنڈا पुं० गांठ (२) मंतरेलो दोरो (३) पक्षीना गळानो कांठलो (४) आडी लीटीओनी हार; चटापटा (जेम के साप पर) (५) चार कोडी जेटलां दाम

गँड़ासा گنڈاسا पुं० (स्त्री० –सी) घासचारो कापवानुं ओजार

गंदगी گندگی स्त्री० [फा.] गंदकी

गँदला گندلا गंदा گندہ [फा.] वि० गंदुं

गंदुम گندم पुं० [फा., सं. गोधूम]घउं

गंदुमी گندمی वि० घउंवर्णुं

गंधी گندھی पुं० तेल अत्तर वेचनार (२) वरसादमां थतुं मांकणियुं जीवडुं

गँव گنو स्त्री० अवसर; मोको (२) मतलब; प्रयोजन; (३) उपाय; युक्ति

गँवई گنوئی स्त्री० (वि. –इयाँ) गामनी वस्ती [गुमाववुं

गँवाना گنوانا स० क्रि० (सं. गमन)

गँवार,–रू گنوار، -رو वि० गमार (२) गामडियुं

गँवारी گنواری स्त्री० गमारपण (२) गमार स्त्री० (३) वि० गमार जेवुं (४) बदसूरत

गँसना گنسنا स० क्रि० बरोबर जकडवुं के गांठवुं के बांधवुं (२) ठांसीने वणवुं (३) अ० क्रि० ठसोठस वणावुं के भरावुं; ठांसावुं [ठांसेलुं

गँसीला گنسیلا वि० अणीदार (२)

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गईबहोर گئی بہور वि० खोवाई गयेलाने फरी देनार के वगडेलाने सुधारनार

गऊ گئو स्त्री० गाय

गच گچ पुं० गच दईने पेसी जवुं ते (२) चूना वगेरेथी करेली पाकी फरस के ते करवानो चूनो वगेरे मसालो (३) गच्ची; अगाशी [चूना इ०नुं काम

गचकारी گچکاری स्त्री० 'गच'नुं के

गज़ گز पुं० [फा.] गज; वार. –इलाही =अकबरनो ४१ आंगळनो गज

गज़क گزک पुं० [फा.] दारू पीने करातो नास्तो (२) तलपापडी (३) नास्तो

गज़ट گزٹ पुं० सरकारी गेझेट

ग़ज़ब غضب पुं० [अ.] गजब (२) कोप

ग़ज़बका غضب کا वि० अपूर्व; विलक्षण

गजर گجر पुं० गजर; चोघडियां

गजर दम گجردم अ० सवारे

गजरा گجرا पुं० फूलमाळा (२) गजरो –कांडानुं एक घरेणुं

ग़ज़ल غزل स्त्री० [अ.] फारसी उर्दूमां एक प्रकारनी कविता

ग़ज़ाल غزال पुं० [अ.] हरणनुं बच्चुं

गज़ी گزی स्त्री० [फा.] गजियुं

गज्झा گجّھا पुं० गंज; ढेर

गझिन گجھن वि० गाढुं; घट्ट

गटकना گٹکنا स० क्रि० गटकाववुं; गट करी जवुं; खाई हडप करी जवुं [सहवास

गटपट گٹ پٹ स्त्री० अधिक मेळ;

गट्टा گٹّا पुं० कांडुं (२) घूंटण (३) गांठ (४) हूकानो मेर (५) एक मीठाई

गट्ठर گٹھّر पुं० मोटी गांसडी

गट्ठा گٹھّا पुं० 'गठ्ठर' (२) गठ्ठो; गांठियो (जेमके डुंगळीनो)

गट्ठी گٹھّی स्त्री० नानो गठ्ठो के गांसडी (२) गांठ

गठन گٹھن स्त्री० रचना; बनावट

गठना گٹھنا अ० क्रि० गांठवुं; जोडवुं (२) गोठवुं; फावतुं आववुं; बनवुं (३) दाव के गुप्ततामां सामेल थवुं

गठरी گٹھری स्त्री० गांसडी; पोटलुं (२) जमा करेली मिलकत. –मारना=धन ठगवुं; धूती आणवुं

गठिया گٹھیا स्त्री० थेलो; खुरजी (२) सांधाना दरदनो एक रोग

गठियाना گٹھیانا स० क्रि० गांठ मारवी

गठीला گٹھیلا वि० (स्त्री० –ली) गांठाळुं (२) मजबूत [ते; मित्रता

गठौत,-ती گٹھوت،تی स्त्री० गोठवुं

गड گڈ पुं० [सं.] आड (२) ओथ (३) वाड (४) गढ

गड़दार گڑدار पुं० हाथी जोडे भालो लई चालनार माणस

गड़ना گڑنا अ० क्रि० गडवुं; पेसी जवुं (२) शरीरमां भोकावा जेवुं दर्द थवुं (३) गडावुं; दटावुं; दफन थवुं (४) स्थिर थवुं; जामवुं. गड़े मुर्दे उखाड़ना= गईगुजरी पाछी काढवी

गड़पना گڑپنا स० क्रि० जुओ 'गटकना'

गड़बड़ گڑبڑ वि० ऊंचुंनीचुं (२) अव्यवस्थित (३) पुं० अव्यवस्था; गरबड (४) गोटाळो; उपद्रव

गड़बड़झाला گڑبڑجھالا **गड़बड़ाध्याय** گڑبڑادھیائے पुं० गोलमाल; गोटाळो

गड़बड़ाना گڑبڑانا अ० क्रि० गरबडमां पडवुं (२) बगडवुं; गोटाळो थवो (२)

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

स०क्रि० गरबडमां नांखवुं (४) वगाडवुं (५) चक्रावा के भुलावामां पाडवुं
गड़बड़ी گڑبڑی स्त्री० जुओ 'गड़बड़'
गड़मड़ (گڈ مڈ) گڑمڑ वि० सेळभेळ; भेगुं; एकठुं
गड़(-ड़े)रिया گڑ(-ڑے)ریا पुं० गडेरियो; भरवाड
गड़हा گڑہا पुं० 'गड्ढा' जुओ
गड़ा گڑا पुं० 'गड्ड'; ढेर; ढगलो
गड़ाना گڑانا स०क्रि० भोंकवुं; 'गड़ना'नुं प्रेरक (२) दटाववुं; गडाववुं
गड़ारी گڑاری स्त्री० गोळाकृति (२) घेरावो; घेर (३) गरगडी (४) 'गंडा'; आडी लीटीओनी हार
गड़ुई گڑوئی स्त्री० नानो 'गड़ुवा'; झारी
गड़ुवा گڑوا पुं० नाळचावाळो लोटो–गडवो
गड्ड گڈّ पुं० (स्त्री० –ड्डी) गंज; थोकडी; खरकलो; गडी (२) खाडो
गड्डा گڈّا पुं० गाडुं
गड्ढा گڈّھا पुं० खाडो
गढ़ंत گڑھنت वि० बनावटी; कल्पित (वात) [(२) आकृति
गढ़न گڑھن स्त्री० 'गठन'; घडवुं ते
गढ़ना گڑھنا स०क्रि० घडवुं; बनाववुं (२) घडी काढवुं (३) घडी नांखवुं; मारवुं
गढ़ाई گڑھائی स्त्री० घडवानुं काम के मजूरी
गढ़ाना گڑھانا अ०क्रि० मुश्केली पडवी के मुश्केल थवुं (२) 'गढ़ना'नुं प्रेरक
गढ़ि(-ढ़ै)या گڑھیا،(-ڑھے)یا पुं० घडनारो
गत گت स्त्री० गति; दशा. **–बनाना**= दुर्दशा करवी; टीपवुं

गतका گتکا पुं० ढालकडी के ते खेलवानी लाकडी
गत्ता گتّا पुं० कागळनी थोकडी
गत्ताल खाता گتّال کھاتا पुं० मांडी वाळवानी रकमनुं खातुं
गद گد पुं० [सं.] रोग (२) विष
गदका گدکا पुं० जुओ 'गतका'
ग़दर غدر पुं० [अ. ग़द्र] उपद्रव; खळभळाट (२) बळवो
गदरा(०ना) گدرا(۰نا) वि० पाकवा आवेलुं नरम (फळ इ०)
गदराना گدرانا अ० क्रि० (फळ) पाकवा पर आववुं; नरम थवुं (२) जुवानीथी शरीर भरावा लागवुं (३) आंख आववी (४) गंदुं थवुं
गदला گدلا वि० जुओ 'गँदला'
गदहपचीसी گدہ پچیسی स्त्री० गध्धापचीसी [गधेडुं (२) [सं.] वैद्य
गदहा گدہا पुं० [स्त्री० –ही] 'गधा';
गदा گدا पुं० [फा.] भिखारी; फकीर
गदाई گدائی वि० तुच्छ; क्षुद्र (२) रद्दी; नकामुं (३) स्त्री० भीख-वृत्ति
गदेला گدیلا पुं० गदेलुं (२) नानो छोकरो
गदोरी گدوری स्त्री० हथेळी
गद्द گدّ पुं० नरम जगामां धब दईने पडवुं ते (२) भारे खाधानो पेटमां भार
गद्दर گدّر वि० काचुंपाकुं (२) पुं० मोटुं गदेलुं
गद्दा گدّا पुं० गोदडुं; गादी
ग़द्दार غدّار वि० [अ.] भारे बळवाखोर (२) भारे बेवफा
गद्दी گدّی स्त्री० नानुं गोदडुं (२) गादी (३) हथेळी के पगनुं तळियुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गद्दी-नशीन گدّی نشین वि० गादीए बेठेल (२) वारस

गधा گدھا पुं० 'गदहा'; गधेडुं

गनगौर گنگور स्त्री० चैत्र सुद त्रीज; स्त्रीओनी गौरीपूजा [(२) भारे स्वतंत्र

ग़नी غنی वि० [अ.] भारे धनवान

ग़नीम غنیم पुं० [अ.] शत्रु (२) डाकु; लुंटारो

ग़नीमत غنیمت स्त्री० [अ.] लूंटनो के मफतियो माल (२) गनीमत; संतोषनी सारी वात [आववी ते

ग़नूदगी غنودگی स्त्री० [फा.] ऊंघ

गन्ना گنّا पुं० शेरडी

गप گپ स्त्री० जुओ 'ग़प'

ग़प غپ स्त्री० [फा.] गप; डिंग (२) पुं० गफ्फो लईने खावुं ते

गपड़ चौथ گپڑ چوتھ स्त्री० नकामी गप; गपाटो

गपशप گپشپ स्त्री० गपसप; नकामी-नवरा पहोरनी वात; बकवाद [(खावुं)

गपागप گپاگپ अ० गपगप; जलदी

गपोड़ा گپوڑا पुं० गपोडो; गप

गप्फा گپّھا पुं० गफ्फो; गफ दईने मरातो बूको (२) लाभ; फायदो

गफ़ گف वि० [फा.] ठस; गाढुं; घट्ट

ग़फ़लत غفلت स्त्री०[अ.] सावधानी परवा या खबर होवानो अभाव (२) भूल

ग़फ़ूर غفور वि०[अ.] क्षमावान (ईश्वर)

ग़फ़्फ़ार غفّار वि० [अ.] भारे दयाळु (ईश्वर)

ग़बन غبن स्त्री० [अ.] सुपरत विषे वेईमानी करवी-हडप करी जवुं ते

गबरू گبرو वि० [फा. ख़ूबरू] गभरु

ग़बी غبی वि० [अ.] गबो; मूरख

गब्बर گبّر वि० गर्विष्ठ (२) मंद; सुस्त (३) गब्बर; कीमती; धनवान

गब्र گبر पुं० [फा.] अग्निपूजक-पारसी

गभुआ(-वा)र گبھوآ(-وا)ر वि० जन्मथी राखेला (वाळ) (२) तेवा वाळवाळुं; नानुं (बाळक)

गम گم स्त्री० गम; पहोंच; सूझ

ग़म غم पुं० [अ.] गम; दुःख (२) चिंता

गमक گمک स्त्री० सुगंध (२) संगीतनी गमक

ग़मकदा غمکدہ पुं० [फा.] संसार

गमकना گمکنا अ० क्रि० महेकवुं

ग़मख़ोर غمخور वि० [फा.] गमखार; गम खाय एवुं; सहिष्णु

ग़म-ग़लत غم غلط पुं० [अ.] दुःख हलकुं करे ते (२) खेल; तमासो (३) दारू

ग़मगीं غمگیں वि० [फा.] गमगीन; उदास [भंजन

ग़म-गुसार غمگسار वि० [फा.] दुःख-

ग़मज़ा غمزہ पुं० [अ.] (प्रियानां) नखरां के हावभाव [जाजरूनुं कूंडुं

गमला گملا पुं० फूलझाडनुं के

गमाना گمانا स०क्रि० 'गँवाना'; गुमाववुं

ग़मी غمی स्त्री० [अ.] गमी; शोक (२) मरण बादनो शोक (३) मरण

गय گے पुं० [सं.] घर (२) आकाश (३) [प्रा. गय] गज; हाथी

गया गुज़रा گیا گزرا बीता بیتا वि० ऊतरी गयेलुं; नकामुं; खराव

गयावाल گیاوال पुं० गयावाळ; गयानो पंडो

ग़रक़ाब غرقاب वि०[अ.] गरक; निमग्न

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ग़रक़ी غرقی स्त्री० [फा.] डूबवुं ते (२) अतिवृष्टि; रेल (३) निचाणवाळी जमीन

गरगरा گرگرا पुं० 'गराड़ी'; गरगडी

गर-चे گرچے अ०[फा.] 'अगरचे'; जोके

गरज گرج स्त्री० वादळ के सिंहनी गर्जना

ग़रज़ غرض स्त्री० [अ.] गरज; जरूर (२) आशय; मतलब (३) चाह; इच्छा (४) अ० निदान; आखरे (५) सारांश के; मतलब के (वि० –ज़ी)

गरदन उठाना گردن اٹھانا =विरोध करवो; सामे थवुं

गरदनमें हाथ देना या डालना گردن میں ہاتھ دینا یا ڈالنا = गरदन पकडी बहार काढवुं

गरदनियाँ گردنیاں स्त्री० गरदन पकडी बहार काढवुं ते

गरदनी گردنی स्त्री० घोडानो ओढो (२) कुस्तीनो एक दाव

गरदा گردا पुं० 'गर्द'; गरदा; धूळ

गरदान گردان स्त्री० [फा.] (व्या.) क्रियापदनुं रूपाख्यान (२) पुं० पाळेलुं कबूतर

गरदानना گرداننا स०क्रि० वारंवार कहेवुं (२) गणवुं; लेखवुं; मानवुं

गरदूँ گردوں पुं० [फा.] आकाश (२) गाडी

ग़रब غرب पुं० [अ.] पश्चिम (वि० –बी) (२) गर्व. –गहेला वि० गर्विष्ठ

गरब(-बा)ना گرب(-با)نا अ० क्रि० गर्व करवो; फुलावुं

गरमाना گرمانا अ० क्रि० गरम थवुं (२) उमंग के आवेश या क्रोधमां आववुं (३) स०क्रि० तपाववुं; उकाळवुं

गरमाहट گرماہٹ स्त्री० गरमी; गरमावो

गरमी گرمی स्त्री० गरमी; ताप (२) आवेश; क्रोध (३) उमंग; जुस्सो (४) उनाळो (५) गरमीनो रोग. **–निकालना**= गर्व हणवो; तोरी उतारवी

गराँ گراں वि० [फा.] भारे (वजन के किंमतमां) [बेवडुं दोरडुं

गराँव گراؤں पुं० ढोरना गळानुं

गराड़ी گراڑی स्त्री० गरगडी (२) घसारानो कापो [(२) भारेपणुं

गरानी گرانی स्त्री० [फा.] मोंघापणुं

गरारा گرارا वि० गर्ववाळुं (२) प्रबळ (३) **ग़रारा** غرارہ पुं० कोगळो

गरियार گریار वि० मंद; गळियुं (ढोर)

गरी گری स्त्री० नारियेळनो गोटो

ग़रीज़ غریز पुं० [अ.] स्वभाव; प्रकृति

ग़रीज़ी غریزی वि० [अ.] स्वाभाविक; सहज; कुदरती [वि०[अ.] विदेश खेडतुं

ग़रीब-उल्-वतन غریب الوطن

ग़रीब-ख़ाना غریب خانہ पुं० [अ.+फा.] 'मारुं मकान' ए अर्थनो नम्रतानो शब्द

ग़रीब-नवाज़,-परवर غریب نواز،-پرور वि०[फा.] गरीबने पाळनार, तेनो बेली

ग़रूर غرور पुं० –री स्त्री०[अ. गुरूर] मगरूरी

गरेबाँ,-बान گریباں،-بان पुं० [फा.] कपडानो कोलर. **–फाडना**=खूब दु:खथी रोककळ करवी. **गरेबानमें मूँ डालना**=शरमावुं; मों संताडवुं

गरोह گروہ पुं०[फा.] जथो; झुंड; दळ

ग़र्क़ غرق वि० [अ.] गरक

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गर्द گرد स्त्री० [फा.] गरद; धूळ. (किसीकी) **गर्दको न पाना**=सामे कांई न चालवुं. **-गुबार**=धूळ

गर्दख़ोर(-रा) گردخور(-ره) वि० [फा.] धूळखाउ (२) पुं० पगलुछणियुं

गर्दिश گردش स्त्री० [फा.] चक्कर; फेरो (२) आपत्ति

ग़र्ब غرب पुं० [अ] 'ग़रव'

गर्म گرم वि० [अ.] 'गरम'

गलका گلکا पुं० आंगळी पर थतो एक फोल्लो [(अ०क्रि० -ना)

गलगंज گلگنج पुं० घोंघाट; शोर

गलगल گلگل स्त्री० एक जातनुं मोटुं खाटुं लींबुं (२) एक पक्षी

गलगुथना گلگتھنا वि० हृष्टपुष्ट; गोळमटोळ

ग़लत غلط वि० [अ.] खोटुं; भूलभरेलुं (२) असत्य (नाम, -ती)

गल-तकिया گل تکیا पुं० गालमशूरियुं

ग़लत-नामा غلط نامہ पुं० [अ.+फा.] शुद्धिपत्रक [भ्रम; गेरसमज

ग़लत-फ़हमी غلط فہمی स्त्री० [अ.]

ग़लता غلطہ पुं० [अ.] एक प्रकारनुं रेशमी कपडुं (गजियाणी ?)

ग़लती غلطی स्त्री० जुओ 'ग़लत'मां. (-खाना, करना)

गलथना گلتھنا पुं० गलस्तन (बकरीनो)

गलना گلنا अ०क्रि० ओगळवुं (२) ठंडीथी ठरवुं (३) निष्फळ थवुं

गलफड़ा گلپھڑا पुं० पाणीमां श्वास लेवानुं जळचरनुं अवयव (२) जडबुं

गलफाँसी گل پھانسی स्त्री० फांसो (२) झंझट; जंजाळ

गलबाँही گل بانہی स्त्री० गळे वळगवुं ते

ग़लबा غلبہ पुं० [अ.] प्रभावनी अधिकता (२) आक्रमण; हल्लो

गला گلا पुं० गळुं. **-काटना**=बहु हानि पहोंचाडवी (२) गळामां खजूरी लागवी. **-घुटना**=श्वास रोकावो. **-घोंटना**= गळुं दबाववुं (२) जबरदस्ती करवी

गलाना گلانا स०क्रि० ओगाळवुं; नरम करवुं (२) खरचवुं [नानी गली

गलियारा گلیارا पुं०; **-री** स्त्री०

ग़लीचा غلیچہ पुं० जुओ 'ग़ालीचा'

ग़लीज़ غلیظ वि० [अ.] गलीच (२) अपवित्र (३) घट्ट; घाडुं (४) पुं० गंदकी (५) मळ

गलेबाज़ گلےباز वि० सारुं गानार

गल्प گلپ स्त्री० गप; डिंग (२) लघु कथा

ग़ल्लई غلّئی वि० गल्लाने लगतुं (२) पुं० पेदाश के अनाजमां लेवातुं महेसूल के सांथ

गल्ला گلا पुं० 'ग़ुल'; शोर

ग़ल्ला غلّہ पुं० [अ.] फसलनी ऊपज (२) अनाज (३) गल्लो; वकरो (४)

गल्ला گلّہ [फा.] ढोरनुं टोळुं; घोरी

गल्लेबान گلےبان पुं० [फा.] गडेरियो

गवँ گوں स्त्री० लाग; दाव; मोको

गवँसे گوں سے अ० लाग जोईने (२) धीरेथी [पहेलुं आणुं वळाववुं ते

गवन گون पुं० गमन (२) 'गौना';

गवनचार گونچار **गवना** گونا पुं० 'गौना'; पहेलुं आणुं

गवारा گوارا वि० [फा.] गवारा; फावतुं; मनपसंद (२) स्वीकार्य; मंजूर

गवास گواس पुं० कसाई

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गवाह گواہ पुं० [फा.] साक्षी पूरनार (नाम,-ही स्त्री०) [गामडानुं; देहाती
गवेल گویل गवैंहा گویںہا वि०
ग़श غش पुं० [फा.] मूर्च्छा; बेहोशी; तम्मर.-खाना = तम्मर आववी; बेहोश थवुं [(२) भ्रमण
गश्त گشت पुं० [फा.] गश्त; पहेरो
गश्ती گشتی वि० [फा.] गश्त मारनार; घूमनार (२) स्त्री० कुलटा [जकडवुं
गसना گسنا अ० क्रि० ग्रसवुं; पकडवुं;
गसीला گسیلا वि० (स्त्री०-ली) खूब गीच; जकडेलुं; घट्ट (जेम के, वणाट)
गस्सा گسّا पुं० ग्रास; कोळियो
गह گہ स्त्री० पकड (२) मूठ; हाथो
गहगहा گہگہا वि० प्रफुल्लित (२) धामधूमवाळुं
गहगहाना گہگہانا अ०क्रि० खूब प्रसन्न थवुं (२) (झाड के पाक) लसलसवुं
गहगहे گہگہے अ० धामधूम के खुशीथी
गहडोरना گہڈورنا स० क्रि० (पाणी) डहोळवुं; हलावी गंदु करवुं
गहना گہنا पुं० घरेणुं (२) स० क्रि० ग्रहवुं
गहबर گہبر वि० (प.) गह्वर; दुर्गम (२) व्याकुल [वि० घेरुं; दुर्गम
गहर گہر स्त्री० (प.) विलंब; वार (२)
गहरा گہرا वि० घेरुं; (२) ऊंडुं (३) गंभीर (४) घाटुं. गहरे लोग = भारे उस्ताद. -हाथ = बरोबर सपाटो
गहराना گہرانا अ० क्रि० घेरुं थवुं (२) स० क्रि० घेरुं करवुं (३) अ० क्रि० 'गहरना'; वार करवी
गहिरा گہرا वि० जुओ 'गहरा'
गाँछना گانچھنا स० क्रि० गूंथवुं
गाँज گانج पुं० गंज; ढेर
गाँजना گانجنا स० क्रि० गंज करवो
गाँठ گانٹھ स्त्री० गांठ (२) गठडी (३) शरीरनो सांधो (४) (शेरडी, सडियानी) गांठ
गाँठगोभी گانٹھ گوبھی स्त्री० नोळकोळ
गाँठना گانٹھنا स० क्रि० गांठ मारवी (२) साथे जोडवुं (३) फाटयुंतूटयुं ठीक करवुं; समारवुं. मतलब गाँठना = मतलब साधवी; काम काढवुं
गांधी گاندھی स्त्री० [सं.] चोमासामां थतुं माकणियुं जंतु (२) हींग (३) गांधी
गाँवँ گانوں गाँव گانو पुं० गाम
गाँस گانس स्त्री० बंधन (२) वेरभाव (३) रहस्य; भेद (४) अधिकार (५) गांठ
गाँसना گانسنا स० क्रि० वींधवुं; भोंकवुं (२) गूंथवुं (३) पकडमां राखवुं (४) ठांसवुं
गाँसी گانسی स्त्री० तीर बरछी इ०नुं फळुं (२) कपट; मननो मेल [करनार
गाउघप्प گاؤگھپّ वि० पारकुं हडप
गाच گاچ स्त्री० [इं. गॉझ] गाझ
गाछ گاچھ पुं० झाड (२) छोड
गाज گاج स्त्री० गर्जना (२) वीजळी (३) पुं० फीण
गाजर گاجر स्त्री० गाजर कंद [एक पाउडर
ग़ाज़ा غازہ पुं० [फा.] मों पर घसवानो
ग़ाज़ी غازی पुं० [अ.] गाझी; धर्म माटे लडनार वीर (मुसलमान) (२) वीर पुरुष
गाड़ گاڑ स्त्री० खाडो
गाड़ना گاڑنا स० क्रि० गाडवुं; दाटवुं (२) अंदर ठोंकवुं (३) संताडवुं
गाड़ी گاڑی स्त्री० गाडी. -छूटना = स्टेशनेथी गाडी ऊपडवी

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गाढ़ा گاڑھا वि० घाटुं; घट्ट (२) गूढ; घेरुं (३) घोर; विकट (४) पुं० गजियुं; खादी (५) मस्त हाथी. गाढ़ेकी कमाई = महेनतनी कमाणी. गाढ़ेका साथी या संगी = संकटनो मित्र-सहायक. गाढ़े दिन = मुश्केलीना दहाडा

गात گات पुं० गाय; शरीर; अंग

गाती گاتی स्त्री० गातडी वाळी पहेरातुं वस्त्र

गाद گاد स्त्री० प्रवाहीमां नीचे ठरतो कचरो

गादड़, –र گادڑ، -ر वि० कायर; डरपोक (२) सुस्त; मंद (३) पुं० गळियो बळद

ग़ाफ़िल غافل वि० [अ.] गाफेल

गाभ گابھ गाभा گابھا पुं० कूंपळ (२) गोदडा रजाई अंदरनो गाभो (३) कशानो अंदरनो भाग – गाभो [गाभणी

गाभिन, –नी گابھن، -نی वि० स्त्री०

ग़ायत غایت वि० अत्यंत (२) असाधारण (३) स्त्री० छेल्ली हद

ग़ायब غائب वि० [अ.] गेब; अलोप (२) (व्या.) त्रीजो (पुरुष)

ग़ार غار पुं० [अ.] खाडो (२) गुफा (३) [फा.] 'करनार' अर्थनो प्रत्यय

ग़ारत غارت वि० [अ.] नष्ट; पायमाल

गारद گارد स्त्री० [इं. गार्ड] चोकीदार टुकडी (२) पहेरो

गारना گارنا स० क्रि० निचोववुं (२) पाणी साथे घसवुं [माटेनो गारो)

गारा گارا पुं० (माटी चूनानो चणवा

गाल گال पुं० [सं. गल्ल] गाल (२) बकबक करवानी आदत (३) मध्य भाग; वच (४) ग्रास; फाको. –फुलाना = रिसावुं. –बजाना या मारना = डिंग मारवी. –करना = बकबक करवुं

गालमसूरी گالمسوری स्त्री० एक मीठाई

गाला گالا पुं० पूणी

ग़ालिब غالب वि० [अ.] बळवान (२) विजयी (३) संभवित

ग़ालिबन् غالباً अ० [अ.] संभवतः

गाली گالی स्त्री० गालि; गाळ

गाली-गलौज گالی گلوج स्त्री०, –गुफ्ता گفتا पुं० गाळागाळी

ग़ालीचा غالیچہ पुं० [फा.] गालीचो

गालू گالو वि० गप्पी; तडाकी

गाव گاو पुं० [फा.] गावडी; गाय

गाव-कुशी گاؤکشی स्त्री० [फा.] गोवध

गाव-ज़बान گاؤزبان स्त्री० [फा.] एक बुट्टी [मोटो तकियो

गाव–तकिया گاؤتکیہ पुं० [फा.]

गावदी گاودی वि० मूर्ख; अणसमजु

गाव–दुम گاؤدم वि० [फा.] उपरथी पातळुं थतुं जतुं [(३) ग्राहक

गाह گاہ पुं० ग्राह; पकड (२) मगर

ग़ाह گاہ स्त्री० [फा.] जगा; स्थान (उदा० इबादत-गाह) (२) वखत

गाहक گاہک पुं० ग्राहक; घराक

गाह गाह گاہ گاہ गाह-ब-गाह گاہ بگاہ गाहे-गाहे گاہے گاہے अ० कदी कदी; क्यारे क्यारे [(२) खळुं करवुं

गाहना گاہنا स० क्रि० डूबकी मारवी

गाहा گاہا स्त्री० गाथा; कथा [एक मान

गाही گاہی स्त्री० फळ गणवानुं पांचनुं

गिचपिच گچ پچ गिचिरपिचिर گچر پچر वि० अस्पष्ट; गमे तेमना क्रममां; गुचपुच [लचपच

गिजगिजा گجگجا वि० पाणीपोचुं;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ग़िज़ा غذا स्त्री० [अ.] भोजन; खोराक
गिटपिट گٹپٹ स्त्री० गोटपीट
गिट्टक گٹک स्त्री० गिट्टा گٹا, पुं० चलमनो तवो ['गिट्टा'
गिट्टी گٹی स्त्री० मरड के ठीकरुं (२)
गिड़गिड़ाना گڑگڑانا अ० क्रि० नम्रताथी विनंती करवी (नाम,–हट स्त्री०)
गिद्ध گدّھ पुं० गीध पक्षी
गिनती گنتی स्त्री० गणतरी (२) संख्या (३) हाजरी (४) १थी १०० सुधी आंक
गिनना گننا स० क्रि० गणवुं
गिनवाना گنوانا गिनाना گنانا स० क्रि० 'गिनना' नुं प्रेरक [सिक्को
गिनी گنی गिन्नी گنّی स्त्री० गिनी
गिरगिट گرگٹ पुं० काचंडो; 'गिरदान'
गिरजा(०घर) گرجا(०گھر) पुं० ख्रिस्ती देवळ
गिरदान گردان पुं० जुओ 'गिरगिट'
गिरदाब گرداب पुं० [फा.] पाणीनो भमरो
गिरदावर گرداور पुं० जुओ 'गिर्दावर'
गिरना گرنا अ० क्रि० गरवुं; पडवुं
गिरफ़्त گرفت स्त्री० [फा.] पकडवुं–गिरफ्तार [[फा.] गिरफ्तार
गिरफ़्ता,–फ़्तार گرفتہ،-فتار वि०
गिरमिट گرمٹ पुं० गिरमीट
गिरवाना گروانا स० क्रि० 'गिराना' जुओ [गीरवी
गिरवी گروی वि० [फा.] गीरवेलुं;
गिरवीदार گرویدار पुं० [फा.] गीरो राखनार [आसक्त
गिरवीदा گرویده वि० [फा.] मोहित;
गिरह گره स्त्री० [फा.] गांठ (२) खीसुं (३) वारनो १६मो भाग (४) गुलांट
गिरहकट گرهکٹ वि० खीसाकातरु
गिरहबाज़ گرهباز पुं० [फा.] गिरेबाज; गुलांट खातुं ऊडनारुं एक पक्षी
गिराँ گراں वि० जुओ 'गरां' (२) अप्रिय
गिराना گرانا स० क्रि० 'गिरना'नुं प्रेरक; पाडवुं
गिरानी گرانی स्त्री० जुओ 'गरानी'
गिरामी گرامی वि० [फा.] पूज्य; वयोवृद्ध
गिरावट گراوٹ स्त्री० पडवानी क्रिया के रीत
गिरिफ़्त گرفت स्त्री०, –फ़्ता(०र) वि० जुओ 'गिरफ़्त,–फ़्ता(०र)'
गिरी گری स्त्री० 'गूदा'; गर; अंदरनो मावो
गिरेबान گریبان पुं० जुओ 'गरेबान'
गिरो گرو वि० [फा.] गीरो; गीरवी
गिर्जा گرجا गिर्जाघर گرجاگھر पुं० जुओ 'गिरजा'
गिर्द گرد अ० [फा.] आसपास; चोतरफ
गिर्दाब گرداب पुं० पाणीनो भमर-वमळ
गिर्दावर گرداور पुं० [फा.] (सर्कल-इन्स्पेक्टर जेम) फरीने काम करनारो
गिल گل स्त्री० [फा.] माटी (२) गारो
गिलकार گلکار पुं० [फा.] (नाम,–री स्त्री०) प्लास्टर करनार
गिलट گلٹ पुं० गिलेट; ढोळ
गिलटी گلٹی स्त्री० गांठ (गोड घालवाथी थती के सांधा परनी)
गिलना گلنا स० क्रि० [सं. गिरण] 'निगलना'; गळवुं (२) मनमां दाबी राखवुं
गिलम گلم स्त्री० नरम ऊननो गलीचो के पाथरणुं (२) वि० नरम
गिलहरी گلہری स्त्री० खिसकोली

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गिला گِلہ पुं० [फा.] फरियाद (२) ठपको

ग़िलाज़त غلاظت स्त्री० [अ.] गंदकी (२) विष्ठा

ग़िलाफ़ غلاف पुं० [अ.] गलेफ; खोळ (२) मोटी रजाई (३) म्यान

गिलाव,-वा گِلاو،-وا पुं० कीचड (२) चणवा माटे गारो

गिलास گِلاس पुं० ग्लास; प्यालो

गिली گِلی वि० [फा.] माटीनुं

गिलो گِلو स्त्री० [फा.] एक वेल; 'गुरुच'

गिलौरी گِلوری स्त्री० पानno बीडो

गिलौरीदान گِلوری دان पुं० पानदानी

गींजना گِینجنا स० क्रि० (कपडां इ०) रोळवुं; चोळी नांखी बगाडवुं

गीती گیتی स्त्री० [फा.] दुनिया

गीदड़ گیدڑ पुं० शियाळ (२) वि० डरपोक

गीदी گیدی वि० [फा.] कायर; डरपोक (२) बेवकूफ

गीधना گیدھنا अ० क्रि० चसको लागवो; लालचूडा थवुं

गीला گیلا वि० भीनुं

गुंग [फा.], **-गा** گُنگ، گا वि० मूंगुं

गुंगी گُنگی स्त्री० आंधळी चाकळ

गुंचा غنچہ पुं० [अ.] कळी (२) नाचरंग

गुजाइश گُنجائش स्त्री० [फा.] समावानी जगा; अवकाश (२) 'सुभीता'; सवड

गुंजान گُنجان वि० [फा.] घन; घाडुं

गुँथना گُنتھنا अ० क्रि० गूंथवुं

गुँधना گُندھنا अ० क्रि० 'गूँधना'; गूंदवुं (२) गूंथवुं [गुंबज; घूमट

गुंबज़(-द) گُنبذ(-د) [फा.] पुं०

गुआ گُوا पुं० चीकणी सोपारी

गुइयाँ گُئیاں पुं०; स्त्री० साथी; भेरु; सखी

गुच्ची گُچّی स्त्री० गब्बी

गुज़र گُزر पुं० [फा.] गति; पहोंच; प्रवेश (२) समय वीतवो ते (३) निभाव; निर्वाह; गुजारो

गुज़रना گُزرنا अ० क्रि० गुजरवुं (समग्र वीतवो के वीतवुं) (२) कोई स्थाने थईने जवुं के आववुं (३) बनवुं; नभवुं. **गुज़र जाना** = गुजरी जवुं

गुज़र-बसर گُزربسر पुं० [फा.] गुजरान; निभाव

गुज़रान گُزران पुं० गुजरान; गुजारो

गुज़श्ता گُزشتہ वि० [फा.] गत; भूत (काळ)

गुज़ारना گُزارنا स० क्रि० वितावडवुं; समय काढवो (२) पहोंचाडवुं

गुज़ारा گُزارا पुं० [फा.] गुजारो (२) होडी उतारे ते स्थान (३) टोलनी जगा

गुज़ारिश گُذارش स्त्री० [फा.] निवेदन; विनंती [घूघरो

गुझिया گُجھیا स्त्री० एक मीठाई –

गुटकना گُٹکنا ., क्रि० घटक दईने गळवुं (२) अ० क्रि० कबूतरनुं बोलवुं

गुटका گُٹکا पुं० गुटिका; गोळी (२) गुटको

गुटरगूँ گُٹرگوں स्त्री० कबूतरनो अवाज

गुट्ट گُٹّ पुं० दल; जूथ; झुंड

गुठ्ठल گُٹھّل वि० गोटलीवाळुं (फळ) (२) जड; मूर्ख (३) पुं० गठ्ठो (४) गांठ; ढीमणुं [गोटलो

गुठली گُٹھلی स्त्री० गोटली; ठळियो;

गुडंबा گُڈنبا पुं० काची केरी बाफीने चासणीमां आथे ते

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गुड़ گُڑ पुं० खावानो गोळ

गुड़गुड़ी گُڑگُڑی स्त्री० हुक्को

गुड़हर(-ल) (ل-)گُڑہر पुं० एक झाड के तेनुं फूल

गुड़ाकू گُڑاکو पुं० गडाकु

गुड़िया گُڑیا स्त्री० ढींगली. -का खेल=रमतनुं काम

गुड़ी گُڑی स्त्री० पतंग; 'गुड्डी'

गुड्डा گُڈّا पुं० ढींगलो(२)मोटो पतंग

गुड्डी گُڈّی स्त्री० पतंग (२) एक नानो हूको

गुणा گُنا पुं० गुणाकार

गुत्थमगुत्था گُتّھم گُتّھا पुं०परस्पर लपटाई-फसाई जवुं ते (२) वथ्थंवथ्था

गुत्थी گُتّھی स्त्री० गांठ; गूंच

गुथना گُتھنا अ०क्रि० [सं. गुत्सन] फूल, मणका इ० गूंथावुं (२) खराब सिवावुं (३) वाझवुं (लडवा)

गुथवाँ گُتھواں वि० गूंथेलुं

गुदकील گُدکیل पुं०जुओ 'गुदांकुर'

गुदगुदा گُدگُدا वि० मांसल (२) मुलायम

गुदगुदाना گُدگُدانا अ०क्रि०गलीपची करवी (२) विनोद करवो (३) उत्कंठा उत्पन्न करवी

गुदगुदी گُدگُدی स्त्री०गलीपची (२) विनोद; उमंग (३) उत्कंठा

गुदड़ी گُدڑی स्त्री० गोदडी. -में लाल=तुच्छ जगामां कीमती चीज. -बाज़ार=गुजरी; जूनी वस्तुओनुं बजार

गुदांकुर گُدانکر पुं० [सं.] हरस

गुदाज़ گُداز वि० [फा.] मांसल; दळदार (२) कोमळ

गुदाना گُدانا स०क्रि० गोदाववुं

गुदारा گُدارا पुं० नदी पार ऊतरवुं ते के तेनी जगा; 'गुज़ारा'

गुद्दा گُدّا पुं० झाडनुं मोटुं डाळ

गुनगुना گُنگُنا वि० गूंगणुं (२) 'कुनकुना' जुओ [बोलवुं

गुनगुनाना گُنگُنانا अ०क्रि० गूंगणुं

गुनना گُننا स०क्रि० गुणवुं (२) गणवुं (३) गोखवुं (४) विचारवुं

गुनहगार گُنہگار वि० [फा.] गुनेगार

गुनाह گُناہ पुं० [फा.] गुनो

गुनिया گُنیا पुं० जुओ 'गोनिया'

गुन्ना غُنّہ पुं० [अ.] अनुस्वार

गुफ़्तगू گُفتگو गुफ़्तार گُفتار स्त्री० [फा.] वातचीत [टोपीनुं फूमतुं

गुफ्फा گُپھّا पुं० फूलनो गुच्छो (२)

गुबार غُبار पुं० [अ.] धूळ(२)मनमां दबावेलो क्रोध, द्वेष दु:ख वगेरे

ग़ुबा(-ब्बा)रा غُبارا(بّا) पुं० ग़ुब्बारो; बलून [(३) गुप्त

गुम گُم वि० [फा.] गुम (२) अप्रसिद्ध

गुमटी گُمٹی स्त्री० गुंबज; घूमट

गुमनाम گُمنام वि० [फा.] अजाण्युं; अप्रसिद्ध (२) नाम वगरनुं

गुमर گُمر पुं० गुमान (२) 'ग़ुबार'; मनमां दबायेलो क्रोध इ०(३)घुसपुस वात

गुमराह گُمراہ वि०[फा.] राह भूलेलुं (२) नीतिभ्रष्ट; कुमार्गे वळेलु

गुमसुम گُم سُم वि० चूप; शांत

गुमान گُمان पुं० [फा.] अनुमान; कयास; ख्याल (२) गुमान; गर्व. -नी वि० घमंडी; अभिमानी [मुनीम

गुमाश्ता گُماشتہ पुं०[फा.] गुमास्तो;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गुम्मट گمٹ पुं० घूमट

गुम्मा گمّا पुं० मोटी ईंट (२) वि० चूप

गुर گر पुं० गुरुमन्त्र; युक्ति; चावी

गुरगा گرگا पुं० चेलो (२) नोकर (स्त्री० –गी) [जातना जोडा

गुरगाबी گرگابی पुं० [फा.] एक

गुरदा گردہ पुं० [फा. गुर्दः; सं. गोर्द] मुत्रपिंड; 'किडनी' (२) साहस; हिंमत

गुरबत غربت स्त्री० [अ.] परदेश-निवास (२) मुसाफरी (३) नम्रता

गुरूआनी گروآنی स्त्री० गुरुनी स्त्री के स्त्री–गुरु; गोराणी

गुरुद्वारा گردوارا पुं० शीख मंदिर

गुरुमुख گرمکھ वि० गुरुमंत्र लीधेलुं; दीक्षित [चालाक – घंट माणस

गुरू घंटाल گروگھنٹال पुं० वडो

.गुरूब غروب पुं० [अ.] तारा के सूर्यनो अस्त

.गुरूर غرور पुं० [अ.] जुओ 'ग़रूर'

गुरेज़ گریز स्त्री० [फा.] कशाथी नासवुं, दूर रहेवुं के बचवुं ते (२) विषयान्तर

गुरेरना گریرنا स० क्रि० आंख फाडीने जोवुं

गुर्दा گردہ पुं० जुओ 'गुरदा'

.गुर्रा غرّہ पुं० [अ.] श्रेष्ठ वस्तु (२) बीज; महोरमनो बीजनो चांद. (३) –बताना = कांई आप्या वगर टाळवुं; उडावी देवुं

.गुर्राना غرّانا अ० क्रि० घूरकवुं (२) (बिल्लीनो) घरघर अवाज थवो

गुल گل पुं० [फा.] गुल (फूल; गुलाब; बत्तीनो मोगरो) (२) हसतां गाल पर पडतो खाडो (३) तमाकुनो गल (४) डाम (५) गुलशोर (६) लमणो. –खिलना = विचित्र बनाव बनवो (२) बखेडो थवो. (चिराग़) गुल करना = बुझाववुं. –खाना = डाम खावो; डंभावुं

गुल-अब्बास گل عباس पुं० [फा.] एक फूलझाड [भरतकाम

गुलकारी گلکاری स्त्री० [फा.] फूलनुं

गुलग़पाड़ा غل غپاڑا पुं० शोर; गुल

गुलगश्त گلگشت पुं० [फा.] बागमां फरवुं ते [कापवानी कातर

गुलगीर گلگیر पुं० [फा.] बत्ती

गुलगुल گلگل वि० जुओ 'गुलगुला'

गुलगुला گلگلا पुं० एक मीठाई (२) वि० नरम; 'गुलगुल'; मुलायम

गुलगूना گلگونا पुं० [फा.] मुख पर लगाववानो पावडर

गुलचीं گلچیں पुं० [फा.] माळी

गुलछर्रा گلچھرّا पुं० अनुचित स्वच्छंद के भोगविलास [भर्युंभादर्युं; सुंदर

गुलज़ार گلزار पुं० [फा.] बाग (२) वि०

गुलत्थी گلتھی स्त्री० लोचो थाय एम रंधायेलो भात

गुलथी گلتھی स्त्री० (पाणीमां जेम के लोट नांखतां पडी जाय छे एवी) गांगडी

गुलदस्ता گلدستہ पुं० [फा.] गुलदस्त; फूलनो गोटो

गुल-दुम گلدم पुं० [फा.] बुलबुल

गुलनार گلنار पुं० [फा.] दाडमनुं फूल के तेना जेवो लाल रंग [माथानी मेख

गुलमेख़ گلمیخ स्त्री० [फा.] गोळ

गुलशन گلشن पुं० [फा.] बाग

गुलहज़ारा گل ہزارہ पुं० [फा.] एक फूलझाड; हजारी

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गुलाब گلاب पुं० [फा.] गुलाबनुं फूल के छोड (२) गुलाबजळ

गुलाब-जामुन گلاب جامن पुं० गुलाबजांबु मीठाई (२) एक फळझाड

गुलाम غلام पुं० [अ.] गुलाम (२) सामान्य नोकर. –मी स्त्री०

गुलिस्ताँ گلستاں पुं० 'गुलशन'; बाग

गुलू گلو पुं० [फा.] गळुं (२) स्वर

गुलूबंद گلوبند पुं० [फा.] गलपटो; गलूबंद [कामठी; गलोल

गुलेल غلیل स्त्री० गलोलो फेंकवानी

गुलेला گلیلا पुं० [फा. गुलूलः] गलोलो (२) गलोल [शोर; गुल

गुल्ला غُلّا पुं० [फा.] गलोलो (२)

गुल्ली گلّی स्त्री० ठलियो (२) गिल्ली; मोई

गुस्ताख़ گستاخ वि० [फा.] (नाम, –ख़ी स्त्री०) बेअदब; अविवेकी; अशिष्ट

गुस्ल غسل पुं० [अ.] गुसल; स्नान

गुस्ले-सेहत غسلِ صحت पुं० [अ.] बीमारीमांथी नीकळये करातुं स्नान

गुस्सा غصّہ पुं० [फा.] गुस्सो. –नाक पर रहना = जरामां गुस्से थवुं. –के मारे भूत होना = खूब क्रोध करवो – तेथी कंपवुं. –थूक देना = गुस्सो दूर करवो; दरगुजर करवुं. –पीना, –पी जाना, –मारना = गुस्सो रोकी लेवो–दबाववो – जीतवो

गुस्सावर غصّہ ور [फा.] गुस्सैल वि० क्रोधी [बखियो मारवो

गुहना گہنا स० क्रि० गूंथवुं (२)

गुहराना گہرانا अ० क्रि० जुओ 'गोहराना'

गुहार,–रि گہار،-ر स्त्री० रक्षा माटे बूम; 'गोहार'

गूँगा گونگا वि० जुओ 'गुंग' – मूंगुं

गूँधना گوندھنا स० क्रि० गूंदवुं; मसळवुं

गू(०ह) (ہ-)گو पुं० गू; विष्टा

गूथना گوتھنا स० क्रि० गूंथवुं (२) सांधवुं

गूदड़(-र) (ر-)گودڑ पुं० चींथरुं; धागो

गूदा گودا पुं० गर; फळ के कोई चीजनो अंदरनो मावो; मगज

गून,–ना گون،-نا पुं० [फा.] वर्ण; रंग (२) प्रकार [विध; भातभातनुं

गूना–गूँ گوناگوں वि० [फा.] विध-

गृहस्थी گرہستھی स्त्री० गृहस्थनुं कर्तव्य (२) गृहव्यवस्था (३) कुटुंब के घरनो सरसामान (४) खेतीवाडीनो रोजगार

गेंड़ली گینڈرلی स्त्री० गूंचळुं; कुंडाळुं (जेम के, सापनुं) –बाँधना, –मारना = गूंचळुं वळवुं [(२) शेरडी

गेंड़ा گینڈا पुं० शेरडीनां उपलां पान

गेंडुआ,–वा گینڈوآ،-وا पुं० तकियो (२) मोटी गेंद; दडो

गेंडुरी,–ली گینڈری،-لی स्त्री० जुओ 'गेंड़ली' (२) उढाणी [क्रिकेट

गेंद-बल्ला گیند بلّا पुं० गेडीदडो (२)

गेंदा گیندا पुं० एक फूलझाड; हजारी

गेती گیتی स्त्री० [फा.] संसार

गेरू گیرو स्त्री० गेरु (वि० गेरुआ)

गेसू گیسو पुं० [फा.] वाळनी लट; जुलफुं

गेहूँ گیہوں पुं० घउं (वि० गेहुँआ)

गेहुँअन گیہوان पुं० घउंवर्णो एक झेरी साप

गैंडा گینڈا पुं० गेंडो

गैंती گینتی स्त्री० तीकम के कोदाळी

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ग़ैब غیب पुं० [अ.] गेब; अदृष्ट (वि० –बी)

ग़ैबत غیبت स्त्री० [अ.] चूगली; [गीबत; निंदा

गैया گیّا स्त्री० गाय

ग़ैर غیر वि० [अ.] अन्य; बीजुं (२) परायुं; अजाण्युं; परजन (३) 'गेर' पूर्वग

ग़ैरत غیرت स्त्री० [अ.] लाज; शरम

ग़ैरमनक़ूला غیرمنقولہ वि० [अ.] अचल; स्थिर

ग़ैरमनकूहा غیرمنکوحہ वि० स्त्री० [अ.] अविवाहिता (२) रखात

ग़ैरमामूल,–ली غیرمعمول،-لی वि० [अ.] असाधारण

ग़ैरमुनासिब غیرمناسب वि० [अ.] गेरमुनासिब; अयोग्य, गेरवाजबी

ग़ैरमुमकिन غیرممکن वि० [अ.] असंभव [गेरवाजबी

ग़ैरवाजिब غیرواجب वि० [अ.]

ग़ैरहाज़िर غیرحاضر वि० [अ.] गेरहाजर (नाम,–री)

गैरिक گیرک पुं० [सं.] गेरु (२) सोनुं

गैल گیل स्त्री० गली; रस्तो

गैलन گیلن स्त्री० [इं.] गॅलन

गैलरी گیلری स्त्री० [इं.] गॅलरी

गैस گیس स्त्री० [इं.] गॅस

गोंठ گونٹھ स्त्री० धोतियानी गांठ–ओटी

गोंद گوند पुं० गुंदर. –दानी स्त्री० गुंदरियुं

गो گو अ० [फा.] जोके (२) प्रत्यय–'कहेनार' अर्थमां. उदा० बदगो = बूराई करनार

गोइँठा گوئینٹھا पुं० सूकुं छाण; अडायुं

गोइन्दा گوئندہ पुं० [फा.] बोलनार (२) गुप्तचर [जुओ 'गुईयां'

गोइयाँ گوئیاں **गोईं** گوئی पुं०;स्त्री०

गोईं گوئی स्त्री० [फा.] कथन; कहेवुं ते (समासमां. उदा० बदगोई)

गोखा گوکھا पुं० गोख; झरूखो

गोज़ گوز पुं० [फा.] वा सरवो ते

गोजई گوجئی स्त्री० जव अने घउं (भेगा वावे ते)

गोजर گوجر पुं० कानखजूरो

गोजरा گوجرا स्त्री० पुं० जुओ 'गोजई'

गोजी گوجی स्त्री० लाकडी (२) डांग

गोट گوٹ स्त्री० गोट; किनारीनी पट्टी; मुगजी (२) मंडळी (३) शेतरंजनुं महोरुं (४) मिजबानी; जमण

गोटा گوٹا पुं० सोनेरी रूपेरी फीत-किनार

गोटी گوٹی स्त्री० कूटी (२) शेतरंजनुं महोरुं [गोठ (मजा; सहेल के गोष्ठी)

गोठ گوٹھ स्त्री० गोशाळा; गोठो (२)

गोड़ گوڑ पुं० पग (स्त्री० –ड़िया = नाना पग)

गोड़इत گوڑئیت पुं० गामनो चोकीदार

गोड़ना گوڑنا स० क्रि० गोडवुं, खोदवुं जेथी माटी तळे उपर थई पोचुं थाय

गोड़ा گوڑا पुं० खाटला वगेरेनो पायो (२) घोडी (३) खामणुं; आलवाल

गोड़ाई گوڑائی स्त्री० गोडवुं ते के तेनी मजूरी [(प.) समूह

गोत گوت पुं० गोत्र; खानदान (२)

ग़ोता غوطہ पुं० [अ.] डूबकी. –खाना = गोथुं खाई जवुं; फरेबमां सपडाववुं. –मारना = डूबकी खावी (२) वच्चे डूबकी मारी जवुं – जता रहेवुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गोद گود स्त्री० गोद; खोळो.–बैठना = दत्तक जवुं. –भरना = खोळो भरवो. –पसारकर = खोळो पाथरीने; साव वश थईने [(२) गोदाववुं

गोदना گودنا स० क्रि० गोडवुं; खोसवुं

गोदाम گودام पुं० मालनुं 'गोडाउन' –वखार

गोदी گودی स्त्री० गोद; खोळो (२) गोदी [गूण; छालकुं (२) टाट

गोन,–नी گون، -نی स्त्री० [सं. गोणी]

गोना گونا स० क्रि० (प.) गोपवुं; छुपाववुं; 'गोवना'

गोनिया گونیا स्त्री० कडियानो ओळंबो (२) पुं० गूणो ऊंचकनार

गोनी گونی स्त्री० जुओ 'गोन'

गोफन,–ना گوپھن،نا पुं० गोफण

गोबर گوبر पुं० गोमय; छाण (गायनुं)

गोबरगणे(–ने)श گوبرگنیش(-نیش) वि० कदरूपुं; वेडोळ (२) मूर्ख; बेवकूफ

गोबरी گوبری स्त्री० लींपण (२) छाणुं

गोबरैला گوبریلا पुं० छाणनो कीडो

गोभी گوبھی स्त्री० एक शाक; 'फ्लावर' (२) एक घास (३) छोडनो एक रोग; 'गोभ' पण कहे छे

गोयंदा گویندہ पुं० जुओ 'गोइन्दा'

गोया گویا अ० [फा.] के जाणे; जाणे के

गोर گور स्त्री० [फा.] घोर; कबर.–व कफ़न = अंत्येष्टि क्रिया.(२) वि० गौर; गोरुं

गोर-कन گورکن पुं० [फा.] घोर खोदनार

गोरखधंधा گورکھدھندھا पुं० झघडो; पंचात [[फा.] कबरस्तान

गोर(–रि)स्तान گور(-ر)ستان पुं०

गोरू گورو पुं० ढोर; घोरी

गोलंबर گولنبر पुं० घूमट (२) गोळाई

गोल گول पुं० [फा.] मंडळी; झुंड

गोलक گولک पुं० [सं.] माटीनुं मोटुं कूंडुं (२) वकरो; 'गल्ला' (३) फंड (४) गोलक (गोलो इ०)

गोलं गप्पा گولگپّا पुं० एक नानी पूरी

गोल-मिर्च گول مرچ स्त्री० मरी

गोला گولا पुं० गाळो (२) नारियेळनो गोटो (३) मोटुं दाणा-बजार (४) वळो

गोवना گوونا स० क्रि० (प.) जुओ 'गोना'

गोश گوش पुं० [फा.] कान

गोश-गुज़ार گوش گزار वि० [फा.]. (नाम. –री स्त्री०) सांभळेलुं. –करना = निवेदन करवुं; कहेवुं

गोश-माली گوش مالی स्त्री० [फा.] कान आमळवा ते (२) चेतवणी

गोश-वारा گوشوارہ पुं० [फा.] काननी वाळी के कुंडळ (२) पाघडीनो तलो (३) तोरो; कलगी (४) खातावार तारण

गोशा گوشہ पुं० [फा.] खूणो (२) एकांत (३) तरफ; बाजू

गोश्त گوشت पुं० [फा.] गोस; मांस

गोस्तना,–नी گوستنا،-نی स्त्री० [सं.] द्राक्ष [स्त्री० [फा.] घेटुं; बकरुं

गोस्पंद گوسپند गोस्फ़ंद گوسفند

गोह گوہ स्त्री० घो

गोहरा گوہرا पुं० छाणुं

गोहरा,–री گوہرا،-ری स्त्री० 'गुहार' जुओ (२) शोर [अवाज देवो; पोकारवुं

गोहराना گوہرانا अ० क्रि० 'गुहराना';

गौं گوں स्त्री० लाग; दाव (२) मतलब; गरज. –का यार = मतलबी

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गौँघात گونگھات पुं० बरोबर लाग

गौख گوکھ स्त्री० [सं. गवाक्ष] गोख; झरूखो; गोखलो

गौखा گوکھا पुं० 'गौख' (२) गायनुं चामडुं

ग़ौग़ा غوغا पुं०[अ.] (वि० -ग़ाई) घोंघाट; कोलाहल; शोर (२) अफवा

गौन گون पुं० गमन

गौनहाई گونہائی वि० स्त्री० जेनुं आणुं कर्युं होय एवी स्त्री

गौनहार گونہار स्त्री० 'गौनहाई' स्त्री

गौनहार(-रिन,-री) گونہار(-ر،ن،-ری) स्त्री० गावाना धंधावाळी

गौना گونا पुं० कन्याने वळाववी ते; आणुं

ग़ौर غور पुं० [अ.] गोर; विचार; ख्याल; ध्यान [विचारवा जेवुं

ग़ौर-तलब غورطلب वि० [अ.]

गौहर گوہر पुं० [फा.] मोती

ग्यारह گیارہ वि० अगियार; ११

ग्रांडील گرانڈیل वि० [इं. ग्रेन्जर] ऊंचुं ने मोटुं

ग्वार گوار स्त्री० गवार

ग्वारपाठा گوارپاٹھا पुं० कुंवारपाठुं

ग्वारफली گوارپھلی **ग्वारी** گواری स्त्री० गवारफळी [गोवाळ

ग्वाल,-ला گوال،لا पुं० (स्त्री० -लिन)

ग्वैंड़ा گوینڈا पुं० गाम पासेनी जगा

ग्वैंडे گوینڈے अ० पासे

घ

घँघरा گھنگھرا पुं० 'घघरा'; घाघरो

घँघरी گھنگھری स्त्री० घाघरी

घँघोर(-ल)ना گھنگھور(-ل)نا स० क्रि० प्रवाही हलावीने तेमां घोळवुं (२) डखोळवुं

घंटा گھنٹا पुं० [सं.] घंट (२) कलाक (३) मोटुं (भींतनुं) घडियाळ

घंटाघर گھنٹاگھر पुं० टावर

घंटी گھنٹی स्त्री० नानो घंट (२) घूघरी (३) गळानो घोघरो (४) गळा वच्चे लटकती पडजीभ

घघरा گھگھرا पुं० 'घाघरा'

घटका گھٹکا पुं० छेवटनो श्वास; घोघरो बोलवो ते

घटना گھٹنا अ० क्रि० घटवुं; काम थवुं (२) घटवुं; बंध बेसवुं; लागु पडवुं

घटबढ़ گھٹ بڑھ स्त्री० वधघट

घटवार گھٹوار पुं० नदीघाटनुं महेसूल लेनार (२) होडीवाळो (३) घाट पर दान लेनार ब्राह्मण [करवुं

घटाना گھٹانا स०क्रि० घटाववुं; काम

घटाव گھٹاو पुं० घटाडो (२) नदीमां ओट ['बढिया'नुं ऊलटुं

घटिया گھٹیا वि० हलकुं; सस्तुं;

घटी گھٹی स्त्री० कमी (२) 'घाटा'; नुकसान (३) [सं.] घडी [आंटण

घट्टा گھٹّا पुं० (शरीर पर पडतुं)

घड़िया گھڑیا स्त्री० धातु गाळवानी अंगीठी [(२) मगर

घड़ियाल گھڑیال पुं० घंट; घडियाळुं

घड़ियाली گھڑیالی पुं० घंट वगाडनार

घड़ी گھڑی स्त्री० घडी (२) घडियाळ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

घड़ीसाज़ گھڑی ساز पुं० घडियाळी (नाम, –ज़ी स्त्री०)

घड़ौंची گھڑَونچی स्त्री० पाणीनुं वासण राखवानी घोडी [देनार

घतिया گھتیا पुं० घातक (२) दगो

घन گھن पुं० [सं.] घण (२) घन

घनसार گھن سار पुं० [सं.] कपूर

घना گھنا वि०(स्त्री० –नी) घन; घाडुं; गीच (२) नजीकनुं (३) खूब; घणुं

घने, گھنے घनेरा گھنیرا वि० घणुं; बहु; अनेक

घन्नई گھنّئی स्त्री० माटीनां हांल्लां ने मोटां लाकडांनो बनावेलो तरापो

घपची گھپچی स्त्री० बाथ; बे हाथथी पकडवुं ते

घपला گھپلا पुं० गरवड; गोलमाल

घबराना گھبرانا अ०क्रि० गभरावुं (२) रघवाट थवो (३) मूंझावुं (४) स०क्रि० गभरावबुं

घबराहट گھبراہٹ स्त्री० गभराट

घम(-मा)सान گھم(-ما)سان पुं० घमसाण; भयंकर युद्ध

घर-घाट گھر گھاٹ पुं० रंगढंग; अवस्था

घरनी گھرنی स्त्री० [प्रा. घरणी] गृहिणी; घरणी

घरफोरी گھرپھوری स्त्री० कुटुंबक्लेश करावनारी [(स्त्री० –सी)

घरबसा گھربسا पुं० यार; उपपति

घराऊ گھراؤ वि० घर सम्बन्धी (२) निजी; घरनुं

घराती گھراتی पुं० कन्यापक्षना लोक

घराना گھرانا पुं० खानदान; कुळ

घरू گھرو वि० जुओ 'घराऊ'

घरेलू گھریلو वि० पाळेलुं (२) 'घरू'; घरनुं; खानगी (३) घेर बनेलुं

घरौंदा-धा گھرَوندا، -دھا पुं० घर घर रमवा माटे बाळक बनावे छे ते घर

घर्रा گھرّا पुं० कफ घररर बोले ते

घलना گھلنا अ० क्रि० छूटी जवुं; फेंकावुं (२) मारामारी थवी

घलाघल,–ली گھلاگھل، -لی स्त्री० मारामारी [छूटनुं वधारे आपवुं ते

घलुआ گھلوا पुं० खरीदनारने उपरथी

घसिटना گھسِٹنا अ० क्रि० घसडावुं

घसियारा گھسیارا पुं० घास वेचनारो

घसीट گھسیٹ स्त्री० घसरडवुं ते

घसीटना گھسیٹنا स० क्रि० घसरडवुं; ढसरडवुं

घस्सा گھسّا पुं० 'घिस्सा'; घिस्सो

घहरना گھہرنا घहराना گھہرانا अ० क्रि० गर्जना जेवो अवाज काढवो

घाँघरा گھانگھرا पुं० 'घाघरा'

घाँटी گھانٹی स्त्री० गळुं के अंदरनी पडजीभ [जुओ

घाऊघप گھاؤگھپ वि० 'गाऊघप्प'

घाग گھاگ घाघ گھاگھ पुं० भारे चतुर माणस

घाघरा گھاگھرا पुं० घाघरो

घाटा گھاٹا पुं० घट; खोट; हानि

घाटिया گھاٹیا पुं०'घटवार'–ब्राह्मण

घाटी گھاٹی स्त्री० खीण; पर्वतो वच्चेनो पहाडी सांकडो रस्तो

घात گھات पुं० [सं.] घा; प्रहार (२) घात; वध (३) स्त्री० लाग; दाव; सुयोग (४) खराब करवानो लाग ताकवो ते. **–लगना**=लाग खावो; मोको मळवो.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

–चलाना = जंतरमंतरवुं. –पर चढ़ना, –में आना = लागमां आववुं.–में फिरना = लागमां फरवुं; तक साधवी (खराब करवा)

घान گھان पुं० **घानी** स्त्री० [सं. घन] घाण; रांधवा दळवा खांडवा इ०मां एक-साथे लेवातो समूह (२) प्रहार [(२) मूर्ख

घामड़ گھامڑ वि० घामथी पीडातुं (पशु)

घाल,–ला گھال،-لا पुं०जुओ 'घलुआ'. –न गिनना = तुच्छ समजवुं

घालना گھالنا स० क्रि० मारी नांखवुं (२) घालवुं; खोसवुं (३) बगाडवुं

घालमेल گھال میل पुं० घालमेल; गरबडसरबड़ (२) मेळ; मिलन; संयोग

घिग्घी گھگھی स्त्री० डूसकुं के भयथी खमचाता बोलवुं ते

घिघियाना گھگھیانا अ० क्रि० करुण अवाजे प्रार्थना करवी

घिचपिच گھچ پچ स्त्री० संकडाश; जगानी तंगी (२) वि० जुओ 'गिचपिच'

घिन گھن स्त्री० घृणा; अरुचि; ऊबको; सूग

घिनाना گھنانا अ०क्रि० 'घिन' ऊपजवी

घिनावना گھناونا **घिनौना** گھنونا वि० 'घिन'–घृणाजनक; खराब

घिया گھیا स्त्री० दूधी; 'कद्दू' [छीणी

घियाकश گھیاکش पुं० 'कद्दूकश';

घिया–तरोई گھیا تروئی –तोरई –توری، –तोरी –توری– स्त्री० एक शाक; गलकुं (?)

घिरना گھرنا अ०क्रि० घेराई जवुं;घेरावुं

घिरनी گھرنی स्त्री० गरेडी (२) दोरडाने वळ देवानी फीरकी

घिराव گھراو पुं० घेरावुं ते (२) घेरो

घिसना گھسنا स०क्रि० घसवुं (२) अ०क्रि० घसावुं

घिसघिस گھس گھس स्त्री० घाल-मेलथी थतो विलंब; ढील; दीर्घसूत्रीपणुं

घुँइयाँ گھنئیاں स्त्री०अळवी कंद

घुँघची گھنگھچی स्त्री० चनोठी; रती

घुँघरारे, –ले گھنگھرارے، -لے वि० वांकडिया (वाळ)

घुँघरू گھنگھرو पुं० घूघरी (२) घूघरीवाळुं पगनुं घरेणुं (३) जुओ 'घटका'

घुंडी گھنڈی स्त्री० कपडानुं गोळ गांगडी जेवुं बोरियुं

घुग्घी گھگھی स्त्री० कामळाने त्रिकोण वाळीने बनावातुं माथानुं ओढण

घुग्घू گھگھو **घुघुआ** گھگھوا पुं० घुवड

घुटना گھٹنا पुं० घूंटण (२) अ०क्रि० श्वास घूंटावो (३) घूंटावुं (४) घसावुं जेथी सुंवाळुं थाय के चळके. **घुटा हुआ** = बहु चालाक

घुटन्ना گھٹنا पुं० जांघियो

घुटाई گھٹائی स्त्री० घूंटवुं के घसवुं ते

घुट्टी گھٹی स्त्री० बाळकने पाचन माटे पिवाडाती दवा. –में पड़ना = गळथूथीमां पडवुं; स्वभावमां होवुं

घुड़(–र)कना گھڑ(–ر)کنا स०क्रि० घूरकवुं (नाम, घुड़की) क्रोधथी घांटो काढीने कहेवुं

घुड़चढ़ा گھڑچڑھا पुं० घोडेसवार

घुड़दौड़ گھڑدوڑ स्त्री० घोडदोड

घुड़सवार گھڑسوار पुं० घोडेसवार

घुड़साल گھڑسال स्त्री० घोडार

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

घुन گھن अनाज वगेरेमां पडतो एक जीव. –लगना = ए जीव पडवो (२) सडवुं; खवावुं

घुनघुना گھنگھنا पुं० घूघरो (रमवानो)

घुनना گھننا अ०क्रि० 'घून'थी खवावुं

घुन्ना گھنّا वि० (स्त्री० –न्नी) क्रोध, द्वेष इ० मनमां दाबी राखनार

घुप گھپ वि० घाडुं; घोर (अंधारुं)

घुमक्कड़ گھمکّڑ वि० सहेलाणी; खूब घूमनार [आवे ते

घुमटा گھمٹا पुं० माथुं घूमे – चक्कर

घुमड़ گھمڑ स्त्री० वादळां घेरावां ते

घुमड़ना گھمڑنا अ० क्रि० वादळ घेरावां (२) एकठुं थवुं; छवावुं

घुमना گھمنا वि० (स्त्री० –नी) 'घुमक्कड़' जुओ

घुमाना گھمانا स०क्रि० घुमाववुं; फेरववुं (२) कशामां लगाडवुं

घुमाव گھماؤ पुं० घूमवुं के घुमाववुं ते (२) फेर; चक्कर (३) रस्तानो वळांक

घुमुर گھمر अ० घम्मर घम्मर (चक्कीनो अवाज)

घुरकना گھرکنا स०क्रि०जुओ 'घुड़कना'

घुलना گھلنا अ०क्रि० ओगळवुं (२) मळी जवुं (३) क्षीण थवुं (४) समय वीतवो (प्रेरक घुलवाना, घुलाना)

घुसना گھسنا अ०क्रि० घूसवुं

घुसपैठ گھسپیٹھ स्त्री० प्रवेश; गति

घुसाना گھسانا घुसेड़ना گھسیڑنا स०क्रि० घुसाडवुं

घूँट گھونٹ पुं० घूंटडो

घूँटना گھونٹنا स० क्रि० घूंटड़ो उतारवो; पीवुं

घूँसा گھونسا पुं० ठूंसो; मुक्को

घूमना گھومنا अ०क्रि० फरवुं; टहेलवुं (२) घूमवुं; भमवुं

घूर(–रा) گھور(-را) पुं० कचरो पूंजो के ते नाखवानी जगा – उकरडो

घूरना گھورنا अ० क्रि० गुस्साथी एकीटसे जोया करवुं (२) कुदृष्टि करवी

घूस گھوس स्त्र ० लांच (२) छछूंदर (?)

घृतकुमारी گھرتکماری स्त्री० [सं.] कुंवारपाठुं

घेंटा گھینٹا पुं० डुक्करनुं बच्चुं

घेघा گھیگھا पुं० गळानी नळी (२) गळाना सोजानो एक रोग [खुशामत करवी

घेरना گھیرنا स० क्रि० घेरवुं (२)

घोंघा گھونگھا पुं० घोंघा; पाणीनो एक जीव (२) वि० निःसत्त्व (३) मूर्ख

घोंटना گھونٹنا स० क्रि० घूंटडे घूंटडे पीवुं(२)जुओ 'घोटना' [पुं० पक्षीनो माळो

घोंसला گھونسلا घोंसुआ گھونسوا

घोटना گھوٹنا स० क्रि० सुंवाळुं के चमकतुं करवा खूब घसवुं (२) घूंटवुं (३) गोखवुं (४) वढवुं (५) गळुं रूंधवुं

घोटाला گھوٹالا पुं० गोटाळो

घोड़ा گھوڑا पुं० घोडो (२) खूंटी (कपडा माटे).– उठाना,– डालना,– फेंकना = घोडो तेज करवो

घोडा-नस گھوڑانس स्त्री० एडी आगळनी धोरी नस [करेलुं ते

घोल گھول पुं० घोळी ओगाळीने

घोलना گھولنا स० क्रि० घोळवुं

घोसी گھوسی पुं० घांची; दूध वेचनार

घौद گھود पुं० फळोनी लूम; (केळांनुं) घोड

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

च

चंग چنگ स्त्री० चंग वाजुं (२) पतंग (३) पुं० गंजीफानी चंग रमत. **—चढ़ना या उमड़ना**=खूब जोर थवुं. **—पर चढ़ाना**=वातचीत करीने मेळवी लेवुं

चंगा چنگا वि० (स्त्री० **—गी**) चंग; चंगुं

चंगुल چنگل पुं० चंगूल; पशु-पक्षीनो पंजो (२) चुंगल. **—में फँसना**=चुंगलमां फसावुं

चँगेर(-री,-ली) چنگیر(-ری،-لی) स्त्री० वांसनी छाबडी के टोपली (२) मशक; पखाल (३) बाळकनुं खोयुं

चंट چنٹ वि० चालाक; पहोंचेल

चंडावल چنڈاول पुं० सेनानो पाछलो भाग; 'हरावल'थी ऊलटो (२) पहेरेगीर

चंडू چنڈو पुं० चंडूल; अफीणनी एक मादक वस्तु

चंडूल چنڈول पुं० चंडोळ पक्षी

चंडोल چنڈول पुं० एक जातनी प्रालखी; मेना [वाचक)

चंद چند वि०[फा.] थोडुंक (संख्या-

चंद-रोज़ा چند روزہ वि०[फा.] थोडा दिवसनुं; अस्थायी [तालवाळुं

चँदला چندلا वि० 'गंजा'; माथे

चँदवा چندوا पुं० चन्दरवो

चंदाँ چنداں अ० [फा.] आटलुं (२) आटली वार

चंदा چندا पुं० चन्दा; चन्द्र (२) چندہ [फा.] फंड (३) लवाजम

चँदिया چندیا स्त्री० खोपरी; तालकुं

चंपई چنپئی वि० चंपाना रंगनुं; पीळुं

चंपत چنپت वि० अलोप; गेब. **—होना**=छू थई जवुं

चँवर چنور पुं० चामर (२) घोडा हाथीना माथानी कलगी. **—ढलना**= चामर ढोळावो.**—ढार** पुं० चामर ढोळनार

चक چک पुं० चक्र; पैडुं (२) 'चकई' रमकडुं (३) चकवो पक्षी (४) जमीननो मोटो टुकडो (५) गामडुं (६) अधिकार (७) वि० भरपूर (८) चकित

चकई چکئی स्त्री० चकवी; 'चका'नुं स्त्री० (२) गोळ फेरववानुं एक रमकडुं

चकचून چکچون वि० चूरेचूरा थयेलुं; चकचूर

चकचौंध چکچوندھ स्त्री० जुओ 'चकाचौंध' (अ० क्रि० **—ना**)

चकती چکتی स्त्री० चकती (२) ढींगळी. **बादलमें चकती लगाना**=असंभव वात करवा मथवुं [बेठानुं चिह्न (घा नहि)

चकत्ता چکتا पुं० चकामुं (२) दांत

चकनाचूर چکناچور वि० जुओ 'चकचून' (२) बहु थाकेलुं [परिक्रमा

चकफेरी چکپھیری स्त्री० चकरडी;

चकबंदी چکبندی स्त्री० जमीनना भाग—पटा नक्की करवा ते

चकमा چکما पुं० थाप; फरेब (२) हानि

चकरबा چکربا पुं० चक्कर; गूंचवाडो (२) बखेडो [पहोळुं

चकरा چکرا वि० (स्त्री०—री) चोडुं;

चकराना چکرانا अ०क्रि० (माथुं) घूमवुं; चक्कर आववां (२) चकित थवुं (३) स० क्रि० चकित करवुं

चकला چکلا पुं० रोटली वणवानी आडणी (२) वेश्यावाडो (३) विभाग; इलाको (४)

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

घंटी (५) वि० जुओ 'चकरा'
चकली چکلی स्त्री० गरेडी (२) ओरसडी (३) वि०स्त्री० 'चकला' [पक्षी; चकवो
चका چکا पुं चक्कर; पैडुं (२) चक्रवाक
चकाचौंध چکاچوندھ स्त्री० तेज आगळ आंख अंजावी ते
चक्का چکّا पुं० पैडुं
चक्की چکّی स्त्री० घंटी (२) घूंटणनी ढांकणी (३) वीजळी [तकरार
चख چکھ पुं० चक्षु (२) [फा.] झघडो;
चख़चख़ چخ چخ पुं० तकरार; बोलाबोली
चखना چکھنا स० क्रि० चाखवुं
चख़ाचख़ी چخاچخی स्त्री० 'चख'; तकरार; लडाई
चगड़ چگڑ वि० चालाक; होशियार
चचा چچا पुं०(स्त्री.–ची) काका; 'चाचा'
चचिया چچیا वि० काका बरोबरनुं. –ससुर = काकाजी. –सास = काकीसासु
चचेरा چچیرا वि० (स्त्री० –री) काकानुं. भाई = काकानो दीकरो
चचोड़(–र)ना چچوڑ(-ر)نا स०क्रि० चूसवुं (दांतथी दाबीने)
चटक(–ख़)ना چٹک(-خ)نا पुं०तमाचो (२) अ०क्रि० चट अवाज करवो (३) चीरा पडवा; ततडवुं; तरडावुं (४) खीलवुं (फूल) (५) चटी जवुं; अणबनाव थवो
चटक(–ख़)नी چٹک(-خ)نی स्त्री० बारी बारणानी आंकडी; 'सिटकनी'
चटका(–ख़ा)ना چٹکا(-خا)نا स० क्रि० तोडवुं; चीरवुं (२) आंगळीना कडाका बोलाववा (३) चट चट अवाज नीकळे एम करवुं. जूतियाँ चटकाना = जूतां घसडता — मार्या मार्या फरवुं (४) चीडववुं; गुस्से करवुं
चटकीला چٹکیلا वि० चटकदार
चटपटा چٹ پٹا वि० लहेजतदार
चटाना چٹانا स०क्रि० चटाडवुं (२) खवडाववुं (३) लांच आपवी
चटावन چٹاوَن पुं० बाळकनो अन्नप्राशन संस्कार [चोख्खुंचट (मेदान)
चटियल چٹیل वि० झाडपान वगरनुं
चटोरा چٹورا वि० चटूडुं; सवादियुं (२) लोलुप [खडकनो पथ्थर
चट्टान چٹّان स्त्री० मोटो पहोळो
चट्टा-बट्टा: چٹّا بٹّا पुं० रमकडांनो समूह. एक ही थैलीके चट्टे-बट्टे = एक ज – सळेलां माणस. चट्टे-बट्टे लड़ाना = आपसमां लडावी मारवुं [जोडा(३)खोट
चट्टी چٹّی स्त्री० पडाव (२) स्लीपर
चट्टू چٹّو वि० 'चटोरा'; सवादियुं
चढ़त چڑھت स्त्री०देवने चडावाती भेट
चढ़ा-उतरी چڑھااتری स्त्री० चड-ऊतर
चढ़ा-ऊतरी چڑھااوتری चढ़ाचढ़ी چڑھاچڑھی स्त्री०चडसाचडसी;स्पर्धा
चढ़ावा چڑھاوا पुं० लग्न वेळा वर वधुने आपे छे ते घरेणुं (२) पूजापो (३) उत्साह; हिंमत. –चढ़ावा देना = उत्साह देवो; उत्तेजवुं
चद्दर چدّر स्त्री०चादर (२) धातुनुं पतरुं
चप چپ वि० [फा.] डाबुं
चपकन چپکن स्त्री० एक जातनुं अंगरखुं (२) ट्रंक वगेरेनी बेसाडीने वासवानी कळ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चपड़ा چپڑا पुं० साफ – चपडालाख (२) वंदो

चपड़ा(-रा)स چپڑا(-را)س स्त्री० चपरासी–पटावाळाना पटानी तखती. –सी पुं० पटावाळो

चपत چپت स्त्री० चपेट; तमाचो

चपना چپنا अ०क्रि० दबावुं (२) शरमावुं

चपनी چپنی स्त्री० चपणुं (२) हांल्ली के घूंटणनी ढांकणी

चपाना چپانا स०क्रि० 'चपना'नुं प्रेरक

चपेट چپیٹ स्त्री० [सं], –टा पुं० चपेट; थप्पड (२) आफत (३) आघात; धक्को

चप्पल چپّل पुं० चंपल

चप्पा چپّا पुं० चोथो भाग (२) थोडो भाग के जगा (३) चार आंगळ जगा

चप्पी چپّی स्त्री० चंपी

चप्पू چپّو पुं० हलेसुं; चाटवो

चबाना چبانا स०क्रि० चाववुं

चबेना چبینا पुं० चवाणुं

चभोरना چبھورنا स० क्रि० झबोळवुं

चमकना چمکنا अ० क्रि० चमकवुं (२) चसक आववी के मारवी [शानदार

चमकीला چمکیلا वि० चमकतुं (२)

चमकौवल چمکوول स्त्री० चमकाववुं ते

चमगादड़ چمگادڑ पुं० चामाचीडियुं

चमचमाना چمچمانا अ० क्रि० चमकवुं (२) स० क्रि० चमकाववुं

चमचा چمچہ पुं० [फा.] चमचो (२) चीपियो

चमड़ा چمڑا पुं० चामडुं (२) छाल. –सिझाना = चामडुं कमाववुं

चमन چمن पुं० [फा.] बगीचो

चमरख چمرکھ स्त्री० चमरखुं

चमला چملا पुं० भिखारीनुं चपणुं

चमोटा چموٹا पुं०, –टी स्त्री० हजामनो चामडानो टुकडो

चमोटी چموٹی स्त्री० चाबुक (२) पातळी सोटी (३) 'चमोटा'

चमौवा چموا पुं० रद्दी खासडुं

चम्मच چمّچ पुं० चमचो के चमची

चरक چرک पुं० [सं.] चर; दूत (२) जासूस (३) मुसाफर (४) चरक वैद

चरकटा چرکٹا पुं० चारो कापी लावनार

चरका چرکا पुं० [फा.] उझरडो के जराक जखम (२) डाम (३) छळ; दगो

चरख چرکھ पुं० [फा. चर्ख] चक्र (२) रेंटियो (३) कुंभारनो चाक (४) तोपनी गाडी (५) गोफण

चरखा(-ख़ा) چرکھا(-خا) पुं० चक्र (२) रेंटियो (३) रेंट (४) खराद (५) गरगडी (६) माथाकूटियुं काम

चरखी(-ख़ी) چرکھی(-خی) स्त्री० फरकडी, गरगडी इ० फरनार वस्तु (२) लोढवानो चरखो (३) एक जातनुं दारूखानुं [न करनार

चरती چرتی पुं० व्रतने दिवसे उपवास

चरनी چرنی स्त्री० चरो; चराण (२) गमाण (३) चारो

चरपरा چرپرا वि० तीखुं (स्त्री० –री)

चरब چرب वि० [फा. चर्ब] तेज; तीखुं

चरबाँक چربانک **चरबाक** چرباک वि० चालाक (२) नीडर

चरमराना چرمرانا अ० क्रि० चरड चरड शब्द करवो (जेम के, जोडा, खाटलो)

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चरवाहा چرواہا पुं० ढोर चारनार

चरस چرس पुं० पाणी काढवानो कोस (२) गांजानो चडस (३) जमीननुं एक माप–२१०० हाथ

चरसा چرسا पुं० भेंस बळदनुं चामडुं (२) कोस [पीनार

चरसी چرسی पुं० कोसियो (२) चडस

चरिंदा چرندہ पुं० [फा.] पशु; चरे ते

चरित्तर چرتّر पुं० चरीतर; नटखटपणुं

चरी چری स्त्री० चराण जमीन (२) चारा माटेनी लीली जुवार

चर्ख़ چرخ पुं० [फा.] आकाश (२) चक्र (३) रेंटियो (४) कुंभारनो चाक (५) चरख पशु ['चरखी'

चर्ख़ी چرخی स्त्री० [फा.] गरगडी;

चर्चा چرچا स्त्री० [सं.] चर्चा (२) वातचीत (३) अफवा

चर्ब چرب वि० [फा.] सुंवाळुं; लीसुं (२) स्थूल (३) तेज; चपळ –ज़बान वि० खुशामतियुं

चर्राना چرّانا अ० क्रि० चररर अवाज थवो (२) ततडवुं (३) चळ आववी; जोरथी इच्छा थवी

चलती چلتی स्त्री० चलण

चल बसना چل بسنا मरवुं

चलाऊ چلاؤ वि० चाले एवुं; टकाउ

चलाक چلاک वि० चालाक (नाम -की)

चलाका چلاکا स्त्री० वीजळी

चलाचली چلا چلی स्त्री० चालती के नीकळती वेळानी तैयारीनी धमाल

चलान چلان स्त्री० मोकलवानी के चालवा चलाववानी क्रिया (२) भरतियुं; मोकल्या मालनी यादी

चलावा چلاوا पुं० चाल; रीत; रिवाज (२) चालचलगत (३) आणुं

चवन्नी چوَنّی स्त्री० चार-आनी

चवाई چوائی पुं० निंदक (२) चूगलीखोर

चवाव چواو पुं० चोतरफ फेलानारी चर्चा; अफवा (२) बदनामी; निंदा

चश्म چشم स्त्री० [फा.] आंख

चश्मक چشمک स्त्री० [फा.] आंखनो इसारो (२) चकमक; बोलाचाली; झघडो

चश्मदीद چشم دید वि० [फा.] साक्षात् जोयेलुं

चश्म-नुमाई چشم نمائی स्त्री० [फा.] आंखो काढवी ते; धमकी

चश्मा چشمہ पुं० [फा.] चसमां (२) झरो

चसना چسنا अ० क्रि० चोटवुं; लागवुं; बाझवुं

चस्पाँ چسپاں वि० [फा.] चोटाडेलुं

चह چہ पुं० नदीनो डक्को (२) स्त्री० [फा. चाह] खाडो

चहक,–कार چہک،-کار स्त्री० कलरव

चहकना چہکنا अ० क्रि० कलरव करवो (२) उमंगथी खूब बोलवुं

चहचहा چہچہا पुं० कलरव (२) ठिठियारी (३) वि० आनंद करावनारुं

चहबच्चा چہبچّہ पुं० पाणी भरी राखवानो खाडो के होज; चहेबचो

चहल چہل स्त्री० कीचड (२) आनंदोत्सव

चहलक़दमी چہل قدمی स्त्री० धीरे टहेलवुं ते

चहल-पहल چہل پہل स्त्री० धामधूम

चहार چہار वि० [फा.] चार

चहारशंबा چہار شنبہ पुं० [फा.] बुधवार

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चहारुम چہارُم वि० [फा.] चतुर्थांश (२) चोथुं

चहूँटना چہونٹنا अ०क्रि० चोटवुं

चहेटना چہیٹنا स०क्रि० निचोड काढवो

चहेता چہیتا वि० प्रिय; वहालुं (स्त्री० –ती)

चहोरना چہورنا अ०क्रि० छोडने एक जगाएथी बीजी जगाए चोढवो (२) संभाळ राखवी [(२) तालवाळुं

चाँई چانئی वि० धूर्त; चालाक (२)

चाँकना چانکنا स०क्रि० हद बांधवी (२) ओळखवा निशानी करवी

चाँटा چانٹا पुं० मंकोडो (२) थप्पड

चाँटी چانٹی स्त्री० कीडी मंकोडी (२) तबलानी चांट के तेनो अवाज

चाँद چاند पुं० चांदो (२) स्त्री० तालकुं. –का टुकड़ा = बहु रूपवान माणस. –पर थूकना = कोई सज्जनने एब लगाडवा जतां पोताने ज लागवी

चाँदना چاندنا पुं०अजवाळुं (२) चांदनी

चाँदनी چاندنی स्त्री० चांदनी (२) बिछावानी सफ़ेद चादर (३) सफेद चंदरवो

चाँदमारी چاندماری स्त्री० वंदूकथी निशान ताकवानुं शीखवुं ते

चाँदी چاندی स्त्री० चांदी (२) तालकुं; 'चांद' (३) सारो आर्थिक लाभ.– का जूता = लांच.– काटना = खूब कमावुं

चाँप چانپ स्त्री० चांपवुं – दबाववुं ते (२) धक्को (३) प्रेरणा (४) वंदूकनी चांप

चाक چاک पुं० चाक; चक्र; गरेडी इ० (२) [फा.] चीरो (३) वि० चिरायेलुं; फाटेलुं [(२) चपळ; फूर्तीलुं

चाक़ چاق वि० [तु.] दृढ; मजबूत

चाकचक چاک‌چک वि० सुरक्षित; मजबूत [दृढ भरावादार (शरीर)

चाक़-चौबंध چاق چوبند वि०

चाकना چاکنا स०क्रि० 'चाँकना' जुओ

चाकी چاکی स्त्री० चक्की; घंटी

चाक़ु چاقو पुं० [तु.] चप्पु

चाचा چاچا पुं०(स्त्री०–ची)'चचा' जुओ

चाट چاٹ स्त्री० तीखुं खावानो चटको; शोख (३) आदत; टेव (४) चटपटी; चळ (५) तीखी चीज के फरसाण

चाटना چاٹنا स० क्रि० चाटवुं (२) चट करी जवुं [करनार

चाटुकार چاٹکار पुं० [सं.] खुशामत

चाप چاپ स्त्री० चाल; पगलानो अवाज

चापलूस چاپلوس वि० [फा.] खुशामतियुं [चापलूसी; खुशामत

चापलूसी چاپلوسی स्त्री० [फा.]

चाब چاب स्त्री० दाढ

चाबना چابنا स० क्रि० चाववुं

चाबी,–भी چابی،-بھی स्त्री० चावी

चाबुक چابک पुं० [फा.] चाबुक; सोटो

चाबुक-सवार چابک‌سوار पुं० [फा.] घोडो पलोटनार; घोडो केळवनार. (नाम, –री स्त्री०) [नास्तो

चाय چائے स्त्री० चा.– पानी = चापाणी;

चार چار वि० चार (२) थोडुंक (२) पुं० [सं.] चाल; गति. –आँखें होना = नजर मळवी. चारों फूटना = अंध थवुं; अन्तर बाह्य चारे आंख जवी

चारख़ाना چارخانہ पुं० [फा.] एक जातनुं कपडुं

चारजामा چارجامہ पुं० [फा.] घोडानुं जीन – पलाण

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चार-नाचार چار-نا چار अ० [फा.] लाचार थईने

चारपाई چارپائی स्त्री० खाटलो

चारपाई धरना چارپائی دھرنا -**पकड़ना** -پکڑنا , -**पर पडना** -پرپڑنا -**लेना** -لینا- बीमारीथी पथारीवश थवुं (२) सूवुं. -**से लगना** बीमारीथी पथारीमांथी न उठावुं ['चहारशंबा'

चारशंबा چارشنبہ पुं० जुओ

चालढाल چال ڈھال स्त्री० चाल-चलगत; रीतभात [चालवाजीवाळुं

चालबाज़ چالباز वि० कपटी; चालाक;

चाला چالا पुं० रवानगी (२) वधूने पहेली वार सासरेथी के पियरथी वळाववी तें (३) जवानुं महुरत

चालान چالان पुं० जुओ 'चलान'

चालिया چالیا **चाली** چالی वि० 'चालवाज़'

चाव چاو पुं० चाह; प्रेम (२) प्रबळ इच्छा; आतुरता (३) आनंद; उमंग

चाशनी چاشنی स्त्री० [फा.] चासणी (२) चसको

चास چاس स्त्री० खेती

चासना چاسنا अ० क्रि० खेडवुं

चासा چاسا पुं० खेडूत

चाह چاہ पुं० [फा.] कूवो

चाह چاہ स्त्री० चाहना; प्रेम (२) इच्छा (३) माग; जरूर (४) (प.) खबर

चाहना چاہنا स० क्रि० चाहवुं (२) मागवुं; इच्छा करवी (३) स्त्री० जरूर

चाहिए چاہئے उचित छे; घटे छे; जोईए [कुवेतर (जमीन)

चाही چاہی वि० [फा.] कूवावाळी;

चाहे چاہے अ० गमे तेम; इच्छा मुजब

चिआँ (चियाँ) چیاں (چیاں) پुं० कचूको

चिउँटा (چیونٹا) چیونٹا पुं० 'चाँटा'; मंकोडो

चिउँटी (چیونٹی) چیونٹی स्त्री० 'चाँटी'; कीडी. -**के पर निकलना** = मरणतोल थवुं

चिगना چگنا पुं० पक्षीनुं-खास करीने मरघीनुं बच्चुं [अ० क्रि० चीस पाडवी

चिंघाड़ چنگھاڑ स्त्री० चीस. -**ना**

चिंदी چندی स्त्री० चींदरडी; टुकडो

चिउड़ा,-रा چوڑا،-را पुं० पौंआ; 'चिड़वा'.

चिक چک स्त्री० [तु.] चक (२) पुं० कसाई (३) स्त्री० चसक; झटको

चिकट چکٹ वि० चीकटथी मेलुं; मेल जामेलुं (२) चीकटुं [चीकटुं थवुं

चिकटना چکٹنا अ० क्रि० मेलुं-

चिकन چکن स्त्री० [फा.] एक झीणुं कापड

चिकना چکنا वि० [सं. चिक्कण] चीकणुं (२) लपसणुं (३) सुंवाळुं; सुंदर (४) माखणियुं; खुशामतियुं (५) प्रेमी (६) पुं० चीकट. -**घड़ा** = निर्लज्ज. **चिकनी चुपड़ी बातें** = मीठी मीठी कृत्रिम वात

चिकार چکار पुं० चीत्कार; चीस

चिकारना چکارنا अ० क्रि० चीस पाडवी

चिकुटी چکٹی **चिकोटी** چکوٹی स्त्री० चपटी (२) चूंटी

चिक्कण چکّن वि० [सं.] चीकणुं

चिखुरी چکھری स्त्री० 'गिलहरी'; खिसकोली ['किलनी'

चिचड़ा چچڑا पुं०; -**ड़ी** स्त्री० जुओ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चिजारा چجارا पुं० कडियो

चिट چٹ स्त्री० चिठ्ठी; रुक्को

चिट्टा چٹا पुं० खोटो उत्साह के हिंमत (२) वि० सफेद

चिट्ठा چٹھا पुं० रोजमेळ; चोपडो (२) वार्षिक सरवैयुं (३) यादी (४) पगार के मजूरीनी रकम (५) बिल. **कच्चा-चिट्ठा**=पूरेपूरो हेवाल [(२) कागळ; पत्र

चिट्ठी چٹھی स्त्री० चिठ्ठी; 'चिट'

चिट्ठी-पत्री چٹھی پتری स्त्री० चिठ्ठी-पत्री; कागळपत्र (२) पत्रव्यवहार

चिट्ठीरसाँ چٹھی رساں पुं० टपाली

चिड़चिड़ा چڑچڑا वि० चीडियुं; झट चिडानारुं

चिड़चिड़ाना چڑچڑانا अ० क्रि० चिडावुं (२) ततडी जवुं (३) बळतां तड तड थवुं

चिड़वा چڑوا पुं०[सं. चिविट] पौंआ

चिड़ा چڑا पुं० चकलो; चकलीनो नर

चिड़िया چڑیا स्त्री० पक्षी (२) पत्तानी एक भात. **–का दूध**=अप्राप्य वस्तु; गगनकुसुम

चिड़ियाख़ाना چڑیاخانہ पुं० पशु-पक्षीनुं संग्रहस्थान

चिड़ी چڑی स्त्री० पक्षी (२) चकली

चिढ़ چڑھ स्त्री० चीड. **–ना** अ० क्रि० चिडावुं

चिढ़ाना چڑھانا स० क्रि० चीडववुं

चितकबरा چتکبرا **चितला** چتلا वि० कावरचीतरुं

चिताना چتانا स० क्रि० चेतववुं

चितावनी چتاونی स्त्री० चेतवणी; 'चेतावनी'

चितेरा چتیرا पुं० चितारो [नानी कोडी

चित्ती چتی स्त्री० डाघो; टपकुं (२)

चित्र उतारना چتر اتارنا चित्र कांढवुं के वर्णनादिथी खडुं करवुं

चिथड़ा چتھڑا पुं० चींथरुं

चिथाड़ना چتھاڑنا स०क्रि० चीरवुं; फाडवुं (२) अपमानवुं

चिनिया چنیا वि० चिनाई (२) चीनी माटी जेवुं; सफेद. **–केला**= नानी जातनुं केळुं. **–बदाम**=चिनाई-सींग; मगफळी [–री स्त्री०)

चिन्हार چنہار वि० परिचित (नाम

चिपक(-ट)ना چپک(-ٹ)نا अ० क्रि० चोटवुं; वळगवुं [लगाडवुं

चिपकाना چپکانا स०क्रि० चोटाडवुं;

चिपचिपा چپچپا वि० चीकणुं; चोटे एवुं [चीकणुं लागवुं

चिपचिपाना چپچپانا अ०क्रि०

चिपटा چپٹا वि० चपटुं

चिप्पड़ چپڑ पुं० नानो चपटो ककडो; चापडो (२) पापडी

चिप्पी چپی स्त्री० नानो 'चिप्पड़'

चिमटना چمٹنا अ०क्रि० चोटवुं (२) वळगवुं

चिमटा چمٹا पुं० चमठो; चीमटो

चिमटी چمٹی स्त्री० नानो चीपियो

चिमड़ा چمڑا वि० जुओ 'चीमड़'

चिरकना چرکنا अ०क्रि० चरकवुं; जराक अघवुं

चिरकीन چرکین वि० [फा.] मेलुं; गंदुं

चिरकुट چرکٹ पुं०फाटेलुं वस्त्र; चींथरुं

चिरना چرنا अ०क्रि० फाटवुं; चिरावुं

चिरमि(०टी) چرم(ٹی) स्त्री०चनोठी

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चिरा چرا अ० [फा.] केम ? शा माटे ?
चूँ व चिरा करना = चेंचूं करवुं
चिराग़ چراغ पुं० [फा.] दीवो.
–जले = दीवा वखते
चिरायँध چرایندھ स्त्री० वाळ
चामडुं वगेरे बळवानी गंध
चिरायता چرایتا पुं० करियातुं
चिरौंजी چرونجی स्त्री० चारोळी
चिलक چلک स्त्री० चळक (२) सणको
चिलकना چلکنا अ०क्रि० चमक
चमक थवुं; चळकवुं (२) सणको नांखवो
चिलग़ोजा چلغوزہ पुं० [फा.] एक मेवो
चिलचिल چلچل स्त्री० अबरख
चिलचिलाना چلچلانا अ०क्रि०
चमकवुं (२) चीस पाडवी
चिलड़ा چلڑا पुं० एक पकवान
चिलबिला(–ल्ला) (چلبلا(-لّا वि०
'चुलबुला'; चंचळ
चिलम چلم स्त्री० [फा.] चलम
चिलमची چلمچی स्त्री० [तु.]
अंदर हाथमों धोवानुं एक वासण (२)
चलम पीनार
चिलमन چلمن स्त्री० [फा.] 'चिक'; चक
चिल्लड़ چلّڑ पुं० जुओ 'चीलर'
चिल्लपों چلّپوں स्त्री० शोरबकोर
चिल्ला چلّہ पुं० [फा.] चाळीस दिवस
के तेनुं व्रत के पुण्यपर्व (२) प्रसवना
चाळीस दिवस. (३) धनुषनी दोरी
–बाँधना = चाळीस दिवसनुं व्रत करवुं.
–खींचना = चाळीस दिवस एकान्तमां
ईश्वरोपासनामां गाळवा. चिल्लेका
जाड़ा = खूब ठंडी [बुमराण करवुं
चिल्लाना چلّانا अ०क्रि० शोर करवो;

चिल्लाहट چلّاہٹ स्त्री० शोर करवो
ते; 'चिल्लपों' [(२) चपटी
चिहूँटी چہونٹی स्त्री० चूंटी; चीमटी
चीं چیں स्त्री० [फा.] चहेरा पर
पडती करचोळी. –ब-जबीं होना =
गुस्से थवुं [जबाव आपवो ते
चीं चपड़ چیں چپڑ स्त्री० सामे
चींटा چینٹا पुं० जुओ 'चिउँटा'
(स्त्री० –टी) [तेलनो मेल
चीकट چیکٹ वि० बहु मेलुं (२) पुं०
चीख़ چیخ स्त्री० चीस. –ना अ०क्रि०
चीस पाडवी [चाखवुं
चीख़ना چیخنا स० क्रि० 'चखना';
चीज़ چیز स्त्री० [फा.] चीज; वस्तु (२)
जणस (३) गायन के राग (४) विलक्षण
के महत्त्वनी वस्तु [भाव (२) सरसामान
चीज़-वस्तु چیزوستُ स्त्री० जणस-
चीड़(–ढ़) (چیڑ(-ڑھ पुं० चीडनुं झाड
चीतना چیتنا स० क्रि० चिंतवुं;
विचारवुं (२) याद करवुं (३) चीतरवुं
चीता چیتا पुं० चित्तो (२) चित्त
चीथड़ा(रा) (چیتھڑا(-را पुं० चींथरुं
चीथना چیتھنا स०क्रि० (कपडुं) फाडवुं
चीदा چیدہ वि० [फा.] पसंद करेलुं;
चूंटेलुं (२) उत्तम
चीनी چینی स्त्री० खांड [ओळखवुं
चीन्हना چینہنا स० क्रि० चीनवुं;
चीपड़ چیپڑ पुं० चीपडुं
चीमड़ چیمڑ वि० चवड; चामडा जेवुं
चीरफाड़ چیرپھاڑ स्त्री० वाढकाप
चील چیل स्त्री० [सं. चिल्ल] समडी पक्षी
चीलर چیلر पुं० गंदा वस्त्रमां पडतुं जू
जेवुं एक जंतु

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चील्ह چیلہہ स्त्री० चील; समडी

चुंगी چُنگی स्त्री० चपटी जेटली वस्तु (२) टोल; दाण

चुंगी-घर چُنگی گھر पुं० टोलनुं नाकुं

चुंदी چُندی स्त्री० चोटली

चुँधलाना چُندھلانا अ० क्रि० जुओ 'चौंधियाना'

चुंधा چُندھا वि० चूंधळुं; चूंखडुं

चुँधियाना چُندھیانا अ० क्रि० जुओ 'चौंधियाना'

चुअना چُوانا अ० क्रि० 'चूना'; चूवुं

चुआन چُوان स्त्री० खाई; नहेर [एक शाक

चुक़ंदर چُقندر पुं० [फा.]गाजर जेवुं

चुकना چُکنا अ० क्रि० चूकवाडुं; चूकतुं थवुं; बाकी न रहेवुं; पतवुं (२) पूरुं थवुं (३) (प.) चूकवुं; 'चूकना'

चुकाई چُکائی स्त्री० चूकते थवुं

चुकाना چُکانا अ० क्रि० चुकाववुं

चुग़द چُغد पुं० [फा.] घुवड; (२) उल्लु; मूर्ख [(नाम, चुगाई स्त्री०)

चुगना چُگنا स० क्रि० (पक्षीनुं) चूगवुं

चुग़लख़ोर چُغلخور पुं०[फा.] चुगली करनारो. (नाम –री स्त्री०)

चुग़ा چُغا पुं० जुओ 'चोग़ा'

चुचकारना چُچکارنا स० क्रि० (रव०) चूमवानो अवाज करी बोलवुं;वहाल करवुं

चुचकारी چُچکاری स्त्री० (चूमवानो) वचकारो

चुचाना چُچانا अ० क्रि० चूवुं; टपकवुं

चुटकी چُٹکی स्त्री० चपटी (२) चूंटी –भरना=चूंटी खणवी. –लेना= मश्करी करवी (२) टोणो मारवो; कटाक्ष करवो

चुटकुला چُٹکلا पुं० मजेदार वात (२) दवानो सारो नुसखो. –छोडना=कोई मजानी वात छेडवी

चुटिया چُٹیا स्त्री० चोटली

चुटीला چُٹیلا वि० चोट लागी के घा थयो होय एवुं (२) सौथी उपरनुं; उत्तम

चुटैल چُٹیل वि० 'चुटीला'; घायल

चुड़िहारा چُڑیہارا पुं० (स्त्री० -रिन) चूडगर

चुड़ैल چُڑیل स्त्री० चुडेल

चुनचुना چُنچُنا वि० चचणे एवुं

चुनचुनाना چُنچُنانا अ० क्रि० चणचणवुं [गडी

चुनट(-न) چُنٹ(-ن) स्त्री० करचली;

चुनना چُننا स० क्रि० चूंटवुं; पसंद करवुं (२) वीणवुं (३) सजवुं; ठीकठाक करवुं(४)(दीवाल इ०) चणवुं (५) चूंटवुं (जेम के फूल) (६) कपडानी कल्ली करवी

चुनरी چُنری स्त्री० चूंदडी

चुनाँचे چُنانچہ अ० [फा. चुनांचिह्] दाखला तरीके (२) एटले; अतः

चुनाई چُنائی स्त्री०, **चुनाव** पुं० चूंटणी

चुनिंदा چُنندہ वि० चुनंदा

चुनौटी چُنوٹی स्त्री० चूनानी डबी

चुनौती چُنوتی स्त्री० उश्केरणी (२) आह्वान

चुन्नी چُنّی स्त्री० 'चुनी'; चूनी (२) वहेर (३) अनाजनी कणकी

चुपका چُپکا वि० चूपकी राखनार;मौनी

चुपड़ना چُپڑنا स० क्रि० चोपडवुं; 'पोतना' ['चुपका' जुओ

चुप्पा چُپّا वि० (स्त्री० -प्पी)

चुप्पी چُپّی स्त्री० चूपकी; मौन

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चुभकना چبھکنا अ०क्रि० डूबकी खावी

चुभकी چبھکی स्त्री० डूबकी

चुभना چبھنا अ०क्रि० भोंकावुं (चुभाना, चुभोना प्रेरक)

चुमकारना چمکارنا स०क्रि० प्रेमथी चूमवाना जेवो अवाज

चुम्मा چمّا पुं० चूमी; 'चूमा'

चुरकी چرکی स्त्री० चोटली

चुरमुर چرمر पुं० (रव०) दबावाथी थतो अवाज, जेम के चणानो, सूकां पाननो

चुरमुरा چرمرا वि० 'चुरमुर' अवाज करे एवुं (जेम के, पापड)

चुरना چرنا अ०क्रि० चडवुं; सीझवुं (२) खानगी मसलत करवी

चुरमुराना چرمرانا अ०क्रि० 'चुरमुर' अवाज करी तूटवुं (२) स०क्रि० तेवा अवाजथी तोडवुं

चुराई چرائی स्त्री० चोरवुं ते

चुराना چرانا स० क्रि० चोरवुं (२) छुपाववुं [खंजवाळ

चुल(०चुली) (چلی)چل स्त्री०

चुलचुलाना چلچلانا अ० क्रि० खंजवाळ आववी

चुलबुला چلبلا वि० चंचळ(२)नटखट

चुलबुलाना چلبلانا अ० क्रि० 'चुलबुला' थवुं

चुल्लू چلّو पुं० अंजलि; चांगळुं

चुसकी چسکی स्त्री०चूसवुं ते(२)घूंटडो

चुसना چسنا अ० क्रि० चुसावुं (२) शोषावुं; सार जतो रहेवो (३) खाली थवुं

चुसनी چسنی स्त्री० बाळकनी धावणी के दूधनी शीशी

चुस्त چست वि० [फा.] तंग; कसेलुं (२) चुस्त; दृढ (३) फूर्तिलुं; तत्पर (नाम, –स्ती स्त्री०) [रसयुक्त

चुहचुहा(०ता)(تا)چہچہا वि० चूतुं;

चुहचुहाना چہچہانا अ०क्रि० रस टपकवो (२) पक्षीनुं बोलवुं; कलरव करवो

चुहल چہل स्त्री० मजाक

चुहिया چہیا स्त्री० उंदरडी

चूँकि چونکہ अ० [फा.] 'क्योंकि'; एटला माटे के [अवाज

चूँचूँ چوں چوں अ० चकलीनो

चूकना چوکنا अ० क्रि० चूकवुं

चूची چوچی स्त्री०; चूचुक पुं० [सं.] स्तन

चूज़ा چوزہ पुं०[फा.] मरघीनुं बच्चुं

चूतड़ چوتڑ पुं० धगडो; कूलो

चूदरी چودری स्त्री० 'चुनरी'; चूंदडी

चून چون पुं० चूर्ण; आटो

चूना چونا पुं० चूनो (२) अ० क्रि० चूवुं (३) नीचे पडवुं; गरवुं

चूमा چوما पुं० चूमी [(३) चकचूर

चूर چور पुं० चूरो (२) वि० तल्लीन

चूल چول स्त्री० सालमां वेसाडवा तैयार करेलो लाकडाना सांधानो भाग (२) चणियारामां फरतो बारणानो छेडो (३) पुं० [सं.] चोटली

चूल्हा چولھا पुं० [सं. चुल्लि] चूलो

चूहड़ा(-रा) (را-)چوہڑا पुं० (स्त्री० -ड़ी) भंगी

चूहा چوہا पुं० उंदर

चूहादान چوہادان पुं० उंदरियुं

चे چہ अ० [फा.] शुं ? [मातानो रोग

चेचक چیچک स्त्री० [फा.] शीतळा-

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चेतावनी چیتاوَنی स्त्री० चेतवणी; चितावनी
चेना چینا पुं० चीणो
चेप چیپ पुं० कोई चीकणो रस;चीकाश
चेर(-रा): (-را)چیر चेलो (२) नोकर
चेरि(-री) (-ری)چیر, स्त्री०'चेरानुं'स्त्री०
चेलिन چیلِن स्त्री०चेली;'चेला'नुं स्त्री०
चेष्टा چیشٹا स्त्री० [सं.] चेष्टा; चाळा (२) प्रयत्न; कोशिश (३) काम (४) इच्छा
चेहरा چہرہ पुं० [फा.] चहेरो (२) आगलो भाग. –होना=फोजमां नाम लखाववुं
चैत چیت पुं० चैत्र
चैती چیتی स्त्री० रवीपाक (२) वि० चैत्र संबन्धी [करवी
चैन چین पुं० चेन. –उड़ाना=मोज
चैला چیلا पुं० फाचरो
चैली چیلی स्त्री० भूकरी; छोल; वहेर
चोंगा چونگا पुं० वांसनी भूंगळी, जेवी के कलमदानीनी (२) मूर्ख [नळी
चोंगी چونگی स्त्री० धमणनी हवानी
चोंच چونچ स्त्री० चांच. दो दो चोंचें होना=बोलाबोली थवी
चोंथ چونتھ पुं० पोदळो
चोंथना چونتھنا स० क्रि० फाडवुं के तोडवुं या उखाडवुं
चोआ چوا पुं० एक सुगंधी पदार्थ जे चूवा पेठे बनावाय छे [भूसुं इ०
चोकर چوکر पुं० आटानुं चळामण–
चोक्ष چوکش वि० [सं.] चोख्खुं (२) पवित्र (३) तीक्ष्ण; तेज (४) प्रशस्य (५) दक्ष ['चोक्ष'
चोख(खा) (-کھا)چوکھ वि० जुओ
चोग़ा چوغہ पुं०[तु. चूगा] चोगो; झब्बो
चोचला چوچلا पुं० हावभाव; नखरां
चोज چوج पुं० मजाकनो बोल
चोट چوٹ स्त्री० चोट; घा के आघात (२) टोणो (३) दगो; 'धोखा' (४) वार; 'दफ़ा'. –खाना=चोट लागवी. –बचाना=घा चुकाववो, तेमांथी बचवुं
चोट-चपेट چوٹ چپیٹ स्त्री० चोट;घा
चोटा چوٹا पुं० (तमाकुनो) शीरो; काकब
चोटी چوٹی स्त्री० चोटली के चोटलो (२) शिखर. –दबना=लाचार थवुं. -का वि० उत्तम
चोट्टा چوٹا पुं० चोट्टो; चोर
चोबचीनी چوب چینی स्त्री० [फा.] चोपचीनी–एक औषधि
चोराचोरी چوراچوری अ० चोरी-छूपीथी; चूपकीथी
चोलना چولنا पुं० चोला;फकीरनो जामो
चोला چولا पुं० फकीरनो चोळो–लांबुं मोटुं जामा जेवुं पहेरण (२) शरीर
चोली چولی स्त्री० चोळी. –दामनका साथ=खूब घनिष्ठ संबन्ध
चौंआलिस چَوںآلِس (چوالیس) वि० 'चौवालिस'; चूंवाळीस
चौंक چونک स्त्री० चोंक. –ना अ०क्रि० चोंकवुं
चौंतिस, چونتیس चौंतीस چونتیس, वि० ३४; चोत्रीस
चौंध چوندھ स्त्री० आंख अंजावी ते; 'चकाचौंध'
चौंधियाना چوندھیانا अ०क्रि० आंख अंजावी (२) न देखावुं
चौंर چونر पुं० चमर; 'चँवर'

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चौंरी چونری स्त्री० चमरी गाय (२) चोटलानो दोरो
चौंसठ چونسٹھ वि० चोसठ; ६४
चौ چو वि० चार (समासमां) ['चौवा'
चौआ(–वा) چوآ(-وا) पुं० जुओ
चौक چوک पुं० [सं. चतुष्क, प्रा. चउक्क] चोक [चोकडुं
चौकड़ा چوکڑا पुं० कानमां पहेरवानुं
चौकड़ी چوکڑی स्त्री० फाळ; फलंग (हरणनी) (२) चार जणनी चोकडी (३) चार घोडानी गाडी [चोंकेलुं
चौकन्ना چوکنّا वि० सावधान (२)
चौकस چوکس वि० चोकस; सावधान; होशियार (नाम, -साई, -सी)
चौका چوکا पुं० चोको (२) चोखंडो टुकडो (३) रोटलीनी आडणी (४) चोक्को (५) चार सरखी चीजोनो समूह. –फेरना, देना, लगाना = चोको करवो; लींपवुं. –लगाना = सत्यानाश करवुं
चौकी چوکی स्त्री० बाजठ के खुरशी (२) चोकी (३) नानी आडणी (४) पडाव; उतारो
चौकोना(–र) چوکونا(-ر) वि० चोखंडुं
चौखट چوکھٹ स्त्री० बारणानुं चोकठुं (२) ऊमरो
चौखटा چوکھٹا पुं० चोकठुं; 'फ्रेम'
चौखानि چوکھان, स्त्री० चार प्रकारना (अंडज, पिंडज, स्वेदज, उद्‌भिज्ज) जीव
चौखूँट چوکھونٹ पुं० चारे दिशा (२) आखुं भूमंडल (३) अ० चोपास; चोखूंट
चौखूँटा چوکھونٹا वि० चोखंडुं; 'चौकोना'
चौगान چوگان पुं० [फा.] गेडीदडा के पोलो या ते रमवानुं मेदान–चोगान (२) नगारानो दांडियो
चौगिर्द چوگرد अ० चोगरदम
चौगुना چوگنا वि० चोगणुं
चौगोशिया چوگوشیا वि० [फा.] चोखंडुं; चतुष्कोण
चौघड़ چوگھڑ पुं० 'चौभर'; दाढ
चौघड़ा چوگھڑا पुं० चार खानावाळुं पात्र–जेवुं के पाननो डब्बो, मसालानुं पात्र इ०
चौड़ा چوڑا वि० चोडुं; पहोळुं
चौड़ाई(–न) چوڑائی(-ن) स्त्री० चोडाई; पहोळाई
चौतरा چوترا पुं० चोतरो; चबूतरो
चौथ چوتھ स्त्री० चोथ (२) चोथाई
चौथा چوتھا चोथुं (स्त्री० -थी)
चौथिया چوتھیا पुं० चोथियो ताव (२) चोथा भागनो हकदार
चौदह چودہ वि० चौद; १४
चौपट چوپٹ वि० बधेथी खुल्लुं (२) पायमाल; बरबाद [चोपाई
चौप(–पा)ई چوپ(-پا)ئی स्त्री०
चौपड़ چوپڑ स्त्री० सोकटां बाजी; 'चौसर'
चौपाया چوپایا पुं० चोपगुं
चौपाल چوپال पुं० चारे बाजूथी खुल्ली एवी बेठक (२) गामलोकने बेसवानो चोतरो–चोरो (३) एक जातनी पालखी
चौबाइन چوبائن स्त्री० चोबानी स्त्री
चौबारा چوبارا पुं० उपला माळनी चारे बाजू खुल्ली मेडी (२) खुल्ली बेठक (३) अ० चोथी वार
चौबीस چوبیس वि० चोवीस; २४

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चौबे چوبے पुं० एक ब्राह्मणनी जात; चोबो

चौभड़ چوبھڑ स्त्री० 'चौघड'; दाढ

चौमंज़िला چومنزلا वि० चार मजला के खंडोवाळुं (मकान)

चौमासा چوماسا पुं० चोमासुं

चौमुहानी स्त्री०, چومہانی चौरस्ता چورستا, चौराहा چوراہا पुं० चार-रस्ता

चौरस چورس वि० सपाट; सरखुं (२) चोरस

चौरा چورا पुं० चोरो (चोतरो; बेठक; देवदेवी के महात्मानुं स्थानक) (स्त्री० –री)

चौराई چورائی स्त्री० जुओ 'चौलाई'

चौरानबे چورانبے वि० चोराणुं; ९४

चौरासी چوراسی वि० चोराशी; ८४ (२) पुं० ८४ लाख योनि; लखचोराशी (३) पगमां बांधवाना घूघरा

चौराहा چوراہا पुं० चार-रस्ता

चौलाई چولائی स्त्री० चोळाई शाक

चौवन چوون वि० चोपन; ५४

चौवा چووا पुं० हाथनी चार आंगळी (२) चार आंगळ माप (३) चोक्को (४) चोपगुं [४४

चौवालीस چوالیس वि० चूंवाळीस;

चौसर چوسر पुं० चोसर–सोगटाबाजी

चौहट्ट,–ट्टा چوہٹ،–ٹا पुं० चौटुं; चौक (२) चार रस्ता

चौहत्तर چوہتر वि० चुंमोतेर; ७४

चौहद्दी چوہدی स्त्री० चोपासनी सीमा

छ

छंग چھنگ पुं० (प.) उछंग; गोद

छँटना چھنٹنا अ०क्रि० छंटावुं; कपाईने अलग थवुं (२) अलग, छूटुं पडवुं

छकड़ा چھکڑا पुं० शकट; गाडुं

छकना چھکنا अ०क्रि० धरावुं (२) नशाथी चकचूर बनवुं; छकवुं (३) छक थवुं

छक्का چھکا पुं० छक्को (२) छकडुं (३) होशकोश; सूधबूध. छक्के छूटना = सूधबूध जती रहेवी (२) हिंमत हारवी

छगड़ा چھگڑا पुं० (स्त्री०, –ड़ी) छग; बकरो

छगुनी چھگنی स्त्री० टचली आंगळी

छछिआ(–या) چھچھیا(–یا) स्त्री० छाश (२) छाश देवानुं मापियुं के वासण

छजना چھجنا अ०क्रि० छाजवुं (२) शोभवुं

छज्जा چھجا पुं० छजुं

छटपटाना چھٹپٹانا अ०क्रि० बेचेन थवुं तरफडवुं (२) आकुळव्याकुळ थवुं

छटपटी چھٹپٹی स्त्री० चटपटी; बेचेनी (२) आतुरता

छटाँक چھٹانک स्त्री० नवटांक; (पाका) शेरनो १६मो भाग

छठा چھٹا वि० छठ्ठुं (स्त्री० –टी)

छठी چھٹی स्त्री० छठ्ठी; जन्म पछीनो छठ्ठो दिवस. –का दूध निकालना = दम के ठूस काढवी. –का दूध याद आना = एवुं हेरान थवुं के बाळपणनुं सुख याद आवे

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

छड़ چھڑ स्त्री० धातु के लाकडानो दंडूको
छड़ा چھڑا पुं० छडो (२) वि० छडुं; एकाकी
छड़िया چھڑیا पुं० दरवान; छडीदार
छतगीर(–री) (ری-) چھت گیر स्त्री० चंदरवो
छतरी چھتری स्त्री० छत्री (२) मंडप (३) समाधिना स्थान परनो मंडप
छतनार چھتنار वि० फेलायेलुं; घटादार (झाड)
छतियाना چھتیانا स० क्रि० छाती पासे लेवुं (२) बंदूकने फोडवा छाती पासे लगाववी
छतीसा چھتیسا वि० चतुर (२) धूर्त
छत्ता چھتّا पुं० छत्री (२) मधपूडो
छत्तीस چھتّیس वि० छत्रीस
छत्तीसा چھتّیسا पुं० हजाम (२) वि० जुओ 'छतीसा'
छत्तीसी چھتّیسی स्त्री० भारे बदमास स्त्री; छिनाळ
छदाम چھدام पुं० पैसानो चोथो भाग
छन(०क) (٠ک) چھن पुं० क्षण; 'छिन'
छनना چھننا अ० क्रि० चळावुं (२) छणावुं (३) तळावुं
छप چھپ स्त्री० छब एवो पाणीनो अवाज
छपछपना چھپچھپنا अ० क्रि० छबछबवुं (२) स० क्रि० छबछबाववुं
छपना چھپنا अ० क्रि० छाप पडवी (२) छपावुं [स्त्री० छप्परखाट
छपरख(–खा)ट چھپرکھ(-کھا)ٹ
छपरी چھپری स्त्री० छापरी
छपाका چھپاکا पुं० छबाको
छब्बीस چھبّیس वि० छव्वीस; २६
छमना چھمنا स० क्रि० (प.) क्षमा करवी

छमाही چھماہی वि० छ मासिक
छरहरा چھرہرا वि० (स्त्री. –री) पातळुं; हलकुं (२) तेज; फूर्तिलुं
छरछराना چھرچھرانا अ० क्रि० चचरवुं (जेम के घा पर मीठुं) [झांझरनी घूघरी
छर्रा چھرّا पुं० बंदूकनो छरो (२)
छलक(०न) (٠ن) چھلک स्त्री० छालक; छलकावुं ते
छलकना چھلکنا अ० क्रि० छलकावुं
छलकाना چھلکانا स० क्रि० छलकाववुं
छलछंद, چھلچھند छलछिद्र چھلچھدر पुं० कपट; चालबाजी
छलछलाना چھلچھلانا स० क्रि० छल छल अवाज थवो (२) छलकावुं (पाणी इ०)
छलनी چھلنی स्त्री० चाळणी
छलाँग چھلانگ स्त्री० छलंग
छलावा چھلاوا पुं० (भूतप्रेत) देखा दई अलोप थवुं ते
छलिया چھلیا छली چھلی वि० कपटी; छळ करनार ['छौना' जुओ
छवना چھونا पुं० (स्त्री० –नी)
छवाई چھوائی स्त्री० छावुं ते के तेनी मजूरी
छवाना چھوانا स० क्रि० 'छाना'नुं प्रेरक
छवैया چھویّا पुं० छापरुं छानारो
छहराना چھہرانا अ० क्रि० (प.) छवावुं; फेलावुं (२) स० क्रि० फेलाववुं
छहियाँ چھہیاں ०छाँ چھاں ० स्त्री० 'छांह'; छाया [तोडवी-कापवी
छाँगना چھانگنا स० क्रि० (डाळी)
छाँगुर چھانگر पुं० छ-आंगळियो
छाँट چھانٹ स्त्री० ऊलटी (२) काटवुं के अलग करवुं ते के तेम करेली वस्तु

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

छाँटना چھانٹنا स० क्रि० 'कापीने जुदुं करवुं (२) अलग करवुं; जुदुं पाडवुं
छाँद چھاند स्त्री० ढोरना पग बांधवानी रसी [बांधवुं
छाँदना چھاندنا स० क्रि० जकडवुं;
छाँवँ چھانوں, **छाँह** چھانہ, स्त्री० छाया. छाँह न छूने देना=पासे न आववा देवुं. छाँह बचाना=पासे न जवुं
छाक چھاک स्त्री० तृप्ति (२) छाक; नशो
छाछ چھاچھ स्त्री० [सं. छच्छिका] छाश
छाज چھاج पुं० सूंपडुं(२)छाज(३)छज्जुं
छाजना چھاجنا अ०क्रि० (प.) छाजवुं घटवुं
छाता چھاتا पुं०छत्री(२)विलाडीनो टोप
छान چھان स्त्री० छापरुं
छानना چھاننا स० क्रि० चाळवुं (२) अलग करवुं; छूटुं पाडवुं (३) तपासवुं
छानबीन چھان بین स्त्री० बरोबर तपास के विचार
छाना چھانا स० क्रि० छावुं (२)बिछाववुं (३) अ० क्रि० प्रसरवुं
छापा چھاپا पुं० छाप (२) छापुं; बीबुं (३) हाथनो थापो (४) छापो
छापाख़ाना چھاپاخانہ पुं० छापखानुं; 'मतवा' [के धूळ
छार چھار पुं० खार (२) छार; राख
छाला چھالا पुं० छाल (२) फोल्लो
छालिया چھالیا पुं० कांसानुं छालुं; छालियुं (२) जुओ 'छाली'
छाली چھالی स्त्री० सोपारी
छावनी چھاونی छाज (२) छावणी
छावा چھاوا पुं० [सं. शावक] बच्चुं (२) पुत्र

छिछला چھچھلا वि० छीछरुं
छिछोरा چھچھورا वि० छीछरुं; पामर; क्षुद्र, [नाम, र(–रा) पन]
छिटकना چھٹکنا अ० क्रि० चोतरफ वीखरवुं (प्रेरक छिटकाना)
छिड़कना چھڑکنا स० क्रि० छांटवुं (छिड़कवाना प्रेरक) [के तेनी मजूरी
छिड़काई چھڑکائی स्त्री० छांटवुं ते
छिड़काव چھڑکاو पुं० छंटकाव
छिड़ना چھڑنا अ०क्रि०शरू थवुं; छेडावुं
छितराना چھترانا अ०क्रि० वीखरवुं; वेरावुं (२) स०क्रि० वेरवुं; विखेरवुं
छिदना چھدنا अ० क्रि० छेदावुं; भोंकावुं (छिदाना–प्रेरक)
छिदरा چھدرا वि० वीखरायेलुं; छूटुं (२) जर्जर (३) छिद्रालु
छिन چھن पुं० (प.) क्षण; 'छन'
छिनक چھنک अ० (प.) क्षण वार; जरा वार
छिनकना چھنکنا स०क्रि० छींकवुं
छिनना چھننا अ० क्रि० छिनावुं; हरण थवुं [पुं० छिनाळुं
छिनाल چھنال स्त्री० छिनाळ. –ला
छिपकली چھپکلی स्त्री० घरोळी
छिपना چھپنا अ० क्रि० छीपवुं; छुपावुं; ढंकायेलुं होवुं [(२) ढांकवुं
छिपाना چھپانا स०क्रि० छुपाववुं
छिपाव چھپاو पुं० छुपाववुं ते
छिया چھیا स्त्री० छी; मळ (२) घृणित चीज (३) वि० गंदुं. –छरद करना=छी छी करवुं [छाल; छीलटुं
छिलका چھلکا पुं० फळनुं छोडुं–
छिलना چھلنا अ०क्रि० छोलावुं; छिलावुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

छींट چھینٹ स्त्री० छांट; सीकर (२) छींट ['छितराना'

छींटना چھینٹنا स०क्रि० जुओ

छींटा چھینٹا पुं० छांटो (२) छांटा–थोडो वरसाद ['सीका'

छीका چھیکا पुं० [सं. शिक्य] शीकुं;

छीछड़ा چھیچھڑا पुं० मांसनो रद्दी टुकडो [दुर्दशा; बेहाल

छीछा-लेदर چھیچھالیدر स्त्री०

छीजना چھیجنا अ०क्रि० क्षीण थवुं; घटवुं

छीदा چھیدا वि० 'छिदरा'; छिद्राळु (२) आछुं; छूटुं छूटुं; पांखुं

छीनना چھیننا स०क्रि० छीनवुं; झूंटवुं (२) छूटुं करवुं (३) (घंटी) टांकवी

छीनाझपटी چھیناجھپٹی स्त्री० छीनवी लेवुं ते

छीप چھیپ स्त्री० छीप; (२) छाप; डाघ; चिह्न (३) डाघा पडी जाय एवो एक त्वचारोग (४) माछली पकडवानी लाकडी

छीपी چھیپی पुं०छीपो [फळी; सींग

छीमी چھیمی स्त्री० [सं. शिंबी]

छीलना چھیلنا स०क्रि० छीलवुं;छोलवुं

छीलर چھیلر पुं० (पाणीनो) छछरो खाडो

छुआछूत چھوآچھوت स्त्री० स्पर्शास्पर्शनो ख्याल (२) अछूतने अडवुं ते

छुईमुई چھوئی موئی स्त्री० लजामणीनो छोड

छुटपन چھٹپن पुं०नानपण;बाल्यावस्था

छुटपुटा چھٹپٹا पुं० समीसांज; संध्या

छुड़वाना, چھڑوانا छुड़ाना چھڑانا स०क्रि० छोडववुं(२)नूर भरी पार्सल लेवुं

छुरा چھرا पुं० छरो (२) अस्तरो (स्त्री० –री) ['छूना'नुं प्रेरक

छुला(-वा)ना چھلا(-وا)نا स०क्रि०

छुहारा چھوہارا पुं० खारेक

छूँछा چھونچھا वि० खाली (२) निःसत्त्व (३) निर्धन

छू چھو पुं० मंत्र भणी फूंक मारवानो शब्द. –मंतर होना=छूमंतर–अलोप थई जवुं

छूट چھوٹ स्त्री० छुटकारो; मुक्ति (२) रजा; अवकाश; छुट्टी (३)लेणदेणमां जती कराती—छूट अपाती रकम (४) कोई काम करवानुं भूलथी रही जवुं; गफलत

छूटना چھوٹنا अ०क्रि० छूटवुं; मुक्त थवुं (२) ऊपडवुं; चालवा मांडवुं (३) छूटुं–अलग पडवुं (४) नियम के व्रत तूटवुं (५) रस छूटवो (६) बाकी बचत रहेवुं (७) काम करातुं रही जवुं–भूल थवी (८) फारेग थवुं; बेकार बनवुं

छूत چھوت स्त्री० अडवुं ते; स्पर्श (२) अस्पृश्यनो स्पर्श (रोग, गंदकी वगेरेनो) (३) वळगण. –का रोग=चेपी रोग

छूतछात چھوت چھات स्त्री० 'छुआछूत' [स० क्रि० स्पर्शवुं

छूना چھونا अ० क्रि० स्पर्श थवो (२)

छेंकना چھینکنا स० क्रि० छेकवुं (२) रोकवुं; थोभाववुं (३) घेरवुं

छेक چھیک पुं० छेद; छिद्र

छेड़ना چھیڑنا स०क्रि० छेडवुं; सताववुं (२) मश्करी करवी (३) खोदवुं (४) 'छिड़ना'; शरू करवुं (५) फोल्लो फोडवो

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

छेना چھینا पुं० दूध फटवीने कढातो मावो
छेनी چھینی स्त्री० छीणी; टांकणुं
छेरी(-ली) (-لی)چھیری स्त्री० बकरी
छेव چھیو पुं० छेद; घा(२)पडनार दुःख
छेवना چھیونا स० क्रि० छेदवुं (२) चिह्न करवुं. जीव पर छेवना=जान जोखममां नाखवो
छैला چھیلا पुं० छेल; शोखी माणस
छोटा چھوٹا वि० छोटुं; नानुं (२) तुच्छ; सामान्य [साधारण
छोटामोटा چھوٹاموٹا वि० सामान्य;
छोटी हाज़िरी چھوٹی حاضری स्त्री० सवारनो नास्तो
छोप چھوپ पुं० जाडो लेप के तेनो थर (२) बचाव; छुपाववुं ते
छोपना چھوپنا स० क्रि० लेप करवो (२) लींपवुं; छांदी लेवुं [क्रि० -ना)
छोभ چھوبھ पुं० (प.) क्षोभ (अ०
छोर چھور पुं० सीमा; हद (२) धार; किनारो
छोलदारी چھولداری स्त्री० नानो तंबू
छोह چھوہ पुं० ममता; प्रेम (२) दया
छोहरा چھوہرا पुं० 'छोरा'; छोरो; छोकरो (स्त्री० -रिया,-री)
छौंक چھونک स्त्री० वघार. -ना स० क्रि० वघारवुं
छौना چھونا पुं० पशुनुं बच्चुं
छौलदारी چھولداری स्त्री० जुओ 'छोलदारी'

ज

जंग جنگ स्त्री० [फा.] जंग; युद्ध(२) 'ज़ंग'; काट
ज़ंग زنگ पुं० [फा.] लोढानो काट
जंगजू جنگجو वि० [फा.] लडायक; वीर
जँगला جنگلا पुं० [पो. जेंगिला] जाळी
ज़ंगार زنگار पुं० [फा.] जंगाल; तांबानो काट [रंगनुं
ज़ंगारी زنگاری वि०जंगाली; जंगालना
ज़ंगी زنگی पुं० [फा.] झंगबारनो वतनी; हबसी
जँचना جنچنا अ० क्रि० 'जांचना'नुं कर्मणि (२) ठीक लागवुं; गमवुं (३) मालूम पडवुं; लागवुं [अचूक
जँचा جنچا वि० बरोबर तपासेलुं(२)
ज़ंजीर زنجیر स्त्री० [फा.] जंजीर; सांकळ के बेडी (२) कमाडनी सांकळ
जंता جنتا पुं० जंतरडुं; तार खेंचवानुं ओजार-यंत्र
ज़ंबूर زنبور पुं० [फा.] जंबूरो; एक नानी तोप (२) तोपनी गाडी
जंभ جنبھ पुं० [सं.] दाढ (२) जडबुं (३) बगासुं
जँभाई جنبھائی स्त्री० बगासुं. -लेना='जंभाना' अ०क्रि० बगासुं खावुं [(२) 'जवारा'
जई جئی स्त्री० जव जेवुं एक अन्न
ज़ईफ़ ضعیف वि० [अ.] जईफ; वृद्ध (२) दुर्बळ. -उल्-बयान, ज़ईफ़ुल बयान=बयान करवामां दुर्बळ
ज़क زک स्त्री० [फा.] हार (२) हानि (३) पराभव

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ज़कात زکواۃ स्त्री०[अ.] जकात; कर (२) दान; खेरात

ज़कावत ذکاوت स्त्री० [अ.] बुद्धिमत्ता; नेकी; पवित्रता

ज़की ذکی वि० [अ.] बुद्धिमान; नेक; पवित्र (वि०, –मी)

ज़ख़म زخم पुं० जुओ 'ज़ख्म',

ज़ख़्म زخم पुं० [फा.] जखम; घा

ज़ख़ामत ضخامت स्त्री० [अ.] स्थूलता; जाडपण

ज़ख़ीम ضخیم वि० [अ.] स्थूल; जाडुं

ज़ख़ीरा ذخیرہ पुं० [अ.] जखीरो; संग्रह (२) 'नर्सरी'; फूलझाड फळझाडना उछेरनी जगा

जगजगा جگجگا वि० झगझगतुं. (–ना अ०क्रि०) [परथाळ

जगत جگت स्त्री० कूवानो चोतरफनो

जगना جگنا अ०क्रि० जागवुं (२) झगवुं

जगमग,-गा جگمگ،-گا वि० झगमगतुं. (-ना अ०क्रि०)

जगमगाहट جگمگاہٹ स्त्री० झगमगाट

जगह جگہ स्त्री० जगा (२) मोको; अवसर

जगात جگات पुं० जकात [तेनुं काम

जगाती جگاتی पुं० जकातदार के

जगाना جگانا अ०क्रि० जगाडवुं

ज़च्चा زچہ स्त्री० [फा.] प्रसूता

जज़ा جزا स्त्री० [अ.] प्रतिकार (२) फळ; परिणाम [जजिया–वेरो

जज़िया جزیہ पुं० [अ.] दंड (२)

जज़ीरा جزیرہ पुं० [फा.] जंजीरो; बेट

जज़ीरा-नुमा جزیرہ نما पुं० [अ.] द्वीपकल्प [(२) शोषण

जज़्ब جذب पुं० [अ.] आकर्षण

जज़्बा جذبہ पुं० [अ.] आवेश (२) प्रबळ इच्छा

जटना جٹنا स०क्रि० ठगी लेवुं

जड़ जमना جڑ جمنا ,पकड़ना پکڑنا 'जमना'; दृढ थवुं

जड़हन جڑہن पुं० डांगर

जड़ावर جڑاور पुं० [हिं. जाडा] गरम कपडां

जतलाना, جتلانا जताना جتانا स०क्रि० जणाववुं (२) अगाउथी सूचववुं

ज़द زد स्त्री० [फा.] चोट; मार (२) हानि (३) चोटनुं लक्ष्य

जदल جدل पुं० [अ.] जंग; युद्ध

जदीद جدید वि० [अ.] नवुं; नवीन

जद्द جدّ पुं० [अ.] प्रयत्न; कोशिश

जद्दी جدّی वि० [अ.] बापदादानुं

ज़न زن स्त्री० [फा.] स्त्री (२) पत्नी

ज़नख़ा زنخا वि० [फा.] नपुंसक

जनना جننا स० क्रि० जणवुं (२) पेदा करवुं

जनमघूँटी جنم گھونٹی स्त्री० गळथूथी

ज़न-मुरीद زن مرید वि०[फा.]पत्नीवश

जनरव جنرو पुं० [सं.] जनवाद; अफवा (२) लोकनिंदा; लोकापवाद

जनवाना جنوانا स०क्रि० 'जनना' (जणवुं)नुं, 'जानना' (जाणवुं)नुं प्रेरक

जनवास(–सा) جنواس(-سا) पुं० जानीवासो [अफवा; लोकवायका

जनश्रुति جن شرت स्त्री० [सं.]

जनाई جنائی स्त्री० दाई के तेनी मजूरी

जनाज़ा جنازہ पुं० [अ.] शब (२) जनाजो

जनाना جنانا स०क्रि० जुओ 'जनवाना'

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ज़नाना زنانہ वि० [फा.] स्त्रीओनुं (२) नपुंसक (३) निर्बळ (४) पुं० पत्नी (५) जनानखानुं [महोदय; जनाबे आली
जनाबे मन جنابِ من = मान्य
जनाव جناو पुं० जणाववुं ते; सूचना
जनु جنُو अ० (प.) यथा; जेम (२) जाणो; मानो
जनूब جنوب स्त्री०[फा.] दक्षिण दिशा
जनेऊ(-व)(-) جنیؤ(-و) पुं० जनोई
जनेत جنیت स्त्री० (प.) जान; 'वरात'
ज़न्न ظن पुं० [अ.] ख्याल; विचार; (२) भ्रम
जन्नत جنّت स्त्री० [अ.] स्वर्ग
जपनी جپنی स्त्री० माळा (२) गोमुखी
ज़फ़र ظفر पुं० [अ.] जीत (२) लाभ
जफ़ा جفا स्त्री० [फा.] सखताई (२) जुलम (३) कष्ट. –कश वि० सहनशील
ज़फ़ील زفیل स्त्री०[अ. ज़फ़ीर] सीटी के तेनो अवाज [क्यारेक
जब جب अ० ज्यारे. –तब=क्यारेक
जबड़ा جبڑا पुं० जडबुं
ज़बर زبر वि० [अ.] 'जबरा'; जबरुं (२) मजबूत (नाम –रई स्त्री०)
ज़बरदस्त زبردست वि०[फा.] जबरजस्त; मजबूत; बळवान
ज़बरदस्ती زبردستی स्त्री० [फा.] अत्याचार; बलात्कार (२) अ० बळजोरीथी
जबरन् جبراً अ० बळपूर्वक
जबरा جبرا वि० जबरुं (२) पुं० जिब्रा पशु
ज़बह ذبح पुं० [अ.] झबे; कतल
जबहा جبہا पुं० साहस; हिंमत
ज़बान زبان स्त्री० [फा.] जीभ(२)भाषा
ज़बान-ज़द زبان زد वि० [फा.] सौनी जीभे होय तेवुं; प्रसिद्ध
ज़बान-दराज़ زبان دراز वि० [फा.] लांबी जीभनुं; गमे तेम–अनुचित वकनार
ज़बानी زبانی वि० [फा.] मौखिक (२) मोढामोढ [अपशुकनियाळ
ज़बून زبون वि० [फा.] बूरुं; खराब
ज़ब्त ضبط पुं० [अ.] जप्त करेलुं ते. (नाम–ज़ब्ती स्त्री० जपती)
जब्बार جبّار वि० [फा.] 'जब्र' करनार
जब्र جبر पुं० [अ.] जबरदस्ती; सखती; जुलम
जब्रन् جبراً अ० [अ.] 'जबरन्' जुओ
जब्र व मुक़ाबला جبر و مقابلہ पुं० [अ.] बीजगणित
जमघट جمگھٹ पुं० जमाव; भीड
ज़मज़म زمزم पुं० [अ.] काबा पासेनो पवित्र कूवो
ज़मज़मी زمزمی स्त्री० [अ.] 'ज़मज़म' कूवाना पवित्र जळनुं पात्र
जमना جمنا स० क्रि० जामवुं
जमवट جموٹ स्त्री० कूवानुं चक्कर
जमहूर جمہور पुं० [अ.] जनसमूह; प्रजा (२) राष्ट्र
जमहूरी جمہوری वि० [अ.] प्रजाकीय; राष्ट्रीय. –सल्तनत स्त्री० प्रजातन्त्र
जमा جمع वि०[अ.] जमा; एकठुं; जमा करेलुं (२) स्त्री० पूंजी; धन (३) महेसूल (४) सरवाळो(५) (व्या.) बहु वचन (६) समूहवाचक नाम –ख़र्च पुं० आवक ने खर्च [झुंड; समूह (२) श्रेणी; दरज्जो
जमा(०अ)त جماعت स्त्री० जमात;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

जमाद جماد पुं० [अ. जिमाद] पथ्थर जेवा पदार्थ (२) वरसाद वगरनो देश (३) कंजूस [माटी वगेरे पदार्थ

जमादात جمادات स्त्री० [अ.] पथ्थर

ज़मानत ضمانت स्त्री० [अ.] जमानी; जामिनगीरी

ज़मानतन् ضمانتاً अ०[अ.]जामिनरूपे

ज़माना زمانہ पुं० [अ.] समय (२) लांबो समय; जमानो

जमाना جمانا स०क्रि० जमाववुं

ज़मानासाज़ زمانساز वि० [अ.+फा.] जमानो जोई वर्तनार; कार्यदक्ष

जमाबंदी جمع بندی स्त्री० [फा.] जमावंदी के ते अंगेनुं तलाटीनुं पत्रक

जमामार جمع مار वि० बीजानुं धन दवावी पडनार के लई लेनार

जमाल جمال पुं० [अ.] सुन्दरता (वि० —ली)

ज़मींकंद زمینکند पुं० सूरण

ज़मींदार زمیندار पुं० [फा.] जमीनदार. (नाम, —री स्त्री०)

ज़मींदोज़ زمیندوز वि० [फा.] जमीनदोस्त

ज़मीन زمین स्त्री० [फा.] जमीन; भूमि (२) पृथ्वी (वि० —नी)

ज़मीमा ضمیمہ पुं० [अ.] परिशिष्ट; जुओ 'क्रोडपत्र' [(३) सर्वनाम

ज़मीर ضمیر पुं० [अ.] मन (२) विवेक

ज़मुर्रद(-रू) (زمرد(-رو पुं० [फा.] 'पन्ना'—हीरो

जमुहाना جمہانا अ०क्रि० बगासुं खावुं

जमैयत جمعیت स्त्री०[अ.]जमात; समूह (२) संतोष; शांति (३) फोज

जमोगना جموگنا स०क्रि० हिसाब तपासवा (२) समर्थनमां बीजाने साक्षी आपवो (३) देवाना जामिन आपवा

जम्म جم वि० [अ.] खूब (२) वधुं

ज़र زر पुं० [फा.] जर; पैसो (२) सोनुं

ज़रकस(-सी) (زرکس(-سی वि० सोनाना तारकसबवाळुं; कसबी

ज़र-ख़रीद زرخرید वि० [फा.] (पैसा आपीने) खरीदेलुं [जरखोज

ज़रख़ेज़ زرخیز वि० [फा.] फळद्रुप;

जरगा جرگہ पुं० [तु. जर्गः] जिर्गा; 'जिरगा' [जरथुष्ट्र

ज़रतु(दु)श्त (زرتشت(-د पुं०

ज़रद زرد वि० जुओ 'ज़र्द'

ज़रदा زردہ पुं० [फा.] खावानी तमाकु (२) पीळो घोडो

ज़रदालू زردآلو पुं० [फा.] जरदालु; एक सूको मेवो

ज़रदी زردی स्त्री० जुओ 'ज़र्दी' (२) ईंडा अंदरनो पीळो रस

जरन(-नि) (جرن(-ن स्त्री० (प.) 'जलन': दाह [चोट (२) गुणाकार

ज़रब ضرب स्त्री० [अ.] आघात;

ज़रबफ़्त زربفت पुं० [फा.] भरेलुं रेशमी कपडुं [कसबवाळो

ज़रबाफ़ زرباف पुं० जरदोज; तार-

ज़रबीला زربیلا वि० भभकदार; सुंदर

ज़रर ضرر पुं० [अ.] हानि (२) आघात

ज़रा ذرا वि० [अ.] जरा; थोडुं

ज़राअत زراعت स्त्री० [अ.] खेती के तेनी पेदाश [(२) बुद्धिमत्ता

ज़राफ़त ظرافت स्त्री० [अ.] मजाक

ज़राफ़तन् ظرافتاً अ० [अ.] मजाकमां

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

जरायम جرائم पुं० [अ. 'जुर्म'नुं ब.व.] अनेक-विध गुना

ज़रिया ذریعہ पुं० [अ.] कारण; सबब (२) संबंध; लाग (३) उपाय; मदद

ज़रीफ़ ظریف [अ.] जरीफ–मजाकी के समजदार माणस

जरीब جریب स्त्री० [फा.] जमीन मापवानी सांकळ

ज़रूर ضرور वि० [अ. ज़ुरूर] जरूरी; आवश्यक(२)अ० जरूर(नाम, ०त स्त्री०)

ज़रूरी ضروری वि०जरूरनुं;आवश्यक

ज़र्क़ बर्क़ زرق برق वि० [फा.] झलकदार

ज़र्द زرد वि० [फा.] 'जरद'; पीळुं –चोब स्त्री० हळदर.(–र्दी स्त्री०)

ज़र्फ़ ظرف पुं० [अ.] वासण (२) बुद्धिमत्ता; समज (३) काल ने स्थान वाचक क्रियाविशेषण

ज़र्ब ضرب स्त्री० जुओ 'ज़रब'

ज़र्ब-उल्-मसल ضرب المثل स्त्री० [अ.] कहेवत(२)वि० जाणीतुं; सर्वविदित

ज़र्रा ذرّہ पुं० [अ.] अणु; कण [(सेना)

जर्रार جرّار वि०[अ.]बहादुर(२)विशाळ

जर्राह جرّاح पुं०[अ.] सरजन; शस्त्रवैद

जर्राही جرّاحی स्त्री० शस्त्रवैदुं

ज़लक़ زلق स्त्री० [अ. ज़ल्क़] हस्तमैथुन

ज़लज़ला زلزلہ पुं० [फा.] धरतीकंप

जलन جلن स्त्री० दाह; ज्वलन (२)ईर्षा

जलना جلنا अ० क्रि० जळवुं; बळवुं

जलपान جل پان पुं० [सं.] नास्तो

जलवा جلوہ पुं० जुओ 'जल्वा'

जलसा جلسہ पुं० [अ.] जलसो (२) अधिवेशन; बेठक

जलहरी جل ہری स्त्री० जळधारी के लिंगनी बेठक

जलापा جلاپا पुं० बळापो; दाझ (ईर्षानी)

जलाल جلال पुं० [अ.] तेज(२)प्रभाव

जलावतन جلاوطن वि० [अ.] निर्वासित; देशपार थयेलुं (नाम, -नी स्त्री०)

जली جلی वि० [अ.] चोख्खा मोटा (अक्षर)

जली-कटी جلی کٹی, जली-भुनी جلی بھنی (बात)=द्वेष के क्रोधादिथी कहेली वात

ज़लील ذلیل वि० [अ.] तुच्छ (२) अपमानित

जलूस جلوس पुं० जुओ 'ज़ुलूस'

जल्द جلد अ० [अ.] (नाम, –ल्दी स्त्री०) जलदी; झटपट. –बाज वि० [फा.] काममां जलदी करनार

जल्लाद جلّاد पुं० [अ.] फांसियो; घातक (२) क्रूर घातकी माणस

जल्वा جلوہ पुं० [अ.]शोभा; वैभव

जवाँमर्द جوانمرد वि० [फा.]बहादुर; जवरुं; मरद

जवाब جواب पुं० [अ.]जवाव; उत्तर; सामेथी प्रतिक्रिया (२)जोड; मुकाबलानी वस्तु (३) नोकरी छूटवानी आज्ञा

जवाब-दावा جواب دعویٰ पुं० [अ.] प्रतिवादीनी केफियत

जवाब-देह جواب دہ वि० [फा.] (नाम, –ही स्त्री०) जवावदार

जवार جوار पुं० [अ.]आसपासनी जगा

ज़वाल زوال पुं० अवनति (२) आफत

जवाह(–हि)र جواہر(-ہ)ر पुं० [अ.] जवाहिर; रत्न

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

जवाहरात جواہرات पुं०[अ.]झवेरात
जशन, जश्न جشن पुं० [फा.] उत्सव; जलसो(२)हर्ष
[स्थूलता,जाडाई
जसामत جسامت स्त्री० [अ.] शरीरनी
जसीम جسیم वि० [अ.] जाडुं; स्थूल
जस्त جست स्त्री०[फा.]कूदको; छलंग
जस्ता جستا पुं० जसत
जहँड़(–ड़ा)ना جہنڑ(–ڑا)نا अ० क्रि० खोटमां पडवुं (२) फसावुं; छेतरावुं
जहद جہد स्त्री० [अ.] कोशिश
जहदना جہدنا अ० क्रि० 'जहदा' –कीचड थवो (२) थाकवुं
जहदा جہدا पुं० खूब कादवकीचड
ज़हन ذہن पुं० जुओ 'ज़िहन'
जहन्नम جہنم पुं०[अ.]जहन्नम;नरक
ज़हमत زحمت स्त्री० [अ.] जहेमत; मुसीबत
ज़हर زہر स्त्री०[फा.]झेर (वि० –रीला)
जहल جہل पुं०[अ. जहल] अज्ञान; नादान
['जहान'नुं समासनुं रूप
जहाँ جہاں अ० ज्यां (२) पुं० [फा.]
जहाँ-दीदा جہاندیدہ पुं०[फा.] भारे अनुभवी माणस
जहाज़ جہاز पुं० [अ.] जहाज; वहाण.
जहाज़ी جہازی वि० वहाण अंगेनुं (२) खलासी
जहान جہان पुं० [फा.] संसार; जगत
ज़हानत ذہانت स्त्री० बुद्धिमत्ता; समजशक्ति
[नादानी
जहालत جہالت स्त्री०[अ.] अज्ञानता;
ज़हीन ذہین वि० [अ.] बुद्धिमान
ज़हूर ظہور पुं०[अ.] जाहेरात; प्रकाश
जहेज़ جہیز पुं० [अ.] वरने विवाहमां अपातुं धन इ०; देज

जाँ-कनी جانکنی स्त्री० [फा.] मरण-काळनी पीडा; खूब यातना
जाँगर جانگر पुं० शरीर (२) हाथ-पगनुं जोर
जाँच جانچ स्त्री० तपास [(२) जाचवुं
जाँचना جانچنا स० क्रि० तपासवुं
जाँत(–ता) جانت(–تا) पुं० दळवानो मोटो घंटो
[खूब महेनत
जाँ-फ़िशानी جانفشانی स्त्री० [फा.]
जा جا वि०[फा.] उचित(२)स्त्री० जगा
जाकड़ جاکڑ पुं० जांगड दीधेलो माल
ज़ाग़ زاغ पुं० [फा.] कागडो
जाज़रूर جاضرور पुं० [फा.] जाजरू
जाज़िब جاذب पुं० [अ.] शाहीचूस (२) वि० आकर्षक
जाजिम جاجم स्त्री० जाजम
जाठ جاٹھ पुं० कोलुनो वचलो लठ्ठो (२) तळावनो वच्चेनो स्तंभ
जाड़ा جاڑا पुं० शियाळो (२) ठंडी
ज़ात ذات स्त्री० [अ.] जात; देह
जातपाँत جاتپانت स्त्री० जाति
ज़ाती ذاتی वि० [अ.] वैयक्तिक (२) पोतानुं
ज़ाद-राह زادراہ पुं०[अ.] रस्तानो खर्च
जान جان स्त्री० जाण; खबर (२) [फा.] प्राण; जान (३) बळ (४) सार. –आना = जीवमां जीव आववो. –के लाले पड़ना = आवी बनवुं. –पर खेलना = जाननी परवा न करवी. –से जाना = मरवुं
जानकार جانکار वि० जाणकार(२)तज्ज्ञ
जानकारी جانکاری स्त्री० जाण (२) निपुणता

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

जानना جاننا स०क्रि० जाणवुं
जान-पहचान جان پہچان स्त्री० जानपिछान; परिचय
जा-नमाज़ جانماز स्त्री० [फा.] नमाजनुं आसन; मुसल्लो
जा-नशीन جانشین वि० [फा.] वारस
जाना جانا अ०क्रि० जवुं (२) स०क्रि० (प.) जणवुं [तरफ; बाजु
जानिब جانب स्त्री० (२)अ० [अ.]
जानी جانی वि० [फा.] जान जोडे संबंधवाळुं (२) प्राणप्रिय
जापा جاپا पुं० जुओ 'सौरी'
ज़ाफ़त ضیافت स्त्री० जाफत; मिजबानी; 'ज़ियाफ़त'
ज़ाफ़रान زعفران पुं०स्त्री० [अ.] केसर
जा-ब-जा جابجا अ० [फा.] ठेरठेर
जाबिर جابر वि०[फा.] अत्याचारी
जा-बेजा جابیجا अ० [फा.] टाणेकटाणे
ज़ाब्ता ضابطہ पुं० [अ.] कायदो; नियम (२) जाप्तो; बंदोबस्त. –दीवानी पुं० दीवानी कायदो. –फौजदारी पुं० फोजदारी कायदो
जामगी جامگی पुं० जामगरी
जामन جامن पुं० दहीं माटेनुं मेळवण
जामा جامہ पुं० [फा.] जामो (२) वि० [अ.] कुल; सब. जामेसे बाहर होना= खूब गुस्से थवुं. –मसजिद=जुमामस्जिद
ज़ामिन, ०दार (०دار)ضامن पुं०[अ.] जामीन; बीजानी जोखमदारी पोता उपर कबूलनार; जवाबदार. (नाम, –नी स्त्री० जामीनगीरी) [के जांबुडो
जामु(,-म)न جامن(-ُ,) पुं० जांबु
जामुनी جامنی वि० जांबुडियुं

जाय جاے अ० वृथा (२) स्त्री० [फा.] جائے 'जा'; जगा
ज़ायक़ा ذائقہ पुं० [अ.] जायको; खावापीवानो स्वाद के लहेजत (वि०, –क़ेदार)
ज़ायचा زائچہ पुं० [फा.] जन्मोत्री
जायज़ جائز वि० [अ.] उचित
जाय-ज़रूर جائے‌ضرور पुं० [फा.] 'जा-ज़रूर' [इनाम
जायज़ा جائزہ पुं० [अ.] तपास (२)
ज़ायद زائد वि० [अ.] वधारे पडतुं; नकामुं; फालतु [मिलकत
जायदाद جائداد स्त्री० [फा.] माल-
जाय-नमाज़ جائےنماز स्त्री० [फा.] मुसल्लो; नमाजनी चटाई
ज़ायल زائل वि० [फा.] पडती थतुं; नाश पामतुं; पायमाल
ज़ाया ضائع वि० [फा.] बरबाद; नष्ट
ज़ार زار पुं० रशियानो झार (२) [फा.] 'जा'; जगा; स्थान (२) अ० खूब. –व क़तार=सतत
ज़ारी زاری स्त्री०[फा.] रोवुं ते; रोककळ
जारूब جاروب पुं० [फा.] झाडु
जाल جال पुं० [अ. जअल] जाळ; दगो; युक्ति [वि० दगाबाज
जालसाज़ جالساز जालिया جالیا
जाला جالا पुं० करोळियानुं जाळुं (२) आंख पर बाझतुं जाळुं –एक रोग (३) पाणीनुं एक मोटुं माटीनुं वासण
ज़ालिम ظالم वि० [अ.] जालिम; जुलम करनार; जुलमी
जाली جالی वि० बनावटी; कपटी
जावन جاون पुं० 'जामन' जुओ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

जावित्री جاوِتری स्त्री० जावंत्री
ज़ाविया زاوِیہ पुं० खूणो [दीर्घजीवी
जावेद جاوید वि० [फा.] स्थायी;
जासु جاسُ स० (प.) 'जिसको'; जेने
जाह جاہ पुं० [अ.] उच्च पद (२) प्रतिष्ठा
ज़ाहिद زاہد पुं० [अ.] जाहेद; धर्मनिष्ठा; त्यागी माणस
ज़ाहिर ظاہر वि० जाहेर
ज़ाहिरदार ظاہردار वि० [फा.] मात्र देखाडो करनारुं
ज़ाहिरदारी ظاہرداری स्त्री० [फा.] मात्र देखाव के ते अर्थेनुं काम के वात
ज़ाहिरा ظاہرا अ० [अ.] जाहेरमां; खुल्ली रीते [अभण
जाहिल جاہل वि० [अ.] मूर्ख (२)
ज़िंदगी,-गानी زندگی،-گانی स्त्री० [फा.] जिंदगी; जीवन; आयु
ज़िंदा زندہ वि० [फा.] जीवतुं
ज़िंदा-दिल زندہ دِل वि० [फा.] खुश-मिजाज (२) हसमुखुं (३) रसिक; विनोदी
जिंस جِنس स्त्री० [फा.] प्रकार (२) जणस; चीज (३) सामग्री (४) अनाज
ज़िक्र ذِکر पुं० [अ.] जिकर; चर्चा
जिगर جِگر पुं० [फा.] जीव (२) कलेजुं (३) हिंमत (४) सत्त्व; सार
जिगरा جِگرا पुं० जिगर; छाती; हिंमत
जिगरी جِگری वि० [फा.] जिगरनुं (२) दिलोजान [विवशता
ज़िच,-च زِچ،-چ स्त्री० [फा.] लाचारी;
जित جِت अ० (प.) जे बाजु; 'जिधर' (२) वि० [सं.] जितायेलुं
जितना جِتنا वि० जेटलुं
ज़िद ضِد स्त्री० [अ.] जिद; हठ. -दी वि० हठीलुं
जिधर جِدھر [अ०] ज्यां; जे बाजु
जिन جِن पुं० [अ.] भूतप्रेत
ज़िना زِنا पुं० [अ.] व्यभिचार
ज़िनाकार زِناکار वि०[फा.] व्यभिचारी
ज़िना-बिल्-जब्र زِنا بِالجبر पुं० [अ०] स्त्री पर बळात्कार करनार
जिनि جِنِ अ० मत; नहि
ज़िबह ذِبح पुं. जुओ 'ज़बह'
ज़िमन ضِمن पुं० [अ.] संबंध; अनुसंधान (२) 'दफ़ा'; कायदानी कलम
जिमाना جِمانا स० क्रि० जमाडवुं; 'जीमना'नुं प्रेरक
ज़िम्मा ذِمّہ पुं० [अ.] जुम्मो; जवाबदारी (२) देखरेख; रक्षण
ज़िम्मादा(-वा)र ذِمّہ دا(-وا)ر [फा.] जिम्मेवार वि० जुम्मेदार (नाम, -री स्त्री०)
जिय جِیے पुं० (प.) मन; चित्त; जीव
जियरा جِیرا पुं० जीव; जीवडो
ज़ियाँ زِیاں ज़ियान زِیان पुं० [फा.] घट; तोटो; खोट [बहु; ज्यादा
ज़ियादा زِیادہ वि० [अ.] वधारे;
जियाना جِیانا स० क्रि० जिवाडवुं (२) पोषवुं [जाफत; मिजबानी
ज़ियाफ़त ضِیافت स्त्री० [अ.]
ज़ियारत زِیارت स्त्री० [अ.] दर्शन (२) तीर्थयात्रा [(२) यात्री
ज़ियारती زِیارتی वि०[फा.] दर्शनार्थी
जियारी جِیاری स्त्री० जिंदगी (२) आजीविका (३) साहस; हिंमत

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

जिरगा جرگہ पुं०[फा.] जुओ 'जरगा'
जिरह جرح स्त्री० [अ. जुरह] चर्चा; वादविवाद (२) ऊलट-तपास
ज़िरह زرہ स्त्री० [फा.] कवच; बखतर
ज़िराअ(-य)त زراعت(-یت) स्त्री० [अ. ज़िराअत] जुओ 'ज़राअत'
जिर्म جرم पुं० [अ.] जंतु; 'जर्म' (इं)
जिला جلا स्त्री० [अ.] चमक; प्रकाश (२) मांजी के रंगी-करीने चमकाववुं ते
ज़िला ضلع पुं० [अ.] जिल्लो –दार पुं० 'जिलेदार' जुओ
जिलाना جلانا स०क्रि० जिवाडवुं (२) पाळवुं पोषवुं
जिल्द جلد स्त्री० [अ.] खाल; चामडी (२) पुस्तकनी वांधणी (३) पुस्तक; ग्रंथ
जिल्दबंद جلدبند **जिल्दसाज़** جلدساز पुं० [फा.] बुकबाइन्डर (नाम, –दी, –ज़ी स्त्री०)
ज़िल्लत ذلت स्त्री० [अ.] अपमान; बेआबरू (२) दुर्दशा. **–उठाना या पाना**=अपमानित थवुं [माटेनुं रूप
जिस جس स० 'जो'नुं विभक्ति
जिस्म جسم पुं० [फा.] जिसम; देह
जिस्मानी جسمانی वि०[अ.]शारीरिक
ज़िहन ذہن पुं [अ.] समज; बुद्धि (२) याददास्त **–खुलना**=बुद्धि खीलवी. **–लड़ाना**=खूब विचारवुं; मगज दोडाववुं
जिहाद جہاد पुं०[अ.]जेहाद; धर्मयुद्ध
जिहालत جہالت स्त्री०जुओ 'जहालत'
जी جی पुं० जीव (२) अ० जी. **–करना**=हिंमत करवी (२) जीव घालवो; इच्छवुं. **–का बुख़ार निकलना**= जीवनो कढापो बळापो इ० नीकळी जीव ठरवो. **–खट्टा होना**=मन फरी जवुं; घृणा थवी. **–टंगा रहना या होना**= चिंता थवी. **–डूबना**=चित्त व्याकुल थवुं. **–पर आ बनना**=आवी बनवुं. **–पर खेलना**=जीव जोखममां नांखवो. **–मालिश करना**=जीव गभरावो (२) ऊलटीनी हाजत थया करवी. **–से उतर जाना**=मनथी ऊतरी जवुं. **–से जाना**= मरी जवुं. **–होना**=मरजी होवी.
जीजा جیجا पुं० मोटी बहेननो वर
जीजी جیجی स्त्री० मोटी बहेन
जीता جیتا वि० जीवतुं. **जीती मक्खी निगलना**=जाणीवूजीने अयोग्य के अन्यायी काम करवुं
ज़ीन زین पुं० [फा.] घोडानुं जीन (२) एक जाडुं जीननुं कपडुं. ०**पोश** पुं० [फा.] जीन परनुं कपडुं
ज़ीनत زینت स्त्री०[फा.] शोभा शणगार
ज़ीनहार زینہار अ० [फा.] 'हरगिज़'; कदापि
जीना جینا अ०क्रि० जीववुं
ज़ीना زینہ पुं० [फा.] जीनो
जीमना جیمنا स०क्रि० [सं.जिम्]जमवुं
जीय جیے पुं० जीव; 'जी'
जीवट جیوٹ पुं० [सं. जीवथ] छाती; हिंमत; 'जिगरा' [जीवनमूळी
जीवनमूरि جیون مور स्त्री०
जीवनी جیونی स्त्री० जीवनचरित
जीवरा جیورا पुं० (प.) जीवडो; जीव
जीवसू جیوسو स्त्री० [सं.] जेनी संतति जीवती होय एवी स्त्री [प्राणीमात्र
जीवाजून جیواجون पुं० जीवजंतु;
ज़ीस्त زیست स्त्री० [फा.] जिंदगी

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

जीह(-हा,-ही) (جیہ-،ہا-،ہی-) स्त्री० (प.) जीभ [गति (२) झुंबेश

जुंबिश جنبش स्त्री० [फा.] चाल;

जुआँ جوآں स्त्री० 'जूँ'; जू

जुआ جوآ (جوا) जुवा; जुगटुं

जुआचोर جوآچور पुं० ठग; धुतारो

जुआर جوآر (جوار) स्त्री० जुओ 'ज्वार'

जुआर भाटा (جوار بھاٹا) جوآر بھاٹا पुं० जुओ 'ज्वार भाटा'

जुआरी جوآری पुं० जुगारी

जुई جئی स्त्री० नानी जू

.ज़ुकाम زکام पुं० [अ.] सळेखम; शरदी. मेंढकीको .ज़ुकाम होना = न थई शके एवुं थवुं [व्यवहारदक्षता

जुगत جگت स्त्री० युक्ति; उपाय (२)

जुगनी جگنی स्त्री०; जुगनू पुं० आगियो (२) गळानुं रामपगला जेवुं घरेणुं [भूगोळ

जुग़राफ़िया جغرافیہ पुं० [अ.]

जुगवना جگونا जुगाना جگانا सं०क्रि० साचवी संभाळीने राखवुं

जुगालना جگالنا अ०क्रि० वागोळवुं

जुगाली جگالی स्त्री० वागोळवुं ते

जुज़ جز पुं० [फा.] भाग; हिस्सो (२) ८ के १६ पाननी थोकडी; फोर्म

जुज़दान جزدان पुं० [अ.+फा.] पुस्तक बांधवानुं कपडुं

जुज़बंदी جزبندی स्त्री० [फा.] जुस-बांधणी; अनेक फोर्म सीवीने पुस्तक बांधवानी रीत

जुज़वी جزوی वि० [फा.] जूज; थोडुं

जुझाऊ جھجھاؤ वि० युद्ध संबंधी

जुझार جھجھار वि० झूझे एवुं; लडवीर; बहादुर

जुट جٹ स्त्री० जोडी (२) जथो; टोळी

जुटना جٹنا अ०क्रि० जोडावुं; मळवुं; एकत्र थवुं; संगठित थवुं

जुटाना جٹانا स०क्रि० 'जुटना'नुं प्रेरक

जुठारना جٹھارنا स०क्रि० जूठुं छांडवुं; छांडवुं

जुठिहारा جٹھہارا पुं० एठुं खानार

जुड़ना جڑنا अ०क्रि० जोडावुं; 'जुटना'

जुड़पित्ती جڑپتّی स्त्री० शीळस-एक त्वचारोग

जुड़वाँ جڑواں वि० जोडियुं (२) पुं० जोडियुं जन्मेलुं बाळक

जुड़वाना جڑوانا स०क्रि० जुओ 'जुड़ाना' (२) जुओ 'जोड़वाना'

जुड़ाई جڑائی स्त्री० जुओ 'जोड़ाई'

जुड़ाना جڑانا अ०क्रि० ठंडुं के शांत थवुं (२) तृप्त थवुं (३) अ०क्रि० ठंडुं पाडवुं (४) तृप्त करवुं

जुतना جتنا अ०क्रि० हळे के गाडीए जोडावुं;

जुताई جتائی स्त्री० जुओ 'जोताई'

जुतियाना جتیانا स०क्रि० जोडाटवुं (२) भारे अपमान करवुं

जुनून جنون [फा.] झनून; पागलपणुं

.ज़ुन्नार زنّار पुं० [अ.] कस्ती के जनोई

जुफ़्त جفت वि० [फा.] बेकी (२) पुं० जोडी; युग्म

जुब्बा جبّہ पुं० [अ.] फकीरनो झब्बो

.ज़ुमरा زمرہ पुं० [अ.] जथो; भीड (२) फोज

जुमला جملہ पुं० [अ.] पूरुं वाक्य (२) जुमलो; कुल सरवाळो. (३) वि० कुल; बधुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

जुमेरात جمعرات स्त्री० [अ. जुमअ-रात] गुरुवार [हिंमत; साहस

जुरअत جرأت स्त्री० [अ.] जुरत;

जुरमाना جرمانہ पुं० जुओ 'जुर्माना'

जुराफ़ा جرافہ पुं०[अ. ज़ुर्राफ़ः زرّافہ] जिराफ पशु

.जुरूफ़ ظروف पुं०[अ. 'ज़र्फ़'नुं व० व०] वासणकूसण

.जुरूर ضرور, जुरूरी ضروری [अ.] जुओ 'ज़रूर,-री'

जुर्म جرم पुं० [अ.] गुनो; अपराध

जुर्माना جرمانہ पुं० [फा.] दंड

जुर्रा جرّا पुं० [फा.] बाजपक्षी (नर)

जुर्राब جرّاب स्त्री०[तु.]पगनो मोजो

जुल جل पुं० छळ; कपट

.जुलाल زلال वि०[अ.] स्वच्छ (पाणी)

जुलाहा جلاہا पुं० [फा. जौलाह]वणकर

जुलूस جلوس पुं० [अ.] राजगादी पर आववुं ते (२) सरघस के उत्सवनी धामधूम [लट-जुलफुं

.जुल्फ़ زلف स्त्री० [फा.] वाळनी

.जुल्म ظلم पुं०[अ.]जुलम;अत्याचार; अन्याय. -टूटना=आफत आववी. -ढाना=जुलम करवो (२) भारे करवी

.जुल्मत ظلمت स्त्री० [अ.] अंधारुं

.जुल्मात ظلمات स्त्री० [अ.] अंधारी जगा [दस्त; रेच

जुल्लाब جلاب पुं० [अ.] 'जुलाब';

जुवा جوا पुं० जुगार; जूगटुं (२) 'जूआ' जुओ [तपास; शोध

जुस्तजू جستجو स्त्री० [फा.]जुस्तेजू;

जुहारना جہارنا स० क्रि० जुहार करवो; प्रणाम करवा (२) मदद मांगवी

जुही جہی स्त्री० [सं. यूथी] जूई; 'जूही'

जूँ جوں स्त्री० जू. -कानों पर जूँ रेंगना=स्थितिनुं भान थवुं

जूआ جوا पुं० धूंसरी (२)[प्रा. जूआ] द्युत; जुगटुं [हाउ

जूजू جوجو पुं० बाळकने डरावनो

जूझना جوجھنا अ० क्रि० झझवुं; लडवुं (२) लडतां प्राण आपवा

जूठन جوٹھن स्त्री०एठुं खावानुं; जूठण

जूठा جوٹھا वि० [सं. जुष्ट] (स्त्री० -ठी) एठुं

जूड़ा جوڑا पुं० जूट; वाळनो अंबोडो

जूड़ी جوڑی स्त्री० टाढियो ताव

जूता جوتا पुं० जूतुं; जोडो

जूताख़ोर جوتاخور वि० निर्लज्ज; शरम वगरनुं

जूती جوتی स्त्री० (स्त्रीनो) जोडो

जूती पैज़ार جوتی پیزار स्त्री०जोडाथी मारपीट

जून جون पुं० समय (२) तृण; घास (३) जून मास (४)वि० जूनुं; जीर्ण

जूस جوس पुं० [सं. जूष] दाळनुं ओसामण के सूप (२) [फा. .जुफ़्त सं० युक्त ?] बेकी संख्या [रमवानुं एक द्युत

जूस-ताक جوس تاک पुं० एकीबेकी

जूह جوہ पुं० जूथ; समूह (२) जूंसरुं

जूही جوہی स्त्री०[सं. यूथी]जुओ 'जुही'

जेंवन جیون पुं० भोजन; जमण

जेंवना جیونا स०क्रि० [सं. जेनन] जमवुं; 'जेवना'

जे جے स० 'जो'नुं व० व०; जेओ

जेइ جےا, जेउ(-ऊ) (جےو)جےا स० 'जो'; जे

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

जेठा جیٹھا वि० (स्त्री० –ठी) ज्येष्ठ; मोटुं (२) सौथी सरस

जेठानी جیٹھانی स्त्री० जेठाणी

जेठी मधु جیٹھی مدھو स्त्री० जेठी-मध; 'मुलेठी'

जेठौत(–ता) (تا-)جیٹھوت पुं० जेठनो छोकरो (स्त्री० –ती)

जेता جیتا वि० 'जितना'; जेटलुं (२) [सं.] पुं० जीतनार

जेना جینا स०क्रि० जमवुं

जेब جیب स्त्री० [अ.] जेव; खीसुं

ज़ेब زیب स्त्री० [फा.] जेब; शोभा; सुंदरता

ज़ेब(बा) (زیب(با वि० [फा.] योग्य; छाजतुं (२) शोभादायी (नाम, ज़ेबाइश)

जेबकट جیب کٹ पुं० खीसाकातरु

जेबघड़ी جیب گھڑی स्त्री० खीसानुं घडियाळ

जेबी جیبی वि० खीसानुं (२) घणुं नानुं

जेर جیر स्त्री० ओर; 'आँवल'

ज़ेर زیر वि० [फा.] नीचेनुं; ऊतरतुं (२) वि० जेर; परास्त (३) पुं० फारसी लिपिनुं एक चिह्न [स्त्रीना जोडा

ज़ेरपाई زیرپائی स्त्री० [फा.] हलका

ज़ेरबार زیربار वि० [फा.] दुःखी; दबायेलुं (नाम, –री स्त्री०)

ज़ेर-व-ज़बर زیروزبر पुं० [फा.] संसारनी सारी माठी दशा

जेलख़ाना جیل خانہ पुं० जेल

जेवना جیونا स०क्रि० 'जेंवना'; जमवुं

जेवनार جیونار स्त्री० जमणवार

ज़ेवर زیور पुं० [फा.] आभूषण; घरेणुं

जेवरी جیوری स्त्री० रसी; दोरी

ज़ेहन ذہن पुं० 'ज़हन'; बुद्धि; समज

जेहि جیہہ स० (प.) जेने (२) जेनाथी

ज़ैतून زیتون पुं० [अ.] जेतून

जैनी جینی पुं० जैन

जैयद جید वि० [अ.] बळवान (२) खूब मोटुं (३) श्रेष्ठ [–में = नीचे

ज़ैल ذیل पुं० [अ.] नीचेनो भाग.

जैसा جیسا वि० (स्त्री० –सी) जेवुं. जैसे का तैसा = पूर्ववत्; जेमनुं तेम

जैसे جیسے अ० जेम. जैसे तैसे = जेमतेम करीने

जैसो جیسو वि० जुओ 'जैसा'

जों جوں अ० जेम; जेवी रीते

जोंक جونک स्त्री० जळो

जो جو स० जे (२) अ० (प.) जो; यदि

जोइ جوا जोइया جوئیا स्त्री० जोरु; स्त्री

जोखना جوکھنا स०क्रि० [सं. जुष] जोवुं; तपासवुं; विचारवुं (२) जोखवुं

जोख(-खि)म جوکھ(-کھ)م स्त्री० जोखम [पत्नी (२) योगीपणुं

जोखिता جوکھتا स्त्री० (प.) योषिता;

जोगड़ा جوگڑا पुं० जोगटो; नकली जोगी

जोगवना جوگونا स० क्रि० जुओ 'जुगवना' [योगिनी; जोगण

जोगिन(-नी) (جوگن(-نی स्त्री०

जोगिया جوگیا वि० गेरु रंगनुं (२) जोगी संबंधी (३) पुं० जोगियो; योगी

जोगीड़ा جوگیڑا पुं० एक प्रकारनुं गायन के ते गानार वृंद

जोटा جوٹا पुं० जोटो

जोटी جوٹی स्त्री० जोडी

जोड़ جوڑ पुं० सरवाळो के ते करवानी

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

क्रिया (२) जोडाणनी जगा; सांधो (३) जोडीनी वस्तु (४) समानता; बरावरी
जोड़न جوڑن स्त्री० मेळवण; 'जावन'
जोड़वाँ جوڑواں वि० जोडवुं (वाळक)
जोड़ा جوڑا पुं० (स्त्री० -ड़ी) जोडी; जोटो (२) जोडा (३) पूरो पहेरवेश
जोड़ाई جوڑائی स्त्री० जोडवुं ते के तेनी मजूरी (२) चणतर
जोड़ी جوڑی स्त्री० जोडी (२) मगदळ-जोडी (३) वेल के घोडा-गाडी [दामणुं
जोत جوت स्त्री० जोतरुं (२) त्राजवानुं
जोतना جوتنا स० क्रि० जोतरवुं (२) खेडवुं
जोताई جوتائی स्त्री० 'जोतना'-ए काम के तेनी मजूरी [(देव आगळनो)
जोति جوت स्त्री० जोत; घीनो दीवो
जोती جوتی स्त्री० जुओ 'जोति' (२) लगाम (३) त्राजवानी 'जोत'-दामणुं
ज़ोफ़ ضعف पुं० [अ. .जुअफ़] बुढापो घडपण (२) निर्बळता [सुंदरता (३) रोनक
जोबन جوبن पुं० जोवन; युवानी (२)
ज़ोम زعم पुं० [अ.] उमंग; उत्साह (२) जोम; शक्ति (३) अभिमान; गुमान
जोया جویا वि० [फा.] ढूंढनार; खोळनार
ज़ोर زور पुं० [फा.] जोर. (वि०, ०दार, -रावर) ज़ोरों पर होना = जोर पर आववुं के होवुं. -ज़ोरों पर = जोरथी; खूब वेगथी
ज़ोर-शोर زورشور पुं० [फा.] खूब जोर
जोरू جورو स्त्री० जोरु; पत्नी
जोश جوش पुं० (फा.) जोस. -खाना= ऊभरो आववो; ऊकळवुं -देना = पाणी साथे उकाळवुं -व-ख़रोश = खूब जोरशोर
जोशन جوشن पुं० [फा. जौशन] हाथनुं एक घरेणुं (२) कवच [क्वाथ; काढो
जोशाँदा جوشاندہ पुं० [फा.]
जोहना جوہنا स० क्रि० जोवुं (२) राह जोवी (३) खोळवुं [बृहस्पति ग्रह
ज़ोहरा زہرہ पुं० [अ. .जुहरः] गुरु-
जोहार جوہار पुं० 'जुहार'; प्रणाम
जौं جوں अ० जो (२) 'ज्यों' जुओ
जौ جو पुं० जव (२) अ० (प.) जो (३) ज्यारे
जौक़ جوق पुं० [अ.] भीड; गरदी
ज़ौक़ ذوق पुं० [अ.] आनंद. -से= सुखपूर्वक [मोजशोख
ज़ौक़ शौक़ ذوق شوق पुं० [अ.]
ज़ौजा زوجہ स्त्री० [अ.] जोरु; पत्नी
जौर جور पुं० [अ.] जुलम; अत्याचार
जौहर جوہر पुं० [अ.] रत्न (२) सार (३) विशेषता; खूबी [जमोर
जौहर جوہر पुं० [जीव + हर] जौहर;
जौहरी جوہری पुं० [फा.] झवेरी
ज्ञान छाँटना گیان چھانٹنا = पोतानुं ज्ञान वतावना लांबीपहोळी वातो ठोकवी
ज़्यादती زیادتی स्त्री० [फा.] अधिकता (२) अत्याचार; बळात्कार
ज़्यादा زیادہ वि० जुओ 'ज़ियादा'; ज्यादा [जुओ
ज़्याफ़त ضیافت स्त्री० 'ज़ियाफ़त'
ज्यूँ, جیوں ज्यों جیوں अ० जेम; जेवी रीते (२) 'जैसे ही'; जेवुं; जे क्षणे; ज्यां [स्त्री० रसोई (२) जाफत
ज्यो(-ज्यौ)नार جیو(-جیو)نار
ज्वार جوار स्त्री० जुवार (२) जुआळ; भरती
ज्वारभाटा جوار بھاٹا पुं० भरतीओट
ज्वारी جواری पुं० जुओ 'जुआरी'

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

झ

झंक(-ख)ना جھنکنا(-کھنا) अ० क्रि० जुओ 'झीखना'
झंखाड़ جھنکھاڑ पुं० घीच कांटावाळी झाडी के वृक्ष; झांखरुं (२) रद्दी झाड-झांखरांनो समूह
झंझट جھنجھٹ स्त्री० जुओ 'झांझट'
झंझर جھنجھر स्त्री० 'झज्झर'; एक जातनुं माटीनुं पाणी ठंडुं करवानुं वासण
झँझरा جھنجھرا वि० काणांकाणांवाळुं; जाळीदार [जाळीवाळी बारी
झँझरी جھنجھری स्त्री० जाळी;
झंझा,०वात جھنجھا، ٥واٗت पुं० [सं.] वंटोळियो; आंधी
झंझी جھنجھی स्त्री० फूटी कोडी
झँझोड़ना جھنجھوڑنا स० क्रि० झंझेडवुं; झटकाथी हलाववुं(जेम के झाडने)
झँडूला جھنڈولا पुं० (वाळनी) बाधा उतार्या वगरनुं वाळक (२) घटादार झाड
झंप جھنپ पुं० [सं] उछाळो; छलंग
झँपना جھنپنا अ० क्रि० छूपावुं; ढंकावुं; (२) ऊछळवुं; कूदवुं (३) धसवुं; 'लपकना' (४) 'झेंपना' जुओ [डोळी
झंपान جھنپان पुं० (पहाड चडवानी)
झँवा جھنوا पुं० 'झांवां'; झामरो; खूब पकवेलो ईंट के ठींकरानो टूकडो जे हाथपग घसवा वपराय छे
झइँ(-ईं) جھئیں(-ئیں) स्त्री० 'झांई'; पडछायो; अंधारुं
झक جھک स्त्री० जक; धून (२) वि० साफ; चोख्खुं [नकामी तकरार
झकझक جھک جھک स्त्री० रकझक;
झकझोर جھکجھور पुं० झटको; धक्को (२) वि० झगझगतुं
झकझोरा جھکجھورا पुं० झटको; धक्को
झकना جھکنا अ० क्रि० जक करवी (२) गुस्सामां अघटतुं बोलवुं
झकोर(-रा) جھکور(-را) पुं० हवानो झपाटो के लहरी
झक्की جھکّی वि० जक्की; हठीलुं
झख جھکھ स्त्री० खिजावुं ते (२) दुःख रडवुं ते (३) माछली ['झकना, झीखना'
झखना جھکھنا अ० क्रि० जुओ
झगड़ा पाक करना جھگڑا پاک کرنا
–होना –ہونا झघडो मटाडवो –मटवो. (कोईनो) झगड़ा पाक करना =(कोईने) मारी नांखवो [ढीलुं कुरतुं
झगा جھگا पुं० बाळकनी गगा के
झज्झर جھجّھر स्त्री० जुओ 'झंझर'
झज्झी جھجّھی स्त्री० जुओ 'झंझी'
झझक جھجھک स्त्री० खमचावुं ते (२) भडक; चमक
झझकना جھجھکنا अ०क्रि०खमचावुं (२) चमकवुं (३) खिजावुं (प्रेरक–झझकाना) [वढवुं (२) तुच्छकारवुं
झझकारना جھجھکارنا स० क्रि०
झटकना جھٹکنا, **झटकारना** جھٹکارنا स० क्रि० झाटकवुं
झड़ جھڑ स्त्री० झडी (२) पुं० बे के वधारे कळनुं एक जातनुं ताळुं
झड़ना جھڑنا अ०क्रि० झरवुं; गरवुं (२) साफ थवुं [क्रोध; आवेश
झड़प جھڑپ स्त्री० झपाझपी (२)

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

झड़पना جھڑپنا अ०क्रि० जोरथी हल्लो करवो (२) लडवुं (३) झडपी लेवुं

झड़(-र)बेरी جھڑ(ر)بیری स्त्री० रानी बोर। [झटपट

झड़ाझड़ جھڑاجھڑ अ० लगातार (२)

झनझनी جھنجھنی स्त्री० 'झिनझिनी'; झणझणी [ऊंघनुं झोकुं

झपक جھپک स्त्री० पलक वार (२)

झपकी جھپکی स्त्री० पलकारो (२) झोकुं [झपाटो

झपट جھپٹ स्त्री० हल्लो; हुमलो;

झपटना جھپٹنا अ०क्रि० हल्लो करवो; तूटी पडवुं

झपट्टा جھپٹا पुं० जुओ 'झपट'

झपना جھپنا अ० क्रिं० आंख पटपटाववी के मींचवी

झपाझपी جھپاجھپی स्त्री० पडापडी; उतावळ; जलदी

झप्पान جھپّان पुं० जुओ 'झंपान'

झप्पानी جھپّانی पुं०झंपान ऊंचकनारो

झबरा جھبرا, **झबुआ** جھبوا वि० लांबा लांबा वाळवाळुं; जाफरियुं (पशु)

झबा(-ब्बा) جھبا(-بّا) पुं० घरेणा के कपडाने छेडे लटकतुं रखातुं शोभानुं फूमतुं के गुच्छ

झमझम جھمجھم अ० खूब वर्षानो अवाज (२) छम छम अवाज (३) झमक झमक (चळकवुं) [झरमर

झमर झमर جھمرجھمر अ० झरमर

झमाझम جھماجھم अ० 'झमझम' वर्षानो अवाज

झमूरा جھمورا पुं० (रींछ इ०) जाफरियुं पशु (२) बाजीगरनो जंबूरो

झमेला جھمیلا पुं० बखेडो; झघडो (२) भीड [झरवुं

झरना جھرنا पुं० झरणुं (२) अ०क्रि०

झरी جھری स्त्री० झरणुं (२) कर;लागो

झरोखा جھروکھا पुं० झरूखो

झल جھل पुं० दाह; आंच (२) तीव्र इच्छा (३) क्रोध

झलका جھلکا पुं० फोल्लो

झलझ(-म)ल جھلجھ(-م)ل स्त्री० झलेमले (२) अ० झळझळ

झलझलाना جھلجھلانا अ० क्रि० झळहळवुं (२) स०क्रि० झळकाववुं

झलना جھلنا स०क्रि० (हवा नांखवा) हलाववुं; वींझवुं (२) अ०क्रि० आमतेम हालवुं (३) 'झालना'नुं कर्मणि

झलार جھلار पुं० झाडी; गाढुं वन

झल्लाना جھلّانا अ० क्रि० चिडावुं; (२) स० क्रि० चीडववुं

झाँई جھانئیں स्त्री० पडछायो (२) दगो (३) चहेरा पर पडी जतुं काळुं चकामुं. –बताना=दगो देवो

झाँक جھانک स्त्री०; **झाँकना** अ० क्रि० आडमांथी के छूपुं जोवुं(२)डोकाववुं

झाँकी جھانکی स्त्री० 'झांक'; जोवुं ते; झांखी (२) दृश्य

झाँझट جھانجھٹ स्त्री० झंझट; झघडो

झाँझन(-र) جھانجھن(-ر) स्त्री० झांझर –पगनुं घरेणुं [जीर्ण; तूटयुंफूटयुं

झाँझर جھانجھر वि० (प.) भांगेलुं;

झाँप جھانپ स्त्री० ऊंघ (२) पडदो; चक (३) ढांकणनी कोई पण वस्तु

झाँपना جھانپنا स०क्रि० ढांकवुं (२) शरमाववुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

झाँवना جھانوَنا सं०क्रि० 'झाँवाँ'थी – झामराथी घसीने (हाथ पग इ०) धोवुं

झाँवर(-रा) جھانوَر(-را) वि० काळुं (२) मेलुं (३) सुस्त [इशारो — नखरुं

झाँवली جھانوَلی स्त्री० आंखनो

झाँवाँ جھانوَاں पुं० जुओ 'झँवा'

झाँसना جھانسنا सं०क्रि० ठगवुं;दगो देवो; छेतरवुं

झाँसा(०पट्टी) جھانسا(٠پٹّی) पुं० छेतरपिंडी; धोखाबाजी; दगो. –**देना** = दगो देवो; छेतरवुं

झाँसू جھانسو पुं० दगाबाज

झाग جھاگ पुं० 'गाज'; फीण

झाड़ جھاڑ पुं० छोड (धुंगा जेवो) (२) झाड (३) झुंमर (४) स्त्री० झाडवुं ते

झाड़खंड جھاڑکھنڈ पुं० वन

झाड़-झंखाड़ جھاڑ جھنکھاڑ पुं० झाड-झांखरां; जुओ 'झंखाड़'

झाड़ना جھاڑنا सं०क्रि० दूर करवुं (२) वातो फेंकवी (३) झाडवुं

झाड़-फ़ानूस جھاڑفانوس पुं० झुंमर, हांडी, काचना प्याला इ० (रोशनी माटे)

झाड़-फूँक جھاڑ-پھونک स्त्री०मंत्रथी झाडवुं के फूंकवुं ते [सफाई

झाड़–बुहार جھاڑ بہار स्त्री० वाळझूड;

झाड़ा جھاڑا पुं० 'झाड़फूंक' (२)झाडो; तपास (३) विष्टा या दस्त

झाड़ू جھاڑو पुं०झाडु (२) पूंछडियो तारो

झापड़ جھاپڑ पुं० झापट; थप्पड

झाबा جھابا पुं० टोपलो

झाम جھام पुं० एक मोटी कोदाळी

झामक جھامک पुं०[सं.] जुओ 'झँवा'

झायँझायँ جھائیں جھائیں स्त्री० झणकार (२) नीरव जगामां काने पडतो शून्यकारनो शब्द

झार جھار स्त्री० झाळ; आंच (२) दाह (३) बळतरा; ईर्षा (४) पुं० समूह (५) वि० एक मात्र (६) कुल; समस्त

झारना جھارنا स० क्रि० ओळवुं (२) जुओ 'झाड़ना'

झाल جھال पुं० झांझ; छबलीकां (२) स्त्री० तीखाट (३) लहेर; मोज (४) वर्षानी झडी के हेली (५) झालवुं ते

झालना جھالنا स० क्रि० झालवुं; रेण करवुं [छबलीकां

झालर جھالر स्त्री० झूल (२) झांझ;

झावँझावँ جھاوں جھاوں स्त्री० बकवाद (२) जक; कजियो

झिझक جھجھک स्त्री० चोंकवुं के पाछा पडवुं ते ['झझकना'

झिझकना جھجھکنا अ० क्रि० जुओ

झिड़कना جھڑکنا स०क्रि० झाटकवुं

झिड़की جھڑکی स्त्री० झाटकणी; ठपको (२) झटको

झिड़झिड़ाना جھڑجھڑانا अ० क्रि० कढवुं; गुस्सो करवो ['झनझनी'; झझणी

झिनझिनी جھنجھنی स्त्री०

झिपना جھپنا अ० क्रि० शरमावुं; 'झेंपना' (प्रेरक –**झिपाना**)

झिरझिरा جھرجھرا वि० झीणुं; बारीक (कपडुं)

झिलँगा جھلنگا पुं०झोला जेवो खाटलो

झिलमिल جھلمل स्त्री० झबूकतो प्रकाश (२) वि० झबूका मारतुं

झिलमिला جھلملا वि० पांखुं; आछुं; जाळीदार (२) चमकतुं (३) अस्पष्ट

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

झिलमिलाना جھلملانا अ० क्रि० चमकचमक थवुं; झबूकवुं (२) स० क्रि० झबुकाववुं के तेम थाय एम हलाववुं

झिलमिली جھلملی स्त्री० बारीनुं खडखडियुं (२) चक

झिल्ली جھلّی स्त्री० पातळुं मारदर्शक पड (२) [सं.] झिल्ली; तमरुं

झींक(–का) (کا-)جھینک पुं० घंटीनुं एक वारनुं ओरणुं

झींखना جھینکھنا अ०क्रि०(२)पुं० जुओ 'झीखना' [के जीववुं

झींगा جھینگا पुं०एग जातनी माछली

झींगुर جھینگر पुं० झिल्ली; तमरुं

झींसी جھینسی स्त्री० फरफर (वर्षा)

झीखना جھیکھنا अ०क्रि० खिजावुं; कढवुं (२) दुःख रडवुं(३) पुं० ते क्रिया (४) आपवीती [काणांवाळुं (३) दुर्बल

झीना جھینا वि० झीणुं (२) काणां

झील جھیل स्त्री० सरोवर (कुदरती)

झीलर جھیلر पुं० नानुं सरोवर

झीवर جھیور पुं० धीवर; ढीमर; माछी

झुँझलाना جھنجھلانا अ०क्रि० धूंधवावुं; चिडावुं. **–हट** स्त्री० धूंधवाट; खीज; चीड [(प्रेरक झुकाना)

झुकना جھکنا अ०क्रि० झूकवुं

झुकनी جھکنی स्त्री० पीडा; दुःख

झुकाव جھکاو पुं० झूकवुं ते (२) ढाळ (३) झोक [संध्यानो वखत

झुटपुटा جھٹپٹا पुं० (सांज सवारनो)

झुटुंग جھٹنگ वि० जाफरां के जटावाळुं

झुठलाना جھٹلانا स०क्रि० जूठुं ठराववुं–पाडवुं(२)जूठुं कही छेतरवुं

झुठाई جھٹائی स्त्री०जूठापणुं;असत्य

झुठाना جھٹانا, **झुठालना** جھٹالنا स०क्रि० 'झुठलाना' [झुनकना)

झुनक جھنک स्त्री०झणकार (अ०क्रि०

झुनझुना جھنجھنا पुं० बाळकनो घूघरो [खाली

झुनझुनी جھنجھنی स्त्री०झणझणी;

झुमका جھمکا पुं० झूमखुं(२)झूमणुं–एक घरेणुं

झुर(–रा)ना جھر(را-)نا अ०क्रि० झूरवुं; चिंताथी दुःखी थवुं (२) सुकावुं

झुरमुट جھرمٹ पुं० झोलुं;टोळुं(२)गुटपुट शरीरने ढांकी लेवुं ते (३) झाड पांदडांथी ढंकायेली जगा; घीच झाडी

झुराना جھرانا अ०क्रि० सुकावुं (२) दुःख के भयथी गभरावुं (३) दूबळा पडवुं (४) स०क्रि० सूकववुं

झुर्री جھرّی स्त्री० चामडीनी करचली

झुलसना جھلسنا अ०क्रि० उपर उपरथी दाझवुं जेथी काळुं पडी जाय (२) स०क्रि० तेवी रीते शेकवुं, दझाडवुं

झुलाना جھلانا स०क्रि० झुलाववुं (२) धक्का खवडाववा; ढील करवी

झूँझल جھونجھل स्त्री० 'झुँझलाहट'; चीड; क्रोध [झूझवुं

झूझना جھوجھنا अ०क्रि० 'जूझना';

झूठ جھوٹھ पुं० जूठ **–सच कहना या लगाना**=साचुंजूठुं कही फसाववुं(२) साचांजूठां करवां के कहेवां

झूठमूठ جھوٹھ موٹھ अ० अध्धर; फोकट

झूठा جھوٹھا वि० जूठुं (२) नकली (३) एठुं; 'जूठा'

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

झूमड़-झामड़ جھومڑ جھامڑ पुं० खोटो प्रपंच – जंजाळ

झूमना جھومنا अ०क्रि० झोकां खावां; झूलता डोलवुं(२)(वादळ)झझूमवुं

झूमर جھومر पुं० माथानुं एक घरेणुं (२) काननुं झूमणुं; 'झुमका' (३) गरबा जेवुं फरीने गावानुं एक गीत के तेवो नाच

झूर جھور वि० शुष्क; सूकुं (२) खाली; नकामुं (३) एठुं (४) स्त्री० झूरवुं ते

झूलन جھولن पुं० हींडोळानो उत्सव

झूलना جھولنا अ० क्रि० झूलवुं (२) कोई काममां वधु पडया रहेवुं–लटक्या करवुं (३) वि० झूलतुं (४) पुं० झूलणा छंद

झूला جھولا पुं० झोलो; हींडोळो (२) झूलतो पुल (३) बे बाजू बांधी सूत्रा माटे करातो झोलो (४) गामडानी स्त्रीओनो एक झूलतो कबजो

झेंपना جھینپنا, झेपना جھیپنا अ०क्रि० शरमावुं; लाजवुं [झघडो

झेर جھیر स्त्री० (प.) वार; विलंब (२)

झेल جھیل स्त्री० तरवामां हाथपग हलाववा ते (२) हिलोळो (३)वार; विलंब

झेलना جھیلنا स०क्रि० खमवुं; सहन करवुं (२) तरवामां हाथपगथी पाणी कापवुं (३) ढकेलवुं

झोंक جھونک स्त्री० झोक; 'झुकाव' (२) जोरनो धक्को (३) पाणीनो हिलोळो

झोंकना جھونکنا स०क्रि० झोंकवुं; पटकवुं (२) ढकेलवुं; ठेलवुं

झोंका جھونکا पुं० धक्को; झपाटो (२) झोकुं (३) हींचको

झोंकी جھونکی स्त्री० जवाबदारी; बोजो; जोखम

झोंझ جھونجھ पुं० पक्षीनो माळो (२) अमुक पक्षीना गळानी लबडती थेली

झोंझल جھونجھل स्त्री० जुओ 'झूंझल'

झोंटा جھونٹا पुं० लांबा वाळनुं झुंड (२) हींचका नांखवा माटे देवातो धक्को

झोंपड़ा جھونپڑا पुं० (स्त्री० –ड़ी) झूंपडुं

झोंपा جھونپا पुं० झूमखुं; गुच्छ

झोझ جھوجھ पुं० जुओ 'झोंझ'

झोझा جھوجھا पुं० पेट; होजरी

झोरना جھورنا स०क्रि० धक्को दई हलाववुं (२) झाटकवुं

झोरी(-ली) (-لی) جھوری स्त्री० झोळी

झोल جھول पुं० शेरवा के सूप जेवी वानी (२) धातुनो गिलेट (३) कपडा के कशामां पडती झूल; झोलो (४) भूल (५) राख; भस्म (६) गर्भ (७) वि० ढीलुं; तंग नहि एवुं (८) नकामुं; खराब.

झोला جھولا पुं० झोळो (२) साधुनो झब्बो (३) झटको

झोली جھولی स्त्री० जुओ 'झोरी'

झौंसना جھونسنا अ०क्रि० जुओ 'झुलसना' [रकझक (२) वढवुं ते

झौड़(-र) (-ر) جھوڑ पुं० झघडो;

झौरे جھورے अ० पासे; नजीक (२) साथे [सांठीनी)

झौवा جھووا पुं० टोपली (तुवेरनी

झौहाना جھوہانا अ०क्रि० घूरकवुं; जोरथी वढवुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ट

टँकना ٹنکنا अ० क्रि० टंकावुं ('टाँकना'नुं कर्मणि)

टंकी ٹنکی स्त्री० टांकी

टँगना ٹنگنا अ०क्रि० टंगावुं; लटकवुं (२) पुं० वळगणी के ते कामनी दोरी

टँगारी ٹنگاری स्त्री० कुहाडी

टंड(–डै)ल ٹنڈ(-ڈی)ل पुं० मजूरोनो जमादार; मुकादम (२) नाखुदो; टंडेल

टक ٹک स्त्री० टस; टकटक नजर. **–बाँधना**=एकटसे ताकवुं

टकटकाना ٹکٹکانا स०क्रि० एकटसे ताकवुं (२) टक टक अवाज करवो

टकटकी ٹکٹکی स्त्री० टस; एक नजर. **–बाँधना**=एकटसे ताकवुं

टकटो(०र)ना ٹکٹو(ر)نا स०क्रि० जुओ 'टटोरना'

टकराना ٹکرانا अ०क्रि० टक्कर खावी; जोरथी अफळावुं (२) स०क्रि० अफाळवुं

टकसार(-ल) ٹکسار(-ل) स्त्री० टंकशाळ **–बाहर**=न चालतो (सिक्को) (२) अशिष्ट (शब्द या प्रयोग)

टकसाली ٹکسالی वि० टंकशाळनुं (२) खरुं (३) शिष्ट; सर्वसंमत (४) पुं० टंकशाळी–टंकशाळनो उपरी

टका ٹکا पुं० जूनो सिक्को; रूपियो (२) टको; ढबु (३) धन. **–सा जवाब देना**=कोरुं परखावबुं; साफ ना कहेवी. **–सा मुँह लेकर रह जाना**=झांखा पडवुं; शरमावुं. **टका(-के)सी जान, टकासा दम**=एकलो माणस

टकासी ٹکاسی स्त्री० रूपिये ढबु व्याज

टकी ٹکی स्त्री० 'टकटकी'; टस

टकुआ ٹکوا पुं० त्राक [वाळुं; धनी

टके(-कै)त ٹکیت वि० टका-

टक्कर का ٹکر کا वि० बरोबरियुं; समान

टख़ना ٹخنا पुं० घूंटी; गुल्फ

टगरा ٹگرا वि० वाडुं

टटका ٹٹکا वि० तात्कालिक; ताजुं; नवुं

टटड़ी ٹٹڑی स्त्री० खोपरी

टटपूंजिया ٹٹپونجیا वि० अत्यंत गरीब; निर्धन थई गयेलुं

टटोर(-ल)ना ٹٹور(-ل)نا स०क्रि० स्पर्श करीने तपासवुं के ढूंढवुं (२) पारखवुं

टट्टर ٹٹر **टट्टा** ٹٹا पुं० टाटुं

टट्टी ٹٹی स्त्री० टट्टी; टाटुं (२) चक (३) पातळी दीवाल (४) पायखानुं. **–की आड़ (या ओट)से शिकार खेलना**=कोई विरुद्ध छूपी चाल चालवी के बूरुं काम करवुं. **धोखेकी टट्टी**= जेथी लोक फसाय एवी वात के वस्तु

टट्टू ٹٹو पुं० टट्टु. **भाड़ेका टट्टू**= खांधियो

टन ٹن स्त्री० टनटन अवाज

टनकना ٹنکنا अ० क्रि० टन टन वागवुं के खखडवुं (२) रही रहीने (माथामां) दर्द नांखवुं [तंदुरस्त

टनमन(-ना) ٹنمن(-نا) वि० स्वस्थ;

टनाका ٹناکا पुं० टनटन अवाज (२) वि० सखत (ताप)

टप ٹپ पुं० गाडीनी छत्री जे पाडी के चडावी शकाय (२) टब (३) स्त्री०

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

टपकवानो अवाज (३) सळक जेवुं दर्द
टपक ٹپک स्त्री० टपकवुं ते (२) टप टप पडवानो अवाज (३) सळक जेवुं दर्द
टपकना ٹپکنا अ० क्रि० टपकवुं (२) गरवुं (जेम, पाकुं फल) (२) टप दईने –ओचिंतुं आवी पडवुं के गरवुं
टपका ٹپکا पुं० टपकवुं ते के टपकेली वस्तु (२) पाकीनें खरेलुं फळ (केरी)(३) सळक जेवुं दर्द
टपकाटपकी ٹپکاٹپکی स्त्री० टपोटप टपकवुं के पडवुं ते
टपना ٹپنا अ० क्रि० 'टापना'; खाधा पीधा विना तप्या करवुं–वेठा रहेवुं
टप्पा ٹپّا पुं० उछाळो; फलंग (२) टप्पो; वच्चेनो फासलो(३) टक्कर; जेम के बॉल वच्चे टक्कर खातो जाय छे ते (४) टप्पो गायन
टब्बर ٹبّر पुं० कुटुंब; खानदान
टमाटर ٹماٹر पुं० टमेटुं; 'टोमेटो'
टर ٹر स्त्री० कडवुं के कर्कश बोलवुं ते (२) देडकानुं बोलवुं (३) हठ
टरकना ٹرکنا अ० क्रि० टळवुं; खसवुं (प्रेरक टरकाना) [करवुं
टरटराना ٹرٹرانا अ० क्रि० बक वक
टरटरी ٹرٹری स्त्री० बकवाट
टर(-ल)ना ٹر(-ل)نا अ० क्रि० टळवुं
टर्रा ٹرّا वि० अविनीत ने कठोर बोलनार; उद्धत
टर्राना ٹرّانا अ०क्रि० उद्धत जवाब देवो
टर्रू ٹرّو पुं० 'टर्रा'–माणस(२)देडको
टल्ला ٹلّا पुं० टल्लो; 'टिल्ला'
टल्लेनवीसी ٹلّےنویسی स्त्री० टल्ले चढाववानी होशियारी

टस ٹس स्त्री०भारे चीज खसवानो अवाज –से मस न होना = जरा पण न चसकवुं
टसक ٹسک स्त्री० चसक (अ० क्रि० टसकना)
टसुआ ٹسوا पुं० आंसु; 'टिसुआ'
टहना ٹہنا पुं० (स्त्री० –नी)डाळुं;शाखा
टहल ٹہل स्त्री० सेवाचाकरी(२)कामधंधो
टहलना ٹہلنا अ० क्रि० टहेलवुं;फरवुं. टहल जाना = खसी जवुं
टहलनी ٹہلنی स्त्री० दासी; नोकरडी
टहलुआ, ٹہلوا **टहलू** ٹہلو पुं० सेवक; दास
टहलुई ٹہلوئی स्त्री० 'टहलनी' जुओ
टहोका ٹہوکا पुं० धब्बो के लात; झटको; धक्को
टाँक ٹانک स्त्री० टांक वजन(२)टांक; अणियुं (३) किंमतनो अडसट्टो; अंदाज (४) सीवणनो टांको [लफंगो माणस
टाँकर ٹانکر पुं० बदमाश, लुच्चो
टाँकना ٹانکنا स०क्रि० टांको मारवो; सीववुं (२) टांकी–लखी लेवुं; टकाववुं (३) साथे जोडवुं (४) टांगवुं; लटकाववुं (५) (घंटी) टांकवी
टाँका ٹانکا पुं० पथ्थरनुं टांकणुं (२) पाणीनुं टांकुं (३) (सीवणनो के घानो) टांको (४) थींगडुं
टाँकी ٹانکی स्त्री० नानुं टांकणुं (२) फळ चाखवा कपाती डगळी (३) पाणीनी टांकी
टाँग ٹانگ स्त्री० टांग; पग. –अड़ाना = नकामी डखल करवी, माथुं मारवुं. –तले से (या नीचे से) निकलना = हारवुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

टाँगना ٹانگنا सं० क्रि० टांगवुं; टिंगाडवुं
टाँग(-घ)न ٹانگن(-گھ-) पुं० टांगण; पहाडी टट्टु
टाँगा ٹانگا पुं० कुहाडो (२) टांगो; गाडी
टाँगी ٹانگی स्त्री० कुहाडी
टाँच ٹانچ स्त्री० जुओ 'टांका' ३, ४ अर्थ (२) वि० तकलीफ देनारुं; ऊंघी मतिनुं
टाँचडा ٹانچڑا वि० जुओ 'टांच'
टाँट ٹانٹ पुं० खोपरी
टाँठ(-ठा) ٹانٹھ(-ٹھا) वि० कठोर (२) दृढ; मजबूत
टाँड ٹانڈ स्त्री० खेडूतनो माळो के तेना जेवी कोई रचना (२) मोईनो टोल्लो (३) सामान मूकवानी अभराई; 'परछत्ती' [माल; टांडुं
टाँडा ٹانڈا पुं० वणजारानी पोठ के
टाँय टाँय ٹانیں ٹانیں स्त्री० टेंटें; नकामो बकवाद. –फिस=धामधूम खूब पण फळ कांई नहि; खाली डंफास
टाइम-पीस ٹائم پیس पुं० [इं.] घडियाळनो डबो
टाट ٹاٹ पुं० टाट; गूणपाट (२) साहुकारनी बेठक (३) नात; जमात; 'बिरादरी'. –में पाटकी बखिया=मेळ वगरनो साज. –उलटना=देवाळुं काढवुं
टाटक ٹاٹک वि० जुओ 'टटका'
टाटबाफ़ी ٹاٹ بافی स्त्री० भरतकाम
टाटर ٹاٹر पुं० टाटुं (२) 'टांट' खोपरी
टाटी ٹاٹی स्त्री० टाटुं
टान ٹان स्त्री० ताण; 'तनाव'; खेंच (सं० क्रि० टानना)
टाप ٹاپ स्त्री० घोडानी खरी के तेनो अवाज
टापना ٹاپنا अ० क्रि० घोडाए पग पछाडवो (२) आमतेम फांफां मारवां के राह जोता तपवुं; 'टपना'
टापा ٹاپا पुं० मेदान (२) छलंग; कूदको (३) ढांकवा माटेनो टोपलो
टापू ٹاپو पुं० टापु; बेट [टुचको
टामन ٹامن पुं० टूमण; धंतरमंतरनो
टाल ٹال स्त्री० मोटो ढग (२) टाळवुं ते (३) लाकडां भूसा इ०नी दुकान
टालटूल ٹال ٹول स्त्री० टाळवानी युक्ति; बहानुं
टालना ٹالنا सं० क्रि० टाळवुं ['टालटूल'
टालमटूल ٹالمٹول स्त्री० जुओ
टाली ٹالی स्त्री० ढोरना गळानी घंटडी
टिंडा ٹنڈا पुं० एक शाक
टिकट ٹکٹ पुं० टिकिट [टकटक
टिकटिक ٹکٹک अ० घडियाळनी
टिकठी ٹکٹھی स्त्री० टिपाई (२) फटका मारवा माटे गुनेगारने बांधवानी घोडी
टिकड़ा ٹکڑا पुं० (स्त्री० –ड़ी) गोळ चपटो टुकडो (२) बाटी
टिकना ٹکنا अ० क्रि० टकवुं
टिकली ٹکلی स्त्री० टीकडी(२)टीलडी
टिकस ٹکس पुं० टॅक्स; कर
टिकाऊ ٹکاؤ वि० टकाउ [के टकवुं ते
टिकान ٹکان स्त्री० टकवानुं ठेकाणुं
टिकाव ٹکاؤ पुं० टकाव
टिकिया ٹکیا स्त्री० टीकडी
टिकैत ٹکیت पुं० टिकायत–पाटवी कुंवर (२) नायक; सरदार
टिकोरा ٹکورا पुं० आंबानो मरवो

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

टिक्का ٹِکّا पुं० 'टीका'; तिलक

टिक्की ٹِکّی स्त्री० टीकडी –जमना, –बैठना, –लगना=टीकडी लागवी; फाववुं ['टेघरना'

टिघलना ٹِگھلنا अ० क्रि० जुओ

टिचन ٹِچن वि० [इं. एटेन्शन] तैयार

टिड्डा ٹِڈّا पुं० तीतीघोडो

टिड्डी ٹِڈّی स्त्री० तीड

टिपका ٹِپکا पुं० टपकुं; बुंद [प्रेरक

टिपवाना ٹِپوانا स० क्रि० 'टीपना'नुं

टिपारा ٹِپارا पुं० कलगीवाळो मुगट

टिमटिमाना ٹِمٹِمانا अ० क्रि० दीवो झांखो बळवो के बुझावा टमटमवो

टिरफिस ٹِرپھِس स्त्री० टडपड; डफांसभेर विरोध [कि वच्चुं

टिलिया ٹِلیا स्त्री० नानी मरघी

टिल्ला ٹِلّا पुं० टल्लो; धक्को

टिसुआ ٹِسُوا पुं० 'टसुआ'; आंसु

टिहुनी ٹِہُنی स्त्री० घूटण (२)कोणी

टींटीं ٹیں ٹیں अ० पोपटनो अवाज

टीकना ٹیکنا स०क्रि० 'टीका'–तिलक करवुं (२) टीक–निशानी करवी

टीकरा ٹیکرا पुं० टेकरो (–री स्त्री०)

टीका ٹیکا पुं० तिलक; चांल्लो (२) सगाई कर्यानो के राज्याभिषेकनो चांल्लो (३) डाघो; चिह्न (४) रसी मुकाववी ते; 'इन्जेक्षन' (५) [सं.] टीका

टीड़ी ٹیڑی स्त्री० 'टिड्डी'; तीड

टीन ٹین पुं०टिन के तेनुं पतरुं या डब्बो

टीप ٹیپ स्त्री० टीपवुं ते (२) टीप; नोंध (३) गावामां ऊंचो सूर(४)जन्मपत्री

टीपटाप ٹیپٹاپ स्त्री० टापटीप

टीपना ٹیپنا स० क्रि० टीपवुं (२) दबाववुं; चांपवुं (३) टीप करवी

टीबा ٹیبا पुं० टींबो; टेकरो

टीमटाम ٹیمٹام स्त्री० टापटीप

टील ٹیل स्त्री० नानी मरघी; 'टिलिया'

टीला ٹیلا पुं० 'टीबा'; टेकरो; टिंबो (२) डुंगरो

टीस ٹیس स्त्री० चसक; 'टसक'. –ऊठना, –मारना=चसका मारवा के नांखवा

टीसना ٹیسنا अ०क्रि० चसका नांखवा

टुंटा(-डा) ٹُنٹا(-ڈا) वि० ठूंठुं; ठूंठुं

टुक ٹُک अ० थोडुं; जरा

टुकड़गदा ٹُکڑگدا पुं० टुकडा मागी खानार; भिखारी

टुकड़तोड़ ٹُکڑتوڑ पुं० आश्रित; परोपजीवी [निर्वाह करवो

टुकड़ा तोड़ना ٹُکڑاتوڑنا =बीजा पर

टुकड़ासा जवाब देना साफ ना पाडवी

टुकड़ी ٹُکڑی स्त्री० नानो टुकडो (२) टुकडी

टुच्चा ٹُچّا वि० तुच्छ; क्षुद्र; हीन

टुटका ٹُٹکا पुं० टुचको; मंत्रनो प्रयोग

टुटपुँजिया ٹُٹپُنجیا वि० थोडी पूंजीवाळुं; तूटेलुं

टुटरूँ ٹُٹرُوں पुं० होलो

टुटरूँ टूँ ٹُٹرُوں ٹُوں स्त्री० होलानी बोली(२)वि० एकलुं (३) दुर्बळ ने पातळुं (माणस)

टुनगा ٹُنگا पुं०, (टुनगी स्त्री०) डाळीनो आगळनो–कूंपळवाळो भाग

टूँगना ٹُونگنا स० क्रि० करपी खावुं (जेम के कूंपळ) (२) धीरे धीरे करपीने खावुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

टूँड़ ٹُونڑ पुं० मच्छर वगेरेने बे मूछो जेवुं मों पर होय छे ते

टूँड़ी ٹُونڑی स्त्री० डूंटी (२) डूंटो; फणगो [टुकडो

टूक ٹُوک **टूकर** ٹُوکر पुं० टुक;

टूका ٹُوکا पुं० टुकडो (२) भीख

टूट ٹُوٹ स्त्री० तूटी अलग पडेलो टुकडो (२) तूटवुं ते (३) लखाणमां रही गयेलो भाग जे पछी उमेराय छे (४) पुं० तोटो; घट

टूटना ٹُوٹنا अ० क्रि० तूटवुं (२) तूटी पडवुं; हल्लो करवो. **टूट टूट कर बरसना**=मुसळधार वरसवुं [निर्धन

टूटा ٹُوٹا वि० तूटलुं (२) कमजोर (३)

टूटाफूटा ٹُوٹاپھُوٹا वि० तूटयुंफूटयुं

टूठना ٹُوٹھنا अ० क्रि० (प.) तूठवुं प्रसन्न थवुं [प्रसन्नता

टूठनि ٹُوٹھن، स्त्री० (प.) संतोष;

टूम ٹُوم स्त्री० घरेणुं(२)महेणुं; 'ताना'

टूसी ٹُوسی स्त्री० फूलनी कळी

टेंगना(-रा) ٹینگنا(-را) स्त्री० एक जातनी माछली [जींडवुं

टेंट ٹینٹ स्त्री० ओटी (२) कपासनुं

टेंटी ٹینٹی स्त्री० 'करील'-केरडो के तेनुं केरडुं [हैडियो

टेंटुवा ٹینٹُوا पुं० टोटो; गळानो

टेक ٹیک स्त्री० टेक; टेको(२) हठ(३) आदत [स्त्री० टेको; टेकण

टेक(-का)न ٹیک(-کا)ن पुं०, **टेकनी**

टेकर(-रा) ٹیکر(-را) पुं० टेकरो

टेकी ٹیکی वि० टेकीलुं; टेकवाळुं (२) जिद्दी

टेकुआ ٹیکُوا पुं० त्राक

टेकुरी ٹیکُری स्त्री० दोरडुं भागवानी फरकडी के तकली [ओगळवुं

टेघरना ٹیگھرنا अ० क्रि० पीगळवुं;

टेढ़बिढ़ंगा ٹیڑھ بیڑھنگا वि० वांकुंचूकुं

टेढ़ा ٹیڑھا वि० वांकुं (२) कठण; मुश्केल (३) उद्धत. -**टेढ़ी खीर**=अघरुं काम. -**पड़ना या होना**=गरम थवुं; 'टर्राना'. **टेढ़ी सीधी सुनाना**=सारुं-माठुं संभळाववुं

टेढ़ा मेढ़ा ٹیڑھا میڑھا वि० वांकुंचूंकुं

टेढ़े ٹیڑھے अ० सीधुं नहि; वांकमां; फेरमां

टेना ٹینا स० क्रि० धार काढवा पथ्थर पर घसवुं (२) मूछ मरडवी [समय

टेम ٹیم स्त्री० दीवानी दश (२)टाईम;

टेर ٹیر स्त्री०ऊंचो अवाज(२)पोकार; हांक

टेरना ٹیرنا स० क्रि० ऊंचे अवाजे गावुं के बोलवुं; हांक मारवी

टेरा ٹیرا वि० वाडुं (२) पुं० पडदो

टेवना ٹیونا स० क्रि० जुओ 'टेना'

टेवा ٹیوا पुं० जनमोत्री

टेवैया ٹیوَیّا पुं० धार काढनारो

टेसू ٹیسُو पुं० केसूडो के तेनुं फूल (२) बाळकोनो (दशेरानो) एक उत्सव

टोंट ٹونٹ स्त्री० चांच

टोंटी ٹونٹی स्त्री० नाळचुं (जेम झारीनुं) (२) नळनी चकली

टोकटाक ٹوک ٹاک स्त्री० टोकणी; खणखोद

टोकना ٹوکنا पुं० टोपलो (२) मोटो हांडो-देगडो (३) स०क्रि० टोकवुं

टोकरा ٹوکرا पुं० टोपलो; छावडुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

टोकरी ٹوکری स्त्री० टोपली; छाबडी (२) वटलाई

टोटका ٹوٹکا पुं० टुचको; 'टुटका'. –करने आना = आवीने तरत जता रहेवुं

टोटा ٹوٹا पुं० कारतूस (२) घट; तोटो

टोनहा (०या) (٠یا)ٹونہا पुं० टुचको करनारो–भूवो

टोना ٹونا पुं० टुचको; जादू (२) विवाहनुं एक जातनुं गीत (३) स०क्रि० हाथथी स्पर्शी जोवुं; 'टटोलना'

टोप ٹوپ पुं० टोपो; मोटी टोपी (२) टोप; लोढानी लश्करी टोपी

टोपा ٹوپا पुं० टोपो (२) टोपलो (३) मोटो टांको; टेभो

टोपी ٹوپی स्त्री० टोपी (२) वंदूक फोडवानी टीकडी; 'केप'

टोबा(-भा) (-بھا)ٹوبا पुं० 'टोपा'; टेभो

टोल ٹول स्त्री० टोळी (२) पाठशाळा

टोला ٹولا पुं० लत्तो; वगो; महोल्लो (२) रोडुं; पथरा के ईंटनो ककडो

टोली ٹولی स्त्री० नानो महोल्लो (२) टोळी

टोवना ٹووَنا स०क्रि० जुओ 'टोना'

टोह ٹوہ स्त्री० खोळ; तपास (२) खवर; संभाळ ['टटोलना'

टोहना ٹوہنا स०क्रि० खोळवुं (२)

ट्रेन छूटना ٹرین چھوٹنا स्टेशनेथी गाडी ऊपडवी

ठ

ठंठ ٹھنٹھ वि० ठूंठुं (झाड)

ठंड(-ढ) (-ڈھ)ٹھنڈ स्त्री० ठंडी

ठंड(-ढ)**क** ٹھنڈ(-ڈھ)ک स्त्री० ठंडक (२) शांति; तृप्ति

ठंडा(-ढा) (-ڈھا)ٹھنڈا वि० ठंडुं (२) प्रसन्न; खुश (३) शांत; निरांतवाळुं **ठंडी साँस** = दुःखी श्वास; आह. **ठंडे ठंडे** = चुपचाप (२) खुशीथी. **–होना** = ठंडुं पडवुं; मरी जवुं. **–मुलम्मा** पुं० विना तपाव्ये करातो गिलेट

ठंढाई ٹھنڈھائی स्त्री० शरीरनी गरमी शमावे एवी दवा के मसालानुं पीणुं (२) रगडेली भांग

ठकठक ٹھکٹھک स्त्री० ठकठक अवाज (२) खटखट

ठकठकाना ٹھکٹھکانا स०क्रि० ठकठक करवुं; खटखटाववुं

ठकुरसुहाती ٹھکُرسہاتی स्त्री० खुशामत [(२) क्षत्रियाणी (३) वाळंदण

ठकुराइन ٹھکُرائن स्त्री० ठकराणी

ठकुराई ٹھکُرائی स्त्री० ठकराई; ठकरात

ठकुरानी ٹھکُرانی स्त्री० ठकराणी (२) शेठाणी

ठकुरायत ٹھکُرایت स्त्री० ठकरात

ठगना ٹھگنا स० क्रि० ठगवुं (२) अ०क्रि० ठगावुं (३) चकित थवुं. **ठगा सा** = आश्चर्यचकित

ठगनी ٹھگنی, **ठगिन**(–नी) (-نی)ٹھگِن स्त्री० ठगणी के ठगनी स्त्री

ठगी ٹھگی स्त्री० ठगनुं काम के ठगविद्या

ठगोरी ٹھگوری स्त्री० ठगविद्या जेवी करामत के मोहिनी; जादु

ठट(-ठ) (-ٹھ)ٹھٹ पुं० ठठ; भीड (२) ठाठ; सजावट. **–लगना** = ठठ जामवी

११

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ठटना ٹھٹنا स०क्रि० ठरावबुं (२) सजवुं (३) अ० क्रि० ठेरवुं; थोभवुं (४) सजावुं

ठटरी ٹھٹری स्त्री० हाडपिंजर (२) कोई वस्तुनुं खोखुं; फरमो (३) ठाठडी

ठट्ट ٹھٹّ पुं० जुओ 'ठट' [मश्करी

ठट्ठा ٹھٹّھا पुं० [सं. अट्टहास] ठट्ठो;

ठठ ٹھٹھ पुं० ठठ; भीड [जुओ

ठठकना ٹھٹھکنا अ०क्रि० 'ठिठकना'

ठठरी ٹھٹھری स्त्री० जुओ 'ठटरी'

ठठाना ٹھٹھانا स०क्रि० ठोकवुं; ठाठां भांगवां (२) अ०क्रि० जोरथी हसवुं

ठठेरा ٹھٹھیرا पुं० कंसारो. **ठठेरे ठठेरे बदलाई**=जेवो माणस तेवो वहेवार. **ठठेरेकी बिल्ली**=विकट वातथी न गभरानार [कंसाराकाम

ठठेरी ٹھٹھیری स्त्री० कंसारण (२)

ठठोल ٹھٹھول पुं० मश्करो (२) मश्करी

ठठोली ٹھٹھولی स्त्री० मश्करी

ठनकना ٹھنکنا अ०क्रि० ठणकवुं (२) चसका नांखवा

ठनगन ٹھنگن स्त्री० मंगळ प्रसंगे दापुं लेनार वधारे लेवा करे छे ते हठ

ठनठन-गोपाल ٹھنٹھن گوپال पुं० ठणठण-गोपाळ; नकामी वस्तु के निर्धन खाली माणस

ठनना ٹھننا अ०क्रि० प्रारंभ थवो (२) ठराव थवो; ठरवुं (३) तैयार थवुं

ठनाका ٹھناکا पुं० ठणकारो

ठपका ٹھپکا पुं० ठेस; धक्को; आघात

ठप्पा ٹھپّا पुं० कोई पण बीबुं के तेनी छाप (२) नकशीदार फूलगोटो; थप्पो

ठयना ٹھینا स०क्रि० दृढताथी शरू करवुं के करवा लागवुं (२) ठरावबुं (३) अ०क्रि० स्थिर थवुं; 'ठनना' जुओ

ठरना ٹھرنا अ०क्रि० ठरवुं; ठंडीथी अकडावुं (२) खूब ठंडी पडवी

ठर्रा ٹھرّا पुं० जाडुं सूतर (२) महुडी-दारू [ऊठवानी रीत

ठवनी ٹھونی स्त्री० बेसवा के

ठस ٹھس वि० ठस; सज्जड (२) 'ठोस'; संगीन (३) आळसु (४) बरोबर न खखडतो (रूपियो) (५) कंजूस

ठसका ٹھسکا पुं० सूकी उधरस; ठांसो (२) ठोकर [(२) ठरवुं

ठहरना ٹھہرنا अ०क्रि० ठेरवुं; थोभवुं

ठहराव ٹھہراو पुं० ठराव; निश्चय (२) स्थिरता [लेवडदेवडनो ठराव

ठहरौनी ٹھہرونی स्त्री० विवाहमां

ठहाका ٹھہاکا पुं० अट्टहास

ठाँठ ٹھانٹھ वि० नीरस (२) वसूकेल

ठाँयँ ٹھانیں पुं०, स्त्री० ठाम; स्थान (२) समीप

ठाँव ٹھانو पुं० ठाम; स्थान

ठाँसना ٹھانسنا स०क्रि० ठांसवुं (२) रोकवुं (३) अ०क्रि० ठांसवुं; खांसवुं

ठाकुरद्वारा ٹھاکردوارا पुं०, **ठाकुरबाड़ी** ٹھاکرباڑی स्त्री०मंदिर

ठाट(-ठ) ٹھاٹ(-ٹھ) पुं० ठाठ (२) टाटुं (३) अधिकता (४) साधन-सामग्री; साज

ठाट-बाट ٹھاٹ باٹ पुं० ठाठमाठ (२) आडंबर

ठाढ़ा ٹھاڑھا वि० तद्दन सीधुं ऊंचुं-खडुं; टटार (२) लठ्ठ; हृष्टपुष्ट

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ठान ٹھان स्त्री० कार्यनो आरंभ; प्रस्थान (२) ठराव; दृढ निश्चय

ठानना ٹھاننا, **ठाना** ٹھانا स०क्रि० तत्पर थई आरंभवुं (२) ठराववुं

ठाला ٹھالا पुं० बेकारी (२) कमाणीनो अभाव (३) वि० ठालुं; बेकार

ठाली ٹھالی वि० ठालुं; बेकार; खाली

ठिंगना ٹھِنگنا वि० ठींगणुं

ठिकाना ٹھکانا पुं० ठेकाणुं (२) स०क्रि० ठराववुं

ठिठकना ٹھٹھکنا अ०क्रि० खमचावुं; [खचकावुं

ठिठरना ٹھٹھرنا, **ठिठुरना** ٹھٹھُرنا अ०क्रि० टाढे ठठरवुं

ठिनकना ٹھِنکنا अ०क्रि० डूसकां [खाई रोवुं

ठिर,०न ٹھر، ٥ن स्त्री० 'ठार'; खूब ठंडी

ठिरना ٹھرنا अ०क्रि० जुओ 'ठरवुं'

ठिलना ٹھِلنا अ०क्रि० ठेलावुं (२) धसवुं

ठिलिया ٹھِلیا स्त्री०, **ठिल्ला** पुं० गागर; नानो घडो

ठिलुआ ٹھِلُوا वि० ठालुं; बेकार; ['निठल्ला'

ठिल्ला ٹھِلاّ पुं० जुओ 'ठिलिया'

ठीक ٹھیک वि० साचुं; यथार्थ (२) योग्य (३) अच्छुं (४) स्थिर; पाकुं (५) अ० ठीक (६) पुं० निश्चय; ठराव. –देना=मनमां नक्की करवुं

ठीकठाक ٹھیک ٹھاک पुं० नक्की, ठीकठाक करेलुं ते; बंदोवस्त (२) ठराव (३) वि० बरोबर

ठीका ٹھیکا पुं० ठेको; कंत्राट (२) पटो; इजारो

ठीकेदार ٹھیکیدار पुं० ठेकादार

ठुंठ ٹھُنٹھ पुं० झाडनुं ठूंठुं (२) ठूंठो

ठुकना ٹھُکنا अ०क्रि० ठोकावुं (२) मार खावो (प्रेरक, ठुकवाना)

ठुकराना ٹھُکرانا स०क्रि० ठोकर मारवी

ठुड्डी ٹھُڈّی स्त्री० चिबुक; 'ठोड़ी'

ठुर्री ٹھُرّی स्त्री० गांगडु दाणो जे शेक्ये फूले नहि

ठुसना ٹھُسنا अ०क्रि० ठांसावुं

ठुसाना ٹھُسانا स० क्रि० ठांसाववुं

ठूँठ ٹھُونٹھ पुं० जुओ 'ठुंठ'

ठूँठा ٹھُونٹھا वि० ठूंठुं (झाड के माणस)

ठूँसना ٹھُونسنا **ठूसना** ٹھُوسنا [स०क्रि० ठांसवुं

ठेंगना ٹھینگنا वि० ठींगणुं

ठेंगा ٹھینگا पुं० अंगूठो (२) सोटो

ठेंठी(–पी) ٹھینٹھی(-پی) स्त्री० काननो मेल (२) (काननो) दाटो

ठेकना ٹھیکنا स० क्रि० टेकवुं (२) टकवुं; ठेरवुं

ठेका ٹھیکا पुं० टेको (२) तवलानो ठेको (३) ठोकर (४) ठेरवानुं ठेकाणुं (५) जुओ 'ठीका'

ठेकाई ٹھیکائی स्त्री० कपडांने छापवामां [काळी पटी ठेकवी ते

ठेठ ٹھیٹھ वि० शुद्ध (२) बिलकुल; पूरुं (३) स्त्री० बोली

ठेला ٹھیلا पुं० ठेलो (२) ठेलण-गाडी (३) धक्कंधक्का

ठैयाँ ٹھییاں स्त्री० 'ठाँयँ'; ठाम; ठेकाणुं

ठोंकना ٹھونکنا स० क्रि० ठोकवुं. –**बजाना**=तपासवुं; परखवुं

ठोकर खाना, लेना ٹھوکر کھانا، لینا =ठोकर खावी

ठोड़ी,–ढ़ी ٹھوڑی، ڑھی स्त्री० चिबुक; हडपची

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ठोर ٹھور पुं० ठोर पकवान (२) चांच

ठोस ٹھوس वि० संगीन; पोलुं नहि (२) दृढ (३) पुं० ईर्षा; दाझ

ठौर ٹھَور पुं० ठार; ठाम (२) अवसर. —न आना = पासे न आववुं. —रखना = ठार करवुं

ठौर कुठौर ٹھَور کُٹھَور अ० कठेकाणे (२) अवसर वगर; कवखते

ड

डंक ڈنک पुं० डंख (२) कलमनी टांक

डंका ڈنکا पुं० [सं. ढक्का] डंको. डंकेकी चोट कहना = दांडी पीटीने कहेवुं

डंगर ڈنگر पुं० 'डांगर'; ढोर

डंठल ڈنٹھل पुं० नाना छोडनुं थड के डांखळी

डंड ڈنڈ पुं० दंडो (२) दंडनी कसरत (३) दंड. —पेलना = दंड पीलवा

डंडपेल ڈنڈ پیل पुं० पहेलवान (२) बळवान माणस

डंडी ڈنڈی पुं० दंडी; साधु (२) स्त्री० डांडी; नानो दंडो (३) दांडी (४) हाथो; दस्तो. —मारना = तोलवामां हाथचालाकीथी दांडी नमावी देवी

डँडोरना ڈنڈورنا स० क्रि० (प.) ढूंढवुं; खूब खोळवुं

डंडौत ڈنڈَوت अ० (प.) दंडवत्

डँवाँडोल ڈنواںڈول वि० जुओ 'डांवांडोल'

डंस ڈنس पुं० डांस (२) दंशनी जगा

डकार ڈکار पुं० ओडकार (२) वाघसिंहनी गर्जना. —न लेना = परायुं धन चुपचाप हजम करी जवुं

डकारना ڈکارنا अ० क्रि० ओडकार खावो (२) गर्जवुं

डकैत ڈکیت पुं० डाकु; लूंटारो

डकैती ڈکیتی स्त्री० डकाटी

डग ڈگ पुं० डगलुं; पगलुं. —देना, भरना = डगलुं भरवुं; आगळ चालवुं. —मारना = पग उपाडवा; जलदी चालवुं

डगडौर ڈگڈَور वि० डामाडोळ; डगुमगु

डगना ڈگنا अ० क्रि० जुओ 'डिगना'

डगमगाना ڈگمگانا अ० क्रि० डगमगवुं

डगर ڈگر स्त्री० रस्तो; मार्ग

डगरा ڈگرا पुं० 'डगर' (२) छाबडुं

डटना ڈٹنا अ० क्रि० लागवुं; मंडवुं; जारी रहेवुं. डटा रहना = लाग्या रहेवुं; न हठवुं. डटकर खाना = खूब पेट भरीने खावुं

डट्टा ڈٹّا पुं० हूकानो मेर (२) डट्टो

डढ़ार (–रा) ڈڑھار (–را) वि० दाढ के दाढीवाळुं

डपट ڈپٹ स्त्री० वढवुं ते (२) घोडानी रपेट — जोरदार चाल

डपटना ڈپٹنا स० क्रि० वढवुं; ऊंचो अवाज काढवो [मारनार (२) डफोळ

डपोरसंख ڈپورسنکھ पुं० डिंग

डफ (०ला) ڈپھ (۔لا) पुं० डफ (२) चंग; एक वाजुं

डफली ڈپھلی स्त्री० खंजरी

डफाली ڈپھالی पुं० डफ बजावनार (२) डबगर

डब ڈب पुं० थेलो; खीसुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

डबडबाना ڈبڈبانا अ०क्रि० डबडब आंसु आववां [होज या कुंड
डबरा ڈبرا पुं० पाणीनुं खाबडुं के
डबोना ڈبونا स०क्रि० 'डुबाना' जुओ
डब्बू ڈبّو पुं० पीरसवानो डूघो
डमरूमध्य ڈمرومدھیہ पुं० संयोगीभूमि
डरावना ڈراونا वि० भयानक
डरावा ڈراوا पुं० डराववा कहेली वात (२) (खेतरनो) चाडियो
डलना ڈلنا अ०क्रि० पडवुं; नंखावुं
डलवाना ڈلوانا स०क्रि० नंखाववुं; 'डालना'नुं प्रेरक [के छावडुं
डला ڈلا पुं० गांगडो (२) करंडियो
डलिया ڈلیا पुं० 'डला'; छावडुं
डली ڈلی स्त्री० गांगडी (२) सोपारी
डहकना ڈہکنا स०क्रि० ठगवुं; छेतरवुं (२) अ०क्रि० विलाप करवो (३) दुःखथी डसकां भरवां; डसकवुं
डहकाना ڈہکانا स०क्रि० खोवुं; गुमाववुं (२) अ०क्रि० ठगावुं (३) स०क्रि० ठगी लेवुं; छेतरवुं [प्रसन्न; आनंदी
डहडहा ڈہڈہا वि० ताजुं; लीलुं (२)
डहडहाना ڈہڈہانا अ० क्रि० (वनस्पतिनुं) लीलुं ताजुं होवुं (२) प्रसन्न होवुं
डहना ڈہنا अ०क्रि० बळवुं (२) दाझे बळवुं (३) स०क्रि० बाळवुं (४) दुःखी करवुं
डहर ڈہر स्त्री० 'डगर'; रस्तो
डाँक ڈانک स्त्री० डांक; नंग नीचे जडातुं त्रांबा सोनानुं पातळुं पतरुं (२) ऊलटी; ओक [करवुं (२) अ०क्रि० ओकवुं
डाँकना ڈانکنا स०क्रि० कूदीने पार
डाँग ڈانگ पुं० जंगल (२) डांग; लाठी [(२) तेनी लाश
डाँगर ڈانگر वि० 'डंगर'; चोपगुं
डाँट ڈانٹ स्त्री० काबू; वश (२) धमकी [धमकाववुं
डाँटना ڈانٹنا स० क्रि० वढवुं;
डाँड़ ڈانڑ पुं० दंडो (२) हलेसुं (३) सीमा; हद (४) दंड; 'जुरमाना'
डाँड़ना ڈانڑنا अ०क्रि० दंड करवो
डाँड़ा ڈانڑا पुं० जुओ 'डांड़ १ थी ३'
डाँड़ा मेंड़ा ڈانڑامینڑا पुं०, –ड़ी स्त्री० बे मालकी वच्चेनी हद (२) झघडो; अणबनाव
डाँड़ी ڈانڑی स्त्री० दांडी
डाँवरा ڈانورا पुं० (स्त्री० –री) छोकरो; पुत्र [वि० डामाडोळ
डाँवा(-वाँ)डोल ڈانوا(-واں)ڈول
डाइन ڈائن स्त्री० डाकण
डाक ڈاک स्त्री० टपाल (२) 'डाँक'; ऊलटी. **–ख़ाना, –घर** पुं० टपाल-ऑफिस. **–गाड़ी** = मेलगाडी
डाकना ڈاکنا स० क्रि० (२) अ०क्रि० जुओ 'डाँकना'
डाका ڈاکا पुं० डाको; धाड
डाकाज़नी ڈاکازنی स्त्री०धाड पाडवी ते; डकाटी
डाकिया ڈاکیا पुं० टपाली
डाट ڈاٹ स्त्री० टेको (२) दाटो (३) 'डांट'
डाटना ڈاٹنا स० क्रि० दाटो मारवो (२) 'डाँटना' (३) 'डटकर खाना;' खूब खावुं (४) जोर करीने धकेलवुं
डाढ़ ڈاڑھ स्त्री० दाढ
डाढ़ा ڈاڑھا स्त्री० दावानळ (२) ताप

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

डाढ़ी ڈاڑھی स्त्री० दाढी

डाबर ڈابر पुं० नीची जमीन (२) तळावडुं (३) हाथ धोवानुं वासण; 'चिलमची' (४) मेलुं पाणी

डाभ ڈابھ पुं० दर्भ; डाभ(२)आंबानो मोर (३) लीलुं नारियेळ

डामर ڈامر पुं० [सं.] धामधूम (२) ठाठमाठ (३) चमत्कार (४) डामर

डामल ڈامل स्त्री० जनमकेद; .काळा-पाणीनी सजा

डायन ڈاین स्त्री० डाकण

डार(–ल) ڈار(-ل) स्त्री० डाळ (२) 'डलिया'; छाबडुं

डालना ڈالنا स० क्रि० नांखवुं

डाली ڈالی स्त्री० डाळी (२) 'डलिया'

डावरा ڈاورا पुं० 'डांवरा' जुओ

डासन ڈاسن पुं० (प.) बिछानुं; पाथरणुं

डासना ڈاسنا स०क्रि० बिछाववुं

डासनी ڈاسنی स्त्री० खाटलो; पलंग

डाह ڈاہ स्त्री० दाह (३) ईर्षा

डाहना ڈاہنا स०क्रि०बाळवुं(२)सतावबुं

डिंगर ڈِنگر पुं० ढोरनो डेरो

डिंगल ڈِنگل वि० नीच (२) स्त्री० रजपूतानानी चारणी भाषा

डिंब ڈِنب [सं.] पुं० ईंडुं (२) दंगो-फिसाद (३) शोरबकोर

डिंभ ڈِنبھ पुं० दंभ; घमंड (२) [सं.] बच्चुं के बाळक (३) मूर्ख

डिगना ڈِگنا अ० क्रि० डगवुं

डिगरी ڈِگری स्त्री० [इं. डिग्री; डिक्री] पदवी (२) हुकमनामुं

डिठार ڈِٹھار, **डिठियार** ڈِٹھیار वि० देखनार

डिठौना ڈِٹھونا पुं० नजर न लागे माटे करातुं काळुं टपकुं [अमलदार

डिपटी ڈِپٹی पुं० डेप्युटी—नायब

डिबिया ڈِبیا स्त्री० डबी

डिब्बा ڈِبّا पुं० डबो (२)एक बाळरोग

डिभगना ڈِبھگنا स० क्रि० (प.) मोहित करवुं; 'डहकना'

डिमडिमी ڈِمڈِمی स्त्री० डुगडुगी; डिंडिम [डिंग; शेखी

डींग ڈِینگ स्त्री० [सं. डीन ?]

डीठ ڈِیٹھ स्त्री० दृष्टि; नजर (२) समज

डीठना ڈِیٹھنا अ० क्रि० देखावुं (२) स० क्रि० देखवुं के देखाडवुं

डीठबंध ڈِیٹھ بندھ पुं० नजर-बंधी के ते करनार जादूगर

डीमडाम ڈِیمڈام स्त्री० ठाठमाठ

डील ڈِیل पुं० कद (२) डिल; शरीर. —डौल = शरीरनुं कद; काठुं

डीह ڈِیہ पुं० वस्ती; गाम (२) ऊजड गामनी जगा (३) ग्रामदेवता

डुक,—क्का ڈُک،-کّا पुं० घुम्मो

डुग्गी ڈُگّی स्त्री० डुगडुगी; ढोलकी

डुबाना ڈُبانا स०क्रि० डुबाडवुं ('डूबना'नुं प्रेरक)

डुबाव ڈُباؤ पुं० डुबाय एटलुं ऊंडाण

डुबोना ڈُبونا स० क्रि० जुओ 'डुबाना'

डूँगर ڈُونگر पुं० डुंगर (२) टेकरो

डेडहा ڈیڈہا पुं० डेंडवुं साप

डेढ़ ڈیڑھ वि० दोढ. —**ईंट की मसजिद बनाना** = मळीने काम न करवुं; अतडुं रहेवुं. —**चावलकी खिचड़ी पकाना** = जमालभाईनो जुदो चोको करवो; बधाथी जुदा पडवुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

डेढ़ा ڈیڑھا वि० दोढुं
डेरा ڈیرا पुं० डेरो; पडाव (२) तंबू इ० पडाव नांखवानो सामान (३) घर. –पड़ना=डेरो नंखावो
डेल(–ला) (ڈیل(-لا پुं० रोडुं
डेला ڈیلا पुं० आंखनो सफेद डोळो (२) रोडुं (३) ढोरनो डेरो
डेवढ़ा ڈیوڑھا वि० 'डेढ़ा' (२) पुं० दोढाना आंक
डेवढ़ी ڈیوڑھی स्त्री० डेली; डोढी (२) फाटक; दरवाजो
डैना ڈینا पुं० पांख
डोंगर ڈونگر पुं० डुंगर
डोंगा ڈونگا पुं० होडी (स्त्री० –गी)
डोई(-ही) (ڈوئی(-ہی स्त्री०डोयो;डूघो
डोडी ڈوڈی स्त्री० जींडवुं
डोडा ڈوڈا पुं० मोटुं जींडवुं
डोब(-बा) (ڈوب(-با पुं० डूबकी
डोम ڈوم डोमड़ा ڈومڑا पुं० एक अस्पृश्य जात [स्त्री० डोम स्त्री डोमनी ڈومنی, डोमिन ڈومن
डोर ڈور स्त्री० [सं.] दोर. –पर लगाना=रस्ता पर आणवुं
डोरा ڈورا पुं० दोरो (२) लीटी. –डालना=(रजाई इ०ना) दोरा नांखवा (२) प्रेममां फसाववुं–आकर्षवुं
डोरी ڈوری स्त्री० दोरी (२) पाश; बंधन
डोल ڈول पुं० डोल; बालटी (२) हींडोळो (३) डोळी (४) वि० चंचल
डोलची ڈولچی स्त्री० डोलचुं; नानी डोल [हेल्लो
डोला ڈولا पुं० मेनो (२) हींचकानो
डोली ڈولی स्त्री० डोळी
डोही ڈوہی स्त्री० जुओ 'डोई'
डौंड़ी ڈونڑی स्त्री० दांडी पिटाववी ते. –देना, बजाना=दांडी पिटाववी
डौआ ڈوآ पुं० लाकडानी कडछी
डौल ڈول पुं० ढंग; ढब; रीत (२) युक्ति; उपाय. –बाँधना, –लगाना= उपाय के तजवीज करवी. –पर लाना=ढंगमां आणवुं; ठीक स्वरूप घडवुं
ड्योढ़ा ڈیوڑھا वि० दोढुं (२) पुं० दोढा; 'डेवढ़ा'
ड्योढ़ी ڈیوڑھی स्त्री० जुओ 'डेवढी.' –दार, –बान पुं० दरवान

ढ

ढंग ڈھنگ पुं० ढंग (२) उपाय; युक्ति (३) ढांग; बहानुं. –का= ढंगवाळुं; चतुर
ढंगी ڈھنگی वि० चतुर; चालाक
ढँढोरची ڈھنڈھورچی पुं० ढंढेरो पीटनार
ढँढोरना ڈھنڈھورنا स०क्रि० ढूंढवुं
ढँढोरा ڈھنڈھورا पुं० ढंढेरो
ढँपना ڈھنپنا, ढकना ڈھکنا अ० क्रि० ढांकवुं; छुपाववुं(२)पुं०ढांकणुं
ढई ڈھئی स्त्री० धरणुं; त्रागुं.–देना= धरणुं धरीने बेसवुं [स्त्री०ढांकण;ढांकणी
ढकनिया ڈھکنیا, ढकनी ڈھکنی
ढकेलना ڈھکیلنا स० क्रि० धकेलवुं
ढकोसना ڈھکوسنا स० क्रि० एक साथे खूब ढींचवुं–पीवुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ढकोसला ڈھکوسلا पुं० ढोंग; पाखंड
ढक्कन ڈھکن पुं० ढांकण
ढक्का ڈھکّا मोटुं ढोल; नगारुं
ढचर ڈھچر पुं० साहित्यसामग्री (२) बखेडो (३) ढोंग
ढड्ढा ڈھڈّھا वि० बेडोळ ने मोटुं (२) पुं० खोखुं; रूपरेखा (३) जूठो ठाठ
ढपना ڈھپنا अ०क्रि० (२) पुं० जुओ 'ढँपना' [प्रकृति (३) युक्ति
ढब ڈھب पुं० ढब (२) आदत;
ढयना ڈھینا अ० क्रि० (दीवाल इ०) धसी आववुं–पडवुं (२) ध्वस्त–जमीनदोस्त थवुं
ढरकना ڈھرکنا अ०क्रि० ढळवुं
ढरका ڈھرکا पुं०ढोरने कांई पावानी नाळ
ढरकी ڈھرکی स्त्री० वणवानो कांठलो
ढर्रा ڈھرّا पुं० रस्तो; मार्ग (२) युक्ति; उपाय (३) ढंग; चाल; टेव
ढलकना ڈھلکنا अ० क्रि० ढळवुं (२) गबडवुं
ढलका ڈھلکا पुं० आंखनो एक रोग
ढलना ڈھلنا अ० क्रि० ढळवुं (२) गबडवुं (३) बीबामां ढळावुं
ढलवाँ ڈھلواں वि० भरतर; ढाळेलुं
ढलवाना ڈھلوانا, ढलाना ڈھلانا स० क्रि० 'ढालना'नुं प्रेरक [के मजूरी
ढलाई ڈھلائی स्त्री० ढाळवानुं काम
ढहना ڈھہنا अ०क्रि० जुओ 'ढयना' [ढहवाना, ढहाना प्रेरक]
ढाँचा ڈھانچا पुं० बीबुं; फरमो (२) योजना; खरडो
ढाँस ڈھانس पुं० ठांसो; सूकी खांसी
ढाँसना ڈھانسنا अ० क्रि० ठांसवुं

ढाई ڈھائی वि० अढी
ढाक ڈھاک पुं० पलाशनुं झाड; खाखरो. –के तीन पात=सदाय सरखुं (निर्धन) [–मारना=पोक मूकीने रडवुं
ढाड़ ڈھاڑ स्त्री० राड; चीस; गर्जना.
ढाढ़(–र)स ڈھاڑھ(ر)س पुं० धैर्य (२) हिंमत; दृढता
ढाना ڈھانا स०क्रि० धसावी पाडवुं; गबडावी नाखवुं; 'ढाहना'
ढाबर ڈھابر वि० मेलुं; गंदुं (पाणी)
ढारना ڈھارنا स०क्रि० 'ढालना' जुओ
ढाल ڈھال स्त्री० ढाल (२) ढाळ (३) ढंग; रीत
ढालना ڈھالنا स०क्रि० ढाळवुं (आंसु के आकार) (२) ढोळवुं; रेडवुं (३) दारू ढींचवो [ढळतुं; ढोळवाळुं
ढालवाँ ڈھالواں ढालू ڈھالو वि०
ढासना ڈھاسنا पुं० अठींगण; तकियो
ढाहना ڈھاہنا स०क्रि० जुओ 'ढाना'
ढिंढोरा ڈھنڈھورا पुं० ढंढेरो के ते पीटवानुं ढोल
ढिग ڈھگ अ० पासे (२) स्त्री० किनार (३) तट; किनारो
ढिठाई ڈھٹھائی स्त्री० धृष्टता; निर्लज्जता; अघटित साहस
ढिबरी ڈھبری स्त्री० दीवानो खडियो के कोडियुं (२) लोढानी चाकी
ढिमका ڈھمکا स० (स्त्री० –की) फलाणुं; अमुक
ढिलाई ڈھلائی स्त्री० ढीलाश (२) सुस्ती (३) ढीलुं करवुं ते [प्रेरक
ढिलाना ڈھلانا स०क्रि० 'ढीलना'नुं
ढिल्लड़ ڈھلّڑ वि० ढील करनारुं; मंद

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ढीचूँढीचूँ ڈھیچوں ڈھیچوں अ० गधेडानो अवाज–होंची होंची

ढीठ(–ठा) (ڈھیٹھ(-ٹھا वि० धीट; धृष्ट (२) साहसिक [माटीनुं)

ढीम ڈھیم पुं० ढीमचुं (पथ्थर के

ढीमर ڈھیمر पुं० ढेकवो (कूवामांथी पाणी खेंचवानो)

ढील ڈھیل स्त्री० जुओ 'ढिलाई'. –देना=ढीलुं मूकवुं; जासो के पकड ढीलां करवां [(२) छोडवुं

ढीलना ڈھیلنا स०क्रि० ढीलुं करवुं

ढीला ڈھیلا वि० ढीलुं

ढुँढवाना ڈھنڈھوانا स०क्रि० 'ढूँढना'नुं प्रेरक [आडमां संतावुं

ढुकना ڈھکنا अ०क्रि० घूसवुं (२)

ढुरहुरी ڈھرہری, ढुर्री ڈھرّی स्त्री० पगदडी; पगथी

ढुलकना ڈھلکنا अ०क्रि० गबडवुं

ढुलना ڈھلنا अ०क्रि० ढळवुं (२) रेडावुं; ढोळावुं

ढूँढ ڈھونڈھ स्त्री० तपास; ढूंढवुं ते

ढूह(–हा) (ڈھوہ(-ہا पुं० ढगलो (२) टेकरो

ढेंकली ڈھینکلی स्त्री० ढेकवो (२) पाणीना ढेकवा जेवी युक्तिनो खांडणियो (३) गोटमडुं

ढेंकी ڈھینکی स्त्री० 'ढेंकली'; एक जातनो खांडणियो [पैसो

ढेबुआ(–वा) (ڈھیبوا(-وا पुं०

ढेर ڈھیر पुं० ढेर; ढग (२) वि० खूब. –करना=मारी नांखवुं; ठार करवुं. –हो रहना या जाना=मरी जवुं (२) थाकीने लोथ थई जवुं

ढेलवाँस ڈھیلوانس स्त्री० गोफण

ढेला ڈھیلا पुं० ढेखलो; दगडुं. –चौथ=दगडाचोथ; भादरवा सुद ४

ढैया ڈھیّا स्त्री० अढीशेरियो (२) अढिया

ढोंढ़ ڈھونڈھ पुं० कपास इ०नो दोडो

ढोंढ़ी ڈھونڈھی स्त्री० ः डूंटी

ढोटा(–टौना) (ڈھوٹا(-ٹونا पुं० (स्त्री० –टी) पुत्र (२) छोकरो

ढोना ڈھونا स०क्रि० भार वहवो (२) उठावीने लई जवुं

ढोरना ڈھورنا स० क्रि० (प.) ढोळवुं

ढोरी ڈھوری स्त्री० ढोळवुं के ढळवुं ते (२) धून; लगनी

ढोलना ڈھولنا पुं० ढोलना आकारनुं मादळियुं

ढोलनी ڈھولنی स्त्री० पाळणुं; खोयुं

ढोला ڈھولا पुं० सडेली वस्तुमां पडेलो धोळो कीडो–इयळ (२) गामनी सीमनुं निशान (३) देह; शरीर (४) मूर्ख–जड माणस (५) पति (६) एक पंजाबी गीत–प्रकार

ढोली ڈھولی स्त्री० २०० पाननी थोकडी (२) मश्करी

ढौंचा ڈھونچا पुं०साडा चारना आंक

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

त

तंग تنگ पुं० (२) वि० [फा.] तंग. **–आना, होना**=थाकी जवुं; कायर, हेरान थई जवुं. **–करना**=सतावतुं. **हाथ तंग होना**=हाथ भीडमां होवो

तंग-ख़याल تنگ خیال वि० [फा.] संकुचित विचारवाळुं

तंगदस्त تنگ دست वि० [फा.] (नाम,–स्ती) कंजूस (२) गरीब

तंग-दिल تنگ دل वि०[फा.]सांकडा मननुं (२) कंजूस [(२) संकटग्रस्त

तंगहाल تنگ حال वि०[फा.] गरीब

तंगी تنگی स्त्री० [फा.] ताण; टांच (२) गरीवी (३) दुःख

तंज़ طنز पुं० [अ.] टोणो; व्यंग

तंज़ेब تن زیب स्त्री०[फा.] एक जातनुं झीणुं सरस मलमल

तंतमंत تنتر منتر पुं० जंतरमंतर

तंतुवाय تنتوا ئے पुं० [सं.] वणकर; 'तांती'

तंदुरुस्त تندرست वि० [फा.] तंदुरस्त; नीरोगी. (नाम –ती स्त्री०)

तंदूर تندور पुं० [फा. तनूर] एक प्रकारनी गोळ भठ्ठी, जेमां रोटली शेकाय छे. (वि० –री)

तंदेही تن دہی स्त्री० [फा.] तनदिही] महेनत; प्रयत्न; खंत [नसियत

तंबीह تنبیہ स्त्री० [अ.] चेतवणी;

तंबूरची تنبورچی पुं० तंबूरावाळो

तअज्जुब تعجب पुं० [अ.] ताजुबी; आश्चर्य

तअन طعن पुं० [अ.] तानो; महेणुं

तअल्लुक़ تعلق पुं० [अ.] संबंध (२) आधार

तअल्लुक़(–क़ा) تعلق(-قہ) पुं०[अ.] अनेक गामनी जमीनदारी (२) तालुको

तअस्सुब تعصب पुं० [अ] तासुबी; धर्मांधता [पिछान

तआरुफ़ تعارف पुं० [अ.] परिचय;

तआला تعالےٰ वि० [अ.] सर्वश्रेष्ठ (उदा० खुदाताला) [अ० वास्ते

तईं تئیں (प्रत्यय) प्रति; तरफ (२)

तई تئی स्त्री० जलेबीनी कढाई ['तैनात'

तइनात تعینات वि० [अ०] जुओ

तक تک अ० सुधी; पर्यंत

तकदमा تکدمہ पुं० [अ. तक़्दिमा] अंदाज; 'वजेट'

तक़दीर تقدیر स्त्री०[अ.] तकदीर; नसीब

तक़दीरवर تقدیرور वि० भाग्यवान

तकना تکنا अ०क्रि० ताकवुं; जोवुं (२) शरण लेवुं

तकबीर تکبیر स्त्री० [अ.] आदर के प्रशंसा करवी ते (२) ईश्वरस्तुति (३) 'अल्लाहो अकबर' के एवा सूत्रनुं वारंवार बोलवुं ते [घमंड

तकब्बुर تکبر पुं० [अ.] अभिमान;

तकमील تکمیل स्त्री० [अ] पूर्णता

तक़रीब تقریب स्त्री० [अ.] समीपता (२) शुभ अवसर [लगभग

तक़रीबन् تقریباً अ० [अ.] प्रायः;

तक़रीर تقریر स्त्री० [अ.] वातचीत (२) भाषण [मौखिक

तक़रीरन् تقریراً अ० [अ.] मोढेथी;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तक़र्रुर, تقرر पुं० [अ. तकर्रुर] –री स्त्री० निमणूक

तकला تکلا पुं० त्राक (स्त्री० –ली)

तक़लीद تقلید स्त्री०[अ.] अनुकरण; नकल [बनावटी

तक़लीदी تقلیدی वि०[अ.] नकली;

तकल्लुफ़ تکلف पुं० [अ.] शिष्टाचार (२) ठाठ; डोळ; देखाव

तक़वा تقوی पुं० [अ.] सदाचार

तक़वियत تقویت स्त्री० [अ.] ताकात देवी ते; पुष्टि; समर्थन

तक़सीम تقسیم स्त्री० [अ.] वहेंचणी (२) भागाकार [भूल

तक़सीर تقصیر स्त्री० [अ.] तकसीर;

तक़ाज़ा تقاضا पुं० [अ.] तकादो (२) वचन प्रमाणे करवा कहेवुं ते (३) प्रेरणा

तकान تکان स्त्री० थकावट; 'थकान'

तकिया تکیہ पुं० [फा.] ओशीकुं (२) तकियो (३) फकीरनो तकियो

तकिया-कलाम تکیہ کلام पुं० बोलवामां केटलाक अमुक शब्द के शब्दो वारंवार कहे छे ते. उदा० छते, समज्याने

तकुआ تکوا पुं० त्राक [कमी; न्यूनता

तख़फ़ीफ़ تخفیف स्त्री० [अ.]

तख़मीनन् تخمینا अ० [अ.] अंदाजथी; लगभग [अनुमान

तख़मीना تخمینہ पुं० [अ.] अंदाज;

तख़लिया تخلیہ पुं० [अ.] एकांत स्थान [विशेषता; खासियत

तख़सीस تخصیص स्त्री० [अ.]

तख़्त تخت पुं० [फा.] राजानुं सिंहासन (२) पाट

तख़्त-ताऊस تخت طاؤس पुं० [फा. + अ.] तख्तेताऊस; मयूरासन

तख़्ता تختہ पुं० [फा.] तख्तो (२) पाट (३) ता; एक कागळ (४) ठाठडी. –उलटना = तैयार काम कथळवुं. –हो जाना = अकडावुं

तख़्ती تختی स्त्री० नानो तख्तो (२) स्लेट तरीके वपरातुं पाटियुं

तग़य्युर تغیر पुं० [अ.] मोटो भारे फेरफार [बेदरकारी

तग़ाफ़ुल تغافل पुं० [अ.] उपेक्षा;

तग़ार تغار पुं० [अ.], तग़ारी स्त्री० चणवा माटे चूनो के गारो तैयार करवानी जगा (२) तगारुं

तचना تچنا अ०क्रि० तपवुं; गरम थवुं

तज تج पुं० तज के तेनुं झाड

तज़किरा تذکرہ पुं० [अ.] चर्चा

तजम्मुल تجمل पुं० [अ.] शणगार (२) शोभा

तजर(–रि)बा تجر(-ر)بہ पुं० [अ.] अनुभव (२) अजमायश; प्रयोग. ०कार पुं० अनुभवी माणस

तजल्ली تجلی स्त्री० [अ.] प्रकाश (२) ईश्वरी नूर, जेवुं मूसाने पर्वत पर मळेलुं

तजवीज़ تجویز स्त्री० [अ.] मत (२) फेंसलो; निर्णय (३) बंदोबस्त; तजवीज

तजावुज़ تجاوز पुं० [अ.] मर्यादानुं उल्लंघन; हदपार करवी ते [ब० व०

तज्जार تجار पुं० [अ.] 'ताजिर'नुं

तज्ञ تگیے वि० तज्ज्ञ; तत्त्वज्ञ; ज्ञानी

तड़का تڑکا पुं० सवार (२) वघार (३) तडको

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तड़प(फ)ना تڑپ(-پھ-)نا अ० क्रि० दुःखथी तडफवुं [जवां ते

तड़बंदी تڑبندی स्त्री० तड बंधाई

तड़ाक(०पड़ाक) تڑاک(٥پڑاک) अ० तडाकभडाक; तुरन्त; तडाक दईने

तड़ाका تڑاکا पुं० तडाको (२) अ० तडाक; तरत [मगरूरी

तड़ावा تڑاوا पुं० उपरनो रोफ के

तड़ी تڑی स्त्री०धोल; तमाचो(२)व्हानुं

ततारना تتارنا स० क्रि० गरम पाणीथी झारवुं

ततैया تتیّیا स्त्री० 'भिड़'; भमरी

तत्ता تتّا वि० (प.) तप्त; गरम

तदरीज تدریج स्त्री० [अ.] क्रमिकता

तदरीस تدریس स्त्री०[अ.]भणाववुं ते

तदाबीर تدابیر स्त्री० [अ.] 'तदबीर'नुं ब० व०

तदारुक تدارُک पुं० [अ.] बंदोबस्त (२) दंड; सजा (३) शोध तपास

तन تن पुं० तन; देह (२) अ० (प.) तरफ. –को लगना=असर पडवी (२) (खोराक) शरीरने फाववो. –देना= ध्यान देवुं; तन देवुं

तनक़ीह تنقیح स्त्री० [अ.] तपास (२)मुकद्दमानो तपासवा जेवो मुद्दो; 'इश्यु'

तनख़ा(ख़्वा)ह تنخواه स्त्री०[फा.] तनखो; पगार [महेणारूपे

तनज़न طنزاً अ० [अ.] कटाक्षमां;

तनज़ीम تنظیم स्त्री० तंझीम; संगठन

तनज़्जुल تنزّل पुं० [अ.],–ली स्त्री० अवनति

तनतनहा تن تنہا अ० [फ़ा.] एकलुं

तनतना طنطنہ पुं०[अ.]रोफ(२)क्रोध

तनतनाना طنطنانا अ० क्रि० रोफ के क्रोध देखाडवो

तनदिह تن دِه वि० [फा.] तन दईने काम करनार

तनदिही تن دہی स्त्री० जुओ 'तंदेही'

तनना تننا अ० क्रि० तणावुं (२) अक्कड के टटार थवुं (३) गर्व के क्रोधथी रीसमां के अक्कड रहेवुं

तनसीफ़ تنصیف स्त्री०[अ.] दुभागवुं –अधवारवुं ते (२) भाग पाडवा ते

तनहा تنہا वि० तन्हा; एकलुं; एकाकी

तनहाई تنہائی स्त्री० [फा.] एकाकी-पणुं (२) एकांत [अ० तरफ

तना تنا पुं० [फा.] झाडनुं थड (२)

तनाज़ा تنازعہ पुं०[अ.] झघडो (२) वेर; शत्रुता [रसी

तनाब طناب स्त्री०[अ.] तंबू बांधवानी

तनाव تناو पुं० तणावुं ते; ताण (२) दोरी; रस्सी

तनावर تناور वि० [फा.] मोटुं(२)जबरुं

तनावुल تناوُل पुं० [अ.] ग्रहण करवुं ते (२) खावुं ते

तनासुख़ تناسخ पुं० [अ.] विनाश (२) रूपांतर के बीजुं शरीर लेवुं ते

तनासुल تناسُل पु० [अ.] प्रजोत्पत्ति

तनि(०क) تن(٥ک) वि० थोडुं; जरा

तनिया تنیا स्त्री० लंगोटी (२) काछडो (३) चोळी

तनी تنی स्त्री० कपडानी कस (२) जुओ 'तनिया' (३) अ० 'तनिक'

तनूर تنور पुं० [अ.] जुओ 'तंदूर'

तनै تنے पुं० (प.) तनय

तनैया تنیّیا स्त्री० (प.) तनया

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तन्ज़ीम تنظیم स्त्री० [अ.] जुओ 'तनज़ीम'
तन्ना تنّا पुं० ताणो [अक्कड थवुं
तन्नाना تنّانا अ०क्रि० तणावुं (२)
तन्नी تنّی स्त्री० त्राजवानां दामणां
तप تپ पुं० तप (२) ताव
तपाक تپاک पुं० [फा.] आवेश; जोश (२) वेग
तपिश تپش स्त्री० [फा.] गरमी
तपे-दिक़ تپ دق पुं० [फा.] क्षयरोग
तपे-लरज़ा تپ لرزہ पुं०[फा.] टाढियो ताव; मलेरिया [श्रेष्ठता; मोटाई
तफ़ज़ील تفضیل स्त्री० [अ.]
तफ़तीश تفتیش स्त्री० [अ.] तपास
तफ़रक़ा تفرقہ पुं० [अ. तफ़रिक़ः] अंतर; फरक (२) फासलो (३) वियोग
तफ़रीक़ تفریق स्त्री० [अ.] वहेंचणी (२) वर्गीकरण (३) फरक (४) बादबाकी
तफ़रीह تفریح स्त्री० [अ.] खुशी; प्रसन्नता (२) हांसी (३) सहेल
तफ़सील تفصیل स्त्री०[अ.] तफसील; विगतवार वर्णन (२) टीका; 'तशरीह'
तब تب अ० ते वखते; त्यारे (२) तेथी
तबअ طبع स्त्री० [अ.] प्रकृति (२) छाप; महोर (३) ग्रंथनी आवृत्ति
तबई طبعی वि० [अ.] प्राकृतिक
तबक़ طبق पुं० [अ.] पृथ्वीनी उपर नीचे कल्पातो लोक (२) तबक; तासक (३) (सोनाचांदीनो) वरख
तबक़ा طبقہ पुं० [अ.] तबक्को; कक्षा; दरज्जो; (२) तह; थर (३) लोकसमूह (४) मकाननो माळ [–ली) बदलायेलुं
तबदील تبدیل वि० [अ.] (नाम
तबद्दुल تبدّل पुं० [अ.] 'तबदीली'; परिवर्तन
तबर تبر पुं० [फा.] कुहाडी (२) फरसी
तबर्रा تبرّا पुं० [अ.] घृणा
तबर्रुक تبرّک पुं० [अ.] आशीर्वाद (२) परसाद; तबरूक [(२) नगारुं
तबल طبل पुं० [फा.] मोटुं ढोल
तबलची طبلچی तबलिया طبلیا पुं० तबलची [धर्मान्तर करावबुं ते
तबलीग़ تبلیغ पुं० [अ.] तबलीघ;
तबस्सुम تبسّم पुं० [अ.] मंद हास्य
तबाक़ طباق पुं० [अ.] एक मोटी थाळी; तबट [परिवर्तन
तबादला تبادلہ पुं० [अ.] 'तबदीली';
तबाशीर طباشیر स्त्री० [अ.] वांस-लोचन औषधि [स्त्री०) बरबाद; नष्ट
तबाह تباہ वि० [फा.] (नाम, –ही
तबीअत طبیعت स्त्री० [अ.] तबियत मन; प्रकृति (२) समज. (किसी पर) **तबीअत आना**=चाहवुं. **–लगना**= चाह पेदा थवी(२)ध्यान चोंटवुं. **–फड़क उठना**=खूब उत्साही के प्रसन्न थवुं
तबीअतदार طبیعتدار वि० [फा.] समजदार (२) भावुक; रसज्ञ
तबीब طبیب पुं० [अ.] हकीम
तब्दील تبدیل वि० जुओ 'तबदील'
तभी تبھی अ० ए ज वखते; त्यारे ज (२) तेथी ज
तमक تمک पुं० जोस; तीव्रता (२) क्रोध (३) [सं.] दम रोगनो एक प्रकार
तमग़ा تمغہ पुं० [तु.] चांद (२) महोर
तमतमाना تمتمانا अ० क्रि० ताप के क्रोधथी चहेरो लाल थवो

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तमद्दुन تمدّن पुं० [अ.] नागरिकता (२) संस्कृति [(२) उपमा
तमसील تمثیل स्त्री० [अ.] उदाहरण
तमस्खुर تمسخر पुं० [अ.] हांसी
तमस्सुक تمسّک पुं०[अ.]दस्तावेज
तमहीद تمہید स्त्री० [अ.] भूमिका; प्रस्तावना
तमाँ(–मा)चा طمان(-ما)چہ पुं० [फा.] तमाचो; –जड़ना = तमाचो देवो
तमा طمع स्त्री० [अ. तमअ] लालच; लोभ (२) इच्छा
तमाकू تماکو पुं० तमाकु. –चढ़ाना, –भरना चलम के हूको भरवो
तमाम करना تمام کرنا पूरुं करवुं (२) मारी नाखवुं. होना=पूरुं थवुं (२) मरी जवुं
तमी تمی स्त्री० [सं.] रात (२) हळदर
तमीज़ تمیز स्त्री०[अ.] सारासार विवेक (२) पारख; पिछान (३) ज्ञान (४) अदब
तमोली تمولی पुं०तंबोळी(स्त्री०–लिन)
तय طے वि० [अ.] समाप्त (२) निश्चित (३) निर्णीत; फेंसलो करेलुं
तर تر वि० [फा.] भीनुं (२) चीकटवाळुं; मालदार (३) स्त्री० काकडी
तरकश ترکش पुं०[फा.] तरकस; भाथो
तरका ترکہ पुं० [अ.] वारसो
तरकारी ترکاری स्त्री० [फा.] शाक (२) (हिंदु लोकमां) मांस
तरकीब ترکیب स्त्री०[अ.] मेळ (२) रचना (३) युक्ति [उन्नति
तरक़्क़ी ترقّی स्त्री० [अ.] आबादी;
तरखान ترکھان पुं० सुतार
तरग़ीब ترغیب स्त्री०[अ.] उत्तेजन (२) उश्केरवुं ते (३) आकर्षण

तरजना ترجنا अ०क्रि०वढवुं(२)गुस्साथी कहेवुं [देवुं ते
तरजीह ترجیح स्त्री० [अ.] महत्त्व
तरजुमान ترجمان पुं० [अ.] तरजुमो करनार (२) वक्ता
तरतीब ترتیب स्त्री० [अ.] क्रम; व्यवस्था
तरतीबवार ترتیب وار अ० क्रमवार
तर-दामन تردامن वि० [फा.+अ.] अपराधी (२) पापी [रदियो
तरदीद تردید स्त्री०[अ.] खंडन (२)
तरद्दुद تردّد पुं०[अ.] चिंता; फिकर; अंदेशो [पछी एक
तरपर ترپر अ० उपर नीचे (२) एक
तरफ़ طرف स्त्री० [अ.] बाजु (२) पक्ष ०दार वि० पक्षपाती
तरफ़ैन طرفین पुं० [अ. 'तरफ'नुं ब० व०] बेउ पक्ष
तरब طرب स्त्री०[अ.] प्रसन्नता; खुशी
तर-बतर تربتر वि० [फा.] भींजायेलुं; भीनुं; तर
तरबियत تربیت स्त्री०[अ.] तालीम; केळवणी (२)पालनपोषण; उछेर
तरबूज़ تربوز पुं०[फा. तर्बुज़] तरबूच
तरमीम ترمیم स्त्री० [अ.] सुधारो; 'संशोधन'
तरवा تروا पुं० जुओ 'तलवा'
तरस ترس पुं० दया. –खाना =(कोई पर) दया खावी
तरसना ترسنا अ०क्रि० तरसवुं; तलसवुं
तरह طرح स्त्री० [अ.] तरेह; भात; प्रकार (२)जड; पायो (३) रीत; ढंग(४) युक्ति; उपाय (५)हाल; दशा(६)पादपूर्ति

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

माटे आपेलुं पाद. —देना = जवा देवुं; टाळवुं; ध्यान न आपवुं [जमीन
तरहटी ترہٹی स्त्री० तळेटी (२) नीची
तरहदार طرحدار वि० [फा.] सुंदर बनावटनुं (२) शोखीन [पहाडनी खीण
तराई ترائی स्त्री० तळेटीनो प्रदेश (२)
तराज़ू ترازو पुं० [फा.] त्राजवुं
तराबोर ترابور वि० तरबोळ
तरारा طرارا पुं० छलंग; कूदको
तरावट,-त طراوٹ،-ت [अ०तरावत] स्त्री० भीनाश (२) तर भोजन
तराश تراش स्त्री० [फा.] काप (२) रचनानो प्रकार (३) ढंग
तराशना تراشنا स० क्रि० कापवुं
तरियाना تریانا स० क्रि० नीचे–तळे करवुं के बेसाडवुं (२) ढांकवुं; छुपाववुं (३) अ० क्रि० नीचे ठरवुं
तरी تری स्त्री० भीनाश (२) ठंडक (३) भीनाशभूमि (४) 'तराई' (५) [सं] होडी
तरीक़ा طریقہ पुं० [अ.] रीत; ढंग (२) प्रणाली (३) उपाय; तरीको
तरेटी تریٹی स्त्री० तळेटी; 'तराई'
तरेरना تریرنا स० क्रि० तरेरुं थवुं
तरोई تروئی स्त्री० जुओ 'तुरई'
तर्क ترک पुं० [अ.] त्याग (२) [सं.] तर्क (३) टोणो
तर्कश ترکش पुं० [फा.] तरकस
तर्केमवालात ترکِ موالات पुं० [अ.] असहकार
तर्ज़ طرز पुं० [अ.] प्रकार; तरेह (२) रीत; ढंग (३) रचना [तरजुमो
तर्जुमा ترجمہ पुं० [अ.] 'तरजुमा';
तर्रार طرار वि० [अ.] वाचाळ (२) चपळ

तलक تلک अ० (ग्राम्य) 'तक'
तलक़ीन تلقین स्त्री० [अ.] शिखामण; समजण
तलख़ تلخ वि० जुओ 'तल्ख़'
तलछट تلچھٹ स्त्री० प्रवाही नीचे ठरतो कांप के काटेडो
तलना تلنا स० क्रि० तळवुं
तलपट تلپٹ वि० 'चौपट'; नष्ट; बरबाद
तलफ़ تلف वि० [अ.] जुओ 'तलपट'
तलफना تلپھنا अ० क्रि० जुओ 'तड़पना'; तलफवुं
तलफ़्फ़ुज़ تلفظ पुं० [अ.] उच्चारण
तलब طلب स्त्री० [अ.] तपास; शोध (२) तलप; इच्छा (३) जरूर; मांग (४) पगार (५) बोलववुं ते. —गार वि० चाहनार; इच्छुक. —नामा पुं० समन्स
तलबाना طلبانہ पुं० [फा.] साक्षीओ बोलाववा अदालतने अपातो खरच
तलबी طلبی स्त्री० [अ.] मांग (२) बोलाववुं ते
तलबेली تلبیلی स्त्री० तालावेली
तलवा تلوا पुं० पगनुं तळियुं. —खुजलाना = मुसाफरीमां जवानुं थवुं (२) पगे झामरो होवो—मुसाफरीनी आदत पडी जवी. तलवे चाटना = अति खुशामत करवी. तलवे छलनी होना = खूब चालीने तळियां चाळणी थई जवां. तलवोंसे आग लगना = भारे क्रोध चढवो
तलहटी تلہٹی स्त्री० तळेटी
तला تلا पुं० तळियुं (२) सखतळी
तलाक़ طلاق पुं० [अ.] तल्लाक; फारगती

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तलातम تلاطم पुं० [अ.] मोटुं मोजुं; लोढ
तलाफ़ी تلافی स्त्री० [अ.] निवारण; प्रायश्चित्त [(२) जरूर; आवश्यकता
तलाश تلاش स्त्री० [तु.] तलाश; खोज
तलाशी تلاشی स्त्री० [फा.] तपास; खोळ
तली تلی स्त्री० तळियुं (२) तळिये ठरेलो कचरो; 'तलछट' [तळेउपर
तले تلے अ० तळे; नीचे. –ऊपर अ०
तलेटी تلیٹی स्त्री० तळियुं (२) तळेटी
तलैया تلیّیا स्त्री० तलावडी
तलौंछ تلونچھ स्त्री० जुओ 'तलछट'
तल्ख़ تلخ वि० [फा.] कडवुं (२) बेस्वाद (३) अप्रिय
तल्ली تلّی स्त्री० सखतळी; 'तला'
तवक़्क़ा توقّع स्त्री० [अ. तवक़्क़ुअ] आशा
तवक़्क़ुफ़ توقّف पुं० [अ.] विलंब; वार
तवक्कुल توکّل पुं० [अ.] ईश्वर-श्रद्धा (२) परमार्थ दृष्टि [(२) कृपादृष्टि
तवज्जह توجّہ स्त्री० [अ.] ध्यान
तवना تونا अ० क्रि० तवावुं; तपवुं
तवल्लुद تولّد वि० [अ.] जन्मेलुं. –होना = जनमवुं
तवा توا पुं० तवो. तवेकी बुँद = क्षण वार टकनारुं (२) जेनाथी जराय तृप्ति न वळे एवुं [(२) आतिथ्य
तवाज़ा تواضع स्त्री० [अ.] आदर
तवाना توانا वि० [फा.] बळवान (नाम, –नाई)
तवायफ़ طوائف स्त्री० [अ. 'ताइफ़ः'नुं ब. व.] वेश्या (२) तायफो; (गानार बजावनारनी) टोळी
तवारा توارا पुं० (प.) ताप; ताव
तवारीख़ تواریخ स्त्री० [अ.] इतिहास. –ख़ी वि० [अ.] ऐतिहासिक
तवालत طوالت स्त्री० [अ.] लंबाई (२) अधिकता (३) झंझट; आपत्ति
तवील طویل वि० [अ.] लांबुं
तवेला طویلہ पुं० [अ. तवेल] तबेलो
तशख़ीस تشخیص स्त्री० [अ.] ठराव (२) रोगनुं निदान
तशदीद تشدید स्त्री० [अ.] कठोरता; सखताई; अत्याचार (२) लेखनमां अक्षरनुं द्वित्व सूचववा फारसी लिपिमां वपरातुं चिह्न [कठोरता
तशद्दुद تشدّد पुं० [अ.] 'तशदीद';
तशफ़्फ़ी تشفّی स्त्री० [अ.] सांत्वन (२) संतोष [(२) उदाहरण
तशबीह تشبیہ स्त्री० [अ.] उपमा
तशरीफ़ تشریف स्त्री० [अ.] मोटाई; महत्ता. –लाना = पधारवुं. –रखना = विराजवुं
तशरीह تشریح स्त्री० [अ] टीका; टिप्पण (२) शरीरशास्त्र [फिकर; चिंता
तशवीश تشویش स्त्री० [अ.]
तश्तरी طشتری स्त्री० [फा.] रकाबी
तस تس वि० (२) अ० (प.) तेवुं; 'तैसा'
तसकीन تسکین स्त्री० [अ.] तसल्ली; दिलासो
तसदीअ(०ह) تصدیع(०ہ) स्त्री० [अ.] माथुं दुःखवुं ते (२) तस्दी
तसदीक़ تصدیق स्त्री० [अ.] सत्यता (२) प्रामाण्य; समर्थन (३) साक्षी
तसद्दुक़ تصدّق पुं० [अ.] दान (२) बलिदान [ग्रंथ-रचना
तसनीफ़ تصنیف स्त्री० [अ.]

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तसन्ना تصنّع पुं० [अ. तसन्नुअ] आडंबर; देखाडो; दंभ
तसफ़िया تصفیہ पुं० जुओ 'तस्फ़िया'
तसबीह تسبیح स्त्री० [अ.] तसवी; माळा
तसमा تسمہ पुं० [फा.] चामडानो पटो
तसर्रुफ़ تصرّف पुं० [अ.] खर्च (२) उपयोग (३) चमत्कार
तसला تسلا पुं० तांसळुं (स्त्री० –ली)
तसलीम تسلیم स्त्री० [अ.] सलाम; प्रणाम (२) स्वीकृति
तसल्ली تسلّی स्त्री० [अ.] तसल्ली; दिलासो (२) धीरज ['तसौवफ़'
तसव्वुफ़ تصوّف पुं० [अ.] जुओ
तसहीह تصحیح स्त्री० [अ.] शुद्ध करवुं ते (२) मूळ साथे तपासवुं ते
तसू(–स्सू) (تسو(-سّو पुं० तसु
तसौवुफ़ تصووف(تصوّف) पुं० 'तसव्वुफ़'; गूढवाद; सूफीवाद (२) ईश्वरपरायणता
तस्दीअ تصدیع स्त्री० जुओ 'तसदीअ'
तस्फ़िया تصفیہ पुं० [अ.] साफ के स्वच्छ करवुं ते (२) झघडानो निपटारो
तह تہ स्त्री० [अ.] थर (२) पातळुं पड (३) तळियुं (४) गडी. –की बात= गुप्त वात–रहस्य. –तोड़ना=झघडो पताववो. –तक पहुँचना=मर्म पामवो
तहक़ीक़(–क़ात) (تحقیق(-قات स्त्री० [अ.] शोधखोळ
तहक़ीर تحقیر स्त्री० अपमान;बेआबरू
तहख़ाना تہ خانہ पुं० [फा.] भोंयरुं
तहज़ीब تہذیب स्त्री० [अ.] शिष्टाचार (२) सभ्यता; संस्कृति
तहज़ीब-याफ़्ता تہذیب یافتہ वि० [अ.+फा.] शिष्ट; सभ्य
तहत تحت पुं० [अ.] अखत्यार (२) अधीनता [[अ.] पाताळ
तहत-उस्सरा تحت الثّریٰ स्त्री०
तह-दर्ज़ تہ درز वि०[फा.] बिलकुल नवुं
तहपेच تہ پیچ पुं० [फा.] पोतानुं
तहफ़्फ़ुज़ تحفّظ पुं० [अ.] बचाव; रक्षण; सलामती [स्त्री० लुंगी
तहबंद تہ بند पुं० [फा.], तहमत(-द)
तहरीक تحریک स्त्री०[अ.] आंदोलन (२)उश्केरणी(३)प्रस्ताव; ठराव [के लेख
तहरीर تحریر स्त्री० [अ.] लेखन-शैली
तहलका تہلکہ पुं० [अ.] मोत (२) बरबादी (३) हिलचाल; खळभळाट
तहलील تحلیل स्त्री० [अ.] पीगळवुं ते (२) पचवुं ते [(२)अनामत(३)खजानो
तहवील تحویل स्त्री० [अ.] सुपरत
तहस-नहस تحس نہس वि० बरबाद; खेदानमेदान [प्रशंसा; शाबाशी
तहसीन تحسین स्त्री० [अ.] तारीफ;
तहसील تحصیل स्त्री० [अ.] महेसूल उघराववुं ते (२) तहसील; तालुको के महेसूल (३) महेसूलनी कचेरी
तहसीलना تحصیلنا स०क्रि० वसूल करवुं; उघराववुं
तहाँ تہاں अ० त्यां; तहीं
तहाना تہانا स० क्रि० लपेटवुं
तहीं تہیں अ० त्यां ज; तहीं ज; 'वहीं'
तही تہی वि०[फा.] रहित; वगरनुं. जेम के, तही-दस्त=खाली हाथनुं; निर्धन. तही मग्ज़=मूर्ख [(२) बरबाद
तहोबाला تہ و بالا वि० [फा.]ऊंधुंचतुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ताँत تانت स्त्री तांत (२) तंतु; दोरी (३) पणछ (४) साळ्नुं राच

ताँता تانتا पुं० पंक्ति; हार

ताँती تانتی स्त्री० पंक्ति (२) ओलाद; पेढी (३) पुं० वणकर

ता تا अ० [फा.] 'तक'; सुधी

ताअत طاعت स्त्री० [अ.] सेवाचाकरी (२) उपासना

ताईं تائیں अ० प्रति; पासे; तरफ

ताई تائی स्त्री० मोटी काकी (२) तावली (३) टाढियो ताव [सगाई; टेको

ताईद تائید स्त्री० [अ.] तरफदारी

ताऊ تاؤ पुं० मोटा काका

ताऊन طاعون पुं० [अ.] प्लेग; मरकी

ताऊस طاؤس पुं० [अ.] मोर (२) ताऊस वाद्य

ताक़ طاق पुं० [अ.] ताकुं (२) वि० एकी (३) अजोड. –पर धरना या –रखना, = पडयुं रहेवा देवुं

ताक تاک स्त्री० ताकवुं ते (२) स्थिर दृष्टि (३) ताक; तक; लाग (४) तलास. –में रहना = लाग जोता रहेवुं. –रखना, लगाना = लाग ताकवो

ताक-झाँक تاک جھانک स्त्री० वारंवार के छूपुं जोवुं ते

ताक़त طاقت स्त्री० [अ.] ताकात

ताक़तवर طاقتور वि० ताकातवाळुं

ताक़ा طاقہ पुं० [अ.] ताको; कपडानुं 'थान'

ताकि تا کہ अ० [फा.] जेथी करीने

ताकीदन् تاکیداً अ० ताकीदथी; आग्रहपूर्वक [ताकीदनुं; जरूरी

ताकीदी تاکیدی वि० [अ.]

ताख़ीर تاخیر स्त्री० [अ.] वार; विलंब

ताग(-गा) تاگ(-گا) पुं० तागडो; दोरो

तागना تاگنا स०क्रि० (गोदडा इ०मां) दूर दूर दोरा नांखवा

ताज تاج पुं० [अ.] बादशाहनो मुगट (२) कलगी (मोर, मरघा इ०नी) (३) आग्रानो ताजमहाल [–ज़गी)

ताज़ा تازہ वि० [फा.] ताजुं (नाम,

ताज़ा-दम تازہ دم वि० [फा.] तत्पर; तैयार

ताज़िया تعزیہ पुं० [अ.] ताजियो

ताज़ियाना تازیانہ पुं० चाबुक; साटको के तेना फटकानी सजा

ताजिर تاجر पुं० [अ.] वेपारी

ताज़ी تازی पुं० [फा.] अरबी घोडो (२) स्त्री० अरबी भाषा [अदब

ताज़ीम تعظیم स्त्री० [अ.] ताजीम;

ताज़ीमी सरदार تعظیمی سردار पुं० प्रतिष्ठावान–मोटो सरदार

ताड़ना تاڑنا स०क्रि० मारवुं; पीटवुं; मारी ठोकी हठाववुं (२) समजी जवुं; कळी जवुं; पामी जवुं

ताता تاتا वि० तातुं; तपेलुं; गरम

तातील تعطیل स्त्री० [अ.] रजा; छुट्टी

तादाद تعداد स्त्री० [अ.] संख्या; गणतरी

तान تان स्त्री० ताणवुं ते; खेंच

तान طعن पुं० [अ.] ठपको; ताणो; महेणुं; निंदा. (किसी पर) तान तोड़ना = (कोईनुं) बूरुं बोलवुं [(२) केदमां नांखवुं

तानना تاننا स०क्रि० ताणवुं; खेंचवुं

ताना تانا पुं० ताणो (२) स०क्रि० ताववुं (३) [अ.] طعنہ तानो; महेणुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ताना-बाना تانابانا पुं० ताणो-वाणो

तानारीरी تانا ریری स्त्री० साधारण गावुं ते

तानी تانی स्त्री० ताणी; ताणानुं सूतर

तापतिल्ली تاپ تِلّی स्त्री० प्लीहानो रोग

तापस्वेद تاپ سوید पुं० [सं.] कोई रीते गरमी आपी निपजावेलो परसेवो

ताफ़्ता تافتہ पुं०[फा.] ताफतो; टाफेटो

ताब تاب स्त्री० [फा.] ताप (२) चमक (३) शक्ति (४) धैर्य

ताबड़तोड़ تابڑتوڑ अ० लगातार; एक पछी एक; झट झट; तावडतोब

ताबदान تابدان पुं० [फा.] बारी के प्रकाश माटेनी जाळी

ताबा,-बे تابع वि० [अ. ताबिअ] ताबामां रहेतुं; आधीन; आज्ञांकित

ताबीर تعبیر स्त्री० (स्वप्ननुं शुभ-अशुभ) फळ [ठाठडी (२) ताबूत

ताबूत تابوت पुं० [अ.] 'जनाज़ा';

ताम تام पुं० तामस; क्रोध (२) तमस; अंधारुं (३) वि० भीषण (४) पुं० [सं.] दोष; विकार (५) दुःख (६) طعام [अ.] भोजन; खावुं ते

तामजान تامجان पुं० एक प्रकारनी खुल्ली पालखी

तामलेट تاملیٹ पुं० [इं. टम्लर] टिननुं टमलर [(मकाननुं)

तामीर تعمیر स्त्री० [अ.] बांधकाम

तामीरी تعمیری वि० रचनात्मक

तामील تعمیل स्त्री० [अ.] (आज्ञा) पालन; अमल करवो ते [आनाकानी

ताम्मुल تامّل पुं० [अ.] संदेह; दुविधा;

तायफ़ा طائفہ पुं०; स्त्री० [फा.] वेश्या (२) गानारनी के वेश्यानी मंडळी (३) फिरको; जथो

तायर طائر पुं० [अ.] ऊडनार(२)पक्षी

ताया تایا पुं० (स्त्री० ताई) 'ताऊ'; मोटाकाका

तार تار पुं० (२) वि० तार. –जमना, बैठना या बँधना=वेंत बेसवो; बरोबर गोठवावुं

तारघर تارگھر पुं० तार-ऑफिस

तारपीन تارپین पुं० टर्पेन्टाईन

तार-बर्क़ी تار برقی पुं० वीजळीथी खबर देनारो तार

तारा تارا पुं० [सं.] तारो. –गिनना= ऊंघ वगर रात काढवी. –टूटना= तारो खरवो. तारे तोड़ लाना=भारे के चालाकीनुं काम करवुं

ताराज تاراج पुं० [फा.] लूंटफाट (२) ताराज थवुं ते; नाश; खुवारी

तारिक تارک वि० [अ.] त्यागी

तारीक تاریک वि० [फा.] (नाम, –की) अंधारुं (२) काळुं

तारीख़ تاریخ स्त्री० [फा.] महिनानी तारीख (ईस्वी के इस्लामी पंचांगनी) डालना=तारीख नांखवी–नक्की करवी (कोई काम माटे)

तारीफ़ تعریف स्त्री०[अ.] लक्षण (२) विशेषता; गुण (३) वर्णन (४) तारीफ; प्रशंसा [लडवाने आह्वान देवुं

ताल تال पुं० ताल(२)तळाव.–ठोंकना

तालअ طالع पुं० [अ.] नसीब; भाग्य

ताल-बेताल تال بیتال अ० टाणे-कटाणे; ठेकाणा वगर

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तालमेल تال میل पुं० ताल–सूर मेळववो ते (२) योग्य अवसर (३) बरोबर योजना; तालमेल

ताला تالا पुं० ताळुं

तालाकुंजी تالا کنجی स्त्री० ताळाकूंची

तालाब تالاب पुं० तळाव [तालावेली

तालावेली تالا بیلی स्त्री० 'तलवेली';

तालिका تالکا स्त्री० कूंची (२) सूची; अनुक्रमणिका (३) यादी

तालिब طالب पुं० [अ.] शोधनार (२) पूछनार; मागनार [विद्यार्थी

तालिब-इल्म طالب علم पुं० [अ.]

ताली تالی स्त्री० [सं.] कूंची (२) ताडी (३) ताळी (४) नानुं 'ताल'–तळावडी

तालीफ़ تالیف स्त्री० [अ.] संग्रह-ग्रंथ रचवो ते (२) बे वच्चे मेळ के एकता करवी ते [किळवणी

तालीम تعلیم स्त्री० [अ.] शिक्षण;

तालु(–लू) تالو(-لو) पुं० ताळवुं. –में दाँत जमना=खराब दहाडा आववा. –से जीभ न लगना=बोल्या करवुं; जीभ झाली न रहेवी

ताल्लुक़ تعلق पुं० जुओ 'तअल्लुक़'

ताव تاو पुं० ताप; गरमी (२) अधिकार के सत्तानो गर्व(३) गुस्सो (४) ताव; ता.–आना=जोईए तेवुं तपवुं (२) गुस्से थवुं.–खाना=गरम थवुं.–देना=गरम करवुं. मूँछों पर ताव देना=मूछ पर ताल देवी. –चढ़ना=प्रबल इच्छा थवी

ताव भाव تاو بھاو पुं० लाग मोको

तावान تاوان पुं० [फा.] नुकसानीनी भरपाई; दड

तावीज़ تعویز पुं० [अ. तअवीज़] तावीज [प्रकारनुं कसबी कपडुं(२)गंजीफो

ताश(–स) تاش(-س) पुं० [अ.] एक

ताशा(सा) تاشہ(-سہ) पुं० [अ.तासः] ताछुं; तासुं [फळ; परिणाम; गुण

तासीर تاثیر स्त्री० [अ.] असर; प्रभाव;

तासु تاسو स० (प.) तेनुं

तासूँ(–सों) تاسوں(-سوں) स० (प.) ते वडे के प्रत्ये; 'उससे'

तास्सुब تعصب पुं० जुओ 'तअस्सुब'

ताहम تاہم अ० [फा.] तोपण

ताह(–हि)री تاہری(-ہ-) स्त्री० [अ.] एक प्रकारनी खीचडी

तिंतिड़ी تنتڑی स्त्री० [सं.] आमली

तिकोना(–निया) تکونا(-نیا) वि० त्रिकोण [तरियो

तिक्की تکی स्त्री० पत्तांनी तीरी–

तिगुना تگنا वि० तगणुं

तिजरा تجرا पुं० जुओ 'तिजारी'

तिजारत تجارت स्त्री० [अ.] वेपार; धंधोरोजगार [त्रीजे दिवसे आवतो ताव

तिजार تجار पुं०, तिजारी स्त्री०

तिड़ी–बिड़ी تڑی-بڑی, तितर बितर تتر بتر वि० छिन्नभिन्न; अस्तव्यस्त; वेरणछेरण

तित تت अ० (प.) त्यां (२) ते बाजु

तितर बितर تتر بتر वि० वेरणछेरण; आमतेम अस्तव्यस्त

तितली تتلی स्त्री० पतंगियुं [के दूधी

तित-लौकी تتلوکی स्त्री०कडवी तूमडी

तितारा تتارا पुं० त्रण तारनुं वाद्य

तितिम्मा) تتمہ [अ.] पुं० बचत; परिशिष्ट

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तिते تِتے वि० (प.) 'उतने'; एटलुं
तितेक تِتیک वि० (प.) 'उतना'; एटलुं
तितै تِتَے अ० (प.) त्यां
तितैया تِتَیّا पुं० भमरी
तितो تِتو वि० (प.) 'उतना'; एटलुं
तित्तर बित्तर تِتّر بِتّر वि० जुओ 'तितरबितर' [जातनो थोर
तिधारा تِدھارا पुं०[सं. त्रिधार] एक
तिन تِن स० (प.) 'तिस'नुं ब०व०
तिनक(-ग)ना تِنک(-گ)نا अ०क्रि० चिडावुं
तिनका تِنکا पुं० तृण (२) तणखलुं. **-तोड़ना**=संबंध तोडवो (२) नजर न लागे एम करवुं के इच्छवुं (स्त्री बाळकने करे छे ते). **-तिनकेको पहाड़ करना**=रजनुं गज करवुं
तिपाई تِپائی स्त्री० त्रण पायानी घोडी के टेबल; त्रिपाई
तिफ़्ल طِفل पुं० [अ.] बच्चुं; बाळक
तिबाबत طِبابت स्त्री०[अ.]तबीबी;वैदुं
तिबारा تِبارہ अ० त्रीजी वार
तिब्ब طِبّ स्त्री० [अ.] हकीमी (वि० ब्बी) [मार्ग के फाटकवाळुं स्थान
तिमुहानी تِمُہانی स्त्री० त्रण मों-
तिय(-या) تِیے(-یا) स्त्री० त्रिया; स्त्री
तिरकुटा تِرکُٹا पुं० त्रिकटुं; सूंठ मरी ने पीपर
तिरछ(-छा)ई تِرچھ(-چھا)ئی स्त्री० तीरछापणुं [तीरछुं
तिरछा تِرچھا वि० [सं. तिरश्चीन]
तिरछौहाँ تِرچھَوہاں वि०जरा तीरछुं
तिरछौहैं تِرچھَوہیں अ० वांकथी; वक्रतापूर्वक

तिरना تِرنا अ०क्रि० तरवुं
तिरनी تِرنی स्त्री० घाघरानुं नाडुं
तिरपाई تِرپائی स्त्री० त्रिपाई
तिरपाल تِرپال पुं० छापराना छाजनुं सांठी वगेरे (२) शणनी ताडपत्री
तिरमिरा تِرمِرا पुं० आंखे अंधारां आववां के खूब प्रकाशमां ते अंजावी ते (२) पाणी उपर चीकटनुं बुंद
तिरमिराना تِرمِرانا अ०क्रि० आंखो अंजावी
तिरयाक़(-क) تِریاق(-ک) पुं० [अ.] सापनो महोरो (२) सर्व रोगनी रामबाण दवा
तिरानवे تِرانوے वि० त्राणुं; ९३
तिराना تِرانا स०क्रि० तरावबुं(२)तारवुं
तिरासी تِراسی वि० त्र्यासी; ८३
तिरेन्दा تِریندا पुं० समुद्रमां तरतुं रखातुं नीचेना पहाड के विघ्ननुं निशान; 'बोय' (२) जाळमां माछली फसाई एम बतावनार तरतुं रखातुं चिह्न
तिलंगा تِلنگا पुं० अंग्रेजी फोजनो देशी सिपाई
तिलंगाना تِلنگانا पुं० तैलंगण देश
तिलमिल تِلمِل स्त्री० जुओ 'तिरमिरा'
तिलमिलाना تِلمِلانا अ० क्रि० जुओ 'तिरमिराना' (२) दुःख पीडाथी गभरावुं तडफडवुं
तिलवा تِلوا पुं० तलनो लाडु
तिलस्म طِلسم पुं० जादु; चमत्कार
तिलहन تِلہن पुं० तेली बियांना छोड
तिला طِلا पुं०[अ.] सोनु (वि० -लाई)
तिलाक़ طِلاق पुं० 'तलाक़' जुओ
तिल्ली تِلّی स्त्री० प्लीहा (२) तल

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तिशना تشنا पुं० [अ.] तानो; महेणुं
तिश्ना تشنہ वि० [फा.] तरस्यो; अभिलाषी
तिस تس स० (प.) 'उस' 'ता'नुं विभक्ति पूर्वेनुं रूप [तोपण; छतां
तिस पर تس پر ते उपरांत; वळी (२)
तिसरैत تسریت पुं० त्रीजो-तटस्थ माणस
तिहरा تہرا वि० 'तेहरा'; त्रेवडुं (२) त्रीजी वारकुं.—ना स० क्रि० 'तिहरा' करवुं
तिहवार تہوار पुं० [सं. तिथिवार] तहेवार
तिहाई تہائی स्त्री० त्रीजो भाग (२) फसल
तीतर تیتر पुं० तेतर पक्षी
तीता تیتا वि० तीखुं (२) तिक्त; कडवुं
तीन تین वि० त्रण. —पांच करना = झघडा के पंचातनी वात करवी.—तेरह करना = वेरविखेर-अस्तव्यस्त करवुं
तीनत طینت स्त्री० [अ.] प्रकृति; स्वभाव
तीमारदार تیماردار वि० [फा.] सहानुभूतिवाळुं (२) रोगीनी वरदास करनार
तीय(-या) (یا-)تیے स्त्री० स्त्री; ओरत
तीली تیلی स्त्री० सळी के तार (२) पगनी पिंडी [दिन = हंमेश
तीस تیس वि० त्रीस. —दिन, तीसो
तीसरा تیسرا वि० त्रीजुं
तीसी تیسی स्त्री० अळसी (२) फळ गणवानुं (१५०नु) एक मान
तुंद تند वि० [फा.] तुंड; चडाउ; उग्र (२) विकट; घोर
तुक تک स्त्री० टूक; तूक.—जोड़ना = जोडकणा जेवी रद्दी कविता करवी
तुकबंदी تک بندی स्त्री० जोडकणुं; काव्य विनानी हलकी कविता
तुकार تکار स्त्री० तुंकारो
तुकारना تکارنا स० क्रि० तुंकारवुं
तुख़्म تخم पुं० [अ.] तुखम; बीज
तुग़यानी طغیانی स्त्री० [अ.] (नदीनुं) पूर
तुज़ुक تزک पुं० [तु.] शोभा (२) कानून (३) आत्मकथा (प्रायः बादशाहनी)
तुझ تجھ स० 'तू'नुं विभक्ति पूर्वेनुं रूप [बीजीनुं रूप
तुझे تجھے स० 'तू'नुं ४थी तथा
तुड़वाना تڑوانا, तुड़ाना تڑانا स० क्रि० तोडाववुं (२) मोटा सिक्कानुं परचूरण कराववुं
तुतलाना تتلانا अ० क्रि० तोतडावुं
तुनक تنک वि० [फा.] नाजुक (२) कमजोर
तुनक-मिज़ाज تنک مزاج वि० [फा.] जरामां छंछेडाई जाय एवा स्वभावनुं
तुफ़ैल طفیل पुं० [अ.] साधन. —से = द्वारा
तुम تم स० तमे
तुम्हारा تمہارا स० तमारुं
तुम्हें تمہیں स० तमने; 'तुमको'
तुर تر पुं० साळनो वणातुं जतुं कपडुं लपेटवानो भाग-तोर
तुरई ترئی स्त्री० तूरियुं
तुरपई(-न) (ن-)ترپئی स्त्री० दोरो भरी ओटीने सीववुं ते
तुरपना ترپنا स० क्रि० दोरो भरी ओटीने सीववुं
तुरबत تربت स्त्री० [अ.] कबर

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तुराई تُرائی स्त्री० तळाई; गादलुं (२) अ० तरत; जलदी
तुर्की-ब-तुर्की जवाब देना تُرکی بہ تُرکی جواب دینا रोकडो-बरोबर उत्तर देवो
तुर्रा طُرّہ पुं० [अ.] तोरो (२) कलगी (३) वि० [फा.] अद्भुत
तुर्श تُرش वि० [फा.] (नाम, -र्शी) खाटुं (२) कठोर
तुलना تُلنا स्त्री० तुलना (२) अ०क्रि० तोलावुं (३) गाडीनां पैडां आंजवां (४) तैयार थवुं
तुलवाई تُلوائی स्त्री० तोलवानी मजूरी (२) पैडां आंजवानी मजूरी
तुलवाना تُلوانا स०क्रि० तोलाववुं
तुलाई تُلائی स्त्री० रजाई (२) तोलवानी मजूरी के क्रिया [उदय
तुलूअ طُلوع पुं० [अ.] (सूर्यादिनो)
तुष,-स تُس،-س पुं० [सं.] अनाजनुं भूसुं; फोतरुं (खास चोखानुं)
तुसी تُسی स्त्री० जुओ 'तुस'
तूँ تُوں, तू تُو स० तुं. तू तड़ाक, तू तुकार, या तू तू मैं मैं करना = सामसामे तुंतां करीने बोलाबोली करवी
तूत تُوت पुं० [फा.] एक फळझाड; 'शहतूत'
तूदा تُودہ पुं० [फा.] ढगलो (२) हदनी निशानी; पाळी (३) बांध
तूफ़ान طُوفان पुं० [अ.] तोफान (२) तहोमत (३) आफत (४) भारे मोटुं पूर; रेल (वि० -नी)
तूम तड़ाक تُوم تڑاک स्त्री० [फा.] ठाठमाठ; सजावट
तूमार طُومار पुं० [अ.] वातनो व्यर्थ विस्तार; लांबुं पुराण (-बाँधना श०प्र०)
तूल طُول पुं० [अ.] लंबाई; विस्तार. -देना = लंबाववुं. -खींचना = ढील थवी
तूलतवील طُول طویل वि० लांबुं-पहोळुं; विस्तृत [उत्तम पशमीनो के कामळी
तूस تُوس पुं० जुओ 'तुस' (२) [अ.]
तें تیں (प्रत्यय) द्वारा; थी (२) -ना करतां (३) -मांथी
तेंतालिस تینتالِس वि० तेंतालीस
तेंति(-ती)स تینتِس(-تیس) वि० तेत्रीस; ३३ [जेवुं एक हिंस्र प्राणी
तेंदुआ تیندُوا (تیندُوا) पुं० चित्ता
तेग़ تیغ स्त्री० [अ.] तलवार
तेग़ा تیغا पुं० खांडुं; कटार [(२) मोंघुं
तेज़ تیز वि० [फा.] तेज; तीक्ष्ण; उग्र;
तेरह تیرہ वि० तेर; १३
तेरहीं تیرہیں स्त्री० तेरमुं
तेरा تیرا स० तारुं. तेरी सी = तारा लाभ मतलबनी वात (प.) [एवा अर्थमां
तेरे تیرے अ० (प.) 'से'; ने; प्रति-
तेलहन تیلہن पुं० तेली बी
तेवन تیون पुं० बाग (२) खेल; क्रीडा
तेवर تیور पुं० गुस्सानी नजर (२) आंखनी भमर. -चढ़ना = क्रोधनी आंख थवी. -बदलना या बिगड़ना = मिजाज जवो
तेशा تیشہ पुं० [फा.] वांसलो
तेहरा تیہرا वि०, तेहराना स०क्रि० जुओ 'तिहरा, तिहराना' ['त्योहार'
तेहवार تیہوار पुं० तहेवार; 'तिहवार,'
तेहा تیہا पुं० गुस्सो (२) शेखी; घमंड (वि० -ही)

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तेही تیہی स० (प.) एने; तेने
तैंतालीस تینتالیس वि० तेंताळीस
तैंतीस تینتیس वि० तेत्रीस
तै تے अ० एटलुं (२) पुं०[अ.] طے फेंसलो (३) समाप्ति (४) वि० जुओ 'तय'
तैनात تعیّنات वि०[अ. तअय्युनात] नियत; मुकरर (नाम, -ती)
तैयार تیّار वि०[अ.] तैयार(२)हृष्टपुष्ट
तैरना تیرنا अ० क्रि० तरवुं
तैश طیش पुं० [अ.] क्रोध; गुस्सो
तैसा تیسا वि० तेवुं. तैसे अ० तेम
तोंद توند स्त्री० फूलेलुं पेट; दुंद; फांद
तोंदल توندل वि० दुंदाळुं; फांदवाळुं
तो تو अ० तो (२) स० (प.) तारुं
तोड़ توڑ पुं० तोडवुं ते (२) नदीनुं जोरथी वहेण (३) दहींनुं पाणी (४) तोड; निकाल करवानो उपाय
तोड़ा توڑا पुं० तोडो (२) १००० रू. राखवानी थेली (३) नदीनो कांठो (४) पलीतो (५) चकमकथी आग करवानो लोढानो ककडो
तोतरा(—ला) توترا(-لا) वि० तोतडुं. —ना अ० क्रि० तोतडावुं
तोता طوطا، توتا पुं० [फा.] तोतो; पोपट (२) बंदूकनो घोडो. हाथों के तोते उड़ जाना=वहु गभराई जवुं. तोतेकी तरह आँखें फेरना या बदलना=('बेमुरव्वत होना') बेशरम बनवुं [(नाम, —श्मी)
तोताचश्म توتاچشم पुं०[फा.] बेशरम
तोदा تودہ पुं० जुओ 'तूदा'
तोबड़ा توبڑا पुं० तोबरो
तोबा توبہ स्त्री० [अ. तौबः] पश्चात्ताप; फरी न करवानी प्रतिज्ञा -करना= तोबा पोकारवी; फरी नहि करुं एम कहेवुं; —बुलवाना= तोबा पोकरावबी. —तिल्ला करना या मचाना=रडतां के नम्र बनीने तोबा पोकारवी. तोबा तोबा=कोई खराब काम विषे घृणा के न थाओ एवो भाव बतावबा 'राम राम' जेवा अर्थनो उद्गार
तोशक توشک स्त्री० [तु.] रूनी गादी
तोशदान توشدان पुं०[फा.] भाथानी थेली के वचकी; कारतूसनी सिपाहीनी थेली
तोशा توشہ पुं० [फा.] वटेशरी; भाथुं
तोशाख़ाना توشہ خانہ पुं० [तु.+फा.] वस्त्रादिनो अमीर वगेरेनो भंडार; तोशाखानुं
तोहफ़गी تحفگی स्त्री०[फा.]उत्तमता
तोहफ़ा تحفہ वि० [अ. तुहफ़ः] उमदा; उत्तम (२) भेट; उपहार
तोहमत تہمت स्त्री० [अ.] तहोमत
तोहमती تہمتی वि०तहोमत मूकनार
तोहि توہ, स० तने
तौंस تونس स्त्री० तापथी लागती सखत तरस [तरस लागवी
तौंसना تونسنا अ०क्रि० "तौंस"—
तौंसा تونسا पुं० सखत गरमी
तौक़ طوق पुं०[अ.] गळानुं एक घरेणुं (२) कांठलो (३) चपरास [सन्मान
तौक़ीर توقیر स्त्री० [अ.] आदर;
तौफ़ीक़ توفیق स्त्री० [अ.]ईश्वरकृपा (२) श्रद्धा (३) शक्ति; ताकात
तौबा توبہ स्त्री० [अ.] जुओ 'तोबा'
तौर طور पुं० [अ.] ढंग; रीत; चाल (२) दशा

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तौर-तरीक़ा طور طریقہ पुं० [अ.] चालचलगत; रहेणी

तौरा(-रे)त توراۃ(-ریت) पुं० यहूदीओनो धर्मग्रन्थ जे मूसाने प्रगट थयेलो; जूना करार

तौल تول पुं०[सं.] त्राजवुं (२) स्त्री० तोल; वजन (३) तोलवुं ते; 'तौलाई'

तौलना تولنا स० क्रि० तोलवुं

तौला تولا पुं० तोलाट

तौलिया تولیا स्त्री०; पुं० टुवाल

तौसीअ توسیع स्त्री० [अ.] विस्तार लंबाण [स्तुति

तौसीफ़ توصیف स्त्री०[अ.] प्रशंसा;

तौहीद توحید स्त्री०[अ.] एकेश्वरवाद; ईश्वर एक छे एवी मान्यता

तौहीन(-नी) توہین(-نی) स्त्री०[अ.] अपमान; अनादर; बेआबरू

त्यागपत्र تیاگ پتر पुं०[सं.]राजीनामुं

त्यों تیوں अ० तेवी रीते; तेम (२) तत्काल [के बे वर्ष पछी आवनारुं वर्ष

त्योरुस تیورُس पुं० बे वर्ष पूर्वेनुं

त्योरी تیوری स्त्री० जुओ 'तेवर'

त्योहार تیوہار पुं० तहेवार

त्योहारी تیوہاری स्त्री० तहेवारने दहाडे वाळको, नोकर वगेरेने मीठाई इ० अपाय ते

त्यौनार تیونار पुं० ढंग; रीत; 'तौर'

त्यौर تیور पुं० जुओ 'त्योरी'

त्रिपिताना ترپتانا अ०क्रि० (प.) धरावुं; तृप्त थवुं (२) स०क्रि० तृप्त करवुं

थ

थंब(-भ) تھنب(-بھ) पुं० थंभ; थांभलो (२) टेको (स्त्री० -बी)

थकना تھکنا अ० क्रि० थाकवुं (२) धीमुं पडवुं; रोकावुं (३) घडपणथी अशक्त थवुं (४) मुग्ध थवुं

थकान تھکان स्त्री० थकावट; थाक

थका-माँदा تھکاماندہ वि० थाकेलुं

थकाव(-ह)ट تھکاو(-ہ)ٹ स्त्री० जुओ 'थकान'

थकित تھکت वि० थाकेलुं (२) मुग्ध

थक्का تھکّا पुं० जामेलो थर, पोपडी. जेम के दहींनी

थगित تھگت वि० स्थगित(२)शिथिल

थन تھن पुं० थान (चोपगानुं); आंचळ

थनी تھنی स्त्री० अजागलस्तन [तलाटी

थनैत تھنیت पुं० गामनो मुखी के

थपकना تھپکنا स० क्रि० थावडवुं

थपकी تھپکی स्त्री० थावडी

थपड़ा تھپڑا पुं० टपलो

थपड़ी تھپڑی स्त्री० ताळी (२) टपली

थपथपाना تھپتھپانا अ०क्रि० थावडवुं

थपुआ تھپوا पुं० नळियुं (छतुं गोठववानुं जरा चपटुं होय छे ते) [आघात

थपेड़ा تھپیڑا पुं० थप्पड (२) धक्को;

थमना تھمنا अ०क्रि० थंभवुं; थोभवुं

थर تھر स्त्री० थर; पड

थरथराना تھرتھرانا, **थर्राना** تھرّانا अ०क्रि० थरथरवुं

थल تھل पुं० थळ; स्थळ (२) (कठण) जमीन (३) रण (४) वाघसिंहनी बोड

थलकना تھلکنا अ०क्रि० लथडी-लची पडी झूलवुं(२)जाडुं शरीर लथडपथड थवुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

थलथल تھل تھل वि० लथडपथड झूलतुं (क्रि० –ना) [जगा–घाट
थलबेड़ा تھلبیڑا पुं० नाव थोभवानी
थवई تھوئی पुं० कडियो (२) स्थपति
थहाना تھہانا स०क्रि० ऊंडाण मापवुं (२) अंदाज काढवो
थाँग تھانگ स्त्री० चोरडाकुनुं गुप्त स्थान (२) तपास [थाणुं
थाँवला تھانوَلا पुं० खामणुं (झाडनुं);
था تھا अ०क्रि० हतुं (स्त्री० –थी)
थाती تھاتی स्त्री० थापण; संघरो (२) अनामत
थान تھان पुं० थान; स्थान (२) देवदेवीनुं थानक (३) गमाण के तबेलो (४) थान; ताको (५) संख्या
थाना تھانہ पुं० थाणुं
थानेदार تھانیدار पुं० थाण(–णे)दार
थानैत تھانیت पुं० थानकनी देवता; ग्रामदेवता [थप्पड (३) प्रतिष्ठा (४) सोगन
थाप تھاپ स्त्री० तबलानी थाप (२)
थापा تھاپا पुं० थापो; पंजानी छाप (२) छापनुं बीबुं के फरमो
थापी تھاپی स्त्री० थापडी (कडियानी)
थाम تھام पुं० थांभलो (२) वहाणनो मस्तूल [(२) पकडवुं (३) मदद करवी
थामना تھامنا स०क्रि० थंभाववुं; रोकवुं
थाल تھال पुं० थाळ; मोटी थाळी
थाला تھالا पुं० थाणुं; खामणुं
थाली تھالی स्त्री० थाळी. –का बैंगन=आम के तेम, लाभ जोई गबडनार
थाह تھاہ स्त्री० ऊंडाईनुं तळियुं (२) हद
थाहना تھاہنا स०क्रि० जुओ 'थहाना'
थिगली تھگلی स्त्री० थींगडुं
थिति تھت स्त्री० स्थिति
थिर تھر वि० स्थिर; स्थायी
थिरकना تھرکنا अ०क्रि० थनथन नाचवुं; ठमकवुं
थिरना تھرنا अ०क्रि० (प्रवाही) हालतुं स्थिर थवुं (२) कचरो नीचे ठरवो के तेथी प्रवाही नीतरवुं
थुक्का फ़ज़ीहत تھکّافضیحت स्त्री० निंदा ने तिरस्कार
थुड़ी تھُڑی स्त्री० थू थू करवुं ते; धिक्कार. –थुड़ी करना=धिक्कारवुं
थूक تھوک पुं० थूंक. थूकों सत्तू सानना=थोडी ज सामग्रीथी मोटुं काम. उपाडवुं [स०क्रि० निंदा करवी
थूकना تھوکنا अ०क्रि० थूंकवुं (२)
थूथन تھوتھن पुं०, –नी स्त्री० (ऊंट घोडा इ०नुं) लांबुं मोढुं [' थूनी '
थून تھون स्त्री० जुओ ' थूथन ' (२)
थूनी تھونی स्त्री० थांभलो (२) टेको
थूवा تھووا पुं० माटीनो लोंदो के मोटो टेकरो
थूहर تھوہر पुं० थूवर; थुवेर
थेगली تھیگلی स्त्री० जुओ 'थिगली'
थैला تھیلا पुं० (स्त्री० –ली) थेलो
थोड़ा(-र,-रा) (ا،ر-،را-) تھوڑا वि०थोडुं
थोथा تھوتھا वि० (स्त्री० –थी) खाली; पोलुं (२) नकामुं
थोपड़ी تھوپڑی स्त्री० धोल
थोपना تھوپنا स०क्रि० थापवुं (२) जुओ 'छोपना'
थोबड़ा تھوبڑا पुं० जुओ 'थूथन'
थोर تھور वि० थोडुं (२) पुं० थोरियो

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

द

दंगई دنگئی वि० दंगो करनार; झघडाळु (२) प्रचंड

दंगा دنگا पुं० दंगो; तोफान

दंडप्रणाम دنڈ پرنام पुं०, दंडवत् स्त्री०; पुं० दंडवत् प्रणाम [दांत

दँतिया دنتیا स्त्री० दंतूडी; नानो

दँतुला دنتُلا वि० (स्त्री० –ली) दंताळुं; दांतवुं [पुं० द्वंद्व; लडाई

दंद دند स्त्री० वाफ; गरमी (२)

दंदाना دندانہ पुं० [फा.] दांतो (जेवो के आरीनो)

दंभोलि دنبھولی पुं० [सं.] वज्र

दँवरी دنوری स्त्री० बळद फेरवी खळुं करवुं ते; 'दाँय'

दई دئی पुं० दई; दैव; ईश्वर. –का घाला, दई-मारा वि० कमनसीब

दक़ियानूस دقیانوس पुं० [अ.] एक अत्याचारी अरबी बादशाह (२) वि० प्राचीन (३) घणुं घरडुं

दक़ीक़ دقیق वि० [अ.] बारीक; पातळुं (२) नाजुक (३) कठण

दक़ीक़ा دقیقہ पुं० [अ.] बारीकाई (२) कठिनता. कोई दक़ीक़ा बाक़ी न रखना=बधा उपाय करी चूकवुं

दक्खिन دکھن पुं० (वि० –नी) दक्षिण; दखण

दख़ल دخل पुं०[अ. दखल] अधिकार (२)दखल (–देना श०प्र०) (३)पहोंच; प्रवेश (–रखना श०प्र०)

दख़लनामा دخل نامہ पुं० अधिकार के कबजाहक दर्शावतुं सरकारी आज्ञापत्र

दखिनहा دکھنہا वि० दक्षिणनुं; दखणी [कब्जेदार

दख़ील دخیل वि० [अ.] अधिकारी;

दख़ीलकार دخیلکار पुं० [अ. +फा.] जमीन पर ओछामां ओछां १२ वर्षनो कबजो धरावनार

दग़दग़ा دغدغا पुं० [अ.] डर; भय (२) दगदगो; वसवसो (३) एक जातनुं फानस [फूटवुं (२)दहवुं; बळवुं

दगना دگنا अ० क्रि० (बन्दूक इ०)

दगर(–रा) دگر(-را) पुं० विलंब; ढील

दग़ल دغل पुं० [अ] दगो (२)बहानुं

दगल(–ला) دگل(-لا) पुं० जाडो मोटो डगलो [फटको

दग़लफ़सल دغل فصل पुं० [अ.] दगो

दग़ा دغا स्त्री०[अ.]दगो;कपट [दगाबाज

दगैल دگیل वि० डाघावाळुं (२) पुं०

दच्छिन دچھن वि० दक्षिण

दढ़ियल دڑھیل वि० दाढीवाळुं

दतवन دتون स्त्री० दातण; 'दतुअ(–व)न'

दतिया دتیا स्त्री० जुओ 'दँतिया'

दतुअ(-व)न, دتوئن (-ون), दतौन دتون स्त्री० दातण

ददा ددا पुं० दादा(२)स्त्री०दाया;धाव

ददिया(-हा)ल ددیال (-ہال) पुं० दादानुं कुल के घर

ददिया-ससुर ددیا سسر पुं०, –सास स्त्री० दादाससरा; दादीसासु

ददोड़ा(–रा) ددوڑا(-را) पुं० ढीमणुं (जेवुं के मच्छर करडवाथी थाय)

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

दनदनाना دندنانا अ०क्रि० 'दनदन' अवाज करवो (२) आनन्द करवो

दनादन دنادن अ० घणण अवाज साथे (तोपखानुं छूटवुं)

दफ़ دف स्त्री० [फा.] डफ

दफ़अतन् دفعتاً अ० [अ.] अचानक; एकाएक [पूठुं; पत्तुं

दफ़ती دفتی स्त्री० [अ. दफ़्तीन]

दफ़ा دفعہ स्त्री०[अ. दफ़अ] वार (२) कायदानी कलम (३) دفع वि० दूर करेलुं

दफ़ादार دفعدار पुं० एक फोजी अमलदार; टुकडीनो नायक

दफ़ीना دفینہ पुं०[अ.] दाटेलो खजानो

दफ़्तर دفتر पुं० [फा.] दफ्तर (कार्यालय; कागळियां)(२)सविस्तर वृत्तांत

दफ़्तरी دفتری पुं० [फा.] दफ्तरी (२) चोपडी बांधनार; बुक बाइन्डर

दबंग دبنگ वि० प्रभावशाळी; दाववाळुं (२) अडबंग [संकोच पामवुं ते

दबक دبک स्त्री० दबावुं, छुपावुं के

दबकना دبکنا अ०क्रि० डरथी छुपावुं (२) स० क्रि०धातुने चपटी करवा पीटवुं

दबगर دبگر पुं० डबगर

दबना دبنا अ० क्रि० दबावुं

दबिस्ताँ دبستاں पुं०[फा.]निशाळ

दबीज़ دبیز वि० [फा.] जाडुं; मोटुं; घाटुं [दाब के डर तळे होय एवुं

दबैल دبیل वि० दबायेलुं; कोईना

दबोचना دبوچنا स० क्रि० एकदम पकडीने दबाववुं (२) संताडवुं

दम دم पुं० [फा.] श्वास; दम (२) पळ (३) फोसलामणी. **–घुटना**=श्वास घूंटावो. **–घोंटकर मारना**=गळुं दबावी मारवुं (२) खूब दुःख देवुं. **–तोड़ना**= छेल्लो श्वास लेवो. **–मारना**=थाक खावो (२) बोलवुं. **–भरना**=दम भराववो; अभिमान ने विश्वासथी कहेवुं. **–मारना, लगाना**=(चलम इ० नो) दम खेंचवो. **–के दम**=क्षणभर.**–नाक में आना**=खूब हेरान थवुं.**–सूखना**= प्राण सुकावा. **–ग़नीमत होना**=जीवतो नर भद्र पामे. **–देना**=दगो देवो; छेतरवुं

दमकल دمکل स्त्री०, **–ला** पुं० पंप; डंकी;बंबो (२) गुलाबदानी

दमख़म دمخم पुं० [फा.] दृढता (२) प्राण [सगडी

दमचूल्हा دمچولھا पुं० लोढानी

दमझांसा دمجھانسا पुं० छळकपट

दमदमा دمدمہ पुं० [फा.] मोरचो; रेतीना थेलानुं कामचलाउ रक्षण

दमदार دمدار वि० [फा.] दमवाळुं (२) मजबूत (३) तेज

दम-दिलासा دم دلاسا पुं०, **–पट्टी** स्त्री० पटामणी; जूठी आशा [दोस्त

दमसाज़ دمساز पुं० [फा.] दिलोजान

दमा دمہ पुं० [फा.] दमनो रोग

दमाद دماد पुं० जमाई; 'दामाद'

दयानत دیانت स्त्री० [अ.] सत्य दानत; ईमान [वाळुं; ईमानदार

दयानतदार دیانتدار वि० दानत-

दयार دیار पुं०[अ.] प्रदेश (२) देव दारु

दर در पुं० [सं.] दर; काणुं; गुफा (२) डर (३) शंख (४) स्त्री० दर; भाव

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

(५) किंमत; कदर (६) पुं० [फा.] द्वार (७) अ० अंदर; महीं

दर असल دراصل अ० [.फा.+अ] खरुं जोतां; वस्तुतः [(२) आयात

दर-आमद درآمد स्त्री०[फा.] आगमन

दरकना درکنا अ० क्रि० चिरावुं; फाटवुं; तरडावुं

दरका درکا पुं० फाट; चीरो (२) चीरी नांखे एवो फटको (–ना स०क्रि० (२) अ०क्रि०) [(२) स्त्री० जरूर

दरकार درکار वि० [फा.] जरूरी

दरकिनार درکنار अ० [फा.] दूर; अलग [कूच करतां

दरकूच درکوچ अ० [फा.] सतत

दरख़्त درخت, दरख़्त درخت पुं० [फा.] झाड [माफ (२) अलग

दरगुज़र درگذر वि० [फा.] दरगुजर;

दर-गोर درگور श०प्र० 'जा जहान-ममां; मर' एवा अर्थमां

दरज़ درج वि० जुओ 'दर्ज'

दरज़ درز स्त्री० जुओ दर्ज़

दरजन درجن पुं० 'दर्जन'; डझन

दरजा درجہ पुं० [अ.] दरज्जो (२) कक्षा; वर्ग (३) हालत; स्थिति (४) मकाननो माळ [[फा.] जगा जगाए

दरदर دردر दरबदर دربدر अ०

दरदरा دردرا वि०रवादार; झीणुं नहि एवुं [जेवुं थाय एम पीसवुं के कूटवुं

दरदराना دردرانا स०क्रि० भरडा

दर-परदा درپردہ अ० [फा.] गुप्त रीते; पडदामां [आगळ

दर-पेश درپیش अ० [फा.] सामे;

दर-पै درپے अ० [फा.] (कोईनी) पूठे

दरबदर دربدر अ० [फा.] जुओ 'दरदर' [खानादार खोखुं; कबूतरखानुं

दरबा (دربا)دڑبا पुं० पक्षी राखवानुं

दरमा درما पुं०वांसनुं टाटियुं [दवा

दरमान درمان पुं०[फा.] उपचार (२)

दरमाहा درماہہ पुं० [फा.] दरमायो

दरमियान درمیان पुं० [फा.]मध्य; वच (२) अ० दरमियान

दरमियानी درمیانی वि० [फा.] मध्यनुं (२) पुं० मध्यस्थ; पंच

दरवेशाना درویشانہ वि० [फा.] दरवेश–फकीरना जेवुं

दरवेशी درویشی स्त्री० [फा.]फकीरी

दरसना درسانا अ० क्रि० देखावुं (२) स० क्रि० देखवुं

दर-हक़ीक़त درحقیقت अ० [फा.+अ.] खरुं जोतां; हकीकतरूपे

दरहम درہم वि०[फा.] अव्यवस्थित

दरहम-बरहम درہم برہم वि० वेरण-छेरण (२) गुस्से थयेलुं [(२) अ०खूब

दराज़ دراز वि० [फा.] लांबुं; विस्तृत

दराज़ دراز स्त्री०चीरो; (२) मेजनुं खानुं

दरार درار स्त्री० चीरो; फाट

दरिंदा درندہ पुं०[फा.]हिंसक पशु

दरिया دریا पुं०[फा.] नदी(२)दरियो

दरियाए शोर دریائےشور पुं०[फा.] समुद्र; (२) काळापाणी [मालूम; ज्ञात

दरियाफ़्त دریافت वि० [फा.]

दरी دری स्त्री० शेतरंजी (२) [सं.] गुफा के खीण

दरीख़ाना دریخانہ पुं० [फा.] घणां द्वारवाळुं घर के महेल; दरीखान (२) शाही दरबार

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

दरीचा دریچه पुं०[फा.] (स्त्री०–ची) बारी (२) जरूखो
दरीदा دریده वि० [फा.] फाटेलुं
दरीबा دریبا पुं० पाननुं बजार
दरूद دُرود स्त्री० जुओ 'दुरूद'
दरेग़ دریغ पुं० [फा.] दुःख (२) कमी; कसर (३) पश्चात्ताप
दरेरा دریرا पुं० धक्को; धप्पो (२) पाणीना प्रवाहनुं –दरोडानुं जोर
दरोग़ دروغ पुं० [अ.] असत्य. ०गो जूठुं बोलनार
दरोग़-हलफ़ी دروغ حلفی स्त्री० [अ.] साचुं बोलवाना सोगन खाईनेय जूठुं बोलवुं ते
दर्ज درج वि० [अ.] लखेलुं
दर्ज़ درز स्त्री० [फा.] चीरो; फाट
दर्ज़न درجن पुं० 'दरजन'; डझन
दर्जा درجہ पुं० [अ.] दरज्जो
दर्ज़ी درزی पुं० [फा.] (स्त्री०–र्ज़िन) दरजी
दर्द-अंगेज़, –आमेज़, –नाक دردانگیز، -آمیز، -ناک वि० [फा.] दर्द करे एवुं; करुणाजनक
दर्द खाना دردکھانا दया करवी-खावी
दर्द-मंद دردمند, दर्दी دردی वि० [फा.] दरदी; दुःखी (२) दयावान
दर्दे-सरी دردِسری स्त्री० [फा.] माथाकूट; महेनत
दर्रा درّہ पुं० [फा.] खीणनो मार्ग
दर्शक درشک पुं० [सं.] प्रेक्षक
दर्स درس पुं० अभ्यास; भणवुं ते
दलकना دلکنا अ०क्रि० चिरावुं (२) कंपवुं (३) स० क्रि० डराववुं

दलदल دلدل स्त्री० कळण-भूमि (२) कादवकीचड. –में फँसना=आफतमां फसावुं; मुश्केलीमां आववुं
दलदला دلدلا वि० कळणवाळुं
दलबंदी دلبندی स्त्री० पक्ष के टोळी बांधवी ते
दलमलना دلملنا स० क्रि० मसळी नांखवुं; कचरी नांखवुं; नाश करवो
दलहन دلہن पुं० द्विदळ [ककडा
दलिया دلیا पुं० थूलीना दळेला
दलेल دلیل स्त्री० सजारूपे सिपाहीने करावाती कवायत [दावाग्नि; दव
दवागि(०न) دواگ،(०ن) स्त्री०(प.)
दवात دوات स्त्री०[अ. दावात] दवात; खडियो [रहेवुं ते (२) अ० हमेश
दवाम دوام पुं० [अ.] सदा स्थायी
दवामी دوامی वि० [अ.] कायमी; स्थायी. –बंदोबस्त=कायमी महेसूल-पद्धति [(गणित)
दशमलव دشملو पुं० [सं.] दशांश
दश्त دشت पुं० [फा.] जंगल
दस्त دست पुं०[फा.] दस्त; जुलाब (२) हाथ [[फा.] हस्तक्षेप; दखल
दस्तंदाज़ी دستاندازی स्त्री०
दस्तक دستک स्त्री० [फा.] बोलाववा दरवाजो खखडाववो ते (२) महेसूल (३) महेसूल के कर वसूल करवानुं हुकमनामुं [हाथकारीगर
दस्तकार دستکار पुं० [फा.]
दस्तकारी دستکاری स्त्री० [फा.] हाथकारीगरी
दस्तख़त دستخط पुं० [फा.] दसकत; हस्ताक्षर

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

दस्तगीर دستگیر वि० [फा.] मददगार; सहायक
दस्त-निगर دست نگر वि० [फा.] कोईना दान तरफ ताकतुं; गरीब
दस्त-पनाह دست پناہ पुं० [फा.] चीपियो [टुवाल; रूमाल
दस्त-पाक دست پاک पुं० [फा.]
दस्त-ब-दस्त دست بدست अ० [फा.] हाथोहाथ
दस्तबरदार دست بردار वि० [फा.] कशा परथी पोतानो अधिकार उठावी लेनार [हाथ जोडीने
दस्तबस्ता دست بستہ अ० [फा.]
दस्तमाल دست مال पुं० [फा.] हाथरूमाल [हस्तगत; प्राप्त
दस्तयाब دستیاب वि० [फा.]
दस्तरख़ान دسترخوان पुं० [फा. –ख़्वान] जमवाना भाणा नीचे पथराती चादर के कपडुं [(२) पहोंच
दस्तरस دسترس स्त्री० [फा.] शक्ति
दस्ता دستہ पुं० [फा.] हस्तो (हाथो के कागळनो घा) (२) फूल-गोटो (३) मूठीभर वस्तु
दस्ताना دستانہ पुं० [फा.] हाथनुं मोजुं
दस्तार دستار स्त्री० [फा.] पाघडी
दस्तावर دست آور वि० [फा.] रेचक
दस्तावेज़ دستاویز स्त्री० [फा.] दस्तावेज
दस्ती دستی वि० [फा.] हाथनुं (२) स्त्री० मशाल (३) नानो दस्तो
दस्तूरी دستوری स्त्री० दलाली; कमिशन [वि० [फा.] दस; १०
दह دہ पुं० हृद; धरो (२) कुंड (३)

दहक دہک स्त्री० दाह (२) ज्वाळा
दहकना دہکنا अ०क्रि० तपवुं; वळवुं
दहक़ान دہقان पुं० [अ.] गामडियो
दहन دہن पुं० [फा.] मों (२) [सं.] दहन; दाह
दहर دہر पुं० [सं. ह्रद] जुओ 'दह' (२) دہر [फा.] जमानो; युग
दहरिया دہریہ पुं० [अ.] नास्तिक
दहल دہل स्त्री० भयनो कंप–ध्रुजारी
दहलना دہلنا अ०क्रि० भयथी कंपवुं
दहला دہلا पुं० पत्तानो दस्सो–दहेलो
दहलीज़ دہلیز स्त्री० [फा.] ऊमरो
दहशत دہشت स्त्री० [फा.] दहेशत
दहा دہا पुं० [फा. दह] महोरमनो महिनो के तेना प्रथम १० दिवस (२) ताजिया
दहाई دہائی स्त्री० दशक
दहाड़ دہاڑ स्त्री० गर्जना (२) चीस (अ०क्रि० –ना)
दहान دہان पुं० [फा.] मों (२) काणुं
दहाना دہانہ पुं० [फा.] मोढुं; द्वार (२) नदीनो संगम–मुख (३) मोरी; गटर
दहिना دہنا वि० (स्त्री. –नी) जमणुं; 'दाहिना'
दहिने دہنے अ० जमणी तरफ. –होना=अनुकूल के प्रसन्न थवुं
दही دہی पुं० दहीं
दहेंड़ी دہینڑی स्त्री० (दहींनी) दोणी
दहेज़ دہیز पुं० [अ. जहेज़] देज
दाँ داں पुं० [फा.] 'जाणनार' ए अर्थनो प्रत्यय. उदा. क़द्र–दां=कदरदान
दाँत دانت पुं० दांत (२) दांतो. –काटी रोटी=भारे मैत्री. –खट्टे

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

करना, तोड़ना=खूब पजववुं के बरोबर हराववुं. –रखना या लगाना= खूब इच्छा राखवी (२) वेर लेवानो विचार राखवो

दाँता دانتا पुं० दांतो

दाँताकिटकिट, دانتا کِٹ کِٹ

दाँताकिलकिल دانتا کِل کِل स्त्री० झघडो; बोलाबोली (२) गाळागाळी

दाँती دانتی स्त्री० दातरडुं (२) बत्रीस दांतनो समूह; बत्रीशी

दाँना دانا सं०क्रि० खळुं करवा बळद फेरववा

दाँयँ دانیں स्त्री० जुओ 'दँवरी'

दाँवनी داوْنی स्त्री० माथानी दामणी–घरेणुं

दाईं دائیں वि०स्त्री०'दाहिनी'; जमणी

दाई دائی स्त्री० दाई; धाव. –**से पेट छिपाना**=जाणकारथी कांई छुपाववुं

दाऊ داؤ पुं० मोटाभाई

दाख داکھ स्त्री० द्राक्ष

दाख़िल داخِل वि० [अ.] दाखल

दाख़िल-ख़ारिज داخِل خارِج पुं० [अ. + फा.] दफतरमां हकदारनुं नाम बदलवुं ते

दाख़िल-दफ़्तर داخِل دفتر वि० [अ. + फा.] विचार पर न लेतां दफतरमां नांखेलुं

दाख़िला داخِلہ पुं० [अ.] प्रवेश

दाग داگ पुं० दाह. –**देना**=दाह देवो (मडदाने)

दाग़ داغ पुं० [फा.] (वि० –ग़ी) डाघ (२) चिह्न (३) वाग्यानुं सोळ के जखम (४) दुःख; शोक

दागना داگنا सं०क्रि० दागवुं; सळगाववुं (२) डाम देवो (३) डाघ के निशानी पाडवी

दागबेल داگبیل स्त्री० जमीन पर कोदाळी के कशाथी करातुं निशान (सडक, पायो इ० करवामां)

दाग़ी داغی वि० डाघवाळुं(२)कलंकित

दाढ़ داڑھ स्त्री० दाढ(२)जुओ 'दहाड़'

दातुन داتن **दातौन** داتون स्त्री० दातण

दाद داد स्त्री० दादर; दराज (२) [फा.] दाद; न्याय. –**चाहना**=दाद मागवी. –**देना**=न्याय करवो (२) वखणावुं

दादनी دادنی स्त्री० देवुं (२) 'एडवान्स'; 'पेशगी'

दादफ़रियाद داد فریاد स्त्री०[फा.] न्यायनी मागणी; फरियाद

दाना دانہ पुं० [फा.] दाणो

दाना دانا वि० [फा.] बुद्धिमान, (०ई स्त्री०) बुद्धिमत्ता [अन्नजळ

दानापानी دانہ پانی पुं० दाणोपाणी;

दानिश دانِش स्त्री०[फा.] बुद्धि; समज

दानिस्त دانِست स्त्री० [फा.] जाण; खबर [जोईने

दानिस्ता دانِستہ अ० [फा.] जाणी

दानेदार دانہدار वि० [फा.] दाणादार; रवादार

दाप داپ पुं० [सं. दर्प, प्रा. दप्प] अहंकार (२) जोर (३) दाव (४) क्रोध

दाब داب स्त्री० दाव; काबू के दबाव (२) पुं०[अ.] रोफ; दबदबो

दाम دام पुं० [फा.] जाळ; फांसो (२) दाम; पैसो

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

दामन دامن पुं०[फा.] दामन; कपडांनो नीचलो भाग–कोर के पालव (२) पहाड नीचेनी जमीन – तळेटी

दामन-गीर دامن گیر पुं० [फा.] पीछो पकडनार (२) दावो करनार

दामाद داماد पुं० [फा.] जमाई

दायज دايج, **दायजा** دايجا पुं० जुओ 'दहेज़'

दायम دائم अ० [अ.] सदा

दायम-उल्-हब्स, **दायमुल्हब्स** دائم الحبس पुं०[अ.] जन्मटीप

दायर دائر वि०[अ.] जारी; चालु. –करना = (दावो कोरटमां) दाखल करवो

दायरा دائره पुं० [अ.] गोळ; वर्तुळ (२) मंडळी; टोळी; डायरो

दायाँ داياں वि० 'दाहिना' जुओ

दायें دايیں,(دائیں) अ० 'दाहिने' जुओ

दार دار स्त्री० [फा.] शूळी के फांसी (२) पुं० [अ.] जगा (३) घर (४)वि० [फा.] 'वाळुं' अर्थनो प्रत्यय [दालचीनी; तज

दारचीनी دارچینی स्त्री० [फा.]

दार-व-मदार دار و مدار पुं० [फा.] मदार; आश्रय (२) अवलंबन

दारुल्ख़िलाफ़त دارالخلافت पुं० [अ.] खलीफनुं घर (२) राजधानी

दारुल्शफ़ा دارالشفا पुं० [अ.] इस्पिताल

दारू دارو स्त्री० [फा.] दवा (२) दारू

दारोग़ा داروغا पुं० [फा.] तपास राखनारो अमलदार

दाल دال स्त्री० दाळ. –गलना = दाळ गळी थवी; कार्यमां फाववुं

दालमोठ دال موٹھ स्त्री० दाळनुं एक चवाणुं

दालान دالان पुं० [फा.]वरंडा; ओसारो

दालिम دالم पुं० दाडम

दावँ داوں (داؤں) पुं० दाव; वारी (२) लाग; मोको

दावँना داوںنا स०क्रि०जुओ 'दांना'

दावत دعوت स्त्री० [अ.] नोतरुं (२) मिजवानी

दावा داوا स्त्री० दावानळ; दव

दावा دعوے पुं०[अ.] दावो; हक; अधिकार (२) फरियाद; 'नालिश' (३) निश्चयथी के दृढतापूर्वक कथन करवुं ते

दावागीर دعوی گیر, **दावा(-वे)दार** دعوی دار पुं०[फा.] हक़दार; दावो करनार [खडियो

दावात داوات स्त्री० [अ. 'दवात'].

दास्तान داستان स्त्री० [फा.] हेवाल; वृत्तांत (२) कथा; किस्सो (३) वर्णन

दाहिना داہنا वि०जमणुं (२) अनुकूळ

दाहिने داہنے अ० जमणी बाजू

दिअली دِالی स्त्री० माटीनो नानो दीवो

दिआ دِآ,(دِیا) पुं० 'दीया'; दीवो

दिक़ دِق वि० [अ.] हेरान (२) बीमार (३) पुं० क्षय रोग [(२) हेरानगत

दिक़्क़त دِقّت स्त्री० [फा.] मुश्केली

दिखलवाना دِکھلوانا स०क्रि० देखाडाववुं (नाम–दिखलाई)

दिखलाना دِکھلانا स० क्रि० देखाडवुं (नाम–दिखलाई) [के देखाडवुं ते

दिखाई دِکھائی स्त्री० दर्शन; देखवुं

दिखाऊ دِکھاؤ वि० देखाडवुं (२) देखवामात्र; देखाडा पूरतुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

दिखाना دکھانا स० क्रि० देखाडवुं
दिखाव دکھاو पुं० देखवुं ते (२) देखाव
दिखावटी دکھاوٹی वि० देखाडा पूरतुं
दिखावा دکھاوا पुं० देखाडो; आंडंबर
दिगर دگر वि० [फा.] बीजुं; अन्य
दिनाई دنائی पुं० दराज
दिमाग़ دماغ पुं० [अ.] दिमाक; भेजुं (२) गर्व. –लड़ाना = भेजुं वापरवुं
दिरमान درمان पुं० [फा. दर्मान درمان] उपचार; चिकित्सा
दिल دل पुं० [फा.] दिल; हृदय (२) मन. –के फफोले फोड़ना = दिल ठालवी जीव हळवो करवो. –थोड़ा करना = मनमां ओछुं आववुं-लागवुं; रंज थवो. –देना = दिल देवुं; प्रेम करवो. –बुझना = दिलमां उत्साह के उमंग न रहेवो. –भरके = मन मान्युं
दिलकश دلکش, दिलकुशा دلکشا वि० [फा.] आकर्षक; मनोहर
दिलचला دلچلا वि० छातीचलुं; साहसिक (२) बहादुर
दिलचस्प دلچسپ वि० [फा.] (नाम, –स्पी) मन लागे एवुं; आकर्षक
दिल-ज़दा دلزدہ वि० [फा.] दुःखी; खिन्न [तसल्ली; दिलासो
दिल-जमई دلجمعی स्त्री० [फा.]
दिल-जला دلجلا वि० दुःखी
दिल-जोई دلجوئی स्त्री० [फा.] जुओ 'दिलजमई'
दिल-दादा دلدادہ वि० [फा.] प्रेमी; आशक [हरनारुं
दिलबर دلبر वि० [फा.] प्रिय; दिल
दिलबस्तगी دلبستگی स्त्री० [फा.] दिल लागवुं ते; प्रेम (२) मनोरंजन
दिलबस्ता دلبستہ वि० [फा] आसक्त; प्रेमी [प्रेमपात्र; प्यारुं
दिलरुबा دلربا पुं० स्त्री० [फा.]
दिलवाना دلوانا, दिलाना دلانا स० क्रि० देवडाववुं [आनंदी
दिलशाद دلشاد वि० [फा.] प्रसन्न;
दिला دلا पुं० [फा.] हे दिल!
दिलारा دلارا वि० [फा.] प्रिय; माशूक़
दिलावेज़ دلاویز वि० [फा.] सुंदर; मनने गमे तेवुं (नाम, –ज़ी स्त्री०)
दिली دلی वि० दिलनुं; हार्दिक
दिलेर دلیر वि० [फा.] 'दिलचला' (नाम –री)
दिल्लगी دلگی स्त्री० मश्करी
दिवाला دوالا पुं० देवाळुं. –मारना = देवाळुं काढवुं [देवाळियो
दिवालिया دوالیا (دوالیہ) पुं०
दिसंबर دسمبر पुं० डिसेंबर मास
दिसावर دساور पुं० देशावर
दिसावरी دساوری वि० देशावरथी आवतुं; बहारनुं (माल)
दिहंदा دہندہ वि० [फा.] दाता; दानी
दिहाड़ा دہاڑا पुं० बूरी हालत (२) दहाडो
दिहात دہات पुं० 'देहात'; गामडुं
दीखना دیکھنا अ० क्रि० देखावुं
दीगर دیگر वि० [फा.] जुओ 'दिगर'
दीठ دیٹھ स्त्री० दृष्टि; नजर (२) नजर लागे ते (३) कृपादृष्टि. –उतारना या झाड़ना = नजर उतारवी. –जलाना नजर उतारवा राईमरचां बाळवां

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

दीद دید स्त्री० [फा.] दर्शन

दीदा دیدہ पुं० [फा.] आंख (२) दृष्टि (३) धृष्टता. **–लगना**=ध्यान लागवुं. **दीदेका पानी ढल जाना**= निर्लज्ज बनी जवुं. **दीदे निकालना**= आंखो काढवी [दर्शन; देखाव

दीदार دیدار पुं० [फा.] देदार;

दीदा-रेज़ी دیدہ ریزی स्त्री० [फा.] (झीणा काममां) आंखो ताणवी के फोडवी ते

दीदी دیدی स्त्री० मोटी बहेन

दीन-दुनिया دین دُنیا स्त्री० आलोक ने परलोक [प्रस्तावना

दीबाचा دیباچہ पुं० [फा.] दीबाचो;

दीमक دیمک स्त्री० [फा.] ऊधई

दीयट دییٹ पुं० जुओ 'दीवट'

दीया دیا पुं० दीवो. **–ठंडा करना**= दीवो राणो करवो

दीयासलाई دییاسلائی (دیاسلائی) स्त्री० दीवासळी [जळाशय-तळाव

दीर्घिका دیرگھکا स्त्री० [सं.] नानुं

दीवट دیوٹ स्त्री० दीवी

दीवान دیوان पुं० [अ.] दीवान (२) काव्यसंग्रह (३) राजसभा; मोटो ओरडो

दीवान-आम دیوانِ عام पुं० [अ.] दीवानेआम

दिवान-ख़ास دیوانِ خاص पुं०[अ.] दीवानेखास [गांडुं

दीवाना دیوانہ वि० [अ.] दीवानुं;

दीवानी دیوانی स्त्री० दीवानी कचेरी (२) दीवानगीरी (३) वि० स्त्री० गांडी

दीवार(–ल) دیوار(-ل) स्त्री० [फा.] दीवाल

दीवार-गीर دیوارگیر पुं० [फा.] दीवालनी अंदरनी चाडा जेवी बनावट

दीवाली دیوالی स्त्री० 'दिवाली'; दिवाळी

दुंबा دُنبہ पुं० [फा.] घेटो

दु دُ वि० 'दो'नुं समासमां आवतुं रूप उदा० 'दुविधा' [दोआब

दुआबा دُوآبہ पुं०[फा.दोआब: دوآبہ]

दुकड़ा دُکڑا पुं० जोटो (२) दोकडो

दुकान دُکان स्त्री० [फा.] दुकान **–बढ़ाना**=दुकान वधाववी, बंध करवी. **–लगाना**=दुकान मांडवी.

दुकेला دُکیلا वि० (स्त्री० –ली) बेकलुं

दुकेले دُکیلے अ० बेकल; साथे कोईने लईने

दुक्का دُکّا वि० बेकलुं (२) जोडकुं

दुक्की دُکّی स्त्री० दूरी (गंजीफानी); दूओ

दुखड़ा دُکھڑا पुं० दुःखडुं(२)आपवीती

दुखाना دُکھانا स०क्रि० दुखाडवुं

दुख़ानी دُخانی वि० [अ.] आगना जोरथी चालतुं

दुख़्तर دُختر स्त्री० [फा.] दीकरी; पुत्री

दुगना دُگنا, दुचंद دُچند वि० बमणुं; 'दूना'

दुचित(–त्ता) دُچِت(-تّا) वि० अस्थिर चित्तनुं (२) संदेहमां पडेलुं

दुचिताई دُچِتائی, दुचित्ती دُچِتّی स्त्री० चित्तनी अस्थिरता (२) संदेह [=चोरी)

दुज़्द دُزد पुं० [फा.] चोर (स्त्री०-ज़्दी

दुज़्दीदा دُزدیدہ वि०[फा.] चोरीनुं. **–निगाहें**=कोई न देखे तेम जोनारी आंखो

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

दुत् دُت अ० धुत; तुच्छकारनो उद्गार
दुतकार دُتکار पुं० धुत्कार
दुतकारना دُتکارنا स०क्रि० धुत्कारवुं
दुतर्फ़ा دُطرفا वि० (स्त्री० -र्फ़ी) बे तरफनुं
दुतिया دُتیا स्त्री० बीज; द्वितीया
दुधार دُدھار, **दुधैल** دُدھیل वि० दुधाळ; दूझणुं (२) दूधवाळुं
दुनियाँ,-या دُنیاں،-یا स्त्री० [अ.-दुन्या] दुनिया. **-के परदे पर**= आखी दुनियामां [मतलबी; स्वार्थी
दुनियासाज़ دُنیاساز वि० [फा.]
दुन्या دُنیا स्त्री०[अ.] जुओ 'दुनियाँ'
दुपट्टा دُپٹا पुं० बे फाळनी ओढवानी चादर (२) दुपट्टो; खेस. **-तानकर सोना**=निरांते सूवुं; निश्चिंत होवुं
दुपहर(-रिया) دُپہر(-ریا) स्त्री० बपोर; 'दोपहर' [अस्थिरता (२) चिंता
दुबधा دُبدھا स्त्री० दुविधा; संशय;
दुबारा دُبارا अ० बीजी वार;'दोबारा'
दुबाला دُبالا वि० बमणुं; 'दोवाला'
दुमंज़िला دُمنزلا वि० बे खंड के मजलानुं (मकान)
दुम دُم स्त्री०[फा.]पूंछडी [सावकी मा
दुमाता دُماتا स्त्री० खराब के
दुरदुराना دُردُرانا स०क्रि० दूर दूर करवुं; अपमानपूर्वक हठाववुं-हांकवु (कूतरां माटे) [वानुं ओजार
दुरमुस دُرمُس पुं० कूबा जेवुं ठोक-
दुराना دُرانا अ०क्रि० दूर थवुं (२) छुपावुं (३) अ० क्रि० दूर करवुं (४) छोडवुं (५) छुपाववुं [(२) कपट
दुराव دُراو पुं० दूरतानो भाव (२)

दुरुस्त دُرُست वि० [फा.] दुरस्त (२) योग्य; उचित
दुरुस्ती دُرُستی स्त्री०दुरस्ती;सुधारो
दुरूद دُرُود स्त्री० [फा.] दुआ; आशीर्वाद
दुरूह دُرُوہ वि० [सं.] कठण; दुर्गम
दुर्रा دُرّہ पुं० [फा.] कोयडो;चाबुक
दुलकी دُلکی स्त्री० घोडानी रवाल
दुलत्ती دُلتی स्त्री० चोपगानी पाछला बे पगनी लात
दुलदुल دُلدُل पुं० [अ.] पेगंबरने भेट मळेलुं एक. खच्चर
दुलराना دُلرانا स० क्रि० बाळकने लाड करवुं (२)अ० क्रि० बाळकनी जेम प्रेममां खेल करवा [नवी वहु
दुलहन دُلہن (دُلھن) स्त्री० नववधू;
दुलहा دُلہا(دُلھا) पुं० वर; 'दूल्हा'
दुलाई دُلائی स्त्री० थोडा रूवाळी रजाई
दुलार دُلار पुं० लाड; प्रेम
दुलारना دُلارنا स० क्रि० लाड करवुं; प्रेमथी गेल करवुं
दुलारा دُلارا वि० (स्त्री०,-री) लाडकुं
दुली(-लै)चा دُلیچا(-لیچا) पुं० (प.) गलीचो
दुश्नाम دُشنام स्त्री० [फा.] गाळ
दुश्वार دُشوار वि० [फा.](नाम,-री) कठण; मुश्केल (२) दुःसह
दुसार(-ल) دُسار(-ل) अ० (प.) आरपार; सोंसरुं
दुसूती دُسُوتی स्त्री० मोद जेवुं चोतारुं एक बिछानुं ['द्रोहता'
दुहता دُہتا पुं० दौहित्र; पुत्रीनो पुत्र;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

दुहना دُہنا स० क्रि० दोहवुं
दुहनी دُہنی स्त्री० [सं. दोहनी]दोणी
दुहाई دُہائی स्त्री० दोहवुं ते के तेनी मजूरी (२) दुहाई; आण (३) घोषणा. –देना=आण देवी. –फिरना=आण वर्तवी (२) ढंढेरो पिटावो
दुहाग دُہاگ पुं० दुर्भाग्य(२) रंडापो
दुहागिन دُہاگن स्त्री० विधवा
दुहागी دُہاگی वि० दुर्भागी
दूई دُوئی स्त्री० [फा.] जुदाई; द्वैत
दूकान دُوکان स्त्री० दुकान
दूज دُوج स्त्री० 'दुतिया'; बीज (तिथि)
दूजा دُوجا वी० बीजुं
दूध دُودھ पुं० दूध. –उतरना=छातीमां दूध भरावुं. –का दूध और पानी का पानी करना=चोखो न्याय तोळवो. –की मक्खी की तरह निकालना, निकालकर फेंक देना=तुच्छ समझी दूर करवुं
दूध-पिलाई دُودھ پلائی स्त्री० धाव (२) लग्ननी एक विधि
दूध-पूत دُودھ پُوت पुं० धन अने संतति [वि० धावणुं
दूध-मुँहा,-मुख دُودھ مُنہا،-مُکھ
दून دُون स्त्री० बमणापणुं (२) पुं० खीणनो भाग–की लेना या हाँकना=गप हांकवी
दूना دُونا वि० बमणुं; बे गणुं
दूब دُوب स्त्री० दरो घास
दू-बदू دُوبدُو अ०[फा.] सामसामे
दूभर دُوبھر वि० कठण; अघरुं
दूरकी बात دُورکی بات स्त्री० बारीक, कठण के भविष्यनी वात
दूर-दराज़ دُوردراز वि० [फा.] दूर दूर; बहु दूर
दूरी دُوری स्त्री० दूरत्व; अन्तर
दूलह دُولہ, दूल्हा دُولہا पुं० वर (२) पति
दूसरा دُوسرا वि० बीजुं
दृढ़ाना دِڑھانا अ० क्रि० दृढ थवुं (२) स० क्रि० दृढ करवुं [दियेर
देउ(–व)र دےا(-و)ر पुं० देवर;
देखना دیکھنا स० क्रि० देखवुं; जोवुं (२) तपासवुं (३) पारखवुं (४) समजवुं विचारवुं (५) वांचवुं. –सुनना=जाणवुं करवुं; खबर मेळववी. देखते देखते=आंखो सामे (२) जोतजोतामां. देखते रह जाना=जोता ज रही जवुं; छक थवुं
देखभाल دیکھ بھال, देखरेख دیکھ ریکھ स्त्री० देखरेख; संभाळ
देखाऊ دیکھاؤ वि० खाली देखाडा-वाळुं; कृत्रिम
देखादेखी دیکھا دیکھی स्त्री० दर्शन; देखावुं ते (२) अ० देखादेखी
देगचा دیگچہ पुं०[फा.]नानो देग–देगडो
देगची دیگچی स्त्री० देगडी
देन دین स्त्री० दान; देवुं ते
देनदार دیندار पुं० देणदार; देवादार
देना دینا स० क्रि० देवुं (२) पुं० देणुं; देवुं [वार (२) समय
देर(–री) دیر(-ری) स्त्री०[फा.] ढील;
देरपा دیرپا वि० [फा.]टकाऊ;मजबूत
देरीना دیرینہ वि०[फा.] प्राचीन; जूनुं
देवठान دیوٹھان पुं० देवऊठी एकादशी
देवधुनि دیودھن, स्त्री०[सं.] गंगा नदी
देवपथ دیوپتھ पुं० [स.] आकाश

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

देवरानी دیورانی स्त्री० देराणी (२) इन्द्राणी [देवळ; मंदिर
देवल دیول पुं० [सं.] पूजारी (२)
देसवाल دیسوال वि० देशनुं; स्वदेशी
देसावर دیساور [फा.] पुं० 'दिसावर'; देशावर
देह دیہہ स्त्री० देह; शरीर (२) ده पुं० [फा. दिह] देहात(३) वि० देनार(समासमां)
देहरा دیہرا पुं० देरुं; देवालय (२) मनुष्य-शरीर [ऊमरो
देहरी,-ली دیہری،-لی [सं.] स्त्री०
देहात دیہات पुं० [फा. 'दिह'नुं ब० व०] 'दिहात'; गाम (वि० –ती)
दैन دَین पुं० [अ.] देण; देवुं
दैनदार دَیندار पुं० [अ.+फा.] देणदार; देवादार
दैवात् دَیوات अ० [सं.] दैववशात्
दो دو वि० [फा.] बे. (आ अर्थमां समासमां 'दु' जेम पण आवे छे)
दोग़ला دوغلا पुं० [फा.] जारज के वर्णशंकर मनुष्य
दोचंद دوچند वि० [फा.] 'दुचन्द'; बेगणुं [बे चार
दो-चार دوچار स्त्री० [फा.] केटलाक;
दोचित्ता دوچتّا, दोचित्ती دوچتّی जुओ 'दुचित्ता,–त्ती'
दोज़ख़ دوزخ पुं० [फा.] दोजख; नरक
दोज़ानू دوزانو अ० [फा.] घूंटणिये (बेसवुं)
दोतरफ़ा دوطرفہ अ० [फा.] जुओ 'दुतरफ़ा' [दडियो
दोना دونا पुं० (स्त्री० –नी) द्रोण;
दोनों دونوں वि० बन्ने
दोपहर دوپہر पुं०; –रिया स्त्री० 'दुपहर'; बपोर [जुओ
दोबारा دوبارہ अ० [फा.] 'दुबारा'
दोबाला دوبالا अ० [फा.] 'दुबाला'; 'दूना' [जुओ 'दुमज़िला'
दोमंज़िला دومنزلہ अ० [फा.]
दोयम دوئم वि० [फा.] दुय्यम; दूयम; बीजुं
दोरसा دورسا पुं० एक जातनी पीवानी तमाकु (२) वि० बे रस के स्वादवाळुं. दोरसे दिन=स्त्रीना महिना
दोरुख़ा دورخا वि० जेनी बेउ बाजु सरखो रंग के वेलबुट्टा होय तेवुं (२) एक बाजु एक ने बीजी बाजु बीजा रंगवाळुं
दोश دوش पुं० [फा.] खभो
दोशंबा دوشنبہ पुं० [फा.] सोमवार
दोशीज़ा دوشیزہ स्त्री० [फा.] कुंवारिका (नाम –ज़गी) [स्त्री० 'दुसूती'
दोसूती دوسوتی वि० चोतारुं (२)
दोस्ताना دوستانہ वि० [फा.] दोस्तीनुं (२) पुं० दोस्ती
दोहता دوہتا पुं० 'दुहता'; दौहित्र
दोहद دوہد स्त्री० [सं.] दोहद (२) गर्भनुं चिह्न के गर्भावस्था
दोहरा دوہرا वि० बेवडुं
दोहराना دوہرانا स०क्रि० बेवडवुं (२) बीजी वार करवुं के कहेवुं
दौंरी دَونری स्त्री० जुओ 'दँवरी'
दौड़ دَوڑ स्त्री० दोड; दोडवुं ते (२) प्रयत्न (३) क्रिकेटनो 'रन'
दौड़धूप دَوڑدھوپ स्त्री० दोडधाम; परिश्रम

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

दौड़ना دَوڑنا अ०क्रि० दोडवुं

दौना دَونا पुं० एक छोड (डमरो?) (२) 'दोना'

दौर دَور पुं० [अ.] दोर (सत्ता; भभको) (२) भ्रमण; फेरो (३) वार; 'दफ़ा' (४) काळचक्र; जमानो [सत्ता

दौरदौरा دَوردَورہ पुं० प्रबळता;

दौरा دَورہ पुं० भ्रमण करवुं ते; प्रवास (२) फेरो; आंटो. –सुपुर्द करना=सेशन्स जज पासे मोकलवुं

दौरान دَوران पुं० [फा.] भ्रमण; फेरो (२) वारी (३) जमानो

दौरी دَوری स्त्री० टोपली; छाबडी

दौलत دَولت स्त्री० [अ.] दोलत

दौलतख़ाना دَولتخانہ पुं० [फा.] घर; मकान (मानार्थे बोलाय छे)

द्वैध دْوَیدھ पुं० [सं.] विरोध (२) बेमथ्थु राजपद्धति; 'डायर्की'

ध

धंगर دھنگر पुं० भरवाड; आहीर

धँधला دھندھلا पुं० ढोंग (२) बहानुं

धँसना دھنسنا अ०क्रि० अंदर खची–पेसी जवुं

धँसान دھنسان स्त्री०, धँसाव دھنساو पुं० अंदर पेसी जवुं ते (२) कठण

धक دھک स्त्री० हृदयनी धडक

धकधकाना دھکدھکانا अ०क्रि० धडकवुं

धकियाना دھکیانا, धकेलना دھکیلنا सक्रि० धकेलवुं; धक्को देवो

धगड़ा دھگڑا पुं० यार; उपपति

धज دھج स्त्री० सुंदर रचना के ढंग

धजीला دھجیلا वि० सुंदर

धज्जी دھجّی स्त्री० चींदरडी के लांबी पट्टी. धज्जियाँ ऊड़ाना=चीरा के टुकडा करी नांखवा (२) कशुं बेहाल करी नांखवुं [(२) भय

धड़क دھڑک स्त्री० दिलनी धडक

धड़कन دھڑکن स्त्री० धडक धडक थवुं ते

धड़का دھڑکا पुं० 'धड़क' जुओ (२) खेतर इ०नो चाडियो

धड़ल्ला دھڑلّا पुं०धडाको. धड़ल्लेसे, –के साथ=कशी रुकावट विना (२) बेधडक

धड़ा دھڑا पुं०त्राजवानो धडो(३)पक्ष. –बाँधना धडो करवो(२)कलंक लगाडवुं

धड़ाकेसे دھڑاکےسے अ०धडाकाबंध; झटपट

धड़ाधड़ دھڑادھڑ अ० (रव०) तूटवा के पडवानो अवाज (२) लगातार; जलदी

धड़ी(-री) دھڑی(-ری) स्त्री० चार के पांच पाका शेरनो एक तोल (२) पानथी के रंगथी होठ पर तेनी पडती रेखा

धत् دھت अ० धत्; धुत्

धत دھت स्त्री० लत; बूरी आदत

धतकारना دھتکارنا सक्रि० धुत्कारवुं

धता دھتا वि०धत् करायेलुं; धुत्कारेलुं. –करना या बताना=भगाडवुं; धत् करी काढवुं

धधकना دھدھکنا अ०क्रि० (अग्नि) भडके धग धग लागवुं–बळवुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

धन دھن पुं० धन (२) गायोनुं धण
धनक دھنک पुं०जुओ 'धनुक' (२) सोनेरी रूपेरी नानी पटीनी फीत के किनार
धनिया دھنیا पुं० धाणा
धनुआ دھنوا पुं० धनुष (२) पींजण
धनुई دھنئی स्त्री० नानो 'धनुआ'
धनुक دھنک पुं० धनुष(२)इंद्रधनुष
धनुकबाई دھنکبائی स्त्री० धनुर्वा
धन्ना دھنا पुं० धरणुं (२) धन्य
धन्नासेठ دھناسیٹھ पुं० मोटो धनी आदमी
धप دھپ स्त्री० धब अवाज (२) धप्पो
धप्पा دھپا पुं० धप्पो (२) नुकसान
धब्बा دھبا पुं० धाबुं; डाघ
धमकना دھمکنا अ०क्रि०धम अवाज करवो (२) (माथुं)दुखवुं. आ **धमकना** = आवी पहोंचवुं [धमाचकडी
धमाचौकड़ी دھماچوکڑی स्त्री०
धमार دھمار स्त्री० धमाल (२) धमार ताल के होळीनुं एक गीत [देणदार
धरता دھرتا पुं० धारण करनार (२)
धरन دھرن स्त्री० धारण करवुं ते(२) धारण; पाटडो (३) धरणुं
धरना دھرنا स०क्रि०धरवुं पकडवुं (२) रखात राखवी(३)गीरो मूकवुं(४)पुं०धरणुं
धरहरा دھرہرا पुं० मिनारो
धराऊ دھراؤ वि० कीमती; खास अवसर माटे साचवी रखातुं
धराहर دھراہر पुं० जुओ 'धरहरा'
धरी دھری स्त्री० जुओ ' घड़ी '
धरोहर دھروہر स्त्री०अनामत राखेलुं ते
धर्षण دھرشن पुं०[सं.]अनादर(२) आक्रमण

धवाना دھوانا स०क्रि० दोडाववुं
धसकना دھسکنا अ०क्रि०धसी पडवुं; नीचे बेसी पडवुं (जमीन इ०नुं)
धाँधल دھاندھل स्त्री० धांधळ (२) दगो; फरेब [इ०नी तेज गंध
धाँस دھانس स्त्री० तमाकु मरचां
धाँसना دھانسنا अ०क्रि०(पशुओनुं) खोंखारवुं [धाक पाडवी
धाक دھاک स्त्री० धाक. –**बांधना** =
धागा دھاگا पुं० दोरो, 'तागा'
धात دھات स्त्री० धातु (२) वीर्य
धान دھان पुं० डांगर
धानी دھانی वि० 'धान'–डांगरना आछा लीला रंगनुं (२) स्त्री० शेकेला जव के घउं (३) आछो लीलो रंग
धाप دھاپ स्त्री० मेदान (२) लंबाईनुं एक माप (एक बे माईल जेवडुं)(३)तृप्ति
धापना دھاپنا अ०क्रि० धरावुं; तृप्त थवुं (२) दोडवुं;धावुं (३) स०क्रि०धरववुं
धाबा دھابا पुं० मकाननुं धाबुं के तेमांनी ओरडी
धा–भाई دھابھائی पुं० दूधभाई
धामिन دھامن स्त्री० धामण साप
धाय دھاے स्त्री० धात्री; धाव
धारी دھاری स्त्री० लीटी; रेखा (२) समूह [लीटीओवाळुं
धारीदार دھاریدار वि० लीटीदार;
धावा دھاوا पुं० आक्रमण; हल्लो (२) दोट [स्त्री० धींगामस्ती
धिंग(–गाई) دھینگ(-گائی)
धिंगा دھینگا पुं० जुओ 'धींग'
धिराना دھرانا अ०क्रि० धीरज राखवी (२) धीरुं के धीमुं थवुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

धींग دھینگ पुं० लठ्ठ माणस (२) वि० धिगुं ['धींग' (२) बदमास

धींगड़ा(-रा) دھینگڑا(-را) पुं०

धींगाधींगी دھینگا دھینگی, **धींगामुश्ती** دھینگامشتی स्त्री० बदमासी (२) धींगामस्ती; तोफान

धींवर دھینور पुं० धीवर; ढीमर; माछी

धी دھی, **धीदा(-य,-या)** دھیدا (-ے،-یا) स्त्री० धी; दुहिता

धुँगार دھنگار स्त्री० वघार

धुँगारना دھنگارنا स०क्रि० वघारवुं

धुँद(-ध) دھند(-دھ) स्त्री० धूंध; दृष्टिनी झांख (२) धूळ ऊडीने थतो अंधकार

धुँधरा(-ला)ना دھندھرا(-لا)نا अ०क्रि० धूंधळावुं; 'धुँधला' थवुं

धुँधला دھندھلا वि० काळाश पडतुं (२) धूळना रंगनुं; धूंधळवुं (३) अस्पष्ट

धुआँ دھوآں (دھواں) पुं० धुमाडो. **–धुएँका धौरहर**=जरामां नाश थनार वस्तु. **–धुएँ के बादल उड़ाना**= भारे गप हांकवी. **–निकालना या काढ़ना**=शेखी मारवी

धुआँकश دھوآنکش पुं० आगबोट

धुआँधार دھوآندھار वि० धुमाडाथी भरपूर (२) काळुं (३) घोर

धुआँना دھوآنا अ० क्रि० धुमाडी पेसी स्वाद बगडवो

धुकड़ पुकड़ دھکڑ پکڑ पुं० गभराट के तेथी आघुंपाछुं थवुं ते

धुकधुकी دھکدھکی स्त्री० हृदय के तेनी धडक (२) डर

धुन دھن स्त्री० धून. **–का पक्का**= आरंभेलुं न छोडे एवो ['धुनना'

धुनकना دھنکنا स०क्रि० जुओ

धुनकी دھنکی स्त्री० पींजण

धुनना دھننا स०क्रि० पींजवुं (२) मारवुं पीटवुं (३) वार वार कहेवुं (४) कोई काम कर्ये ज जवुं

धुनिया دھنیا पुं० पींजनार; पींजारो

धुपेली دھپیلی स्त्री० 'अँभौरी'; अळाई

धुर دھر पुं० धुरा (२) भार (३) धर; शरूआत (४) अ० बरोबर; बिलकुल. **–सिरसे**=तद्दन शरूथी; धरमूळथी

धुरवा دھروا पुं० मेघ; वादळ

धुरा دھرا पुं० धरी (स्त्री० –री)

धुर्रा دھرّا पुं० रज; धूळ; कण. **धुर्रे उड़ाना**=धूळ काढवी; खूब मारवुं (२) छिन्नभिन्न करवुं

धुलना دھلنا अ०क्रि० धोवावुं

धुलवाना دھلوانا, **धुलाना** دھلانا स०क्रि० धोवडाववुं [मजूरी

धुलाई دھلائی स्त्री० धोवुं ते के तेनी

धुलेंडी دھلینڈی स्त्री० धुळेटी

धुवन دھون पुं० [सं.] अग्नि

धुवाँ دھواں पुं० 'धुआँ' जुओ

धुस्स دھسّ पुं० माटीनो ढेर (२) नदीनो बंध

धुस्सा دھسّا पुं० धूंसो; जाडो कामळो

धूँध دھوندھ स्त्री० जुओ 'धुँध'

धूआँ دھوآں पुं० धुमाडो; 'धुआं'

धूधू دھودھو अ० (रव.) देवता जोरथी बळवानो–धगधग अवाज

धूना دھونا पुं० लोबान के तेनुं झाड

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

धूती ڈھوتی स्त्री० साधुनी धूणी (२) धूप

धूप ڈھوپ पुं० [सं.] धूप (२) स्त्री० ताप –चढ़ना या निकलना = ताप थवो; दहाडो चडवो. –दिखाना = तडके नांखवुं. –में बाल या चूँड़ा सफेद करना = विना कांई कर्ये जीवन वीतवुं

धूम-धड़क्का ڈھوم ڈھڑکا पुं०, –धाम स्त्री० धामधूम

धूरधान ڈھور ڈھان पुं० धूळनो ढग

धूरधानी ڈھور ڈھانی स्त्री० धूळधाणी (२) 'धूरधान'

धूवाँ ڈھواں पुं० 'धुवाँ'

धेला ڈھیلا पुं० अधेलो; अर्धो पैसो

धेली ڈھیلی स्त्री० अधेली; आठआनी

धोंधा ڈھوندھا पुं० (माटीनो) लोंदो

धोई ڈھوئی स्त्री० छोडां विनानी अडद मगनी दाळ

धोका (–खा) ڈھوکا (-کھا) पुं० धोको; दगो (२) भ्रम; भूल. –खाना = ठगावुं (२) भ्रममां पडवुं. –देना = छळवुं (२) भ्रममां नांखवुं. धोखेमें, धोखेसे = भूलथी; अजाणमां. –उठाना = भ्रममां पडी हानि उठाववी

धोखेबाज़ ڈھوکھےباز वि० धूर्त; कपटी [(२) धोती

धोती ڈھوتی स्त्री० धोतियुं के साडी

धोना ڈھونا स० क्रि० धोवुं. धो बहाना = धोई काढवुं; रहेवा देवुं

धोबिन ڈھوبن स्त्री० धोवण

धोवन ڈھوون स्त्री० धोवण; धोतां नीकळेलुं पाणी [(२) ताप; लू

धौंक ڈھونک स्त्री० धमणनी फूंक

धौंकना ڈھونکنا स० क्रि० फूंकवुं (धमणथी); धमवुं [धमण

धौंकनी ڈھونکنی स्त्री० फूंकणी के

धौंताल ڈھونتال वि० धूनवाळुं (२) चालाक (३) साहसिक (४) हृष्टपुष्ट; मजबूत

धौंस ڈھونس स्त्री० धमकी (२) धाक

धौंसना ڈھونسنا स० क्रि० धमकाववुं (२) मारवुं (३) धाक देवी

धौरा ڈھورا वि० धोळुं

धौराहर ڈھوراہر पुं० मिनारो; बुरज

धौल ڈھول स्त्री० धोल (२) नुकसान

धौल-धप्पड़ ڈھول ڈھپڑ पुं० धोलधपाट; धोलधक्को [स्त्री०)

धौला ڈھولا वि० धोळुं (नाम, –लाई

ध्वन्य ڈھونیے पुं० [सं.] व्यंग्यार्थ

न

नंग ننگ पुं० नग्नता (२) गुह्येंद्रिय (३) [फा.] प्रतिष्ठा (४) लज्जा; शरम

नंग-धड़ंग, –मुनंगा ننگ ڈھڑنگ، -مننگا वि० साव [नागुं

नंगा ننگا वि० नागुं

नंगा-झोली ننگاجھولی स्त्री० पूरेपूरी –नागुं करीने पण –तपास

नंदेऊ نندیئو، नंदोई نندوئی पुं० नणदोई

नंदोला نندولا पुं० नानी 'नाँद'–कूंडी. जुओ 'नाँद' [महेसूल उघरावनार

नंबरदार نمبردار पुं० [फा०] गामनुं

नंबरी نمبری [अ.] वि० नंबर लागेलुं (२) प्रसिद्ध

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नककटा نک کٹا वि० (स्त्री०,–टी) नाक-कटुं

नकघिसनी نک گھسنی स्त्री० नाकलीटी [मिजाजनुं; चीडियुं

नकचढ़ा نک چڑھا वि० खराब

नक़द نقد पुं० [अ.] नगद धन (२) वि० नगद (३) अ० रोकडा; नगद

नक़द-दम نقد دم अ० [अ] एकलुं

नक़ब نقب स्त्री० [अ.] चोरे भींतमां पाडेलुं खातर. –देना, –लगाना = खातर पाडवुं; (चोरनुं) कोचवुं [सामान्य नाम

नकरा نکرہ पुं० [अ. नक्र:] (व्या.)

नक़ल نقل स्त्री० [अ.] नकल (२) अनुकरण (३) चाळा पाडवा ते (४) हास्यरसनी आकृति के टुचको.

नकसीर نکسیر स्त्री० नसकोरी. –भी न फूटना = जराय तकलीफ के हानि न थवी

नक़ाब نقاب स्त्री० [अ.] मोढुं ढांकवा माथे ओढातुं (स्त्रीनुं) कपडुं (२) घूंघट

नकियाना نکیانا अ० क्रि० नाकमां बोलवुं (२) नाकमां दम आववो (३) स० क्रि० नाकमां दम आणवो

नक़ीब نقیب पुं० [अ.] नकीब; छडीदार (२) भाटचारण

नकेल نکیل स्त्री० ऊंटनी नाथ

नक्का نکا पुं० (सोयनुं) नाकुं

नक़्क़ारख़ाना نقارخانہ पुं० [फा.] टकोरखानुं; नगारखानुं [बजावनार

नक़्क़ारची نقارچی पुं० [फा.] नगारुं

नक़्क़ारा نقارہ पुं० [फा.] नगारुं; नौबत

नक़्क़ाल نقال पुं० [अ.] नकल करनार (२) भांड

नक़्क़ाश نقاش पुं० [अ.] नकशी करनार

नक़्क़ाशी نقاشی स्त्री० [अ.] नकशी

नक्कू نکو वि० लांबा नाकवाळुं (२) सौथी ऊंधुं वर्तनार (३) पोताने मोटुं माननार

नक़्श نقش वि० [अ.] चीतरेलुं, अंकायेलुं के लखायेलुं (२) पुं० चित्र (३) महोर; छाप (४) तावीज

नक़्शा نقشہ पुं० [अ.] नकशो (२) चित्र; आकृति (३) हाल; दशा

नक़्शी نقشی वि० नकशीदार [चंचळता

नख़रा نخرا(-ہ) पुं० [फा.] नखरुं (२)

नख़्वत نخوت स्त्री० [अ.] घमंड; शेखी

नख़्ख़ास نخاس पुं० [अ. नख्खास] गुलाम के पशुओनुं बजार

नखी نکھی पुं० [सं.] नखवाळुं हिंस्र प्राणी –वाघ चित्तो इ० [खारेकनुं झाड

नख़्ल نخل पुं० [अ.] झाड (२) खजूर–

नख़्लिस्तान نخلستان पुं० रणद्वीप

नग نگ पुं० [फा.] नग; रत्न (२) [सं.] नग; पर्वत

नगण्य نگنیہ वि० [सं.] तुच्छ

नगी(–गीं) نگی(-گیں) [फा.] पुं० नंग; रत्न; नगीनो

नगीच نگیچ अ० नजदीक; नजीक

नगीना نگینہ पुं० [अ.] नगीनो; रत्न (२) वि० ठीक जडेलुं [गायन

नग़मा نغمہ पुं० [अ.] मधुर स्वर (२) राग;

नज़दीक نزدیک वि० [फा.] (नाम, वि०, –की) नजदीक; नजीक

नज़्म نظم स्त्री० [अ. नज़्म] कविता

नज़र نظر स्त्री० [अ.] नजर; दृष्टि (२) نذر भेट; नजराणुं. –आना = देखावुं. –पर

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चढ़ना = नजरमां आववुं; पसंद के ठीक लागवुं. —पड़ना = नजरे पडवुं
नज़र-अंदाज़ نظرانداز वि० [फा.] ध्यान के नजरमां नहि आणेलुं; उपेक्षित
नज़रबंद نظربند वि० नजरकेदमां राखेलुं (२) पुं० नजरबंधीनो खेल
नज़रबंदी نظربندی स्त्री० नजरकेद (२) नजरबंधी
नज़र-बाग़ نظر باغ पुं० [अ.] मोटा मकान के महेलनी आसपास ने सामे रखातो बाग
नज़र-हाया نظرہایا वि० नजर लगाडनार
नज़राना نذرانہ अ०क्रि० नजर लागवी (२) स०क्रि० नजर लगाडवी (३) [अ.] नजराणुं; भेट
नज़ला نزلہ पुं० [अ.] नजलो—एक रोग
नज़ाकत نزاکت स्त्री० [फा.] नाजुकता
नजात نجات स्त्री० [अ.] मुक्ति; छुटकारो
नज़ामत نظامت स्त्री० [अ.] जुओ 'निज़ामत'
नज़ारत نظارت स्त्री० [अ.] नाजरपणुं
नज़ारा نظارہ पुं० [अ.] दृश्य (२) नजर
नजासत نجاست स्त्री० [अ.] मेल; गंदकी (२) अपवित्रता [अपवित्र
नजिस نجس वि० [अ.] मेलुं (२) अशुद्ध;
नज़ीर نظیر स्त्री० [अ.] उदाहरण; दृष्टांत
नजूम نجوم पुं० [अ.] 'नुजूम'; जोश; ज्योतिष विद्या (२) 'नज्म'नुं ब० व०
नजूमी نجومی पुं० जोषी; 'नुजूमी'
नज़ूल نزول पुं० [अ.] सरकारी जमीन (२) 'नज़ला' रोग
नज्जार نجار पुं० [अ.] सुतार
नज्म نجم स्त्री० [अ.] तारो [जुओ 'नज़्म'
नज़्म نظم स्त्री० [अ.] प्रबंध; बंदोबस्त (२)

नटखट نٹکھٹ वि० चंचळ; उधमातियुं (२) नटखट; धूर्त; पाकुं
नतर(–रु) نتر(رو), **नतु** نتُ अ० नहितर; नहि तो [दीकरी
नतिनी نتنی स्त्री० 'नातिन'; दीकरीनी
नतीजा نتیجہ पुं० [अ.] नतीजो; फळ
नत्थी نتھی स्त्री० पिन के दोराथी जोडेला कागळो (२) एक साथे नाथेलुं के जोडेलुं ते
नथना نتھنا पुं० नसकोरुं; नाकनो आगलो भाग (२) अ०क्रि० नथावुं (३) एक साथे जोडावुं के बंधावुं [पश्चात्ताप
नदामत ندامت स्त्री० [अ.] शरम (२)
नदारद ندارد वि० [फा.] गेब; अलोप
नदीदा ندیدہ वि० [फा. नादीद:] नहि देखेलुं (२) लोभी
नधना ندھنا अ०क्रि० जोडावुं (बळद, घोडानुं) [(पुं० ननदोई)
ननँद ننند, **ननद** نند स्त्री० नणंद
ननसार ننسار स्त्री० **ननिहाल** ننہال पुं० नानानुं घर
नन्हा ننھا वि० नानुं. —सा = नानुंशीक
नन्हाई ننھائی स्त्री० (प.) नानपण (२) नानम
नफ़ख़ نفخ पुं० [अ.] आफरो
नफ़र نفر पुं० [अ.] एक्र जण; व्यक्ति (२) नोकर
नफ़रत نفرت स्त्री० [अ.] घृणा. —आमेज़ वि० [अ. + फा.] घृणाजनक
नफ़री نفری स्त्री० [फा.] एक दिवसनी मजूरी (२) शाप; बददुवा
नफ़ा نفع पुं० नफो; फायदो. —उठाना, —करना = नफो मेळववो के थवो

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नफ़ाक़ نفاق पुं० जुओ 'निफ़ाक़'
नफ़ासत نفاست स्त्री० [अ.] उत्तमता
नफ़ी نفی स्त्री० [अ.] अभाव; न होवुं ते (२) दूर करवुं ते (३) नकार; इन्कार
नफ़ीर نفیر वि० [अ.] नफरत-घृणा करनार (२) स्त्री० फरियाद; पोकार
नफ़ीरी نفیری स्त्री० [अ.] एक वाद्य; नफेरी [सुंदर (३) स्वच्छ
नफ़ीस نفیس वि० [अ.] उमदा (२)
नफ़्स نفس पुं० [अ.] प्राण; आत्मा (२) सत्त्व; तत्त्व (३) कामवासना (४) नफस; दम [पोतपोतानी चिंता; 'आपाधापी'
नफ़्सानफ़सी نفسانفسی स्त्री० स्वार्थ;
नफ़्सी نفسی वि० पोतानुं; वैयक्तिक
नबात نبات स्त्री० [अ.] शाकभाजी
नबातात نباتات स्त्री० [अ. 'नवात'नुं ब०व० लीलोतरी; शाकभाजी
नबी نبی पुं० [अ.] ईश्वरनो दूत; पेगंबर
नबेड़ना نبیڑنا स०क्रि० निवेडो आणवो
नबेड़ा(-रा) (نبیڑا(-را पुं० निवेडो; फेंसलो
नब्ज़ نبض स्त्री० [अ.] नब्ज; नाडी. **—छूटना, —न रहना**=नाडी बंध थवी; मरी जवुं [जोनार; वैद, हकीम
नब्बाज़ نبّاض पुं० [अ.] नाडी
नम نم वि० (नाम, —मी) भीनुं
नमक نمک पुं० [फा.] निमक; लूण. **—अदा करना**=उपकारनो बदलो चूकववो. **—मिर्च मिलाना या लगाना**= मीठुंमरचुं भभराववुं. **—फूटकर निकलना**=निमकहरामीनी शिक्षा मळवी
नमकख़्वार نمکخوار वि० [फा.] लूण खानार

नमकसार نمکسار पुं० [फा.] ज्यां मीठुं बने के नीकळे ते जगा
नमकीन نمکین वि० [फा.] मीठावाळुं के खारुं (२) सुंदर (३) पुं० मीठावाळी वानी
नमदा نمدہ पुं० [फा.] नमदो; दबावीने करेलुं जाडुं गरम कपडुं
नमाज़ نماز पुं० [फा.] नमाज. (श. प्र. **अदा करना, —गुज़ारना, —पढ़ना) —क़ज़ा होना**=वखत परनी नमाज न पडवी [पढनार (२) मुसल्लो
नमाज़ी نمازی पुं० [फा.] नमाज
नमाज़े जनाज़ा, —मैयत نماز جنازہ،-میّت स्त्री० [फा.] मरण वखते शब आगळ पढाती नमाज
नमिश(—स) (نمش(-س स्त्री० [फा. नमिश्क] दूधमांथी तैयार कराती एक वानी
नमी نمی स्त्री० [फा.] भीनाश
नमूद نمود स्त्री० [फा.] प्रगट थवुं ते (२) निशान; चिह्न
नमूदार نمودار वि० [फा.] प्रगट; जाहेर (२) उदय थयेलुं
नयनू نینو पुं० नवनीत; माखण
नया نیا वि० नवुं; नवीन
नयावत نیابت स्त्री० [अ.] नायबपणुं; मददनीश के मुनीम होवुं ते.
नयाम نیام पुं० [फा.] तलवारनुं म्यान
नरकट نرکٹ पुं० सरकट के बरु
नरगिस نرگس स्त्री० [फा.] एक फूलझाड; गुलछडी? [महोरुं
नरद نرد स्त्री० [फा. नर्द] सोगठुं के
नरदा نردا पुं० मेला पाणीनी मोरी
नरमा نرما पुं० नरमो कपास; देवकपास

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नरमाना نرمانا स० क्रि० नरम करवुं (२) शांत के धीमुं करवुं (३) अ० क्रि० नरम के शांत या धीमुं थवुं

नरमी نرمی स्त्री० जुओ 'नर्मी'

नरिया نریا पुं० नळियुं

नरी نری स्त्री० वणाटना कांठलानी कोकडी (२) [फा.] बकरीनुं नरम चामडुं

नर्द نرد स्त्री० [फा.] जुओ 'नरद' [नर्म

नर्म نرم वि० [फा.] 'नरम' (२) [सं.]

नर्मी نرمی स्त्री० [फा.] नरमाश

नला نلا पुं० पेढुमांनी पेशाबनी नळी (२) हाथ के पगनुं लांबुं हाडकुं (नळो)

नलुआ نلوا पुं० नानो नळ

नवंबर نومبر पुं० नवेम्बर मास

नवसप्त نوسپت पुं० [सं.] (९+७) सोळ शणगार [दयालु (समासमां)

नवाज़ نواز वि० [फा.] कृपा करनार,

नवाज़िश نوازش स्त्री० [फा.] नवाजिश; कृपा; बक्षिस [नम्र करवुं

नवाना نوانا स० क्रि० नमाववुं (२)

नवाला نوالا पुं० [अ.] नवालो; कोळियो

नवासा نواسا पुं० [फा.] (स्त्री०-सी) दौहित्र

नवासी نواسی वि० ८९; नव्यासी

नवाह نواه पुं० [सं.] नव दिननी के कोई सप्ताह (२) نواح [अ.] आसपासनो प्रदेश [लेख (२) दस्तावेज

नविश्त نوشت स्त्री० [फा.] कागळ;

नविश्ता نوشتہ वि० [फा.] लिखित (२) पुं० विधि; भाग्य

नवीस نویس पुं० [फा.] लखनार; लेखक

नवेला نویلا वि० स्त्री०—ली) नौजवान (२) नवुं

नशा نشا पुं० [अ. नश्शः] नशो के तेनी चीज –किरकिरा हो जाना = नशानी मजा वच्चे बगडवी. (आँखोंमें) नशा छाना = नशो चडवो. [सामग्री

नशापानी نشاپانی पुं० नशो ने तेनी

नशीन نشین वि० [फा.] बेसनार (समासमां. उदा. तख्तनशीन) [चडेलुं

नशीला نشیلا वि० मादक (२) केफ

नशेब نشیب पुं० [फा. निशेब] नीचाण (२) नीची जगा के जमीन [चडती

नशोनुमा نشوونما पुं० [अ.] 'नश्व';

नश्तर نشتر पुं० [फा.] नश्तर

नश्व نشو पुं० [अ] उन्नति; चडती; वृद्धि

नसना نسنا अ० क्रि० नासवुं (२) नाश पामवुं

नसब نسب पुं० [अ.] कुळ; खानदान (पितृपक्षनुं) (२) वंशावळी

नसर نثر स्त्री० जुओ 'नस्र'

नसल نسل स्त्री० जुओ 'नस्ल'

नसवार نسوار स्त्री० छींकणी

नसाना نسانا, **नसावना** نساونا अ० क्रि० नाश पामवुं

नसीनी نسینی स्त्री० 'निसेनी'; निसरणी

नसीबवर نصیبور वि० [अ.] नसीबदार [मजेदार हवा

नसीम نسیم स्त्री० [अ.] ठंडी धीमी

नसीहत نصیحت स्त्री० [अ.] नसियत; शिखामण; सारी सलाह

नसेनी نسینی स्त्री० जुओ 'नसीनी'

नस्क़ نسق पुं० [अ.] दस्तूर; धारो (२) व्यवस्था

नस्ख़ نسخ पुं० [अ.] नकल (२) अरबी लिपिनो एक मरोड.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नस्ता نستا स्त्री० [सं.] पशुना नाकनो वेध जेनाथी ते नथाय छे
नस्तालीक़ نستعلیق पुं० [अ.] उर्दू फारसी लिपिनो (हाथे लखातो) एक सुंदर मरोड
नस्ति(-स्तो)त نستت،(-ستو)ت पुं० [सं.] नाथवाळुं-नाथेलुं पशु
नस्ब نصب पुं० [अ.] रोपवुं; खडुं करवुं (झंडो, तंबु इ०)
नस्य نسیٗ पुं० [सं.] छींकणी ['नस्तित'
नस्योत نسیوت पुं० [सं.] जुओ
नस्र نثر स्त्री० [अ.] गद्य लखाण
नस्ल نسل स्त्री० [अ.] नसल; वंश (२) संतति
नस्सार نثار पुं०[अ.] 'नस्र'-गद्य लेखक
नहछू نہچھو पुं० विवाहनो एक विधि
नहर نہر स्त्री० [फा.] नहेर [नराणी
नहरनी نہرنی स्त्री० [सं. नखहरणी]
नहरी نہری वि०[फा.]नहेरनी (जमीन)
नहरुआ نہروا पुं० नारुं के वाळानो रोग
नहलाना نہلانا स०क्रि० नवडाववुं
नहस نحس वि०[अ.] अशुभ; अपशुकनियाळ (२) पुं० अपशुकन
नहान نہان पुं० स्नान के तेनुं पर्व
नहाना نہانا अ०क्रि० नाहवुं
नहार نہار पुं० [अ.] दिवस (२) वि० नयणा कोठावाळुं. -तोड़ना=नास्तो करवो
नहारी نہاری स्त्री० [फा.] नास्तो
नहीफ़ نحیف वि० [अ.] सूकलकडी; दूबळुं-पातळुं
नहूसत نحوست स्त्री० [अ.] उदासीनता (२) अशुभता

नाँऊँ ناتوں पुं० नाम
नाँघना نانگھنا स०क्रि० लंघवुं;ओळंगवुं
नाँठना نانٹھنا अ०क्रि० नाश पामवुं
नाँद ناند स्त्री० माटीनुं मोटुं कूंडुं जेमां पशुने निराय छे
नाँवँ ناتوں पुं० नाम
नाइत्तिफ़ाक़ी نااتفاقی स्त्री० [फा.] विरोध; मतभेद
नाइन نائن स्त्री० नाईनी स्त्री; वाळंदण
नाईं نائیں स्त्री०समानता(२)अ०बरोबर
नाई,-ऊ نائی،-ؤ पुं० नाई; हजाम
नाकंद ناکند वि० नहि पलोटेलो (बेल, घोडो इ०)
नाक ناک स्त्री० नाक (२)वि० [फा.] पूर्ण अर्थमां समासने अंते. उदा० दर्द-नाक (३) [सं.] पुं० नाक; स्वर्ग. -का बाल=नजीकनो मित्र के सलाहकार. नाकों चने चबवाना=खूब पजववुं. -रगड़ना=खूब दीन बनी आजीजी करवी. नाकों आना=खूब हेरान थवुं. -सिनकना=नाक नसीकवुं. -सिकोड़ना=नाक मरडवुं
नाक़दर ناقدر, नाक़द्र ناقدر वि० [फा.] कदर वगरनुं; अगुणज्ञ (नाम, -री,-द्री स्त्री०)
नाका ناکا पुं० नाकुं; -छेकना, -बाँधना=नाकुं रोकवुं
नाकारा ناکارہ वि० [फा.] नकामुं (२) अयोग्य [खराब
नाक़िस ناقص वि० [अ.] अधूरुं (२)
नाक़ूस ناقوس पुं० [अ.] शंख
ना-ख़लफ़ ناخلف वि० [फा.] खराब; नालायक (पुत्र-कपूत)

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नाख़ुदा ناخدا पुं० नाखुदो; नाविक

नाख़ु(-ख़ू)न ناخن(-خون) पुं०[फा.] नाख़ुन नख (२) खरी

नाख़ुना ناخنہ पुं०[फा.]आंखनो एक रोग (धोळा डोळामां लाल थाय छे)

नाग खेलना ناگ کھیلنا =जीवना जोखमवाळुं काम करवुं

नागफनी ناگ پھنی स्त्री० फाफडा घाटनो थूवर [घास

नागरमोथा ناگرموتھا पुं० नागरमोथ

ना-गवार(-रा) ناگوار(-را) वि०[फा.] असह्य (२) अप्रिय (३) पचवामां भारे

नागहाँ ناگہاں अ० [फा.] अचानक

नागहानी ناگہانی वि०[फा.]आकस्मिक (२) स्त्री० अचानक होवुं ते

नाग़ा ناغہ पुं० [अ.] वच्चे गेरहाजरी; नियमित कार्यमां भग; खाली गाळो

नागा ناگا पुं० नागो बावो

नागाह ناگاہ अ० [फा.] अचानक

नागिन ناگن स्त्री० नागण (२) पीठ पर. वाळनी नागण

नाचाक़ी ناچاقی स्त्री० [फा. नाचाक़ वि०] बीमारी (२) अणबनाव

नाचार ناچار वि०[फा.] (नाम, –री) लाचार; विवश

नाचीज़ ناچیز वि० [फा.] तुच्छ; हीन

नाज ناج पुं० अनाज (२) खावानुं

नाज़ ناز पुं० [फा.] नखरां; हावभाव(२) नाज; लाड (३) गर्व

नाज़नीं(-नीन) نازنیں(-نین) स्त्री० [फा.] नाजनीन; सुंदर स्त्री

नाज़रीन ناظرین पुं०जुओ 'नाज़िरीन'

नाज़ाँ نازاں वि० [फा.]'नाज़'–गर्ववाळुं

ना-जायज़ ناجائز वि० [अ+फा.] अनुचित

नाज़िम ناظم वि०[अ.]प्रवन्ध करनार (२) पुं० राजव्यवस्थापक (मुसलमान काळमां) [(२) निरीक्षक (३) भडवो

नाज़िर ناظر पुं० [अ.] कोर्टनो नाजर

नाज़िरीन ناظرین पुं० [अ. 'नाज़िर'नुं ब० व०] प्रेक्षकगण (२) भणनार

नाज़िल نازل वि० [फा.] नीचे ऊतरनारुं–अवतरनारुं

नाज़ुक نازک वि० [फा.] नाजुक (२) पातळुं; वारीक (३) सूक्ष्म(४)झट कथळे के तूटे एवुं (५) जोखमवाळुं; –दिमाग़, –मिज़ाज वि० जरामां चिडाई जाय एवुं

ना-ज़ेब(-बा) نازیب(-با) वि० [फा.] वेडोळ (२) अयोग्य

नाटना ناٹنا अ०क्रि० प्रतिज्ञाभंग थवुं; फरी जवुं (२) स० क्रि० ना पाडवी; कबूल ना करवुं

नाटा ناٹا वि० नीचुं; गठ्ठुं

नाठना ناٹھنا अ० क्रि० नासवुं (२) जुओ 'नाँठना' (३)स० क्रि० नाश करवो

नाठा ناٹھا पुं० वारस वगरनो माणस

नाड़ ناڑ स्त्री० गरदन; नाड

नातमाम ناتمام वि० [अ.+फा.] अधूरुं, अपूर्ण [अशक्त; नातवान

नातवाँ ناتواں वि० [फा.] कमजोर;

नातर (–रि,–रु) ناتر(-رِ,-رُ) अ०(प.) नहींतर; नहीं तो; 'नतर' [अनघड

नातराश ناتراش वि० [फा.] असभ्य;

नाता ناتا पुं० नातो; संबंध के सगाई

नाताक़त ناطاقت वि० नातवान; ताकत वगरनुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नातिक़ा ناطِقہ पुं० [अ.] वाचा
नाती ناتی पुं० (स्त्री० नतिनी, नातिन) पुत्रनो के पुत्रीनो पुत्र
नाते ناتے अ० संबंधथी (२) माटे; वास्ते
नातेदार ناتےدار वि० सगुं; संबंधी
नादाँ,-दान ناداں،-دان वि० [फा.] नादान; अणसमजु
नादार نادار वि० [फा.] गरीब; अकिंचन
नादिम نادِم वि० [अ.] शरमिंदुं; लज्जित
नादिया نادِیا पुं० नंदी; पोठियो
नादिर نادِر वि० [फा.] अद्‌भुत; अद्वितीय; उत्तम
नादिहंद نادِہند वि० [फा.] (नाम, -दी स्त्री०) लेणुं न देनार–न चूकवनार
नाधना نادھنا स०क्रि० (बेल, घोडो) जोडवुं (२) शरू करवुं
नान نان स्त्री० [फा.] नान; रोटी
नानकीन نانکِین पुं० एक जातनुं सुतराउ कापड [नानखटाई
नान-ख़ताई نان‌خطائی स्त्री० [फा.]
नानबाई نان‌بائی पुं० [फा. नानबा] नान बनावी वेचनार
नाना نانا पुं० नानो; मातामह (२) [अ.] نعناع फुदीनो (३) अ० [सं.] नाना प्रकारनुं (४) अनेक
नानिहाल نانہال पुं० नाना, नानीनुं घर के स्थान [के तेनुं परिमाण
नाप ناپ पुं० माप (२) मापवुं ते
नाप-जोख ناپ‌جوکھ, नाप-तौल ناپ‌تول स्त्री० मापवुं के जोखवुं ते के तेनुं परिमाण
नापना ناپنا स०क्रि० मापवुं
नाफ़ ناف स्त्री० [फा.] नाभि

नाफ़रमाँ نافرماں पुं० [फा.] नाफरमान; आज्ञा न माननार [मूरख
नाफ़हम نافہم वि० [फा.] नासमज;
नाफ़ा نافہ पुं० [फा.] कस्तूरी मृगनी नाभिनी-कस्तूरीनी थेली (२) نافع वि० [अ.] नफाकारक; लाभदायी
नाबदान نابدان पुं० मोरी; गटर
नाबालिग़ نابالِغ वि० [अ.+फा.] सगीर
ना-बीना نابِینا वि० [फा.] अंध
नाम-आवर نام‌آور वि० [फा.] नामवर; प्रसिद्ध
नामए-ऐमाल نامۂ اعمال पुं० [फा.+अ.] 'ऐमालनामा'; कारकिर्दी
नाम-ज़द نامزد वि० [फा.] प्रसिद्ध (२) नाम जेनुं दाखल करायुं होय एवुं
नामधराई نام‌دھرائی स्त्री० बदनामी
नामलेवा نام‌لیوا पुं० वारस; मरण पछी नाम लेनार [(नाम. -री)
नामवर نامور वि० [फा.] प्रसिद्ध; नामी
नामहदूद نامحدود वि० [फा.] बेहद
नामा نامہ पुं० [फा.] पत्र (२) ग्रंथ
ना-माक़ूल نامعقول वि० [फा.+अ.] अयोग्य [खबरपत्री
नामा-निगार نامہ‌نِگار वि० [फा.]
नामी نامی वि० [फा.] नामीचुं; प्रसिद्ध
नामी-गिरामी نامی‌گِرامی वि० [फा.] घणुं प्रसिद्ध. नामांकित [असंभव
नामुमकिन نامُمکِن वि० [फा.]
नामूस نامُوس स्त्री० [फा.] इज्जत (२) शील; स्त्रीनुं शियळ (३) लज्जा
नामूसी نامُوسی स्त्री० नामोशी; बेआबरू [गेरवाजबी
नामौज़ूँ ناموزُوں वि० [फा.] अयोग्य;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नायन نائن स्त्री० नाई स्त्री; वाळंदण; 'नाइन'
नायब نائب पुं० [अ.] मददनीश; सहायक (नाम, –बत, –बी स्त्री.)
नायाब نایاب वि० [फा.] अप्राप्य; दुर्लभ (२) श्रेष्ठ
नारंजी نارنجی वि० [फा.]नारंगी रंगनुं
नार نار स्त्री० गरदन (२) वणकरनो कांठलो (३) पुं० नाळुं (४) नाडुं (५) [अ.]अग्नि [घोष; पोकार (३) विजयघोष
नारा نارا पुं० नाडुं (२) نعرہ [अ.]
नाराज़ ناراض वि० [फा.] गुस्से थयेलुं (२) नाखुश [तेनो हुक्को
नारियली ناریلی स्त्री० काछली के
नारी ناری वि० [अ.] 'नार' – अग्नि संबंधी (२) स्त्री० [सं.] नारी; स्त्री०
नारू نارو पुं० 'नहरुआ'; नारुं
नाल نال स्त्री० [सं.] नाळ (२) نعل पुं० [अ.] घोडानी, बाळकनी नाळ
नालकी نالکی स्त्री० पालखी
नालबंद نعل بند पुं० [अ.+फा.] जोडा के घोडाने नाळ जडनार
नालाँ نالاں वि० [फा.] रोनार; रोईने फरियाद करतुं (२) हेरान; 'तंग'
नाला نالا पुं० पाणीनुं नाळुं (نالہ) पुं० [फा. नाल:] रोककळ (२) शोर; बुमराण
नालिश نالش स्त्री० [फा.] फरियाद
नाली نالی स्त्री० नीक (२) मोरी
नाश نعش स्त्री० [अ. नअश] लाश; शब (२) ठाठडी(३) ناش पुं० [सं.]नाश
नाशपाती ناشپاتی स्त्री० [तु.]नासपाती
नाशाद ناشاد वि० [फा.] दुःखी; नाराज (२) कमनसीब

नाश्ता ناشتہ पुं० [फा.] नास्तो
नास ناس स्त्री० सूंघीने लेवानी दवा (२) छींकणी [[फा.] अनुचित
ना-सज़ा(०वार) ناسزا(وار) वि०
नासदान ناسدان पुं० छींकणीनी डबी
नासमझ ناسمجھ वि० (नाम, –झी) अणसमजु; मूर्ख
नासाज़ ناساز वि० [फा.] विरोधी; प्रतिकूळ (२) बीमार (नाम, –ज़ी)
नास(–से)ह ناصح वि० [अ. नासिह] नसियत देनार; सलाहकार; उपदेशक
ना-सिपास ناسپاس वि० [फा.] कृतघ्न; निमकहराम
नासूर ناسور पुं० [अ.] सडानुं छिद्र; जेमांथी ऊंडेथी परू नीकळ्या करे,– एवो रोग
नासेह ناصح वि० [अ.] जुओ 'नासह'
नाहंजार ناہنجار वि०[फा.] बदचालनुं (२) दुष्ट (३) नीच
नाह ناہ पुं० (प.) नाथ [ऊंचुंनीचुं
नाहमवार ناہموار वि०[फा.]असमान;
नाहर ناہر पुं० वाघ (२) सिंह
नाहरू ناہرو पुं०जुओ 'नारू' ['उनींदा'
निँदासा نِندا سا वि० ऊंघ भरायेलुं;
निंबू نِنبو पुं० 'नीबू'; लींबु
निअमत نعمت [अ०] स्त्री० जुओ निआमत
निअर نِرار अ० [सं. निकट, प्रा. निअड] (प.) पासे (२) वि० समान [आववुं
निअराना نِرانا अ०क्रि० (प.) नजीक
निआमत نعمت स्त्री०[अ.] दुर्लभ के कीमती वस्तु (२) स्वादिष्ट भोजन (३) धन दोलत

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

निकम्मा نِکمّا, **निकर्मा** نِکرما वि० नकामुं (२) आळसु

निकलना نِکلنا अ० क्रि० नीकळवुं

निकलवाना نِکلوانا स० क्रि० 'निकालना'नुं प्रेरक [सुंदरता (३) जुओ 'निराई'

निकाई نِکائی स्त्री० भलाई (२)

निकाना نِکانا स० क्रि० जुओ 'निराना'

निक़ाब نِقاب स्त्री० जुओ 'नक़ाब'

निकालना نِکالنا स० क्रि० (बहार) काढवुं (२) निकाल करवो

निकाला نِکالا पुं० निकाल; बहार काढवुं ते

निकास نِکاس पुं० [सं.] निकाल (२) मूळ; ऊगम (३) नीकळवानुं द्वार

निकासी نِکاسی स्त्री० रवानगी; जवुं ते (२) परदेशनी निकास (३) आय; लाभ; नफो (४) खपत; उपाड

निक़ाह نِکاح पुं० [अ.] निका; लग्न. **–करना, पढ़ाना, बाँधना**=लग्न करवुं

निखंड نِکھنڈ वि० मध्य; बरोबर वचलुं

निखट्टू نِکھٹّو वि० ठेकाणा वगरनुं; रखडेल (२) नकामुं; आळसु [नीखरावुं

निखरना نِکھرنا अ०क्रि० साफ थवुं;

निखरी نِکھری स्त्री० चोखडियात–घीनी रसोई [(२) सजावट

निखार نِکھار पुं० स्वच्छता; सफाई

निखारना نِکھارنا स०क्रि० निखारवुं; धोवुं; साफ के पवित्र करवुं

निख़ालिस نِخالِص वि०निखालस; शुद्ध

निखोट نِکھوٹ वि० खोटाई के दोष वगरनुं [इ०मां दोरा नांखवा

निगंदना نِگندنا स०क्रि० गोदडा

निगंदा نِگندہ पुं० [फा.] बखियो (२) दोरा नांखवा ते

निगराँ نِگراں वि० [फा.] निरीक्षक (२) राह जोनार

निगरानी نِگرانی स्त्री० [फा.] देखरेख; निरीक्षण [गटाप करी जवुं

निगलना نِگلنا स०क्रि० गळवुं (२)

निगह نِگہ स्त्री० जुओ 'निगाह'

निगहबान نِگہبان पुं० [फा.]देखरेख राखनार; रक्षक [भरतकाम

निगार نِگار पुं० [फा.] चित्र (२)

निगाली نِگالی स्त्री० हूकानी नेह

निगाह نِگاہ स्त्री० [फा.] नजर; दृष्टि (२) महेरबानी; कृपादृष्टि (३) ध्यान; देखरेख

निगुरा نِگُرا वि० नगरुं; गुरुमंत्र वगरनुं

निगोड़ा نِگوڑا वि० नघरोळ(२)दुष्ट

निघरघट نِگھرگھٹ वि० नहि घरनुं के नहि घाटनुं (२) निर्लज्ज. **–देना** =निर्लज्ज थई खोटी सफाई करवी

निघरा نِگھرا वि० जुओ 'निगोड़ा'

निचला نِچلا वि० नीचलुं (२) निश्चल

निचाई نِچائی स्त्री० नीचाण(२)नीचता

निचान نِچان स्त्री० नीचाण(२) ढाळ

निचिंत نِچِنت वि० निश्चिंत

निचुड़ना نِچُڑنا अ०क्रि० निचोवावुं

निचोड़ना نِچوڑنا, **निचोना** نِچونا स०क्रि० निचोववुं

निछक्का نِچھکّا पुं० एकांत

निछावर نِچھاور स्त्री० माथे उतारीने दान कराती वस्तु (२) न्योछावर करेलुं–बलिदान (कोई उपर) **–होना** = (कोईने माटे) बलिदान थवुं – मरवुं

निछोह(–ही) نِچھوہ(ی) वि० प्रेमरहित (२) निर्दय

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

निज(-जी,०का) (نِج(-جی،-کا)) वि० निज़; पोतानुं. निज करके=अवश्य; जरूर

निज़ाम نِظام पुं० [अ.] बंदोबस्त (२) निझाम

निज़्द نِزد अ० [फा.] पासे (२) सामे

निठल्ला(-ल्लू) (نِٹھلّا(-لّو)) वि० ठालुं; कामधंधा वगरनुं [ठालापणुं

निठाला نِٹھالا पुं० बेकारी; नवराश;

निडर نِڈر वि० नीडर (२) साहसिक

निढाल نِڈھال वि० ढीलुं; अशक्त (२) उत्साहरहित; मंद

निथरना نِتھرنا अ०क्रि० नीतरवुं

निथार نِتھار पुं० नितार; नीतरेलुं साफ प्रवाही के नीतरीने नीचे बेसे ते

निथारना نِتھارنا अ०क्रि०नितारवुं [करवो

निदरना نِدرنا स०क्रि० (प.) निरादर

निधड़क نِدھڑک अ० बेधडक

निधन نِدھن पुं० [सं.] अंत; मरण

निधन(-नी) (نِدھن(-نی)) वि० निर्धन

निनानवे نِنانوے वि० नव्वाणुं; ९९. —के फेर में आना या पड़ना=धननी धूनमां पडवुं [निरालुं; जुदुं; अलग

निनार(-रा) (نِنار(-را)) वि० (प.)

निपजना نِپجنا अ० क्रि० नीपजवुं; उत्पन्न थवुं [लाभ

निपजी نِپجی स्त्री० (प.) नीपज (२)

निपट نِپٹ अ० नीपट; केवळ; बिलकुल (२) खूब

निपटना نِپٹنا अ०क्रि० जुओ 'निबटना'

निपटारा نِپٹارا पुं० जुओ 'निबटाव'

निपूत(-ता) (نِپوت(-تا)) वि० अपुत्र

निफ़ाक़ نِفاق पुं० [अ.] विरोध (२) वेर (३) अणबनाव

निबकौरी نِبکوری स्त्री० लींबोळी

निबटना نِبٹنا अ०क्रि० छूटवुं (२) पूरुं थवु (३) निवेडो आववो (४) परवारवुं (जेमके शौचादि) [के निवेडो आणवो.

निबटाना نِبٹانا स० क्रि० पूरुं करवुं

निबटाव نِبٹاو, **निबटेरा**, نِبٹیرا पुं० समाप्ति (२) निवेडो; फेंसलो

निबहना نِبہنا अ०क्रि० पार पामवुं (२) नभवुं

निबाह نِباہ पुं० निभाव; गुजारो

निबाहना نِباہنا स०क्रि० 'निभाना'; नभाववुं; चलाववुं

निबेड़(-र)ना نِبیڑ(-ر)نا स०क्रि० छोडाववुं (२) निवेडो आणवो

निबेड़ा(-रा) (نِبیڑا(-را)) पुं० निवेडो; फेंसलो (२) अन्त; पार (३) मुक्ति

निबौरी(-ली) (نِبوری(-لی)) स्त्री० लींबोळी

निभना نِبھنا अ०क्रि० नभवुं

निभाना نِبھانا स०क्रि० नभाववुं

निमकौड़ी نِمکوڑی स्त्री० जुओ 'नियकौरी' [नरम; भोळुं

निमाना نِمانا वि० नीचुं; ढळतुं (२)

नियर نِیَر, **नियराना** نِیَرانا जुओ 'निअर' 'निअराना'

नियाज़ نِیاز स्त्री० [फा.] इच्छा (२) आजीजी (३) कृपा (४) भेट. —हासिल करना=मोटानी सेवामां हाजर थवुं

नियाज़-नामा نِیازنامہ पुं० [फा.] कृपापत्र (कागळमां वपराय छे)

नियामत نِیامت स्त्री०जुओ 'निआमत'

नियार نِیار पुं० सोनीनी दुकाननो पूंजो, कचरो

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नियारा نیارا वि० न्यारुं; अलग
नियारिया نیاریا पुं० धूळधोयो
निरंध نرندھ वि० भारे अंध (२) महामूर्ख
निरख़ نرخ पुं० जुओ 'निर्ख़'
निरजोस نرجوس पुं० [सं. निर्यास] निचोड (२) निर्णय [केवळ; नर्यु
निरा نرا वि० (स्त्री० –री) शुद्ध;
निराई نرائی स्त्री० नींदामण
निराना نرانا स०क्रि० नींदवुं;'निकाना'
निराला نرالا पुं० एकांत जगा (२) वि०एकांत (३) निराळुं(४)अजोड;उत्तम
निर्ख़ نرخ पुं० [फा.] भाव; दर
निर्ख़बन्दी نرخ بندی स्त्री० [फा.] भाव नक्की करवो ते
निर्भीक نربھیک वि० [सं.] नीडर
निर्मोक نرموک पुं० [सं.] सापनी कांचळी (२) चामडी [थतो माल
निर्यात نریات पुं० [सं.] निकास
निर्यातन نریاتن पुं० [सं.] बदलो; प्रतिकार [झरतो के कढातो रस (२) गुंदर
निर्यास نریاس पुं०[सं.] वनस्पतिमांथी
निर्वाचक نرواچک पुं० [सं.] चूंटनार; मताधिकारी
निर्वाचन نرواچن पुं० [सं.] चूंटणी
निर्वाचित نرواچت वि० [सं.] चूंटायेल; चूंटणीमां आवेल
निर्वाह نرواہ पुं० [सं.] निर्वाह; गुजारो (२) टकवुं–नभवुं ते; निभाव(३) पालन (४) समाप्ति
निवाज़ نواز वि० जुओ 'नवाज़'
निवाज़ना نوازنا स०क्रि० निवाजवुं; कृपा करवी
निवाज़िश نوازش स्त्री० कृपा; दया
निवाड़(–र) نواڑ(-ر) स्त्री० खाटलानी पाटी (२) कूवानुं चक्कर; 'जमवट'
निवाला نوالہ पुं० जुओ 'नवाला'
निशस्त نشست स्त्री० [फा.] बेठक
निशाख़ातिर نشاخاطر स्त्री० संतोष; निरांत
निशानची نشانچی पुं०[फा.] निशान –झंडो लई चालनार; झंडाधारी
निशान-देही نشاندہی स्त्री० [फा.] निशानी आपवी–ओळखाववुं ते
निशाना نشانہ पुं० [फा.] ताकवानुं निशान; एंधाण
निशास्ता نشاستہ पुं० [फा.] घउं पलाळी तेने वाटीने कराती एक वानी
निशीथ نشیتھ पुं० [सं.] रात
निषंग نشنگ पुं० [स.] तीरनो भाथो (२) तलवार
निसबत نسبت स्त्री० [अ.] निस्बत; संबध(२)विवाहनी वात; सगाई(३)तुलना
निसबती نسبتی वि० संबंधी
निसबती भाई نسبتی بھائی पुं० बनेवी के साळो [ब० व०] स्त्रीओ
निसवाँ نسواں स्त्री० [अ. 'निसा'नुं
निसार نثار पुं० [अ.] जुओ 'निछावर' (२) न्योछावर (३) वि० نثار निःसार
निसास نساس पुं० (प.) निसासो (वि० –सी) [निसरणी
निसे(–सै)नी نسینی(-سینی) स्त्री०
निसोत نسوت वि० (प.) शुद्ध
निस्फ़ نصف वि० [अ.] अरधुं
निहंग نہنگ वि० निःसंग; एकाकी (२) एकल; नमारमूंडु (३) पुं० [फा.]

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मगर; ग्राह. –लाड़ला वि० मावापनां लाडथी बगडेलुं (छोकरुं)
निहत्था نہتّھا वि० शस्त्रहीन(२)गरीब
निहाँ نہاں वि० [फा.] छूपुं; गुप्त
निहाई نہائی स्त्री०; निहाउ पुं० एरण
निहायत نہایت वि० [अ.]खूब; वेहद
निहारना نہارنا स०क्रि० (प) निहाळवुं
निहाल نہال वि० [फा.] न्याल; कृतकृत्य [(२) 'निहाई'
निहाली نہالی स्त्री० [फा.] गादी
निहोरना نہورنا स० क्रि० (प.)वीनववुं (२) मनाववुं (३) कृतज्ञ थवुं
निहोरा نہورا पुं० (प) उपकार (२) विनंति (३) आशरो; भरोंसो
नींद نیند स्त्री० निद्रा; ऊंघ. **–उचटना, –खुलना, –टूटना**= ऊंघ ऊडी जवी; जागवुं. **–पड़ना**= ऊंघ आववी.**–लेना**=सूवुं;ऊंघवुं [निंदवुं
नींदना نیندنا स०क्रि० नींदवुं (२)
नीक(–का) نیک(-کا), **नीको** نیکو [फा.] वि० भलुं; अच्छुं (२) सुंदर
नीके نیکے अ० ठीक रीते; बरोबर
नीकोई نیکوئی स्त्री० [फा.] भलाई (२) सुंदरता
नीचा نیچا वि० (स्त्री० –ची) नीचुं. **–खाना**=नीचुं जोवुं–नीचुं पडवुं; हारवुं; शरमावुं. **–दिखाना**=नीचुं नमाववुं; हराववुं; मानभंग करवुं; नीचुं जोवडाववुं. **–देखना**=जुओ 'नीचा खाना'
नीचा ऊंचा نیچا اونچا वि० ऊंचुं-नीचुं (२) साफनरसुं (३) सुखदुःख (४) लीलीसूकी
नीज़ نیز अ० [फा.]उपरांतमां,पण;वळी
नीबू نیبو पुं० लींबु [कंजूस
नीबू-निचोड़ نیبو نچوڑ वि० भारे
नीम نیم पुं० लीमडो (२) वि० [फा.] अडधुं [मृतप्राय
नीम-जाँ نیم جاں वि० [फा.] अधमूउं;
नीम-रोज़ نیم روز पुं० [फा.] बपोर
नीमास्तीन نیم آستین स्त्री० नीचे पहेरवानुं अर्धी बांयनुं एक कुरतुं के बंडी
नीयत نیت स्त्री० [अ] नैयत; भावना; दानत [तुत्थ] मोरथूथुं
नीला-थोथा نیلا تھوتھا पुं० [सं. नील-
नीलाम نیلام पुं० लिलाम [कमळ
नीलोफ़र نیلوفر पुं० [फा.] नीलोत्पल;
नीवँ نیوں, **नीव** نیو स्त्री० पायो. **–जमाना, डालना या देना**=पायो नांखवो [नुक्तो
नुक़ता نقطہ पुं० [अ.] टपकुं; बिंदु;
नुकता نکتہ पुं० [अ.] सूक्ष्म वात (२) दोष (३) रहस्य [दोष शोधनार
नुकताचीं نکتہ چیں वि० नुक्तेचीन;
नुकताचीनी نکتہ چینی स्त्री० [फा.] नुक्तेचीनी [घोडानो सफेद रंग
नुक़रा نقرہ पुं० [अ.] चांदी (२)
नुक़ल نقل पुं० जुओ 'नुक़्ल'
नुक़सान نقصان पुं० [अ.] नुकसान; कमी; खोट; घट. **–भरना**=नुकसान भरी आपवुं [अणीदार (२) सुंदर
नुकीला نکیلا वि० नोकदार;
नुक्कड़ نکڑ पुं० अणी (२) खूणो नीकळेलो होय ते; ढेको
नुक़्ल نقل पुं० [अ.] एक जातनी मीठाई (२) नशा पर खावानुं ते(३)नास्तो

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नुक़्स نقص पुं० [अ.] दोष; ऊणप
नुचना نچنا अ०क्रि० ऊखडवुं (२) उझरडावुं
नुजूम نجوم पुं०[अ.] नझ्म; ज्योतिष
नुजूमी نجومی पुं०[अ.] नजूमी; जोशी
नुतफ़ा نطفہ, नुत्फ़ा نطفہ पुं० [अ.] वीर्य (२) ओलाद
नुनख(–खा)रा نُنکھ(-کھا)را वि० मीठावाळुं; 'नमकीन' [करवी
नुनना ننا सं०क्रि० लणवुं; कापणी
नुमा نما वि० [फा.] 'देखातुं', 'दर्शक' के 'समान' अर्थमां समासमां. उदा० '.खुश-नुमा'
नुमाइन्दा نمائندہ पुं० [फा.] प्रतिनिधि. (नाम –न्दगी स्त्री०)
नुमाइश نمائش स्त्री० [फा.] प्रदर्शन (२) सजावट; ठाठमाठ [देखाडा पूरतुं
नुमाइशी نمائشی वि० [फा.]
नुमाई نمائی स्त्री० [फा.] देखाडवुं ते
नुमायाँ نمایاں वि० [फा.] जाहेर; प्रत्यक्ष
नुसख़ा نسخہ पुं० [अ.] नुसखो. –बाँधना = नुस्ख़ा प्रमाणे दवा आपवी
नून نون पुं० लूण; मीठुं; –तेल = मीठुं मरचुं वगेरे घरनो सामान
नूरका तड़का نورکا تڑکا पुं० प्रातःकाळ [चमकदार (२) सुंदर
नूरानी نورانی वि० [अ.] नूरवाळुं;
नूह نوح पुं० [अ.] एक पेगंवर; 'Noah' ['निआमत'
नेअमत نعمت स्त्री० [अ.] जुओ
नेइँ(-ई) (نیئں(-ئی स्त्री० 'नीव', पायो

नेक نیک वि० [फा.] नेक; भलुं; शिष्ट (२) अ० थोडुं; जरा
नेकचलन نیک چلن वि० सदाचारी (नाम,–नी) [सुशील; चारित्रवान
नेकनिहाद نیک نہاد वि० [फा.]
नेकनीयत نیک نیت [फा.] वि० नेक नैयतवाळुं; उच्चाशयी
नेकबख़्त نیک بخت वि० [फा.] नसीबदार (२) सुशील
नेग نیگ पुं० लग्न के उत्सवने अंगे संबन्धीओ तथा नोकरोने अपातुं दापुं
नेगचार نیگچار, नेगजोग نیگجوگ पुं० 'नेग'नो रिवाज
नेगी نیگی पुं० 'नेग'नुं हकदार
नेगीजोगी نیگی جوگی पुं० 'नेगी'; वसवायां [नेजो; भालो
नेज़ा نیزہ [फा.], नेजाल نیجال पुं०
नेज़ा बरदार نیزہ بردار [फा.] भाला-वाळो के राजानो निशानची
नेत نیت पुं० निरधार; ठराव (२) संकल्प (३) स्त्री० नैयत [शाक–गलकुं
नेनुआ(–वा) (نینوآ(-وا पुं० एक
नेफ़ा نیفہ पुं० [फा.] लेंघो इ०नो नेफो–नाडुं परोववानो [धर्मक्रिया (वि०, –मी)
नेम نیم पुं० नियम (२) रिवाज (३)
नेमधरम نیم دھرم पुं० पूजापाठ इ०
नेरा نیرا, नेरे نیرے अ० नेरुं; पासे; 'नियर'
नेवज نیوج पुं० नैवेद्य; भोग [नोतरुं
नेवत(–ता) (نیوت(-تا पुं० 'न्योता';
नेवतना نیوتنا स० क्रि० नोतरवुं
नेवर نیور पुं० नूपुर (२) वि० खराब; बूरुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नेवला نیولا पुं० नोळियो
नेवाज نیواج वि० जुओ 'निवाज'
नेश نیش पुं० [फा.] नोक; अणी(२) कांटो (३) डंख
नेशकर نیشکر पुं० [फा.] शेरडी
नेस्त نیست वि० [फा.] अस्तित्व वगरनुं. –**नाबूद** वि० नष्टभ्रष्ट; खेदानमेदान
नेस्ती نیستی स्त्री० [फा.] न होवुं ते; अभाव (२) आळस (३) नाश
नै نے स्त्री० [फा.] वांसनी नळी के वांसळी (२) हूकानी नेह (३) (प.) नदी (४) नीति; नय
नैचा نیچا पुं० [फा.] नेचो; हूकानो मेर
नैन نین पुं० (प.) नयन [निनसूक कपडुं
नैनसुक(–ख) نین سکھ (-کھ) पुं०
नैनू نینو पुं० 'नयनू'; माखण
नैयर نیر पुं० [अ.] खूब चळकतो तारो [चंद्रमा
नैयरे-असग़र نیر اصغر पुं० [अ.]
नैयरे-आज़म نیر اعظم पुं० [अ.] सूर्य
नैरंगी نیرنگی स्त्री० [फा.] चालबाजी. –**ए-ज़माना** = जमानानो पलटो; समयनो खेल, पलटो के जादु [खराब
नैसा نیسا वि० (प.) 'अनैस'; अनिष्ट;
नैहर نیہر पुं० पियर [छेडो; अणी
नोक نوک स्त्री० [फा.] नोख;
नोक-झोंक نوک جھونک स्त्री० ठाठमाठ; सजावट (२) व्यंग; कटाक्ष (३) छेडछाड
नोच نوچ स्त्री० छीनवी के उखाडी या खेंची के झूंटवी लेवुं ते
नोच-खसोट نوچ کھسوٹ स्त्री० छीनवी के झूंटवी लेवुं ते; लूंट
नोचना نوچنا स०क्रि० उखाडी नांखवुं (२) ऊझरडवुं (३) झूंटवी लेवुं
नोन نون पुं० लूण; 'नून'
नोना نونا पुं० लूणो (२) वि० खारुं (३) सुंदर [मीठुं बनावनार
नोनिया نونیا पुं० खारी माटीमांथी
नौ نو वि० नव; ९ (२) नवुं (३) स्त्री० [अ.] रीत; प्रकार. –**दो ग्यारह होना** = अगियारा गणी जवुं [नोकर
नौकर نوکر पुं० [फा.] (स्त्री० –रानी)
नौकरीपेशा نوکری پیشہ पुं० [फा.] नोकरियात माणस
नौज نوج अ० 'न करे नारायण'–ए अर्थमां वपराय छे [पुं० 'न्योता'
नौता نوتا वि० नवुं; नौतम (२)
नौना نونا अ०क्रि० 'नवना'; नमवुं
नौ-निहाल نونہال पुं० [फा.] नवो ऊगतो छोड (२) नवजुवान
नौबत نوبت स्त्री० [फा.] नोबत (२) वारी; प्रसंग (३) दशा. –**आना** = दशा आववी. –**झड़ना** = नोबत वागवी. –**बजना** = आनंदउत्सव थवो (२) प्रताप के दोरनो डंको वागवो
नौरोज़ نوروز पुं० [फा.] नवरोज; पारसी बेसतुं वर्ष (२) तहेवार [कीमती
नौलखा نولکھا पुं० नवलख; खूब
नौशा نوشہ पुं० [फा.] नौशाह; वरराजा
नौसत نوست पुं० जुओ 'नवसप्त'
नौसादर نوسادر पुं० [फा. नौशादर] नवसार
नौसिख (–खिया, –खुआ) نوسکھ (-کھیا، -کھوآ) वि० शिखाउ; काचुं; नवुंसवुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

न्यारिया نیاریا पुं० जुओ 'नियारिया'
न्याव نیاو पुं० न्यायी वात (२) न्याय
न्योतना نیوتنا स० क्रि० नोतरवुं
न्योतहरी نیوتہری पुं० नोतरे आवेल
न्योता نیوتا पुं० नोतरुं
न्योला نیولا पुं० 'नेवला'; नोळियो
न्योली نیولی स्त्री० हठयोगनी नौलीनी क्रिया

प

पंख پنکھ पुं० पांख. –जमना = वहेकवुं; वंठवुं. –लगना = पांखो आववी; पक्षी जेम वेगवान थवुं
पँखुड़ा پنکھڑا पुं० खभा ने हाथनो सांधो; पांगोठुं (?) [पांखडी
पँखुड़ी پنکھڑی स्त्री० फूलनी
पंग پنگ, पंगा پنگا वि० पंगु; लंगडुं (२) अपंग
पंचकी दुहाई پنچکی دہائی सौने अन्याय सामे के मदद माटे पोकार
पंचकी भीख پنچکی بھیکھ सौना आशीर्वाद
पँचमेल پنچمیل वि० पांच के अनेक वस्तुओना मेळवाळुं; सेळभेळ [पचरंगी
पँचरंग,–गा پنچرنگ،-گا वि०
पंछी پنچھی पुं० पंखी; पक्षी
पंज پنج वि० [फा.] पांच
पंजा پنجا पुं० पांचनो समूह (२) پنجہ [फा.] हाथनो पंजो. –करना, –लड़ाना = हाथना पंजानी आंगळीओ मिलावीने जोर अजमाववुं. पंजे झाड़कर पीछे पड़ना या चिमटना = केड बांधीने लागवुं
पंजारा پنجارا पुं० पींजारो [पंचाजीरी
पँजीरी پنجیری स्त्री० पंजरी;
पंजेरा پنجیرا पुं० वासण सांधनारो
पँडवा پنڈوا पुं० पाडो (बच्चुं)
पंडा پنڈا पुं० तीर्थनो पूजारी के ब्राह्मण
पंडाल پنڈال पुं० मंडप
पंडिताइन پنڈتائن, पंडितानी پنڈتانی स्त्री० पंडिताणी
पंडिताऊ پنڈتاؤ वि० पंडितना जेवुं; पंडितियुं [(स्त्री०, –की)
पंडुक پنڈوک पुं० होलो पक्षी
पंडुर پنڈور पुं० पाणीनुं परडवुं; डेंडवुं
पंद پند स्त्री० [फा.] नसियत; उपदेश
पँवाड़ा پنواڑا पुं० [सं. प्रवाद] पवाडो
पंसारी پنساری पुं० मसालानो वेपारी; गांधी [पांसळी; 'पसली'
पँसुरी,–ली پنسری،-لی स्त्री०
पंसेरी پنسیری स्त्री० पांचशेरी
पकड़-धकड़ پکڑ دھکڑ स्त्री० धरपकड
पकना پکنا अ० क्रि० पाकवुं (२) सीझवुं
पकाई پکائی स्त्री० पाकवुं ते के पकाववानी मजूरी [वडा जेवी वानी
पकौड़ा پکوڑا पुं० (स्त्री० –ड़ी) पकोडी;
पक्का پکا वि० पाकुं; पाकेलुं (२) पक्कुं (३) स्थिर; टकाउ; –खाना, पक्की रसोई = घीमां करेली रसोई
पखड़ी پکھڑی स्त्री० पांखडी; 'पँखुड़ी'
पखवाड़ा,–रा پکھواڑا،-را पुं० पखवाडियुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पखान پکھان पुं० (प.) पाषाण
पखाना پکھانا पुं० 'पाखाना' जुओ (२) (प.) उपाख्यान; कथा
पखारना پکھارنا अ० क्रि० पखाळवुं
पखावज پکھاوج स्त्री० पखवाज;पखाज
पखेरू پکھیرو पुं० पंखेरु; पक्षी
पगड़ी پگڑی स्त्री० पाघडी. –**उतारना**= वेइज्जत करवी (२) ठगवुं (**किसीके साथ**) **पगड़ी बदलना**= मैत्री करवी
पगना پگنا अ०क्रि० तरबोळ-रसबस थवुं
पगरा پگرا पुं० पग; डगलुं (२) (प.) प्रभात
पगला پگلا वि० पागल
पगहा پگہا पुं० [सं. प्रग्रह] जुओ 'पघा'
पगा پگا पुं० दुपट्टो (२) पाग; पागडी (३) 'पघा' जुओ
पगार پگار पुं० चार तरफनी हद-दीवाल (प.) (२) पग नीचेनी धूळ के कचरायेलुं ते (३) पार कराय एवुं जळाशय के नदी
पगाह پگاہ स्त्री० [फा.] सूरज नीकळवानो समय; सवार
पगुराना پگرانا अ०क्रि० वागोळवुं (२) हजम करवुं
पघा پگھا पुं० ढोर बांधवानुं दोरडुं
पच پچ स्त्री० हठ; आग्रह
पचड़ा پچڑا पुं० झंझट; बखेडो
पच मरना پچ مرنا =काम करी करीने थाकी जवुं [सामग्री
पचरंग پچرنگ पुं० चोक पूरवानी
पचरंगा پچرنگا वि० पचरंगी (२) पुं० पूरेलो चोक
पचहरा پچہرا वि० पांच-वेवडुं
पचासा پچاسا पुं० पचास नंगनो समूह
पचोतर सो پچوتر سو पुं० एकसो पांच
पच्चड़(–र) پچڑ(ر) स्त्री० साल के सांधो इ० कांई सखत करवा मराती फांस
पच्ची پچی स्त्री० 'पच्चर'; फाचर (२) जडवानी वस्तु [काम
पच्चीकारी پچی کاری स्त्री० जडवानुं
पछड़ना پچھڑنا अ०क्रि० पछडावुं; पाछा पडवुं
पछताना پچھتانا अ०क्रि० पस्तावुं
पछतावा پچھتاوا पुं० पस्तावो
पछना پچھنا पुं० चीरवा फाडवानुं अस्त्र
पछवाँ پچھواں वि० पश्चिम बाजुनुं; पश्चिमी [तरफनो देश
पछाँह پچھانہہ पुं० पश्चिम दिशा
पछाँहिया پچھانہیا वि० पश्चिमनुं; पाश्चात्य [चादर
पछेवड़ा پچھیوڑا पुं० पछेडो; मोटी
पछोड़ना پچھوڑنا स०क्रि० ऊपणवुं; झाटकवुं [प्रजाळवुं; बाळवुं
पजारना پجارنا स०क्रि० (प.)
पज़ावा پژاوہ पुं० [फा.] ईंटनो भठ्ठो
पज़ीर پذیر वि० [फा.] पसंद, अनुकूल कबूल; माननार–ए अर्थमां (समासमां). दा. त. **दिल-पज़ीर**=मन पसंद. **इस्लाह-पज़ीर**=सुधाराने लायक
पझ़मुरदा پژمردہ वि० [फा.] करमायेलुं
पट پٹ पुं० पट; वस्त्र (२) कमाड (३) पडदो. –**उघड़ना, खुलना**=देवना दरवाजा ऊघडवा. –**पड़ना**=धीमुं पडवुं; न चालवुं
पटकना پٹکنا स० क्रि० पटकवुं (२) अ०क्रि० फट दईने फाटवुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पटकनी(-निया), (پٹکنی(-نیا) पटकान پٹکان स्त्री० पटकवुं ते; पटक

पटका پٹکا पुं० कमरे बांधवानो फटको के खेस

पटतर پٹتر पुं० समानता (२) उपमा

पटतारना پٹتارنا स०क्रि० सपाट-सरखुं करवुं

पटना پٹنا अ० क्रि० सरखुं–एकसमान थवुं (२) बेने बनतुं आववुं के सहमत थवुं (३) चूकते थवुं

पटपर پٹپر वि० सपाट; सरखुं

पटबीजना پٹبیجنا पुं० आगियो

पटरा پٹرا पुं० चोखंडुं घडेलुं पाटियुं. –कर देना=मारी झूडी सपाट करी देवुं (२) खलास करी देवुं

पटरी پٹری स्त्री० पाटियुं (२) पगथी; फूटपाथ (३) लखवानुं पाटियुं. –जमना या बैठना=बेनुं पाटियुं बरोबर गोठवुं; मन मळवुं

पटवा پٹوا पुं० (स्त्री० पटइन) पटवो

पटवारी پٹواری पुं० तलाटी (नाम, पटवारगरी)

पटसन پٹسن पुं० शण

पटाना پٹانا स०क्रि० पिटावी करी बरोबर करावavुं (२) चूकते करवुं (३)अ० क्रि० शांत बेसवुं [(जुओ 'पाटना')

पटाव پٹاو पुं० 'पाटना'–ए क्रिया

पटिया پٹیا स्त्री० पथ्थरनो चोखंडो टुकडो (२) पाटी; स्लेट

पटीलना پٹیلنا स०क्रि० पटाववुं; समजावी लेवुं (२) पूरुं करवुं

पटुवा پٹوا पुं०'पटसन';शण [पटाबाज

पटेबाज़ پٹے باز, पटैत پٹیت पुं० पटे(–टै)ला پٹے(-ٹی)لا पुं० समार; 'हेंगा' (२) कुस्तीनो एक दाव

पटैला پٹیلا पुं० जुओ 'पटेला' (२) कमाडनी भूंगळ

पट्टी پٹّی स्त्री० पाटी; स्लेट (२) पाठ; बोध (३) खाटलानी ईस (४) पट्टी (कपडा कागळ इ०नी) (५) पंक्ति; हार (६) माथानां पटियां (७) 'पत्ती'; भाग

पट्टीदार پٹّی دار पुं० भागियो

पट्टू پٹّو पुं० एक गरम जाडुं कपडुं

पट्ठा پٹّھا पुं० जुवान (२) पठ्ठो–लठ्ठ माणस (३) कूलो (४) स्नायु

पठाना پٹھانا स० क्रि०पाठववुं;मोकलवुं

पठानी پٹھانی स्त्री० पठाण स्त्री (२) पठाणपणुं (३) वि० पठाणने लगतुं

पठिया پٹھیا स्त्री०['पठ्ठा'नुं स्त्री०] पठ्ठी; जुवान स्त्री [जुओ 'परछत्ती'

पड़छती(–त्ती) (پڑچھتی(-تّی) स्त्री०

पड़त پڑت स्त्री०, पड़ता پڑتا पुं० पडतर किंमत [क्रि० तपास करवी

पड़ताल پڑتال स्त्री० तपास. –ना स०

पड़ती پڑتی स्त्री० पडतर जमीन–उठना=पडतरनी खेती थवी.–छोड़ना =पडतर छोडवी [=पडया रहेवुं

पड़ना پڑنا अ०क्रि० पडवुं. पड़ा होना

पड़पोता پڑپوتا पुं० प्रपौत्र

पड़रा(–वा) (پڑرا(-وا) पुं० पाडुं (नर)

पड़री پڑری स्त्री० 'पड़िया'; पाडी

पड़वा پڑوا पुं० जुओ 'पड़रा' (२) स्त्री० पडवो

पड़िया پڑیا स्त्री० पाडी; 'पड़वा'नुं स्त्री०

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पड़ि(-रि)वा پڑ(-ر)وا स्त्री० पडवो; 'पड़वा' [पडोशी थवुं

पड़ोस پڑوس पुं० पडोश. **–करना =**

पड़ोसी پڑوسی पुं० (स्त्री० **–सिन**) पडोशी [पढवुं ते (२) जादुमंत्र

पढ़ं(–ढ)त پڑھنت(-ڈھ)ت स्त्री०

पढ़ना پڑھنا स० क्रि० भणवुं (२) वांचवुं (३) गोखवुं [भणाववानी पद्धति

पढ़ाई پڑھائی स्त्री० भणतर (२)

पढ़ाना پڑھانا स० क्रि० भणाववुं (२) शीखववुं; समजाववुं (३) पक्षीने पढाववुं

पढ़ा–लिखा پڑھالکھا वि० भणेलुं; शिक्षित

पतंगा پتنگا पुं० पतंग (२) पतंगियुं

पत پت स्त्री० पत; आबरू; इज्जत. **–उतारना, –लेना** = लाज लेवी

पतझड़ پتجھڑ, **पतझाड़(र)** پتجھاڑ(-ر) स्त्री० पानखर ऋतु

पत-पानी پت پانی स्त्री० पत; प्रतिष्ठा; लाज

पतरी پتری स्त्री० पतराळुं

पतला پتلا वि० पातळुं. **–पड़ना** = दुर्दशामां होवुं. **–हाल** = दुर्दशा

पतलून پتلون पुं० पाटलून [सुकान

पतवार(–री) پتوار(-ری) स्त्री०

पता پتا पुं० पत्तो (२) सरनामुं. **पतेकी बात** = रहस्य खोलती वात. **–निशान** = नामनिशान

पताई پتائی स्त्री० खरेलां पांदडांनो ढग

पतिआ(–या)ना پتیا(-یا)نا स० क्रि० पतियार करवो; पती जवुं

पतिआर پتیار, **पतियारा** پتیارا पुं० पतियार; विश्वास

पतीला پتیلا पुं० [फा.] एक वासण; तपेलुं [हांडी

पतीली پتیلی स्त्री० नानो 'पतीला';

पतुरिया پتریا स्त्री० 'पातुर'; वेश्या

पतोखा پتوکھا पुं० पडियो

पतोह,–हू پتوہ،-ہو स्त्री० पुत्रवधू

पत्तर پتّر पुं० पतरुं (२) 'पत्तल' जुओ

पत्तल پتّل स्त्री० पतराळुं (२) पतराळी

पत्ता پتّا पुं० पान; पांदडुं (२) पत्तुं. **–हो जाना** = छू थई जवुं [(३) भाग

पत्ती پتّی स्त्री० नानु पान (२) पांखडी

पत्तीदार پتّی دار पुं० हिस्सेदार

पत्थर پتھر पुं० पथ्थर. **–की लकीर** = स्थिर; स्थायी. **–पर दूब जमना** = असंभव काम बनवुं. **–पड़ना** = नष्टभ्रष्ट थई जवुं. **–पानी** = तोफानी समय

पथरना پتھرنا स० क्रि० पथ्थर पर घसी धार काढवी; पथरी पर चडाववुं

पथराना پتھرانا अ० क्रि० पथ्थर जेवुं (कठण के स्तब्ध) थई जवुं

पथरी پتھری स्त्री० पथ्थरियुं (२) पथरीनो रोग के धार काढवानी पथरी

पथरीला پتھریلا वि० (स्त्री० **–ली**) पथ्थरवाळुं

पदार پدار पुं० [सं.] पगरज

पन پن (प्रत्यय) पणुं. उदा. लडकपन

पनकपड़ा پن کپڑا पुं० वाग्या पर बांधवानुं भीनुं कपडुं [घाट

पनघट پن گھٹ पुं० पणघट; पाणीनो

पनच پنچ स्त्री० पणछ [चालती चक्की

पनचक्की پن چکّی स्त्री० पाणीथी

पनडुब्बा پن ڈبّا पुं० मरजीवो (२) पाणीमां डूबी माछली पकडनार पक्षी

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पनडुब्बी پن ڈبی स्त्री० 'सब-मेरीन'
पनपना پنپنا अ० क्रि० पाणी मळतां फरी लीलुं थवुं (२) फरी साजुं थवुं
पनवाड़ी پنواڑی पुं०पानवाळो; तंबोळी
पनवारा پنوارا पुं० जुओ 'पत्तल'
पनस پنس पुं० [सं.] फणस
पनसारी پنساری पुं० जुओ 'पंसारी'
पनसाल پنسال स्त्री० पाणीनी परब
पनहरा پنہرا पुं० पाणियारो [भेद
पनहा پنہا पुं० कपडानो पनो (२) मर्म;
पनहाना پنہانا स० क्रि० (आंचळने) दूध दोहवा माटे शरूमां पंपाळवो
पनहारा پنہارا पुं० (स्त्री० –रन,–रिन, –री) जुओ 'पनहरा'
पना پنا पुं० पनुं; एक पेय
पनाला پنالا पुं० जुओ 'परनाला'
पनाह پناہ स्त्री०[फा.] रक्षा (२) शरण
पन्ना پنّا पुं० एक जातनो हीरो
पन्नी پنّی स्त्री० पित्तळ के कलाईनो वरख जे वस्तुनी उपर शोभा माटे चोटाडाय छे
पपड़ा پپڑا पुं० पोपडो (स्त्री० –ड़ी)
पपीता پپیتا पुं० पपैयो के पपैयुं
पपीहा پپیہا पुं० पपैयो; चातक
पपोटा پپوٹا पुं० पोपचुं
पबारना پبارنا स० क्रि० (प.) फेंकवुं
पयान پیان पुं० प्रयाण
पयाम پیام पुं० [फा.] पेगाम; संदेश
पयार,–ल پیار،-ل पुं० पराळ
पर پر पुं० [फा.] पींछुं के पांख (२) अ० पछी (३) परंतु; पण (४) [सं.] पारकुं (५) उत्तम; परम
परकार پرکار पुं० [फा.] कंपास
परकाला پرکالا पुं० सीडी; जीनो (२) [फा.] پرکالہ टुकडो (३) चिनगारी
परकोटा پرکوٹا पुं० कोट; किल्लो
परगना پرگنہ पुं० [फा.] परगणुं; अमुक गामडांनो भाग
परचना پرچنا अ०क्रि० परिचय थवो; हळी जवुं (२) टेव पडवी
परचा پرچا पुं० परिचय (२) پرچہ [फा.] कागळनो कक्डो (३) पत्र (४) प्रश्नपत्र
परचाना پرچانا स० क्रि० परिचय करवो; हळतुं करवुं (२) टेव पाडवी
परचून پرچون पुं० सीधुंसामग्री
परचूनी پرچونی पुं० मोदी
परछत्ती پرچھتّی स्त्री० अभराई (२) दीवाल जोडेनुं एकढाळियुं–छापरुं
परछन پرچھن स्त्री० वरने पोंकवानी क्रिया; पोंकणुं
परछना پرچھنا स० क्रि० पोंकवुं
परछाईं پرچھائیں स्त्री० पडछायो
परजाता پرجاتا पुं० पारिजातक
परत پرت स्त्री० थर (२) गडी [पटो
परतला پرتلا पुं०तलवारनो के चपरासनो
परती پرتی स्त्री० जुओ 'पड़ती'
परतौ پرتو पुं० [फा.] प्रकाशनुं किरण (२) पडछायो
परथन پرتھن पुं० जुओ 'पलेथन'
परदा پردہ पुं० [फा.] पडदो
परदादा پردادا पुं० दादानो बाप
परनाना پرنانا पुं० नानानो बाप
परनाला پرنالا पुं० मोरी; 'पनाला'
परपराना پرپرانا अ० क्रि० (जीभ पर) चचरवुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

परपोता پرپوتا पुं० जुओ 'पड़पोता'
परबाल پربال पुं० आंखनी पांपणनो रोग (२) प्रवाल [एक चवाणुं
परमल پرمل पुं० जुआर घउंना दाणानुं
परला پرلا वि० (स्त्री०-ली) ते तरफनुं. **परले दरजे या सिरेका**=हद पारनुं; खूब
परवर پَرْوَر वि० [फा.] (समासमां अंते) पालक [पळायेलुं
परवरदा پَرْوَرْدَہ वि० [फा.] पालित;
परवरिश پَرْوَرِش स्त्री० [फा.] पालनपोषण; परवरश
परवल پَروَل पुं० परवळनुं शाक के वेलो
परवस्ती پروستی स्त्री० परवशी; पालनपोषण [परवा
परवा پَروا स्त्री० पडवो (२) [फा.]
परवान پَروان पुं० सढनो दांडो (२) (प.) प्रमाण. **–चढ़ना**=मोटुं–उंमर लायक थवुं (२) सफळ थवुं
परवाना پَرْوانہ पुं० [फा.] परवानो (२) पतंगियुं [पीरसवुं
परसना پرسنا स० क्रि० स्पर्शवुं (२)
परसा پرسا पुं० जुओ 'परोसा'
परसाल پرسال अ० गये के आवते वर्ष
परसों پرسوں अ० परम दिवसे
परस्त پرست वि० [फा.] पूजक (समासने अंते उदा. बुतपरस्त) [उपासना
परस्तिश پرستِش स्त्री० [फा.] पूजा;
परहुमा پرہما पुं० [फा.] कलगी
परहेज़ پرہیز पुं० [फा.] परेज; करी (२) संयम; बूरा कर्मथी दूर रहेवुं ते. **–करना –रखना**=परेज राखवी
परहेज़गार پرہیزگار वि० [फा.] 'परहेज़'वाळुं–परेज राखनार (२) संयमी

पराँठा پرانٹھا पुं० 'परौठा'; चोपडुं
परागंदा پراگندہ वि० [फा.] विखरायेलुं (२) बेहाल [घाटनी कथरोट
परात پرات स्त्री० पराज; अमुक
पराना پرانا अ०क्रि० पलायन करवुं
पराया پرایا, **परावा** پراوا वि० परायुं (स्त्री० –ई)
परिंदा پرندہ पुं० [फा.] परिंदुं; पक्षी
परिकरमा پرکرما, **परिक्रमा** پرکرما स्त्री० परकंमा [आच्छादन
परिच्छद پرچھد पुं० [सं.] ढांकण;
परिधन پردھن पुं० (प.) परिधान (धोतियुं वगेरे नीचे पहेरवानुं कपडुं)
परिभाषा پربھاشا स्त्री० [सं.] स्पष्ट कथन (२) लक्षण; व्याख्या (३) परिभाषा [अस्पृश्य जात
परिया پریا पुं० दक्षिणनी एक
परिवा پروا स्त्री० प्रतिपदा; पडवो; 'पड़िवा' [सुंदर
परीज़ाद پری زاد वि० [फा.] अति
परे پرے अ० पेले पार; पार (२) बाद; पछी (३) बहार; पर; अतीत
परेई پریئی स्त्री० मादा पारेवुं
परेखना پریکھنا स० क्रि० (प.) परीक्षवुं (२) राह जोवी [के फाळको
परेता پریتا पुं० दोरो लपेटवानी फरकडी
परेवा پریوا पुं० पारेवुं
परेशान پریشان वि० [फा.] हेरान; दुःखी; व्याकुल. (नाम –नी स्त्री०)
परों پروں अ० जुओ 'परसों'
परोल پرول पुं० [इं.] पेरोल; केद के पहेरामांथी छूट
परोसना پروسنا स० क्रि० पीरसवुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

परोसा پروسا पुं० एक जणनुं भाणुं—पिरसण

परोहा پروہا पुं० कोस; 'चड़स'

पर्वरिश پرورش स्त्री० जुओ 'परवरिश'

पलक پلک स्त्री० [फा.] पलक; क्षण (२) पोपचुं. **–बिछाना** = प्रेमथी स्वागत करवुं. **–मारना** = पोपचुं पटपटाववुं. **–लगना** = पलकवुं (२) ऊंघ आववी

पलटनिया پلٹنیا पुं० पलटणनो सिपाई

पलटे پلٹے अ० बदले; अवेजमां [–पालडुं

पलड़ा(–रा) پلڑا(-را) पुं० त्राजवानुं पल्लुं

पलथी پلتھی स्त्री० 'पालथी'; पलांठी

पलना پلنا अ०क्रि० पालन थवुं; पलवावुं (२) हृष्टपुष्ट थवुं

पलरा پلرا पुं० जुओ 'पलड़ा'

पलस्तर پلستر पुं० प्लास्टर. **–ढीला होना, –बिगड़ना** = बहु हेरान थवुं

पला پلا पुं० पळ (२) पल्लुं

पलाना پلانا अ० क्रि० (२) स० क्रि० पलायन करवुं के कराववुं

पली پلی स्त्री० पळी

पलीता پلیتا पुं० [फा.] तावीज मंतरेलो कागळ लपेटीने करातुं मादळियुं (२) पलीतो

पलीद پلید वि० [फा.] गंदुं (२) नापाक (३) पुं० भूत; पलीत

पलेट پلیٹ स्त्री० प्लेट; टांको. **–डालना** = प्लेट मारवो–भरवो

पले(–लो)थन پلے(-لو)تھن पुं० अटामण **—निकलना** = खूब मार खावो के हेरान थवुं; आटो नीकळवो

पलोटना پلوٹنا स०क्रि० [सं. प्रलोठन] पग दाबवा (२) अ०क्रि० कष्टथी तडफडवुं

पलोथन پلوتھن पुं० जुओ 'पलेथन'

पल्ला پلّا अ० दूर (२) पुं० पल्लो; छेडुं (३) त्राजवानुं पल्लुं (४) कमाड (५) त्रण मण (६) پلّہ [फा.] पल्लो; पालव (७) वि० जुओ 'परला' **–छूटना** = छुटकारो मळवो. **–पसारना** = पालव–खोळो पाथरवो; मागवुं. **पल्ले पड़ना** = मळवुं. **पल्ले बाँधना** = जवाबदारी सोंपवी

पल्लेदार پلّےدار पुं० अनाज तोलनार के ते वही जनार

पवनी پونی स्त्री० वसवायां

पवाना پوانا स०क्रि० 'पाना'नुं प्रेरक

पशेमान پشیمان वि० [फा.] (नाम, –नी) पस्तायेलुं (२) लज्जित

पश्म پشم स्त्री० [फा.] पशम

पश्मीना پشمینہ पुं० [फा.] पशमीनो

पषार(–ल)ना پسار(-ل)نا स०क्रि० (प.) पखाळवुं; धोवुं

पसंग–गा,–घा پسنگ،-گا،-گھا पुं० 'पासंग'; धडो (२) वि० जराक

पस پس अ० [फा.] पछी (२) अंते (३) तेथी

पस-अंदाज़ پس انداز पुं० [फा.] संकट के घडपण माटेनो धनसंग्रह

पसख़ुरदा پس خوردہ पुं० [फा.] एठवाड

पस-पा پسپا वि० [फा.] पाछुं हठनार

पसर پسر पुं० ढोरनुं पसर (२) अर्धो पोश–पसलो

पसरहट्टा پسرہٹّا पुं० हाट; बजार

पसली پسلی स्त्री० पांसळी. **–फड़कना** = मनमां जोश आववुं; उत्साह होवो

पसाउ پساؤ पुं० (प.) प्रसाद; कृपा

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पसाना پسانا सं०क्रि० ओसाववुं
पसारी پساری पु० जुओ 'पंसारी'
पसाव(०न) (٠ن)پساو' पुं० ओसामण
पसिंजर پسنجر पुं० पेसेन्जर (उतारु के तेवी गाडी)
पसीजना پسیجنا अ०क्रि० झरवुं (२) पीगळवुं [दोराथी सीववुं
पसूजना پسوجنا सं०क्रि० सीधा
पसेरी پسیری स्त्री० पांचशेरी
पसेउ,–व ,-و' پسےا पुं० पसीनो; परसेवो
पसोपेश پس و پیش पुं० [फा. पस-व-पेश] आघापाछी; दुविधा; आनाकानी (२) लाभालाभ
पस्त پست वि० [फा.] नीचुं; नीचाणवाळुं (२) थाकेलुं (३) परास्त (४) नीच कोटिनुं
पस्त-हिंमत پست ہمت वि० [[फा.] भीरु; डरपोक
पस्ती پستی स्त्री० [फा.] नीचाण (२) नीचता (३) भीरुता
पहँ پہں अ० (प.) पासे; नजीक
पहँसुल پہنسل स्त्री० दातरडा जेवी पाटिये जडेली शाक कापवानी बनावट
पहचान پہچان स्त्री० पिछान; ओळख
पहचानना پہچاننا सं०क्रि० पिछानवुं; ओळखवुं
पहन پہن पुं० (प.) पहाणो; पथ्थर (२) [फा.] पानो; प्रेमथी माने दूध छूटवुं ते
पहनना پہننا सं०क्रि० पहेरवुं
पहनाव(–वा) (ا-)پہناو' पुं० पहेरवेश
पहर پہر पुं० प्रहर; पहोर
पहरना پہرنا सं०क्रि० पहेरवुं
पहरा پہرا पुं० पहेरो
पहरावनी پہراونی स्त्री० पोशाकनी भेट
पहरी پہری पुं० पहेरेदार
पहल پہل पुं० पहेल; बाजू; पासुं (२) पहेल; प्रारंभ
पहलवान پہلوان पुं० [फा] पहेलवान
पहला پہلا वि० पहेलुं (स्त्री० –ली)
पहलू پہلو पुं० [फा.] पहेल; पासुं; पक्ष (२) रहस्य
पहलू-तिही پہلو تہی स्त्री० [फा.] [उपेक्षा
पहले پہلے अ० पहेलां. –पहल अ० पहेलवहेलुं; सौथी शरूमां
पहलौठा پہلوٹھا वि० (स्त्री०–ठी) पहेला खोळानु
पहलौठी پہلوٹھی स्त्री० पहेली प्रसूति
पहाड़ा پہاڑا पुं० आंकनो पाडो
पहिचान پہچان स्त्री० 'पहचान' जुओ
पहिनना پہننا सं०क्रि० 'पहनना' जुओ
पहिया پہیا पुं० पैडुं
पहिला پہلا वि० पहेलुं
पहुँच پہنچ स्त्री० पहोंच
पहुँचना پہنچنا अ०क्रि० पहोंचवुं
पहुँचा پہنچا पुं० पहोंचा
पहुँची پہنچی स्त्री० पहोंची
पहुना پہنا पुं० परोणो; 'पाहुना'
पहुनाई پہنائی स्त्री० परोणाचाकरी
पहेली پہیلی स्त्री० समस्या; उखाणो. –बुझाना=समजाय नहि एम लांबुं लांबुं कहेवुं
पह्लवी پہلوی स्त्री० पहेलवी भाषा
पाँउँ(–व) (و-)پاؤں पुं० पग. 'पाउँ'
पाँक پانک पुं० पंक; कीचड
पाँचा پانچا पुं० खंपाळी

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पाँजर پانجر पुं० पासुं; पांसळानो भाग (२) पांसळी [नदी सुकावी ते

पाँजी پانجی स्त्री० पार कराय एटली

पांडुलिपि پانڈولپ, स्त्री०, **पांडुलेख** پانڈولیکھ पुं० [सं.] काचो खरडो

पाँति پانت, स्त्री० पंक्ति (२) पंगत

पाँयँता پانیتا पुं० खाटलानी पांगत

पाँस پانس स्त्री० खेतरमां नांखवानुं खातर

पाँसा پانسا पुं० [सं. पाशक] रमवानो पासो. –**उलटना**=बाजी फरी जवी

पा-अंदाज़ پاانداز पुं०[फा.]पगलुछणियुं

पाउँ پاؤں पुं० पग; 'पाँव'

पाक پاک वि० [फा.] पवित्र (२) निर्दोष. –**करना**, –**होना**=(कोई अनिष्टमांथी) मुक्त करवुं के थवुं

पाक-दामन پاک‌دامن वि० [फा.] पतिव्रता; शीलवती (स्त्री) [पाक–पवित्र

पाकबाज़ پاک‌باز वि० [फा.] अति

पाकर پاکر पुं० पीपळनुं (?)झाड

पाक-साफ़ پاک‌صاف वि० तद्दन पाक (२) तद्दन (कशाथी) अलग– संबंध रहित [पवित्र; शुद्ध

पाकीज़ा پاکیزہ वि० [फा.] पाक;

पाख پاکھ पुं० पक्ष; पखवाडियुं (२) मकानना करानो उपलो त्रिकोण भाग

पाख़ाना پاخانہ पुं० [फा.] पायखानुं (२) मळ. –**फिरना**=झाडे फरवुं

पाग پاگ स्त्री० पाघडी

पागुर پاگر पुं० वागोळवुं ते; 'जुगाली'

पाछ پاچھ स्त्री० चीरो; फाट

पाछना پاچھنا स० क्रि० चीरवुं; फाट करवी; फाडवुं

पाजामा پاجامہ पुं० [फा.] पायजामो

पाज़ेब پازیب स्त्री०[फा.] नूपुर; झांझर

पाट پاٹ पुं० पहोळाई; जेम के धोतियानो पनो; नदीनो पट (२) चक्कीनुं पडियुं

पाटना پاٹنا स० क्रि० सपाट-समतल करवुं (२) तृप्त करवुं (३) खाडा परथी के अध्धर जवाने अध्धर पुल जेवी गोठवण करवी

पाटसन پاٹسن पुं० जुओ 'पटसन'

पाटा پاٹا पुं० पाटलो (२) खेडूतनो समार

पाटी پاٹی स्त्री० परिपाटी; रीत (२) श्रेणी; पंक्ति (३) पाटीगणित (४) पुं० पाटी; स्लेट(५)खाटलानी ईस(६) लेसन

पाड़ پاڑ पुं० किनार (२) मांचडो (३) फांसीनो मांचडो (४) कूवा परनी जाळी

पाड़ा پاڑا पुं० पाडो; महोल्लो (२) भेंसनो पाडो

पाढ़ پاڑھ पुं० सोनी इ०नी पाड (२) खेडूतनो चोकी करवा बेसवा माटेनो माळो

पातर,–ल پاتر،-ل स्त्री० पतराळुं (२) वेश्या

पातशाह پاتشاہ पुं० पादशाह

पाताबा پاتابہ पुं० [फा.] पगनां मोजां

पातुर پاتر स्त्री० पातर; वेश्या

पाथना پاتھنا स०क्रि० घडवुं (२) थापवुं (३) पीटवुं

पाधा پادھا पुं० उपाध्याय (२) पंडित

पान-पत्ता پان‌پتا पुं० पानपट्टी (२) जुओ 'पानफूल'

पान-फूल پان‌پھول पुं० फूल नहि तो फूलनी पांखडी [(२) खावुं; जमवुं

पाना پانا स० क्रि० प्राप्त करवुं; पामवुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पानी پانی पुं० पाणी. —**का बतासा या बुलबुला**=पाणीना परपोटा जेवुं क्षणभंगुर ते —**छूना**=झाडे फरी पाणी लेवुं. —**टूटना**=पाणी खूब खूटवुं. (जळाशयमां). —**देना**=पाणी पावुं (२) पितृओने अंजलि आपवी. —**पड़ना** = वरसाद पडवो (२) (किसी पर)—**पड़ना**= शरमिंदु थवुं. —**पानी होना**=खूब शरमावुं. —**मरना**=दोष के वांक होवो. —**लगना**= (पाणीनी के बीजी खराब) असर थवी

पानीदेवा پانی دیوا विं० अंजलि आपनार—तर्पण करनार वारस

पाप پاپ पुं० पाप. —**कटना**=पाप टळवुं—नाश थवुं (२) झघडामांथी छूटवुं. —**मोल लेना** = जाणीजोईने कशा झघडामां पडवुं. —**पड़ना**=मुश्केल के कठण पडवुं

पापोश پاپوش पुं० [फा.] जोडा

पा-प्यादा پاپیادہ अ०[फा.] पगपाळुं; 'पैदल'

पाबंद پابند वि० [फा.] (नाम,—दी) बद्ध; केद (२) नियमित (३) नियमबद्ध

पामाल پامال वि० [फा.] (नाम,—ली) पायमाल; बरबाद

पायँता پاینتا पुं०,**पायती** स्त्री० पांगत

पायंदाज़ پایندار पुं० जुओ 'पा-अंदाज़'

पायचा پائچہ पुं० [फा.] लेंघा के पायजामानी बांय [राजधानी

पायतख़्त پائے تخت पुं० [फा.]

पायताबा پائے تابہ पुं० [फा.] पगनुं मोजुं [मजबूत (नाम, —री)

पायदार پائے دار वि० [फा.] टकाउ;

पायबंद پائے بند वि०[फा.]जुओ 'पाबंद'

पायल پایل स्त्री० नूपुर (२) जनमतां पहेला पग बहार आव्या होय तेवुं बाळक

पाया پایہ पुं० [फा.] खाटला इ० नो पायो (२) स्तंभ (३) दरज्जो

पायाब پایاب वि०[फा.] चालीने पार करी शकाय एवुं छछरुं (पाणी)

पारखी پارکھی पुं० पारेख; परखनार

पारचा پارچہ पुं० [फा.] टुकडो

पारना پارنا स० क्रि० पाडवुं [धर्मनिष्ठ

पारसा پارسا वि० [फा.] सदाचारी;

पारा پارہ पुं० पारो (२) [फा.] टुकडो

पारावार پاراوار पुं० [सं.] बेउ कांठा (२) हद (३) समुद्र

पारी پاری स्त्री० पाळी; वारो

पाल پال पुं० सढनुं कपडुं (२) तंबू (३) स्त्री० (पाणीनी) पाळ (४) फळ पकाववा नांखवां ते [भाजी

पालकी پالکی स्त्री०पालखी (२)पालकनी

पालतू پالتو वि० पाळेलुं; पोषेलुं

पालथी پالتھی स्त्री० 'पलथी'; पलांठी

पालना پالنا स०क्रि० पाळवुं (२) पुं० पाळणुं

पालव پالو पुं० पल्लव; कोमळ पान

पाला پالا पुं० झाकळ; हिम (२) ठंडी (३) संबंध; जोग (४) अखाडो. —**मार जाना**=हिम पडवाथी नुकसान थवुं. —**पडना**=पालां पडवां; व्यवहार बंधावो

पालागन پالاگن स्त्री० पायलागणुं; पायवंदन

पालू پالو वि० जुओ 'पालतू'

पावँ پاوں पुं० पग [पाथरेलुं वस्त्र

पावँड़ा پاوںڑا पुं० पग मूकवा

पावँड़ी پاوںڑی स्त्री०पावडी (२)जोडा

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पावँर پاوَنر वि० (प.) पामर; क्षुद्र
पाव پاو پुं० पाभाग (२) पाशेर
पावना پاونا स०क्रि० जुओ 'पाना'
पावस پاوس पुं० वरसाद [(२) टुकडो
पाश پاش पुं० [फा.] कपडुं जरी जवुं ते
पासंग پاسنگ पुं० [फा.] धडो; पाशंग. **(किसीका) पासंग भी न होना**=मुकाबले बहु ऊतरतुं होवुं
पास پاس पुं० पास; बाजु (२) समीपता (३) अ० पासे (४) पुं० [फा.] पहेरो; चोकी (५) तरफदारी; शरम (६) ख्याल; 'लिहाज़'
पास-पड़ोस پاس پڑوس पुं० पासेनी जगा; पडोश [(२) स्त्री० रखात
पासबान پاسبان पुं० [फा.] पहेरेगीर
पासा پاسا पुं० पासो. **–उलटना, –पलटना**=बाजी बगडवी; कथळवुं. **–पड़ना**=फाववुं; पोबार पडवुं
पासी پاسی पुं० [सं. पाशी] एक अस्पृश्य जात (२) स्त्री० पाश
पाहन پاہن पुं० पाषाण; पथ्थर
पाहरू پاہرو पुं० पहेरेगीर; रक्षक
पाहिँ,–हीं پاہیں، پاہیں अ० (प.) पासे (२) प्रत्ये [(२) जमाई
पाहुना پاہنا पुं० परोणो; महेमान
पाहुनी پاہنی स्त्री० स्त्री-महेमान (२) परोणागत [पिंजर
पिंजड़ा,–रा پنجڑا، -را पुं० पांजरुं;
पिंजरापोल پنجراپول पुं० पांजरापोळ
पिंड پنڈ पुं० [सं.] गोळ पिंड (२) देह; शरीर. **–छोडना**=तंग न करवुं; न पजववुं [भयथी कंपवुं
पिंडली پنڈلی स्त्री० पिंडी. **–हिलना**=
पिंडा پنڈا पुं० पिंड (२) देह (३) पिंडो. **–पानी देना**=सराववुं
पिंडालू پنڈالو स्त्री० एक कंद
पिघलना پگھلنا अ०क्रि० पीगळवुं
पिघलाना پگھلانا अ०क्रि० पिगळाववुं
पिचकना پچکنا अ०क्रि० दबावुं; गोबो पडवो; दबावाथी बेसी जवुं
पिच्चित پچّت, **पिच्ची** پچّی वि० दबायेलुं; वेठेलुं
पिच्छ(–च्छि)ल پچّھل(-چھِ-) वि० [सं.] चीकणुं; लीसुं [पडवुं–रहेवुं
पिछड़ना پچھڑنا अ०क्रि० पाछळ
पिछलगा,–ग्गू پچھلگا، -گّو पुं० अनुयायी (२) नोकर
पिछलगी پچھلگی स्त्री० अनुयायी के नोकर होवुं ते
पिछला پچھلا वि० पाछलुं (२) गत
पिछवाड़ा پچھواڑا पुं० मकान पछवाडेनो भाग के जमीन; पछवाडुं
पिछाड़ी پچھاڑی स्त्री० पछाडीनो भाग (२) घोडानी पछाडी
पिछौरा پچھورا पुं० पिछोडो; पछेडो
पिछौरी پچھوری स्त्री० पिछोडी (२) स्त्रीओनुं उपरणुं
पिटना پٹنا अ०क्रि० पिटावुं; मार खावो (२) पुं० थापडी (कडियानी)
पिटारा پٹارا पुं० (वांस नेतर इ०नी)पेटी
पिठौरी پٹھوری स्त्री० 'पीठी'–वाटेली दाळनुं वडुं [गार(३) रमतनो भेरु
पिट्ठू پٹھّو पुं० अनुगामी (२) मदद-
पित्ता پتّا पुं० पित्ताशय (२) साहस; हिंमत. **–उबलना या खौलना**=पित्तो ऊछळवो. **–मारना**=क्रोध दबाववो

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पित्ती پِتّی स्त्री० अळाई (२) एक पित्तरोग [पिद्दा पुं० एक पक्षी

पिदड़ी پِدڑی, पिद्दी پِدّی स्त्री०,

पिनकना پِنکنا अ०क्रि० ऊंघथी के अफीणना नशाथी झोकां खावां

पिनकी پِنکی पुं० अफीणियो

पियक्कड़ پِیکّڑ वि० (दारू तमाकु इ०) खूब.पीनार–व्यसनी

पियादा پِیادہ पुं० [फा.] प्यादुं–शेतरंजनुं (२) पेदल सिपाई (३) (अदालतनो) सिपाई [पगपाळुं

पियादा-पा پِیادہ پا अ० 'पैदल';

पिरकी پِرکی स्त्री० फोल्ली

पिराना پِرانا अ०क्रि० पीडावुं

पिरोना پِرونا स०क्रि० परोववुं

पिलना پِلنا अ०क्रि० एक साथे कशा पर तूटी पडवुं (२) पिलावुं

पिलपिला پِلپِلا वि० अंदरथी नरम ने भीनुं [घोळवुं (जेम के केरी)

पिलपिलाना پِلپِلانا स०क्रि० दवाववुं;

पिलाना پِلانا स० क्रि० पिवडाववुं (२) पीवाने माटे आपवुं (३) अंदर भरवुं

पिल्ला پِلّا पुं० कुरकुरियुं

पिल्लू پِلّو पुं० इयळ

पिशवाज़ پِشواز स्त्री० [फा.] नाचती वखते पहेराय छे एवो एक जातनो घाघरो

पिसना پِسنا अ०क्रि० पिसावुं; दळावुं (२) थाकीने लोथ थई जवुं

पिसर پِسر पुं० [फा.] पुत्र

पिसवाना پِسوانا स०क्रि० पिसाववुं

पिसाई پِسائی स्त्री० पीसवुं ते के तेनी मजूरी (२) कडी महेनत

पिसान پِسان पुं० आटो; लोट

पिस्तई پِستئی वि० पिस्ताना रंगनुं

पिस्तौल پِستول स्त्री० पिस्तोल

पिस्सू پِسّو पुं० डांस [क्रि० टहुकवुं

पिहकना پِہکنا, **पीकना** پیکنا अ०

पीच پیچ स्त्री० भातनुं ओसामण

पीछा پیچھا पुं० पाछलो भाग (२) पीछो (३) पछीनो समय. **–करना** = केडे पडवुं; पीछो पकडवो. **–पकड़ना** = पाछळ लागवुं; केडो पकडवो

पीछे پیچھے अ० पाछळ (२) पछीथी **–छोड़ना, –डालना** = पाछळ मोकलवुं (२) (धन) बचावी संघरवुं

पीटना پیٹنا स०क्रि० पीटवुं (२) टीपवुं

पीठी پیٹھی स्त्री० पलाळीने पीसेली दाळ

पीढ़ा پیڑھا पुं० बेसवानो पाटलो

पीढ़ी پیڑھی स्त्री० पेढी (२) नानो पाटलो

पीतल پیتل पुं० पित्तळ धातु

पीदड़ी پیدڑی स्त्री० जुओ 'पिदड़ी'

पीनक پینک स्त्री० अफीणियानुं अडवडियुं (२) झोकां खावां ते

पीनस پینس स्त्री० पालखी (२) पुं० [सं.] पीनस रोग

पीप پیپ स्त्री० परु [स्त्री०लींडी-पीपर

पीपर(–ल) (ل-)پیپر पुं० पीपळो (२)

पीपा پیپا पुं० पीप

पीर پیر स्त्री० (प.) पीडा

पीर پیر पुं० [फा.] पीर; सिद्ध; महात्मा (२) वृद्ध (३) सोमवार

पीरी پیری स्त्री० [फा.] पीरपणुं (२) बुढापो (३) चेला मूंडवानो धंधो

पील پیل पुं० [फा.] हाथी

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पीलवान پیلوان पुं० महावत

पीला پیلا वि० पीळुं (२) पुं० पीळो रंग

पीलिया پیلیا पुं० कमळो

पीसना پیسنا सक्रि० पीसवुं (२) कडी महेनत करवी (३) पुं० दळणुं

पीहर پیہر पुं० पियेर

पुआल پُوآل पुं० 'पयाल'; पराळ

पुकार پُکار स्त्री० पोकार (बूम के फरियाद)

पुकारना پُکارنا सक्रि० पोकारवुं

पुख़्ता پُختہ वि० [फा.] दृढ; मजबूत (नाम पुख़्तगी)

पुचकार,–री پُچکار،–ری स्त्री० वचकारो [वचकारवुं

पुचकारना پُچکارنا सक्रि० प्रेमथी

पुचारा پُچارا पुं० पोतुं के कूचडो (२) भीनुं पोतुं फेरववुं ते (३) पातळो लेप (४) खुशामत (५) उत्तेजन

पुच्छल پُچھّل वि० पूंछडियुं, पूंछडीवाळुं

पुछल्ला پُچھلّا पुं० लांबुं पूंछडुं (२) पूंछडा जेम साथे लागेलुं ते (३) आश्रित

पुजना پُجنا अक्रि० पूजावुं; 'पूजना'नुं कर्मणि

पुजवाना پُجوانا, पुजाना پُجانا सक्रि० पूजाववुं [तेनी मजूरी

पुजाई پُجائی स्त्री० पूजवुं ते के

पुजापा پُجاپا पुं० पूजापो

पुजा(–जे)री پُجا(–جے)ری पुं० पूजारी

पुटकी پُٹکی स्त्री० पोटकी (२) अकस्मात् मृत्यु (३) शाकमां घलातो चणानो लोट

पुटी پُٹی स्त्री० नानो दडियो के कटोरी (२) पडीकी (३) लंगोटी

पुट्ठा پُٹھّا पुं० थापानो उपरनो भाग (२) पुस्तकनी बांधणीनी पटी

पुठवार پُٹھوار अ० पूठे; पाछळ

पुठवाल پُٹھوال पुं० मददगार; सागरीत

पुड़ा پُڑا पुं० पडो; मोटुं पडीकुं

पुड़िया پُڑیا स्त्री० पडीकुं के पडीकी

पुण्याई پُنّیائی स्त्री० पुण्यनुं फळ के पुण्यता

पुतला پُتلا पुं० नर-पूतळी; ढींगलो. किसीका पुतला बाँधना=बदनामी करवी

पुतली پُتلی स्त्री० ढींगली

पुतली-घर پُتلی گھر पुं० कारखानुं;मिल

पुताई پُتائی स्त्री० 'पोतना' परथी नाम

पुदीना پُدینا पुं० [फा. पोदीनः پودینہ] फुदीनो [परणेली विधवा

पुनर्भू پُنربھو स्त्री० [सं.] फरी

पुनि(–नी) پُنِ(–نی) अ० पुनः;फरीथी

पुर پُر वि० [फा.] पूर्ण; भरेलुं. (समासमां पहेला पद तरीके पण, जेम के, पुर-असर=असरकारक; पुर-जोश इ०)

पुरखा پُرکھا पुं० (स्त्री०–खिन) पूर्वज (२) घरनो वृद्धजन

पुरचक پُرچک स्त्री० 'पुचकार'; वचकारो (२) उत्तेजन (३) उश्केरणी (४) समर्थन; पक्ष

पुरज़ा پُرزہ पुं० [फा.] टुकडो (२) अवयव (३) अंश; भाग (चलता पुरजा=चालाक पाको माणस)

पुरबला پُربلا वि० पूर्वनुं (२) पूर्वजन्मनुं

पुरबिया پُربیا वि० (स्त्री० ०नी) पुरवियुं; पूर्वनुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पुरवट پُروَٹ पुं० पाणीनो कोस
पुरवा پُروا पुं० नानुं पुर–गाम(२) पूर्वनो पवन (३) कुलडी [स्त्री० पूर्वनो वायरो
पुरवाई پُروائی, **पुरवैया** پُروَیّا
पुरसाँ پُرساں वि० [फा.] पूछनार
पुरसा پُرسا पुं० माथोडुं; एक माप
पुरसिश پُرسِش स्त्री० [फा.] पुरसीस; पूछपरछ
पुराना پُرانا वि० पुराणुं (२) स०क्रि० पुराववुं. –घाघ = भारे चालाक, अनुभवी
पुरिखा,–षा پُرِکھا،-سٹا पुं० जुओ 'पुरखा'
पुरी پُری स्त्री० [सं.] पुरी; नगरी (२) जगन्नाथ (३) [फा.] पूर्णता
पुर्तगाल پُرتگال पुं० पोर्टुगल देश
पुल پُل पुं० [फा.] पुल. –टूटना = खूब वधवुं. (किसी बात का) –बाँधना = अतिशयता करवी
पुलटिस پُلٹِس स्त्री० पोटीस [पोचुं
पुलपुला پُلپُلا वि० अंदरथी नरम ने
पुलपुलाना پُلپُلانا स०क्रि० नरम चीज दबाववी; घोळवुं (२) घोळीने चूसवुं
पुलिंदा پُلِندا पुं० बंडल; थोकडो
पुलिस پُلِس स्त्री० पोलीस
पुश्त پُشت स्त्री० [फा.] पीठ (२) पेढी (वंशपरंपरानी)
पुश्तक پُشتک स्त्री० [फा.] घोडा गधेडानी पाछला पगनी लात
पुश्तनामा پُشت نامہ पुं० [फा.] वंशावळी [(२) चोपडीना 'पुट्ठा'
पुश्ता پُشتہ पुं० [फा.] पुस्तो; बांध
पुश्तारा پُشتارہ पुं० [फा.] पीठ पर लेवाय एटलो भार
पुश्ती پُشتی स्त्री० [फा.] टेको (२) मदद (३) तरफदारी (४) तकियो
पुश्तैनी پُشتَینی वि० [फा.] वंश-परंपरा चालतुं आवेलुं के चालनारुं
पुष्टई پُشٹئی स्त्री० पुष्टिनी दवा
पुस्तक پُستک स्त्री० [सं.] चोपडी; 'किताब'
पुह(–हु)प پُہ(-ہُ)پ पुं० (प.) पुष्प
पुहुमी پُہُمی स्त्री० (प.) पृथ्वी; भूमि
पूँछ پونچھ स्त्री० पूंछडी (२) पछवाडेनो भाग
पूआ پوا पुं० पूडो के मालपूओ
पूछ پوچھ स्त्री० पूछवुं ते (२) तपास; खोळ (३) कोई पूछे ते; आदर; गणना
पूछताछ پوچھ تاچھ स्त्री० पूछपरछ
पूड़ा پوڑا पुं० मालपूडो
पूड़ी پوڑی स्त्री० पूरी
पूतड़ा پوتڑا पुं० बळोतियुं
पूति پوت، स्त्री० [सं.] पवित्रता (२) दुर्गंध
पूती پوتی स्त्री० गांठ(२)लसणनुं जींडवुं
पूनी پونی स्त्री० पूणी
पूनो پونو स्त्री० पूनम
पूरनपूरी پورن پوری स्त्री० पूरणपोळी
पूरब پورب पुं० (२) वि० पूर्व
पूला پولا पुं० पूळो (स्त्री० –ली)
पूस پوس पुं० पोष मास
पेंग پینگ स्त्री० हींचकानो हेल्लो. –मारना = हींचकाने हेल्लो मारवो; हींचवुं [जुओ 'गुझिया'
पेंडुकी پینڈُکی स्त्री० होलो (२)
पेंदा پیندا पुं०, **पेंदी** स्त्री० तळियुं
पेच پیچ पुं० [फा.] पेच (स्क्रू, आंटो,

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

युक्ति वगेरे). –घुमाना=पेच मरडवो; युक्ति करी पलटी नांखवुं

पेचक پیچک स्त्री० [फा.] दोरनी गूंचळी (२) पुं० [सं.] घुवड

पेचकश پیچکش पुं० [फा.] पेचियुं

पेचताब پیچتاب पुं० [फा.] दाझ; मननो गुस्सो

पेचिश پیچش स्त्री०[फा.] मरडानो रोग

पेचीदा پیچیدہ वि० [फा.] (नाम, –दगी) पेचवाळुं (२) कठण; आंटी-घूंटीवाळुं

पेचीला پیچیلا वि० जुओ 'पेचीदा'

पेट پیٹ पुं० पेट (२) गर्भ. **–काटना**= बचत करवा ओछुं खावुं. **–का पानी न पचना**=रही के रोकाई न शकावुं. **–का हलका**=हलका पेटनुं; क्षुद्र. **–गिरना**=गर्भपात थवो. **–चलना**= दस्त थवा. **–छूटना**=दस्त थवो (२) पूंछडुं छूटवुं. **–देना**=मननी वात बतावची. **–पानी होना**=पातळो झाडो थवो (२) डरवुं. **–में दाढ़ी होना**= बचपणथी होशियार होवुं. **–में पानी होना**=गभरावुं; चिंतामां पडवुं. **–में बल पड़ना**=हसवाथी पेट दुखवुं. **–लगना**=भूखथी पेट चोटी जवुं.

पेटवाली پیٹ والی स्त्री० सगर्भा स्त्री

पेटार्थी,-र्थू پیٹارتھی، ـرتھو वि० खाउधरुं; पेटूडुं

पेटी پیٹی स्त्री० पटो (२) नानी पेटी

पेटू پیٹو वि० जुओ 'पेटार्थी'

पेठा پیٹھا पुं० भूराकोळुं (२) तेनी एक मीठाई

पेड़ پیڑ पुं० झाड

पेड़ा پیڑا पुं० पेंडो

पेड़ी پیڑی स्त्री० झाडनुं थड (२) धड

पेड़ू پیڑو पुं० पेढु (२) गर्भाशय

पेरना پیرنا स०क्रि० पीलवुं (२) पीडवुं (३) प्रेरवुं (४) मोकलवुं [धकेलवुं

पेलना پیلنا स०क्रि० घुसाडवुं (२)

पेवस پیوس पुं०, **–सी** स्त्री० करेटुं; तरतना वियायेला ढोरनुं दूध

पेश پیش अ० [फा.] सामे; आगळ. **–आना**=थवुं; बनवुं (२) व्यवहार के वर्तन करवुं. **–जाना**, **–चलना**= जोर चालवुं [कटारी

पेश-क़ब्ज़ پیش قبض स्त्री० [फा.]

पेश-कश پیش کش स्त्री० [फा.] भेट; बक्षिस [शिरस्तेदार

पेशकार پیشکار पुं०[फा.] अदालतनो

पेशख़ेमा پیش خیمہ पुं० [फा.] फोजनी आगळ जती टुकडी के आगळ रवाना थतो तेनो सामान

पेशगी پیشگی स्त्री०[फा.] कोई काम माटे अगाउथी अपाती रकम; बानुं

पेशतर پیشتر अ० [फा.] पहेलां

पेशबंद پیش بند पुं० [फा.] घोडानी छाती परनो पटो, जेथी जीन पाछळ सरे नहि [अगमचेती; पहेलेथी सावधानी

पेशबंदी پیش بندی स्त्री० [फा.]

पेशराज پیش راج पुं० पथ्थर लावनार मजूर ['पिशवाज़'

पेशवाज़ پیشواز स्त्री० [फा.] जुओ

पेशा پیشہ पुं० [फा.] पेशो; धंधो

पेशानी پیشانی स्त्री० [फा.] माथुं (२) कपाळ (३) नसीब. **–पर बल लाना**= मगज गुमाववुं; गुस्से थवुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पेशावर پیشہ وَر पुं० [फा.] पेशावाळो; धंधादार [सुनावणी (३) [सं.] पेशी

पेशी پیشی स्त्री० [फा.] रजूआत (२)

पेशीन-गोई پیشین گوئی स्त्री० भविष्य कहेवुं ते

पेश्तर پیشتر अ० [फा.] जुओ 'पेशतर'

पैंग پینگ स्त्री० जुओ 'पेंग'

पैंठ پینٹھ स्त्री० पेंठ; वजार

पैंड़ پینڑ पुं० डगलुं (२) रस्तो [प्रणाली

पैंड़ा پینڑا पुं० रस्तो (२) तबेलो (३)

पैंत پینت स्त्री० [सं. पणकृत; प्रा. पणइत] पेंतरो [पिस्ताळीस; ४५

पैंतालीस پینتالیس वि०

पैंतीस پینتیس वि० पांत्रीस; ३५

पैंदा پیندا पुं०, –दी स्त्री० जुओ 'पेंदा,–दी'

पैंसठ پینسٹھ वि० पांसठ; ६५

पै پے प्रत्यय-(सातमीनो) उपर (२) (त्रीजीनो) द्वारा (३) अं० प्रति; तरफ (४) पासे (५) पछी (६) पण

पैक پیک पुं० [फा.] खेपियो

पैकार پیکار पुं० [फा.] फेरियो के नानो वेपारी

पैख़ाना پیخانا पुं० पायखानुं

पैग़ंबर پیغمبر पुं० [फा.] पेगंबर

पैग پیگ पुं० (प.) पग; कदम

पैग़ाम پیغام पुं० [फा.] पेगाम

पैज پیج स्त्री० (प.) प्रतिज्ञा; पण (२) होड

पैज़ार پیزار स्त्री० [फा.] पेजार; जोडा

पैठ پیٹھ स्त्री० पेस; प्रवेश; गति

पैठना پیٹھنا अ० क्रि० पेसवुं

पैड़ी پیڑی स्त्री० सीडी

पैतरा پیترا पुं० पेंतरो; पवित्रा

पै-दर-पै پے در پے अ० [फा.] क्रमशः (२) लगातार

पैदल پیدل वि० (२) अ० पगे चालतुं; पगपाळुं (३) पुं० पायदळ

पैदा پیدا वि० [फा.] पेदा

पैदाइश پیدائش स्त्री० [फा.] पेदाश

पैदाइशी پیدائشی वि० जनम साथेनुं (२) स्वाभाविक [पेदाश

पैदावार پیداوار स्त्री० [फा.] खेतीनी

पैना پینا वि० [सं. पैण] तीक्ष्ण; तेज (२) हांकवानो परोणो (स० क्रि० –पैनाना)

पैमाइश پیمائش स्त्री० [फा.] मापवुं ते

पैमाना پیمانہ पुं० [फा.] धोरण

पैयाँ پیاں स्त्री० पग

पैया پیا पुं० पोचो दाणो; खोखुं

पैर پیر पुं० पेर; पग [जेवी के साईकल

पैर-गाड़ी پیر گاڑی स्त्री० पगनी गाडी;

पैरना پیرنا अ० क्रि० तरवुं

पैरवी پیروی स्त्री० [फा.] अनुसरण (२) आज्ञापालन (३) पेरवी

पैराक پیراک पुं० तारो; तरनारो

पैराव پیراو पुं० तरीने जवाय एवुं ऊंडुं पाणी

पैरी پیری स्त्री० खळामां एकठां करेलां डूंडांनो ढग के खळुं करवुं ते

पैरो پیرو वि० [फा.] अनुयायी

पैवंद پیوند स्त्री० [फा.] थींगडुं (२) झाडनी कलम [तरबोळ

पैवस्त پیوست वि० [फा.] (प्रवाहीथी)

पैहम پیہم अ० [फा.] जुओ 'पै-दर-पै'

पैहारी پیہاری वि० पय-दूध ज पीने रहेनार (साधु)

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पोंकना پونکنا अ० क्रि० छेरवुं (२) डरवुं (३) पुं० छेरवानो (पशुनो) रोग

पोंगा پونگا पुं० नळी (वांस के धातुनी) (२) वि० पोलुं (३) मूर्ख

पोंछ پونچھ स्त्री० पूंछ; पूंछडी

पोंछना پونچھنا स०क्रि० घसवुं (२) पुं० घसवानुं कपडुं

पोआ پوآ पुं० सापनो कणो

पोइया پوئیا स्त्री० [फा. पोयः] घोडानी जोरदार रवाल

पोइस پوئِس स्त्री० सपाटाबंध दोडवुं ते (२) अ० पोईस; हठो; खसो

पोखर(-रा) پوکھر(-را) पुं० तळाव (स्त्री० -री) [अशक्त

पोच پوچ वि० [फा. पूच] तुच्छ (२)

पोट پوٹ स्त्री० पोटली (२) ढेर

पोटा پوٹا पुं० पेट (२) (चकलीनो) पोटो-बच्चुं [(२) कठण

पोढ़ा پوڑھا वि० [सं. प्रौढ] दृढ

पोत پوت पुं० जमीनमहेसूल; 'पोता'

पोतड़ा پوتڑا पुं० 'पूनड़ा'; बळोतियुं

पोतना پوتنا स०क्रि० धोळवुं; लींपवुं (२) पुं० पोतुं; कूचडो

पोतला پوتلا पुं० 'परांठा'; चोपडुं

पोता پوتا पुं० पौत्र (२) महेसूल (३) पोतुं

पोती پوتی स्त्री० पौत्री [नानुं पक्षी

पोदना پودنا पुं० वामन (२) एक

पोदीना پودینہ पुं० [फा.] फुदीनो

पोना پونا स०क्रि० (रोटलो) हाथे घडवो (२) परोववुं (३) गूंथवुं

पोपला پوپلا वि० दांत वगरनुं; बोखलुं (२) पोपलुं; पोचकण

पोपलाना پوپلانا अ०क्रि० बोखुं थवुं

पोर پور स्त्री० आंगळ के आंगळीनो वेढो (२) पेराई

पोश پوش पुं० [फा.] (समासमां) ढांकण. उदा. मेजपोश (२) पोशाक

पोशाक پوشاک, **पोशिश** پوشش [फा.] स्त्री० पोशाक; पहेरवेश [ढंकायेलु

पोशीदा پوشیدہ वि० [फा.] गुप्त;

पोस्त پوست पुं० [फा.] छोडुं (२) पोस; अफीणनो दोडो (३) जुओ 'पोस्ता'

पोस्ता پوستا पुं० अफीणनो छोड

पोस्ती پوستی पुं० [फा.] पोस्ती; पोस उकाळी पीनार (२) आळसु

पोस्तीन پوستین पुं० [फा.] चामडानो (रुंवाटीवाळो) कोट के अमुक पोशाक [छेदवुं (३) अंदर घूसवुं

पोहना پوہنا स०क्रि० 'पिरोना' (२)

पौंडा پونڈا, **पौंडूक** پونڈرک [सं.] पुं० जाडी मोटी शेरडी

पौ پو स्त्री० परव (२) रमतनुं पो (३) पोह; पो. -बारह होना = पो पडवुं (२) लाभनो लाग मळवो [के तेनुं माप

पौआ(-वा) پوآ(-وا) पुं० पाशेरो

पौडर پوڈر स्त्री० पावडर

पौढ़ना پوڑھنا अ०क्रि० जुओ झूलवुं (२) पोढवुं

पौद پود स्त्री० छोड (२) धरु

पौदर پودر स्त्री० पगदंडी (२) रेंट के कोस या कोलुना बळदथी पडी जती वाट

पौधा پودھا पुं० छोडवो

पौन پون वि० पोणुं (२) पुं०, स्त्री० पवन (३) प्राण (४) भूत

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पौना پونا पुं० पोणाना आंक (२) झारो
पौनी پونی स्त्री० वसवायां (२) नानो 'पौना'-झारो
पौने پونے वि० पोणुं [[सं.] पुरनुं
पौर پور स्त्री० जुओ 'पौरि' (२) वि०
पौरा پورا पुं० पगलुं
पौरि,–री پور،-ری स्त्री० सीडी (२) डेली; खडकी (३) पावडी
पौवा پووا पुं० जुओ 'पौआ' [परव
पौसर(–रा,–ला) پوسر(-را،-لا) पुं०
पौहारी پوہاری वि० जुओ 'पैहारी'
प्याऊ پیاؤ पुं० परव
प्याज़ پیاز(پیاز) पुं० पियाज; डुंगळी
प्याज़ी پیازی वि० प्याजना रंगनुं आछुं गुलाबी
प्यादा پیادہ पुं० [फा.] पायदळ सिपाई; प्यादुं (२) दूत; खेपियो
प्याला پیالہ पुं०[फा.] वाडको. –ली स्त्री० वाडकी [इच्छा
प्यास پیاس स्त्री० तरस (२) प्रबल
प्यासा پیاسا वि० तरस्युं
प्यून پیون पुं० [इं.] पटावाळो;सिपाई
प्योसर پیوسر पुं० करेटुं (गायनुं)
प्योसार پیوسار पुं० (प.) पियर
प्रकोष्ठ پرکوشٹھ पुं० [सं.] मुख्य दरवाजा पासेनी ओरडी (२) आंगण;वाडो
प्रण پرن पुं० पण; प्रतिज्ञा [नमवुं
प्रणवना پرنونا स० क्रि० प्रणामवुं;
प्रतिंचा پرتنچا स्त्री० प्रत्यंचा
प्रतिदान پرتدان पुं० [सं.] परत करवुं ते (२) बदलो
प्रतिफल پرتپھل पुं० [सं.] छाया; प्रतिबिंब (२) परिणाम; फळ
प्रतिभू پرتبھو पुं० [सं.] जामिन
प्रतुद پرتد पुं० [सं.] चांचथी तोडीने खानार पक्षी [सडक; गली
प्रतोली پرتولی स्त्री० [सं.] नानी
प्रत्न پرتن वि० [सं.] प्राचीन; पुराणुं
प्रत्युत پرتیت अ० ऊलटुं; विरुद्ध
प्रत्यूष پرتیوش पुं० [सं.] सवार (२) सूर्य ['नुमाइश'
प्रदर्शनी پردرشنی स्त्री० प्रदर्शन;
प्रभाती پربھاتی स्त्री० प्रभातियुं
प्रमीला پرمیلا स्त्री० [सं.] तंद्रा (२) शिथिलता [पेंडो
प्रयागवाल پریاگوال पुं० प्रयागनो
प्रविसना پروسنا अ० क्रि० (प.) प्रवेशवुं [(२) टेको
प्रश्रय پرشرے पुं० [स.] आश्रय
प्रसू پرسو स्त्री० [सं.] जणनारी
प्रसूत پرسوت पुं० प्रसूति बाद थतो स्त्री-रोग–सुवारोग
प्रसेद پرسید पुं०(प.) प्रस्वेद; परसेवो
प्रस्ताव پرستاو पुं० [सं.] (सभामां चर्चा माटे आवे ते) ठराव; दरखास्त
प्रस्थ پرستھ पुं० [सं.] पहाड परनो सपाट प्रदेश [(२) साचुं; प्रामाणिक
प्रांजल پرانجل वि० [सं.] सीधुं; सरळ
प्राकार پراکار, **प्राचीर** پراچیر पुं० [सं.] कोट; किल्लो [पामवुं
प्रापना پراپنا स० क्रि० प्राप्त करवुं;
प्रायद्वीप پرایےدویپ पुं० [सं.] द्वीपकल्प [खानार
प्राशी پراشی वि०[सं.]प्राशन करनार;
प्रूम پروم पुं० दरियानी ऊंडाई मापवा नखाती दोरीनो सीसानो गठ्ठो

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

प्रेक्षण پریکشن पुं० [सं.] आंख (२) जोवुं ते [(२) नजर (३) प्रज्ञा
प्रेक्षा پریکشا स्त्री० [सं.] जोवुं ते
प्रेतनी پریتنی स्त्री० भूतडी
प्रेता پریتا स्त्री० [सं.] पिशाचणी
प्रेती پریتی पुं० प्रेतपूजक
प्रेमिक پریمک वि० प्रेमी
प्रोत پروت वि० [सं.] ओतप्रोत (२) छुपायेलुं
प्लक्ष پلکش पुं०[सं.] पीपळनुं झाड
प्लुत پلت पुं० [सं.] 'पोई'; घोडानी एक रवाल

फ

फंक پھنک स्त्री० फांक; चीरी
फंका پھنکا पुं० फाको (२) फांक; चीरी
फंकी پھنکی स्त्री० फाकी [जाळ; कपट
फंद,-दा پھند،-دا पुं० फंद; बंधन;
फंदाना پھنداना स० क्रि० फंदमां नांखवुं
फँसना پھنسنا अ० क्रि० फसावुं (**फँसाना** प्रेरक) [(स्त्री०, -रिन)
फँसिहारा پھنسہارا वि० फसावनार
फ़क़ فق वि०[अ.] फग;सफेद (२) विवर्ण
फक्किका پھکّکا स्त्री० [सं.] कोयडो; प्रश्न (२) फसामणी
फ़क़त فقط अ०[अ.] फक्त; केवळ; मात्र
फ़क़ीर فقیر पुं० [अ.] फकीर; साधु (२) भिखारी (३) गरीब-निर्धन माणस
फ़क़्र فقر स्त्री० [अ.] दीनता (२) फकीरी (३) जरूर पूरती ज कामना होवी ते [घमंड; शेखी
फ़ख़र فخر, **फ़ख़्र** فخر पुं० [अ. फ़ख़्र]
फगुआ پھگوا पुं० होळी (२) फाग. **-खेलना** या **मनाना**=होळी रमवी, रंग गुलाल वगेरे नांखवां
फगुहारा پھگوہارا पुं० फगवो; घेरैयो
फ़ज़ल فضل पुं० जुओ 'फ़ज़्ल'
फ़ज़ा فضا स्त्री० [अ.] खुल्लुं मेदान (२) शोभा
फ़ज़ीलत فضیلت स्त्री० [अ.] मोटाई; श्रेष्ठता. **-कि पगड़ी**=विद्वत्तानुं आदरमान [दुर्दशा के वदनामी
फ़ज़ीहत فضیحت स्त्री० [अ.] फजेती;
फ़ज़ूल فضول वि० जुओ 'फ़ुज़ूल'. **-खर्च**=उडाउ
फ़ज़्ल فضل पुं० [अ.] अधिकता (२) कृपा; दया
फटकना پھٹکنا स० क्रि० झाटकवुं; ऊपणवुं. **-पछोरना**=झाटकीने साफ करवुं (२) बरोबर तपासीने जोवुं
फटकारना پھٹکارنا स० क्रि० फटकारवुं (२) झटको मारी खंखेरवुं (३) पटकी पछाडीने धोवुं (४) मेळववुं; काढी लेवुं (५) झटका साथे दूर फेंकवुं (६) साफ साफ ने सखत वात कही चूप करवुं
फटना پھٹنا अ० क्रि० फाटवुं
फट पड़ना پھٹ پڑنا अ० क्रि० ओचिंतुं आवी पहोंचवुं
फटा پھٹا पुं० फाट; छेद
फड़ پھڑ स्त्री० जुगारखानुं (२) दाव (३) सोदा करवानुं बजार के जगा
फड़ پھڑ पुं० जुगारनो अड्डो के तेनो दाव (२) दुकानदारनी बेठक
फड़कना پھڑکنا अ० क्रि० फरकवुं (२)

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

धबधबवुं; ऊछळवुं. **फड़क उठना या जाना**=राजी राजी थई जवुं

फड़बाज़ پھڑباز पुं० पोताने त्यां बोलावी जुगार खेलावनार [आज्ञा

फ़तवा فتویٰ पुं० [अ.] फतवो; धर्मनी

फ़त(–ते)ह فت(ی)ح स्त्री० [अ. फ़तह] फतेह [(२) पतंगियुं

फतिंगा پھتنگا पुं० ऊडनारुं जीवडुं

फ़तीलसोज़ فتیل سوز पुं० [फा.] दीवी

फ़तीला فتیلا पुं० [अ.] पलीतो

फ़तूर فتور पुं० '.फ़ुतूर'; फितूर (२) विघ्न; बाधा (३) दोष; विकार

फ़तूरिया فتوریا वि० फितूरी; उपद्रवी

फ़तूह فتوح स्त्री० [अ. 'फ़तह'नुं ब. व.] फतेह [लूंट के लडाईनो माल

फ़तूही فتوحی स्त्री० [अ.] सदरो (२)

फन پھن पुं० फणा; फेण

फ़न فن पुं० [फा.] खूबी (२) विद्या; कळाकौशल्य(३)फंद; छळ [के, सापनो)

फनकार پھنکار स्त्री० फूं अवाज (जेम

फ़ना فنا स्त्री० [अ.] नाश; खुवारी

फ़ना-फ़ी-अल्लाह فنا فی اللہ पुं०[अ.] ईश्वरमां तन्मय दशा ['.फ़ुनून'

फ़नून فنون पुं० ब० व० जुओ

फन्नी پھنی स्त्री० फाचर

फफदना پھپھدنا अ० क्रि० फदफदवुं (२) जुओ 'फबकना'

फफूँदी پھپھوندی स्त्री० फूग

फफोला پھپھولا पुं० फोडलो; फफोलो

फबकना پھبکنا अ० क्रि० (झाड छोड इ०) खीलवुं; फूटवुं; वधवुं

फबती پھبتی स्त्री० समयने अनुकूळ वात (२) व्यंग; कटाक्ष. **–उड़ाना**= हांसी करवी. **–कसना, –कहना**= कटाक्ष करवुं [फबन स्त्री०)

फबना پھبنا अ० क्रि० शोभवुं (नाम,

फ़य्याज़ فیاض वि० [अ'] उदार; दानी; दोलुं (नाम, –ज़ी)

फ़र فر पुं० [फा.] शोभा; सजावट

फ़रउन فرعون पुं० [अ.] मगर (२) मिसरनो एक अभिमानी नास्तिक बादशाह (३) अत्याचारी के घमंडी

फ़रऊनी فرعونی स्त्री० घमंड के दुष्टता

फरक(०न) پھرک(ن) स्त्री० फरकवुं ते

फ़रक़ فرق पुं० फरक; फेर (२) अंतर; फासलो [पुत्र

फ़रज़ंद فرزند पुं० [फा.] संतान;

फ़रज़ी فرضی पुं० [फा.] शेतरंजनो वजीर (२) वि० जुओ 'फ़र्ज़ी'

फ़रज़ीबंद فرضی بند पुं० [फा.] शेतरंजमां वजीरथी मात करवानो एक दाव

फ़रद فرد स्त्री० [अ. फ़र्द] व्यक्ति; एक माणस (२) यादी (३) खोळ, गलेफ जेवानुं कोई एक बाजुनुं कपडुं (४) वि० अजोड; अद्वितीय

फ़रदा فردا अ० [फा] आवती काले (२) स्त्री० कयामतनो दिन [फंद; नखरां

फरफंद پھرپھند पुं० दावपेच (२)

फ़रबा فربہ वि० [फा.] जाडुं; स्थूल शरीरवाळुं [फरमान माननार

फ़रमाँ-बरदार فرمانبردار वि०[फा.]

फ़रमाँ-रवा فرمانروا पुं० [फा.] फरमान करनार (२) बादशाह

फ़रमाइश فرمائش स्त्री०[फा.] फरमाश; आज्ञा [फरमाव्या प्रमाणेनुं

फ़रमाइशी فرمائشی वि० [फा.]

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

फ़रवरी فروری पुं० फेब्रुआरी
फरवी پھروی स्त्री० ममरा
फ़रश فرش पुं० [अ. फ़र्श] बिछानुं (२) बेसवानी सपाट जमीन (३) फरसबंधी के पाकी बनावेली जमीन
फ़रशबंद فرش بند पुं० जुओ 'फ़रश'
फ़रशी فرشی स्त्री० हूको (२) वि० फरसने लगतुं
फरसा پھرسا पुं० फरशी; परशु
फ़रसूदा فرسودہ वि० [फा.] जरी-पुराणुं; रद्दी (२) थाकेलुं (३) बेहाल
फ़रहंग فرہنگ स्त्री० [फा.] शब्द-कोश (२) बुद्धिमत्ता [आनंद; खुशी
फ़रह(०त) فرح(०ت) स्त्री० [अ.]
फ़रहाँ فرحاں वि०[फा.] खुश;आनंदी
फरहा پھرہرا पुं० धजा; पताका
फ़रहाद فرہاد पुं० [फा.] शिल्पी; पथ्थरफोडो (२) एक प्रसिद्ध प्रेमी
फ़राख़ فراخ वि० [फा.] विस्तृत; लांबुं पहोळुं; विशाळ
फ़राख़-दस्त فراخ دست वि०[फा.] खर्चमां कंजूस नहि–छूटा हाथवाळुं
फ़राग़त فراغت स्त्री० [अ.] छुटकारो (२) निश्चिंतता (३) मळत्याग. –जाना =शौच जवुं [विस्मृत
फ़रामोश فراموش वि०[फा.]भुलायेलुं;
फ़रायज़ فرائض पुं० [अ. 'फ़र्ज़'नुं ब. व.] कर्तव्यकर्मो [फ़िरार] भागेलुं; नाठेलुं
फ़रार(–री) فرار(-ری) वि० [अ.
फ़रासीस فراسیس पुं० [फ़ा.] फ्रांस देश के तेनो निवासी. (वि०, –सी)
फ़राहम فراہم वि० [फा.] एकठुं जमा. (नाम, –मी=संग्रह)
फरिया پھریا पुं० एक जातनो लेंघो
फरियाना پھریانا स० क्रि० वस्तु प्रथम धोईने तारवी काढवी–चोख्खा पाणीमां फरी झबोळवी के धोवी (२) फेंसलो करवो; 'निबटना' (३) अ०क्रि० फेंसलो थवो (४) वस्तु तारवी कढावी
फ़रिश्ता فرشتہ पुं० [फा.] फिरस्तो;
फरी پھری स्त्री० ढाल
फ़रीक़ فریق पुं० [अ.] टोळी; जथो (२) झघडानो कोई एक पक्ष
फ़रीक़-सानी فریق ثانی पुं० [अ.] केसनो प्रतिवादी
फ़रीक़ैन فریقین पुं० 'फ़रीक़'नुं ब०व०
फरुही پھروہی स्त्री० नानो पावडो
फ़रेफ़्ता فریفتہ वि० [फा.] फरेबमां सपडायेलुं (२) आसक्त [(२) चालाकी
फ़रेब فریب पुं० फरेब; दगो; कपट
फ़रो فرو अ० [फा. फ़िरो] नीचे; वशमां (२) वि० नीच (३) शांत; दावमां आवेलुं [वेचाण
फ़रोख़्त فروخت स्त्री०[फा. फ़िरोख्त]
फ़रोग़ فروغ पुं० प्रकाश; चमक. –पाना=नामना मळवी
फ़रो-गुज़ाश्त فروگذاشت स्त्री०[फा.] उपेक्षा (२) आनाकानी (३) भूल; त्रुटी
फ़रोद فرود अ० [फा.] नीचे (२) पुं० ऊतरवुं–मुकाम करवो ते
फ़रोश فروش पुं० [फा. फ़िरोश] वेचनार (नाम, –शी)
फ़र्क़ فرق पुं० [अ.] फरक
फ़र्ज़ فرض पुं० [अ.] फरज; कर्तव्य (२) मान्यता [पूर्वक
फ़र्ज़न् فرضاً अ० मानीने; मान्यता-

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

फ़र्ज़ंन्द فرزند पुं० [फा.] फरजंद
फ़र्ज़ंन्दी فرزندی स्त्री० [फा.] पुत्रपणुं. —में लेना=दत्तक लेवुं (२) जमाई करवो
फ़र्ज़ानगी فرزانگی स्त्री० [फा.] बुद्धिमत्ता (२) विद्या (३) योग्यता; गुण
फ़र्ज़ाना فرزانہ वि० [फा.] बुद्धिमान (२) पंडित
फ़र्ज़ी فرضی वि० [फा.] मानेलुं; कल्पित (२) नामनुं ['फ़रद'
फ़र्द فرد स्त्री० (२) वि० [फा.] जुओ
फर्राटा پھرّاٹا पुं० वेग; तेजी
फ़र्रार فرّار वि० [अ.] जोरथी दोड़नारुं
फ़र्राश فرّاش पुं० [अ.] फरास (२) नोकर
फ़र्राश-ख़ाना فرّاش خانہ पुं० [अ.+फा.] फरासखानुं [(२) सरस
फ़र्रुख़ فرّخ वि० [फा.] सुंदर; मनोहर
फ़र्श فرش पुं० [अ.] जुओ 'फ़रश'
फ़र्शी فرشی स्त्री० (२) वि० [फा.] जुओ 'फ़रशी'
फ़र्शी-सलाम فرشی سلام स्त्री० फरस सुधी नमीने करेली सलाम; कुर्निश [फळुं
फल پھل पुं० फळ (२) (हथियार इ० नुं)
फ़लक فلک पुं० [अ.] फलक; आकाश
फलका پھلکا पुं० फफोलो; छालुं
फलदान پھلدان पुं० सगाई करवानो विधि [थवुं. —फूलना=फूलवुंफालवुं
फलना پھلنا वि० फळवुं (२) फलदायी
फ़लाँ فلاں वि० [फा.] फलाणुं; अमुक
फलाँग پھلانگ स्त्री० फलंग (अ० क्रि०, —ना) [(२) कष्ट
फ़लाकत فلاکت स्त्री० [अ.] गरीबी
फ़लातून فلاطون पुं० प्लेटो; अफलातून
फ़लाना فلانہ वि० फलाणुं

फ़लासिफ़ा فلاسفہ पुं० [अ.] फिलसूफी
फ़लाह فلاح स्त्री० [अ.] फतेह (२) सुख (३) परोपकार
फ़लाहत فلاحت स्त्री० [अ.] खेती
फली پھلی स्त्री० फळी; सिंग
फ़लीता فلیتہ पुं० पलीतो; 'फ़तील:'
फ़ल्सफ़ा فلسفہ पुं० [अ.] फिल्सूफी; तत्त्वज्ञान [तत्त्वज्ञान
फ़ल्सफ़ी فلسفی वि० फिल्सूफ;
फ़वायद فوائد पुं० [अ.] 'फ़ायदा'नुं ब० व०
फ़व्वारा فوّارہ पुं० फुवारो; 'फ़ौव्वारा'
फ़सद فصد स्त्री० 'फ़स्द' जुओ
फ़सल فصل, **फ़सली** فصلی जुओ 'फ़स्ल, फ़स्ली' [—दी)
फ़साद فساد पुं० [अ.] फिसाद (वि०,
फ़साना فسانہ पुं० [फा.] कल्पित कथा (२) विवरण [वर्णन के भाषणनी शक्ति
फ़साहत فصاحت स्त्री० [अ.] सुंदर
फ़सील فصیل वि० [अ.] नगरनो कोट
फ़सीह فصیح वि० [अ.] सुंदर वक्ता के वर्णनकार
फ़सूँ فسوں पुं० [अ.] जंतरमंतर; 'टोटका'
फ़सूँगर فسونگر पुं० [फा.] जादुगर (२) जंतरमंतर करनार; भूवो
फ़स्ख़ فسخ पुं० [अ.] विचार बदलवो ते (२) तोडवुं के रद करवुं ते
फ़स्द فصد स्त्री० [अ०] फस – नाडी खोलाववी ते
फ़स्ल فصل स्त्री० [अ.] फसल (ऋतु के खेतीनी ऊपज (२) ग्रंथनुं प्रकरण (३) फासलो (४) छळ; दगो

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

फ़स्ली فصلی वि० [अ.] फसली (२) पुं० कॉलेरा [फा.] वसंत ऋतु
फ़स्ले-बहार فصل، بہار स्त्री० [अ.+
फ़स्साद فصّاد पुं०[अ.] फस खोलनार – तेमांथी लोही काढवा नस्तर मूकनार
फ़हम فہم स्त्री० [अ.] ज्ञान; समज
फ़हमाइश فہمائش स्त्री०[फा.] चेतवणी
फ़हमीद فہمید स्त्री० [फा.] समज; बुद्धि. (वि० –दा) [(प्रेरक फहराना)
फहरना پھہرنا अ० क्रि० फरकवुं; ऊडवुं
फहरान پھہران स्त्री० फरकाववुं ते
फ़हरिस्त فہرست जुओ 'फ़ेहरिस्त'
फ़हश فحش वि० [अ. फ़ुहश] अश्लील (२) फूवड [समजदार
फ़हीम فہیم वि० [अ.] 'फ़हमीदा',
फाँकना پھانکنا स० क्रि० फाकवुं
फाँद پھاند स्त्री० उछाळो (२) पुं०; स्त्री० फंद; पाश
फाँदना پھاندنا अ०क्रि० ऊछळवुं (२) स०क्रि० कूदी जवुं; ओळंगवुं
फाँस پھانس स्त्री० फांस(२)पास; जाळ
फाँसना پھانسنا स० क्रि० फसाववुं
फाँसी پھانسی स्त्री० पाश; फांसो (२) फांसी [(२) गरीबी
फ़ाक़ा فاقہ पुं० [अ.] फाका; उपवास
फ़ाक़ा-कश فاقہ کش वि० [अ.+फा.] भूख्युं (२) निर्धन
फ़ाक़ामस्त فاقہ مست वि० [अ.+ फा.] भूखे मरतुं छतां बेपरवा
फ़ाख़तई فاختئی, फ़ाख़्तई स्त्री० होला जेवो–आछो जांबुडियो रंग
फ़ाख़ता فاختہ, फ़ाख़्ता فاختہ स्त्री० [अ.] एक पक्षी; होलो

फागुन پھاگن पुं० फागण मास
फ़ाज़िल فاضل वि० [अ.] वधारेपडतुं फाजल (२) विद्वान. –बाकी स्त्री० हिसाबे नीकळतुं लेणुं के देणुं
फाटक پھاٹک पुं० मोटो दरवाजो (२) झाटकण; झटकामण
फ़ातिहा فاتحہ पुं० [अ.] प्रार्थना (२) फातियो [(२) दीवानुं झाड
फ़ानूस فانوس पुं० [फा.] फानस
फ़ाम فام पुं० [फा.] रंग; वर्ण
फ़ायदा فائدہ पुं० [अ.] फॉयदो; लाभ; नफो [(न्या.) कर्ता
फ़ायल فاعل वि० [अ. फ़ाइल]
फाया پھایا पुं० जुओ 'फाहा'
फ़ारख़ती فارخطی स्त्री० [फा. फारिग़+ख़ती] फारगती
फ़ारिग़ فارغ वि० [अ.] फारग; छूटुं
फ़ारिग़-उल्-बाल فارغ البال वि० [अ.] सौ रीते सुखी; निश्चिंत [विवेकी
फ़ारूक़ فاروق वि० [अ.] सारासारनुं
फाल پھال स्त्री० हळनी कोस [सं.] (२) कापेली सोपारी (३) पुं० फाळ; छलंग
फ़ाल فال स्त्री० [अ.] पासाथी जोश जोवा ते [(२) नकामुं
फ़ालतू فالتو वि० वधारेनुं; फालतु
फ़ालसई فالسئی वि० फालसाना रंगनुं
फ़ालसा فالسہ पुं० [फा.] फाळ्सी के फालसुं [पक्षाघात
फ़ालिज فالج पुं० [अ.] लकवो;
फावड़ा پھاوڑا पुं० पावडो [जाणीतुं
फ़ाश فاش वि० [फा.] प्रगट; खुल्लुं;
फ़ास(–सि)ला فاص(-صِ)لہ पुं० [अ. फ़ासिला] फासलो; अंतर

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

फ़ासिद فاسد वि० [अ.] फसाद करनार; 'फ़साःदी' (२) खराब; दुष्ट
फाहा پھاہا पुं० घी तेल अत्तर इ०नुं पूमडुं [(२) गंदुं; अश्लील
फ़ाहिश فاحش वि० [अ.] अनाचारी
फ़ाहिशा فاحشہ स्त्री० छिनाळ
फ़िक़रा فقرہ पुं० [अ.] वाक्य (२) फक़रो (३) टोणो
फिकैत پھکیت पुं० ढाल लकडी चलावी जाणनार; 'फ़ैंकनैत'
फ़िक़्क़ा فقہ स्त्री० [अ. फ़िक़:] मुसलमाननुं धर्मशास्त्र
फ़िक्र فکر स्त्री० [अ.] फिकर
फ़िगार فگار वि० [फा.] घायल
फिचकुर پھچکر पुं० मोंमांथी नीकळतुं फीण (जेमके, मूर्छामां)
फिटकिरी پھٹکری स्त्री० फटकडी
फिटन پھٹن स्त्री० फेटन गाडी
फिट्टा پھٹا वि० फिटकार पामेलुं
फिड्डा پھڈا वि० एडीनो भाग बेठेलो (जोडो)
फ़ितना فتنہ पुं० [अ.] झघडो; दंगो; फितनो [प्रकृति (२) धूर्तता
फ़ितरत فطرت स्त्री० [अ.] स्वभाव;
फ़ितरती فطرتی वि०[अ.+फा.] धूर्त; दगाबाज
फ़ितूर فتور पुं० जुओ 'फ़तूर'
फ़िदविया فدویا स्त्री०दासी;नोकरडी
फ़िदवी فدوی वि० [अ.] आज्ञाकारी (२) पुं० दास [दास (२) प्रेमी
फ़िदाई فدائی पुं० [अ.] फिदवी;
फ़िन्नार فی النار अ० [अ.] 'जा जहान्नममां'

फ़िरंग فرنگ पुं० चांदीनो रोग(२) फिरंगीनो देश; 'फ़िरंगिस्तान'
फ़िरंट فرنٹ वि० विरुद्ध (२) लडवा सामे थयेलुं [तो पछी
फिर پھر अ० फरी (२) पछी (३)
फ़िरक़ा فرقہ पुं० [अ.] फिरको
फिरकी پھرکی स्त्री०फरकडी(२)फिरकी
फिरता پھرتا पुं० अस्वीकार (२) पाछुं फेरववुं ते (३) वि० पाछुं फेरवेलुं (स्त्री० –ती) [(२) स्वर्ग
फ़िरदौस فردوس पुं० [अ.] बाग
फिरना پھرنا अ० क्रि० फरवुं (प्रेरक, फिराना) [चोखाना लोटनी खीर
फ़िरनी فرنی स्त्री०[फा.]एक प्रकारनी
फिरवाना پھروانا स० क्रि० फेरवाववुं
फ़िराक़ فراق पुं० [अ.] वियोग (२) चिंता (३) खोळ; शोध
फ़िराग़ فراغ पुं० [अ.] छुटकारो (२) खुशी (३) संतोष [(वि०,–ग़ी)
फ़िरार فرار पुं० [अ.] नासवुं ते
फ़िरासत فراست स्त्री०[अ.] बुद्धिमत्ता
फ़िरिश्ता فرشتہ पुं० [फा.] फिरस्तो
फ़िरोख़्त فروخت स्त्री०जुओ 'फ़रोख़्त'
फ़िल्-जुमला فی الجملہ अ० [अ.] टूंकमां; सारांश के
फ़िल्फ़िल فلفل स्त्री० [अ.] मरी
फ़िल्-फ़ौर فی الفور अ०[अ.] तरत
फ़िल्-वाक़ा فی الواقع -हक़ीक़त -حقیقت- अ० [अ.] वस्तुतः; हकीकतमां [देश
फ़िलस्तीन فلسطین पुं० पालेस्टाइन
फ़िल्-हाल فی الحال अ०[अ.] हमणां; आ वखते; अत्यारे

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

फिस پھس अ० कांई नहीं; मींडुं

फिसड्डी پھسڈّی वि० काममां मंद; ढीलुं

फिसलन پھسلن स्त्री० लपसवुं ते

फिसलना پھسلنا अ० क्रि० लपसवुं; ढळी जवुं

फ़िसाना فسانہ पुं० जुओ 'फ़साना'

फ़िहरिस्त فہرست स्त्री० [फा.] यादी; 'फ़ेहरिस्त'

फ़ी فی अ० [अ.] दर; प्रति एक

फ़ी-ज़माना فی زمانہ अ० [अ.+फा.] आजकाल; हालना समयमां

फ़ीता فیتا पुं० फीत; कोर (२) (मापवानी) पट्टी (३) कागळो इ० बांधवानी पट्टी 'टेप'

फ़ीरनी فیرنی स्त्री० जुओ 'फ़िरनी'

फ़ीरोज़ा فیروزہ पुं० [फा.] पीरोज (वि०-जी)

फ़ील فیل पुं० [फा.] हाथी

फ़ीलपा فیل پا पुं० [फा.] हाथीपगो रोग

फ़ील-पाया فیل پایہ पुं० [फा.] थांभलो

फ़ीला فیلہ पुं० [फा.] शेतरंजनो हाथी

फ़ीस فیس स्त्री० [इं.] फी [सेंकडे

फ़ी-सदी فی صدی अ० [अ.+फा.]

फुँकना پھنکنا अ०क्रि० 'फूंकना'नुं कर्मणि (२) पुं० फूंकणी (३) फुक्को; मुत्राशय

फुँकनी پھنکنی स्त्री० फूंकणी (२) धमण [फूमतुं

फुँदना پھندنا पुं० फुँदिया स्त्री०

फुंसी پھنسی स्त्री० झीणी फोल्ली

फुचड़ा پھچڑا पुं० कपडा इ०मांथी नीकळतुं रूंछुं

फ़ुज़ूल فضول वि० जुओ 'फ़ज़ूल'

फ़ुज़ला فضلہ पुं० [अ.] वस्तु काढी लेतां रहेतो कचरो (२) शरीरमांथी नीकळतो थूंक, गळफो; झाडो पेशाब इ० मळ

फुट پھٹ वि० एकाकी (२) अलग (३) पुं० फूट [फुटकळ; विविध (३) छूटक

फुटकर,-ल پھٹکر،-ل वि० 'फुट' (२)

फुटका پھٹکا पुं० फोडलो

फुटेहरा پھٹیہرا पुं० धाणी जेवा फुलेला शेकेला चणावटाणा [(२) खरावी

फ़ुतूर فتور पुं० [अ.] फितूर; झघडो

फ़ुतूह فتوح स्त्री० [अ.] जुओ 'फ़तूह'

फुदकना پھدکنا अ०क्रि० ऊछळवुं (२) उमंगमां आववुं

फुदकी پھدکی स्त्री० एक नानुं पक्षी

फुनगी پھنگی स्त्री० फणगो; अंकुर

फ़ुनून فنون पुं० [अ.] 'फ़न'नुं ब०व०

फुफँदी پھپھندی स्त्री० नाडुं

फुफकार پھپھکار पुं० फुफवाटो (अ०क्रि०-ना)

फुफू پھپھو स्त्री०जुओ 'फूफी' [-री)

फुफेरा پھپھیرا वि० फुआनुं (स्त्री०

फुर پھر वि० (प.) साचुं; सत्य

फ़ुरक़त فرقت स्त्री० [अ.] वियोग

फुरती پھرتی स्त्री० फूर्ति; स्फूर्ति (वि० -तीला)

फुरना پھرنا अ० क्रि० स्फुरवुं

फ़ुरसत فرصت स्त्री० [अ.] फुरसद नवराश (२) रोग मटवो ते; आराम

फुरेरी پھریری स्त्री० छेडे पूमडुं लपेटेली सळी (२) रोमांच साथे कंप [रोटली

फुलका پھلکا पुं० फफोलो (२) फूलको-

फुलझड़ी پھلجھڑی स्त्री० दारूखानानी फूलकणी के तारामंडळ (२) पंचातनी वात

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

फुलवर پھلور पुं० फुलेवर रेशमी कापड

फुलवार پھلوار वि० प्रफुल्ल; प्रसन्न

फुलवारी پھلواری स्त्री० बगीचो (२) कागळनी फूलवाडी

फुलहारा پھلہارا पुं० माळी

फ़ुलाँ فلاں वि० जुओ 'फ़लाँ'

फुलाना پھلانا स० क्रि० फुलाववुं

फुलाव پھلاو पुं० फूलवुं के फुलाववुं ते

फुलौरी پھلوری स्त्री० एक जातनुं भजियुं

फुवार پھوار स्त्री० जुओ 'फुहार'

फुसफुसा پھسپھسا वि० फासफूसियुं

फुसफुसाना پھسپھسانا अ० क्रि० गुसपुस धीमे धीमे बोलवुं

फुसलाना پھسلانا स० क्रि० फोसलाववुं

फ़ुहश فحش वि० [अ.] जुओ 'फ़हश'

फुहार پھہار स्त्री० पाणीनी झीणी छांट; फरफर; फोरुं

फुहारा پھہارا पुं० फुवारो (२) झीण

फुही پھہی स्त्री० जुओ 'फुहार'

फूंका پھونکا पुं० ढोरनुं दूध खेंची काढवानी एक क्रूर युक्ति (२) फोल्लो

फूट پھوٹ स्त्री० फूट; फूटवुं ते (२) एक जातनी काकडी

फूटना پھوٹنا अ० क्रि० फूटवुं. **फूट फूटकर रोना**=विलाप करवो. **फूटी आँखों न भाना**=बहु खराब देखावुं-लागवुं

फूफा پھوپھا पुं० फुओ (स्त्री० –फी)

फूलगोभी پھول گوبھی स्त्री० फलावरनुं शाक

फूली پھولی स्त्री० आंखमां पडतुं फूल

फूस پھوس पुं० सूकुं घास; खड (२) छाजनुं घास

फूहड़,–र پھوہڑ،-ر वि० फूवड; ठेकाणा वगरनुं

फूही پھوہی स्त्री० जुओ 'फुही, फुहार'

फेंट پھینٹ स्त्री० कमरनी भेट के कमर (२) 'फेंटना'नी क्रिया

फेंटना پھینٹنا स० क्रि० फीणवुं; हलाववुं

फेंटा پھینٹا पुं० 'फेंट' (२) फेंटो

फेन پھین पुं० [सं.] फीण

फेनी پھینی स्त्री० सूतरफेणी

फेफड़ा پھیپھڑا पुं० फेफसुं

फेफड़ी,–री پھیپھڑی،-ری स्त्री० तरस के गरमीथी होठ पर वळती पोपडी

फेर پھیر पुं० फेर (चक्कर; तफावत) (२) दुविधा; मूंझवण (३) संशय (४) फेरफार (५) उपाय; युक्ति (६) लेवडदेवड; फेरफार. **–खाना**=फेरावामां पडवुं. **–में पड़ना**=गूंचवावुं

फेरना پھیرنا स० क्रि० फेरववुं (२) पाछुं लेवुं के करवुं

फ़ेल فعل पुं० [अ.] कार्य (२) दुष्कर्म; फेल

फ़ेल-ज़ामिनी فعل ضامنی स्त्री० सारी चालनी जामीनगीरी

फ़ेलन् فعلاً अ० [अ.] कार्यरूपे

फ़ेली فعلی वि० [अ.] 'फ़ेल'वाळुं; (२) फेलबाज; ढोंगी

फ़ेहरिस्त فہرست स्त्री० यादी; 'फ़िहरिस्त'

फैकनैत پھینکنیت पुं० घा करवामां होशियार; 'फिकैत'

फ़ैज़ فیض पुं० [अ.] फायदो (२) परोपकार (३) फेज; परिणाम

फ़ैयाज़ فیاض वि० जुओ 'फ़य्याज़'

फ़ैयाज़ी فیاضی स्त्री० जुओ 'फ़य्याज़ी'

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

फ़ैर فیر स्त्री० बंदूकनो बार
फैलना پھیلنا अ० क्रि० फेलावुं
फ़ैलसूफ़ فیلسوف पुं० [फा.] फिलसूफ (२) 'फ़ज़ूलखर्च'; उडाउ (३) दगलबाज
फ़ैलसूफ़ी فیلسوفی स्त्री० अपव्यय (२) दगलबाजी
फैलाव پھیلاو पुं० फेलावो
फ़ैसल فیصل पुं० [अ.] न्यायाधीश (२) न्याय; फेंसलो
फ़ैसला فیصلہ पुं० [अ.] फेंसलो
फोक پھوک पुं० नकामो कूचो (२) नीरस चीज
फोड़ा پھوڑا पुं० फोडलो
फोड़िया پھوڑیا स्त्री० फोल्ली
फ़ोता فوطہ पुं० [फा.] थेली (२) अंडकोष (३) महेसूल
फ़ोतेदार فوطہ دار पुं० [फा.] खजानची
फ़ोश فوش वि० गंदुं; बीभत्स
फ़ौआ(–व्वा)रा فوارا (فوّارہ) पुं० फुवारो
फ़ौक़ فوق वि० [अ.] उच्च; श्रेष्ठ (२) पुं० उच्चता [श्रेष्ठता (२) उन्नति
फ़ौक़ियत فوقیت स्त्री० [अ.]
फ़ौज فوج स्त्री० [अ.] फोज; लश्कर
फ़ौजदार فوجدار पुं० [फा.] सेनापति (२) फोजदार–अमलदार
फ़ौजदारी فوجداری स्त्री० टंटो; झघडो (२) फोजदारी अदालत
फ़ौजी فوجی वि० [फा.] फोजने लगतुं
फ़ौत فوت वि० [अ.] गत; मृत (२) स्त्री० नाश (३) मृत्यु
फ़ौती فوتی स्त्री० [फा.] मृत्यु
फ़ौरन् فوراً अ० [अ.] तरत
फ़ौलाद فولاد पुं० [फा.] पोलाद (वि० –दी) [फुवारो
फ़ौवारा فووّارا पुं० [अ. फ़व्वारः فوّارہ]
फ़्रांसीसी فرانسیسی वि० फ्रांसनुं

ब

बंक بنک वि० बंकु; वांकुं (२) दुर्गम (३) पुं० बॅन्क [फूंकवानी नळी
बंकनाल بنکنال स्त्री० सोनीनी
बँगला بنگلا वि० बंगाळी (२) स्त्री० बंगाळी भाषा (३) पुं० बंगलो
बंजर بنجر पुं० ऊसर जमीन [कर्मणि
बँटना بنٹنا अ० क्रि० 'बांटना'नुं
बँटवारा بنٹوارا पुं० वहेंचणी
बंटा بنٹا पुं० गोळ के चोखंडो नानो डबो [भागनी खेती
बँटाई بنٹائی स्त्री० बांटवुं ते (२)
बँटाना بنٹانا स० क्रि० 'बँटवाना'– वहेंचाववुं (२) मददमां लागवुं. हाथ बँटाना=हाथ देवो
बंडा بنڈا पुं० एक कंद; रताळु (?)
बँडेरी بنڈیری स्त्री० छापरानुं मोभनुं लाकडुं
बंद بند पुं० (२) वि० [फा.] बन्ध
बंदगी بندگی स्त्री० [फा.] गुलामी (२) प्रार्थना (३) सलाम
बंद गोभी بندگوبھی स्त्री० करमकलो
बंदनवार بندنوار पुं० तोरण [वंदना
बंदना بندنا स० क्रि० वंदवुं (२) स्त्री०
बंदर بندر पुं० वांदरो (२) [फा.]

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बन्दर. —घुड़की,-भबकी = खाली डरावया माटे धमकाववुं ते
बंदरगाह بندرگاه पुं० [फा.] बन्दर
बंदा بنده पुं० [फा.] दास; सेवक
बंदा-नवाज़ بنده نواز वि० [फा.] दास पर दया करनार; दीनदयाळ
बंदिश بندش स्त्री०[फा.] बांधवुं ते (२) प्रबंध (३) पेंतरो
बंदोबस्त بندوبست पुं० [फा.] बंदोबस्त (२) महेसूलनी जमाबंधी
बँधक بندهک पुं० गीरो मूकेली वस्तु; 'रेहन' [पुं० बांधवानुं साधन
बंधना بندهنا अ०क्रि० बंधावुं (२)
बंधान بندهان पुं०धारो;बंधी; करार (२) पाणीनो बांध (३) समताल
बंधेज بندهیج पुं० बंधी; प्रतिबंध (२) बंधामणी; करार
बंपुलिस بم پلس (بم پولیس) स्त्री० सार्वजनिक जाजरूनुं स्थान [झरणुं
बंबा بنبا [अ.मंबा] बंबो (२) स्रोत;
बँबाना بنبانا अ०क्रि० (ढोरनुं)बांघडवुं
बंसकपूर بنسکپور, **बंसलोचन** بنسلوچن पुं०वांसकपूर [वांगो-कावड
बँहगी بنہگی स्त्री० 'बहँगी', पाणीनो
ब بہ [फा.] पूर्वग; 'स' जेम, सहित एवा अर्थमां उदा० बक़ौल
बईद بعید अ०[अ.] दूर ['बकुचा'
बकचा بکچا पुं० [तु. बुक्चः] जुओ
बकची بکچی स्त्री० 'बकुची'; बचकी
बकतर بکتر पुं० बख्तर
बकर-क़साब بکر قصاب पुं० बकरांनुं मांस वेचनार [—बबडवुं
बकरना بکرنا स० क्रि० एकला बकवुं

बकलस بکلس [इं. बक्लस] बकल
बकला بکلا पुं० वल्कल(२)फळनुं छोडुं
बकवाद بکواد, **बकवास** بکواس स्त्री० बकवाद; बकबक
बकस بکس पुं० पेटी; 'बॉक्स'
बकसना بکسنا स०क्रि० बक्षवुं (२) माफ करवुं ['बकलस'; बकल
बकसुआ(-वा) بکسوآ(-وا) पुं०
बकायन بکاین स्त्री० एक झाड
बक़ाया بقایا पुं० [अ.] बाकी; बचत
बकावल بکاول पुं० [फा.] बबरची
बक़िया بقیہ वि०[अ.] बचेलुं; परिशिष्ट
बकुचा بکچا पुं० (स्त्री० —ची) बचको; पोटलुं [गाय भेंस
बकेन(—ना) بکین(-نا) स्त्री० वाखडी
बकैयाँ بکییاں पुं० घुंटणिये चालवुं ते
बकोटना بکوٹنا स०क्रि० नखथी उझरडो भरवो
ब-क़ौल بقول अ० [अ.] कोल प्रमाणे
बक्कल بکل पुं० [सं. वल्कल] 'बकला'; छाल (२) छोडुं
बक़्क़ाल بقال पुं० [अ.] बकाल
बक़्र-ईद بقر عید स्त्री०[अ.] बकरी-ईद
बक्स بکس पुं० 'बकस'; पेटी
बख़रा بخرا पुं० [फा.] भाग
बखरी بکھری स्त्री० रहेवा लायक घर
बखान بکھان पुं० वर्णन (२) वखाण
बखानना بکھاننا स०क्रि० वर्णववुं (२) वखाणवुं (३) गाळो भांडवी
बखार بکھار पुं० वखार (स्त्री० —री= नानी वखार)
बखियाना بکھیانا स०क्रि० बखिया दई सीववुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बखीर بکھیر स्त्री० शेरडीना रसमां रांधेलो भात

बख़ील بخیل वि०[अ.] वखील; कंजूस (नाम –ली स्त्री०) [अच्छी तरेह

बख़ूबी بخوبی अ० [फा.] खूबीथी;

बखेरना بکھیرنا स०क्रि० विखेरवुं

ब-ख़ैर بخیر अ० [फा.] बरोबर; खूबीथी

बख़्त بخت पुं० [फा.] नसीब

बख़्शना بخشنا स०क्रि० बक्षवुं (२) त्यागवुं (३) क्षमा करवी

बख़्शिश بخشش स्त्री० [फा.] बक्षिश (२) उदारता (३) क्षमा

बगदना بگدنا अ०क्रि० वगडवुं (२) भूलवुं (३) भ्रष्ट थवुं

बगमेल بگمیل पुं० बराबरी; स्पर्धा

बग़ल بغل स्त्री०[फा.] बगल (२) पासुं; पडखुं (३) पासेनुं स्थान. **–गरम करना**=सहवास करवो. **बगलें बजाना**=काखलियो कूटवी; राजी राजी थवुं. **बगलें झाँकना**=आमतेम भागवा मथवुं (२) गल्लांतल्लां करवां

बग़लगंध بغل گندھ पुं० बगल-वामणी (२) बगलमां खराब पसीनो नीकळवानो रोग

बग़लबंदी بغل بندی स्त्री० बगलबंडी

बगला-भगत بگلا بھگت पुं० बगभगत

बग़ली بغلی वि० बगलनुं (२) स्त्री० बगलनुं कपडुं (३) दरजीनी थेली

बग़ावत بغاوت स्त्री० [अ.] बळवो (२) राजद्रोह

बगुला بگلا पुं० बगलो

बगूला بگولا पुं० वंटोळियो

बग़ैर بغیر अ० [अ.] वगर; विना

बग्गी,–ग्घी بگّی،-گھی स्त्री० वगी

बघंबर بگھمبر पुं० व्याघ्रचर्म

बघनहाँ(-हियाँ) بگھنہاں(-ہیاں) पुं० वाघनख

बघारना بگھارنا स०क्रि० वघारवुं (२) योग्यता वहारनुं बोलवुं–छांटवुं

बचा بچّہ पुं० [फा.] बच्चुं (२) बाळक (३) वि० नादान; बालिश

बच्चा-दान بچّہ دان पुं० [फा.], **बच्चेदानी** स्त्री० गर्भाशय [वाछडो

बछड़ा بچھڑا पुं०(स्त्री० –ड़ी, बछिया)

बछेड़ा بچھیڑا पुं० घोडानो वछेरो

बजंत्री بجنتری पुं० (वाजुं) वगाड-नार–बजावनार [(२) (शस्त्र) चालवुं

बजना بجنا अ०क्रि० वागवुं; बजवुं

बजबजाना بجبجانا अ०क्रि० सडाथी खदबदवुं–फीण आववुं

बजरी بجری स्त्री० कांकरेट (२) कोटनो कांगरो (३) बाजरी

बजा بجا वि० [फा.] उचित; ठीक. **–लाना**=बजाववुं; करवुं

बजा-आवरी بجا آوری स्त्री० [फा.] कर्तव्य के आज्ञानुं पालन

बज़ाज़ بزاز पुं० [अ. बज्ज़ाज़] कापडियो (नाम, –ज़ी स्त्री०)

बज़ाज़ा بزازا पुं० [फा.] बजाजोनुं–कापडियाओनुं बजार; कापड-बजार

बजाय بجائے अ० [फा.] बदले; अवेजमां

बजुज़ بجز अ० [फा.] सिवाय; (अमुक) छोडीने

बज़्म بزم स्त्री० [फा.] सभा; मंडळी

बझना بجھنا अ०क्रि० बंधावुं (२) फसावुं; गूंचवावुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बझाव بجھاو پुं० ०ट स्त्री० गूंचवण; फसावुं ते
बट بٹ पुं० वट; वड (२) वडुं (३) वजन; बाट (४) वळ (५) वाट; रस्तो
बटखरा بٹکھرا पुं० वजन; बाट
बटन بٹن स्त्री० आमळवुं ते; वळ (२) पुं० बटन [(२) पुं० उपटण
बटना بٹنا स०क्रि० वळ देवो; आमळवुं
बट-परा,-पार,-मार بٹ پرا،-پار،-مار पुं०वाटपाडु; डाकु [वटलोई; तांबडी
बटली,–लोई بٹلی،-لوئی स्त्री०
बटवार بٹوار पुं० नाकेदार (२)पहेरेगीर
बटवारा بٹوارا पुं० वहेंचणी; 'बँटवारा'
बटाऊ بٹاؤ पुं० वटेमार्गु; मुसाफर. –होना=चालवा मांडवुं
बटिया بٹیا स्त्री० नानी गोळी
बटी بٹی स्त्री० गोळी [एकठा थवुं
बटुरना بٹورنا अ०क्रि० टोळे वळवुं;
बटुवा بٹوا पुं० वाटवो(२)मोटी वटलोई
बटेर بٹیر स्त्री० एक पक्षी
बटोर بٹور पुं० टोळुं (२) ढगलो
बटोरंना بٹورنا स०क्रि० समेटवुं; एकठुं करवुं
बटोही بٹوہی पुं० मुसाफर; 'बटाऊ'
बट्टा بٹا पुं०[सं. वार्त्त; प्रा. वाट्ट] दलाली (२) तोटो; घट (३) खलनो वत्तो
बट्टा-खाता بٹا کھاتا पुं० डूबेली रकमनुं खातुं [सपाट
बट्टाढाल بٹا ڈھال वि० लीसुं अने
बड़ بڑ स्त्री० बकवाद; वेडशी
बड़प्पन بڑپن पुं० मोटाई; महत्ता
बड़बेरी بڑبیری स्त्री० 'झडबेरी'; जंगली बोर

बड़बोल(-ला) بڑبول(-لا) वि० वडी वडी वातो हांकनार
बड़भाग(-गी) بڑبھاگ(-گی) वि० वडभागी; महा भाग्यशाळी
बड़हार بڑہار पुं० लग्न पछीनुं महाभोजन
बड़ा بڑا पुं० वडुं (२) वि० वडुं; मोटुं (उंमर, कद, गुण इ०मां)
बड़ाई देना بڑائی دینا आदर करवो
बड़ा घर بڑا گھر पुं० केदखानुं
बड़ा दिन بڑا دن पुं० २५मी डिसेम्बर
बड़ी بڑی स्त्री० वडी (२) वि० मोटी
बड़ी माता بڑی ماتا स्त्री० शीतळा; बळिया
बढ़ई بڑھئی पुं० सुतार
बढ़ती بڑھتی स्त्री० वृद्धि (२) चडती
बढ़ना بڑھنا अ०क्रि० वधवुं (२) उन्नति थवी (३) दुकान इ० बंध थवुं के दीवो बुझावो. बढ़कर चलना=फुलावुं; घमंड करवो
बढ़नी بڑھنی स्त्री० सावरणी
बढ़ाव بڑھاو पुं० वृद्धि (२) उन्नति
बढ़ावा بڑھاوا पुं० उत्तेजन (२) उश्केरणी
बढ़िया بڑھیا वि० उत्तम [चडती
बढ़ोतरी بڑھوتری स्त्री० उत्तरोत्तर
बतकही بت کہی स्त्री० वातचीत (२) वादविवाद [बतक
बत(-त्त)ख़ بط(-ط)خ स्त्री०[अ. बत]
बतचल بت چل वि० बकवाद करनारुं
बतबढ़ाव بت بڑھاو पुं० वात वधवी ते; झघडो
बतरस بت رس पुं० वातचीतनो रस
बताऊँ بتاؤں पुं० वेंगण; वंताक

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बताना بتانا सं० क्रि० वताववुं
बताशा(-सा) (-سا)بتاشا पुं० पतासुं (२) फूलकणी (३) परपोटो
बतिया بتیا स्त्री० फळनो मरवो
बतियार بتیار स्त्री० वातचीत
बतौर بطور अ०[अ.] रीत प्रमाणे; ढंगथी
बत्तक(-ख़) (خ-)بطک स्त्री० बतक; 'बतख'
बत्ति(-त्ती)स (-تی)س بتّ वि० बत्रीस; ३२
बत्न بطن पुं० [अ.] पेट (२) गर्भ
बथुआ بتھوا पुं० बथवो–एक भाजी
बद بد स्त्री० बदलो; अवेज (२) बद रोग (३) वि० [फा.] खराब
बदकार بدکار वि० [फा.] खराब; कुकर्मी; व्यभिचारी
बद-ख़्वाह بدخواہ वि०[फा.] अशुभ चाहनार; 'खेर–ख्वाह'थी ऊलटुं
बद-ज़बान بدزبان वि० [फा.] गाळो बोलनारुं (–नी स्त्री०) [हलकुं
बदज़ात بدذات वि० [फा.] नीच;
बदज़ेब بدزیب वि०[फा.] शोभा-रहित; कदरूपुं
बदतर بدتر वि० [फा.] वधारे खराब
बदना بدنا सं० क्रि० वदवुं; कहेवुं (२) ठरावलुं (३) शरत के होड बकवी (४) बदवुं; गांठवुं [बददानतवाळुं; बेईमान
बदनीयत بدنیت वि० [फा.]
बद-नुमा بدنما वि० [फा.] कदरूपुं
बद-परहेज़ بدپرہیز वि०[फा.] परेज़ न राखनारुं; अपथ्य करनारुं (नाम, –ज़ी स्त्री०) [दुर्भागी
बदबख़्त بدبخت वि०[अ.] कमबख्त;

बद-मआश بدمعاش, बदमाश بدماش वि० [फा. बदमआश] बद-मास; दुष्ट (२) लफंगुं; दुराचारी
बदर بدر अ० [फा.] बहार (२) पुं० [सं.] बोर के बोरडी
बदर-रौ بدررو स्त्री० [फा.] मोरी
बद-राह بدراہ वि० [फा.] बदरस्ते चडेलुं; बूरुं
बदल(–ला) (-لا)بدل पुं०[अ.] बदलो (२) फेरफार (३) अवेज [निरंकुश:
बद-लगाम بدلگام वि०[फा.] बेलगाम;
बदला بدلا पुं० जुओ 'बदल'
बदलना بدلنا अ०क्रि० बदलावुं (२) स०क्रि० बदलवुं [बदली
बदली بدلی स्त्री० वादळांनी घटा (२)
बदलौवल بدلوول स्त्री०अदलाबदली
ब-दस्त بدست अ०[फा.] हाथे; द्वारा; मारफत [मुजब; जेमनुं तेम; यथापूर्व
ब-दस्तूर بدستور अ० [फा.] दस्तूर
बद-हज़मी بدہضمی स्त्री० [फा.] अपचो; अजीरण
बद-हवास بدحواس वि० [फा.] बेबाकळुं; विकळ (२) बेहोश
बदा بدا वि० नसीबमां लखायेलुं; नियत
बदाबदी بدابدی स्त्री० चडसाचडसी; होड
बदाम بدام पुं० जुओ 'बादाम'
बदी بدی स्त्री० वदी; कृष्णपक्ष (२) [फा.] बदी; बूराई [कारणथी
ब-दौलत بدولت अ० [फा.] कृपाथी;
बद्दर(–ल) (-ل)بدر पुं० वादळ
बद्दु بدو पुं० बदमास; दुराचारी
बद्र بدر पुं० [फा.] पूनमनो चांदो

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बध بدھ पुं० वध

बधना بدھنا सं०क्रि० वध करवो (२) पुं०. नाळचावाळुं जळपात्र, जेवुं के मुसलमान ॱ ॱ वापरे छे

बधाई بدھائی स्त्री० वृद्धि (२) वधाई; वधामणी (३) आनंदोत्सव (४) धन्यवाद

बधाया(–वा) بدھایا(-وا) पुं० वधामणी [जल्लाद (३) शिकारी

बधिक بدھک पुं० वध करनार (२)

बधिया بدھیا पुं० खस्सी करेलु पशु

बधूटी بدھوٹی स्त्री० पुत्रवधू (२) सधवा स्त्री (३) नववधू

बन بن पुं० वन

बनकर بنکر पुं० वनमी पेदाश

बनजारा بنجارا पुं० वणझारो (२) वेपारी

बनत بنت स्त्री० बनावट (२) मेळ; बनवुं ते

बनना بننا अ०क्रि० बनवुं. **बनकर**= बनीठनीने; बरोबर. **बना रहना**= कायम रहेवुं (२) जीवतुं रहेवुं

बनफ़शा بنفشہ पुं० [फा.] बनफशा; एक औषधिनी वनस्पति

बनबिलाव بن بلاؤ पुं० रानी बिलाडो

बनरा بنرا पुं० बनडो (वर; लग्ननुं गीत)

बनरी بنری स्त्री० बनडी; कन्या

बनवारी بنواری पुं० श्रीकृष्ण

बना بنا पुं० बनडो: वर [विरुद्धमां

बनाम بنام अ० [फा.] नामथी (२) प्रति;

बनासपती بناسپتی स्त्री० (प.) वनस्पति; शाक, घासपालो इ०

बनिया بنیا पुं० वाणियो (२) मोदी

बनियाइन بنیائن स्त्री० वाणियण (२) [इं. बेनियन] गंजीफराक

बनिस्बत بنسبت अ० [फा.] सरखामणीमां; मुकाबले

बनीनी بنینی स्त्री० 'बनिया'नी स्त्री

बनेठी بنیٹھی स्त्री० बनेटी

बनैला بنیلا वि० वननुं; जंगली

बपतिस्मा بپتسما पुं० [इं. बॅप्टिझम] जलदीक्षा

बप-(-पु)मार بپ(-پ)مار वि० बापने मारनार (२) सौने दगो देनार

बपुरा بپرا वि० बापडुं; बीचारुं

बपौती بپوتی स्त्री० बापीकी जायदाद –वारसो

बफारा بپھارا पुं० (वराळनो) नास

बबर ببر पुं० [अ.] सिंह

बबुआ ببوآ पुं० (स्त्री० –ई) पुत्र के जमाई माटे लाडनुं संबोधन; बाबु;बचु

बबूल ببول पुं० [सं. बब्बूर] बावळ

बबूला ببولا पुं० जुओ 'बगूला' (२) परपोटो

बभूत ببھوت स्त्री० भभूत; भस्म

बम بم पुं० बॉम्ब (२) बम बम अवाज. **–बोलना या बोल जाना**= ठंठण गोपाळ थवुं [बडाई हांकवी

बमकना بمکنا अ०क्रि० शेखी मारवी;

बमचख بمچکھ स्त्री० शोरबकोर (२) झघडो ['बंपुलिस'

बमपुलिस بم پلس पुं० जुओ

बमूजिब بموجب अ० [फा.] मुजब; अनुसार [तेनी चोपडी

बयाज़ بیاض स्त्री० [अ.] नोंध के

बयाना بیعانہ पुं० [अ. बैआन:] बानुं; 'पेशगी' [जंगल

बयाबान بیابان पुं० [फा.] बियाबान;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बर بر पुं० वर (२) वरदान (३) बळ (४) वि० वर; श्रेष्ठ (५) [फा.] उपर. –**आना, पाना**=वर आववुं; सफळ नीवडवुं [ऊलटुं

बर-अक्स برعکس अ० [फा.+अ.]

बर-आमद برآمد वि० [फा.] जुओ 'वरामद'

बरई برئی पुं० तंबोळी (स्त्री० –इन)

बरक़ंदाज़ برقندار पुं० [फा.] मोटी लाठी के बंदूक वाळो सिपाई; बंदूकची

बरकत برکت स्त्री० [अ.] बरकत; आबादी (२) एक ने . . एम गणतरीमां एक माटे वपराय छे (३) समाप्ति (शुभसूचक अर्थमां) (४) कृपा

बरकती برکتی वि० बरकतवाळुं

बर-क़रार برقرار वि० [फा.+अ.] कायम (२) मोजूद

बरकाज برکاج पुं० विवाह

बरख़ास्त برخاست वि० [फा.] (सभा) विखरायेलुं (२) (नोकरी के काममांथी) दूर करायेलुं; बरतरफ (नाम, ०गी स्त्री०) [प्रतिकूळ; विरुद्ध

बरख़िलाफ़ برخلاف अ० [फा.]

बर-ख़ुरदार برخوردار पुं० [फा.] पुत्र (२) वि० खाधेपीधे सुखी (नाम,–री)

बरगद برگد पुं० वडनुं झाड

बरछैत برچھیت पुं० बरछो चलावी जाणनार

बरज़बान برزبان वि० [फा.] कंठस्थ

बरज़ोर برزور वि० जोरावर (२) अत्याचारी [स्त्री० जबरदस्ती

बरज़ोरी برزوری अ० बळपूर्वक (२)

बरत برت पुं० व्रत (२) वरत; दोरडुं

बरतन برتن पुं० वासण

बरतना برتنا अ०क्रि० वर्तवुं (२) स० क्रि० वापरवुं

बरताना برتانا स०क्रि० वहेंचवुं

बरताव برتاو पुं० वर्ताव; वर्तन

बरतोर برتور पुं० बालतोड

बरदा بردہ पुं० [तु.] दास; लडाईमां पकडेलो गुलाम [देखाडवो

बरदाना بردانا स०क्रि० मादाने नर

बरदा-फ़रोश بردہ فروش वि० [फा.] गुलामनो वेपारी (नाम, –शी= गुलामी वेपार)

बरदार بردار वि० [फा.] वही जनार

बरदाश्त برداشت स्त्री० [फा.] खमवुं ते; सहन करवुं ते

बरधा بردھا पुं० बळद [बळवुं

बरना برنا स०क्रि० वरवुं (२) अ०क्रि०

बरपा برپا वि० [फा.] खडुं थयेलुं; मचेलुं

बरफ़ برف स्त्री० 'वर्फ़'; बरफ

बरबस بربس अ० बळपूर्वक (२) व्यर्थ

बर-मला برملا अ० [फा.] खुल्लामां; सौनी सामे

बरमा برما पुं० (स्त्री० –मी) सारडी

बरमी برمی पुं० बर्मी; ब्रह्मदेशवासी (२) स्त्री० ब्रह्मदेशनी भाषा (३) वि० तेने लगतुं (४) स्त्री० नानी सारडी

बर-वक़्त بروقت अ० [फा.] बरोबर वखत पर; वखतसर

बरवट بروٹ स्त्री० प्लीहानो रोग

बरस برس पुं० वरस. –**गाँठ**=वर्षगांठ

बरसना برسنا अ० क्रि० वरसवुं

बरस पड़ना برس پڑنا खूब गुस्से थई वढवुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बरसाइत برسائت स्त्री० वटसावित्री

बरसात برسات स्त्री० वरसादनी ऋतु. (व्रि० –ती) [मृतक्रिया

बरसी برسی स्त्री० वरसी; वार्षिक

बर-हक़ برحق वि०[फा.] हकनुं (२) उचित (३) साचुं [–नगी)

बरहना برہنہ वि० [फा.] नागुं (नाम,

बरहम برہم वि० [फा.] गुस्से थयेलुं (२) चकित [वरत

बरहा برہا पुं० पाणीनो ढाळियो (२)

बरही برہی पुं० मोर; वर्हीं (२) मरघो (३) स्त्री० जन्म पछी बारमा दिवसनी अमुक क्रिया (४) भारो बांधवानुं दोरडुं (५) लाकडांनो भारो

बरा برا पुं० खावानुं वडुं

बरात برات स्त्री० जान

बराती براتی पुं० जानैयो

बरानकोट بران کوٹ पुं० [इं. ब्राउनकोट] बुरानकोट

बराना برانا अ०क्रि० बचवुं; अलग रहेवुं (२) स० क्रि० वरवुं; पसंद करवुं; चूंटवुं

बराबर برابر वि० बरावर; समान (२) सरखुं; सपाट (३) अ० लगातार; सतत (४) हमेश. **–करना**=पूरुं करवुं

बरामद برآمد वि० [फा.] बहार के सामे आवेलुं; उपस्थित (२) स्त्री० जुओ 'गंगवरार; दियारा' (३) आमदानी

बरामदा برآمدہ पुं० [फा.] वरंडा (२) छज्जुं

बराय برائے अ० [फा.] वास्ते; माटे. **०नाम** = नामनुं; कहेवानुं

बरायन برائن पुं० विवाहमां वरने पहेरावातुं लोढानुं कडुं

बराह براہ पुं० वराह (२) अ [फा.] तरीके (४) द्वारा; मारफत

बरी بری स्त्री० वडी (२) वरपक्ष कन्याने वस्त्र वगेरे आपे छे ते (लग्नविधि बाद) (३) वि० [फा.] मुक्त; छूटुं

बरु برُ अ०(प.) भले; ठीक

बरुआ(-वा) (بروا(-وا) पुं० वडवो; वटुक (२) उपनयन

बरुनी برُنی स्त्री० पांपण

बरेंड़ा برینڈا पुं० छापरानो मोभारो

बरेखी بریکھی स्त्री० सगाई, विवाह-संबंध ठराववो ते

बरोक بروک पुं० सगाई कर्यानो चांल्लो

बरोह بروہ स्त्री० वडवाई [चपळ; तेज

बर्क़ برق स्त्री०[अ.] वीजळी (२) वि०

बर्ग برگ पुं० [फा.] झाडनुं पान

बर्फ़ برف स्त्री० [फा.] बरफ

बर्फ़ानी برفانی, **बर्फ़ीला** برفیلا वि० [फा.] बरफनुं [बरफनो प्रदेश

बर्फ़िस्तान برفستان पुं० [फा.]

बर्र برّ पुं०[अ.] स्थळ; जमीन (२) वन

बर्र-ए-आज़म برّ اعظم पुं० [अ.] महाद्वीप ['बर्क़'; तेज; चपळ

बर्राक़ برّاق वि० [अ.] चमकतुं (२)

बर्राना برّانا अ० क्रि० बकवुं (२) बबडवुं; लवरी

बर्रै برّے पुं० 'तितैया'; भमरी

बलंद بلند वि०[फा.] बुलंद (२) बहु ऊंचुं; श्रेष्ठ

बल بل पुं० वळ; आमळ (२) आंटो (३) आंटी; गांठ (४) लचकवुं–झूकवुं ते (५) कमी; कसर (६) [सं.] बल **–खाना**=वळ खावो, समावो (२) कसर

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

के खोट खावी-खमवी (३) वंकावुं; 'एंठना'
बलकट بلکٹ वि० 'पेशगी'; अगाउथी अपातुं [ऊमटवुं
बलकना بلکنا अ०क्रि० ऊकळवुं (२)
बलग़म بلغم पुं० कफ (वि० -मी)
बलना بلنا अ०क्रि० वळवुं
बलबलाना بلبلانا अ०क्रि० व्यर्थ वकवुं (२) ऊंटनुं बोलवुं
बलवा بلوہ पुं० [फा.] बळवो
बलवाई بلوائی पुं० वळवाखोर
बला بلا स्त्री० [अ.] बला (२) दुःख; आफत (३) रोग. -का=गजब; भारे
बलाग़त بلاغت स्त्री०[अ.] प्रसंगोचित बोलवुं ते (२) जुवानी; उंमरे पहोंचवुं ते
बलाय بلاے स्त्री० बला
बलि بل पुं० [सं.] महेसूल; करभार (२) भेट (३) पूजापो (४) वलि; भोग (५) स्त्री० सखी. -जाना=वारी जवुं
बलिहारी بلہاری स्त्री० वारी जवुं. कुरबान थवुं ते. -जाना=वारी जवुं. -लेना=प्रेम बतावववो
बलीग़ بلیغ पुं० [अ.] सरस वक्ता
बलुआ بلوا वि० (स्त्री० -ई) रेतीवाळुं
बले بلے अ० [फा.] हा; ठीक
बलैया بلیا स्त्री० वला. (किसीकी) बलैया लेना=धन्यवाद के शुभाशिष वतावववी [परंतु; प्रत्युत
बल्कि بلکہ अ० [फा.] वल्के (२)
बल्ग़म بلغم पुं० [अ.] जुओ 'वलग़म'
बल्लम بلم पुं० सोटो; दंडो (२) वरछी (३) छडी [स्वयंसेवक
बल्लमटेर بلمٹیر पुं० 'वॉलंटियर';
बल्ला بلا पुं० सोटो; लाकडानो वळो (२) हलेसुं (३) वॉलनुं बेट [हलेसुं इ०
बल्ली بلی स्त्री० नानो 'बल्ला'; वळी,
बवंडर بونڈر पुं० वंटोळियो(२)आंधी
बवासीर بواسیر स्त्री० [अ.] हरसनो रोग
बशर بشر पुं० [अ.] मनुष्य
बशारत بشارت पुं०[अ.] शुभ समाचार
बशाशत بشاشت स्त्री० [अ.] खुशी; प्रसन्नता [लावनार (२) सुंदर
बशीर بشیر वि० [अ.] 'वशारत'
बश्शाश بشاش वि० [अ.] राजी; खुश
बसंदर بسندر पुं० आग
बसर بسر पुं० [अ.] निर्वाह; गुजारो
बसरो-चश्म بسر و چشم अ० [फा.] राजीखुशीथी
बसवार بسوار पुं० वघार
बसवास بسواس पुं० वास; वसवाट
बसह بسہ पुं० वृषभ; बेल [वारंवार
बसा-औक़ात بسا اوقات अ० [फा.]
बसारत بصارت स्त्री० [अ.] दृष्टि (२) समज [वस्ती (२) वसवाट
बसीक(-ग)त بسیک(-گ)ت स्त्री०
बसीठ بسیٹھ पुं० दूत
बसीरत بصیرت स्त्री० जुओ 'बसारत'
बसूला بسولا पुं० वांसलो (स्त्री० -ली)
बसेरा بسیرا वि० वसनार (२) पुं० निवास (३) उतारो [बांधवानुं कपडुं
बस्ता بستہ पुं०[फा.] कागळपत्र इ०
बहँगा بہنگا पुं०मोटो वांगो. (स्त्री० -गी)
बहकना بہکنا अ०क्रि० बहेकवुं; वंठी जवुं (२) फुलावुं (३) बीजी वातमां पडी राजी थवुं (बाळके)

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बहन بہن स्त्री० बहेन (२) वहन; वहेवुं ते
बहना بہنا अ० क्रि० वहेवुं
बहनापा بہناپا पुं० बहेनपणां
बहनेली بہنیلی स्त्री० बहेनपणी
बहनोई بہنوئی पुं० बनेवी
बहबूदी بہبودی स्त्री० [फा.] भलाई; उपकार (२) शुभ कार्य
बहम بہم अ० [फा.] साथे; जोडे (२) (प.) वहेम. –पहुँचाना=आणी आपवुं
बहर بہر अ० [फा.] माटे; सारु (२) بحر पुं० [अ. बह्र] समुद्र
बहर-हाल بہر حال अ०[फा.] गमे तेम करीने; कोई रीते [नसीब; (३) हिस्सो
बहरा بہرا वि० बहेरुं (२) पुं० [फा.]
बहराना بہرانا स० क्रि० बहार काढवुं (२) (प.) राजी करवुं; दुःख भूले एम करवुं (३) फोसलाववुं
बहरावर بہرہ ور वि०[फा.] नसीबदार
बहरियाना بہریانا स०क्रि० 'बहराना'; बहार काढवुं
बहरी بہری वि० स्त्री० [फा.] बहेरी (२) स्त्री० बाज जेवुं एक पक्षी (३) بحری 'बहर' – समुद्र संबंधी
बहल بہل स्त्री० वहेल; रथ
बहलना بہلنا अ०क्रि० चित्त प्रसन्न थवुं
बहलाना بہلانا स० क्रि० बहलाववुं; 'बहकाना'; चित्त प्रसन्न करवुं
बहलाव بہلاو पुं० बहलाववुं ते; मनोरंजन
बहली بہلی स्त्री० वहेल; 'बहल' [बोस
बहस بحث स्त्री० [अ.]वादविवाद; चर्चा;
बहा بہا पुं० [फा.] मूल्य; किंमत
बहाना بہانہ स०क्रि० 'बहना'नुं प्रेरक (२) पुं० [फा.] बहानुं

बहार بہار स्त्री०[फा.] बहार; भभको के आनंद; मजा (२) वसंत ऋतु (३) विकास [(२) प्रसन्न; स्वस्थ
बहाल بحال वि०[फा.] कायम; पूर्ववत्
बहाली بحالی स्त्री० [फा.] बहाली; कायम राखवुं ते. بہالی बहानुं
बहाव بہاو पुं० प्रवाह; वहेण
बहिन بہن स्त्री० बहेन
बहिला بہلا वि० वांझियुं (ढोर)
बहिश्त بہشت पुं०[फा.] बहिस्त; स्वर्ग
बहिश्ती بہشتی पुं० [फा.] भिस्ती (२) स्वर्गमां रहेनार (३) वि० स्वर्ग सम्बन्धी
बही بہی स्त्री० वही; चोपडो
बहीर بہیر स्त्री० जनसमूह; भीड (२) फोज साथेनो मददनीश नोकर वगेरेनो वर्ग के तेमनी सामग्री
बहुत بہت वि० बहोत; घणुं; अनेक
बहुताई(-त,-यत)(بہتائی(-ت،-یت स्त्री० बहुता; अधिकता [अनेक रीते
बहुतेरा بہتیرا स्त्री० बहोत (२) अ०
बहुतेरे بہتیرے वि० संख्यामां बहु
बहुरना بہرنا अ०क्रि० पाछुं आववुं (२) फरी मळवुं [वधुमां
बहुरि بہر अ० फरी; पुनः (२) उपरांत;
बहुरूपिया بہروپیا पुं० बहुरूपी
बहू بہو स्त्री० वहु (पत्नी के पुत्रवधू) (२) कन्या; वधू
बहेतू بہیتو वि० भटकतुं; रखडतुं
बहेलिया بہیلیا पुं० पारधि
बह्र بحر पुं० [अ.] 'बहर'; समुद्र
बह्रे-रवाँ بحر رواں पुं० [फा.] जहाज; वहाण [(३) बंको; छेलबटाउ
बाँका بانکا वि० वांकुं (२) बहादुर

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बाँग بانگ स्त्री० [फा.] पोकार (२) नमाझनी वांग (३) कूकडानो अवाज

बाँगड़(–र) (ر-)بانگڑ पुं० ऊंचो प्रदेश, जेवो के पंजाबनो हरियाना

बाँगड़ू بانگڑو वि० मूर्ख; बेवकूफ

बाँचना بانچنا स०क्रि० वांचवुं (२) वंचित करवुं; छोड़वुं

बाँझ بانجھ स्त्री० वांझणी; वंध्या

बाँट بانٹ स्त्री० वहेंचणी (२) भाग

बाँटना بانٹنا स०क्रि० वहेंचवुं (२) भाग पाडवा

बाँटा بانٹا पुं० जुओ 'बांट' [(स्त्री०–टी)

बाँद باند पुं० [फा. बंदा] सेवक; दास

बाँधनूँ باندھنوں पुं० पहेलेथी बांधेली अटकळ; मनसूबो (२) रंगरेजनी बांधणी

बाँबी بانبی स्त्री० ऊधई के सापनुं घर

बाँसली بانسلی स्त्री० वांसळी (वाद्य के रूपियानी)

बाँसुरी بانسری स्त्री० वांसळी

बाँह بانہہ स्त्री० बांय (हाथ; के कपडानी बांय). **–गहना या पकड़ना** = मदद करवी (२) परणवुं. **–देना** = मदद करवी. **–बोल** = मदद के रक्षा करवानुं वचन

बा با अ० [फा.] (पूर्वग) साथे; सहित उदा. बा–अदब = विवेकपूर्वक

बाइबिल بائبل स्त्री० बाइबल

बाइस باعث पुं० [अ.] कारण; सबब

बाई بائی स्त्री० वायु (२) बाई

बाईस بائیس वि० २२; बावीस

बाक़र باقر पुं० [अ.] मोटो विद्वान के धनी [एक जातनी रोटी

बाक़र–ख़ानी باقرخانی स्त्री० [अ.]

बाकला باکلا पुं० [अ.] वटाणा जेवी एक फळी [बाकी रकमो

बाक़ियात باقیات स्त्री० [अ.]

बाक़ी باقی वि० [अ.] बाकी (२) स्त्री० बादबाकी (३) अ० बाकी; नहि तो

बा-ख़बर باخبر वि० [फा.] वाकेफ

बाग باگ, **बागडोर** باگ ڈور स्त्री० लगाम

बाग़ باغ पुं० [अ.] बाग; बगीचो

बाग़ बाग़ होना باغ باغ ہونا = खुश खुश थई जवुं

बाग़बान باغبان पुं० [फा.] माळी

बागर باگر पुं० वागड; नदीकांठानो ऊंचो प्रदेश ज्यां कदी नदीनुं पाणी न पहोंचतुं होय

बागा باگا पुं० वाघो; जामो

बाग़ाती باغاتی स्त्री० [फा.] बागायती जमीन [वि० बाग संबंधी

बाग़ी باغی पुं० [अ.] राजद्रोही (२)

बाग़ीचा باغیچہ पुं० [फा.] बगीचो; नानो बाग

बागुर باگر पुं० जाळ; फांदो

बाघंबर باگھمبر पुं० वाघ-चामडुं (२) एक जातनो कामळो

बाघ باگھ पुं० वाघ

बाछ باچھ स्त्री० होठना बे छेडा. **बाछें खिल जाना** = खडखड हसवुं

बाछा باچھا पुं० वाछडो (२) वत्स; छोकरो

बाज़ باز पुं० [फा.] बाज पक्षी (२) 'वाळुं' अर्थनो प्रत्यय (३) वि० वगरनुं; वंचित; रहित (४) **–आना** = पाछुं आववुं (२) वगरनुं थवुं; खोवुं (३) दूर रहेवुं. **–करना, –रखना** = रोकवुं; मना करवी

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

[अ. बअज़ بعض] थोडुंक; केटलुंक; अमुक. [आवतुं; ऊलटुं

बाज़-गश्त بازگشت वि०[फा.] पाछुं

बाज-गुज़ार باجگزار पुं० [फा.] कर भरनार

बाज़-दावा بازدعوے पुं० [फा.] दावा–अधिकारनो त्याग; फारगती

बाजना باجنا अ० क्रि० वागवुं; वजवुं (२) बाझवुं; लडवुं (३) जाहेर थवुं (४) वागवुं; लागवुं

बाजा باجا पुं० वाजुं

बाजा-गाजा باجاگاجا पुं० वागतुं गाजतुं ते; अनेक वागतां वाजांनो समूह

बा-ज़ाब्ता باضابطہ अ० [फा.] जापताथी; नियमथी(२)वि० नियमवाळुं

बाज़ार بازار पुं०[फा.] बजार –**करना** =खरीदी करवा बजारमां जवुं. –**गर्म होना**=घराको खूब होवा (२) काम जोरथी चालवुं

बाज़ारी(–रू) بازاری(رو) वि० [फा.] बजार संबन्धी (२) बजारु; सामान्य के अशिष्ट

बाज़िन्दा بازندہ पुं०[फा.] खेलाडी (२)बाजंदुं–धूर्त माणस(नाम, न्दगी स्त्री०)

बाज़ी بازی स्त्री०[फा.] बाजी; शरत; दाव. –**मारना**=बाजी जीतवी. –**ले जाना**=फाववुं; आगळ जवुं

बाज़ीगर بازیگر पुं० [फा.] जादुगर

बाज़ीचा بازیچہ पुं० [फा.] रमकडुं

बाट باٹ पुं० वाट; रस्तो (२) तोलवानुं वांट (३) वत्तो ['वटना'

बाटना باٹنا स०क्रि० वाटवुं (२) जुओ

बाटी باٹی स्त्री० बाटी–रोटी (२) गोळी

बाड़ باڑ स्त्री० वाड (२) धार

बाड़ा باڑا पुं० वाडो (स्त्री० –ड़ी)

बाढ़ باڑھ स्त्री० वृद्धि (२) रेल (३) नफो (४) सतत शस्त्र चालवुं ते (५) शस्त्रादिनी धार. –**दगना**=सतत तोप छूटवी

बात بات स्त्री० वात (२) पुं० वात; वायु. –**बनाना**=जूठुं बोलवुं (२) बहानुं काढवुं. –**का बतंगड़ करना**=रजनुं गज करवुं. –**का धनी, पक्का या पूरा** =प्रतिज्ञा के वचन पाळनार. –**खोना**= शाख बगाडवी.–**पाना**=रहस्य समजी जवुं

बातिन باطن पुं०[अ.] बातेन–अंदरनो भाग (२) अंतःकरण [(२) मननुं

बातिनी باطنی वि० [अ.] अंदरनुं

बातिल باطل वि० [अ.] मिथ्या; जूठुं; नकामुं (२) बातल; रदबातल

बाती باتی स्त्री० बत्ती; वाट

बातुल باتل वि० [सं. वातुल] वायल; पागल [वि० वातोडियुं

बातूनिया باتونیا, **बातूनी** باتونی

बाथ باتھ पुं० बाथ; गोद

बाद باد पुं० वाद; बोस (२) वाद; होड; शरत (३) अ० व्यर्थ; 'बादि' (४) वि० बाद; कम [फा.] वात; हवा بعد [अ.] बाद; पछी

बादना بادنا स०क्रि० (प.) वादविवाद करवो; झघडवुं

बाद-फ़रोश بادفروش पुं० [फा.] खुशामतियुं (२) बकबक करनारुं

बादबान بادبان पुं० [फा.] वहाणनो सढ

बादल بادل पुं० वादळ

बादला بادلا पुं० कसबनुं बादलुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बाद-सख़्त بادسخت स्त्री० [फा.] आंधी (२) भारे कष्ट

बाद-हवाई بادہوائی अ० [फा.] व्यर्थ; 'फ़जूल' [(वि०, –मी)

बादाम بادام पुं० [फा.] वदाम.

बादि بادِ अ० (प.) व्यर्थ; नकामुं

बादियान بادیان पुं० [फा.] वरियाळी

बादी بادی वि० [फा.] वायु संबंधी (२) वायु करनारुं (३) स्त्री० वातविकार

बादे-सबा بادِصبا स्त्री० [फा.] पूर्वनी हवा [[सं.] अडचण

बाध بادھ पुं० मुंजनुं दोरडुं (२)

बाधना بادھنا सं०क्रि० (प.) बाध नाखवो; रोकवुं

बान بان पुं० बाण (२) बाण; दोरी (३) स्त्री० वान; वर्ण के बांधो के रचना (४) टेव; आदत

बानगी بانگی स्त्री० वानगी; नमूनो

बा-नवा بانوا वि० [फा.] सारा अवाजवाळुं (२) संपन्न (३) समर्थ

बाना بانا पुं० पहेरवेश; पोशाक (२) रीत; ढंग (३) वणाट (४) वाणो (५) पतंगनो दोर (६) भाला जेवुं एक शस्त्र (७) सं०क्रि० पहोळुं करवुं; खोलवुं (जेम के मोढुं)

बानी بانی स्त्री० वाणी (२) प्रतिज्ञा (३) पुं० वाणियो (४) [अ.] प्रवर्तक; नेता

बानैत بانیت पुं० 'बाना' शस्त्र के बाण चलावी जाणनार (२) योद्धो

बापुरा باپُرا वि० बापडुं; बीचारुं

बाफ़्ता بافتہ पुं० [फा.] एक जातनुं रेशमी कपडुं

बाब باب पुं० [अ.] प्रकरण; अध्याय

बाबरची باورچی पुं० बवरची; 'बावर्ची'

बाबू بابو पुं० बाबु; सद्‌गृहस्थ (आदर-सूचक)

बाम بام त्रि० वाम (२) पुं० [फा.] घरनी मेडी के छत (३) स्त्री० एक जातनी माछली (४) वाम माप

बायँ بایں वि० 'बाया'; डाबुं (२) दाव के लक्ष्य चूकेलुं

बायद باید अ० [फा.] जेम जोईए एम. –व शायद वि० आदर्श; उत्तम

बायाँ بایاں वि० डाबुं (२) ऊलटुं (३) विरुद्ध (४) पुं० वायुं तबलुं. –देना = बची जवुं; सरकी जवुं; जाणीने छोडवुं

बायें بایں(بائیں) अ० डाबी बाजू (२) विपरीत. –होना = विरुद्ध के नाराज थवुं

बार بار पुं० [फा.] भार; बोजो (२) परिणाम (३) वार; द्वार (४) स्त्री० वार

बारक بارک स्त्री० बराक; फोजनुं मकान

बारकश بارکش पुं० [फा.] बोजो लई जनार गाडी

बारग(–गा)ह بارگ(–گا)ہ स्त्री०[फा.] दरबार (२) तंबू

बारगीर بارگیر पुं० [फा.] बोजो उठावनार (२) बारगीर–घोडेसवार सैनिक

बारजा بارجا पुं० खडकीनो मेडो के कठेरो–अटारी अथवा वरंडो

बारतिय بارتیے स्त्री० 'वारस्त्री'; वेश्या

बारदाना باردانہ पुं० [फा.] बारदान (२) फोजनुं सीधुंसामान [बाळवुं

बारना بارنا सं०क्रि० वारवुं; रोकवुं (२)

बार-बरदार باربردار पुं०[फा.] बोजो लई जनार; मजूर. (नाम,–री)

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बारयाब بار یاب वि० [फा.] (नाम, –बी) मोटा माणस पासे जनार

बारह بارہ वि० बार; १२. **–बाट करना** या **घालना**=बारेवाट–छिन्नभिन्न करी नांखवुं. **–बाट जाना या होना** = छिन्न-भिन्न–रफेदफे थवुं

बारहखड़ी بارہ کھڑی स्त्री० बाराखडी

बारहदरी بارہ دری स्त्री० (मंडप जेवी) चारे पास खुल्ली बेठक [गीत

बारहमासा بارہ ماسا पुं० बार महिनानुं

बारहमासी بارہ ماسی वि० बारमासी (२) हमेश लीलुं रहेनार

बारह-वफ़ात بارہ وفات स्त्री० [फा.] बारेवफात; महंमद पेगंबरना अंतिम मांदगीना बार दिवस

बारह-सिंगा بارہ سنگا पुं० बारसींगुं हरण [प्राय:; घणुं करीने

बारहा بارہا अ० [फा.] वारंवार (२)

बारहीं بارہیں स्त्री० 'वरही'; बाळकना जन्म पछी बारमा दिवसनो उत्सव

बाराँ باراں पुं० [फा.] वरसाद [वरयात्रा

बारात بارات स्त्री० 'वरात'; जान;

बारानी بارانی वि० [फा.] वर्षा संबंधी (२) स्त्री० चोमासु खेती कराती जमीन (३) वरसादथी बचवा पहेरातुं कपडुं

बारिश بارش स्त्री० [फा.] वरसाद (२) वर्षाऋतु

बारी باری स्त्री० वारी; पाळी (२) वाडी; बगीचो (३) वाड (४) किनार; धार (५) शस्त्रादिनी धार (६) घर; मकान (७) वहाणनुं वारुं (८) नादान छोकरी के युवती (९) पुं० पडिया पतराळां बनावती एक जात

बारीक-बीं باریک بیں वि० [फा.] बारीकाई जोनार के समजनार

बारूद بارود स्त्री० [फा.] बारूत; फोडवानो दारू

बारे بارے अ० [फा.] अंते; छेवटे

बारेमें بارے میں अ० संबंधमां; विषे

बारोठा باروٹھا पुं० द्वारपूजा; वर द्वारे आवतां कराती क्रिया

बाल بال पुं० [सं.] वाळ (२) बाळक (३) स्त्री० घउं इ०नुं डूंडुं (४) पुं० [फा.] पांख. **–पकना**=वाळ धोळा थवा. **–न बाँकना**=वाळ वांको न थवो. **–बाल बचना**=मांड मांड .बचवुं

बालना بالنا स०क्रि० बाळवुं; लगाडवुं

बालम بالم पुं० वहालम; पति; वल्लभ

बाला بالا अ० [फा.] ऊंचे; उपर (२) वि० उपरनुं; उपलुं

बालाई بالائی वि० [फा.] उपरनुं (२) स्त्री० दूधनी मलाई (३) ऊंचाई

बालाख़ाना بالاخانہ पुं० [फा.] मेडो

बालाबर بالابر पुं० [फा.] एक जातनुं अंगरखुं [जुवान

बालिग़ بالغ पुं० [अ.] उंमरे पहोंचेल

बालिश بالش स्त्री० [फा.] ओशीकुं (२) वि० [सं.] अज्ञान, बेसमज ['वित्ता'

बालिश्त بالشت स्त्री० [फा.] वेंत;

बाली بالی स्त्री० काननी वाळी–कडी (२) 'बाल'; डूंडुं (३) वालि वानर

बालीदगी بالیدگی स्त्री० [फा.] वृद्धि; विकास

बालीन بالین पुं० [फा.] ओशीकुं

बालुका بالکا स्त्री०, **बालू** بالو पुं० रेती. **–की भीत**=क्षणभंगुर वस्तु

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बालूसा(-शा)ही بالوسا(-شا)ہی स्त्री० एक मीठाई

बाव باو पुं० वायु (२) अपानवायु. **-गोला** पुं० गोळानो रोग

बा-वजूद باوجود अ० [फा.] तोपण

बावड़ी باوڑی स्त्री० वाव [ठींगणुं

बावन(-ना) باون(-نا) वि० वामन;

बावर باور पुं० [फा.] भरोंसो; विश्वास

बावर(-रा,-ला) باور(-را،-لا) वि० बावरुं; घेलुं (२) मूर्ख

बावरची باورچی, **बावर्ची** باورچی पुं० [तु.] बवरची [तलावडी

बावली باولی स्त्री० वाव (२) ऊंडी

बावाँ باواں वि० डाबुं; 'बायाँ' (२) प्रतिकूल [रहीश

बाशिंदा باشندہ पुं० [फा.] निवासी;

बास باس पुं० वास; रहेठाण (२) वास, गंध (३) कपडुं (४) स्त्री० वासना (५) आग

बासन باسن पुं० वासण [चोखानी जात

बासमती باسمتی पुं० ए नामनी

बासा باسا पुं० वीशी,(२) वास; रहेठाण

बासिरा باصرہ पुं० [अ.] दृष्टि; नजर

बासी باسی वि० वासी. **-कढ़ी में उबाल आना**=घडपणमां जुवानीनो उमंग थवो(२)कसमये कोई वासना ऊठवी

बाहना باہنا स० क्रि० वही लाववुं (२) हांकवुं (३) खेडवुं (४) हथियार चलाववुं

बाहम-मी باہم-می अ० [फा.] आपसमां; अंदरेअंदर [करवुं

बाहर باہر अ० वहार. **-करना**=दूर

बाहरी باہری वि० वहारनुं (२) परायुं (३) देखवा मात्र; उपरनुं [चांल्लो

बिंदा بندا स्त्री० वृंदा गोपी (२) मोटो

बिंदी بندی स्त्री० बिंदु; मीडुं (२) चांल्लो (३) टपकुं [जणवुं (ढोर माटे)

बिआना بیانا (بیانا) स० क्रि० वीयावुं;

बिकना بکنا अ० क्रि० वेचावुं

बिकाऊ بکاؤ वि० वेचाउ; वेचावा माटेनुं

बिक्री بکری स्त्री० वेचाण

बिखरना بکھرنا अ० क्रि० वीखरावुं

बिखराना بکھرانا, **बिखेरना** بکھیرنا स० क्रि० विखेरवुं

बिगड़ना بگڑنا अ० क्रि० वगडवुं (२) क्रोधे भरावुं (३) सामे थवुं के न बनवुं

बिगड़ेदिल بگڑے دل पुं० वगडेला दिलनुं; कुमार्गी (२) झघडाळु

बिगड़ैल بگڑیل वि० झघडाळु (२) जिद्दी (३) वगडेलुं

बिगल بگل पुं० जुओ 'बिगुल'

बिगसना بگسنا अ०क्रि०(प.)विकसवुं; खीलवुं

बिगहा بگہا पुं० वीघुं

बिगाड़ بگاڑ पुं० वगाड (२) खराबी; बूराई (३) अणबनाव

बिगाना بگانا वि० 'बेगाना' जुओ

बिगुल بگل पुं० ब्यूगल

बिगुलर بگلر पुं० ब्यूगलवाळो

बिगूचन بگوچن स्त्री० गूंचवण; मूंझवण (२) मुश्केली [मूंझावुं;

बिगूचना بگوچنا अ०क्रि० गूंचावुं;

बिगोना بگونا स०क्रि० (प.) वगाडवुं (२) छुपाववुं (३) विताववुं (४) भ्रममां नांखवुं

बिच بچ अ० जुओ 'बीच'

बिचकना بچکنا अ०क्रि० वचकवुं (२) भडकवुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बिचकाना بچکانا अ० क्रि० वचकावुं; चिडावुं (२) मों मरडवुं

बिचबिचाव بچ بچاو पुं० झघडामां वच्चे पडवुं ते; मध्यस्थी

बिचला بچلا वि० वचलुं

बिचवई بچوئی, **बिचवान(-नी)** بچوان(-نی) पुं० झघडामां मध्यस्थ, वचलो माणस

बिच्छू بچھو पुं० वींछी

बिछना بچھنا अ० क्रि० बिछावावुं; 'बिछाना'नुं कर्मणि

बिछाना بچھانا स० क्रि० बिछाववुं; पाथरवुं (२) मारीने जमीन पर सुवाडी देवुं (३) विखेरवुं

बिछुआ بچھوا पुं० वींछियो; पगनी आंगळीनुं घरेणुं (२) चुलेतरुं

बिछुड़(-र)ना بچھڑ(-ر)نا अ०क्रि० वछोडावुं; वछूटवुं; विखूटुं थवुं

बिछोड़ा بچھوڑا पुं० विरह (२) वछूटवुं ते; वियोग ['विछोड़ा'; वियोग

बिछोय(-ह) بچھوے(-ہ) पुं०

बिछौना بچھونا पुं० बिछानुं(२)पथारी

बिजन بجن वि० एकलुं; विजन;एकांत

बिजन(-ना) بجن(-نا) पुं० वींझणो; पंखो

बिज़न بزن पुं० [फा.] कत्लेआम

बिजली بجلی स्त्री० वीजळी. -कड़कना = आकाश गर्जवुं

बिजौरा بجورا पुं० बिजोरुं

बिज्जु بجّو स्त्री० वीजळी [करवुं

बिटारना بٹارنا स० क्रि० वटाळवुं; गंदुं

बिटिया بٹیا स्त्री० बेटी

बिठाना بٹھانا स०क्रि० 'बैठाना' जुओ

बिडर بڈر वि० विखरायेलुं (२) नीडर

बिडरना بڈرنا अ०क्रि० विखेराई जवुं (२) डरवुं [संघरवुं

बिढ़वना بڑھونا स० क्रि० वधारवुं;

बित بت पुं० वित्त; धन (२) शक्ति (३) कद

बितरना بترنا स०क्रि० वहेंचवुं

बिताना بتانا स० क्रि० वितावबुं

बित्ता بتّا पुं० वेंत [(२) मोहवुं

बिथकना بتھکنا अ०क्रि० चकित थवुं

बिथरना بتھرنا अ०क्रि०(प) विखेरावुं; छूटुं छूटुं थवुं

बिथा بتھا स्त्री० (प.) व्यथा

बिदकना بدکنا अ०क्रि० फाटवुं; चिरावुं (२) घायल थवुं (३) डरवुं

बिदकाना بدکانا स०क्रि० 'बिदकना'नुं प्रेरक [विदाय; जवुं ते

बिदा بدا स्त्री० [अ. विदाअ وداع]

बिदाई بدائی स्त्री० विदाय थवुं ते के तेनी आज्ञा के ते वेळा कांई आपवुं ते; विदायगीरी

बिदून بدون अ० [फा.] विना; वगर

बिद्दत بدّت स्त्री० [अ. बिदअत بدعت] खराबी (२) कष्ट (३) आफत (४) जुल्म (५) दुर्दशा

बिध بدھ स्त्री० रीत; प्रकार (२) विधि; ब्रह्मा (३) जमा उधारनो हिसाब. -मिलाना = हिसाब मेळववो

बिधना بدھنا पुं० विधाता; ब्रह्मा

बिन بن अ० विना; विण (२) [अ.] पुं० पुत्र

बिनती بنتی स्त्री० विनंती; अरज

बिनना بننا स०क्रि० वीणवुं (२) वणवुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बिनसना بِنسنا अ०क्रि० (प.) विनाश पामवुं
बिना بِنا अ० विना (२) [अ.] स्त्री० पायो (२) जड; मूळ (३) आरंभ
बिनाई بِنائی स्त्री० 'बिनना' ए क्रिया
बिना-बर بِنابر अ०[फा.]आथी; आ वास्ते
बिनावट بِناوٹ स्त्री० वणाट
बिनौला بِنَولا पुं० कपासियो
बिफरना بِپھرنا अ०क्रि० वीफरवुं
बिबा(-वा)ई بِبا(-وا)ئی स्त्री० पग फाटवा ते
बिबि بِب, वि० (प.) द्वि; बे
बिया بِیا पुं० बियुं; बीज (२) वि० बीजुं
बियाना بِیانا स०क्रि० 'बिआना' जुओ
बियाबान بِیابان पुं० [फा.] 'बयाबान' जुओ [स्त्री० (रातनुं) वाळु
बियारी(-रू,-लू) بِیاری(-رو,-لو)
बिरंज بِرنج पुं०[फा.] बिरंज(२) पीतळ
बिरंजी بِرنجی वि०[फा] पीतळनुं
बिर(-रि)छ بِر(-ر)چھ पुं० (प.) वृक्ष
बिरता بِرتا पुं० शक्ति; वळ; ताकात
बिरथा بِرتھا अ० (प.) वृथा
बिरयाँ بِریاں वि०[फा.] शेकेलुं
बिरयानी بِریانی स्त्री० [फा.] मांसनी एक वानी- (चोखामां शेकेला मांस साथे कराती)
बिरला بِرلا वि० विरल; कोक
बिरवा بِروا पुं० छोड (२) झाड
बिरवाही بِرواہی स्त्री० बाग; वाडी
बिरादराना بِرادرانہ वि० [फा.] भाई जेवुं (२) बिरादरीनुं
बिरादरी بِرادری स्त्री०[फा.] भाईचारो (२) एक जातनो समूह
बिराना بِرانا स०क्रि० चीडववुं; सामे मोंथी चाळा करवा(२)वि०जुओ 'बेगाना'
बिरियाँ بِریاں स्त्री० समय; वेळा (२) वार; फेरो
बिलंद بِلند वि० बुलंद; ऊंचुं; मोटुं
बिलखना بِلکھنا अ० क्रि० विलाप करवो; रोवुं (२) दुःखी थवुं (३)संकोचावुं
बिलग بِلگ वि० अलग; जुदुं (२)पुं० जुदाई [(२) स०क्रि० अलग करवुं
बिलगाना بِلگانا अ० क्रि० अलग थवुं
बिलटी بِلٹی स्त्री० रेलवे-रसीद
बिलनी بِلنی स्त्री० माटीना घरवाळी काळी भमरी (२) आंखनी आंजणी
बिलबिलाना بِلبِلانا अ० क्रि० कीडा खदबदवा (२) व्याकुळ थईने बकवुं के रोवुं
बिलम بِلم पुं० विलंब; ढील
बिलमना بِلمنا अ०क्रि० विलंबवुं; थोभवुं के मोडुं करवुं
बिललाना بِللانا अ०क्रि० विलाप करवो; वलवलवुं
बिलल्ला بِللّا वि० मूर्ख; गमार
बिलवाना بِلوانا स० क्रि० नष्ट करवुं; विलय करवुं के करावबुं (२) छुपाववुं; संताडवुं
बिला بِلا अ० [अ.] वगर; विना; उदा० बिला-नाग़ा = सतत; लगातार
बिलाई بِلائی स्त्री० बिल्ली (२) कूवामां नांखवानी बिलाडी (३) बारणुं बंध करवानी आंकडी
बिलाना بِلانا अ०क्रि० विलय पामवुं
बिलैया بِلَیّا स्त्री० 'बिल्ली'(२) छीणी
बिलोड़ना بِلوڑنا स०क्रि० वलोववुं (२) अस्तव्यस्त करवुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बिलोना بلونا स०क्रि० वलोववुं

बिल् بل [अ.] 'साथे, सहित' अर्थमां शब्दना पूर्वग तरीके. उदा. बिलकुल

बिल्-अक्स بالعکس अ०[अ.] एथी विरुद्ध-ऊलटुं [साधारणतः

बिल्-उमूम بالعموم अ० [अ.]

बिल्-जब्र بالجبر अ० [अ.] जबरदस्तीथी

बिल्-ज़रूर بالضرور अ० [अ. बिज़्ज़रूर] जरूर; अवश्य

बिल्-जुमला بالجملہ अ० [अ.] कुल मळीने [फरज मानीने

बिल्-फ़र्ज़ بالفرض अ० [अ.]

बिल्-फ़ेल بالفعل अ०[अ.] आ समये

बिल्-मुक़ाबिल بالمقابل अ० [अ.] तुलनामां; मुकाबले

बिल्मुक़्ता بالمقطع वि० [अ.] अचल; निश्चित (२) पुं० कायमी महेसूल

बिल्ला بلا پुं० बिलाडो(२)बिल्लो; पदक

बिल्ली بلی स्त्री० बिलाडी (२) बारणुं खुल्लुं राखवानी कडी के ठेस वगेरे

बिल्लौर بلور पुं० [फा.] बिलोर (वि० -री) [वाळ ओळवा

बिवर(-रा)ना بور(-را)نا स०क्रि०

बिसनी بسنی वि० व्यसनी

बिसमिल بسمل वि० जुओ 'बिस्मिल'

बिसरना بسرنا स०क्रि० वीसरवुं; भूली जवुं

बिसरात بسرات पुं० (प.) खबर

बिससना بسسنا अ०क्रि० विश्वास करवो

बिसाँयँध بساںیندھ वि०सडेलानी गंधवाळु (२) स्त्री० सडेलानी गंध; वदवो

बिसात بساط स्त्री० [अ.] बिसात (२) शेतरंज के बाजी रमवानुं चीतरेलुं कपडुं (३) पाथरणुं; जाजम (४) पूंजी

बिसाती بساطی पुं० [अ.] नानी नानी चीजोनो दुकानदार

बिसाहना بساہنا स०क्रि० खरीदवुं (२) पुं० खरीदी; सोदो

बिसाहनी بساہنی स्त्री०, **बिसाहा** بساہا पुं० सोदो [अधिक

बिसियार بسیار वि० [फा.] खूब;

बिसु(-सू)रना بسو(-سو)رنا अ०क्रि० (प.) चिंता करवी (२) रोतल चहेरो करवो के धीमुं रडवुं (३) स्त्री० चिंता; फिकर

बिस्तर بستر पुं० पथारी; बिस्तरो

बिस्तुइया بستئیا स्त्री० घरोळी

बिस्मिल بسمل वि० [अ.] घायल (प्रायः प्रेमी माटे) [श्रीगणेश; आरंभ

बिस्मिल्लाह بسم اللہ पुं० [अ.]

बिस्वा بسوا पुं० वसो; वीघानो वीसमो भाग [आवती काल

बिहान بہان पुं० वहाणुं; प्रभात (२)

बिहाना بہانا अ०क्रि० (प.) वहेवुं; वीतवुं (२) स०क्रि० छोडवुं; त्यागवुं

बिहिश्त بہشت पुं० [फा.] बेहेस्त; स्वर्ग

बिही بہی स्त्री० [फा.] एक झाड. -दाना पुं० 'बिही'ना फळना दाणा

बींड़ी بینڑی स्त्री० उढाणी (२) बेलगाडीमां आगळ जोडातो त्रीजो बळद के तेनुं दोरडुं [छेद पाडवो

बींधना بیندھنا स० क्रि० वींधवुं;

बी بی स्त्री० बीबी; स्त्री

बीका بیکا वि० वांकुं; 'बाँका'

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बीघा بیگھا पुं० वीघुं

बीच بیچ पुं० वच; मध्य. **–खेत**= खुल्लेखुल्लुं (२) अवश्य ['विचबिचाव'

बीच-बचाव بیچ بچاو पुं० जुओ

बीचोबीच بیچوبیچ अ० वच्चोवच्च

बीछना بیچھنا स०क्रि० वीणवुं; चूंटवुं

बीजन,–ना بیجن،-نا पुं० वींजणो

बीजु(०री) بیجو(٠ری) स्त्री०वीजळी

बीजू بیجو वि० बीज वाव्ये थतुं; 'कलमी'थी ऊलटुं

बीट بیٹ स्त्री० अघार; पक्षीनी विष्टा

बीड़ بیڑ स्त्री० रूपियानी थोकडी

बीड़ा بیڑا पुं० पाननुं बीडुं.**–उठाना** =बीडुं झडपवुं

बीड़ी بیڑی स्त्री० पाननी के पीवानी बीडी (२) दांतनी मसी

बीतना بیتنا अ० क्रि० वीतवुं

बीन بین स्त्री० वीन वाजुं (२) मदारीनुं वाजुं

बीनना بیننا स०क्रि० वीणवुं(२)वणवुं

बीनाई بینائی स्त्री०[फा.] जोवानी शक्ति; दृष्टि

बीनी بینی स्त्री० [फा.] नाक

बीफै بیپھے पुं० गुरुवार [पत्नी

बीबी بی بی स्त्री०[फा.] कुलीन स्त्री(२)

बीमा بیمہ पुं० [फा.] वीमो

बीमारदार بیماردار वि० [फा.] बीमारनी बरदास करनार (नाम, –री)

बीमार-पुरसी بیمارپرسی स्त्री० [फा.] बीमारनी खबर पूछवी ते

बीरन بیرن पुं० वीरो; भाई [जीवडुं

बीरबहूटी بیربہوٹی स्त्री० इंद्रगोप

बीवी بیوی स्त्री० जुओ 'बीबी'

बीस بیس वि० वीस. **–बिस्वे**=वीस वसा; घणुं करीने [(२) विकट

बीहड़ بیہڑ वि० असमान; ऊंचुंनीचुं.

बुंद بند स्त्री० बुंद; टीपुं; 'बूँद'

बुआ بوا स्त्री० जुओ 'बूआ'

बुक़चा بقچہ पुं० [तु.] वचको; गांसडी; पोटलुं

बुकनी بکنی स्त्री० वूकणी; भूकी; चूर्ण

बुक्का بکا स्त्री० [सं.] हृदय

बुख़ार بخار पुं० [अ.] ताव (२) बाफ; वराळ (३) शोकक्रोधादिनो आवेग

बुख़ारात بخارات पुं० ब. व. [अ.] वाफ; वराळ [बखीलता

बुख़्ल بخل स्त्री० [अ.] कंजूसाई;

बुग़दा بغدا पुं०[फा.] कसाईनो छरो

बुग़्ज़ بغض पुं० [अ.] द्वेष; कीनो; वेर

बुज़ بز स्त्री० [फा.] बकरी

बुज़दिल بزدل वि०[फा.] डरपोक

बुज़ुर्ग بزرگ पुं० [फा.] बुजरग; वयोवृद्ध (२) वडवो; पूर्वज (३) पूज्य व्यक्ति ['बुज़ुर्ग')

बुज़ुर्गी بزرگی स्त्री० बुजरगी. (जुओ

बुझना بجھنا अ०क्रि० बुझावुं;ओलावुं

बुझाना بجھانا स०क्रि० बूझववुं (२) बुझवाववुं [बवडवुं

बुड़बुड़ाना بڑبڑانا अ० क्रि० मनमां

बुड्ढा بڈھا, **बुढ़ा** بڑھا वि० बुढ्ढुं; वृद्ध (नाम, बुढाई,–पा)

बुढ़ाना بڑھانا अ०क्रि० वूढुं थवुं

बुत-शिकन بت شکن वि० [फा.] मूर्तिभंजक

बुताना بتانا स०क्रि० बूझववुं

बुताम بتام पुं० बटन; बोरियुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बुत्ता بُتّا पुं० दगो (२) बहानुं
बुनना بُننا स० क्रि० वणवुं (२) गूंथवुं; भरवुं
बुनाई بُنائی स्त्री० वणाट के वणकरी
बुनावट بُناوٹ स्त्री० वणाटनो प्रकार
बुनियाद بُنیاد स्त्री० [फा.] जड; पायो (२) वास्तविकता (वि०—दी)
बुयाम بُیام पुं० चीनी माटीनी बरणी
बुरकना بُرکنا स० क्रि० भभरावvुं
बुरक़ा بُرقا पुं० बुरखो [भलुंबूरुं
बुरा بُرا वि० बूरुं; खराब. —भला=
बुराक़ بُراق पुं० [अ.] कल्पित घोडो (एम मनाय छे के एनी पर बेसी पेगंबर साहेब आकाशमां गया हता)
बुरादा بُرادہ पुं० [फा.] लाकडानो वेर
बुरुश بُرُش पुं० ब्रश; पींछी के कूचडो इ०
बुर्क़ा بُرقع पुं० [अ.] जुओ 'बुरक़ा'
बुर्ज بُرج पुं० [अ.] बुरज (२) राशि; नक्षत्र
बुर्द بُرد स्त्री० [फा.] नफो; लाभ (२) होड; शरत (३) शेतरंजमां फक्त राजा रहे एवी बाजी. —देना=खोवुं; गुमाववुं —मारना=मफतनी रकम लेवी
बुर्दबार بُردبار वि० [फा.] (नाम,—री) सहनशील (२) सुशील
बुर्राक़ بُرّاق वि० जुओ 'वर्राक़'
बुलंद بُلند वि० (नाम, —दी) बुलंद; ऊंचुं (२) महान
बुलबुला بُلبُلا पुं० बुद्बुद; परपोटो
बुलाक़ بُلاق स्त्री० [तु.] बुलाख—नथनुं एक मोती
बुलाना بُلانا स० क्रि० बोलाववुं
बुलावा بُلاوا पुं० नोतरुं
बुलूग़ بُلوغ पुं० [अ.] 'वालिग़' थवुं ते; उंमरे पहोंचवुं ते
बुल्ला بُلّا पुं० परपोटो
बूँद بُوند स्त्री० बुंद; टीपुं
बूँदाबाँदी بُوندا باندی स्त्री० छांटा जेवो वरसाद
बूआ بُوا स्त्री० फोई (२) मोटी बहेन
बूकना بُوکنا स० क्रि० पीसवुं; दळवुं
बूचड़ بُوچڑ पुं० कसाई. —ख़ाना= कसाईवाडो [कदरूपुं
बूचा بُوچا वि० कान वगरनु (२)
बूज़ना بُوزنہ पुं० [फा.] वांदरु
बूझ بُوجھ स्त्री० बूज; समज
बूट بُوٹ पुं० चणानो लीलो दाणो; पोपटो [वेलबुट्टो
बूटा بُوٹا पुं० छोड (२) फूलवेल इ०
बूटी بُوٹی स्त्री० बुट्टी (२) भांग
बूत بُوت, बूता بُوتا पुं० वळ; शक्ति
बूदो-बाश بُود و باش स्त्री० [फा.] रहेठाण; निवास
बूम بُوم पुं० [अ.] घुवड
बूर بُور स्त्री० लोटनुं चाळण—भूसुं. —के लड्डू=छेतरपिंडी; दगो
बूरा بُورا पुं० खांडनुं बूरुं
बेंट(—ठ) بینٹ(-ٹھ) स्त्री० दस्तो; हाथो
बेंत بینت पुं० नेतर के तेनी सोटी
बेंवड़ा بینوڑا पुं० वारणानी भूंगळ
बे بے अ० [फा.] 'विना'ना अर्थनो पूर्वग. उदा. बेईमान [(२) जूठुं
बे-असल بے اصل वि० [फा.] निराधार;
बे-आब بے آب वि० [फा.] पाणी वगरनुं; निस्तेज

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बे-क़दर بےقدر वि० [फा.] बेआवरू (२) कृतघ्न
बे-क़रार بیقرار वि०[फा.] बेचेन; अशांत
बेकल بےکل वि० विकल; व्याकुळ (नाम, –ली)
बेकस بےکس वि०[फा.] एकलुं; असहाय (२) गरीब; कंगाळ (नाम, –सी स्त्री०)
बेकहा بےکہا वि० कह्युं न माननार
बेक़ाबू بےقابو वि० [फा.] काबू खोई वेठेलुं; विवश (२) काबूमां न आवे एवुं
बेकाम بےکام, बेकार بےکار वि० नवरुं (२) नकामुं; रद्दी
बेक़ायदा بےقاعدہ वि० [फा.] कायदा विरुद्ध
बेख़ स्त्री० [फा.] जड; मूळ
बेखटक بےکھٹک वि० खटका–संकोच वगरनुं
बेख़तर بےخطر वि० निर्भय; नीडर
बेख़ता بےخطا वि० बेकसूर; बेगुना; निर्दोष
बेख़बर بےخبر वि० अजाण्युं (२)बेहोश
बेख़ुद بےخود वि० बेहोस; बेभान
बेख़ौफ़ بےخوف वि० नीडर; खोफ वगरनुं
बेग بیگ पुं० वेग
बेग़रज़ بےغرض वि० गरज वगरनुं; बेपरवा (२) व्यर्थ
बेगाना بیگانہ वि०[फा.] (नाम, –नगी) परायुं (२) अजाण्युं [=वेठ उतारवी
बेगार بیگار स्त्री०[फा.] वेठ.–टालना
बेगारी بیگاری स्त्री० [फा.] वेठियो; वेठे काम करनार
बेचना بیچنا स०क्रि० वेचवुं

बेचारा بےچارہ वि०[फा.] बीचारुं;दीन
बेचैन بےچین वि० (नाम, –नी) बेचेन; व्याकुळ [नापायादार
बेजड़ بےجڑ वि० जड–मूळ वगरनुं;
बेज़बान بےزبان वि०[फा.]मूक(२) दीन
बेजा بےجا वि० [फा.] ठेकाणा वगरनुं (२) अनुचित (३) खराब; बूरुं
बेजान بےجان वि० जान वगरनुं; मृत (२) निर्बळ [नियम विरुद्ध
बेज़ाब्ता بےضابطہ वि० बेक़ायदा;
बेज़ार بیزار वि०[फा.] नाराज (२)दुःखी
बेजोड़ بےجوڑ वि० अखंड; (२) अजोड
बेठन بیٹھن पुं० लपेटवा माटेनुं कपडुं; वेष्टन [वगरनुं (२) व्यर्थ
बेठिकाने بےٹھکانے वि० ठेकाणा
बेड़ा بیڑا पुं०तरापो(२)वहाणोनो समूह
बेडौल بےڈول वि० बेडोळ; कदरूपुं
बेढंगा بےڈھنگا वि० कढंगुं
बेढ़ना بیڑھنا स०क्रि०खेतर, छोड इ० ने वाड वाडोलियुं करवुं(२) ढोर हांकी जवां
बेढब بےڈھب वि० कढंगुं; ढब वगरनुं
बे-तकल्लुफ़ بےتکلف वि० सरळ; चोख्खाबोलुं; निर्व्याज(२)अ० साफसाफ; बेधडक [बेअदबी
बे-तमीज़ بےتمیز वि० अविवेकी;
बे-तरह بےطرح अ० बूरी तरेहथी (२) असाधारण रीते (३) खूब; बेहद
बे-तहाशा بےتحاشا अ०उतावळथी (२) अधीराईथी (३) विना समज्ये
बेताब بےتاب वि०[फा.] (नाम, –बी) दुर्बळ (२) बेचेन
बेतार بےتار वि० तार विनानुं
बेतार का तार بےتارکاتار पुं०'वायरलेस'

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बेतुक-,का بے تُک-،کا वि० मेळ के ढंग वगरनुं; 'बेढब'
बेद بید स्त्री०[फा.] 'बेंत'; नेतर
बेदख़ल بے دخل वि० [फा.] (नाम, -ली) अधिकार रहित
बेदम بے دم वि० [फा.] मरेलुं (२) अधमूउं (३) दम वगरनुं
बेद-मुश्क بید مشک पुं०[फा.] एक फूलझाड [निष्ठुर
बेदर्द بے درد वि०[फा.]कठोर हृदयनुं;
बेदाग़ بے داغ वि० [फा.] डाघ वगरनुं (२) निष्कलंक
बेदाना بے دانہ पुं० सरस काबुली अनार (२) बेदाणा (३) بیدانا वि० मूर्ख; बेवकूफ [(नाम, -री)
बेदार بیدار वि० जागतुं; जाग्रत
बेधड़क بے دھڑک वि० (२) अ० निःसंकोच (२) नीडर (३) निःशंक
बे-नज़ीर بے نظیر वि० [फा.] अनुपम; अजोड
बे-नवा بے نوا वि०[फा.]गरीब(२)फकीर
बेना بینا पुं० वांसनो पंखो
बेनागा بے ناغا अ० सतत; लगातार
बे-नियाज़ بے نیاز वि० [फा.] सौथी पर (२) बेपरवा
बेनी بینی स्त्री० वेणी (२) त्रिवेणी
बेनुली بینلی स्त्री० घंटीनी मांकडी
बेपरद بے پرد, **बेपर्द** بے پرد वि० पडदा वगरनुं; खुल्लुं (२) नग्न (नाम, बेपर्दगी)
बेपीर بے پیر वि० बीजानी पीड न समजनारुं; निष्ठुर; निर्दय (२) [फा.] गुरु वगरनुं; नगरुं
बेपेंदी بے پیندی वि० तळिया वगरनुं. -का लोटा=ढोचका जेम गबडता विचारनो [[फा.]व्यर्थ; नकामुं
बेफ़ायदा بے فائدہ वि० (२) अ०
बेफ़िक्र بے فکر वि० [फा.] बेफिकर (नाम, -क्री) [(नाम, -सी)
बेबस بے بس वि० लाचार; विवश
बेबहा بے بہا वि० [फा.]भारे किंमतनुं; अमूल्य [थयेलुं (ऋण)
बेबाक़ بے باق वि० [फा.] चूकते
बेभाव بے بھاو अ० बेहद
बे-महल بے محل वि० [अ.] कवखतनुं
बे-मिस्ल بے مثل वि० अजोड; अद्वितीय; 'बेनमून'
बेमौक़ा بے موقع वि० कवखतनुं (२) पुं० मोको न होवो ते [(३) विलंब
बेर بیر पुं० बोर (२) स्त्री० वार; फेरो
बेरहम بے رحم वि० [फा.] निर्दय
बेरुख़ بے رخ वि०[फा.]काम पडे त्यारे मों फेरवी बेसनार (२) गुस्से थयेलुं
बेरोक بے روک वि० रोक वगर; निर्विघ्न
बेल بیل पुं० बीली के बीलुं (२) स्त्री० वेल [कोदाळी के पावडो
बेलचा بیلچہ पुं० [फा.] एक जातनी
बेलदार بیل دار पुं० [फा.] पावडो चलावनार मजूर
बेलन بیلن पुं० रोलर (रस्ता माटे के कोई यंत्रनो) (२) पींजणनो गोटीलो (३) वेलण [रोटली वणवुं इ०
बेलना بیلنا पुं० वेलण (२) स०क्रि०
बेला بیلا पुं० मोगरानुं फूलझाड (२) वेळा; वखत
बेलाग بے لاگ वि० बिलकुल अलग-

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नहि लागेलुं (२) स्वतंत्र; निष्पक्ष (३) साफ; चोख्खुं (४) पवित्र

बेलौस بے لوث वि० [फा.] साचुं; खरुं

बेवक़्त بے وقت अ० [फा.] कवखते

बेवरेवार بیورےوار वि० तफसीलवार; विस्तृत

बेवा بیوہ स्त्री० [फा.] विधवा

बेश بیش वि० [फा.] वधारे (२) श्रेष्ठ (नाम, –शी) [समजु (नाम, –री)

बेशऊर بے شعور वि० [अ.] मूर्ख; अण-

बेसन بیسن पुं० चणानो लोट

बेसबरा بے صبرا वि० बेसबूर; अधीरुं

बेसर بیسر पुं० खच्चर (२) वेसर; नथ

बेसरोसामान بے سر و سامان वि० [फा.] गरीब; कंगाळ

बेसवा بیسوا, **बेसा** بیسا स्त्री० वेश्या; रंडी [सहज; कुदरती; अकृत्रिम

बेसाख़्ता بے ساختہ वि० [फा.]

बेसाहना بیساہنا स० क्रि० जुओ 'बिसाहना' [(२) कवखतनुं

बेसुर(–रा) بے سر(-را) वि० वसूरुं

बेहंगम بے ہنگم वि० कढंगुं

बेह بہ वि० [फा.] उत्तम

बेहतर بہتر वि० [फा.] वहेतर (२) अ० ठीक; भले [(२) भलाई

बेहतरी بہتری स्त्री० [फा.] उत्तमता

बेहमिय्यत بے حمیت वि० [फा.] वेहया; बेशरम

बेहुनरा بے ہنرا वि० हुन्नर कसब वगरनुं

बेहूदगी بیہودگی स्त्री० [फा.] बेहूदापणुं

बेहूदा بیہودہ वि० [फा.] बेहूदुं; अशिष्ट; असभ्य

बेहैफ़ بے حیف वि० [फा.] बेफिकर; चिंतारहित

बैंगन بینگن पुं० वेंगण; वंताक

बैंग(–ज)नी بینگ(-ج)نی वि० वेंगणना रंगनुं

बै بیع स्त्री० [अ.] वेचाण

बैआना بیعانہ पुं० [अ.] बानुं; 'बयाना'

बैकल بیکل वि० पागल; गांडुं

बैज़ بیض पुं० ब० व० 'बैज़ा'नुं [अ.] ईंडां (२) अंडकोश

बैज़वी بیضوی वि० [फा.] अंडाकार

बैज़ा بیضہ पुं० [फा.] ईंडुं (२) अंडकोश

बैठक بیٹھک स्त्री० बेठक

बैठका بیٹھکا पुं० बेठक; दीवानखानुं

बैठकी بیٹھکی स्त्री० बेठकनी कसरत

बैठना بیٹھنا अ० क्रि० बेसवुं

बैठे बैठे بیٹھے بیٹھے, **बैठे बैठाए** بیٹھے بیٹھائے अकारण (२) अचानक

बैत بیت स्त्री० [अ.] बेत; श्लोक (२) पुं० (समासमां) घर; स्थान. उदा. बैत-उल्-इल्म = विद्यामंदिर; शाळा

बैत-उल्-ख़ला بیت الخلا पुं० [अ.] पायखानुं

बैत-उल्-माल بیت المال पुं० [अ.] सरकारी खजानो (२) बिनवारसी माल

बैत-उल्-मुक़द्दस بیت المقدس, **बैत-उल्-हराम** بیت الحرام पुं० [अ.] मक्का

बैत-उल्ला بیت اللہ पुं० [अ.] काबा; खुदानुं घर

बैद بید पुं० (स्त्री० –दिन) वैद

बैन بین अ० [अ.] वच्चे; मध्ये

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बैना بینا पुं० विवाह वगेरे शुभ निमित्ते मित्रादिने मोकलाती मीठाई इ०

बै-नामा بیع نامہ पुं० [अ.]वेचाणखत

बैपार بیپار पुं० वेपार

बैरंग بیرنگ वि० 'बेरर'नुं; लेनारे नाणां आपवानां करीने मोकलेलुं (पार्सल इ०)

बैर بیر पुं० वेर

बैरा بیرا पुं० [इं-बेरर] चाकर; दास

बैरी بیری वि० वेरी; विरोधी

बैरूँ بیروں अ० [फा. बेरूँ] बहार

बैरूनी بیرونی वि० [फा. बेरूनी] बहारनुं

बैल بیل पुं० बेल; बळद (२) मूर्ख

बैसर بیسر स्त्री० फणी

बैसाख بیساکھ पुं० वैशाख

बैसाखी بیساکھی स्त्री० लंगडानी लाकडी (बगलमां राखी चालवानी)

बोआई بوآئی स्त्री० वावणी के तेनी मजूरी

बोझ بوجھ पुं० बोजो

बोझना بوجھنا स०क्रि० बोजो लादवो

बोझ(-झि)ल بوجھ(جھ)ل वि० वजनदार

बोझा بوجھا पुं० 'बोझ'; बोजो

बोटी بوٹی स्त्री० मांसनो टुकडो

बोतल بوتل स्त्री० बाटली [बोदुं

बोदा بودا वि०मूर्ख (२) जड; मंद (३)

बोना بونا स०क्रि० वावबुं [गांसडी

बोबा بوبا पुं० (स्त्री० -बी) स्तन (२)

बोय بوئے स्त्री० बू; गंध

बोरना بورنا स० क्रि० बोळवुं

बोरसी بورسی स्त्री० माटीनी सगडी

बोरा بورا पुं० थेलो; कोथळो; बोरो

बोरिया بوریا पुं०[फा.] सादडी (२) बिस्त्रो

बोरी بوری स्त्री०नानो कोथळो; थेली

बोलचाल بول چال स्त्री० वातचीत; बोलवुं चालवुं ते, के तेवो संबंध (२) बोलाचाली; झघडो

बोलता بولتا पुं० प्राण; जीव (२)वि० वाचाळ [(२) चलण होवुं ते

बोलबाला بول بالا पुं०ख्याति; प्रसिद्धि

बोली بولی स्त्री० बोली; वाणी (२) हराजीनी मागणीनो बोल (३) मजाक

बोली-ठोली بولی ٹھولی स्त्री०मश्करी; मजाक

बोश بوش पुं०[अ.] दबदबो; दमाम

बोसा بوسہ पुं०[फा.] चुंबन

बोसीदा بوسیدہ वि० [फा.] दम वगरनुं; जरी पुराणुं

बोसो-कनार بوس وکنار पुं० [फा.] चूमवुं ने भेटवुं ते

बोहतान بہتان पुं०[अ.] खोटो आरोप; आक्षेप. –जोड़ना=कलंक लगाडवुं

बोहनी بوہنی स्त्री० बोणी

बौंड़ بونڑ स्त्री० (प.) लांबी गयेली शाखा के लता [काचुं फल

बौंड़ी بونڑی स्त्री० छोड के वेलानुं

बौखल بوکھل वि० पागल

बौखलाना بوکھلانا अ०क्रि० गभराई जवुं; गांडा जेवुं थवुं

बौछाड़(-र) بوچھاڑ(ر) स्त्री०पाणी, वायु के कशानी झडी (२) टाणो; कटाक्ष

बौना بونا पुं० वामन–ठींगणो माणस

बौर بور पुं० आंबानो मोर

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बौरना بَورنا अ०क्रि० मोरवुं; मोर आववो

बौरहा بَورہا, **बौरा** بَورا वि०बावरुं; पागल

बौलाना بَولانا अ०क्रि०जुओ 'बौखलाना'

ब्याना بیانا स०क्रि० वियावुं; जणवुं

ब्यारी بیاری स्त्री०, **ब्यालू** पुं०वाळु

ब्याह بیاہ पुं० विवाह; लग्न

ब्याहना بیاہنا स०क्रि० विवाह करवो

ब्योंत بیونت स्त्री० वेंत; व्यवस्था; वेतरण

ब्योंतना بیونتنا स० क्रि० (कपडुं) वेतरवुं

ब्योरना بیورنا स० क्रि० (प.) वाळ ओळवा

ब्योरा بیورا पुं० विवरण; वर्णन

ब्योहर بیوہر पुं० व्याजवटावनो व्यवहार [करनार

ब्योहरिया بیوہریا पुं० व्याजवटुं

ब्यो(-ब्यौ)हार بیو(-بیَو)ہار पुं० व्यवहार

भ

भँगरा بھنگرا पुं० भांगरो

भँगार بھنگار पुं० कूवो खोदवा करेलो खाडो (२) घास इ० कचरो

भँजना بھنجنا अ०क्रि० भंगावुं; तूटवुं (२) मोटो सिक्को वटाववो (३) भागवुं; वळ देवो

भँटा بھنٹا पुं० भट्टो; गोळ मोटुं वेंगण

भँड़फोड़ بھنڑپھوڑ पुं० भांगफोड

भँडा بھنڈا पुं० भांड; वासण (२) मर्म; भेद. –फुटना = भेद खूलवो

भँडारा بھنڈارا पुं० भंडारो (साधुनो) (२) भंडार (३) समूह (४) पेट

भँवना بھنونا अ०क्रि० भमवुं; फरवुं; रखडवुं

भँवर بھنور पुं० भमरो

भँवरी بھنوری स्त्री० पाणीनो भमरो (२) शरीर परना वाळनो भमरो (३) फेरी

भइया بھیّا पुं० भाई

भगदड़(-र) بھگدڑ(-ر) स्त्री० भागवुं–नासवुं ते

भगना بھگنا अ०क्रि० भागवुं; नासवुं (२) पुं०भाणेज

भगडू(-लु) بھگڈو(-لو), **भगोड़ा** بھگوڑا, **भग्गू** بھگّو वि० भागेलुं (२) कायर

भजनी بھجنی पुं० भजनिक

भटा بھٹا पुं० 'भंटा'; भट्टो

भठियारा بھٹھیارا पुं० धर्मशाळानो व्यवस्थापक (२) मुसलमानोनुं रांधनार–भठियारो [भडक; बीक

भड़क بھڑک स्त्री० चमक (२)

भड़कदार بھڑکدار, **भड़कीला** بھڑکیلا वि० चमकतुं (२) भडकामणुं

भड़भूँजा بھڑبھونجا पुं० भाडभूंजो

भड़ी بھڑی स्त्री० खोटी उश्केरणी

भड़ुआ بھڑوا पुं० भडवो [भत्रीजो

भतीजा بھتیجا पुं० (स्त्री० –जी)

भत्ता بھتّا पुं० भथ्थुं

भदई بھدئی स्त्री० भादरवानी फसल

भद्दा بھدّا वि० कुरूप; कढंगुं

भनक بھنک स्त्री० भणकारो

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

भनभनाना بھنبھنانا अ० क्रि० गुंजारव करवो; गणगणवुं [भभूकवुं
भन्नाना بھنّانا अ० क्रि० क्रोधथी
भबका بھبکا पुं० अर्क काढवानुं वासण
भभक بھبھک स्त्री० ऊभरो; उछाळो
भभकना بھبھکنا अ० क्रि० ऊकळवुं; उछाळो मारवो (२) भभकवुं
भभकी بھبھکی स्त्री० खाली धमकी
भभूका بھبھوکا पुं० ज्वाळा; झोळ
भया بھیا 'हुआ'; थयुं; बन्युं (स्त्री० भई,-यी) [भयामणुं; भयंकर
भयावन(-ना) بھیاوَن(-نا) वि०
भरता بھرتا पुं० भरतनुं शाक
भरती بھرتی स्त्री० भरावुं के उमेरावुं ते (२) दाखल थवुं ते. **-होना**= दाखल थवुं
भरनी بھرنی स्त्री० 'ढरकी'; कांठलो
भरपाई بھرپائی अ० बरोबर; पूरेपूरुं (२) स्त्री० भरपाई; बाकी पूरी चूकते करवी ते
भरपाना بھرپانا भरपाई थवी (२) तंग थवुं; थाकवुं
भरम بھرم पुं० संदेह (२) भेद; रहस्य. **-गँवाना**=भेद खोलवो
भरमाना بھرمانا स० क्रि० भरमाववुं (२) भमाववुं; रखडाववुं (३) अ० क्रि० चकित थवुं
भरमार بھرمار स्त्री० खूब होवुं ते
भरसक بھرسک अ० यथाशक्ति; बने तेटलुं [भठ्ठी; 'भाड़'
भरसाई بھرسائی पुं० भाडभूंजानी
भराई بھرائی स्त्री० भरवानी क्रिया के तेनुं महेनताणुं
भलमनसत بھل منست, **भलमनसाहत** بھل مساہت, **भलमनसी** بھل منسی स्त्री० भलमनसाई
भले ही بھلے ہی श०प्र० भलेने; छोने
भसना بھسنا अ० क्रि० पाणी पर तरवुं के तेमां डूबवुं [पडवुं; एकाएक तूटवुं
भहराना بھہرانا अ० क्रि० ढसडाई
भाँज بھانج स्त्री० मांगवुं ते (२) सिक्का के नोटनुं परचूरण
भाँजना بھانجنا स० क्रि० भांगवुं; तोडवुं
भाँजी بھانجی स्त्री० काममां फांस मारवी ते
भाँटा بھانٹا पुं० भट्टो; वेंगण
भाँड़ा بھانڑا पुं० भांड; वासण. **भाँड़े भरना**=पस्तावुं [रीत; प्रकार
भाँत بھانت, **भाँति** بھانتِ स्त्री०
भाँपना بھانپنا स० क्रि० ओळखवुं; पारखवुं [शून्यकारनो ध्वनि
भाँयँ भाँयँ بھانئیں بھانئیں पुं०
भाँवर بھانوَر स्त्री० परिकम्मा (२) लग्ननी चोरीमां वरकन्या फेरो फरे छे ते
भा بھا अ० (प.) या; अथवा (२) स्त्री० [सं.] तेज
भाई-दूज بھائی دُوج स्त्री० भाईबीज
भागड़ بھاگڑ स्त्री० भंगाण; 'भगदर'
भागनेय بھاگنیے, **भागिनेय** بھاگِنیے पुं० [सं.] भाणो
भाजी بھاجی स्त्री० शाकभाजी; तरकारी
भाटा بھاٹا पुं० ओट; भरतीथी ऊलटुं
भाड़ بھاڑ पुं० भाडभूंजानी भठ्ठी. **-झोंकना**=नकामा के तुच्छ काममां वखत काढवो [=क्षणिक (२) नकामुं
भाड़ा بھاڑا पुं० भाडुं. **भाड़ेका टट्टू**

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

भाथी بھاتھی स्त्री० धमण
भादों بھادوں पुं० भादरवो
भानजा بھانجا पुं०(स्त्री० –जी) भाणेज
भानमती بھانمتی स्त्री०जादुगर स्त्री. –का पिटारा=नकामी वरकूस
भाना بھانا अ०क्रि० भाववुं; गमवुं(२) मालूम पडवुं; लागवुं (३) शोभवुं
भाप بھاپ स्त्री० वराळ; वाष्प
भायप بھایپ पुं० भाईचारो
भाया بھایا वि० प्रिय; प्यारुं
भारी بھاری वि० भारे. –भरकम= मोटुं ने भारे
भालू بھالو पुं० रींछ
भावज بھاوج स्त्री० भाभी
भावताव بھاوتاو पुं० भावताल
भिगा(–जा)ना بھگا(-جا)نا स० क्रि० 'भिगाना' जुओ
भिंडी بھنڈی स्त्री० भींडो–शाक
भिखमंगा بھکھ منگا पुं० भिखारी; भीख मागनार
भिगा(–गो)ना بھگا(-گو)نا स०क्रि० भिजाववुं; पलाळवुं (भिजवाना प्रेरक)
भिजा(–जो)ना بھجا(-جو)نا स०क्रि० जुओ 'भिगोना' (२) जुओ 'भिजवाना'
भिड़ بھڑ स्त्री० भमरी; 'वरैं'
भिड़ना بھڑنا अ०क्रि० टक्कर खावी (२) लडवुं (३) भिडावुं; साथे साथे लागी जवुं [पुं० अस्तर
भितल्ला بھتلا वि० भीतरनुं (२)
भिनकना بھنکنا अ० क्रि० वमणवुं; गणगणवुं (२) घृणा थवी
भिनभिनाना بھنبھنانا अ० क्रि० 'भिनकना'; वमणवुं

भिन्(–नु)सार بھن(-ن)سار पुं० प्रभात; सवार
भिन्न بھن पुं० [सं.] अपूर्णांक
भिलनी بھلنی स्त्री० भीलडी
भिलावाँ بھلاواں पुं० भिलामुं
भिश्ती بھشتی पुं० भिस्ती
भी بھی अ० 'पण'. जेम के, 'मैं भी' =हुंय, हुं पण [भींजावुं; पलळवुं
भीग(–ज)ना بھیگ(-ج)نا अ० क्रि०
भीटा بھیٹا पुं० ऊंची टेकराळी जमीन
भीड़भड़क्का بھیڑ بھڑکا पुं०,
भीड़भाड़ بھیڑ بھاڑ स्त्री० भीड
भीत بھیت स्त्री० भींत; दीवाल. –में दौड़ना= गजा उपरवटनुं काम करवुं
भीतर بھیتر अ० अंदर (२) पुं० अंतःकरण (३) जनानखानुं
भीतरी بھیتری वि० अंदरनुं; गुप्त
भीना بھینا पुं० बनेवी (२) वि० भीनुं (३) आछुं; हलकुं (रंग के वास)
भीलनी بھیلنی स्त्री० 'भिलनी';भीलडी
भुँई بھنئی स्त्री० (प.) भोंय; भूमि; 'भुइँ'
भुँइहरा بھنئہرا पुं० भोंयरुं
भुँजना بھنجنا अ०क्रि० भूंजावुं;शेकावुं
भुअन بھوان पुं० (प.) भुवन
भुआल بھوآل पुं० (प.) भूपाल
भुइँ بھئیں स्त्री०(प.) जुओ 'भुँई'
भुक्खड़ بھکھڑ वि० भूख्युं के भुखाळवुं (२) दरिद्र
भुगतना بھگتنا स०क्रि० भोगववुं; सहवुं (२) अ०क्रि० चूकते के पूरुं थवुं (३) वीतवुं [फेंसलो; पतावट
भुगतान بھگتان पुं० चुकादो;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

भुच्च(०ड़) (ڑ٘) بھچ٘ वि० मूर्ख
भुजाली بھجالی स्त्री० छरो; कूकरी
भुजी بھجی स्त्री० भाजीनुं तैयार शाक
भुट्टा بھٹّا पुं० भुट्टो (२) जुवार बाजरीनुं डूंडुं
भुनगा بھنگا पुं० पतंगियुं
भुनना بھننا अ०क्रि० भूंजावुं; शेकावुं (२) मोटो सिक्को के नोट वटावावी
भुनभुनाना بھنبھنانا अ०क्रि० (मनमां चिडाई) गणगणवुं; बबडवुं
भुनाना بھنانا स०क्रि० (मोटो सिक्को) वटाववो; परचूरण करवुं
भुरकना بھرکنا अ०क्रि० सुकाईने छूटुं पडी जवुं–भभरुं थई जवुं
भुरक(–कु)स بھرک(-کُ)س पुं० भूको; चूर्ण. –निकलना=आदो नीकळवो (२) नाश पामवुं
भुरता بھرتا पुं० जुओ 'भरता'. –कर देना=खूब मारवुं, पीटवुं
भुरभुरा بھربھرا वि० भभरुं; कण कण छूटुं पडी जाय एवुं
भुरभुराना بھربھرانا अ० क्रि० 'भुरकना' जुओ (२) स०क्रि० भभरावबुं
भुलक्कड़ بھلکّڑ वि० भुलकणुं
भुवाल بھوال पुं० (प.) भूपाल
भुस بھس पुं० जुओ 'भूसा'
भूँकना بھونکنا अ०क्रि० (कूतरानुं) भसवुं (२) व्यर्थ बकवुं
भूँचाल بھونچال, भूँडोल بھونڈول पुं० भूकंप
भूखा بھوکھا वि० भूख्युं
भूतिनी بھوتنی स्त्री० भूतडी [तळवु
भूनना بھوننا स०क्रि०भूंजवुं; शेकवुं(२)

भूभल بھوبھل स्त्री० भरसाडना जेवी गरम राख, रेती, धूळ वगेरे
भूमिया بھومیا पुं० जमीनदार (२) ग्रामदेवता [पी. नी एक जात
भूमिहार بھومہار पुं० विहार, यू.
भूरा بھورا वि० कथ्थई के छींकणीना रंगने मळतुं; 'ब्राउन'
भूलभुलैयाँ بھول بھلیّاں स्त्री० भुलभुलामणी (२) बहु गूंचवाडावाळी वात के घटना
भूसा بھوسا पुं० भूसुं; घउं जुवार इ०नां डूंडां के डूंणसांनुं गोतुं; कुशका
भूसी بھوسی स्त्री० जुओ 'भूसा' (२) कुशकी
भेंगा بھینگا वि० वाडुं [उपहार)
भेंट بھینٹ स्त्री० भेट (मुलाकात के
भेंटना بھینٹنا स० क्रि० भेटवुं
भेजना بھیجنا स० क्रि० मोकलवुं (प्रेरक भेजवाना)
भेड़ بھیڑ स्त्री० घेटी
भेड़ा بھیڑا पुं० घेटो
भेड़िया بھیڑیا पुं० वरु
भेड़िया धसान بھیڑیا دھسان पुं० गाडरियो प्रवाह [भेदु
भेदिया بھیدیا, भेदी بھیدی पुं०
भेली بھیلی स्त्री० गोळनो (के कोई चीजनो) गोळो (२) सूरणनी गांठ
भेष(–स) (-س)بھیس पुं०भेख; वेश
भैंस بھینس स्त्री० भेंस
भैंसा بھینسا पुं० पाडो
भैक्ष بھیکش पुं० [सं] भीख
भैन(–ना,–नी) (-نا،-نی)بھین स्त्री० बहेन

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

भैया بھَیّا पुं० भाई. –**चारी** स्त्री० भाईचारो

भोंडा بھونڈا वि० बेडोळ; कदरूपुं

भोंदू بھوندو वि० मूर्ख

भोगना بھوگنا अ०क्रि० 'भुगतना' जुओ

भोगबंधक بھوگ بندھک पुं० गीरो-हक

भोट بھوٹ पुं० भुतान देश

भोटिया بھوٹیا पुं० भुतानवासी (२) स्त्री० भुतानी भाषा. –**बदाम**=आलु (२) मगफळी

भोथरा بھوتھرا वि० बुठ्ठी धारवाळुं

भोपा بھوپا पुं० मिलनुं भूगळुं (२) मूर्ख

भोर بھور पुं० सवार; प्रभात (२) (प.) भ्रम (३) वि० भोळुं (४) मुग्ध; चकित

भोरा بھورا वि० भोळुं; 'भोर'

भोला بھولا वि० भोळुं; सरळ (२) मूर्ख

भोलाभाला بھولا بھالا वि० भोळुंभाळुं; साव भोळुं

भौं بھَوں स्त्री० जुओ 'भौंह' (२) अ० कूतरानो अवाज

भौंकना بھَونکنا अ० क्रि० जुओ 'भूँकना'

भौंर بھَونر पुं० भमरो (२) पाणीनो भमरो

भौंरा بھَونرا पुं० भमरो (२) एक रमकडुं (३) भरवाडनो कूतरो (४) भोंयरुं

भौंरी بھَونری स्त्री० 'भांवर'; चोरीमां वरकन्यानो फेरो (२) वाळनो के पाणीनो भमरो

भौंह بھَونہہ स्त्री० भमर; भृकुटी. –**चढ़ाना**, –**तानना**=भमरो चडाववी. –**जोहना**=खुशामत करवी

भौचक بھَوچک वि० स्तंभित; चकित

भौज بھَوج, **भौजाई** بھَوجائی स्त्री० भोजाई; भाभी

भ्रमी بھرمی वि० भ्रमित (२) चकित

भ्रामर بھرامر पुं० [सं.] मध

म

मंगता(–न) منگتا(-ن) पुं० मागण; भिखारी

मँगनी منگنی स्त्री० उछीनुं लेवुं ते (२) मागुं

मँगवाना منگوانا, **मँगाना** منگانا स०क्रि० मंगाववुं

मँगेतर منگیتر वि० जेनुं कोईने माटे मागुं थयुं होय तेवुं; मागुं करायेलुं

मँजना منجھنا अ०क्रि० मंजावुं (२) अभ्यास होवो

मंज़िल منزل स्त्री० [अ.] मजल; उतारो; पडाव (२) मकाननो खंड. –**मारना**=दूर मजल करवी (२) भारे मोटुं काम करवुं

मंज़िलत منزلت स्त्री० [अ.] पद; होद्दो

मंज़ूर منظور वि० [अ.] स्वीकारेलुं; मंजूर

मँझा منجھا पुं० 'माँझा'; मांजो (२) वि० मध्यनुं. –**देना**=दोर पावो

मँझा(–झिया)ना منجھا(-جھیا)نا स०क्रि० नदी चालीने पार करवी

मँझार(–रि) منجھار(-ر) अ० (प.) वचमां; मोझार

मँझियाना منجھیانا स०क्रि० जुओ ['मँझाना'

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मँडरा(—ला)ना منڈرا(-لا)نا अ० क्रि० चक्कर चक्कर घूमवुं (२) चोतरफ फरवुं
मँडवा منڈوا पुं० मांडवो; मंडप
मंडी منڈی स्त्री० मोटुं बजार
मँडुआ منڈوا पुं० एक जातनुं धान
मंत منت पुं० मंत्रणा; सलाह
मंतिक़ منطق पुं० [अ.] तर्कशास्त्र
मंदा مندا वि० मंद; धीमुं के ढीलुं (२) सस्तुं (३) हलकी जातनुं
मंशा منشا पुं० [अ.] मनिषा; इच्छा (२) आशय [(२) कार्य
मंसब منصب पुं० [अ.] पद; होद्दो
मंसा منسا स्त्री० जुओ 'मंशा'
मंसूख़ منسوخ वि० [अ.] रद करेलुं; बातल
मअदिन معدن पुं० [अ.] धातुनी खाण
मअदिनियात معدنیات स्त्री० [अ.] खनिज; धातु
मअबूद معبود पुं० [अ.] आराध्य; ईश्वर [करेलुं; निवेदित
मअरूज़ معروض वि० [अ.] अरज
मअक़ूल معقول वि० [अ.] तर्कसिद्ध (२) पुं० निष्कर्ष; सार
मआज़-अल्लाह معاذ الله श०प्र० [अ.] ईश्वर रक्षा करे [अर्थ; उद्देश
मआनी معانی पुं० [अ.] मायनो;
मआश معاش स्त्री० [अ.] आजीविका; निर्वाह [समूहजीवन
मआशरत معاشرت स्त्री० [अ.]
मक(—का)ई مک(کا)ئی स्त्री० मकाई
मकड़ा مکڑا पुं० मोटी 'मकड़ी'
मकड़ी مکڑی स्त्री० करोळियो

मकतब مکتب पुं० [अ.] मदरेसा; निशाळ
मक़तल مقتل पुं० [अ.] कतलनुं स्थान
मक़ता مقطع पुं० [अ०] मकतो; गझलनी छेल्ली कडी
मकतूब مکتوب पुं० [अ.] पत्र; लेख (२) वि० लखेलुं [करायेलुं (२) प्रेमी
मक़तूल مقتول वि० [अ.] कतल
मक़दूर مقدور पुं० [अ.] मगदूर; शक्ति
मक़नातीस مقناطیس पुं० [अ.] चुंबक पथ्थर [राखेलुं
मकफ़ूल مکفول वि० [अ.] गीरो
मक़बरा مقبرہ पुं० [अ.] मकबरो; रोजो
मक़बूज़ा مقبوضہ वि० [अ.] कबजे करायेलुं; वश
मक़बूल مقبول वि० [अ.] कबूलेलुं (२) सरस; पसंद करायेलुं
मक़रूज़ مقروض वि० [अ.] करजदार
मकरूह مکروہ वि० [अ.] घृणापात्र; गंदुं ने खराब
मक़सद مقصد पुं० [अ.] मकसद; मुराद; आशय [अभिप्रेत
मक़सूद مقصود वि० [अ.] धारेलुं;
मक़सूम مقسوم वि० [अ.] विभक्त; वहेंचायेलुं (२) पुं० तगदीर
मकाफ़ात مکافات स्त्री० [अ.] पापनुं फळ (२) बदलो
मक़ाला مقالہ पुं० [अ.] ग्रंथ (२) प्रकरण (३) करारनामुं
मकु مکو अ० (प.) भले; चाहे
मकुना مکنا पुं० दांत वगरनो हाथी (२) मूछ वगरनो—वडमूछो माणस
मक़ूला مقولہ पुं० [अ.] कहेवत; उखाणो

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मकोड़ा مکوڑا पुं० मंकोडो
मकोय مکوے (مکو) स्त्री० एक औषधि
मक्का مکا पुं० मकाई
मक्कार مکار वि० [अ.] फरेबी; मक्करबाज. (नाम, –री)
मक्खन مکھن पुं० माखण
मक्खी مکھی स्त्री० माखी
मक्र مکر पुं० [अ.] फरेब; दगो
मख़ज़न مخزن पुं० [अ.] खजानो (२) शब्दकोष [स्वामी; सेव्य
मख़दूम مخدوم पुं० [अ.] शेठ;
मख़दूश مخدوش वि० [अ.] जोखम भरेलुं [प्रश्न के प्रसंग
मख़मसा مخمصہ पुं० [अ.] विकट
मख़मूर مخمور वि० [अ.] नशामां चकचूर
मख़रज مخرج पुं० [अ.] मूळ; ऊगम (२) शब्दनी व्युत्पत्ति (३) मों
मख़लूक़ مخلوق वि० [अ.] रचेलुं; सृष्ट (२) स्त्री० सृष्टि
मख़लूक़ात مخلوقات स्त्री० [अ.] सृष्टिनां जीवजंतु
मख़लूत مخلوط वि० [अ.] मिश्र
मख़सूस مخصوص वि० [अ.] खास; विशेष
मख़ौल مخول पुं० मश्करी; ठट्ठो
मख़्फ़ी مخفی वि० [अ.] छूपुं; गुप्त
मग مگ पुं० मार्ग; रस्तो
मग़ज़ مغز पुं० मगज (भेजुं; फळनो गर). **–खाना, –चाटना**=मगज खावुं; भेजुं पकववुं [मारी
मग़ज़पच्ची مغزپچی स्त्री० मगज-

१८

मग़ज़ी مغزی स्त्री० मुगजी; गोट
मग़फ़िरत مغفرت स्त्री० [अ.] क्षमा; माफी
मग़फ़ूर مغفور वि० [अ.] मृत; स्वर्गस्थ [व्यथित
मग़मूम مغموم वि० [अ.] दुःखी;
मग़रिब مغرب पुं० [अ.] पश्चिम दिशा. **–की नमाज़**=सांजनी नमाज
मग़रूर مغرور वि० [अ] मगरूर; अभिमानी (नाम, –री)
मग़लूब مغلوب वि० पराजित; हारेलुं
मगस مگس स्त्री० [अ.] माखी
मग़ज़ مغز पुं० [अ] मगज
मग़ज़ी مغزی स्त्री० जुओ 'मग़ज़ी'
मचक مچک स्त्री० दबाववुं ते के तेथी थती पीडा ['मच मच' थाय
मचकना مچکنا स० क्रि० दबाववुं जेथी
मचना مچنا अ० क्रि० शोरबकोरवाळुं काम शरू थवुं (२) फेलावुं; मचवुं; जामवुं
मचल مچل स्त्री० हठ
मचलना مچلنا अ० क्रि० हठ करवी
मचला مچلا वि० जिद्दी (२) जाणीबूजीने न बोले एवुं; मीढुं
मचलाना مچلانا अ० क्रि० ऊलटी थवा जेवुं लागवुं (२) स० क्रि० 'मचलना'नुं प्रेरक [के खेतरनो माळो
मचान مچان स्त्री० शिकारनी मांची
मचाना مچانا स० क्रि० मचाववुं; जमाववुं. (कर्मणि, **मचना**)
मचिया مچیا स्त्री० पलंगडी
मच्छड़(–र) مچھڑ(–ر) पुं० मच्छर
मछुआ(–वा) مچھوا(–وا), **मछेरा** مچھیرا पुं० माछी

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मज़कूर(–रा) (مذکور(-رہ) , **मज़कूरा बाला** مذکورہ بالا वि० [अ.] उपरोक्त; आगळ कहेलुं; मजकूर
मज़दूर مزدور पुं०[फा.] मजूर (स्त्री० ०नी, –रिन) [दूबळा शरीरनुं
मजनूँ مجنوں वि० अ० मजनू (२)
मजबूर مجبور वि० [अ.] लाचार (नाम, –री) [रीथी; न चाल्ये
मजबूरन् مجبوراً अ०[अ.] लाचा-
मजमा مجمع पुं० [अ.] भीड के भीडनी जगा [(२) वि० संघरेलुं
मजमूआ مجموعہ पुं० [अ.] संग्रह
मजमूई مجموعی वि०[अ.]कुल;वधुं
मज़मून مضمون पुं०[अ.] लेख के तेनो विषय. –**बाँधना**=गद्यपद्यमां नवुं लखवुं [गाम
मज़रअ مزرع पुं०[अ.] खेतर (२)
मज़रूआ مزروعہ वि०[अ.] खेडीने वावेलुं (खेतर) [जखमी
मजरूह مجروح वि० [अ.] घायल;
मजल مجل स्त्री० जुओ 'मंज़िल';पडाव
मजलिस مجلس स्त्री० [अ.] सभा; मंडळी (२) नाचनो जलसो(३)मिजलस
मज़लूम مظلوم वि०[अ.] जुलमनुं भोग बनेलुं [हांसी
मज़हका مضحکہ पुं० [अ.] मजाक;
मज़हब مذہب पुं०[अ.] धर्म;संप्रदाय
मज़हबी مذہبی वि० [अ.] धार्मिक (२) पुं० भंगीकाम करनार शीख
मजहूल مجہول वि० [अ.] सुस्त; आळसु (२) थाकेलुं (३) अप्रसिद्ध (४) [व्या.] सत्य (भेद)
मज़ा مزہ पुं०[फा.] स्वाद (२) आनंद; सुख (३) मजाक. –**चखाना**=गुना बदल सजा करवी
मज़ाक़ مذاق पुं०[अ.] मजाक (२) रुचि; स्वाद [हांसीमां
मज़ाक़न् مذاقاً अ० [अ.] मजाकमां;
मज़ाक़िया مذاقیہ वि०[अ.] मजाकी
मजाज़ مجاز पुं० [अ.] बनावटी (२) अधिकार
मजाज़न् مجازاً अ०[अ.] नियमसर; कायदा प्रमाणे [(२) सांसारिक
मजाज़ी مجازی वि०[अ.] बनावटी
मज़ार مزار पुं० [अ.] कबर; समाधि के मकबरो ['मज़हब'नुं ब० व०
मज़ाहिब مذاہب पुं० [अ.]
मजीद مجید वि० [अ.] पवित्र (२) वडुं (३) पुं० कुरान [अधिक
मज़ीद مزید पुं०[अ.] अधिकता; वि०
मजीरा مجیرا पुं० मजीरो
मझधार مجھدھار स्त्री०(नदीनी) मध्य धारा (२) मध्य; वच्च
मझला مجھلا वि० मझलुं; वच्चेनुं
मझाना مجھانا अ० क्रि० दाखल थवुं; पेसवुं
मझार مجھار अ० मोझार; मध्ये
मझोला مجھولا वि० मझलुं; वचलुं (२) मध्यम कदनुं [बळदगाडी
मझोली مجھولی स्त्री० एक जातनी
मटकना مٹکنا अ०क्रि० मटको करीने चालवुं (२) आंख मटमटाववी
मटका مٹکا पुं० मटकुं; माटलुं
मटकी مٹکی स्त्री० मटकी; माटली (२) मटको; चाळो
मटकीला مٹکیلا वि० मटकावाळुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मटमँगरा مٹ منگرا پुं० वरध जेवो एक लग्नविधि

मटमैला مٹ میلا वि० माटीना रंगनुं

मटर مٹر पुं० वटाणा

मटरगश्त مٹر گشت पुं० सहेल-सपाटो (२) फरवुं ते; सहेल

मटिया मसान مٹیا مسان

मटियामेट مٹیا میٹ वि० सत्तानाश; नष्टप्राय; 'मलियामेट'

मट्ठर مٹھر वि० सुस्त; जड

मट्ठा مٹھا, **मठा** مٹھا पुं० छाश

मठोर مٹھور स्त्री० वलोणानी गोळी

मड़ई مڑئی स्त्री० नानो मांडवो; पर्णकुटी

मड़वा مڑوا पुं० 'मँड़वा'; मांडवो

मड़ुआ مڑوا पुं० 'मँडुआ' जुओ

मड़ैया مڑیا स्त्री० जुओ 'मड़ई'

मढ़ مڑھ वि० अडियल (२) पुं० मठ

मतन متن पुं० [अ.] मध्य भाग (२) वि० दृढ; पाकुं

मतबख़ مطبخ पुं० [अ.] रसोडुं

मतबा مطبع पुं० [अ.] छापखानुं

मतब्ब مطب पुं० [अ.] दवाखानुं

मतरूक متروک वि० [अ.] छोडायेलुं; त्यक्त

मतलब مطلب पुं० [अ.] मतलब; आशय (२) अर्थ (३) स्वार्थ (४) संबंध; लेवादेवा. **–गांठना, –निकालना**= मतलब काढवी, सरे एम करवुं

मतला مطلع पुं० [अ.] पूर्व दिशा (२) गजलनी पहेली बे कडी. **–साफ़ होना**=आकाश चोख्खुं थवुं (२) मुश्केली दूर थवी [थवुं ते

मतली متلی स्त्री० ऊलटी थाय एवुं

मतवारा(–ला) متوارا(-لا) वि० मदमस्त; केफथी चकचूर (२) पागल

मतानत متانت स्त्री० [अ.] दृढता; मजबूती

मतालिब مطالب 'मतलब'नुं ब० व०

मतीन متین वि० [अ.] दृढ; पाकुं

मतीरा متیرا पुं० तडबूच

मतेई متیئی स्त्री० (प.) सावकी मा

मत्था متھا पुं० माथुं **–टेकना**= माथुं नमाववुं; नमवुं

मथना متھنا स० क्रि० मथवुं; वलोववुं (२) नाश करवो (३) खूब श्रमपूर्वक कांई करवुं

मथनी متھنی स्त्री० वलोणानी गोळी (२) वलोववुं ते के तेनुं साधन–वांस

मथानी متھانی स्त्री० वलोववानो वांस **–पड़ना, –बहना**=खळभळाट मचवो

मद مد स्त्री० [अ.] विभाग (२) खातुं (३)पुं०[सं.] मद (४) वि० मत्त; मदवाळुं

मदक مدک स्त्री० अफीणना सत्त्वनो चलममां पीवानो एक पदार्थ

मदकची مدکچی पुं० मदक पीनार

मदक(–ग)ल مدک(-گ)ل वि० [सं.] मत्त; 'मतवारा' [के जमा करेलुं

मदख़ला مدخلہ वि० [अ.] दाखल

मदख़ूला مدخولہ स्त्री० [अ.] रखात

मदफ़न مدفن पुं० [अ.] कबर के कबरस्तान

मदरसा مدرسہ पुं० मदरेसा; शाळा

मदह مدح स्त्री० [अ.] प्रशंसा; तारीफ

मद-होश مدہوش वि० (नाम,–शी) मदमत्त [प्रवेशद्वार (२) आमदानी

मदाख़िल مداخل स्त्री० [अ.]

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मदाख़िलत مداخلت स्त्री० [अ.] अधिकार जमाववो ते; दखल करवी के रोकवुं ते. **–बेजा** स्त्री० अनधिकार प्रवेश के दखल

मदार مدار पुं० आकडो (२) [अ.]मदार; आधार (३) एक पीरनुं नाम [ब०व०

मदारात مدارات स्त्री०[अ.] 'मदार'नुं

मदारी مداری पुं० रींछ वानर इ० नो (सापनो नहि) खेल करनार; मदारी

मद्द व जज़र مدّ و جزر पुं० [अ.] भरतीओट

मद्देनज़र مدّ نظر नजर सामे (२) इरादो

मद्धिम مدھم वि० मध्यम; साराथी ऊतरतुं

मद्रसा مدرسہ पुं०[अ.] 'मदरसा' जुओ

मधुमक्खी مدھو مکھی स्त्री० मधमाख

मन من पुं० मन; चित्त (२) मण (३) (प.) मणि (४)स्त्री० कूवानी फरती पाळ

मनका منکا पुं० मणको (२) गरदननुं करोडनी तरत ज उपरनुं हाडकुं

मनक़ूला منقولہ वि० स्त्री० [अ.] जंगम (मिलकत) [(स्त्री)

मनकूहा منکوحہ वि०[अ.] परणेतर

मन-गढ़ंत من گڑھنت वि० कपोल-कल्पित; कल्पी ज लीधेलुं (२) स्त्री० कल्पना ज मात्र [(२) रसिक

मनचला منچلا वि० हिंमतवान; नीडर

मनचाहा من چاہا **मनचीता** من چیتا वि० मनवांछित; इष्ट

मनज़र منظر पुं० [अ.] दृश्य; देखाव

मनफ़ी منفی वि०[अ.]कमी के बाद करेलुं (२) (व्या.) नकारवाचक

मनमाना من مانا वि० मनगमतुं; फावतुं (२) मनमान्युं; खूब

मनमुटाव من مٹاو पुं० अणबनाव; वैमनस्य [लहेरी

मनमौजी من موجی वि० मोजी;

मनशा منشا स्त्री०[अ.]जुओ 'मंशा'

मनसब منصب पुं०[अ.]पद;होद्दो(२) अधिकार

मनसूख़ منسوخ वि० [अ.] (नाम, –ख़ी) खोटुं ठरावेलुं;रद करेलुं(२)त्यक्त; छोडेलुं

मनसूबा منصوبہ पुं०[अ.]युक्ति (२) मनसूबो;इरादो. **–बाँधना**=युक्ति विचारी राखवी; मनमां गोठवी राखवुं

मनहूस منحوس वि०[अ.] अशुभ; अपशुकनियाळ

मना منع वि०[अ.] मना करेलुं; निषिद्ध

मनाक्(–ग्)(منا ک(-گ) वि०[सं.]थोडुं

मनादी منادی स्त्री० जुओ 'मुनादी'

मनावन مناون पुं० मनामणी; रूठेलाने मनाववुं ते

मनाही مناہی स्त्री० [अ.] मनाई

मनिहार منہار पुं० (स्त्री० –रिन) चुडगर [[अ.] वीर्य

मनी منی स्त्री० (प.) मान; अहंकार (२)

मनुआँ(–वाँ) (من آں(-واں पुं० मन (२) मनुष्य

मनुहार منہار स्त्री०विनंती;प्रार्थना(२) मनाववुं–राजी करवुं ते (३) खुशामत

मनेजर منیجر पुं० मेनेजर;व्यवस्थापक

मनोज्ञ منوگیے वि० [सं.] मनोहर; सुंदर [करेलुं; चूंटेलुं; 'निर्वाचित'

मनोनीत منو نیت वि० [सं.] पसंद

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मनोविज्ञान منوگیان पुं० [सं.] मानसशास्त्र

मनौती منوتی, **मन्नत** منّت स्त्री० मानता; बाधा. **–मानना**=मानता मानवी के राखवी. **–उतारना** या **चढ़ाना**=मानता पूरी करवी

मन्ज़र منظر पुं० [अ.] जुओ 'मनज़र'

मन्नत منّت स्त्री० जुओ 'मनौती'

मन्सूख़ منسوخ वि० [अ.] जुओ 'मनसूख़'

मन्सूब منصوب वि०[अ.]संबंधवाळुं (२) जेनुं मागुं थयुं होय तेवुं

मन्सूबा منصوبہ पुं० [अ.] जुओ 'मनसूबा'

मफ़हूम مفہوم पुं० [अ.] मुद्दो; वस्तु

ममनून ممنون वि० [अ.] कृतज्ञ; आभारी; 'मश्कूर' [वें वें करवुं

ममियाना ممیانا अ०क्रि० (बकरी)

ममिया ससुर ممیاسسر पुं० मामीससरो [मामीसासु

ममिया सास ممیاساس स्त्री०

ममियौरा ممیورا पुं० मोसाळ

ममेरा भाई ممیرا بھائی पुं०मामानो दीकरो

मम्बा منبع पुं०[अ.]झरणुं (२) ऊगम

मयंक مینک पुं० मृगांक; चंद्र

मयंद میند पुं० मृगेंद्र; सिंह

मय مع अ० [अ.] साथे;

मयस्सर میسّر वि० [अ.] मळेलुं; प्राप्त

मरकज़ مرکز पुं०[अ.]केन्द्र; मध्यस्थान

मरक़द مرقد पुं०[अ.]सूवानो ओरडो (२) कबर [तूटवुं

मरकना مرکنا अ०क्रि० दबावुं; दबाईने

मरकहा مرکہا वि०मारकणुं(ढोर–पशु)

मरक़ूम(–मा) مرقوم(ـمہ) वि०[अ.] लखेलुं

मर(–ल)गजा مر(ـل)گجا वि० मेलुं; गंदुं; चूंथायेलुं (२) झांखुं [सुंदर

मरग़ूब مرغوب वि०[अ.] प्रिय (२)

मरग़ोल(–ला) مرغول(ـہ) पुं०[फा.] संगीतनी गिटकीडी

मरघट مرگھٹ पुं० स्मशान

मरज़ مرض पुं० [अ. मर्ज़] मरज; रोग (२) कुटेव

मरजिया مرجیا पुं० मरजीवो (२) वि० मृतप्राय; अधमूउं (३) मरतुं बचेलुं

मरज़ी مرضی स्त्री० [अ.] मरजी; खुशी (२) आज्ञा (३) स्वीकार

मरतबा مرتبہ पुं० [अ.] मरतबो; मोभो (२) वार; फेरो

मरतूब مرطوب वि० [अ.] भीनुं

मरदुम مردم पुं० [फा.] माणस

मरदूद مردود वि० [अ.] नीच; तिरस्कृत

मरनी مرنی स्त्री० मरण

मरनी–करनी مرنی کرنی स्त्री० अंत्येष्टि क्रिया

मरफ़ा مرفا पुं० [फा.] ढोल; मरफो

मरभुक्खा مربھکھا वि० जुओ 'भुक्खड़'

मरमर مرمر पुं०[अ.] संगेमरमर

मरसा مرسا पुं० एक शाक–भाजी

मरसिया مرثیہ पुं० [अ.] मरसियो; राजियो (२) मरणशोक

मरहटा(–ठा) مرہٹا(ـٹھا)، (مرٹھا) पुं० (स्त्री० –ठिन) मराठो; महाराष्ट्री

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मरहबा مرحبا अ० [अ.] शाबाश; वाहवाह [मरहम] मलम
मर(–ल)हम مر(ل)ہم स्त्री० [अ.
मरहला مرحلہ पुं० [अ.] जुओ 'मंज़िल'. –**तय करना**=कठण काम पूरुं करवुं
मरहून مرہون वि० [अ.] गीरो मूकेलुं
मरहूम مرحوم वि० [अ०] स्वर्गस्थ
मरात مرآت स्त्री० [अ.] स्त्री
मरातिब مراتب पुं० [अ.] 'मरतबा' नुं ब०व० (२) क्रमिक अवस्थाओ; पगलां
मरियम مریم स्त्री० [अ.] कुमारी (२) ईशुनी मा
मरियल مریل वि० खूब दुर्बळ
मरी مری स्त्री० महामारी
मरीज़ مریض पुं० [अ.] बीमार; मांदो
मरुआ(–वा) مروآ(وا) पुं० डमरो (२) छापरानो मोभारो [मरुभूमि; रण
मरुस्थ(–थ)ल مرستھ(تھ)ل पुं०
मरोड़ مروڑ पुं० पेटमां मरडावानी पीडा (२) मरडावुं ते (३) क्रोध (४) गर्व. –**खाना**=चक्कर खावुं (२) गूंचवणमां पडवुं.–**गहना**=क्रोध करवो
मरोड़ना مروڑنا स० क्रि० मरडवुं; आमळवुं (२) दुःख देवुं; पीडवुं
मरोड़ा مروڑا पुं० मरोड; वळ (२) चूंक; मरडो
मर्ग مرگ पुं० [फा.] मरण
मर्ग़ज़ार مرغزار पुं० [फा.] लीलुं मेदान
मर्ज़ مرض पुं० [अ.] रोग; बीमारी
मर्ज़ी مرضی स्त्री० [अ.] 'मरज़ी'
मर्तबा مرتبہ पुं० [अ.] जुओ 'मरतबा'
मर्तबान مرتبان पुं० अथाणा इ०नी बरणी; 'अमृतबान'

मर्दक مردک पुं० मर्द; माणस (तुच्छकारवाचक)
मर्दुम مردم पुं० [फा.] माणस
मर्दुम-शुमारी مردم شماری स्त्री० [फा.] वस्ती के तेनी गणना
मर्दुमी مردمی स्त्री० [फा.] मरदानगी
मर्मर مرمر पुं० जुओ 'मरमर'
मर्मी مرمی वि० मर्मज्ञ; मर्म जाणनार
मलंग ملنگ पुं० [फा.] एक जातनो फकीर
मलऊन ملعون वि० [अ.] निंद्य; शापित
मलक ملک पुं० [अ.] देवदूत; फिरस्तो
मलका ملکہ पुं० [अ.] प्रतिभा (२) दक्षता (३) स्त्री० महाराणी; मलिका
मलगजा ملگجا वि० जुओ 'मरगजा'
मल(–ला)गिरी مل(لا)گری पुं० आछो कथ्थई रंग
मलग़ोबा ملغوبا पुं० [तुर्की] गंदकी; मळ; मेल (२) कचरापटी [जरूरी
मलज़ूम ملزوم वि० [अ.] आवश्यक;
मलना ملنا स० क्रि० मसळवुं; मर्दन करवुं; घसवुं [के धर्माचार्यनुं वचन
मलफ़ूज़ ملفوظ पुं० [अ.] संतमहात्मा
मलबा ملبا पुं० कचरापटी (२) रोडां मटोडुं वगेरे भागला मकाननो काटरडो
मलबूस ملبوس पुं० [अ.] पहेरवेश; पोशाक
मलमास ملماس पुं० [सं.] अधिकमास
मलहम ملہم पुं० जुओ 'मरहम'
मलाई ملائی स्त्री० दूधनी मलाई (२) सार; तत्त्व (३) 'मलना' परथी नाम
मलामत ملامت स्त्री० [अ.] वढवुं ते (२) गंदकी

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मलाल ملال पुं० [अ.] दुःख (२) उदासीनता [(२) चहेरानी कान्ति
मलाहत ملاحت स्त्री० [अ.] शामळापणुं
मलिक ملک पुं० [अ.] (स्त्री० –का ملکہ) राजा [खुवारी
मलियामेट ملیامیٹ पुं० सत्तानाश;
मलीदा ملیدہ पुं० [फा.] मलीदो; चूरमुं (२) मुलायम ऊननुं एक कापड
मलूल ملول वि० [अ.] दुःखी; शोकातुर; खिन्न (२) मांदुं; बीमार (३) थाकेलुं
मलोला ملولا पुं० दुःख (२) चिंता मलोले आना = दुःख के पस्तावो थवो. –खाना = सहवुं; खमवुं
मल्लाह ملاّح पुं० [अ.] माछी के होडीवाळो [असील
मवक्किल موکّل पुं० [अ. मुवक्किल]
मवाजिब مواجب पुं० [अ.] नियमथी मळे ते; जेम के पगार
मवाज़ी موازی वि० [अ. मुवाज़ी] कुल
मवाद مواد पुं० [अ.] पाच; परु (२) रद्दी के गंदो भाग
मवास مواس पुं० [सं.] आश्रय के रक्षानुं स्थान (२) किल्लो; गढ
मवासी مواسی स्त्री० नानो गढ (२) पुं० किल्लेदार
मवेशी مویشی पुं० [अ.] ढोर; जानवर
मवेशीख़ाना مویشی خانہ पुं० ढोरनो तबेलो [मजूरी; तकलीफ
मशक़्क़त مشقّت स्त्री० [अ.] महेनत;
मशग़ला مشغلہ पुं० [अ.] विनोद; मनरंजन
मशग़ूल مشغول वि० [अ.] मशगूल; काममां रोकायेलुं–मग्न (नाम, –ली स्त्री०)

मशरफ़ مشرف पुं० [अ.] ऊंचुं प्रतिष्ठानुं स्थान [दिशा (वि० –की)
मशरिक़ مشرق पुं० [अ.] पूर्व
मशरू مشرو पुं० एक जातनुं कपडुं
मशवरत مشورت स्त्री०; मशवरा مشورہ पुं० [अ.] सलाह
मशीख़त مشیخت स्त्री० [अ.] वडीलपणुं (२) शेखी; गर्व
मशीर مشیر पुं० सलाहकार
मश्क مشک स्त्री० [फा.] मशक; पखाल
मश्क़ مشق स्त्री० [अ.] महावरो; अभ्यास [आभारी; 'ममनून'
मश्कूर مشکور वि० [अ.] कृतज्ञ;
मश्शाक़ مشّاق वि० [अ.] कुशळ (२) महावरा के अभ्यासवाळुं
मस مس पुं० [अ.] स्पर्श (२) स्त्री० ऊगती मूछ. –भींजना = मूछनो वाळ फूटवो
मसकना مسکنا सं० क्रि० जोरथी दबाववुं जेथी वस्तु फसकी–फाटी जाय (२) अ० क्रि० फसकी जवुं; फाटवुं
मसकरा مسکرا पुं० मश्करो; 'मसख़रा'
मसक़ला مصقلا पुं० –ली स्त्री० मसकलो; 'मिस्क़ला'
मसका مسکہ पुं० [फा.] मसको; माखण (२) ताजुं घी (३) दहींनुं पाणी
मसकीन مسکین वि० जुओ 'मिसकीन'
मसख़रा مسخرا पुं० जुओ 'मस्खरा'
मसख़री مسخری स्त्री० मश्करी
मसजिद مسجد स्त्री० [अ.] मस्जिद
मसनद مسند स्त्री० [अ.] मोटो तकियो (२) (अमीरनी) गादी
मसनूअ مصنوع पुं० [अ.] कारीगरनी बनावेली चीज

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मसनूई مصنوعی वि०[अ.]बनावटी; नकली [(२) क्रियापदनो धातु
मसदर مصدر पुं० [अ.] मूळ; ऊगम
मसरफ़ مصرف पुं०[अ.] उपयोगिता
मसरूक़ा مسروقہ वि०[अ.] चोरीनुं; चोरेलुं [मशगूल; काममां लागेलुं
मसरूफ़ مصروف वि० [अ.]
मसरूर مسرور वि०[अ.] प्रसन्न;खुश
मसल مثل स्त्री० [अ.] कहेवत
मसलख़ مسلخ पुं० [अ.] कतलखानुं
मसलन् مثلاً अ० [अ.] दाखला तरीके
मसलना مسلنا स०क्रि० मसळवुं (२) गूंदवुं
मसलहत مصلحت स्त्री० [अ.] मसलहत; संतलस; गुप्त सलाह करवी ते
मसलहतन् مصلحتاً अ० [अ.] सलाहभेर; समजीने [विषय; प्रश्न
मसला مسئلہ पुं० [अ.] विचारवानो
मसविदा مسودہ पुं० मसूदो; खरडो; 'मसौदा'
मसहरी مسہری स्त्री० मच्छरदानी
मसा مسا पुं० मसो (२) मच्छर
मसाइब مصائب पुं०[अ.]'मुसीबत'नुं ब० व० [(२) भूतपिशाच
मसान مسان पुं० मसाण; श्मशान
मसाना مثانہ पुं० [अ.] मूत्राशय
मसाफ़ مصاف पुं०[अ.] युद्ध (२)रणक्षेत्र
मसाफ़त مسافت स्त्री० [अ.] अंतर; फासलो (२) श्रम [छिद्र; रोमकूप
मसाम مسام पुं० [अ.] चामडी परनुं
मसायल مسائل पुं० [अ.] 'मसला'नुं ब०व०; प्रश्नो; समस्याओ [करवी ते
मसालहत مصالحت स्त्री० मेळ के संधि
मसाला مصالح पुं० [फा.] साधन-सामग्री (२) मसालो
मसाहत مساحت स्त्री० [अ.] मसात; जमीनमापणी (२) मापवुं ते
मसीत(–द) مسیت(-د) स्त्री०मसीद
मसीह(–हा) مسیح(-حا) पुं०[अ.] ईशु ख्रिस्त (२) जीवनदाता
मसीहाई مسیحائی, **मसीही** مسیحی पुं० ख्रिस्ती (२) स्त्री० 'मसीह'नुं पद के कार्य
मसूड़ा(–रा) مسوڑا(-را) पुं० दांतनुं पेढुं [मसूरनी दाळ
मसूर مسور पुं० **मसूरा** स्त्री० [सं.]
मसूरी (–रिका, –रिया) مسوری(-ر,کا,-ر,یا) स्त्री० बळिया; ओरी [व्यथा; पीडा
मसूस(०न) مسوس(٠ن) स्त्री०
मसू(–सो) सना مسو(-سو)سنا अ० क्रि० मनमां पीडावुं; अन्दर व्यथा थवी (२) अमळावुं (३) स० क्रि० आमळवुं (४) निचोववुं
मसौदा مسودا पुं० मसूदो; खरडो. **–गाँठना, –बाँधना** = कोई काम करवानी युक्ति के योजना विचारवी
मसौदेबाज़ مسودےباز पुं० युक्तिबाज; चालाक
मस्कन مسکن पुं० [अ.] मकान; घर
मस्ख़रा مسخرہ पुं० [अ.] मश्करो
मस्तगी مصطگی स्त्री० [अ.] एक जातनो गुंदर
मस्ताना مستانا अ०क्रि० (२) स०क्रि० मस्त थवुं के करवुं (३) مستانہ वि० [फा.] मस्तानुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मस्तूर مستور वि० [अ.] गुप्त; छूपुं
मस्तूरात مستورات स्त्री० [अ.] स्त्रीओ (२) सन्नारीओ
मस्तूल مستول पुं० [पो.] वहाणनो कूवा स्तंभ; मुख्य स्तंभ [मही
महँ(-हुँ) مہں (-ہُں) अ० (प.) मां;
महँगा مہنگا वि० [सं. महार्घ] मोघुं (नाम, –गाई, –गी) [दुकाळ
महँगी مہنگی स्त्री० मोंघवारी (२)
महक مہک स्त्री० महेक; वास (अ०क्रि० महकना; वि० महकदार, महकीला)
महकमा محکمہ पुं० [अ.] खातुं; विभाग
महकूम(–मा) محکوم(–مہ) वि० [अ.] हुकममां आवतुं; आधीन
महज़ محض वि० [अ.] शुद्ध (२) अ० मात्र; केवळ
महज़-क़ैद محض قید स्त्री० [अ.] सादी सजा; आसानकेद [नोटीस
महज़र محضر पुं० [अ.] सूचनापत्र;
महता مہتا पुं० गामनो मुखी (२) महेतो; मुनशी; लखनार
महताब مہتاب स्त्री० [फा.] चांदनी (२) पुं० चंद्र
महताबी مہتابی स्त्री० [फा.] महताब; एक दारूखानुं (२) चांदनीमां वेसवा जेवो चोतरो (बाग के तळाव पासेनो)
महतारी مہتاری स्त्री० माता
महदूद محدود वि० [अ.] हद वांधेलुं; मर्यादित
महफ़िल محفل [अ.] महेफिल
महफ़ूज़ محفوظ वि० [अ.] सुरक्षित
महबस محبس पुं० [अ.] जेल; केदखानुं
महबूब محبوب वि० [अ.] महेबूब (स्त्री० –बा) (नाम, –बियत, –बी)
महमह مہمہ अ० मघमघ. –हाना अ०क्रि० मघमघवुं. –हा वि० मघमघतुं
महमेज़ مہمیز स्त्री० [फा. मिहमेज़] मिहमेज; घोडेसवारनी एडीनी लोढानी रेख
महरम محرم पुं० [अ.] नजीकनो सगो के मित्र (२) विवाहसंबंध न थई शके एवुं सगुं (३) स्त्री० स्त्रीना कवजानो छातीनो भाग
महरा مہرا पुं० कहार; पालखी ऊंचकनार (२) वि० मुख्य; प्रधान
महराब محراب स्त्री० [अ. मिहराव] महेराव; कमान
महरी مہری स्त्री० 'महरा'नुं स्त्री०
महरू مہرو वि० [फा.] चंद्रवदन
महरूम محروم वि० [अ.] वंचित (२) कमनसीव
महल محل पुं० [अ.] महेल (२) अंतःपुर (३) मोटो ओरडो (४) अवसर; मोको
महलसरा محل سرا स्त्री० [अ.+फा.] जनानखानुं [चोकीदार; व्यंढळ
महली محلی पुं० [अ.] अंतःपुरनो
महल्ला محلہ पुं० [अ.] महेल्लो
महशर محشر पुं० [अ.] कयामतनो दिवस. –बरपा करना=भारे आंदोलन करवुं
महसूल محصول पुं० [अ.] महेसूल
महसूस محسوس वि० [अ.] अनुभवेलुं; मालूम पडेलुं
महसूसात محسوسات स्त्री०ब०व० [अ.] जाणी के अनुभवी शकाय एवा पदार्थो

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

महाजन مہاجن पुं० [सं.] महापुरुष (२) धनवान (३) शराफ (४) वाणियो

महाजनी مہاجنی स्त्री० शराफनो धंधो (२) शराफनी चोपडानी एक लिपि

महानिद्रा مہانِدرا स्त्री० [सं.] मोत; मृत्यु [(२) प्रलयरात्रि

महानिशा مہانِشا स्त्री० [सं.] मधरात

महापथ مہاپتھ पुं० [सं.] राजमार्ग (२) मरण

महाबत مہابت पुं० [अ.] भय; डर

महामांस مہامانس पुं० [सं.] गाय के मनुष्यनुं मांस

महार مہار स्त्री० [फा.] ऊंटनी नाथ

महारत مہارت स्त्री० [अ.] अभ्यास; महावरो (२) दक्षता

महार्घ مہارگھ वि० [सं.] मोंघुं

महाल محال पुं० [अ. 'महल'नुं ब० व०] महेल्लो (२) महाल; परगणुं (३) भाग (४) मधपूडो [मावठुं

महावट مہاوٹ स्त्री० महा महिनानुं

महावर مہاوَر पुं० अळतो (पगे चोपडवानो) [गोटी

महावरी مہاوَری स्त्री० 'महावर'नी

महीन مہین वि० पातळुं; बारीक; झीणुं (२) कोमळ; धीमुं (अवाज माटे)

महीना مہینا पुं० महिनो (२)मासिक पगार (३) रजोधर्म. **महीनेसे होना**= वेगळुं वेसवुं

महुँ مہُں अ० (प.) 'महँ'; महीं

महुअर مہُاَر पुं० [सं. मधुकर] महुवर के ते वजावी करातो एक खेल (२) स्त्री० एक जातनुं घेटुं [महुडो

महुआ مہُآ पुं० [सं.] मधूक;[प्रा.महुआ]

महुवरि مہُوَری पुं०जुओ 'महुअर'

महेर مہیر पुं० अडचण; पंचात (२) जुओ 'महेरा'

महेरा مہیرا पुं० जुओ 'महेरी'

महेरी مہیری स्त्री० छाशमां रांधेला अनाजनी एक वानी (२) वि० अडचण नांखनारुं

महोला مہولا पुं०(प.) बहानुं (२)दगो

मह्व محو वि०[अ.] लीन; गुलतान; गरक (२) नष्ट [(पेंडा इ०नी

मह्वर محور पुं० [अ. मिह्वर] धरी

माँ ماں स्त्री० मा

माँखी مانکھی स्त्री० माखी; 'मक्खी'

माँग مانگ स्त्री० मांग; मागणी (२) वाळनी पांती; सेंथो. **—कोख से सुखी रहना**=सौभाग्यवती ने संतानवाळी **—पट्टीकरना**=सेंथो पाडवो; ओळवुं

माँगटीका مانگ ٹیکا पुं० सेंथा परनुं एक घरेणुं

माँजना مانجنا स०क्रि० मांजवुं (२) पतंगनी दोरी पावी

माँझा مانجھا पुं० मांजो के तेनी लूगदी (२) नदी वच्चेनो टापु (३) झाडनुं थड

माँझी مانجھی पुं० मांजी; होडीवाळो (२) मध्यस्थ; झघडो पतवनार

माँठ مانٹھ पुं० मटकुं; माटलुं

माँड مانڈ पुं० भातनुं ओसामण; मंड

माँडव مانڈو पुं० मांडवो; मंडप

माँड़ा مانڑا पुं० आंखनो एक रोग; मोतियो (२) 'पराँठा' (३) मांडवो

माँडी مانڈی स्त्री० भातनुं ओसामण (२) कपडाने करातो आर

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

माँद ماندہ स्त्री० बखोल; बोड (२) वि० मंद; हलकुं; ऊतरतुं (३) पराजित
मा ما स्त्री० [सं.] मा (२) ماء पुं० [अ.] पाणी (३) प्रवाही
मा-उल्-लहम ماءاللحم पुं० [अ.] मांसनो एक पौष्टिक सेरवो [पहेलां
मा-क़बल ماقبل अ० [अ.] आनी
माक़ूल معقول वि० [अ.] उचित; योग्य (२) अच्छुं (३) वादविवादमां निरुत्तर थयेलुं के मानी लेनारुं
माकूस معکوس वि० [अ.] ऊलटुं; ऊंधुं [आरोपी
माख़ूज़ ماخوذ वि० [अ.] दोषित;
माख़ूलिया ماخولیا पुं० [फा.] गांडपण
माछी ماچھی स्त्री० माखी
माजरा ماجرا पुं० [अ.] हाल; वृत्तांत (२) बनाव; प्रसंग
माजिद ماجد पुं० [अ.] बुजरग; वडील
माज़िया ماضیہ अ० [अ.] पछीथी; आगळथी [उजर
माज़िरत معذرت स्त्री० [अ.] बहानुं;
माज़ी ماضی वि० [अ.] माजी; भूतपूर्व (२) पुं० भूतकाळ
माजून معجون स्त्री० [अ.] (शक्तिनी दवावाळो) मीठो अवलेह (२) भांगवाळी चासणीनुं चकतुं [असमर्थ
माज़ूर معذور वि० [अ.] नकामुं (२)
माज़ूल معزول वि० [अ.] रद करेलुं (२) पदभ्रष्ट
मात مات स्त्री० [अ.] मात थवुं ते; हार (२) वि० मात. **–करना, देना** = मात करवुं. **–खाना** = हारवुं
मातदिल معتدل वि० [अ. मुअतदिल] न बहु गरम के ठंडुं; समशीतोष्ण
मातबर معتبر वि० [अ. मुअतबर] विश्वासपात्र; इतवार लायक
मातम ماتم पुं० [अ.] मरणनो शोक के रोवुं वगेरे [पाळवो ते
मातमदारी ماتمداری स्त्री० शोक
मातमपुर्सी ماتم پرسی स्त्री० [फा.] शोकमां सांत्वन देवुं ते; दिलासो; खरखरो
मातमी ماتمی वि० [फा.] शोकसूचक
मातहत ماتحت वि० [अ.] अधीन; तावानुं (नाम, –ती) [मातना
माता ماتا वि० मातुं; मस्त (अ०क्रि०
मादन معدن पुं०, [अ.] **–नियात** स्त्री० जुओ 'मअदन', 'नियात'
मादर مادر स्त्री० [फा.] मा
मादरज़ाद مادرزاد वि० [फा.] सहोदर (२) नग्न
मादरी مادری वि० माता संबंधी. **–ज़बान** = मातृभाषा [[फा.] मादा
मादा مادہ, **मादीन** مادین स्त्री०
मादूम معدوم वि० [अ.] नष्ट; हयाती वगरनुं
माद्दा مادّہ पुं० [अ.] मूळतत्त्व (२) योग्यता (३) परु; पाच [स्वाभाविक
माद्दी مادّی वि० [अ.] तात्त्विक (२)
माथा ماتھا पुं० माथुं. **–टेकना** = माथुं नमाववुं; प्रणाम करवा. **–ठनकना** = कोई खराब बनावनी आगळथी शंका जवी. **माथे पर बल आना, पड़ना** = चहेरा पर क्रोधनी के दुःख इ०थी करचली पडवी — ते देखावां. **–मारना** = खूब मथवुं. **माथे मानना** = स्वीकारवुं; माथे चडाववुं; अंगीकार करवो

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

माथा-पच्ची ماتھاپچّی स्त्री० मगज-मारी; माथाझीक [आपत्ति
मानअ مانع पुं० [अ.] मनाई (२)
मानमंदिर مان مندر पुं० [सं.] कोप-भवन (२) वेधशाळा
मान-मनौती مان منوتی स्त्री० मानता (२) रिसामणुं-मनामणुं
मानवी معنوی वि० [अ.] मायना संबंधी (२) अंदरनुं [मानव संबंधी
मानवी مانوی स्त्री० [सं.] नारी (२)
मानहुँ مانہوں अ० (प.) मानो; समझो; जाणो [दरोवर
मानिंद مانند वि० [फा.] समान;
मानिक مانک पुं० माणेक
मानिकचंदी مانک چندی स्त्री० एक जातनी नानी सोपारी
मानी معنی स्त्री० [अ.] अर्थ; मायनो; मतलब (२) वि० [सं.] مانی मानी
मानूस مانوس वि० [अ.] हळी गयेलुं; प्रिय.
माने معنے पुं० [अ.] 'मानी'; अर्थ
माफ़ ماف वि० [अ. मुआफ़] क्षमा करायेलुं; जतुं करेलुं (नाम, –फ़ी स्त्री०)
माफ़(–फ़ि)क़त ماف(-فِ)قت स्त्री० माफक होवुं ते, अनुकूलता (२) मेळ; मैत्री
माफ़िक़ مافِق वि० [अ. मुवाफ़िक़] माफक [माफ करेली जमीन
माफ़ी مافی स्त्री० माफी (२) महेसूल
माफ़ीदार مافی دار पुं० माफी जमीन जेने मळी होय ते
मा-बक़ा مابقا वि० [अ.] बचेलुं; अवशिष्ट
मा-बाद مابعد अ० [अ.] (कशानी) पछी; बाद

माबूद معبود पुं० जुओ 'मअबूद'
मा-बैन مابین अ० [अ.] दरमियान
मामलत ماملت स्त्री० [अ. मुआमलत] मामलो (२) मुद्दो; चर्चानो विषय
मामला ماملا पुं० [अ. मुआमला] कामधंधो (२) व्यवहार के तेनो झघडो (३) विवादनो प्रश्न (४) मुकद्दमो. –करना = सोदो के फेंसलो करवो; वात पाकी करवी (२) अदालतमां केस करवो
मामा ماما पुं० मामो (२) स्त्री० [फा.] नोकरडी; दासी (३) रसोइयण
मामाग(–गी)री ماماگ(-گی)ری स्त्री० [फा.] 'मामा' दासीनुं काम के पद
मामूँ ماموں पुं० मामा
मामूर معمور वि० [अ.] पूर्ण (२) नियुक्त; मुकरर [रिवाज
मामूल معمول पुं० [अ.] रीत;
मामूली معمولی वि० [अ.] साधारण; सामान्य
मायका مایکا पुं० पियर [(२) मिश्रित
मायल مائل वि० [अ.] वळेलुं; झूकेलुं
मायह مایہ स्त्री० [फा.] धन; पूंजी; मिलकत [वाळुं (२) खराब; निंद्य
मायूब معیوب वि० [अ.] एब-
मायूस مایوس वि० [अ.] निराश (नाम, –सी) [पुं० [सं.] मार
मार مار स्त्री० मार; मारवुं ते (२)
मारका معرکہ पुं० [अ.] लडाई (२) भारे मोटी घटना (३) [इं.] मारको; निशान. **मारकेका** = महत्त्वपूर्ण
मारतौल مارتول पुं० हथोडो
मारपेच مارپیچ पुं० पेच; युक्ति; चालबाजी

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मारामार ماراماں अ० जलदीथी
मारिफ़त معرفت स्त्री०[अ.] ईश्वरनुं ज्ञान (२) परिचय; ओळखाण (३) अ० मारफत; द्वारा
मारू مارو पुं० मारू राग (२) एक मोटुं नगारुं (३) वि० मारु; मारनारुं (४) हृदयवेधी; कातिल
मारूफ़ معروف वि० [अ.] जाणीतुं प्रसिद्ध (२) (व्या.) मूळ (भेद)
मारे مارے अ० –नुं मार्युं; कारणथी
माल مال स्त्री० माळा (२) रेंटियानी माळ (३) पुं० [अ.]माल(४)मालमलीदा
माल-ए-मुफ़्त مال مفت पुं०[अ० +फा.] मफतियो माल [कांगणी
मालकँगनी مال کنگنی स्त्री० माल-
मालक़ियत مالکیت स्त्री० [अ.] मालकी
मालगुज़ार مال گزار पुं० [अ.+फा.] जमीनदार [गोदी
माल-गोदाम مال گودام पुं० स्टेशननी
मालन مالن स्त्री० माळण
मालामाल مالامال वि० खूब मालदार; अमीर [हक (२) वि० मालिकनुं
मालिकाना مالکانہ पुं० [फा.] मालकी
मालियत مالیت स्त्री० [अ.] संपत्ति; पूंजी(२)किंमत(३)कीमती चीज
मालिया مالیہ पुं० [फा.] महेसूल
माली مالی पुं० (स्त्री. –लिन,–लिनी) माळी (२) वि० [फा.] माल संबंधी; आर्थिक ['मलीदा'
मालीदा مالیدہ पुं० [फा.] जुओ
मावस ماوس स्त्री० 'अमावस'; अमास
मावा ماوا पुं० सत्त्व(२)मंड (३) मावो

माश(–ष) ماش(-ش) पुं० माष; अडद. –मारना=अडद मंतरी कोई पर नांखवा [आठ रती
माशा(–सा) ماشہ(-سا) पुं० मासो;
माशा अल्लाह ماشاءالله श० प्र० [अ.] ईश्वर बूरी नजरथी बचावो
माश्की ماشکی पुं० मशकवाळो;भिस्ती
मा-सबक़ ماسبق वि० [अ.] पूर्वोक्त; पहेलां कहेलुं [गयेलुं; विगत
मा-सलफ़ ماسلف वि० [अ.] थई
मासियत معصیت स्त्री० [अ.] आज्ञा न मानवी ते (२) गुनो
मा-सिवा ماسوا अ० [अ.] सिवाय
मा-सूम معصوم वि०[अ.] निरपराध (नाम, –मियत)
माह ماہ पुं० [फा.] चांदो (२) माह; महिनो (३) [सं. माघ] माह महिनो
माहज़र ماحضر वि० [अ.] मोजूद; वर्तमान
माहत ماہت स्त्री० महत्ता; मोटाई
माहताब ماہتاب पुं० [फा.] चन्द्र के चांदनी
माहर ماہر वि० जुओ 'माहिर'
माह-रू ماہرو, माह-लक़ा ماہ لقا वि० [फा.] चंद्रमुखी
माहवार ماہوار अ० (२) वि० मासिक; माहवारी [पगार; वि० मासिक
माहवारी ماہواری स्त्री० [फा.] मासिक
माहसल ماحصل पुं०[अ.] ऊपज (२) प्राप्ति (३) परिणाम [मांही; मां; अंदर
माहिं(–हीं) ماہں(-ہیں) अ० (प.)
माहिर ماہر वि०[अ.]माहेर; माहितगार
माहिला ماہلا पुं० जुओ 'मल्लाह'

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

माहीं ماہیں अ० जुओ 'माहिं'
माही ماہی स्त्री० [फा.] माछली (२) वि० मासिक [वगलो
माही-ख़्वार ماہی خوار पुं० [फा.]
माहीगीर ماہی گیر पुं० [फा.]माछी
माही-मरातिब ماہی مراتب पुं० [फा.] राजधानी आगळ हाथी पर चालता सात झंडा
माहुर ماہُر पुं० विष; झेर
माहौल ماحول पुं० वातावरण; 'वायुमंडल'
मिंबर مِنبر पुं० [अ.] मसीदमां ज्यां मुल्लां वेसीने उपदेश करे छे ते जगा
मिअयार مِعیار पुं० [अ.] कसोटीनो पत्थर (२) सोनाचांदी तोलवानो कांटो (३) धोरण [माप
मिक़दार مِقدار स्त्री० [अ.] परिमाण;
मिक़्नातीस مِقناطیس पुं० [फा.] जुओ 'मक़्नातीस' [पलकवी
मिचकना مِچکنا अ० क्रि० आंखो
मिचना مِچنا अ० क्रि० ['मीचना'नुं कर्मणि] मिचावुं [ऊलटी थवा जेवुं थवुं
मिचलाना مِچلانا अ०क्रि०'मचलाना';
मिज़राब مِضراب स्त्री० [अ.] मिजराफ; नखी
मिज़ाज مِزاج पुं० [अ.] प्रकृति; स्वभाव (२) शरीर के मननी दशा (३) अभिमान. **–ख़राब होना, बिगड़ना** = मनमां क्रोध, नाराजी, के अस्वस्थता इ० उत्पन्न थवुं. **–पाना** = स्वभावथी परिचित होवुं. **–पूछना** = तबियतनी खबर पूछवी. **–न मिलना** = अभिमानने लईने कोई साथे बोलवुं नहि. **–आली,– शरीफ़** = मजामां छो? एवो कुशळ-प्रश्न
मिज़ाजदार مِزاجدار वि० मिजाजी; भारे अभिमानी [व० व०
मिझ़गाँ مِژگاں स्त्री० [फा.] 'मिझ़ह'नुं
मिझ़ह مِژہ स्त्री०[फा.] आंखनुं पोपचुं
मिटना مِٹنا अ०क्रि० मटवुं; रद थवुं के नाश पामवुं के हयात न रहेवुं
मिटाना مِٹانا स०क्रि० 'मिटना'नुं प्रेरक
मिट्टी مِٹّی स्त्री० जमीन (२) माटी; धूळ (३) राख (४) शव; लाश. **–करना** = माटी भेगुं–धूळधाणी करवुं. **–के मोल** = पाणीने भावे; खूब सस्तुं. **–देना**=दफनाववुं. **–पलीद या बरबाद करना** = दुर्दशा करवी
मिट्टीका तेल مِٹّی کا تیل पुं०ग्यासतेल
मिट्ठी مِٹّھی स्त्री० मीठी; चुंबन
मिट्ठू مِٹّھو पुं० पोपट (२) मीठुं –मधुर बोलनार
मिठाई مِٹھائی स्त्री० मीठाई
मिठास مِٹھاس स्त्री० मीठाश
मिडिल مِڈِل वि० [इं मिडल] माध्यमिक (शाळा) [पास थयेलो
मिडिलची مِڈِلچی पुं० 'मिडिल'
मिती مِتی स्त्री० मिति; देशी तारीख
मिनक़ार مِنقار पुं० [अ.] चांच (२) सारडी [तरफथी; बाजुथी
मिन-जानिब مِن جانِب अ० [अ.]
मिन-जुमला مِن جُملہ अ० [अ.] कुल; बधामांथी
मिनवाल مِنوال पुं० [अ.] वणायेलुं कपडुं लपेटवानो साळनो भाग; तर
मिनहा مِنہا वि०[अ.] कापी लीधेलुं; घटाडेलुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मिन्नत منت स्त्री० [अ.] मिन्नत-जारी; आजीजी.—**मानना**=बाधा राखवी

मिमियाना مميانا अ०क्रि० वकरा-घेटानुं बोलवुं

मियाँ مياں पुं० [फा.] स्वामी; शेठ के पति (२) महाशय (संबोधन) (३) मियां ['मिठ्ठ' (२) बेवकूफ

मियाँ मिट्ठू مياں مٹھو पुं० जुओ

मियान ميان पुं० [फा.] मध्य भाग (२) कमर (३) स्त्री० म्यान

मियाना ميانہ वि० [फा.] मध्यम कदनुं (२) पुं० म्यानो [वच्चेनो भाग

मियानी مياني स्त्री० पायजामानो

मिरगी مرگی स्त्री० [सं. मृगी] वायुथी मूर्छा आववानो एक रोग; अपस्मार

मिरचा مرچا पुं० मरचुं; 'मिर्च'

मिरज़ई مرزئی स्त्री० एक जातनुं अंदर पहेरातुं डगलुं

मिरज़ा مرزا पुं० [फा.] अमीर-जादो (२) राजकुंवर (३) एक उपाधि

मिरात مرات स्त्री० [अ. مرآت] दर्पण

मिर्च مرچ स्त्री० मरचुं (२) मरियुं

मिर्रीख़ مرّيخ पुं० [अ.] मंगळ ग्रह

मिलना ملنا स०क्रि० मळवुं (प्रेरक मिलाना) [मळता रहेवुं

मिलना जुलना ملنا جلنا स० क्रि०

मिलनी ملني स्त्री० लग्नमां बेउ पक्षना लोके मळवानो एक विधि

मिलान ملان पुं० मळवुं के मेळवत्नुं ते; मेळाप; मिलन (२) मळतापणुं; सुकाबलो (३) मेळवी के बरोबर छे के केम ते तपासी लेवुं ते

मिलाना ملانا स०क्रि० मिलाववुं; मेळववुं

मिली भगत ملی بھگت स्त्री० छूपी संतलस के मळतियापणुं

मिल्क ملک स्त्री०[अ.] जागीर (२) जमीनदारी ['मिल्क' (२) मिलकत

मिल्कियत ملکيت स्त्री० [अ.]

मिल्लत ملت स्त्री० मेळ (२) मिलन-सारपणुं (३) [अ.] पंथ; संप्रदाय

मिश्क مشک पुं० [फा.] मुश्क; कस्तूरी [गरीबडुं; निर्धन

मिसकीन مسکين वि० मिस्कीन;

मिसरा مصرع पुं० [अ.] मिसरो; तूक; चरण [फाईल

मिस(सि)ल مس(-سـ)ل स्त्री० तुमार;

मिसवाक مسواک स्त्री०[अ.] दातण

मिसाल مثال स्त्री० [अ.] उपमा (२) उदाहरण (३) कहेवत

मिसिल مسل स्त्री० तुमार; फाईल

मिस्क़ल(–ला) مصقل(-ل) पुं०[अ.] मसकलो [जुओ मिसकीन

मिस्कीन مسکين वि० [अ.]

मिस्तर مستر पुं० [अ.] लखवामां लीटी सीधी रहे ते सारु कागळ नीचे रखातुं आंकेलुं साधन

मिस्तरी مستری पुं० मिस्त्री; कारीगर—सुतार, कडियो

मिस्र مصر पुं० [अ.] मिसर; ईजिप्त

मिस्ल مثل वि०[अ.] बरोबर; समान (२) مسل फाईल [काळुं मंजन

मिस्सी مسّی स्त्री० दांत रंगवानुं एक

मिस्सी-काजल مسّی کاجل पुं० सधवानी शृंगारसामग्री [गर; मींज

मींगी مينگی स्त्री० बीनो अंदरनो

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मींज(-ड़)ना میںج(ڑ)نا सं०क्रि० मसळवुं; गूंदवुं [(वि०, -दी)

मीआद میعاد स्त्री० [अ.] अवधि

मीज़ान میزان स्त्री० [अ.] सरवाळो (२) त्राजवुं

मीठा میٹھا वि० मीठुं; मधुर

मीठा तेल میٹھا تیل पुं० तलनुं तेल

मीठा पानी میٹھا پانی पुं० पीवानो 'लेमन' [विश्वासघातक (२) कपटी

मीठी छुरी میٹھی چھری स्त्री०

मीत میت पुं० (प.) मित्र

मीना مینا पुं० [फा.] मीनो; मीनाकारी

मीनाकार میناکار पुं० [फा.] मीनानो कारीगर

मीनार مینار स्त्री० [अ. मनार] मिनारो

मीर میر पुं०अमीर (२) धर्माचार्य (३) समासमां 'सौथी मोटुं, वडुं' ए अर्थमां. उदा० -अदल पु०वडो न्यायाधीश (४) शरतमां -हरीफाईमां पहेलो आवनार (५) पत्तांमां राजा [(वि०, -सी)

मीरास میراث स्त्री० [अ.] वारसो

मीरी میری पुं० जुओ 'मीर' (४)

मील میل पुं० माईल [मोगरी

मुँगरा مُنگرا पुं० मोगरो-मोटी

मुँगरी مُنگری स्त्री०ठोकवानी मोगरी

मुँड़चिरा مُنڈچرا पुं० पोता पर घा करी मागतो फकीर

मुँडना مُنڈنا अ०क्रि० माथुं मूंडावुं (२) लूंटावुं के ठगावुं

मुँडाई مُنڈائی स्त्री० मूंडामण

मुँडेर مُنڈیر स्त्री०, **-रा** पुं० मकाननी छतनी सौथी उपरनी धारनी दीवाल

मुंतक़िल مُنتقِل वि०जुओ 'मुन्तक़िल'

मुंतख़िब مُنتخب वि० जुओ 'मुन्तख़िब' ['मुन्तज़िम'

मुंतज़िम مُنتظم वि० जुओ

मुंतज़िर مُنتظر वि०जुओ 'मुन्तज़िर'

मुंतही مُنتہی वि० जुओ 'मुन्तही'

मुँदना مُندنا अ०क्रि० बुरावुं, ढंकावुं; बंध थवुं [लखनार

मुंशी مُنشی पुं० [अ.] मुनशी;

मुंसरिम مُنصرم पुं०[अ.](दफतरनो) मुख्य कामदार; व्यवस्थापक

मुंसिफ़ مُنصف पुं० [अ.] न्यायाधीश; मुनसफ (२) क्रिकेटनो 'अंपायर'

मुंसिफ़ी مُنصفی स्त्री० मुनसफनुं काम, पद के कचेरी

मुँह مُنہ पुं० मों. **-छूना** = उपर उपरथी, विवेकनुं कहेवुं. **-दर मुँह** = सामे; रूबरू. **-पर पानी फिर जाना** = चहेरा पर पाणी आववुं-खुश थवुं. **-पर लाना** = मुखथी कहेवु-वर्णववुं. **-पड़ना**=(कहेवा) हिंमत होवी. **-पर रखना**=चाखवुं (२) तमाचो मारवो. **-धो रखना, लेना** = आशा छोडवी. **-निकल आना** = चहेरो ऊतरी-पडी जवो (रोग, कमजोरी के शरमथी). **-पाना** = रूख - मरजी जोवी. **-पेट चलना** = झाडा ऊलटी थवां. **-भरके** = मनमान्युं; खूब. **-फैलाना**=(लोभथी) घणुं मागवुं, लेवुं. **-लगना** = माथे चडी लागवुं; मोढे चडवुं. **-लगाना** = मोढे चडाववुं. **-में थूँक बिलोना** = खाली थूंक उडाडवुं. **-भरना** = लांच आपवी. **-देखेका**=उपर उपरनुं; देखाव पूरतुं. **-मुलाहजेका** = परिचित

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मुँहकाला منہہ کالا वि० काळुं मों करेलुं; बेआबरू [आखाबोलुं

मुँहज़ोर منہہ زور वि० बहुबोलुं (२)

मुँहतोड़ منہہ توڑ वि० जडबांतोड (उत्तर)

मुँहदिखाई منہہ دکھائی स्त्री० नवी वहुनुं मों जोवानी रीत के त्यारे तेने अपातुं धन [पूरतुं; कृत्रिम

मुँहदेखा منہہ دیکھا वि० देखाडा

मुँहफट منہہ پھٹ वि० आखाबोलुं

मुँहमाँगा منہہ مانگا वि० मोंमाग्युं

मुँहामुँह منہا منہہ अ० छलोछल; मों सुधी [बोली; तकरार

मुँहामुँही منہا منہی स्त्री० बोला-

मुँहासा منہاسا पुं० जुवानीमां थतो खील [आज्ञान पोकारनार

मुअज़्ज़न مؤذّن पुं० मसीदनो

मुअज़्ज़म معظّم वि० [अ.] प्रतिष्ठित, मोटुं (माणस) [प्रतिष्ठित

मुअज़्ज़िज़ معزّز वि०[अ.] इज्जतदार;

मुअज़्ज़िन مؤذّن पुं०[अ.] जुओ 'मुअज़्ज़न'

मुअतदिल معتدل वि०[अ.] जुओ 'मातदिल' ['मातबर'

मुअतबर معتبر वि० [अ.] जुओ

मुअत्तल معطّل वि० [अ.] (दंडरूपे) अमुक समय कामथी वरतरफ करायेलुं

मुअद्दिब مؤدّب वि० [अ.] अदब-वाळुं; विनयी [(२) स्त्रीलिंग

मुअन्नस مؤنّث पुं० [अ.] मादा

मुअम्मा معمّا पुं०[अ.] भेद; रहस्य (२) गोटाळो [निश्चित

मुअय्यन معیّن वि०[अ.]नक्की करेलुं;

मुअल्लक़ معلّق वि० [अ.] लटकतुं

मुअल्ला معلےٰ वि०[अ.] सर्वोच्च (२) मान्य

मुअल्लिम معلّم वि० [अ.] 'इल्म'—ज्ञान देनार; शिक्षक (नाम, —मी)

मुअस्सिर مؤثّر वि० [अ.] असर-कारक; प्रभावयुक्त [(नाम, —री)

मुआफ़ معاف वि० [अ.] माफ

मुआमलत معاملت स्त्री०[अ.] जुओ 'मामलत'

मुआमला معاملہ पुं० [अ.] जुओ 'मामला' [निरीक्षण

मुआयना معاینہ पुं०[अ.] तपास;

मुआलिज معالج पुं० [अ.] इलाज करनार [चिकित्सा

मुआलिजा معالجہ पुं०[अ.] इलाज;

मुआवज़ा معاوضہ पुं०[अ.] मुआजेव; बदलो के महेनताणुं या वळतर

मुआहदा معاہدہ पुं०[अ.]निश्चय;करार

मुक़त्ता مقطّع वि० [अ.] कापी करीने ठीक करेलुं (२) सभ्य; शिष्ट

मुक़द(—द्द)मा مقد(ّ)مہ पुं०[अ. मुक़द्दमा] मुकद्दमो; दावो [क्षुब्ध

मुकद्दर مکدّر वि०[अ.] गंदु; मेलुं (२)

मुक़द्दर مقدّر पुं० [अ.] नसीब

मुक़द्दस مقدّس वि०[अ.] पाक; पवित्र

मुकम्मल مکمّل वि० [अ.] संपूर्ण

मुकरना مکرنا अ०क्रि० मुकरी जवुं; कहीने फरी जवुं

मुक़र्रब مقرّب पुं० घनिष्ठ मित्र

मुकर्रर مکرّر अ०[अ.] बीजी वार; फरीथी [थयेलुं (२) नियुक्त (नाम,—री)

मुक़र्रर مقرّر वि० [अ.] मुकरर;नक्की

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मुक़व्वी مقوی वि० [अ.] पौष्टिक

मुक़ाबला مقابلہ पुं० [अ.] सामसामा आवी जवुं ते; 'मुठभेड़' (२) हरीफाई (३) मुकाबलो; तुलना (४) विरोध

मुक़ाबिल مقابل पुं० [अ.] हरीफ (२) विरोधी; शत्रु (३)अ० सामे;आगळ

मुक़ाम مقام पुं० [अ. मक़ाम] जगा; मुकाम; उतारो [कायम

मुक़ामी مقامی वि० स्थानिक (२)

मुक़ैयद مقید वि०[अ.] केद करायेलुं

मुख़तार مختار पुं० मुखत्यार; एलची; वकील

मुख़तार-ए-आम مختار عام पुं० [अ.] मुखत्यारनामावाळो; प्रतिनिधि

मुख़तारनामा مختارنامہ [अ.+फा.] पुं० मुखत्यारनामुं

मुख़न्नस مخنث वि० [अ.] नपुंसक

मुख़फ़्फ़फ़ مخفف वि०[अ.] संक्षिप्त (२) पुं० संक्षेप

मुख़बिर مخبر पुं० [अ.] जासूस

मुखर مکھر वि० [सं.] बोलकणुं (२) कडवाबोलुं [(२) अविवाहित

मुख़लिस مخلص वि०[अ.] एकलुं

मुख़लिसी مخلصی स्त्री० [अ.] छुटकारो; मुक्ति

मुख़ातिब مخاطب वि० [अ.]कहेवा के सांभळवा प्रवृत्त थनार; सन्मुख थनार

मुखापेक्षा مکھاپیکشا स्त्री० [सं.] कोईना मों सामे ताकवुं ते; आश्रितता

मुखापेक्षी مکھاپیکشی पुं० आश्रित; मुखापेक्षावाळो

मुख़ालिफ़ مخالف वि० [अ.] विरोधी (२)शत्रु(३)ऊलटुं (नाम,–फ़त)

मुख़ासमत مخاصمت स्त्री० [अ.] शत्रुता

मुखिया مکھیا पुं० मुखी; नायक

मुख़िल مخل वि० [अ.] खलेल पाडनारुं; विघ्नकर [विविध (२) भिन्न

मुख़्तलिफ़ مختلف वि० [अ.]

मुख़्तसर مختصر वि० [अ.] मुखतेसर; टूंकुं ['मुख़तार'

मुख़्तार مختار पुं० [अ.] जुओ

मुगदर مگدر पुं०[सं. मुद्गर]मगदळियो

मुग़ालता مغالطہ पुं० [अ.] छळ;कपट दगो (२) भूल; भ्रम [वादी

मुग़ीस مغیث वि० [अ.] (दावामां)

मुग्घम مگھم वि० मोघम; अस्पष्ट. –रहना=चूप रहेवुं (व्यक्तिए) (२) स्पष्ट न थवुं [जामिनखत

मुचलका مچلکہ पुं० [तु.] मुचरको;

मुछंदर مچھندر पुं० मोटो मुछाळो (२) कुरूप ने मूर्ख माणस

मुज़क्कर مذکر पुं० [अ.]पुंलिंग (२)नर

मुज़फ़्फ़र مظفر वि० [अ.] विजयी

मुज़बज़ब مذبذب वि०[अ.] गोटाळामां पडेलुं; अनिश्चित; अस्थिर

मुज़म्मत مذمت स्त्री०[अ. मज़म्मत] बुराई; निंदा

मुजरा مجرا पुं० [अ.] जारी करेलुं ते (२) मुजरे के मजरे करवुं ते; मजरो (३) मुजरो; सलाम (४) वेश्यानुं नाच वगरनुं सादुं गायन [गुनेगार

मुजरिम مجرم पुं० [अ.] आरोपी;

मुज़र्रत مضرت स्त्री० [अ. मज़र्रत] हानि; नुकसान [एकलुं

मुजर्रद مجرد वि० [अ.] कुंवारुं (२)

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मुजर्रब مُجَرَّب वि०[अ.]अजमावेलुं; तपासेलुं [(ग्रंथ)

मुजल्लद مُجَلَّد वि० [अ.] 'सजिल्द'

मुजस्स (–स्सि) म مُجَسَّ(ـسِّ)م वि० [अ. मुजस्सम] साक्षात् ; मूर्तिमंत

मुज़ाअफ़ مُضاعَف वि० [अ.] मुजाफत; बमणुं [नुकसान

मुज़ायक़ा مُضايِقَہ पुं० [अ.] वांधो;

मुज़ारा مُضارع वि०[अ.]समान; बराबर

मुजाव(–वि)र مُجاو(ـوِ)ر पुं० [अ. मुजावर] 'मज़ार' –कबर जेवां स्थानने रक्षक के पूजारी

मुजिब مُوجِب अ० मुजब; प्रमाणे (२) पुं० कारण; हेतु [खराब

मुज़िर مُضِر वि० [अ.] हानिकारक;

मुझ مُجھ स० 'मैं'नुं १ली तथा ६ठ्ठी विनानी विभक्तिओमां थतुं रूप. उदा. 'मुझको', 'मुझसे'

मुझ़्दा مُژدہ स्त्री० [अ.] शुभ खबर

मुझे مُجھے स० मने (२जी, ४थीनुं रूप)

मुटका مٹکا पुं० मुकटो; रेशमी अबोटियुं

मुटाई مٹائی स्त्री० स्थूलता; जाडपण (२) मोटाई; अभिमान

मुटाना مٹانا अ०क्रि० 'मोटा' (शरीरे जाडा के अभिमानी) थई जवुं

मुटासा مٹاسا वि० बेपरवा ने घमंडी

मुटिया مٹیا पुं० मजूर; हेलकरी

मुट्ठा مٹّھا पुं० मुठ्ठो (२) मूठ; हाथो

मुट्ठी مٹّھی स्त्री० (२) चंपी. –भरना = पग दाबवा; चंपी करवी

मुठभेड़ مٹھ بھیڑ स्त्री० झघडो; लडाई; अथडामण

मुठिया مٹھیا स्त्री० दस्तो; हाथो (२) मुठ्ठी [वांकुं थवुं

मुड़ना مڑنا अ०क्रि० मोडावुं; वळवुं;

मुड़हर مڑہر पुं० साल्लानो माथावटीनो भाग [मूंडावेलो

मुड़िया مڑیا पुं० मूंडियो; माथुं

मुतअद्दद مُتعدَّد वि०[अ.] अनेक; कंई

मुतअद्दी مُتعدّی वि० [अ.] चेपी (रोग) (२) (व्या.) सकर्मक

मुतअल्लिक़ مُتعلِّق वि० [अ.] 'तअल्लुक़'–संबंध राखतुं (२) अ० ए संबंधे; विषे; बाबत

मुतअल्लिक़ीन مُتعلِّقین पुं० [अ.] संबंधी लोको; सगांसंबंधी; आश्रित लोको

मुतकल्लिम مُتکلِّم वि० [अ.] (व्या.) बोलनार–पहेलो पुरुष

मुतफ़न्नी مُتفنّی वि० [अ.] पहोंचेल; चालाक; धूर्त

मुतफ़र्रिक़ مُتفرِّق वि० [अ.] तफरके–अस्तव्यस्त थयेलुं (२) विविध; तरेहवार

मुतबन्ना مُتبنّیٰ पुं०[अ.] दत्तक पुत्र

मुतबर्र(–र्रि)क مُتبر(ـرِّ)ک वि० [अ. मुतबर्रक] मुबारक (२) पवित्र

मुतमइन مُطمئِن वि० [अ.] संतुष्ट (२) शांत

मुतमौवल مُتموِّل वि० [अ. मुतमव्विल] धनी; अमीर

मुतरज्जिम مُترجِّم वि० [अ. मुतरजिम] अनुवादक; तरजुमो करनार

मुतरिब مُطرِب पुं० [अ.] गायक (नाम, –बी) [मुतलग

मुतलक़ مُطلَق अ० [अ.] जरा पण;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मुतलाशी متلاشی वि० [अ.] तलास करनार

मुतवज्जह متوجہ वि० [अ.] [ध्यान देनार

मुतवातिर متواتر अ० [अ.] सतत; लगातार

मुतसद्दी متصدی पुं० [अ.] मुत्सद्दी; मुनशी; महेतो के प्रबंध करनार

मुतहम्म(–म्मि)ल متحم(ـِ)ل वि० [अ.] सहिष्णु; सहनशील

मुतहैयर متحیر वि० [अ.] आश्चर्यचकित

मुताबिक़ مطابق अ० [अ.] अनुसार; प्रमाणे (२) वि० अनुकूल (नाम, मुताबिक़त) [मागती रकम

मुतालबा مطالبہ पुं० [अ.] बाकी

मुताला مطالعہ पुं० [अ.] भणवुं ते; अभ्यास; स्वाध्याय

मुतास्सिर متأثر वि० [अ.] असरतळे आवेलुं; प्रभावित

मुताह متعہ पुं० [अ.] शिया मुसलमानोमां थतो एक प्रकारनो अस्थायी विवाह

मुताई متاعی स्त्री० 'मुताह' करेली स्त्री (२) रखात

मुत्तफ़िक़ متفق वि० [अ.] सहमत; एकतावाळुं [संबद्ध

मुत्तसिल متصل वि० [अ.] पासेनुं;

मुत्तह(–हि)द متح(ـِ)د वि० [अ.] जोडे मळेलुं; संयुक्त

मुदब्बिर مدبر पुं० [अ.] सलाहकार; अमात्य [अभिमानी

मुदम्मिग़ مدمغ वि० [अ.]

मुदर्रिस مدرس पुं० [अ.] शिक्षक

मुदल्लल مدلل वि० [अ.] दलीलवाळुं; तर्कसिद्ध [करनार

मुदल्लिल مدلل वि० [अ.] दलील

मुदाम مدام अ० [अ.] सदा (२) सतत

मुदामी مدامی वि० सदा हयात

मुदारात مدارات स्त्री० [अ.] आगतास्वागता [अभिप्राय; मतलब

मुद्दआ مدعا पुं० [अ.] मुद्दो;

मुद्दई مدعی पुं० [अ.] (स्त्री० मुद्दैया) दावो करनार; वादी (२) शत्रु; मूदई

मुद्दत مدت स्त्री० [अ.] मुदत; अवधि (२) समय; अरसो [प्रतिवादी

मुद्दा-अलेह مدعاعلیہ पुं० [अ.]

मुद्दैया مدعیہ स्त्री० [अ.] जुओ 'मुद्दई'मां [व्यर्थ (३) असत्य

मुधा مدھا अ० [सं] वृथा (२) वि०

मुनकिर منکر वि० [अ.] इन्कार करनार (२) नास्तिक

मुनगा منگا पुं० सरगवो

मुनसिफ़ منصف पुं० जुओ 'मुंसिफ़'

मुनहनी منحنی वि० [अ.] वळेलुं; वांकुं (२) सूकलुं [वक्र (२) विरोधी

मुनहरिफ़ منحرف वि० [अ.]

मुनहसिर منحصر वि० [अ.] आश्रित; आधारवाळुं

मुनाज़रा مناظرہ पुं० [अ.] वादविवाद; चर्चा

मुनादी منادی स्त्री० [अ.] ढंढेरो

मुनाफ़ा منافع पुं० [अ. मुनाफ़अ] नफो

मुनासिब مناسب वि० [अ.] मुनासब; योग्य; ठीक (२) अ० प्रमाणे; अनुसार

मुनीब(–म) منیب(م) पुं० [अ.] मुनीम (२) मददगार

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मुन्तक़िल منتقل वि० [अ.] स्थानांतर करेलुं के थयेलुं
मुन्तख़िब منتخب वि० [अ.] चूंटायेल; 'मनोनीत' [करनार
मुन्तज़िम منتظم वि०[अ.]'इंतज़ाम'
मुन्तज़िर منتظر वि०[अ.] इंतेजार
मुन्तही منتہی वि० [अ.] पूर्ण
मुन्ना منا पुं० –न्नी स्त्री० प्रिय; प्यारा (नानाने माटे प्रेमनो शब्द)
मुफ़लिस مفلس वि० [अ.] गरीब; रंक (नाम –सी) [बखेडो (२) दंगो
मुफ़सदा مفسدہ पुं० [अ.] फिसाद;
मुफ़सिद مفسد वि०[अ.]फिसादखोर; उपद्रवी [विस्तृत (२) पुं० मुफसिल
मुफ़स्सल مفصل वि०[अ.]विगतवार;
मुफ़ारक़त مفارقت स्त्री० [अ.] जुदाई; वियोग [उपकारक
मुफ़ीज़ مفیض वि०[अ.]गुणकारक;
मुफ़ीद مفید वि० [अ.] फायदेमंद; लाभकारी [=मफत (२) व्यर्थ; नकामुं
मुफ़्त مفت वि० [अ.] मफतनुं.–में
मुफ़्तख़ोर مفت خور पुं० मफतियो
मुफ़्ती مفتی वि० मफतनुं (२)पुं० [अ.] मुफती; मुसलमान धर्मशास्त्री
मुबतला مبتلا वि० जुओ 'मुब्तला'
मुबद्दल مبدل वि०[अ.] बदलायेलुं
मुबनी مبنی वि०[अ. मबनी] आश्रित
मुबर्रा مبرا वि०[अ.] पवित्र; साफ (२) निर्दोष [(धननी)
मुब्लिग़ مبلغ पुं० [अ.] रकम
मुबादला مبادلہ पुं०[अ.] मोंबदलो; अवेज
मुबादा مبادا अ० [फा.]कदाच;रखे ने

मुबारकबाद(-दी)(مبارکباد(-دی), मुबारकी مبارکی स्त्री० धन्यवाद
मुबाल(-लि)ग़ा مبال(-لـ)غہ पुं०[अ. मुबालग़ा] अतिशयोक्ति
मुबाहिसा مباحثہ पुं० [अ.] वाद-विवाद; चर्चा
मुब्तदी مبتدی पुं० [अ.] शिखाउ
मुब्तला مبتلا वि० [अ.] (रोग के संकटमां) सपडायेलुं [शक्य
मुमकिन ممکن वि०[अ.]संभवित;
मुमताज़ ممتاز वि० [अ.] माननीय
मुमलकत مملکت स्त्री०[अ.मम्लुकत] राज्य; सल्तनत [मुमानियत; मनाई
मुमानअत ممانعت स्त्री० [अ.]
मुमानी ممانی स्त्री० (उर्दू) मामी
मुम्तहन ممتحن पुं० [अ.]परीक्षार्थी; परीक्षानो उमेदवार
मुम्तहिन ممتحن पुं० [अ.] परीक्षक
मुरकना مرکنا अ० क्रि० मरडावुं; वळवुं; झूकवुं (नास, मुरक स्त्री०)
मुरग़ा مرغا पुं० [फा. मुर्ग़] (स्त्री० –ग़ी) मुरघो [जळकूकडी
मुरग़ाबी مرغابی स्त्री० मुरघाबी;
मुरचंग مرچنگ पुं० मोरचंग; मोंथी बजाववानुं एक वाद्य
मुरज مرج पुं० [सं.] मृदंग
मुरझाना مرجھانا अ० क्रि० करमावुं (२) सुस्त के खिन्न थवुं
मुरत्तब مرتب वि० [अ.] क्रमबद्ध
मुरत्तिब مرتب पुं० [अ.] क्रममां गोठवनार
मुरदन مردن पुं० जुओ 'मुर्दन'
मुरदनी مردنی स्त्री० जुओ 'मुर्दनी'

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मुरदा مردہ पुं० जुओ 'मुर्दा'
मुरदार مردار वि० [फा.] मुडदाल; मृत (२) अपवित्र [थई जवुं
मुरमुराना مرمرانا अ० क्रि० चूरेचूरा
मुरव्वज مروّج वि० [अ.] रिवाज पडेलुं; प्रचलित
मुरव्वत مروّت स्त्री० [अ.] सज्जनता; शील; सारमाणसाई (२) 'लिहाज़' जुओ
मुरशिद مرشد पुं० [अ.] गुरु (२) पूज्य व्यक्ति [नंग जडेलुं
मुरस्सा مرصّع वि० [अ.] जडाउ;
मुर(-ल)हा مر(-ل)ہا वि० मूल-नक्षत्रमां जन्मेलुं (२) तोफानी (३) अनाथ
मुराद مراد स्त्री० [अ.] इच्छा; अभिलाषा. **—पाना**=मुराद बर आववी. **—माँगना**=मुराद पूरी करवा प्रार्थना करवी
मुरादी مرادی वि० [अ.] मुरादवाळुं
मुरासला مراسلہ पुं० [अ. मुरासिलः] पत्र; कागळ
मुरासलात مراسلات पुं० [अ.] 'मुरासला'नुं ब. व. (२) पत्रव्यवहार
मुरीद مرید पुं० [अ.] चेलो; शिष्य
मुरौवज مروّج वि० जुओ 'मुरव्वज'
मुरौवत مروّت स्त्री० जुओ 'मुरव्वत'
मुर्ग़ مرغ पुं० [फा.] मुरघो
मुर्तहन مرتہن वि० [अ.] गीरो राखेलुं
मुर्तहिन مرتہن पुं० [अ.] गीरो राखनार
मुर्दन مردن पुं० [फा.] मरण
मुर्दनी مردنی स्त्री० [फा.] मरणनां (मुख परनां) चिह्न (२) मरणयात्रा के तेमां जवुं ते
मुर्दा مردہ पुं० [फा.] मडदुं

मुर्रा مُرّا पुं० मरडो
मुर्री مُرّی स्त्री० दोरानी एक सांध (२) कपडानी कळी करी टंगावता पहेलां वळ आपे छे ते (३) आमळीने करेली दिवेट
मुर्शिद مرشد पुं० [अ.] जुओ 'मुरशिद' [अपराधी
मुलज़िम ملزم वि० [अ.] आरोपी;
मुलमची ملمچی पुं० गिलेट चडावनार
मुलम्मा ملمّع पुं० [अ.] गिलेट; ढोळ
मुलहा ملہا वि० जुओ 'मुरहा'
मुलाक़ात ملاقات स्त्री० [अ.] मेळाप (२) मेळं; परिचय
मुलाक़ाती ملاقاتی पुं० मुलाकात लेनार अथवा परिचित व्यक्ति
मुलाक़ी ملاقی पुं० [अ.] मुलाकात लेनार; मळनार [सेवक
मुलाज़िम ملازم पुं० [अ.] नोकर;
मुलाज़िमत ملازمت स्त्री० [अ.] नोकरी; सेवा
मुलायम ملائم वि० [अ.] मृदु; नाजुक (२) मंद; धीमुं. **—करना**=नरम, शांत करवुं. **—चारा**=हलको खोराक (२) सहेजे बीजानी वातमां फसाय एवुं (३) सुप्राप्य (४) नाजुक शरीरनुं
मुलायम(-मि)त ملائم(-مي)ت, [अ. मुलायमत] **मुलायमी** ملائمی स्त्री० मुलायमपणुं
मुलाहज़ा ملاحظہ पुं० [अ.] मलाजो; मर्यादा; संकोच (२) आदरयुक्त नम्र वर्तन
मुलेठी ملیٹھی स्त्री० जेठीमध
मुलैयन ملیّن वि० [अ.] रेचक
मुल्क ملک पुं० [अ.] मुलक; देश (२) राज्य

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मुल्तवी مُلتوی वि० [अ.] मुलतवी; स्थगित
मुवक्किल مُوَکّل पुं०[अ.] वकीलनो असील [योग्य
मुवज्जह مُوَجّہ वि० [अ.] तर्कशुद्ध;
मुवर्रिख़ مُوَرّخ पुं० [अ.] इतिहासकार
मुवाफ़क़त مُوافقت वि०[अ.] जुओ 'माफ़क़त'
मुवाफ़िक़ مُوافِق वि० [अ.] माफक; अनुकूळ (२) समान; बराबर
मुशब्बह مُشبّہ वि०[अ.] समान;तुल्य
मुशफ़िक़ مُشفِق वि०[अ.] दयावान; महेरबान (२) दोस्त; मित्र
मुशर्रफ़ مُشرّف वि० [अ.] उच्च (२) माननीय
मुशाबह مُشابہ वि० [अ.] मळतुं; समान (नाम, **मुशाबहत** स्त्री०)
मुशायरा مُشایرا पुं० [अ. मुशाअरः مُشاعرہ] मुशायरो
मुशाहरा مُشاہرہ पुं० [अ.] मुसारो; पगार
मुशाहदा مُشاہدہ पुं० [अ.] देखवुं ते; दर्शन [प्रेक्षक
मुशाहिद مُشاہد वि०[अ.] देखनार;
मुशाहीर مُشاہیر पुं० [अ. मशाहीर] मशहूर लोक [(२) वजीर
मुशीर مُشیر पुं० [अ.] सलाहकार
मुश्क مُشک पुं० [फा.] कस्तूरी (२) स्त्री० भुजा; खभा कोणी वच्चेनो हाथनो भाग. **मुश्कें कसना या बाँधना**= मुश्केटाट बांधवुं [(२) स्त्री० मुश्केली
मुश्किल مُشکِل वि० [अ.] मुश्केल
मुश्किल-कुशा مُشکِل کُشا पुं० [अ.+फा.] दुःखभंजन; परमेश्वर
मुश्की مُشکی वि० [फा.] कस्तूरीना रंगनुं; काळुं (२) कस्तूरीवाळुं
मुश्त مُشت पुं० [अ.] मूठी
मुश्तबह مُشتبہ वि० [अ.] संदिग्ध
मुश्तमिल مُشتمِل वि० [अ.] मेगुं; सामेल थयेलुं; संमिलित; जोडायेलुं
मुश्तहर مُشتہر वि० [अ.] प्रसिद्ध; प्रकाशित [प्रसिद्धकर्ता
मुश्तहिर مُشتہِر वि० [अ.] प्रकाशक;
मुश्ताक़ مُشتاق वि०[अ.] मुस्ताक; आतुर; भारे कामनावाळुं (२) शोखवाळुं
मुसकराना مُسکرانا अ०क्रि० मुस्कावुं; मंद हसवुं [मुस्कावुं ते
मुसकराहट مُسکراہٹ स्त्री० स्मित;
मुसकाना مُسکانا अ० क्रि० मुस्कावुं
मुसद्दस مُسدّس पुं०[अ.] षट्कोण
मुसन्ना مُثنّا पुं० [अ.] नकल
मुसन्निफ़ مُصنّف पुं०[अ.] लेखक
मुसफ़्फ़ा مُصفّا वि०[अ.] शुद्ध; साफ
मुसम्मम مُصمّم वि०[अ.] पाकुं; दृढ
मुसम्मा مُسمّا वि० [अ.] नामी; नामवाळुं
मुसम्मात مُسمّات स्त्री०[अ.]श्रीमतीनी माफक स्त्रीओनां नामनी साथे जोडाय छे. उदा० मुसम्मात हमीदा (२) स्त्री
मुसरिफ़ مُسرِف वि०[अ.] खर्चाळ; उडाउ [आनंद
मुसर्रत مُسرّت स्त्री० [अ.] खुशी;
मुसलमीन مُسلمین पुं० ['मुस्लिम'नुं ब०व०] मुसलमान लोक [क्रमिक
मुसलसल مُسلسل वि०[अ.]क्रमबद्ध;
मुसलेह مُصلح वि० [अ.] सुधारक

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मुसल्लम مُسلّم वि० [फा.] मान्य; मंजूर (२) साबूत; अखंड (३) पूरुं; कुल

मुसल्लस مُثلّث पुं० [अ.] त्रिकोण

मुसल्लह مُسلّح वि० [अ.] सशस्त्र

मुसवद्दा مُسوّدہ पुं० 'मसविदा'; मुसद्दो

मुसव्विर مُصوّر पुं० [अ.] चित्रकार

मुसव्विरी مُصوّری स्त्री० [अ.] चित्रकला [माणस

मुसहर مُسہر पुं० एक जंगली जातनो

मुसहिल مُسہل वि० [अ.] रेचक

मुसाफ़हा مُصافحہ पुं० [अ.] मळती वखते मित्र जोडे हाथ मेळववो ते

मुसाफ़िर مُسافر पुं० [अ.] मुसाफर

मुसाफ़िरत مُسافرت, **मुसाफ़िरी** مُسافری स्त्री० [अ.] मुसाफरी

मुसालहत مُصالحت स्त्री० [अ.] जुओ 'मसालहत' [बराबरी; समानता

मुसावात مُساوات स्त्री० [अ.]

मुसावी مُساوی वि० [अ.] बरोबर; तुल्य (२) समांतर (लीटी)

मुसाहिब مُصاحب पुं० [अ.] साथी; हजूरमां रहेनार [संग; साथ

मुसाहिबत مُصاحبت स्त्री० [अ.]

मुस्किरात مُسکرات पुं० [अ.] मादक पदार्थो [बदमाश

मुस्तंडा مُستنڈا वि० हृष्टपुष्ट (२)

मुस्तअफ़ी مُستعفی वि० [अ.] 'इस्तीफ़ा'–राजीनामुं देनार

मुस्तक़बिल مُستقبل पुं० [अ.] भविष्यकाळ [स्थिर (२) मुस्ताक

मुस्तक़िल مُستقل वि० [अ.] दृढ;

मुस्तक़ीम مُستقیم वि० [अ.] सीधुं; टटार

मुस्तग़ीस مُستغیث पुं० [अ.] दावेदार; फरियादी [चोरस

मुस्ततील مُستطیل पुं० [अ.] लंब-

मुस्तनद مُستند वि० [अ.] प्रमाणभूत

मुस्तफ़ा مُصطفیٰ वि० [अ.] शुद्ध (२) पुं० शुद्ध दुर्गुणरहित पुरुष

मुस्तफ़ीज़ مُستفیض वि० [अ.] लाभ के उपकारनी आशावाळुं

मुस्तफ़ीद مُستفید वि० [अ.] फायदो चाहतुं [सपाट

मुस्तवी مُستوی वि० [अ.] समतल;

मुस्तस्ना مُستثنےٰ वि० [अ.] अलग पडतुं; जुदुं (२) अपवादरूप

मुस्तहक़ مُستحق वि० [अ.] अधिकारी; हकदार; पात्र

मुस्तहकम مُستحکم वि० [अ.] दृढ; (२) वाजबी

मुस्तेमल مُستعمل वि० [अ.] उपयोगमां आवतुं–वपरातुं

मुस्तैद مُستید वि० [अ. मुस्तइद مُستعد] तत्पर (२) चालाक (नाम, –दी) [अन्वेषक; 'ऑडिटर'

मुस्तौफ़ी مُستوفی पुं० [अ.]

मुस्बत مُثبت वि० [अ.] प्रमाणित; सिद्ध (२) (व्या.) हकारवाचक

मुहकम مُحکم वि० [अ.] दृढ; पाकुं

मुहक्क़क़ مُحقّق वि० [अ.] अजमावी जोयेलुं (२) ठीक; सारुं

मुहक़्क़िक़ مُحقّق पुं० [अ.] परीक्षक; अजमावनार

मुहज़्ज़ब مُہذّب वि० [अ.] शिष्ट; सभ्य

मुहतमिम مُہتمم पुं० [अ.] व्यवस्थापक

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मुहताज محتاج वि० [अ.] गरीब; कंगाळ (२) आश्रित (नाम, –जी)

मुहद्दिस محدّث पुं० [अ.] 'हदीस' –धर्मशास्त्र जाणनार

मुहन्दिस مہندس पुं०[अ.] गणिती

मुहब्बत محبّت स्त्री० [अ.] महोबत; प्रेम; चाह; दोस्ती

मुहम्मद محمّد पुं० [अ.] महम्मद पेगंबर (वि० –दी)

मुहरा مہرا पुं० सामेनो–मोरनो भाग. –लेना=सामे आवीने लडवुं

मुहर्रम محرّم पुं० [अ.] महोरम; अरबी वर्षनो पहेलो मास.–की पैदाइश =रोतल के शोकातुर चहेरानुं माणस

मुहर्रमी محرّمی वि० महोरम अंगेनुं के लगतुं(२)शोकदर्शक; दुःखी. –सूरत पुं० जुओ 'मुहर्रमकी पैदाइश'

मुहर्रिक محرّک वि० [अ.] संचालक (२) नेता

मुहर्रिर محرّر पुं० [अ.] मुनशी; महेतो; कारकुन; लहियो (नाम, –री)

मुहलत مہلت स्त्री० [अ.] फुरसद (२)छुट्टी (३) अवधि; महेतल

मुहल्ला محلّہ पुं० [अ.] महोल्लो

मुहसिन محسن वि० [अ.] उपकार करनार

मुहस्सिल محصّل वि० उघरावनार; वसूल करनार (२) पुं० पायदल सैनिक

मुहाजरत مہاجرت स्त्री० [अ.]अलग थवुं ते (२) हिजरत करवी ते

मुहाफ़ज़त محافظت स्त्री० [अ.] 'हिफ़ाज़त'; संभाळ; रक्षा [(स्त्री माटे)

मुहाफ़ा محافہ पुं० [अ.] माफो; रथ

मुहाफ़िज़ محافظ वि०[अ.]'हिफ़ाज़त' करनार; संरक्षक; संभाळ लेनार

मुहाफ़िज़–ख़ाना محافظ خانہ पुं० दफ्तरखानुं; कागळ दस्तावेज संभाळी राखवानुं स्थान

मुहाल محال वि० [अ.] असंभव; अघरुं

मुहावरा محاورہ पुं० [अ.] महावरो; आदत (२) भाषानो रूढिप्रयोग

मुहासरा محاصرہ पुं० [अ.] घेरो

मुहासिब محاسب [अ.] हिसाबनीस (२) अन्वेषक (३) गणिती ['मुहासरा'

मुहासिरा محاصرہ पुं० जुओ

मुहासिल محاصل पुं० [फा.] आवक (सरकारी अने बीजी) (२) नफो

मुहिब्ब محبّ पुं० [अ.] दोस्त

मुहिम مہم स्त्री० [अ.] भारे काम (२) लडाई (३) चडाई

मुहीत محیط वि०[अ.] घेरो घालनारुं (२) पुं० घेरो [डरामणुं; भयानक

मुहीब مہیب वि० [अ. महीब]

मुहैया مہیّا वि० [अ.] तैयार; हाजर

मूँग مونگ स्त्री०; पुं० मग

मूँगफली مونگ پھلی स्त्री० मगफळी

मूँगा مونگا पुं० परवाळुं; एक लाल रत्न

मूँछ مونچھ स्त्री० मूछ. –उखाड़ना =अभिमान उतारवुं. मूँछों पर ताव देना=मूछ पर ताल देवो; मूछ मरडवी मूँछें नीची होना=मूछ नीची थवी; पाछा पडवुं; आबरू जवी

मूँड مونڈ पुं० मुंड; माथुं. –मारना= माथाझीक करवी. –चढ़ाना =मोढे चडाववुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मूँदना مُوندنا सं०क्रि० ढांकवुं
मू مُو, **मूए** مُوئے पुं० [फा.] मुवाळो; वाळ ['ईजाद' करनार
मूजिद مُوجِد वि० [अ.] शोधक;
मूजिब مُوجِب पुं० [अ.] कारण
मूज़ी مُوذی वि० [अ.] दुष्ट; पीडा करनार
मूट(–टि, –ठी) (ٹھی-،ٹھ-)مُوٹ स्त्री० मूठी (२) दस्तो; हाथो (३) मूठनो मंत्रतंत्र [गर्भमां बगाड–विक्रिया
मूढगर्भ مُوڑھ گربھ पुं० [सं.]
मूत مُوت पुं० मुत्र; मूतर
मूतना مُوتنا अ०क्रि० मूतरवुं
मूनिस مُونِس पुं० [अ.] मित्र (२) मददगार [काईथी (२) सौ वातोमां
मू–ब–मू مُوبمُو अ० [अ.] बारी-
मूर مُور, पुं०, **मूरि(–री)** (ری-)مُور स्त्री० मूळी; मूळ (२) जडीबुट्टी
मूल धन مُول دھن पुं० [सं.] वेपारनी मूळ मूडी (२) रोकडुं धन; पूंजी
मूली مُولی स्त्री० मूळो. –गाजर समझना = भाजीमूळा समजवुं; तुच्छ लेखवुं
मूस مُوس पुं० 'मूसा'; उंदर
मूसदानी مُوس دانی स्त्री० उंदरियुं
मूसना مُوسنا सं०क्रि० चोरवुं
मूसर(–ल) (ل-)مُوسر पुं० मुसळ; सांबेलुं [मूर्ख
मूसलचंद مُوسل چند पुं० गमार;
मूसल(–ला)धार مُوسل(لا-)دھار अ० मुसळधार (वर्षा)
मूसा مُوسا पुं० उंदर
मूसा مُوسےٰ पुं० [अ.] मूसा पेगंबर
मूसीक़ी مُوسِیقی स्त्री० [अ.] संगीतशास्त्र ['मिरगी'
मृगी مِرگی स्त्री० [सं.] हरणी (२)
मृणाल مِرِنال स्त्री० [सं.] कमळदंड
में میں 'मां'; सातमीनो प्रत्यय
मेंगनी مینگنی स्त्री० लींडी
मेंड مینڈ स्त्री० जुओ 'मेड़'
मेंडक مینڈک पुं० जुओ 'मेढक'
मेअराज مِعراج पुं० [अ.] सीडी
मेख़ میخ स्त्री० [फा.] मेख; खीली. –मारना = मेख मारवी (२) मकानमां खातर पाडवुं [वि० काळुं
मेचक میچک पुं० [सं.] अंधारुं (२)
मेज़ میز स्त्री० [फा.] मेज; टेबल
मेज़बान میزبان पुं० [फा.] मिजवान
मेट میٹ पुं० [इं.] मजूरोनो जमादार
मेटना میٹنا सं०क्रि० जुओ 'मिटाना'
मेड़ میڑ पुं० नानो बांध; पाळ
मेढक میڈھک पुं० मेंडक; देडको
मेढ़ा میڑھا पुं० मेंढो; घेटो
मेथौरी میتھوری स्त्री० मेथीनी भाजीनुं वडुं
मेदा میدا स्त्री० [सं.] एक औषधि–मूळियुं (२) [अ. मेअदः مِعدہ] पेट; जठर
मेना مینا सं०क्रि० मोवुं; करमोववुं
मेम میم स्त्री० मडम; गोरी (२) गंजीफानी राणी
मेमना میمنا पुं० घेटानुं बच्चुं
मेमार میمار पुं० [अ. मेअमार مِعمار] कडियो (नाम, –री)
मेय میے वि० [सं.] मापी शकाय एवुं
मेरवना میرونا सं०क्रि० (प.) मेळववुं; मेगुं–मिश्रित करवुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मेरा میرا स० मारुं (स्त्री० –री)
मेराउ(–व) (و-)میراؤ पुं० मेळाप (२) स्त्री० अहंकार
मेरे میرے स० 'मेरा' साथे व०व० शब्द के विभक्तिवाळो शब्द आवतां थतुं रूप
मेल میل पुं० [सं.] मेळ; मळवुं ते (२) एकता; मेळ के बनतुं होवुं ते (३) मळतुं होवुं के आववुं ते; बराबरी (४) प्रकार; तरेह (५) मिश्रण; मेळववुं ते
मेला میلا पुं० भीड; जमावट (२)मेळो
मेली میلی पुं० साथी(२)वि०मळतावडुं
मेवा میوہ पुं० [फा.] सूको मेवो. ०फ़रोश पुं० मेवो वेचनार [मेंदी
मेहँदी میہندی स्त्री० [सं. मेन्धी]
मेहतर مہتر पुं०[फा.] महापुरुष (२) नायक (३) महेतर (स्त्री०–रानी)
मेहनत محنت स्त्री० [अ.] महेनत
मेहनताना محنتانہ पुं० [अ.+फा.] महेनताणुं
मेहनती محنتی वि० महेनतु
मेहमान مہمان पुं० [फा.] महेमान (नाम,–नी)
मेहर مہر स्त्री० महेर; कृपा
मेहरबानी مہربانی स्त्री० [फा.] महेरबानी; कृपा के दया
मेहरा مہرا पुं० स्त्री जेवो माणस; वायलो [कमान
मेहराब محراب स्त्री०[अ.] महेराब;
मेहरी مہری स्त्री० ओरत (२) पत्नी
मेह्र مہر स्त्री० [फा.] महेर; कृपा (२) सहानुभूति (३) पुं० सूरज

मैं میں स० हुं [[अ. مع] साथे
मै مے स्त्री० [फा.] दारू (२) अ०
मै–कश مے کش वि०[फा.] दारूडियो
मै–ख़ाना میخانہ पुं०[फा.]दारूनुं पीठुं
मैका میکا पुं० 'मायका'; पियर
मैगल میگل पुं० मेगळ; मस्त हाथी (२)वि० मदगळ
मैदा میدہ पुं० [फा.] मेंदो
मैदान میدان पुं० [फा.] मेदान
मैन مین पुं० मीण (२) (प.) मदन; कामदेव
मैना مینا स्त्री०[स. मदना]मेना;सारिका
मैयत میت स्त्री० [फा.] मोत (२) मडदुं
मैल میل स्त्री० [सं. मलिन, प्रा. मइल] मेल; गंदकी (२) दोष; विकार (३) पुं० [अ.] वलण; झोक (४) चाह; प्रेम (५) सुरमो आंजवानी सळी
मैलख़ोरा میل خورا वि० मेलखाउ
मैला میلا वि० मेलुं; गंदुं; अस्वच्छ (२) पुं० मेलुं; गू
मैला–कुचैला میلا کچیلا वि०बहु मेलुं
मोंढा مونڈھا पुं० मूडो; सरकट इ०नुं गोळ आसन (२) खभो
मोकल(–ला) (لا-)موکل वि० (प.) मोकळुं; छूटवाळुं; छूट्टुं [जाळियुं
मोखा موکھا पुं० (प.) नानी बारी के
मोच موچ स्त्री० अंगनी मचकोड
मोछ موچھ स्त्री० मूछ (२) पुं० (प.) मोक्ष
मोज(–जि)ज़ा (جز)موجزا पुं० [अ. मुअजिज़ः معجزہ] मोजेजो; अद्भुत कृत्य; चमत्कार

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मोज़ा موزہ पुं० [फा.] पगनुं मोजुं

मोट موٹ स्त्री० पोटली (२) पुं० पाणीनो कोस

मोटरी موٹری स्त्री० (प.) पोटली

मोटा موٹا वि० जाडुं; स्थूळ (कद के दळमां). **–ताज़ा**=जाडुं; हृष्टपुष्ट; स्थूल. **मोटी बात**=साधारण के सामान्य वात. **मोटे हिसाबसे**=अंदाजथी

मोटाई موٹائی स्त्री० जुओ 'मुटाई' (२) दुष्टता. **–चढ़ना**=बदमाश के गर्विष्ठ थवुं

मोटाना موٹانا अ०क्रि० जुओ 'मुटाना' (२) स०क्रि० जाडुं करवुं (बीजाने)

मोटिया موٹیا पुं० जाडुं खद्दड कपडुं (२) मोटियो; कूली [मउष्ठ] मठ

मोठ موٹھ स्त्री० [सं. मकुष्ठ; प्रा.

मोड़ موڑ पुं० वळवुं ते के वळांक

मोड़ना موڑنا स०क्रि० फेरववुं; वाळवुं (२) मोडवुं; मरडवुं के (धार) कुंठित करवी

मोतक़िद موتقد वि० [अ. मुअतक़िद] विश्वास करनार (२) कोई धर्मनो अनुयायी

मोतबर موتبر वि० [अ. मुअतबर] विश्वासपात्र [विश्वास करनार

मोतमिद معتمد वि० [अ. मुअतमिद]

मोताद موتاد स्त्री० [अ. मुअताद معتاد] (दवानी) मात्रा; प्रमाण

मोतियाबिंद موتیابند पुं० आंखनो मोतियो

मोतीझ(–झि)रा موتی جھ(–جھی)را पुं० छातीए मोती जेवी फोल्ली थाय छे एवो एक ताव

मोम موم पुं० [फा.] मीण

मोमजामा مومجامہ पुं० [फा.] मीण-कप्पड; मीणियुं

मोमबत्ती موم بتی स्त्री० मीणबत्ती

मोमिन مومن पुं० [अ.] आस्तिक, ईमानदार मुसलमान (२) मुसलमान वणकरनी जात; (मोमनो ?)

मोमियाई مومیائی स्त्री० [फा.] नकली शिलाजीत

मोमी مومی वि० [फा.] मीणनुं

मोयन موین पुं० मोण

मोर مور स० मारुं; मोरुं (२) पुं० मयूर (३) [अ.] कीडी

मोरचा مورچہ पुं० [फा.] काट (लोढानो) (२) दर्पण परनो मेल (३) किल्लानी खाई (४) मोरचो. **–जीतना या मारना**=शत्रुनो मोरचो जीतवो. **–लेना**=युद्ध करवुं [पीछांनी चमर

मोरछल مورچھل पुं० मोरनां

मोरनी مورنی स्त्री० मोरडी; ढेल

मोरी موری स्त्री० मोरी; गटरनी नीक (२) मोरडी

मोल مول पुं० मूल्य; किंमत. **–करना**=वधारे भाव कहेवो (२) मूलववुं. **–लेना**=खरीदवुं

मोष موکش पुं० (प.) मोक्ष; छुटकारो

मोहड़ा موہڑا पुं० पात्रनुं मोढुं (२) वस्तुनुं मोढुं—उपरनो के आगलो भाग

मोहतमिम موہتمم पुं० 'मुहतमिम'; व्यवस्थापक

मोहताज موحتاج वि० जुओ 'मुहताज'

मोहनभोग موہن بھوگ पुं० एक मीठाई–मोहनथाळ

मोहमिल موہمل वि० [अ. मुहमिल] निरर्थक (२) छोडेलुं; त्यक्त

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मोहर مہر स्त्री० [फा. मुह्र مُہر] महोर

मोहरा موہرا पुं० जुओ 'मुहरा' 'मोहड़ा' (२) [फा.] महोरुं

मोहर्रिर موحرّر पुं० जुओ 'मुहर्रिर'

मोहलत موہلت स्त्री० जुओ 'मुहलत'

मोहलिक موہلک वि० [अ. मुह्लिक] मारी नांखे एवुं; जीवलेण (रोग)

मोहसिन موحسن वि० जुओ 'मुहसिन'

मोहिं موہں स० (प.) मने

मौक़ा موقع पुं० [अ.] मोको

मौक़ूफ़ موقوف वि० [अ.] मोकूफ; बंध पाडेलुं (२) रद के बरखास्त करेलुं (३) निर्भर; आधारवाळुं [(वि० –जी)

मौज موج स्त्री० [अ.] मोज (२) मोजुं

मौज़ा موضع पुं० [अ.] गाम (२) खेतर; वांटो

मौज़ूँ موزوں वि० [अ.] योग्य; ठीक

मौजूद موجود वि० [अ.] मोजूद (नाम, –दगी)

मौजूदा موجودہ वि० [अ.] वर्तमानकाळनुं; प्रस्तुत [समस्त सृष्टि

मौजूदात موجودات स्त्री० [अ.]

मौत موت स्त्री० [अ.] मोत; मरण

मौर مور पुं० [सं. मुकुट, प्रा. मउड़] लग्ननो मोड (२) शिरोमणि; सरदार (३) [सं. मुकुल, प्रा. मउल] मोर

मौरना مورنا स० क्रि० मोर आववो; मोरवुं [पैतृक

मौरूसी موروثی वि० [अ.] वारसानुं;

मौलसिरी مولسری स्त्री० बोरसळी; बकुल [धणी (३) ईश्वर

मौला مولا पुं० [अ.] मित्र (२)

मौलूद مولود पुं० [अ.] जन्मेलुं बालक (२) महमद पेगंबरनो जन्मोत्सव

मौसा موسا पुं० मासो-मासीनो पति

मौसिम موسم पुं० [अ.] मोसम; ऋतु वि० –मी)

मौसिया موسیا वि० मासी जेवुं. –सास=मासी सासु. –ससुर=मासो-ससरो

मौसी موسی स्त्री० मासी [उल्लेखेलुं

मौसूफ़ موصوف वि० [अ.] वर्णवेलुं;

मौसूम موسوم वि० [अ.] नामवाळुं; नामे

मौसूल موصول वि० [अ.]मळेलुं;प्राप्त

मौसेरा موسیرا वि० मसियाई; मासीने लगतुं [میوں अ० म्याउं

म्याँवँ میاؤں, (میاؤں) म्यौं

म्युनिसिपैल्टी میونسپلٹی (میونسپلٹی) स्त्री०म्युनिसिपालिटी

य

यंत्र ینتر पुं० [सं.] यंत्र (२) वाजुं

यंत्रणा ینترنا स्त्री० [सं.] तकलीफ; पीडा [(२) छापखानुं

यंत्रालय ینترالے पुं०[सं.] कारखानुं

यक یک वि० [फा.] एक

यक-क़लम یک قلم वि० पूरुं; कुल (२) अ० एक साथे; एकझपट

यकजा یکجا अ० [फा] एकत्र; एकठुं

यकता یکتا वि०[फा.] एक; अद्वितीय (नाम, यकताई)

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

यक-बयक یک بہ یک, यक-बारगी یک بارگی अ० [फा.] अचानक
यकमुश्त یک مُشت अ० [फा.] एकसाथे ['यक-क़लम'
यक-लख़्त یک لخت अ० एकदम;
यकसाँ یکساں वि० [फा.] एकसरखुं
यकसू یکسو वि० [फा.] एक ज तरफनुं (२) स्थिर [अचानक
यकायक یکایک अ० [फा.] एकाएक;
यक़ीन یقین पुं० अ० विश्वास; खातरी. – दिलाना = खातरी आपवी. –लाना= विश्वास करवो; मानवुं
यक़ीनन् یقیناً अ० [अ.] जरूर; खातरीपूर्वक [खातरीबंध
यक़ीनी یقینی वि० [अ.] निश्चित;
यकुम یکم वि० [फा.] प्रथम; पहेलुं
यक्का یکا वि० [फा.] एक्को; अजोड (२) एकलुं (३) पुं० एका-गाडी
यख़ یخ पुं० [फा.] हिम; बरफ (२) वि० बहु ठंडुं [शेरवो
यख़नी یخنی स्त्री० [फा.] मांसनो
यगानगत یگانگت, यगानगी یگانگی स्त्री० [फा. यगाँ] सगपण; संबंध (२) मेळ; एकता [(२) अजोड (३) पुं० मित्र
यगाना یگانہ वि० [फा.] सगुंसंबंधी
यज़दान یزدان पुं० [फा.] ईश्वरनुं नाम (वि० –नी) [(नाम, –मी)
यतीम یتیم पुं० [अ.] अनाथ
यथातथ्य یتھا تتھیہ अ० आबेहूब; बरोबर तेम ज
यमज یمج, यमल یمل पुं० [सं.] जोडकां बाळक [पांडुरोग
यरक़ान یرقان पुं० [अ.] कमळो;
यह یہ स० आ (विभक्तिनां रूपमां 'इस' थाय छे. उदा० 'इसको'. व्रज-भाषामां 'या' थाय छे. 'याको')
यहाँ یہاں अ० अहीं
यही یہی स० 'यह+ही'; आ ज
यहूदिन یہودن स्त्री० यहूदी स्त्री
यातायात یاتایات पुं०[सं.] आवागमन
यात्रावाल یاترا وال पुं० यात्रीओने तीर्थमां देवदर्शनादि करावनार पंडो
यादगार یادگار स्त्री० [फा.] स्मारक; स्मृतिचिह्न
याददाश्त یادداشت स्त्री० [फा.] याददास्त (२) याद राखवा लखी के नोंधी लीधेलुं ते
यानी(–ने) یانی(-نے) अ० [अ. यअनी یعنی] याने; अर्थात्; एटले के
यापन یاپن पुं० [सं.] वीतवुं–पसार थवुं ते
याफ़्त یافت स्त्री० [फा.] प्राप्ति (२) आवक [लेणुं
याफ़्तनी یافتنی स्त्री० [फा.] वाकी
याब یاب [फा.] 'प्राप्त करनार' ए अर्थमां. उदा. काम-याब (नाम, –बी)
याबू یابو पुं० [फा.] टट्टु
यार-बाश یار باش वि० [फा.] मिलन-सार (२) यारबाज; विषयी
यार-मार یار مار वि० मित्रद्रोही
यारान یاران पुं०[फा.] 'यार'नुं ब०व०; यारो [मित्र जेवुं (२) पुं० मैत्री
याराना یارانہ वि० [फा.] मित्रतानुं;
याल یال स्त्री० [तु.] गरदन (२) याळ (घोडा सिंह इ० नी)
यावा یاوہ वि०[फा.] उटपटांग; ढंगधडा वगरनी (वात). –होना = उल्लु बनवुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

यास یاس स्त्री० [अ.] निराशा

युग युग یگ یگ शब्दप्र० बहु दिवसो सुधी; घणो समय

युयुत्सा یُیُتسا स्त्री० [सं.] लडवानी इच्छा (२) शत्रुता [इच्छनार

युयुत्सु یُیُتسُ वि० [सं.] लडवा

यूँ یوں अ० जुओ 'यों'

यूनान یونان पुं० युनान देश

यूनानी یونانی वि० युनाननुं (२) स्त्री० युनाननी भाषा के वैदक-पद्धति

यूरिश یورش स्त्री० [तु.] हल्लो; आक्रमण

ये یے स० 'यह'नुं ब०व०; आ बधा

यों یوں अ० आम; आ प्रमाणे

योंही یونہی अ० आम ज (२) व्यर्थ; विना खास प्रयोजन

योगरूढि یوگ رُوڑھ स्त्री० [सं.] खास अर्थमां प्रचलित समास. उदा० चंद्रभाल [दिवस

योम یوم, **यौम** یوم पुं०[अ. यौम]

यौमिया یومیہ पुं०[अ.] रोजी (२) वि० रोजनुं (३) अ० रोज

र

रंग رنگ पुं० [सं.] कलाई; 'रांग' (२) रंगभूमि (३) रंग (वर्ण वगेरे अर्थमां). **–निखरना**=चहेरो साफ ने चमकतो होवो. **–चूना या टपकना**= भरजुवानीमां होवुं. **–लाना**=प्रभाव के गुण देखाडवो. **–रलना**=लहेर करवी. **–मारना**=जीतवुं [आनंद (३) दशा

रंगत رنگت स्त्री० रंग (२) मजा;

रंगतरा رنگترا पुं० संतरुं

रँगना رنگنا स० क्रि० रंगवुं

रंगबिरंगा رنگ برنگا वि० रंगबेरंगी

रंगर(-रे)ली رنگر(-ری)لی स्त्री० आनंद; लहेर; रंगरस

रँगरूट رنگروٹ पुं० लश्करमां दाखल थनार [रंगरेज

रँगरेज़ رنگریز पुं०[फा.] (स्त्री०–ज़िन)

रंगरेली رنگریلی स्त्री० जुओ 'रंगरेली'

रँगाई رنگائی स्त्री० रंगवानुं काम के तेनी मजूरी

रंगारंग رنگارنگ वि०[फा.]रंगबेरंगी

रंगीन رنگین वि० [फा.] रंगित (२) रसियुं; शृंगारी; रंगीलुं (३) खुशमिजाज (४) दोला दिलनुं. [नाम–नी स्त्री०]

रँगीला رنگیلا वि० आनंदी; रंगीलुं (२) सुंदर; खूबसूरत

रंच(०क) رنچ(ک) वि० रज; थोडुं; जरा

रंजक رنجک स्त्री० [फा.] तोप बंदूक फोडवा रखातो थोडो दारू (२) [ला.] उश्केरनारी वात [ति; अणबनाव

रंजिश رنجش स्त्री०[फा.] रंज पामवुं

रंजीदा رنجیده वि० [फा.] (नाम, –दगी) नाराज; रंजाडायेल

रंडुआ(-वा) رنڈوا(-وا) पुं० विधुर

रँदना رندنا स० क्रि० रंदवुं; रंदाथी छोलवुं

रंदा رنده पुं० [फा.] रंदो

रँभाना رنبھانا अ०क्रि० [सं. रंभण] (गायनुं) बांगरडवुं

रअय्यत رعیت स्त्री०[अ.]रैयत;प्रजा

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

रई رئی स्त्री० रवैयो; नानी वलोणी (२) रवो

रईस رئیس पुं० [अ.] जागीरदार; तालुकदार (२) अमीर; मोटो माणस

रउरे راورے स० आप; बीजा पुरुषनुं मानवाचक

रऊनत رعونت स्त्री० [अ.] अभिमान

रक़बा رقبہ पुं० [अ.] क्षेत्रपट

रक़म رقم स्त्री० [अ.] लखवुं ते (२) छाप; सहोर(३) रकम; दागीना के धन (४) तरेह; प्रकार

रकाब رکاب स्त्री० [अ.] रकाव; पेंगडुं

रकाबदार رکاب دار पुं० [फा.] कंदोई (२) खानसामो (३) खवास [तुच्छ

रकीक رکیک वि० [अ.] दुर्बळ (२)

रक़ीक़ رقیق वि० [अ.] पाणी जेवुं पातळुं (२) कोमळ (३) दयाळु

रक़ीब رقیب पुं० [अ.] रकीब; एकनी प्रियानो बीजो आशक [(२) एक राक्षस

रक्तबीज رکت بیج पुं०[सं.] दाडम

रक्तार्श رکتارش पुं० दूझता हरस

रक्तिका رکتکا [सं.] रती

रक़्स رقص पुं० [अ.] नृत्य. **रक़्से** ताउस=मोर जेवो नाच

रखना رکھنا स० क्रि० राखवुं. **रख** छोड़ना=राखी मूकवुं

रख़ना رخنہ पुं० [फा.] बारी (२) खलेल (३) एब; दोष

रख़ना-अंदाज़ رخنہ انداز वि०[फा.] विघ्न नांखनारुं; अडचणकर्ता (नाम,-ज़ी)

रखनी رکھنی स्त्री० रखात [रखवाळी

रखवाई-ली رکھوائی،-لی स्त्री०

रखवार,-ला رکھوار،-لا पुं० रखवाळ

रखवाली رکھوالی, **रखाई** رکھائی स्त्री० जुओ 'रखवाई'

रखेली رکھیلی स्त्री० रखात

रग رگ स्त्री०[फा.] रग;नस. **–उतरना** =जिद के क्रोध ऊतरवो. **–चढ़ना**= जिदे के क्रोधे चढवुं.

रगड़ رگڑ स्त्री० रगडवुं, घूंटवुं के घसवुं ते (२) रगड; भारे महेनत (३) रगडो; झघडो; पंचात (४) घसावाथी थतुं ।चहु; उझरडो

रगड़ना رگڑنا स० क्रि० रगडवुं; घसवुं के घूंटवुं (२) खूब महेनतपूर्वक करवुं (३) हेरान करवुं (४) अ० क्रि० खूब महेनत करवी

रगड़ा رگڑا पुं० जुओ 'रगड़'

रग़बत رغبت स्त्री० [अ.] रुचि; चाह; इच्छा

रग-रेशा رگ ریشہ पुं० पांदडानी नसो (२) शरीरनी रगेरग–अंदरनां वधां अंग

रगेदना رگیدنا स०क्रि० खदेडवुं;दोडाववुं

रज़ رز पुं० [फा.] अंगूर

रज़ा رضا स्त्री० [अ.] रजा (मंजूरी; छूटी) (२) अनुमति

रजाइ رجاا स्त्री० (प.) आज्ञा; हुकम

रज़ाई رضائی स्त्री० [फा.] ओढवानी रजाई [(नाम, –दी)

रज़ामंद رضامند वि० [फा.] सहमत

रज़ील رذیل वि० [अ.] रजाळु; नीच; हलकट [(२) ईश्वर

रज़्ज़ाक़ رزّاق पुं०[अ.]रोजी आपनार

रज़्म رزم स्त्री० [फा.] युद्ध

रट رٹ स्त्री० रटवुं ते; रटन(२)गोखण

रटना رٹنا स०क्रि० रटवुं (२) गोखवुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

रणसिंघा رن سنگھا पुं० रणशिंगुं

रतजगा رت جگا पुं० जागरण (उत्सवादिनुं)

रतनार(–रा) (ا-)رتنار वि० रतुमडुं

रतल رطل स्त्री० [अ.] शरावनो प्यालो (२) रतल वजन

रतालू رتالو पुं० रतालु [भीनाश

रतूबत رطوبت स्त्री० [अ.] भेज;

रतौंधा رتوندھا पुं०, –धी स्त्री० रतांधळापणुं (वि० –धिया) [चनोठी

रत्ती رتی स्त्री० रती वजन (२) रती;

रत्तीभर رتی بھر वि० रतीभार; बहु थोडुं

रथी رتھی स्त्री० ठाठडी

रद رد पुं० दांत [सं.] (२) वि० 'रद्द'

रदच्छद ردچھد रदछद ردچھد (प.), रदपट ردپٹ [सं.] पुं० होठ

रदीफ़ ردیف स्त्री० [अ.] गजलमां काफिया बाद वारंवार आवतो शब्द

रदीफ़वार ردیف وار वि० [अ.+फा.] अक्षरक्रममां आवेलुं

रद्द رد वि० [अ.] रद करेलुं (२) खराब; नकामुं 'रद्दी' (३) स्त्री० ऊलटी

रद्द-बदल رد بدل पुं० रदबदल; फेरफार

रद्दा ردا पुं० थर; पड

रद्दी ردی वि० 'रद्द' (२) स्त्री० कागळनी पस्ती

रनबंका رن بنکا, रनबाँकुरा رن بانکرا पुं० रणवंको: शूरवीर

रन(–नि)वास (ن-)رن واس पुं० रणवास; राणी-वास

रपट رپٹ स्त्री० लपसवुं ते (२) ढाळ; उतार (३) लांबी दोड; रपेटी (४) रिपोर्ट; सूचना; निवेदन

रपटना رپٹنا अ०क्रि० लपसवुं (२) झपाटामां चालवुं; झपाटवुं [झपाटो

रपट्टा رپٹا पुं० लपसवुं ते (२) रपेटी;

रफ़ल رفل स्त्री० राईफल-बंदूक (२) ओढवानुं एक गरम रग

रफ़ा رفع, रफ़ादफ़ा رفع دفع वि० [अ.] दूर करेलुं (२) निवृत्त; शांत

रफ़ाह رفاہ स्त्री० [अ.] सुख; आराम (२) परोपकार [सहायक; मित्र

रफ़ीक़ رفیق पुं० [अ.] साथी;

रफ़ू–चक्कर رفوچکر वि० रफुचक्कर; गेब; भागी गयेलुं [(नाम, –री)

रफ़्त رفت वि० [फा.] गयेलुं; गत

रफ़्तनी رفتنی स्त्री० [फा.] बहार जवुं ते (२) निकास

रफ़्तार رفتار स्त्री० [फा.] चाल; गति

रफ़्ता रफ़्ता رفتہ رفتہ अ० [फा.] रफ्ते रफ्ते [ईश्वर

रब رب पुं० [अ.] पालनपोषण करनार;

रबड़ ربڑ पुं० रबर

रबड़ना ربڑنا स०क्रि० घुमाववुं; चलाववुं (२) प्रवाहीने घुमरडी खवडाववी (३) अ०क्रि० रवडवुं; रखडवुं

रबड़ी ربڑی स्त्री० बासूदी

रबदा ربدا पुं० चालवानो थाक (२) कीचड. –पड़ना=खूब वरसाद थवो

रबी ربیع स्त्री० [अ. रबीअ] वसंत के ते ऋतुनी फसल–रबी पाक

रबी-उल्-अव्वल ربیع الاول पुं० [अ.] अरबी वर्षनो त्रीजो मास

रबी-उल्-आख़िर ربیع الآخر

रबी-उस्सानी ربیع الثانی पुं० [अ.] अरबी वर्षनो चोथो मास

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

रबीब ربیب पुं० [अ.] आंगळियो पुत्र (२) पालक-पितानो पुत्र

रब्त ربط पुं० [अ.] रफ्त; महावरो (२) मेळ; संबंध. –ज़ब्त पुं० मेळ; खूब संबंध

रमक़ رمق स्त्री० [अ.] अंतिम श्वास (२) थोडो भाग (३) वि० थोडुंक; जराक

रमज़ानी رمضانی वि० रमजानने लगतुं के ते मासमां जन्मेलुं (२) भुखाळवुं

रमना رمنا अ०क्रि० रमवुं; आनंद के भोगविलास करवो (२) घूमवुं; विचरवुं (३) पुं० रमणुं; चोगान के चरो (४) बाग के तेवुं रम्य स्थान [लोभाववुं

रमाना رمانا स० क्रि० मोहित करवुं;

रमूज़ رموز स्त्री० [अ. 'रम्ज़'नुं व० व०] आंखनो इसारो (२) रहस्य; झीणी वात

रम्ज़ رمز स्त्री० [अ.] जुओ 'रमूज़'

रम्माल رمّال पुं० [अ.] रमली; (रमल –पासाथी) जोश जोनार

रम्हाना رمہانا अ०क्रि० जुओ 'रँभाना'

रया ریا स्त्री० [अ.] चालाकी; दगो; धोको

रय्यत ریّت स्त्री० जुओ 'रअय्यत'; रैयत

रली رلی स्त्री० मजा; आनंद; खेल

रवन्ना روّنا पुं० रवानगीनो भरतिया जेवो कागळ (२) नाकेथी जवा देवानो परवानो–नाकानी रसीद

रवाँ رواں वि० [अ.] वहेतुं (२) जारी; चालु (३) प्रचलित

रवा روا पुं० दाणो; कण (२) रवो (३) वि० [फा.] उचित; वाजबी [कणकीदार

रवादार روادار वि० संबन्ध राखनारुं (२)

रवाज رواج स्त्री० [फा.] रिवाज

रवायत روایت स्त्री० [अ.] कहेवत (२) पुराणी कथा

रवा-रवी رواروی स्त्री० जलदी; उतावळ

रविश روش स्त्री० [फा.] गति; चाल (२) ढंग; रीत; रवेश (३) क्यारीओमां वच्चे थई जती केडी के नानो रस्तो

रवैया رویّہ पुं० [फा.] रवैयो; परिपाटी

रशीद رشید वि० [अ.] बोध पामेलुं (२) सभ्य ने शिक्षित; संस्कारी

रश्क رشک पुं० [फा.] ईर्षा; दाझ

रसद رسد वि० [सं.] रसप्रद (२) स्वादिष्ट (३) स्त्री० [फा.] भाग; वहेंचणी (४) सीधुंसामान (५) [अ.] वेधशाळा

रसना رسنا अ०क्रि० चूवुं के झमवुं या धीरे धीरे झरवुं (२) रसमग्न के तन्मय थवुं (३) स्त्री० [सं.] जीभ

रसम رسم स्त्री० जुओ 'रस्म'

रसमसा رسمسا वि० तरबोळ (२) रसमय

रसाँ رساں वि० [फा.] 'पहोंचाडनार' ए अर्थमां शब्दने अंते. दा. त. 'चिट्ठीरसाँ'

रसा رسا स्त्री० [सं.] रसना (२) पृथ्वी (३) पुं० रसो (४) वि० [फा.] पहोंचनार

रसाई رسائی स्त्री० [फा.] पहोंचवुं ते (२) पहोंच; प्रवेश (३) ओळख (४) धीरज; सबूरी

रसाल رسال पुं० [सं.] शेरडी (२) आंबो (३) वि० रसाळ; मीठुं के सुंदर

रसाव رساو पुं० झमवुं के चूवुं–'रसना'-ते

रसावर(–ल) رساور(-ل) पुं० जुओ 'रसौर'–'वखीर'

रसिया رسیا पुं० रसियो (२) फागणमां गवातुं एक प्रकारनुं गायन

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

रसीद رسید स्त्री० [फा.] पहोंचवुं ते के तेनी पावती

रसुन رسن पुं० [सं.] लसण

रसूम رسوم पुं० [अ. 'रस्मनुं' ब०व०] नियम; धारो (२) धारा प्रमाणे आपवाना लागातुं धन. उदा० **रसूम अदालत**=अदालतमां केस करवा आपवुं पडतुं धन; कोर्ट-फी

रसूल رسول पुं० [अ.] पेगंबर

रसोई رسوئی स्त्री० रसोई (२) रसोडुं

रसोई-घर رسوئی گھر पुं० रसोडुं

रसौर رسور पुं० जुओ 'वखीर'

रसौली رسولی स्त्री० रसोळी

रस्म رسم स्त्री० [अ.] 'रसम'; रिवाज (२) मेळ; संबंध [लिपि

रस्म-उल्-ख़त رسم الخط पुं० [अ.]

रस्सा رسا पुं० रसो; जाडुं दोरडुं

रस्सी رسی स्त्री० रसी; दोरडी

रहँकला رہنکلا पुं० रेंकडी के तेवी (तोप लादवानी) नानी गाडी

रहँट رہنٹ पुं० [सं. आरघट्ट] रहेंट

रहँटा رہنٹا पुं० रेंटियो

रहज़न رہزن पुं० [फा.] जुओ 'राहज़न'

रहन رہن स्त्री० रहेणी के रहेवुं ते

रहन-सहन رہن سہن स्त्री० रहेणीकरणी

रहना رہنا अ० क्रि० रहेवुं. **रहा जाना** =रहेवावुं (प्रायः आ प्रयोग नकार साथे). **रहा सहा**=थोडुंघणुं बचेलुं; रह्युंसह्युं

रहनुमा رہنما, **रहबर** رہبر वि० [फा.] मार्गदर्शक; राहवर [رحم गर्भाशय

रहम رحم पुं० [अ.] रहेम; दया (२)

रहमत رحمت स्त्री० [अ.] रहेमत; दया

रहमान رحمان वि० [अ.] दया करनार (२) पुं० ईश्वर; रहेमान

रहल رحل स्त्री० जुओ 'रिहल'

रहवाल رہوال स्त्री० [फा. रहवार] घोडानी रवाल [(२) रहेठाण

रहाइश رہائش स्त्री० रहेणीकरणी

रहाई رہائی स्त्री० 'रहन' (२) चेन; आराम

राँग رانگ पुं० 'रंग'; कलाई

राँगा رانگا पुं० सीसुं

राँभना رانبھنا अ० क्रि० (गायनुं) बांगरडवुं [जेवडा टुकडा करवा

राई काई करना رائی کائی کرنا=राई

राउर راور पुं० रणवास; जनानो (२) वि० (प.) आपनुं; 'रावर'

राक़िम راقم वि० [अ.] राकिम; लेखक

राखी راکھی स्त्री० राखडी (२) राख; खाक

राखी पूनो راکھی پونو स्त्री० बळेव; राखडीनी पूनम [रुचि के इच्छावाळुं

राग़िब راغب वि० [अ.] 'रग़बत';

राछ راچھ पुं० वणकरनुं राच (२) जान के सरघस (३) घंटीनो खीलडो

राज راج पुं० राज्य (२) राजा (३) कडियो

राज़ راز पुं० [फा.] रहस्य; मर्म

राजकर راج کر पुं० [सं.] जुओ 'राजस्व'

राजगीर راج گیر पुं० 'राज'; कडियो

राजश्री راجشری स्त्री० [सं.] राज्य-लक्ष्मी; राजानी विभूति

राजस راجس वि० [सं.] रजोगुणी (२) पुं० क्रोध; गुस्सो [कर

राजस्व راجسو पुं० राजाने आपवानो

राज़िक़ رازق पुं० [अ.] अन्नदाता (२) ईश्वर

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

राज़ी راضی वि० [अ.] राजी; संमत (२) नीरोग (३) राजी; खुश (४) सुखी (५) स्त्री० 'रज़ामंदी'; सहमती

राज़ीनामा راضی نامہ पुं० [फा.] (वादी प्रतिवादीना) झघडानी पतावटनुं सुलेहनामुं

राड़ راڑ वि० नीच; क्षुद्र (२) कायर

रातिब راتب पुं० [अ.] रातब; रोजनुं बांधेलुं सीधुं (प्रायः हाथी वगेरे पशुनुं)

रान ران स्त्री० [फा.] जांघ

राना رانا पुं० राणो; राजा [स्वामिनी

रानी رانی स्त्री० राणी (२) शेठाणी;

राब راب स्त्री० शेरडीना रसने उकाळी मध जेवो करे छे ते पदार्थ

राबता رابطہ पुं० [अ. राबितः] मेळ (२) संबंध [कित. —करना=तावे करवुं

राम رام वि० [फा.] सेवक (२) आज्ञां-

राम-कहानी رام کہانی स्त्री० लांबुं रामायण; लांबुं वर्णन

रामतरोई رام تروئی स्त्री० भींडो

रामतारक رام تارک पुं० [सं.] 'रां रामाय नमः' ए राममंत्र

रामनामी رام نامی पुं० रामनाम छापेलु कपडुं [पीळी माटी

रामरज رام رج स्त्री० गोपीचंदन—

राम राम करके رام رام کرکے =भारे मुश्केलीथी [=मरी जवुं

राम राम हो जाना رام رام ہو جانا

रामशरण होना رام شرن ہونا =साधु थवुं (२) मरी जवुं

राय رائے स्त्री० [अ.] मत; अभिप्राय; सलाह (२) راے पुं० राजा (३) सरदार (४) भाट

रायगाँ رائگاں वि० [फा.] व्यर्थ; नकामुं

रायज رائج वि० [अ.] प्रचलित

रार رار पुं० राड; झघडो; तकरार

राल رال स्त्री० [सं.] राळ (२) [सं. लाला] लाळ; थूंक. —**गिरना, चूना, टपकना**=लाळ गळवी

रावटी راوٹی स्त्री० नानो तंबू—डेरो (२) नानी छापरी के खुल्ली अडाळी

रावर راور पुं० (२) वि० जुओ 'राउर'

रावी راوی पुं० [अ.] कथावार्ता कहेनार के लखनार [रुश्वत लेनार

राशी راشی पुं० [अ.] लांचियो;

रास راس पुं० [अ.] भूशिर (२) पशुओनी संख्या जोडे वपराय छे. उदा. 'चालीस रास बैल'=चालीस बळद (३) स्त्री० [अ.] लगाम (४) [सं.] रासक्रीडा (५) वि० [फा. रास्त] अनकूळ; ठीक

रासिख़ راسخ वि० [अ.] दृढ; पक्कुं

रास्त راست वि० [फा.] ठीक; साचुं; वाजबी (२) सीधुं; सरळ (३) अनुकूळ [कहेनार

रास्तगो راست گو वि० [फा.] साचुं

रास्तबाज़ راست باز वि० साचुं; ईमानदार [उपाय (३) प्रथा; चाल

रास्ता راستہ पुं० [फा.] रस्तो (२)

राह راہ स्त्री० [फा.] राह; रस्तो

राहख़र्च راہ خرچ पुं० [फा.] वाटखरची

राहगीर راہگیر पुं० [फा.] वटेमार्गु; मुसाफर [रस्ते जतो—त्राहित माणस

राहचलता راہ چلتا पुं० 'राहगीर' (२)

राहज़न راہ زن पुं० [फा.] लूंटारो; डाकु; वाटपाडु

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

राहज़नी راهزنی स्त्री० [फा.] लूंट; धाड
राहत راحت स्त्री० [अ.] सुख; आराम
राहदार راهدار पुं० [फा.] नाकुं लेनार; नाकेदार [रस्तानो कर; नाकुं
राहदारी راهداری स्त्री० [फा.]
राह व रब्त या रस्म راه و ربط یا رسم स्त्री० [फा.+अ.] मेळ; एकता; बनाव
राहिन راهن पुं० [अ.] गीरो राखनार
राही راهی पुं० [फा.] वटेमार्गु
रिंगना رنگنا अ०क्रि० जुओ 'रेंगना'
रिंद رند पुं० [फा.] नास्तिक (२) स्वच्छन्दी (३) वि० मस्त; मदमस्त
रिंदा رندا वि० निरंकुश; उद्दाम
रिआयत رعایت स्त्री० [अ.] नरम के दयाभर्यो व्यवहार (२) कमी; छूटछाट (३) ख्याल; विचार ['रिआयत'वाळुं
रिआयती رعایتی वि० [अ.]
रिआया رعایا स्त्री० [अ.] रैयत
रिज़क़ رزق पुं० [अ. रिज़्क़] रोजी; निर्वाह
रिज़ाली رذالی स्त्री० रजाळुपणुं;नीचता
रिझा(०व)ना رجھا(و)نا स० क्रि० रीझववुं
रिझाव رجھاو पुं० रीझववुं ते
रिमझिम رمجھم अ० झरमर झरमर (वरसवुं) (२) स्त्री० वर्षानी फरफर
रियाज़ ریاض पुं० [अ.] परिश्रम; महेनत (२) तप
रियाज़ी ریاضی स्त्री० [अ.] गणित; ज्योतिष इ० विद्याओ; गणितविद्या
रियासत ریاست स्त्री० [फा.] राज्य; हकूमत (२) वैभव; अमीरी
रियाह ریاح स्त्री० [अ. 'रीह'नुं ब० व०] शरीरनो वायु
रिश्ता رشته पुं० [फा.] नातो; संबंध
रिश्तेदार رشته دار पुं० [फा.] सगो; संबंधी
रिस رس स्त्री० रीस; गुस्सो
रिसानी رسانی स्त्री० (प.) रीस
रिसाल رسال पुं० राज्यनो कर
रिसालदार رسالدار पुं० [फा.] रसालदार
रिसाला رساله पुं० [फा.] घोडेसवारोनो रसालो (२) नानी चोपडी–चोपानियुं, मासिक जेवुं [घोडी
रिहल رحل स्त्री०[अ.] पुस्तक राखवानी
रिहलत رحلت स्त्री० [अ.] कूच; रवानगी (२) मरण; परलोकगमन
रिहा رہا वि०[फा.] मुक्त; छूटुं
रिहाइश رہائش स्त्री० जुओ 'रहाइश'
रिहाई رہائی स्त्री० [फा.] छुटकारो; मुक्ति [रांधवुं
रींधना رِیندھنا स०क्रि० 'राँधना';
रीछ ریچھ पुं० (स्त्री० रीछनी) रींछ
रीठा ریٹھا पुं०, **रीठी** स्त्री० अरीठी के अरीठुं
रीढ़ ریڑھ स्त्री० करोड; मेरुदंड
रीता ریتا वि० रिक्त; खाली
रीस ریس स्त्री० 'रिस'; क्रोध (२) ईर्ष्या; दाझ (३) स्पर्धा; बराबरी. –करना=बराबरी करवी; स्पर्धवुं
रीसना ریسنا अ०क्रि० रिसावुं;गुस्से थवुं
रीह ریح स्त्री० [अ.] अपान वायु (२) वात; वायु [प्रेरक
रौंदवाना رَوندوانا स०क्रि० 'रौंदना'नुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

रुँधना رُندھنا، अ० क्रि० रुंधावुं ('रूँधना'नुं कर्मणि)
रुअब رُعب، पुं०[अ.] जुओ 'रोआव'
रुकना رُکنا، अ० क्रि० रोकावुं; अटकवुं
रुकाव رُکاو، पुं० 'रुकावट'; रोकाण; अंतराय
रुक़्क़ा رُقعہ، पुं० [अ.] रुक्को; चिठ्ठी
रुक्न رُکن، पुं० [अ.] स्तंभ
रुक्म رُکم، पुं०[सं.] सोनुं
रुख़ رُخ، पुं० [फा.] गाल (२) मों (३) मों पर जणाती मननी इच्छा (४) कृपादृष्टि (५) शेतरंजनुं महोरुं– हाथी (६) अ० तरफ; बाजूए
रुख़सत رُخصت، स्त्री० [अ.] आज्ञा (२) रवानगी (३) छुट्टी; रजा
रुख़सती رُخصتی، स्त्री०[अ.] विदाय; वळाववुं ते
रुख़सताना رُخصتانہ، पुं०[अ.+फा.] विदाय देती वेळा अपातुं धन
रुख़सार رُخسار، पुं०[फा.] गाल; कपोल
रुखाई رُکھائی، स्त्री० रूक्षपणुं;शुष्कता (२) कठोरता
रुखानी رُکھانی، स्त्री० सुतारनी फरसीं
रुज رُج، पुं० **रुजा** स्त्री० [सं.] भांग (२) रोग; पीडा
रुजी رُجی، वि० बीमार; रोगी
रुजू رُجوع، वि०[अ.] कशामां प्रवृत्त थयेलुं–लागेलुं
रुठ رُٹھ، पुं० क्रोध; गुस्सो
रुठाना رُٹھانا، स०क्रि० रूठववुं; नाराज करवुं [प्रतिष्ठा
रुतबा رُتبہ، पुं० [अ.] होद्दो; पद (२)
रुनझुन, رُن جھُن، रुनुकझुनुक رُنک جھُنک، स्त्री० रुमझूम करतो झणकार [कर्मणि
रुपना رُپنا، अ०क्रि०रोपावुं; 'रोपना'नुं
रुपया رُپیا، (رُوپیہ) पुं० रूपियो (२) धन; संपत्ति
रुपया-पैसा رُپیا پیسا، पुं०धन; संपत्ति
रुपहला رُپہلا، वि० रूपेरी; चांदी जेवुं
रुब्रा رُبع، वि०[अ.]चोथा भागनुं [चरण
रुबाई رُباعی، स्त्री० [अ.] रुबायत; एक
रुमाली رُمالی، स्त्री०पट्टीवाळो त्रिकोणा-कार लंगोट (२) मगदळनो एक दाव
रुलाई رُلائی، स्त्री० रोवुं ते
रुलाना رُلانا، स० क्रि० रडाववुं (२) रोवडाववुं; नष्ट के खराब करवुं
रुसवा رُسوا، वि०[फा.]बदनाम (नाम, रुसवाई) [मेळ (३) विश्वास
रुसूख़ رُسوخ، पुं० [अ.] दृढता; (२)
रुसूम رُسوم، पुं० ब०व० [अ.] जुओ 'रसूम' [पहेलवान (२) बहादुर; वीर
रुस्तम رُستم، पुं० [फा.] प्रसिद्ध फारसी
रुस्तमी رُستمی، स्त्री० बहादुरी (२) जबरदस्ती
रुहजान رُحجان، पुं० वलण; रुचि; वृत्ति
रू رُو، पुं० [फा.] मों (२)कारण; सबब. –से=रूए; अनुसार
रूई رُوئی، स्त्री० रू. ०**दार** वि०रू भरेलुं
रूईदगी رُوئیدگی، स्त्री० [फा.] वनस्पति [(२) कारण
रूए رُوئے، स्त्री० [फा.] 'रू'; चहेरो
रूएदाद رُوئےداد، स्त्री० [फा.] जुओ 'रूदाद'
रूखा رُوکھا، वि०लूखुं; रूक्ष; सूकुं (२) नीरस (३) कठोर (४) उदासीन;वेरागी

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

रूखासूखा روکھا سوکھا वि० लूखुं-सूकुं; सादुं साधारण (खावानुं)
रूठना روٹھنا अ० क्रि० रिसावुं
रूदाद روداد स्त्री० समाचार; हेवाल (२) दशा; हाल (३) वर्णन (४) अदालतमां केसनुं कामकाज
रूपा روپا पुं० रूपुं; चांदी
रूपोश روپوش वि० [फा.] छूपुं; गुप्त (२) मों छुपावतुं; भागी छूटेलुं
रूबकार روبکار पुं० [फा.] रूबरू करवुं ते (२) हुकमनामुं
रूबराह روبراہ वि० [फा.] सज्ज; तैयार (२) दुरस्त; ठीक
रूम روم पुं० [फा.] तुर्कस्तान (वि०, **–मी**)
रूरा رورا वि० रूडुं; सरस; सुंदर
रू-रिआयत رو رعایت स्त्री० [फा.+अ.] पक्षपात; तरफदारी
रू-शनास روشناس वि० [फा.] परिचित (नाम, –सी) [–सी)
रूस روس पुं० [फा.] रशिया (वि०,
रूसना روسنا अ० क्रि० रूठवुं; रोषावुं
रूसियाह روسیاہ वि० [फा.] काळा मोंनुं (२) पापी (३) बदनाम (नाम, –ही)
रूसी روسی स्त्री० रशियन भाषा (२) माथानो खोडो [सत्त्व; सार
रूह روح स्त्री० [अ.] आत्मा (२)
रूहानी روحانی वि० [अ.] आत्मानुं के ते संबंधी; आध्यात्मिक
रेंकना رینکنا अ० क्रि० भूंकवुं
रेंगटा رینگٹا पुं० खोलकुं
रेंगना رینگنا अ० क्रि० धीरे धीरे, कीडीनी जेम, चालवुं (२) पेटे चालवुं
रेंट رینٹ पुं० लींट; शेडा
रेंड़ رینڑ पुं० एरंडो
रेंड़ी رینڑی स्त्री० एरंडी
रेख ریکھ स्त्री० रेखा; लीटी (२) निशानी (३) नवी फूटती मूछ. **–भींजना** या **भीनना** = मूछ फूटवी
रेख़ता ریختہ पुं० [फा.] रेखतो; एक प्रकारनी गजल के काव्यनो ढाळ
रेग ریگ स्त्री० [फा.] रेती [रण
रेगिस्तान ریگستان पुं० [फा.] रेतीनुं
रेज़गारी ریزگاری **रेज़गी** ریزگی स्त्री० आनी बेआनी वगेरे परचूरण; खुरदो
रेज़ा ریزہ पुं० [फा.] नानो टुकडो (२) कडियाकामनो मजूर (३) रेजो; सोनीनी धातु गाळवानी नळी [सळेखम
रेज़िश ریزش स्त्री० [फा.] शरदी;
रेत ریت स्त्री० रेती (२) रेतीनुं मेदान (३) पुं० [सं.] वीर्य (४) पारो
रेतना ریتنا स० क्रि० रेतडीथी घसवुं
रेता ریتا पुं० रेती के रेतीनुं मेदान (२) माटी [के दरियानो रेताळ किनारो
रेती ریتی स्त्री० रेतडी; कानस (२) नदी
रेतीला ریتیلا वि० रेताळ ['रेलपेल'
रेलठे(-पे)ल ریل ٹھیل(-پیل) स्त्री० जुओ
रेलना ریلنا स० क्रि० धकेलवुं (२) खूब खावुं (३) अ० क्रि० ठसोठस भरावुं
रेलपेल ریل پیل स्त्री० खूब भीड (२) भरमार
रेला ریلا पुं० रेलो (२) हल्लो; धक्कंधक्का
रेह ریہ स्त्री० खारी माटी; ऊस
रेहन رہن पुं० [फा.] गीरो
रेहनदार رہن دار पुं० [फा.] गीरवीदार; गीरो राखनार [गीरो-खत
रेहननामा رہن نامہ पुं० [फा.]

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

रैदास رَیداس पुं० रहीदास भक्त (२) चमार

रैन(-नि) رَین(-ن) स्त्री० रात

रोंगटा رونگٹا पुं० रूवुं; रोम

रोंगटी رونگٹی स्त्री० अणची; रमतमां वांकुं बोलवुं ते

रोआब رواب पुं० 'रुअब'; रोफ

रोकड़िया روکڑیا पुं० खजानची; रोकड लेनार मुनीम

रोग़न روغن पुं० [फा. रौग़न] रोगान

रोग़नी روغنی वि० रोगानी; रोगान करेलुं [अ० रोज

रोज़ روز पुं० [फा.] दिवस (२)

रोज़गार روزگار पुं० [फा.] धंधो (२) वेपार

रोज़गारी روزگاری पुं० [फा.] वेपारी

रोज़-नामचा روزنامچہ पुं० [फा.] डायरी; रोजनीशी [दररोज; प्रतिदिन

रोज़-ब-रोज़ روزبروز अ० [फा.]

रोज़मर्रा روزمرّہ अ० [फा.] रोज; नित्य (२) पुं० व्यवहारमां चालती भाषा

रोज़ा روزہ पुं० [फा.] रोजो (२) उपवास

रोज़ाख़ोर روزہ خور पुं० [फा.] रोजो न करनार [करनार

रोज़ादार روزہ دار पुं० [फा.] रोजो

रोज़ाना روزانہ अ० [फा.] रोज; हमेश

रोज़ी روزی स्त्री० [फा.] रोजी

रोज़ीना روزینہ पुं० [फा.] दिवस के मासनी मजूरी; रोजी के पगार

रोटी روٹی स्त्री० रोटली (२) रसोई. -दाल चलना=निर्वाह थवो

रोड़ा روڑا पुं० रोडुं. -अटकाना, डालना=विघ्न पाडवुं [पृथ्वी

रोदसी رودسی पुं० [सं.] स्वर्ग (२)

रोना رونا अ०क्रि० रोवुं; रडवुं (२) चिडावुं के दुःख मानवुं (३) वि० रोतल (स्त्री०-नी) (४) पुं० दुःख; खेद

रोपनी روپنی, **रोपाई** روپائی स्त्री० रोपणी

रोब روب पुं० रुआव; रोफ; प्रभाव. -जमाना=रोफ (कोई पर) मारवो के पाडवो. -में आना=प्रभाव के भीतिमां आवी जवुं. [प्रभाव; रोफ

रोब-दाब رُعب داب पुं० [अ.]

रोयाँ رویاں पुं० रूवुं; रोम -पसीजना दया आववी [धमाल; आंदोलन

रोर رور स्त्री० रोळ; कळाहोळ (२)

रोला رولا पुं० रोळ; शोरबकोर (२) घमसाण

रोली رولی स्त्री० कंकु [रडुं थयेलुं

रोवासा رواسا वि० (स्त्री० -सी) रडुं

रोशन روشن वि० [फा.] प्रकाशमान (२) प्रसिद्ध (३) जाहेर; प्रगट

रोशन-चौकी روشن چَوکی स्त्री० शरणाई [आववानी बारी

रोशन-दान روشن دان पुं० [फा.] प्रकाश

रोशनदिमाग़ روشن دماغ पुं० [फा.] उत्तम दिमागवाळो (२) छींकणी

रोशनाई روشنائی स्त्री० [फा.] रुशनाई; शाही (२) जुओ 'रोशनी'

रोशनी روشنی स्त्री० [फा.] अजवाळुं; प्रकाश (२) दीवो के तेनो प्रकाश. -का मीनार=दीवादांडी ['राउन्ड'; चक्कर

रौंद رَوند स्त्री० कचडवुं ते (२)

रौंदना رَوندنا स०क्रि० पगथी कचडवुं

रौ رَو स्त्री० गति; चाल (२) वेग (३) पाणीनो प्रवाह (४) धून (कशी वातनी)

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

रौज़न روزن पुं० [फा.] छिद्र; वाकुं (२) नानी वारी

रौज़ा روضہ पुं० [अ.] रोजो; समाधि (२) वगीचो [ठकराणी

रौताइन روتائن स्त्री० रावनी स्त्री;

रौताई روتائی स्त्री० रावपणुं; सरदारी

रौनक़ رونق स्त्री० [अ.] रोनक; शोभा

रौरे رورے स० (प.) 'रउरे'; आप (आदरवाचक)

रौला رولا पुं० 'रोला'; शोरबकोर; धमाल

रौहाल روہال स्त्री०(प.) घोडानी रवाल

ल

लंग لنگ वि०[फा.] लंगडापणुं (२) वि० लंगडुं [-ना)

लँगड़ा لنگڑا वि० लंगडुं (अ०क्रि०

लंगर لنگر पुं० [फा.] वहाणनुं लंगर (२) हराया ढोरने गळे बंधायेलुं लाकडुं (३) सदाव्रतनी जगा (शीखोनुं लंगर) (४) पहेलवाननो लंगोट [लंगोट

लँगोट(-टा) (لنگوٹ (-ٹا पुं०

लँगोटबंद لنگوٹ بند पुं०ब्रह्मचारी

लँगोटिया यार لنگوٹیا یار पुं० लंगोटियो मित्र

लँगोटी पर फाग खेलना لنگوٹی پر پھاگ کھیلنا=थोडुं जोर छतां बहु करवुं

लंठ لنٹھ वि० मूर्ख; जड

लँढूरा لنڈورا वि० बांडुं (पक्षी)

लंतरानी لنترانی स्त्री० [अ.] शेखी; डिंग; मोटी मोटी वातो

लंप لمپ पुं० 'लेम्प'; दीवो [ताड जेवुं

लंबतड़ंग لمب تڑنگ वि० लांबुं

लंबा لمبا वि० लांबुं. -करना= (माणसने) रवाना करवुं (२) जमीन पर लांबुं करी देवुं [लंबाई; लंबाण

लंबाई(-न) (لمبائی(-ن स्त्री०

लंबी तानना لمبی تانا लांबा थवुं;सूवुं

लअन-तअन لعن طعن स्त्री० [अ.] गाळो ने टोणा

लकड़हारा لکڑہارا पुं० कठियारो

लकड़ा لکڑا पुं० लकडानुं डीमचुं

लकड़ी لکڑی स्त्री० लाकडुं(२)बळतण; ईंधण (३) लाकडी

लक़ब لقب पुं० [अ.] इलकाब; पदवी

लक़्लक़ لق لق पुं० [अ.] सारस पक्षी; लगलग(२)वि० बहु दूबळुं पातळुं;नाजुक

लक़्लक़ा لقلقہ पुं० [फा.] वारंवार जीभ काढी हलाववी ते (२) महाकांक्षा (३) दमामः रोब (४) सारसनी बोली

लक़्-व-दक़् لق و دق पुं०[अ.] उज्जड वेरान मेदान [-मारना=लकवो थवो

लक़्वा لقوہ पुं० [अ.] लकवो रोग.

लकसी لکسی स्त्री० जुओ 'लग्गा'

लक़्क़ा لقا पुं० [अ.] चहेरो(२)एक पक्षी

लकीर لکیر स्त्री० लीटी. -का फ़क़ीर =विना समज्ये जूनाने वळगी रहेनार; चीलाचलुं. -पीटना=वगर समज्ये रूढिने वळगवुं

लकुट(-टी) (لکٹ(-ٹی स्त्री० लाकडी

लक्कड़ لکڑ पुं० लाकडानुं मोटुं डीमचुं

लक़्क़ा لقا पुं० [अ.] 'लक़ा'; एक पक्षी; लक्की

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

लक्खी لکھّی वि०लाखी; लाखना रंगनुं (२) पुं० लखपति

लख़लख़ा لخلخہ पुं० [फा.] मूर्छा दूर करनार एक सुगंधी वस्तु

लखलुट لکھ لٹ वि० उडाउ अपव्ययी (आदमी) [इ० बनावनार

लखेरा لکھیرا पुं० लाखनी चूडी

लखौटा لکھوٹا पुं० कंकु वगेरे शृंगारनी सामग्री राखवानी पेटी के डबो

लख़्त لخت पुं० [फा.] टुकडो

लग لگ अ० लगी; सुधी (२) स्त्री० लगनी [के ठोकर खावी ते

लग़ज़िश لغزش स्त्री० [फा.] लपसवुं

लगन لگن स्त्री० लगनी (२) प्रेम (३) संबंध (४) पुं० विवाहनुं महुरत (५) [फा.] एक जातनी मोटी थाळी; परात

लगनपत्री لگن پتری स्त्री० कन्यानो बाप वरना पिताने लग्नमुहूर्त लखी मोकले ते

लगनवट لگن وٹ स्त्री० लगनी; प्रेम

लगना لگنا अ० क्रि० लागवुं

लगनी لگنی स्त्री० नानी थाळी

लगमात لگ مات स्त्री० कानो मात्रा वगेरेनां चिह्न

लगलग لگ لگ वि० जुओ 'लक़लक़'

लगातार لگاتار अ० सतत; चालु; एक पछी एक [(२) महेसूल

लगान لگان पुं० लागवुं के लगाडवुं ते

लग़ायत لغایت अ० [अ.] लागु; साथे (२) सुधी; पर्यन्त

लगार لگار स्त्री० (प.) लागो; रिवाज (२) संबंध; 'लगाव' (३) लगनी; प्रीति (४) लागलागट थवुं ते; क्रम (५) भेदु

लगाव لگاو पुं० लागतुं वळगतुं होवुं ते; संबंध

लगि لگ، अ० (प.) लगी; 'लग'

लग्गा لگّا पुं० लांबो वांस (२) वांसी के तेना जेवुं फळ वगेरे पाडवानुं साधन. –**लगना**=कामे लागवुं; काम शरू करवुं

लग्गी لگّی स्त्री० जुओ 'लग्गा'

लग्घड़ لگھّڑ पुं० वाज पक्षी

लग्घा لگھّا पुं० जुओ 'लग्गा'

लग़्वियात لغویات स्त्री० [अ.] नकामी, वाहियात के जूठी वातो

लच(०क)ना لچ(ک)نا अ०क्रि० लची पडवुं; लचकवुं

लचीला لچیلا वि० लची जाय एवुं नरम

लच्छा لچھّا पुं० दोरनो लच्छो (२) हाथ के पगनुं एक घरेणुं

लजाना لجانا अ०क्रि० लाजवुं; शरमावुं (२) स०क्रि० लजववुं

लजारू(–लू) لجارو(-لو) पुं० लजामणीनो छोड

लज़ीज़ لذیذ वि० [अ.] लहेजतदार; स्वादिष्ट

लजीला لجیلا, **लजोहा** لجوہا, **लजौहाँ** لجوہاں वि० लज्जाळु

लज़्ज़त لذّت स्त्री० [अ.] लहेजत; मजा; स्वादनो आनंद

लज्जालु لجّالو पुं० [सं.] लजामणी; 'लजालू' (२) वि० लज्जाळु

लटका لٹکا पुं० चाल; हींडछा (२) लटको (३) बोलवामां लहेंको इ० करवुं ते–तेवी कृत्रिमता (४) नानो मंत्रोपचार के नुसखो

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

लटना لٹنا अ०क्रि० थाक के कमजोरीथी लटी जवुं; नरम पडवुं (२) (प.) लोभावुं; लट्टु थई जवुं

लटपटा لٹ پٹا वि० लपटुं; ढीलुं (२) भांग्युंतूट्युं (शब्द माटे) (३) थाकेलुं (४) अस्तव्यस्त

लटपटाना لٹ پٹانا अ०क्रि० (नाम, लटापटी, लटपटान) लथडावुं के अडबडियां खावां (२) लपटावुं

लटूरी لٹوری स्त्री० वाळनी लट

लट्टू لٹّو पुं० भमरडो. –**होना**= (कोई पर) लट्टु थवुं; लोभावुं के आसक्त थवुं

लट्ठ لٹھ पुं० लठ्ठ; मोटी लाठी

लट्ठमार لٹھ مار वि० लठ मारनार (२) अप्रिय ने कठोर (वात के वचन)

लट्ठा لٹھا पुं० जाडुं मोटुं लाकडानुं डीमचुं के पाटडो के थांभलो (२) एक जातनुं जाडुं कपडुं (३) ५॥ वारनुं जमीननुं एक माप [जाणनार

लठैत لٹھیت पुं० लाठी चलावी

लड़ंत لڑنت स्त्री० लडाई; सामनो

लड़ لڑ स्त्री० लटी; सेर; माळा; लट

लड़का لڑکا पुं० छोकरो (२) पुत्र (स्त्री०, –की)

लड़का-बाला لڑکا بالا पुं०संतान;परिवार

लड़खड़ाना لڑکھڑانا अ०क्रि० लथडावुं; लडथडावुं [लडाकु; लडकणुं

लड़ाका لڑاکا वि० लडनार (२)

लड़ाकू لڑاکو वि० लडवामां काम लागनार (२) लडाकु

लड़ुआ(–वा) لڈوا(-وا) पुं० लाडवो; लड्डु

लड़ैता لڑیتا वि० लाडकुं; 'लाडला' (२) लडनार

लड्डू لڈّو पुं० लाडवो;लड्डु. (मनके) **लड्डू खाना** या **फोड़ना**=खाली तरंग करवा (शेखचल्ली जेवा)

लढ़िया لڑھیا स्त्री० वेलगाडी

लत لت स्त्री० खराब–बूरी टेव के व्यसन

लतख़ोर(–रा) لت خور(-را) वि० लात खातुं (२) नीच; क्षुद्र (३) पुं० पगलुछणियुं

लतर لتر स्त्री० लता; वेल

लताड़ना لتاڑنا स०क्रि० गूंदवुं; कचडवुं (२) लताडवुं; हेरान करवुं

लताफ़त لطافت स्त्री० [अ.] सूक्ष्मता; कोमळता (२) स्वाद (३) उत्तमता

लतियाना لتیانا स०क्रि० लाताटवुं

लतीफ़ لطیف वि० [अ.] मजेदार; स्वादिष्ट (२) उत्तम (३) सूक्ष्म; कोमळ

लतीफ़ा لطیفہ पुं० [अ.] लतीफो; टुचको; मजेदार के गमतनी वात

लत्ता لتّا पुं० चींथरुं(२) कपडानो टुकडो

लत्ती لتّی स्त्री० (पशुनी) लात (२) धजा (३) पतंगनुं पूंछडुं

लथपथ لتھ پتھ वि० लदबद; तरबोळ

लथाड़ لتھاڑ स्त्री० जमीन पर पटकी बरोबर रगडवुं ते (२) हार

लथा(–थे)ड़ना لتھا(-تھی)ڑنا स०क्रि० रगदोळवुं (२) जमीन पर पटकी रगडवुं (३) लताडवुं; हेरान करवुं (४) वढवुं

लदना لدنا अ०क्रि० लदावुं

लदाव لداؤ पुं० लादवुं ते (२) बोजो

लदुवा لدوا, लद्दू لدّو वि० बोजो उठावनारुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

लद्धड़ لدّھڑ वि० सुस्त; आळसु
लप لپ पुं० पोश; अंजलि
लपक لپک स्त्री० आगनी ज्वाळा (२) चमक (३) वेग; तेजी [कूदी पडवुं
लपकना لپکنا अ०क्रि० वेगथी धसवुं;
लपट لپٹ स्त्री० ज्वाळा (२) आंच (३) महेक [लपटावुं
लपटना لپٹنا अ०क्रि० 'लिपटना';
लपलपाना لپلپانا स०क्रि० (२) अ०क्रि० लपलप करवुं के थवुं (जीभ) (२) चाबुक फटफट करवी के थवी (३) चाकु इ० चमकवुं के चमकाववुं
लपसी لپسی स्त्री० लापसी (२) राब
लपेट(०न) لپیٹ(ن) स्त्री० लपेटवुं ते (२) लपेटो; लपेटवानुं चक्कर (३) घेराव (४) लपटामण; पंचात
लफ़ंग(–गा) لفنگ(گا) वि० [फा.] लफंगुं [०ानी पुं० शब्दार्थ
लफ़्ज़ी لفظی वि० [अ.] शाब्दिक,
लफ़्फ़ाज़ لفّاظ वि० शेखी मारनार (नाम, –ज़ी) [लाळ (३) किनारो
लब لب पुं० [फा.] होठ (२) थूंक;
लबड़-धोधों لبڑدھودھوں स्त्री० नकामी धमाल (२) गोटाळो; अंधेर (३) लबाडीपणुं
लबरेज़ لبریز अ०[फा.]जुओ 'लबालब'
लबलबी لبلبی स्त्री० बंदूकनो घोडो
लब व लहजा لب ولہجہ पुं० [फा.] बोलवानी रीत [रुयेल डगलो
लबादा لبادہ पुं० [फा.] एक लांबो
लबार لبار वि० लबाड; जूठो (२) गप्पी
लबारी لباری वि० लबाडी (२) स्त्री० लबाडीपणुं

लबालब لبالب अ० [फा.] ठेठ काना सुधी–छलोछल भरेलुं
लबे-गोर لب,گور वि० [फा.] घोर नजीक पहोंचेलुं; मरणने कांठे आवेलुं
लबेद لبید पुं० वेदमां नहि एवुं पण लोकाचारनुं वचन
लब्ध-प्रतिष्ठ لبدھ پرتشٹھ वि० [सं.] प्रतिष्ठा पामेलुं; प्रतिष्ठित
लब्बैक لبّیک अ० [अ.] लब्बेक; 'सेवामां हाजर छुं' एवो उद्गार
लमतड़ंग لمترنگ वि० जुओ 'लंबतड़ंग'
लमधी لمدھی पुं० वेवाईनो बाप
लमहा لمحہ पुं०[अ.] क्षण; जरा वार
लरज़ना لرزنا अ०क्रि० कंपवुं; हालवुं (२) डरवुं
लरज़ा لرزہ पुं० [फा.] कंप (२) भूकंप
ललक للک स्त्री० प्रबळ के ऊंडी इच्छा; लालच (अ०क्रि०, ललकना)
ललकार للکار स्त्री० पडकार; आह्वान (स०क्रि० ललकारना)
ललचाना للچانا स०क्रि० ललचाववुं (अ०क्रि०, ललचना)
लला للا पुं० (स्त्री०, –ली) प्रिय पुत्र के नायक या पति (संबोधन)
ललाई للائی स्त्री० लाली
ललाना للانا अ०क्रि० इच्छा के लालच करवी; मेळववा आतुर बनवुं
लली للی स्त्री० 'लला'नुं स्त्री०
लल्ला للّا पुं० जुओ 'लला'
लल्लो للّو पुं० जीभनो लोलो–जीभ
लल्लो-चप्पो, –पत्तो للّو چپّو،-پتّو स्त्री० खुशामत

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

लवनि(-नी) لون،(-نی) स्त्री० लणणी (२) माखण

लवलीन لولین वि० तल्लीन; मग्न

लवाई لوائی स्त्री० जुओ 'लुनाई' (२) (प.) तरत वियायेली गाय

लवाज़मा لوازمہ, लवाज़िम لوازم [अ.] पुं० साथेनो रसालो के सरसामान (२) जरूरी सामग्री

लशकर لشکر पुं० [फा.] लश्कर (२) छावणी (३) खलासीओनी टुकडी

लशु(-सु)न لشن(-سن) पुं०[सं.] लसण

लस لس पुं० [सं.] चीकाश के चीकणी वस्तु (२) आकर्षण

लसदार لسدار वि० चीकणुं

लसना لسنا स०क्रि० चोटाडवुं; चिपकाववुं (२) अ०क्रि० लसवुं;शोभवुं; चळकवुं

लसम لسم वि० खोटुं; जूठुं; दूषित

लसलसा لسلسا वि० चीकणुं

लसी لسی स्त्री० जुओ 'लस' (२) लोभ; फायदानी नजर (३) संबंध (४) दूध पाणीनुं शरबत

लसीला لسیلا वि० चीकणुं (२) रसीलुं; सुंदर [गमे तेम करीने

लस्टम पस्टम لسٹم پسٹم अ०

लस्त لست वि० थाकेलुं (२) अशक्त

लस्सान لسان वि० [अ.] वातोडियुं

लस्सी لسی स्त्री० चीकाश; 'लसी' (२) जाडी छाश

लहँगा لہنگا पुं० घेरदार घाघरो

लहक لہک स्त्री० लहेकवुं ते (२) लळक; चमक

लहकना لہکنا अ०क्रि० लहेकवुं (२) चमकवुं

लहकौर(-रि) لہکور(-ر) स्त्री० वर-कन्या अरसपरस खवडावे ते विधि

लहजा لہجہ पुं० [अ.] गावा बोलवामां लहेंको—आरोहअवरोह [पळ; क्षण

लहज़ा لحظہ पुं० [अ.] लहेजो;

लहज़ा ब लहज़ा لحظہ بہ لحظہ अ० प्रतिपळ; क्षणे क्षणे

लहद لحد स्त्री० [फा.] कबर; घोर

लहनदार لہندار वि० लेणदार

लहना لہنا स०क्रि० [सं. लभन] लहेवुं; मेळववुं (२) पुं० लेणुं

लहबर لہبر पुं० एक जातनो मोटो चोगो—अंगरखुं (२) झंडो

लहमा لہما पुं० 'लहज़ा'; क्षण

लहर لہر स्त्री० लहेर (अ०क्रि०, लहर(-रा)ना)

लहरा لہرا पुं० लहेर; मोजुं के मजा

लहलहा لہلہا वि० भर्युंभादर्युं (२) प्रफुल्ल; फूल्युंफाल्युं (अ०क्रि०, -ना)

लहसुन لہسن पुं० [स. लशुन] लसण

लहालोट لہالوٹ वि० आनंदमग्न (२) मुग्ध; लट्टु थयेलुं

लहुरा لہرا वि० (स्त्री० -री) लघु; नानुं (भाई माटे) [लोहीलुहाण

लहू لہو पुं० लोही. -लुहान=

लाँग لانگ स्त्री० काछडी [लंघवुं

लाँघना لانگھنا स०क्रि० ओळंगी जवुं;

ला لا अ० [अ.] नकार दर्शावतो पूर्वग. उदा० ला-चार, ला-इलाज

लाई لائی स्त्री० जुओ 'लावा'

लाई लुतरी لائی لتری स्त्री० चाडी-चुगली (२) चुगलीखोर स्त्री [निश्चित

ला-कलाम لاکلام वि० [अ.] निस्संदेह,

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

लाख टकेकी बात لاکھ ٹکےکی بات =खूब महत्त्वनी वात

लाग لاگ स्त्री० संबंध (२) लाग; आधार (३) प्रेम (४) लाग; युक्ति (५) विवाहनुं दापुं (६) जुओ 'लागडाँट'

लाग-डाँट لاگ ڈانٹ स्त्री० शत्रुता (२) प्रतिस्पर्धा

लागत لاگت स्त्री० पडतर खर्च

लाग़र لاغر वि० [फा.] दूबळुं; सूकलुं (नाम, –री) [कारणथी

लागि لاگ अ० (प.) लईने; लीधे;

लागू لاگو वि० लागु; लागे एवुं

लाजवर्द لاجورد पुं० [फा.] एक जातनो नील-भूरो हीरो (वि० –र्दी)

ला-जवाब لاجواب वि० [फा.] अनुपम (२) निरुत्तर

ला-ज़वाल لازوال वि० [अ.] अविनाशी

लाजा لاجا स्त्री० [सं.] चोखा (शेकेला) (२) धाणी

लाज़िम لازم वि० [अ.] जरूरी; अनिवार्य (२) लाजम; योग्य (३) (व्या.) अकर्मक [जरूरी

लाज़िमी لازمی वि० [अ.] आवश्यक;

लाट(–ठ) لاٹ(-ٹھ) स्त्री० मोटो ऊंचो थांभलो (२) पुं० लॉट; जथ्थो (३) लाट साहेब [सुकावुं ते

लाटी لاٹی स्त्री० (प.) होठ जीभनुं

लाड़लड़ैता لاڑلڑیتا, **लाड़ला** لاڑلا वि० लाडीलुं; प्यारुं [(३) आंतरडुं

लाद لاد स्त्री० लादवुं ते (२) पेट

लादवा لادوا वि० [अ.] लाइलाज; जेनी दवा नथी एवुं [भार

लादी لادی स्त्री० लादेडो; लादवानो

लानत لعنت स्त्री० [अ. लअनत] ल्यानत; धिक्कार

लाना لانا सक्रि० लाववुं; लई आववुं (२) सामे राखवुं; रजू करवुं

ला-पता لاپتہ वि० पत्ता वगरनुं; गूम; गेब [बेदरकार

लापरवा(०ह) لاپروا(ہ) वि० [फा.]

लापरवाही لاپروائی स्त्री० [फा.] लापरवाई [मारवी ते

लाफ़-ज़नी لافزنی स्त्री० [फा.] शेखी

लाबुद्द لابُد वि० [अ.] जरूरी; आवश्यक (२) निश्चित; नक्की (३) लाचारीथी; न चाल्ये

लाम لام पुं० [फा.] सेना; लश्कर

लाम-काफ़ لام کاف पुं० [फा.] मम्मोचच्चो; अपशब्द

लार لار स्त्री० लाळ (२) लार; हार. –लगाना=मधलाळ लगाडवी

लारी لاری स्त्री० [इं. 'लॉरी'] मोटर-बस

लालची لالچی वि० लालचु; लोभी

लालटेन لالٹین स्त्री० दीवो; फानस

लालबुझक्कड़ لال بجھکڑ पुं० वातनो उटपटांग अर्थ काढनार

लाल मिर्च لال مرچ स्त्री० लाल मरचुं

लाला لالہ पुं० [फा.] एक लाल रंगनुं फूल

लाला لالا पुं० मानवाचक शब्द, जेम के लाला लजपतराय (२) बाळक माटे प्रेमनुं संबोधन

ललित لالت वि० [सं.] प्यारुं (२) पाळेलुं पोषेलुं

लाली لالی स्त्री० लालाश (२) आबरू

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

लाले لالے पुं० लालसा. **–पड़ना** = (कोई चीजनी) लालसा थवी–तरसवुं
लाव لاو स्त्री० दोरडुं; वरत
लावनी لاونی स्त्री० लावणी छंद (२) लाणी; ललणी [(नाम, –ल्दी)
लावल्द لاولد वि० [अ.] निःसंतान
लावा لاوا पुं० 'लाजा'; धाणी
ला-वारिस لاوارث पुं० [अ.] (वि० –सी) वारस वगरनुं माणस
लासा لاسا पुं० 'लस'; गुंदर के एवो चीकणो पदार्थ [अजोड
ला-सानी لاثانی वि० [अ.] अद्वितीय;
लाह لاہ स्त्री० लाख (२) पुं० (प.) लाभ; फायदो
लाहक़ لاحق वि० [अ.] जोडायेलुं; संबद्ध (२) निर्भर; आश्रित
ला-हासिल لاحاصل वि० [अ.] निरर्थक; नकामु
लाहु لاہو पुं० (प.) जुओ 'लाह'
लाहौल لاحول पुं० [अ.] भूतप्रेतादिने भगाडवा बोलाता अरबी वाक्यनो पहेलो शब्द. **–पढ़ना, –भेजना** = ए मंत्र भणवो [आडंबरी
लिंगी لنگی पुं० चिह्नवाळो (२)
लिए لئے अ० माटे; वास्ते
लिक्खाड़ لکھاڑ पुं० भारे मोटो लेखक (व्यंगमां)
लिक्षा لکشا स्त्री० [सं.] लीख
लिखत لکھت स्त्री० लिखित; लेख
लिखना لکھنا स०क्रि० लखवुं (प्रेरक, लिखाना)
लिखाई لکھائی स्त्री० लखवुं ते के तेनी ढब के मजूरी (२) लेख
लिखापढ़ी لکھاپڑھی स्त्री० लखा-पट्टी; पत्रव्यवहार (२) कशाने लखी लई नक्की करवुं ते
लिटाना لٹانا स०क्रि० 'लेटना'नुं प्रेरक
लिथड़ना لتھڑنا अ०क्रि० लदबद थवुं; रगदोळावुं
लिपटना لپٹنا अ०क्रि० लपटावुं (२) गळे वळगवुं (३) तन्मय थईने कोई काममां पडवुं
लिपना لپنا अ०क्रि० लींपावुं, धोळावुं के रंगावुं; 'लीपना'नुं कर्मणि
लिपाई لپائی स्त्री० लींपवुं ते के तेनी मजूरी
लिपाना لپانا स०क्रि० 'लीपना'नुं प्रेरक
लिपिबद्ध لپ بدّھ वि० [सं.] लखेलुं
लिफ़ाफ़ा لفافہ पुं० [अ.] परबीडियुं (२) उपरनो आडंबर (३) देखावडो पहेरवेश
लिफ़ाफ़िया لفافیا वि० आडंबरी
लिबास لباس पुं० [अ.] लेबास; पोशाक
लियाक़त لیاقت स्त्री० [अ.] लायकात; योग्यता
लिल्लाह للّٰہ अ० [अ.] ईश्वरना नामथी
लिवाना لوانا स०क्रि० लवडाववुं (२) लेवडाववुं [लेनार; लेवाल करनार
लिवाल لوال पुं० खरीदनार के
लिहाज़ لحاظ पुं० [अ.] ख्याल; कोई वातनुं ध्यान (२) विवेकमर्यादा; अदब
लिहाज़ा لہٰذا अ० [अ.] एटला वास्ते, माटे
लिहाड़ा لہاڑا वि० नीच (२) खराब
लिहाफ़ لحاف पुं० [अ.] ओढवानुं गोदडुं के रजाई

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

लीक لیک स्त्री० लीक (रेखा के हद) (२) चीलो (३) पडेली प्रथा; रूढि. –खिंचना = अटल के दृढ निश्चय करवो (२) मर्यादा बांधवी. –खींचकर = नक्की (२) जोर दईने. –पीटना = रूढि प्रमाणे चालवुं; चीले चालवुं

लीचड़ لیچڑ वि० नकामुं; 'बेकाम' (२) लेणदेणमां ठीक न होय एवुं

लीतड़ा (–रा) لیتڑا(–را) पुं० जूतो फाटेलो जोडो

लीद لید स्त्री० (पशुनी) लाद

लीपना لیپنا स०क्रि० लींपवुं. –पोतना = लींपवुं गूंपवुं. लीप पोतकर बराबर करना = सत्यानाश वाळवुं

लीलना لیلنا स०क्रि० गळवुं; गळे उतारवुं

लुँगाड़ा لنگاڑا पुं० लफंगो

लुंज, ०पुंज لنج، پنج वि० हाथपग वगरनुं (२) ठूंठुं (झाड)

लुंड لنڈ पुं० धड; कवन्ध

लुंडमुंड لنڈ منڈ वि० हाथपग के माथा वगरनुं (२) पान वगरनुं; ठूंठुं

लुंडा لنڈا वि० पांख के पूछडी वगरनुं (पशु, पक्षी)

लुआठा لوآٹھا पुं० खोरियुं; उबाडियुं

लुआब لعاب पुं० [अ.] जुओ 'लासा' (२) थूंक

लुक لک स्त्री० 'लूक'; झोळ

लुकनत لکنت स्त्री० [अ.] तोतडापणुं

लुकना لکنا अ०क्रि० सतावुं; छूपवुं

लुकठी لکٹھی स्त्री० जुओ 'लुआठा'

लुक़्मा لقمہ पुं० [अ] कोळियो. –करना = खाई जवुं [स०क्रि० तेनुं प्रेरक

लुकाना لکانا अ०क्रि० 'लुकना' (२)

लुग़त لغت स्त्री० [अ.] भाषा; बोली (२) शब्दकोश

लुगदी لگدی स्त्री० लूगदी; पिंडो

लुगरी لگری स्त्री० जूनी फाटेली साडी

लुग़ात لغات स्त्री० ['लुग़त'नुं ब०व०] शब्दकोश

लुगाई لگائی स्त्री० स्त्री; ओरत

लुग़वी لغوی वि० [अ.] शाब्दिक

लुच्चा لچا वि० दुराचारी; लफंगुं; बदमाश [बरबाद थवुं

लुटना لٹنا अ०क्रि० लूंटावुं (२)

लुटिया لٹیا स्त्री० नानी लोटी

लुटेरा لٹیرا पुं० लुटारो

लुढ़कना لڑھکنا अ० क्रि० गबडवुं (प्रेरक –लुढ़काना)

लुतरा لترا वि० चुगलीखोर; निंदक

लुत्फ़ لطف पुं० [अ.] मजा; आनंद (२) रुचि; स्वाद

लुनना لننا स०क्रि० लणवुं [मजूरी

लुनाई لنائی स्त्री० लणणी के तेनी

लुनेरा لنیرا पुं० लणनार [सार; सत्त्व

लुब्बे-लुबाब لب، لباب पुं० [अ.]

लुभाना لبھانا अ०क्रि० लोभावुं; ललचावुं के मोहावुं (२) स० क्रि० लोभाववुं [लुहार-काम

लुहारी لہاری स्त्री० लुहारण (२)

लू मारना, लगना لو مارنا، لگنا लू लागवी

लूक لوک स्त्री० अग्निनी झोळ (२) लू (३) खरतो तारो. –लगाना = आग लगाडवी

लूका لوکا स्त्री० आगनी झोळ (२) खोरियुं

लूटपाट لوٹ پاٹ लूटमार- لوٹ مار स्त्री० लूटफाट; डाको

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

लूलू لولو पुं० [फा.] हाउ (२) मूर्ख
लेंड़ी لینڈی स्त्री० [सं. लेंड] लींडी
के लींडुं [लंगर (पशु माटे)
लेंहड़(-ड़ा) (لینہڑ(-ا پुं० समूह;
ले لے अ० लईने; शरू करीने; 'लेकर'
लेई لیئی स्त्री० लाही
लेकिन لیکن अ० [अ.] पण; परंतु
लेज़िम لیزم स्त्री० [फा.] लेजीम
लेटना لیٹنا अ०क्रि० लेटवुं; सूवुं (प्रेरक, लेटाना)
लेन لین पुं० लेवुं ते (२) लेणुं
लेनदेन لین دین पुं० लेणदेण
लेना لینا स०क्रि० लेवुं. आड़े हाथों लेना=छूपो टोणो मारी शरमाववुं-झंखवाणुं पाडवुं. लेनेके देने पड़ना=लेवाने बदले देवुं पडवुं; लाभने बदले हानि थवी. लेना एक न देना दो=कशी लेवादेवा नथी. कानमें लेना=सांभळवुं
लेपना لیپنا स०क्रि० लींपवुं; लेपन करवुं
ले-पालक لے پالک पुं० दत्तक पुत्र
लेबुल لیبل पुं० लेबल; नामठामनी चिट्ठी
लेव لیو पुं० लेप (२) कंटेवाळो
लेवा-देई لیوا دیئی स्त्री० लेणदेण
लेवाल لیوال पुं० जुओ 'लिवाल'
लेसना لیسنا स०क्रि० लगाडवुं; वाळवुं (२) लेप करवो; 'पोतना' (३) चोटाडवुं (४) अहींनुं तहीं कहीने लडाडवुं; चुगली करवी
लेहड़ा لیہڑا पुं० लार; लांबी हार
लैत व लअल لیت و لعل पुं० [अ.] बहानुं; (वात के कांई) टाळवुं ते
लैल لیل स्त्री० [अ.] रात्रि
लैल व नहार لیل و نہار पुं० [अ.] रातदिन
लैस لیس वि० [इं. ?] तैयार; कटिबद्ध
लोई لوئی स्त्री० वणकरनो लूओ (२) एक जातनी कामळी
लोकना لوکنا स०क्रि० झीलवुं (२) अद्धर उटावी लेवुं; दच्चेथी ज उठाववुं
लोकाट لوکاٹ पुं० एक फळ के तेनो छोड
लोखर لوکھر पुं० हजाम के लुहारनां ओजार
लोग لوگ पुं०ब०व० लोको
लोट لوٹ स्त्री० लोटवुं ते
लोटिया لوٹیا स्त्री० नानो लोटो; लोटी
लोढ़ना لوڑھنا स०क्रि० लोढवुं (२) चूंटवुं; तोडवुं [पथ्थर
लोढ़ा لوڑھا पुं० निशातरो; वाटवानो
लोढ़िया لوڑھیا पुं० नानो 'लोढ़ा'
लोथड़ा لوتھڑا पुं० मांसनो लोचो
लोन لون पुं० लूण; मीठुं (२) लावण्य
लोना لونا वि० मीठावाळुं; खारुं (२) लवण; सुंदर (३) पुं० दीवालनो लूणो (४) खारी माटी
लोनी لونی स्त्री० लोणीनी भाजी
लोबिया لوبیا पुं० [फा.] शाकनी एक फळी
लोरी لوری स्त्री० हालरडुं
लोहा لوہا पुं० लोह; लोढुं (२) हथियार (३) लोढानुं ओजार. -बजना=युद्ध थवुं. (किसीका) लोहा मानना=हारवुं. -लेना=लडवुं
लोहार لوہار पुं० [स्त्री० लोहाइ-(-रि)न)] लुहार [लुहारकाम
लोहारी لوہاری स्त्री० 'लुहारी';

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

लोहिया لوہیا पुं० लोढानो वेपारी (२) मारवाडीनी एक जात
लोहू لوہو पुं० लोही
लौंग لونگ पुं० लविंग
लौंडा لونڈا पुं० छोकरो (स्त्री०, –डी, –डिया)
लौंडी لونڈی स्त्री० लूंडी
लौंद لوند पुं० अधिक मास
लौंदा لوندا पुं० लोंदो; 'लोंदा'
लौ لو स्त्री० आगनी झोळ (२) दीवानी शग (३) लगनी; चाह (४) आशा. –उठना = झोळो नीकळवी. –लगना = लगनी लागवी
लौकी لوکی स्त्री० दूधी
लौटना لوٹنا अ०क्रि० पाछुं आववुं (२) ऊलटुं थवुं (नाम, लौट स्त्री०)
लौट पौट لوٹ پوٹ स्त्री० ऊलट सूलट करवुं ते (२) बेउ वाजू सरखुं छापकाम [परिवर्वन
लौट फेर لوٹ پھیر पुं० फेरफार;
लौटाना لوٹانا स०क्रि० पाछुं आपवुं (२) उलटाववुं; फेरववुं [साखण
लौनी لونی स्त्री० लाणी (२) (प.)
लौलीन لولین वि० (प.) जुओ 'लवलीन' [(३) कलंक
लौस لوث पुं० [अ.] संबंध (२) मेल
लौह لوہ पुं० [सं.] लोह (२) स्त्री० [अ.] लाकडानुं पाटियुं (३) पुस्तकनुं मुखपृष्ठ
ल्यारी لیاری पुं० वरु; 'भेड़िया'

व

वंकट ونکٹ वि० वांकुं (२) विकट
वंकनाल ونکنال पुं०, –ली स्त्री० सुषुम्णा नाडी
वंद وند [फा.] 'वाळुं' ए अर्थमां शब्दने अंते लागतो प्रत्यय [जेल
वंदीगृह وندی گرہ पुं० बंदीगृह;
वंदीजन وندی جن पुं० [सं.] वंदीजन
वंशी ونشی स्त्री० [सं.] बंसी; वांसळी
वंशीवट ونشی وٹ पुं० [सं.] वृंदावननो वंसीवट
व و अ० [फा.] अने [अगर तो; 'वरना'
व-इल्ला وإلا अ० [अ] नहीं तो;
वक़अत وقعت स्त्री० [अ.] ताकात (२) शाख; आवरू (३) किंमत; महत्त्व
वक़ाया وقائع पुं० ब० व० [अ.] बनावो के तेनी खबरो
वक़ार وقار पुं० [अ.] शील; चारित्र्य (२) मननी स्थिरता
वकालतन् وکالتاً अ० [अ.] वकील द्वारा
वक़ूअ(-आ) وقوع(-ع) पुं० [अ.] घटना; बनाव
वक़ूफ़ وقوف पुं० [अ.] ज्ञान; समज
वक़्त وقت पुं० [अ.] वखत
वक़्तन्–फ़वक़्तन् وقتاً فوقتاً, वक़्त-बवक़्त وقت بوقت अ० [अ.] कोई कोई वार; वखते वखते
वक्तव्य وکتویے पुं० जाहेर निवेदन; 'स्टेटमेन्ट' [मालमिलकत
वक़्फ़ وقف पुं० [अ.] वकफ–धर्मादा
वक़्फ़ा وقفہ पुं० [अ.] छुट्टी; आराम
वगर وگر अ० 'अगर'; यदि; जो
वगर-ना وگرنہ अ० नहीं तो; अगर तो

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

वग़ैरह وغيره अ० [अ.] वगेरे
वजद وجد पुं०[अ. वज्द] अति हर्षनी मस्त दशा
वज़न وزن पुं० [अ.] वजन; भार
वज़नी وزنی वि० [फा.] वजनदार;भारे
वजह وجہ स्त्री० [अ.] कारण; हेतु
वजा وجع पुं० [अ.] पीडा; दरद
वज़ा وضع स्त्री० [अ.] बनावट;रचना (२) दशा; हाल (३) प्रसव; जणवुं ते
वज़ादार وضعدار वि० सरस रचनावाळुं; सुंदर [तेनी कचेरी
वज़ारत وزارت स्त्री० वजीरपदुं के
वज़ीफ़ा وظيفه पुं० [अ.] वजीफो; विद्वान, विद्यार्थीके त्यागी वगेरेने दानमां अपाती वृत्ति (२) जप के पाठ
वज़ीर وزير पुं० [अ.] वजीर; प्रधान (नाम, -री)
वज़ू وضو पुं० [अ. वुज़ू] वज़ू; नमाज पहेलां करातो शौचविधि
वजूद وجود पुं०[अ. वुजूद] सिद्धि; सफळता (२) अस्तित्व; हयाती (३) देह; शरीर. -पाना=स्थपावुं; हयातीमां आववुं. -में लाना=हयातीमां आणवुं; स्थापवुं [व० व०] कारणो
वजूहात وجوہات स्त्री० ['वजह'नुं
वतीरा وتيره पुं०[अ.] रंगढंग; पद्धति
वफ़ा وفا स्त्री०[अ.] वफा; प्रामाणिकता; ईमानदारी (२) सुशीलता
वफ़ात وفات स्त्री०[अ.] मरण
वबा وبا स्त्री०[अ.] कॉलेरा, प्लेग जेवी महामारी आफत (३) ईश्वरीकोप
वबाल وبال पुं०[अ.] भार; बोजो (२)
वयस्क ويسك वि० [सं.] उंमरनुं (समासमां) (२) उंमरे पहोंचेलुं; सगीर मटेलुं
वरंच ورنچ अ० [सं.] बल्के (२) परंतु
वर ور [फा.] 'वाळुं' ए अर्थनो प्रत्यय. उदा० 'हुनरवर'
वरक़ ورق पुं० [अ.] सोनाचांदीनो वरख (२) पुस्तकनुं पानुं
वरग़लाना ورغلانا स०क्रि० बहेकाववुं; फटववुं (२) उश्केरवुं [कसरत
वरज़िश ورزش स्त्री० [फा.] व्यायाम;
वरण ورن पुं० [सं.] वरवुं के पसंद करवुं ते (२) मंगळकार्यमां होता वगेरेने देवातुं दान
वरदी وردی स्त्री० [अ.] अमलदार वगेरेनो खास पोशाक; 'युनिफोर्म'
वरन् ورن अ० बल्के [तो
वरना ورنہ अ०[अ.] नहीं तो; अगर
वरम ورم पुं० [अ.] सोजो
वरसा ورثہ पुं० [अ. वर्सः] वारस
वरासत وراثت स्त्री० वारसो के वारस होवुं ते
वरुणालय ورنالے पुं० [.सं] समुद्र
वर्ग़लाना ورغلانا स०क्रि० जुओ 'वरग़लाना' ['वरज़िश'
वर्ज़िश ورزش स्त्री० [फा.] जुओ
वर्दी وردی स्त्री० जुओ 'वरदी'
वलवला ولولہ पुं० [अ.] शोर (२) उत्साह; आवेश [प्रसव
वलादत ولادت स्त्री० [अ. विलादत]
वलाहक ولاہک पुं० [सं.] वादळ (२) पर्वत
वलि(-ली) (-لی)ول पुं० [सं.] रेखा; करचली

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

वली ولی पुं० [अ.] मालिक (२) पीर; फक़ीर. –अल्लाह पुं० मोटो फक़ीर. –अहद पुं० युवराज

वले ولے, वलेक ولیک, वलेकिन ولیکن [अ] अ० परंतु; पण

वल्द ولد पुं० [अ] पुत्र ('वलदे, विन' ए अर्थमां दस्तावेजमां वपराय छे)

वल्दियत ولدیت स्त्री० [अ.] बापनुं नाम दई परिचय आपवो ते– खानदान

वल्लाह واللّٰہ अ०[अ.] ईश्वरना सोगन; खरेखर [जाणे; कोण जाणे

वल्लाह-आलम واللّٰہ اعلم [अ.] दैव

वसअ وسع, वसअत وسعت स्त्री० विस्तार; फेलावो (२) क्षेत्रफळ (३) वसात; सामर्थ्य

वसमा وسمہ पुं० [अ.] वाळनो कलफ

वसवास وسواس पुं०[अ.] वसवसो; आशंका; संदेह

वसी وصی पुं० [अ.] वारस; जेने नामे वसियत करी होय ते

वसीक़ा وثیقہ पुं० [अ.] वकफनो दस्तावेज [वसियत; वारसा-खत

वसीयत وصیّت स्त्री० [अ.]

वसीला وسیلہ पुं० [अ.] वसीलो; संबंध; सहाय के आशरो (२) रस्तो; कार्यसिद्धिनो मार्ग

वसूली وصولی स्त्री० वसूलात; वसूल करवुं के करवानुं ते; प्राप्ति

वस्त وسط पुं० [अ.] (वि० –स्ती) मध्यभाग [विशेषता; खूबी

वस्फ़ وصف पुं० [अ] गुण;

वस्ल وصل पुं०[अ.] मिलन (२) मृत्यु

वस्साफ़ وصّاف वि० [अ.] प्रशंसक; वखाणनार

वह وہ स० ते (२) वि० पेलुं

वहदत وحدت स्त्री० [अ.] एकता

वहदानियत وحدانیّت स्त्री०[अ.] एकता (२) अद्वितीयता

वहम وہم पुं० [अ.] (वि०–मी) वहेम

वहशत وحشت स्त्री० [अ.] जंगलीपणुं; असभ्यता (२) गांडपण (३) चंचळता; अधीराई(४)डर;भय,भयंकरता

वहशी وحشی वि० [अ.] जंगली; असभ्य (२) अधीर; चंचळ

वहाँ وہاں अ० त्यां

वहाबी وہابی पुं० एक मुसलमान संप्रदाय के तेनो अनुयायी

वहीं وہیں अ० त्यां ज

वही وہی स० [वह ही] ते ज (व्यक्ति) (२) وحی स्त्री० [अ.] खुदानो पेगाम

वहीद وحید वि० [अ] अनुपम.अजोड

वाइज़ واعظ पुं० [अ.] धर्मोपदेशक; वायेज [(२) आवेलुं; स्थित

वाक़अ واقع पुं० [अ.] बननारु; थनारुं

वाक़ई واقعی वि० [अ] यथार्थ; साचुं (२) अ० खरेखर; साचे; वस्तुतः

वाक़फ़ियत واقفیّت स्त्री०[अ.] वाकेफगारी; जाण (२) परिचय

वाक़या واقعہ पुं० [अ. वाक़िअ] बनाव (२) समाचार

वाक़िफ़ واقف वि० [अ.] वाकेफ

वाक़िफ़कार واقف کار वि० वाकेफगार; प्रवीण

वाक़ियात واقعات स्त्री० [अ.] 'वाक़या'नुं ब० व०

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

वाक़्फ़ियत واقفیت स्त्री० [अ.] जुओ 'वाक़्फ़ियत'

वागुरा واگرا स्त्री० [सं.] जाळ, फांदो

वाग्मी واگمی पुं० [सं.] अच्छुं बोलनार (२) बृहस्पति (३) पंडित

वाज़ وعظ पुं० [अ.] उपदेश (२) धार्मिक कथा

वाज़ा واضع वि० [अ.] बनावनार

वाजिब(-बी) واجب वि० [अ.] वाजबी [[अ.] आवश्यक कार्यो

वाजिबात واجبات स्त्री० ब० व०

वाज़ेह واضح वि० [अ.] मालूम; प्रतीत. **-होना** = मालूम पडवुं

वातुल واتل वि० [सं.] गांडुं; पागल

वादा وعدہ पुं० [अ.] वायदो; करार; वचन. **-ख़िलाफ़ी करना** = वायदाथी विरुद्ध करवुं. **-वफ़ाई करना** = वायदो पूरो करवो

वादी وادی स्त्री० [अ.] पहाडो वच्चेनी खीण (२) [सं.] (अदालतमां) वादी; फरियादी

वापस واپس वि० [फा] पाछुं. **-करना** = पाछुं आपवुं. **-होना** = पाछुं फरवुं (२) पाछुं आववुं

वापसी واپسی वि० पाछुं फरतुं-वळतुं (२) स्त्री० पाछुं फरवुं ते

वाफ़िर وافر वि० [अ.] खूब; पुष्कळ

वाफ़ी وافی वि० [अ.] पूरतुं; जोईए तेटलुं [सगुं; संबंधी

वाबस्ता وابستہ पुं० [फा.] वाबस्तुं;

वाय وائے अ० [फा.] 'हाय' अर्थनो उद्गार [(२) दंगोफिसाद; मारामारी

वारदात واردات स्त्री० [अ.] दुर्घटना

वारना وارنا स० क्रि० ओवारवुं (२) पुं० वारणुं. **-वारने जाना** = वारी जवुं

वारपार وارپار पुं० (नदीनी) आ पारथी ते पार; पूरो विस्तार (२) अ० पारोपार [करेलुं ते

वारफेर وارپھیر स्त्री० बलि; न्योछावर

वारा وارا पुं० करकसर (२) लाभ (३) वि० सस्तुं (४) (व्रजमां) वाळुं; 'वाला' (५) वारी गयेलुं; न्योछावर

वारा-न्यारा وارا نیارا पुं० फेंसलो; निवेडो [पुं० महेमान (३) दूत

वारिद وارد वि० [अ.] आवनार (२)

वारिस وارث पुं० [अ.] वारस

वारे-न्यारे होना وارے نیارے ہونا = खूब फायदो थवो [वाली)

वाला والا 'वाळुं' अर्थनो प्रत्यय (स्त्री०

वाला والا वि० [फा.] उच्च; श्रेष्ठ

वालिद والد पुं० [अ.] पिता

वालिदा والدہ स्त्री० [अ.] माता

वालिदैन والدین पुं० ब० व० [अ.] मावाप [शोरबकोर

वावैला واویلا पुं० [अ.] रोकक्ळ (२)

वास واس पुं० [स.] वास; घर के रहेठाण (२) सुवास; सुगंध

वासिक़ واثق वि० [अ.] दृढ; पाकुं

वासिल واصل वि० [अ.] वसूल थयेलुं; मळेलुं

वासिल बाक़ी واصل باقی स्त्री० [अ.] वसूल बाकी. **-नवीस** पुं० वसूल बाकीनो हिसाबनीस; वसूलदार

वास्ता واسطہ पुं० [अ.] संबंध; लेवादेवा

वाहवाही واہ واہی स्त्री० वाहवाह; प्रशंसा

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

वाहिद واحد वि० [अ.] एकमात्र (२) पुं० ईश्वर (३) (व्या.) एकवचन
वाहियात واہیات वि० वाहियाद; नकामुं (२) खराब; बूरुं
वाही واہی वि० [अ.] नवरुं; नकामुं (२) सुस्त; ढीलुं (३) मूर्ख (४)वेहूदुं
वाही-तबाही واہی تباہی वि० वेहूदुं (२) ढंगधडा वगरनुं(३)स्त्री० तेवी वातो
विगंध وگندھ वि० [सं.] निर्गंध (२) गंधातुं [तुच्छकारायेलुं(२)खराब
विगर्हित وگرہت वि० [सं.] निंद्य;
विचिकित्सा وچکتسا स्त्री० [सं.] शक; संदेह ['फिसलना'
विछलना وچھلنا अ० क्रि० चळवुं;
विछोह وچھوہ पुं० वियोग; विच्छेद (वि० –ई) ['वज़ारत'
विज़ारत وزارت स्त्री० [अ.] जुओ
विजोर وجور वि० कमजोर
विज्जु وجّ स्त्री० वीजळी
विडारना وڈارنا स०क्रि० वेरणछेरण नष्टभ्रष्ट करवुं [वहेंचणी
वितरण وترن पुं० [सं.] दान (२)
वितरना وترنا स० क्रि० (प.) वहेंचवुं
वितरेक وتریک अ० (प.) सिवाय; 'व्यतिरिक्त'
वितुंड وتنڈ पुं० [सं.] हाथी
विथकना وتھکنا अ० क्रि० (प.) थाकवुं; ढीलुं थवुं (२) मोह के आश्चर्यथी चूप थई जवुं
विदा وداع स्त्री० [अ.] विदाय
विदाई ودائی स्त्री० विदाय (२) विदायगीरी के त्यारे अपातुं धन
विदाही وداہی वि०[सं.] दाही;दाहक
विदूषना ودوشنا स० क्रि० दोष देवो (२) सतावबुं (३) अ० क्रि० दुःखी थवुं [पुं० विधि; भावी
विधना ودھنا स०क्रि० मेळववुं (२)
विधर्म(-र्म्म) ودھرم(-مّ) पुं० परधर्म [खावो; फाववुं
विधि बैठना ودھ بیٹھنا = मेळ
विनश(-स)ना ونش(-س)نا अ० क्रि० वणसवुं; नाश पामवुं
विनु ون अ० (प.) विना
विपत्ति وپتّ स्त्री० [सं.] संकट; आफत (२) दुःखदशा (३) मुश्केली; पंचात.–ढहना=दुःख आवी पडवुं
विपन्न وپنّ वि०[सं.] दुःखी;विपत्तिमां आवेलुं [विपर्यय पामेलुं(२) अस्तव्यस्त
विपर्यस्त وپریست वि० [सं.]
विमत ومت पुं० विरुद्ध मत (२) असंमति
विमाता وماتا स्त्री० [सं.] सावकी मा
विमुद ومد वि०[सं.] अप्रसन्न;उदास
वियोगान्त ویوگانت वि० [सं.] अशुभान्त (नाटक इ०) [(२)विविध रंगोनुं
विरंग ورنگ वि०[सं.] खराब रंगनुं
विरत ورت वि० [सं.] विशेष रत–लीन (२) विरतिवाळुं; विरक्त
विरद ورد पुं० [सं. विरू] विरद; ख्याति [यशोगान
विरदावली ورداولی स्त्री० विरदावली;
विरसा ورثہ पुं० 'वरसा'; वारसो
विराजना وراجنا अ०क्रि० विराजवुं; शोभवुं (२) विराजवुं; वेसवुं (३) हाजर होवुं ['वरासत'
विरासत وراثت स्त्री० [अ.] जुओ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

विरुद وِرُد पुं० [सं.] ख्याति; प्रशस्ति
विरुदावली وِرُداوَلی स्त्री० [सं.] जुओ 'विरदावली' [दैनिक कार्य
विर्द وِرد स्त्री० [अ.] नित्यनुं कार्य;
विलंबना وِلمبنا अ०क्रि० विलंब करवो
विलखना وِلکھنا अ० क्रि० जुओ 'बिलखना' ['बलग'
विलग وِلگ वि० (२) पुं० जुओ
विलगाना وِلگانا अ०क्रि० (२) स० क्रि० जुओ 'विलगा
विलायत وِلایت ०; स्त्री० [अ.] पारको के दूरनो देश [पुं० टॉमेटो
विलायती बैंगन وِلایتی بینگن
विवाहना وِواہنا स० क्रि० परणवुं; 'ब्याहना'
विश्वकोश وِشو کوش पुं० [सं.] सर्वसंग्रह; 'एन्साइक्लो-पीडिया'
विषकी गाँठ وِس کی گانٹھ = उपद्रवकारी के पंचातनुं घर
विसाल وِصال पुं०[अ.] संयोग (२) संभोग (३) मृत्यु [–नी)
वीरान وِیران वि०[फा.] वेरान (नाम,
वीराना وِیرانہ पुं० [फा.] वेरान जगा; जंगल

वुज़ू وُضو पुं०[अ.] जुओ 'व.ज़ू'
वुजूद وُجود पुं० जुओ 'वजूद'
वुसअ وُسع, वुसअत وُسعت स्त्री० [अ.] जुओ 'वसअ', 'वसअत'
वुसूल وُصول वि० जुओ 'वसूल'
वैनतेय وَینتیے पुं०[सं.] गरुड (२) अरुण [[सं.] सावकुं; 'सौतेला'
वैमात्र(–त्रेय) وَیماتر(-تریے) वि०
व्यग्र وْیگر वि०[सं.] व्याकुल (२) काममां लीन
व्यतिरिक्त وْیترِکت अ० सिवाय, 'अलावा'
व्यलीक وْیلیک वि० [सं.] अप्रिय (२) दुःखद (३ पुं० अपराध (४) दुःख
व्यस्त وْیست वि०[सं.] जुओ 'व्यग्र'
व्यालू وْیالو स्त्री०; पुं० वाळु
व्याहार وْیاہار पुं० [सं.] वाक्य
व्युत्पन्न وْیُتپن वि० [सं.] विद्वान; पंडित
व्रज وْرج पुं०[सं.] जवुं ते (२) समूह; टोळुं (३) व्रज प्रदेश
व्रतिक وْرتِک, व्रती وْرتی, व्रत्य وْرتیے पुं०[सं.] व्रती; व्रतधारी (२) ब्रह्मचारी

श

शंज़रफ़ شنجرف पुं० [फा.] 'शिंगरफ़'; हिंगळोक
शंठ شنٹھ पुं० शंढ (२) बेवकूफ
शंड(ढ) (شنڈ(-ڈھ) पुं०[सं.] शंढ; नपुंसक (२) सांढ [अरबी ८मो मास
शअबान شعبان पुं० [अ.] शाबान;
शऊर شعور पुं० [अ.] शहूर; अकल; आवडत (२) काम करवानी रीत, पहोंच
शऊरदार شعوردار पुं० शहूरवाळुं; कावेल
शकर شکر स्त्री० [फा.] 'शक्कर'; खांड
शकरक़ंद شکرقند पुं० शकरियुं
शकल شکل स्त्री० [अ. शक्ल] सिकल; चहेरो; रूप (२) उपाय; रस्तो

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

शकील شکیل वि० [फा.] रूपाळुं; सुंदर सिकलवाळुं
शकुन شکن पुं० [सं.] शुकन. –विचारना, –देखना=शुकन जोवा
शक़्क़ شق पुं० [अ.] चीरो; फाट
शक्की شکی वि० शकवाळुं; शंकाशील
शक्त شکت पुं० [सं] सशक्त; समर्थ
शक्तु شکت पुं० [सं.] सकतु; साथवो
शक्ल شکل स्त्री० [अ०] जुओ 'शकल'
शख़्स شخص पुं० [अ.] शखस; माणस; व्यक्ति [व्यक्तित्व
शख़्सियत شخصیت स्त्री० [अ.]
शग़ल شغل पुं० [अ. शग़्ल] वेपार; कामधंधो (२) विनोद; मनोरंजन
शग़ाल شغال पुं० [अ.] शृगाल; शियाळ
शगुन شگن पुं० शुकन (२) सगाई थयानो चांल्लो इ० करवानो विधि. –लेना=शुकन जोवा
शगुनियाँ شگنیاں पुं० शुकन जोई खानार साधारण जोषी
शगुफ़्ता شگفتہ वि० [फा.] खीलेलुं; प्रफुल्ल (नाम, –फ़्तगी)
शगून شگون, शगूनियाँ شگونیاں जुओ 'शगुन, शगुनियाँ'
शगूफ़ा شگوفہ पुं० कळी (२) फूल (३) विलक्षण कोई नवी घटना
शजर شجر पुं० [अ.] वृक्ष; झाड
शजरा شجرہ पुं० [अ.] 'शजर' (२) वंशवृक्ष (३) तलाटीनो खेतरोनो नकशो
शतरंज شطرنج स्त्री० [अ. ?] शेतरंज
शतरंजी شطرنجی स्त्री० [फा.] शेतरंजी (२) शेतरंज रमवानुं खानानुं कपडुं (३) पुं० सरस शेतरंज रमी जाणनार [सखत
शदीद شدید वि० [अ] भारे; खूब;
शनाख़्त شناخت स्त्री० [फा. शिनाख़्त] पिछान; परिचय
शनास شناس वि० [फा. शिनास] पिछाननार; परिचित (समासने अते)
शफ़क़ شفق स्त्री० [अ.] संध्या के उषानी लाली (२) खूब सुंदर
शफ़क़त شفقت स्त्री० [अ.] कृपा; महेरवानी [आरोग्य
शफ़ा شفا स्त्री० [अ. शिफ़ा] तंदुरस्ती;
शफ़ाख़ाना شفاخانہ पुं० [अ.+फा.] दवाखानुं [वच्चे पडी पतावट करनार
शफ़ी شفیع वि० [अ. शफ़ीअ]
शफ़ीक़ شفیق वि० [अ.] दयाळु; महेरवान [(२) पारदर्शक
शफ़्फ़ाफ़ شفاف वि० [अ.] स्वच्छ
शब شب स्त्री० [फा.] रात
शब-कोर شب کور वि० [फा.] (नाम, –री) रतांधळुं
शबनम شبنم स्त्री० [फा.] झाकळ; ओस (२) पातळा बारीक मलमलनी एक जात
शबनमी شبنمی स्त्री० [फा.] मच्छरदानी
शब-बरात شب برات स्त्री० [फा] एक इस्लामी तहेवार
शबाब شباب पुं० [अ.] यौवन; जुवानी (२) खूब सौंदर्य [सिकल
शबाहत شباہت स्त्री० [अ.] सूरत;
शबीह شبیہ स्त्री० [अ.] चित्र; छबी
शबेक़द्र شب قدر स्त्री० [फा.+अ.] रमजान मासनी २७मी तारीखनी रात

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

(एम मनाय छे के त्यारे खुदा जुए छे के कोण मारी वंदगी करे छे)
शबे-तार شب، تار, **शबे-तारीक** شب، تاریک स्त्री० [फा] अंधारी रात
शबे-माह شب، ماہ, **शबे-माहताब** شب، ماہتاب स्त्री० [फा.] चांदनी रात
शब्बीर شبّیر वि० [फा. ?] नेक; भलुं (२) सुंदर; खूबसूरत
शमला شملہ पुं० [अ.] पाघडी के फेंटानो तलो
शमस شمس पुं० जुओ 'शम्स'
शम्बा شنبہ पुं० [फा.] शनिवार
शम्मा شمّہ वि० [अ.] जराक; तनीक (२) पुं० मृदु-जरा सुवास
शम्स شمس पुं० [अ.] सूर्य
शर شر पुं०, स्त्री० [अ.] दुष्टता (२) पुं० [सं.] बाण
शरअ شرع स्त्री० [अ.] शर; कुराननी आज्ञा (२) मुसलमाननुं धर्मशास्त्र (३) दीन; मजहब
शरई شرعی वि० [अ.] शर–धर्मशास्त्र प्रमाणेनुं (२)धर्मने अनुसरी चालनार
शरक़ी شرقی वि० जुओ 'शर्क़ी'
शरफ़ شرف पुं० [अ.] मोटाई (२) उत्तमता
शरमसे गड़ना شرم سے گڑنا या **पानी पानी हो जाना** یا پانی پانی ہو جانا =शरमना मार्या मरी जवुं; खूब शरमावुं
शरमाऊ(-लू) شرماؤ(-لو) वि० शरमाळ [शरमे; शरमथी
शरमाशरमी شرما شرمی अ० शरमे
शरमीला شرمیلا वि० शरमाळु
शरर شرر पुं० [अ.] चिनगारी
शरह شرح स्त्री० [अ] टीका; भाष्य; स्पष्टीकरण (२) भाव: दर
शरह–लगान شرح لگان स्त्री० 'लगान'नो दर; विघोटी
शराकत شراکت स्त्री० [फा.] शरीक थवुं ते; हिस्सेदारी; सामेलगीरी; सहयोग
शरा(-र्रा)टा شرا(-رّا)ٹا पुं० सुसवाट (हवानो) (२) मोटो अवाज
शराफ़त شرافت स्त्री० [अ] शरीफपणुं; भलमनसाई; सुजनता
शराब شراب स्त्री० [अ] दारू
शराबी شرابی पुं० दारूडियो
शराबोर شرابور वि० [फा.] तरबोळ; बिलकुल पलळीने लदपद थयेलुं [शरतो
शरायत شرائط स्त्री०[अ.शर्तनुं व०व०]
शरार شرار पुं०[अ.] 'शरर';चिनगारी
शरारत شرارت स्त्री०[अ.] दुष्टता;'शर'
शरारतन् شرارتاً अ० [अ.] दुष्टताथी
शरारा شرارہ पुं० [अ] चिनगारी
शरीअत شریعت स्त्री०[अ.] शरियत; 'शरअ' [पुं० भागीदार (३) मददगार
शरीक شریک वि०[अ.] सामेल (२)
शरीफ़ شریف पुं०[अ.] खानदान के भलो माणस (२) वि० पवित्र (माणस)
शरीफ़ा شریفہ पुं०सीताफळ के सीताफळी
शरीर شریر वि०[अ.] दुष्ट; शरारतवाळुं (२) पुं० [सं.] शरीर
शर्क़ شرق पुं० [अ.] (वि०–र्क़ी) सूर्योदय (२) पूर्व दिशा
शर्त شرط स्त्री० [अ.] शरत
शर्तिया شرطیہ अ०[अ.] शरत साथे; नक्की (२) वि० निश्चित
शर्ती شرطی वि० शरती; शरतवाळुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

शर्फ़ شرف पुं० [अ.] जुओ 'शरफ़'
शर्म شرم स्त्री०[फा.] जुओ 'शरम'
शर्मसार شرمسار वि०[फा.] शरमाळ (२) शरमिंदुं
शर्राटा شرّاٹا पुं० जुओ 'शराटा'
शर्व شرو पुं० [सं.] शिव के विष्णु
शलग़म شلغم, **शलजम** شلجم पुं० [फा.] सलगम; गाजर जेवुं एक कंद
शलभ شلبھ पुं० [सं.] तीड (२) पतंगियुं [एक जातनो कबजो
शलूका شلوکا पुं० [फा.] (स्त्रीओनो)
शश-माही ششماہی वि० [फा.] छमासिक
शशो-पंज شش و پنج पुं० [फा.] 'शश-व-पंज'; छक्कोपंजो; जुगटुं (२) गडमथल; विमासण; चिंता
शस्त شست स्त्री० जुओ 'शिस्त'
शहंशाह شہنشاہ पुं०[फ़ा.]शहेनशाह
शह شہ पुं०[फा.] शाह; वादशाह (२) वरराज' (३) वि० श्रेष्ठ; उत्तम (४) स्त्री० शेह; प्रभाव
शहज़ोर شہ زور वि० [फा.] बळवान
शहतीर شہتیر पुं०[फा.] लांबो पाटडो
शहतूत شہتوت पुं०[फा.] एक फळ-झाड - शेतूर
शहद شہد पुं० [अ.] मध. **–लगाकर चाटना**=मध मूकीने चाटवुं [नफेरी
शहनाई شہنائی स्त्री०[फा.] शरणाई;
शहबाला شہ بالا पुं०[फा.] वर जोडे जतो नानो छोकरो
शहमात شہمات स्त्री०[फा.] शेहमात करवुं ते
शहर شہر पुं०[फा.] शहेर
शहर-पनाह شہر پناہ स्त्री०[फा.] कोट; शहेर-कोट [बहार काढेलुं –बहिष्कृत
शहर बदर شہر بدر वि०[फा.] शहेर
शहरयार شہریار पुं०[फा.] एक मोटो बादशाह (२) शहेरनो रक्षक ने सहायक
शहरियत شہریت स्त्री० [फा.] नागरिकता; शहेरीपणुं
शहरी شہری वि० [फा.] शहेरी; नागरिक [कामातुरता
शहवत شہوت स्त्री० [अ.] शहेवत;
शहादत شہادت स्त्री० [अ.] साक्षी (२)साबिती (३) साक्षी थवुं ते (४) शहीदी
शहाना شہانہ वि० [फा.] शाही; राजवी (२) उत्तम (३) पुं० एक राग
शहाब شہاب पुं० [फा.] एक जातनो घेरो लाल रंग (वि० –बी)
शाइस्तगी شائستگی स्त्री० [फा.] शिष्टता; सभ्यता (२) सारमाणसाई
शाइस्ता شائستہ वि० [फा.] शिष्ट; सभ्य (२) भलुं; नम्र
शाक़(–क़ा) (شاقہ) شاق वि०[अ.] कठण; मुश्केल (२) असह्य
शाकल شاکل पुं० [सं.] टुकडो (२) ऋग्वेदनी एक शाखा
शाकिर شاکر वि० [अ.] कृतज्ञ (२) संतोषी [चुगलीखोर
शाकी شاکی वि० [अ.] फरियादी (२)
शाख़ شاخ स्त्री० [फा.] शाखा. **–निकालना**=दोष काढवो (२) एकमांथी बीजुं काम काढवुं
शाख़-साना شاخسانہ पुं० अणबनाव के झघडो या पंचात (२) शक; संदेह (३) कलंक; एब

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

शागिर्द شاگرد पुं० [फा.] शिष्य (नाम, –र्दी)

शाज़ شاذ, **शाज़-व-नादिर** شاذ و نادر अ० [अ.] कदी कदी; क्यारेक क्यारेक [(२) पूर्ण; भरेलुं

शाद شاد वि० [फा.] खुश; राजी

शाद-बाश شاد باش अ० [फा.] राजी रहो (२) शाबाश

शादमान شادمان वि०[फा.]राजी; खुश

शादाब شاداب वि० [फा.] भर्युंभादर्युं

शादियाना شادیانہ पुं० [फा.] खुशीनां वाजां वागे ते (२) मुबारकबादी के तेने अंगे अपाती भेट

शादी شادی स्त्री० [फा.] खुशी; आनंद (२) लग्न

शान شان स्त्री० [अ.] ठाठमाठ; भपको; छटा (२) भव्यता (३) शक्ति; वैभव (४) प्रतिष्ठा. किसीकी **शान में**= कोई मोटाना संबंधमां

शान-शौकत شان شوکت स्त्री० [अ.] शानसोगात; भपको; ठाठ

शाना شانہ पुं० [फा.] कंधो; खभो (२) कांसकी

शाब्ब شابّ पुं० [अ.] २४थी ४० उंमरनो–आधेड वयनो पुरुष

शाम شام स्त्री० [फा.] सांज (२) पुं० सीरिया देश

शामत شامت स्त्री० [अ.] कमनसीब (२) दुर्दशा (३) आफत; विपत्ति. –का घेरा या मारा=दुर्दशामां सपडानार–आवेलुं [साथे मळेलुं

शामिल شامل वि० [फा.] सामेल;

शाम्मा شامّہ पुं०[अ.]सूंघवानी शक्ति

शायक़ شائق वि० [अ.] शोखीन

शायद شاید अ० [फा.] कदाच

शायर شاعر पुं० [अ. शाइर] (स्त्री० –रा) कवि [(२) छपावेलुं; प्रकाशित

शाया شائع वि० [अ.] प्रगट; जाहेर

शालदोज़ شال دوز पुं० [फा.] शाल पर भरतकाम करनार [[फा.] शहेनशाह

शाहंशाह, शाहन्शाह شاہنشاہ पुं०

शाहंशाही شاہنشاہی स्त्री० शहेनशाहपणुं (२) शाहवट; चोख्खो वहेवार

शाहाना شاہانہ वि० (२) पुं० जुओ 'शहाना' [साक्षी (नाम, –दी)

शाहिद شاہد पुं० [अ.] शाहेद;

शिंगरफ़ شنگرف पुं० हिंगळोक (वि०, –फ़ी)

शिंबी شمبی स्त्री० [सं.] शिंग; फळी

शिंबी धान्य شمبی دھانیے पुं० [सं.] द्विदळ; दाळ

शिकंजा شکنجہ पुं० [फा.] सकंजो. शिकंजेमें खिंचवाना=खूब कष्ट देवडाववुं

शिकन شکن स्त्री० [फा.] दबावाथी के बीजी रीते पडती गडी [–मी)

शिकम شکم पुं० [फा.] पेट (वि०,

शिकमी काश्तकार شکمی کاشتکار पुं० [फा.] सांथियो

शिकरा شکرہ पुं० [फा.] शकरो बाज

शिकवा شکوہ पुं० [अ.] शिकायत; फरियाद [पराजय

शिकस्त شکست स्त्री०[फा.] हार;

शिकस्ता شکستہ वि० [फा.] तूटयुं-फूटयुं; भागलुं(२)घसडी नांखेलुं (लखाण)

शिकायत شکایت स्त्री०[अ.] फरियाद (२) चाडीचुगली (३) रोग; बीमारी

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

शिकेब شکیب पुं० [फा.] संतोष
शिखरन شکھرن स्त्री० दहीं खांड इ०नुं एक पेय
शिगाफ़ شگاف पुं० [फा.] चीरो; नश्तर (२) फाट (३) काणुं; छेद
शिगुफ़्ता شگفتہ, शिगूफ़ा شگوفہ जुओ 'शगुफ़्ता', 'शगूफ़ा'
शिताब شتاب अ० [फा.] (नाम, -बी) सिताबीथी; जलदी
शिद्दत شدّت स्त्री० [अ.] तेजी; जोर (२) अधिकता ['शनाख्त'
शिनाख़्त شناخت स्त्री० [फा.] जुओ
शिनास(-सा) شناس(-سا) वि० [फा.] जुओ 'शनास'
शिफर شپھر पुं० [फा. सिपर] ढाल
शिरकत شرکت, शिराकत شراکت स्त्री० [अ.] जुओ 'शराकत'
शिरहन شرہن पुं० ओशीकुं
शिर्क شرک पुं० [अ.] ईश्वर जेवुं बीजाने मानवुं ए पाप (इस्लाममां)
शिवरानी شورانی स्त्री० पार्वती
शिवाला شوالا पुं० शिवालय (२) मंदिर [डेरो (२) कोट; किल्लो
शिविर شور पुं० [सं.] शिबिर; छावणी;
शिस्त شست स्त्री० [फा.] माछली पकडवानो कांटो (२) निशान; लक्ष्य
शीआ(-या) شیعہ पुं०[अ.] शिया संप्रदाय
शीर شیر पुं० [फा.] दूध; क्षीर. -व-शकर = दूध अने साकर पेठे खूब मळेलुं
शीर-गर्म شیر گرم वि० [फा.] साधारण गरम; कोकरवायुं
शीरमाल شیرمال स्त्री० [फा.] एक जातनी खमीरनी रोटी |चासणी
शीरा شیرہ पुं० [फा.] शरबत (२)
शीराज़ा شیرازہ पु०[फा.] पुस्तकनी बांधणीनी पट्टी के त्यांनु सीवण (२) व्यवस्था [मीठुं (२) प्यारुं
शीरीं شیریں वि० [फा] शीरीन;
शीरीनी شیرینی स्त्री०[फा.] मीठाश (२) मीठाई
शीशम شیشم पुं० [फा.] सीसम
शीशा شیشہ पुं० [फा.] काच (२) दर्पण (३) काचनी बनेली वस्तु
शुआअ شعاع स्त्री० [अ.] सूर्यकिरण
शुकराना شکرانہ पुं० शुक्राना; कृतज्ञता; आभार [[फा.] आभार; 'धन्यवाद'
शुक्र(-क्रिया) شکر(-کریہ) पुं०
शुक्रगुज़ार شکرگذار वि० (नाम, -री) आभारी; कृतज्ञ
शुक्रिया شکریہ पुं० जुओ 'शुक्र'. -अदा करना=आभार मानवो
शुग़ल شغل पुं० जुओ 'शग़ल'
शुजाअ شجاع वि० [अ.] वीर; बहादुर
शुजाअत شجاعت स्त्री० [अ.] वीरता
शुतुर شتر पुं० [फा.] उष्ट्र; ऊंट
शुदनी شدنی स्त्री० [फा.] भविष्यनी वात; भावी
शुदबुद شد بد स्त्री० [फा.] कोई विषयनुं थोडुंक ज्ञान के समज-सूझबूझ
शुदा شدہ वि० [फा.] थई चूकेलुं; गयुंगुजर्युं (२) थयेलुं (समासमां) उदा० 'तयशुदा'
शुफ़ा شفع पुं०[अ] पडोस [वहेम; भ्रम
शुबहा شبہ [अ.], शुभा पुं० शक (२)

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

शुमार شمار पुं० [फा.] गणतरी; हिसाब (२) संख्या (३) शुमार; अदाज
शुमाल شمال स्त्री०;पुं० [अ.] उत्तर दिशा [कुल; वधु
शुमूल شمول वि० [अ.] पूरुं;
शुरू شروع पुं० [अ.] शरूआत; आरंभ (२) ऊगम
शुस्त-व-शू شست و شو स्त्री० [फा.] नाहवुंधोवुं ते (२) धोई करी शुद्ध करवुं ते
शुस्ता شستہ वि० [फा.] धोयेलुं (२) स्वच्छ
शूप شوپ पुं० [सं. शूर्प] सूंपडुं; 'सूप'
शूम شوم वि० [अ.] खराब (२) अभागी (३) सूम; कंजूस
शृंगारना شرنگارنا स०क्रि० शणगारवुं; सजवुं [वेश्यावाडो
शृंगारहाट شرنگارہاٹ स्त्री०
शेख़चिल्ली شیخ چلّی पुं० [फा.] शेखचल्ली [मारवी के हांकवी
शेख़ी बघारना شیخی بگھارنا शेखी
शेफ़्ता شیفتہ वि० [फा.] (नाम, –फ़्तगी) आसक्त; आशक
शेर شیر पुं० [फा.] वाघ (२) भारे बहादुर साहसिक माणस
शेरनी شیرنی स्त्री० वाघण
शेर-बबर شیر ببر पुं०[फा.] सिंह
शेरवानी شیروانی स्त्री० उत्तर हिंदनी ढबनो कोट [दस्तूर; प्रथा
शेवा شیوہ पुं०[फा.] रीत; ढंग (२)
शै شے स्त्री० [अ.] चीज; वस्तु (२) भूतप्रेत
शैतनत شیطنت स्त्री०[अ.]शेतानियत
शैतान شیطان पुं० [अ.] शेतान.
–की आंत=बहु लांबी वस्तु (नाम, वि०, –नी)
शैदा شیدا वि०[फा.] शयदा; आशक
शैलेय شیلیے वि० [सं.] पथ्थरनुं (२) पहाडी
शोख़ شوخ वि० [फा.] (नाम, –ख़ी) धीट; धृष्ट (२) नटखट (३) चपळ (४) (रंगमां) चटकदार
शोध شودھ पुं० [सं.] शुद्धि (२) दुरस्ती (३) पतावट; अदा करवुं ते (४) शोध; तपास; खोळ [तेनी मजूरी
शोब شوب पुं० [फा.] धोवुं ते के
शोबदा شعبدہ पुं० [अ. शअबद:] जादु (२) दगोफटको [शाखा
शोबा شعبہ पुं० [अ शुअब:] खातुं;
शोर شور पुं०[फा.]क्षार (२) शोरबकोर
शोरबा شوربا पुं० [फा.] सेरवो
शोरा شورہ पुं० [फा. शोर:] एक खार (सूरोखार)शोरेकी पुतली=बहु गोरी स्त्री
शोरापुश्त شورہ پشت वि० [फा.] झघडाळु
शोरिश شورش स्त्री०[फा.] शोरबकोर (२) झघडो (३) खळभळाट [विकळ
शोरीदा شوریدہ वि०[फा.] व्याकुळ;
शोरीदा-सर شوریدہ سر वि०[फा.] पागल [शोलो
शोला شعلہ पुं०[अ.] आगनी झोळ;
शोला-ख़ू شعلہ خو वि०उग्र स्वभावनुं
शोला-रू شعلہ رو वि० बहु सुंदर
शोशा شوشہ पुं० [फा.] अद्भुत वात
शोहदा شہدا पुं० व्यभिचारी; लफंगो (२)गुंडो [शोहरा] पुं०[अ.]ख्याति;प्रसिद्धि
शोहरत شہرت स्त्री०, [अ.] शोहरा

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

शौक़ شوق पुं० [अ.] शोख; होंस (२) वलण; झोक

शौकत شوکت स्त्री० [अ.] शान; ठाठ (२) ताक़ात (३) रोफ; प्रभाव

शौक़िया شوقیہ वि० शोखवाळुं (२) अ० शोखथी

शौक़ीन شوقین वि० शोखीन (नाम, –नी)

शौत شوت स्त्री० 'सौत'; शोक; पतिनी बीजी स्त्री

शौहर شوہر पुं० [फा.] स्वामी; मालिक

श्याल شیال पुं० शियाळ (२) [सं.] साळो के वनेवी

श्लील شلیل वि० [सं.] सारुं; शुभ

श्लेष्मा شلیشما पुं० [सं.] श्लेष्म; कफ

श्वासा شواسا स्त्री० श्वास; दम (२) प्राण

ष

षंड شنڈ पुं० [सं.] षंढ; हीजडो

षट्तिला شٹتلا स्त्री० [सं.] महा वद एकादशी [(२) जाळ; फांदो

षड्यंत्र شڑینتر पुं० [सं.] कावतरुं

षाण्मासिक شانماسک वि० [सं.] छमासिक

ष्ठीवन شٹھیون पुं० [सं.] थूंकवुं ते

स

सँइतना سنیتنا स० क्रि० लींपवुं; अवोट करवो सांकड; कष्ट

सँकरा سنکرا वि० सांकडुं (२) पुं०

संकीर्ण سنکیرن वि० [सं.] संकुचित (२) संकीर्ण; मिश्र (३) क्षुद्र (४) पुं० मिश्र राग (५) संकट [समेटवुं

सँकेलना سنکیلنا स० क्रि० संकेलवुं;

सँकोचना سنکوچنا स० क्रि० संकोचवुं

संकोची سنکوچی वि० [सं.] संकोचायेलुं (२) संकोचवाळुं; शरमाळ

संक्षिप्त लिपि سنکشپت لپی स्त्री० लघुलिपि [तेनी भस्म

संखिया سنکھیا पुं० सोमल के

संग سنگ अ० साथे; संगाथे (२) पुं० [फा.] पथ्थर

संगत سنگت स्त्री० संगति (२) उदासी साधुनो मठ

संग-मर्मर سنگ مرمر पुं० [फा.] संगेमरमर; आरसपहाण

संगमूसा سنگ موسےا पुं० [फा.] एक जातनो काळो लीसो कीमती पथ्थर

संग-यशब سنگ یشب पुं० [फा.] एक लीलो कीमती पथ्थर

संग-लाख़ سنگ لاخ पुं० [फा.] पहाडी स्थान (२) वि० कठण; कठोर

संग-सार سنگ سار पुं० [फा.] 'संगसारी'–पंचईटाळीनी सजा

संगाती سنگاتی पुं० संगाथी (२) दोस्त

संगीन سنگین वि० [फा.] (नाम, –नी) पथ्थरनुं (२) संगीन; मजबूत; टकाउ (३) विकट; अटपटुं (४) पुं० बंदूकनुं संगीन

संगे-असवद سنگ اسود पुं० [फा.+अ.] काबामां पवित्र काळो पथ्थर

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

संगे-पारस سنگ پارس पुं० पारसमणि [क्रि० संघारवुं; संहारवुं
संघ(-घा)रना سنگھ(-گھا)رنا स०
संजाफ़ سنجاف स्त्री०[फा.], संजाब पुं० संजाप; झूल; कोर (२) मगजी; गोट
संजीदा سنجیدہ वि०[फा.] (नाम, -दगी) गंभीर; धीर; शांत (२) समजु
सँजोइल سنجوئل वि० सुसज्ज (२) एकत्रित [जेवुं; खूब जाडुं
संड मुसंड سنڈ مسنڈ वि० पाडा
सँड़सा سنڑسا पुं०(स्त्री०-सी)साणसो
संडा سنڈا वि० जुओ 'संड मुसंड'
संतरी سنتری पुं० संत्री; पहेरेगीर
संदल صندل पुं०[फा.] चंदन
संदली صندلی वि० चंदनना रंगनुं; आछुं पीळुं
संदूक़ صندوق पुं०[अ.] संदूक;पेटी
संदूक़चा صندوقچہ पुं०, संदूक़ची (-डी) स्त्री० नानी पेटी
सँदेसा سندیسا पुं० संदेशो; कहेवडावेली खबर
सँदेसी سندیسی पुं० संदेशो लई जनार; दूत
संदोह سندوہ पुं०[सं.] समूह;टोळुं
संधना سندھنا अ०क्रि० संधावुं;जोडावुं
संधाना سندھانا पुं० संधानुं; अथाणुं
संपुट سنپٹ पुं०[सं.] पात्राकार वस्तु (२) पडियो (३) डब्बो (४) खोबो; अंजलि (५) फूलनी पांदडी वच्चेनो पात्राकार भाग (६) बे शकोरांनो संपुट
सँपेरा سنپیرا पुं० (स्त्री० -रिन) सापनो मदारी
सँपोला سنپولا पुं० सापोलियुं

संबल سنبل पुं० वटेशरी [सं.] (२) सोमल [नुं कर्मणि
सँभलना سنبھلنا अ०क्रि० 'सँभालना'
सँभारना سنبھارنا स० क्रि० जुओ 'सँभालना' (२) संभारवुं; याद करवुं
सँभाल سنبھال स्त्री० संभाळ;देखरेख
सँभालना سنبھالنا स० क्रि० भार उपाडवो (२) पडतुं रोकवुं; टेकववुं (३) संभाळवुं [भागमां
संभूय سنبھوئے अ०[सं.] साथे;
संभूय समुत्थान سنبھوئے سمتّھان पुं० भागीदारीथी थतुं काम [कर्मणि
सँवरना سنورنا अ०क्रि० 'सँवारना'नुं
सँवारना سنوارنا स०क्रि० सजवुं (२) समारवुं; ठीक करवुं (३) बरोबर क्रमथी राखवुं
संशोधन سنشودھن पुं० [सं.] शुद्धि; सफाई (२) सुधारो (जेम के ठरावमां) (३) (ऋण आदि) अदा करवुं ते
संसृष्ट سنسرشٹ वि० [सं.] साथेनुं; मिश्रित (२) संबद्ध (३) सामेल
संहत سنہت वि० [सं.] संयुक्त; एकठुं २ संपवाळुं
सआदत سعادت स्त्री० [अ.] सद्‌भाग्य
सई سعی स्त्री० [अ.] प्रयत्न
सईद سعید वि० [अ.] शुभ; सारुं
सऊबत صعوبت स्त्री० [अ.] मुश्केली; आफत
सकता سکتہ पुं० [अ.] मूर्छानो रोग; मृगी (२) कवितामां यतिभंग
सकना سکنا अ०क्रि० शकवुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सकपकाना سکپکانا अ॰क्रि॰ अचरज पामवुं (२) अचकावुं (३) शरमावुं
सकरना سکرنا अ॰क्रि॰ 'सकारना'नुं कर्मणि [(२) शिकारवुं
सकारना سکارنا स॰क्रि॰ स्वीकारवुं
सक़ील ثقیل वि॰ [अ.] पचवामां भारे (२) वजनदार (नाम, सक़ालत)
सकुच سکچ स्त्री॰ संकोच; शरम
सकुचना سکچنا अ॰क्रि॰ संकोच करवो; शरमावुं
सकून سکون पुं॰ जुओ 'सुकून'
सकूनत سکونت स्त्री॰ [अ.] 'सुकूनत'; रहेठाण; निवास [संकेलवुं
सकेलना سکیلنا स॰क्रि॰ एकत्र करवुं;
सकोरा سکورا पुं॰ शकोरुं; 'कसोरा'
सक़्क़ा سقّہ पुं॰ [अ.] भिस्ती
सक़्फ़ سقف पुं॰ [अ.] मकाननी छत
सखरा سکھرا पुं॰, **सखरी** स्त्री॰ सखडी; बोटाय एवी रसोई, दाळभात जेवी
सख़ावत سخاوت स्त्री॰ [अ.] दान (२) उदारता
सख़ी سخی वि॰ [अ.] सखी; दानी; उदार
सख़ुन سخن पुं॰ [फा.] वातचीत (२) बोल; वचन; सुखन (३) काव्य
सख़ुन-चीन سخن چین वि॰ [फा.] चुगलीखोर ['तकिया कलाम'
सख़ुन-तकिया سخن تکیہ पुं॰ [फा.]
सख़ुन-दाँ سخن داں वि॰ (नाम, –दानी) काव्यरसिक
सख़ुन-परवर سخن پرور वि॰ [फा.] वचन पाळनार (२) हठीलुं; मूढाग्रही
सग سگ पुं॰ [फा.] कूतरो
सग-पहती سگ پہتی स्त्री॰ शाक साथे कराती दाळ
सगरा سگرا वि॰ सघळुं; बधुं
सग़ीर صغیر वि॰ [अ.] नानुं.
सग़ीर-सिन = सगीर; नानी उमरनुं
सगुन سگن पुं॰ (प.) शुकन (२) सगुण
सगोती سگوتی पुं॰ सगोत्र (२) सगुं
सच سچ वि॰ साचुं (नाम, –चाई)
सचमुच سچ مچ अ॰ खरेखर; साचे; साचमाच
सचान سچان पुं॰ सींचाणो; बाज
सचिक्कण سچکّن वि॰ खूब चीकणुं
सच्चा سچّا वि॰ साचुं (२) साचुं बोलनार
सज سج स्त्री॰ सजावट (२) शोभा [सचेत
सजग سجگ वि॰ सावधान; जाग्रत;
सजदार سج دار वि॰ सुंदर
सज-धज سج دھج स्त्री॰ सजावट; ठाठमाठ [सजावुं ते के तेनी मजूरी
सजवाई سجوائی स्त्री॰ सजाई; सजवुं
सज़ा سزا [फा.], **सजाइ** स्त्री॰ सजा; शिक्षा [सजा पामेलुं
सज़ायाफ़्ता سزا یافتہ वि॰ [फा.]
सज़ायाब سزا یاب वि॰ [फा.] सजापात्र (२) सजा पामेलुं
सजावल سجاول पुं॰ [तु. सज़ावुल] कलेक्टर; कर उघरावनार अमलदार
सज़ावार سزاوار वि॰ [फा.] सजावर; योग्य (२) सजावार; सजापात्र [सुन्दर
सजीला سجیلا वि॰ छेलबटाउ (२)
सजूरी سجوری स्त्री॰ एक मीठाई
सज्जादा سجّادہ पुं॰ [अ.] मुसल्लो; नमाजनी चटाई (२) फकीरनो तकियो

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सज्जी سجّی स्त्री०, **०खार** पुं० साजीखार

सटक سٹک स्त्री० सटकी जवुं ते; छटक (२) लांबी वळी शके तेवी हूकानी नेह (३) पातळी सोटी; साटको

सटकाना سٹکانا स०क्रि० सटकावुं; सोटी के सटका(साटका)थी मारवुं [(वाळ)

सटकारा سٹکارا वि० लांबा सुंवाळा

सटना سٹنا अ०क्रि० बे चीजोनां पडखां बरोबर साथे बंधबेसवां के गोठवावां

सटपट سٹ پٹ स्त्री० दुविधा; गूंचवण; सपटामणी [सपटावुं

सटपटाना سٹپٹانا अ०क्रि० गूंचवावुं;

सटरपटर سٹر پٹر वि० तुच्छ; मामूली (२) स्त्री० सटरपटरियुं के नकामुं काम

सटाना سٹانا स०क्रि० जोडवुं; बंध बेसाडवुं [चालबाजी (२) मेळ

सट्टा बट्टा سٹا بٹا पुं० युक्ति;

सट्टी سٹّی स्त्री० हाट; बजार

सठियाना سٹھیانا अ०क्रि० साठ वर्षना थवुं (२) साठे बुद्धि नासवी

सड़सठ سڑسٹھ वि० सडसठ; ६७

सड़ाइँ(-यँ)ध سڑائند(-یند)ھ स्त्री० सडेलानी दुर्गंध [रद्दी (३) तुच्छ

सड़ियल سڑیل वि० सडेलुं (२)

सत ست पुं० सचाई. **–पर चढ़ना** = सती थवुं. **–पर रहना** = पतिव्रता रहेवुं

सतनजा ست نجا पुं० सात अनाजनो खीचडो [विवाहना सात फेरा

सतफेरा ست پھیرا पुं० सप्तपदी;

सतमासा ست ماسا पुं० गर्भाधानने सातमे मासे थतो विधि (२) सातमे महिने अवतरेलो ते

सतर سطر स्त्री० [अ.] लीटी (२) हार; कतार (३) ستر वि० [सं.] वांकुं (४) क्रोधे भरायेलुं [सत्तर

सत(–त्त)रह ست(-ّت)رہ वि० १७;

सतराना سترانا अ०क्रि० चिडावुं; गुस्से थवुं [सप्तशती

सतसई ست سئی स्त्री० सतसाई;

सतह سطح स्त्री० [अ.] सपाटी; तल; क्षेत्रफळ

सतहत्तर ستہتّر वि० सित्तोतर; ७७

सताइश ستائش स्त्री० [फा. सिताइश] प्रशंसा; वखाण

सतुआ ستوآ पुं० सत्तु; साथवो

सतून ستون पुं० [फा.] स्तंभ

सत्त ستّ पुं० सत्त्व; सार

सत्तर ستّر वि० सित्तेर; ७०

सत्तरह ستّرہ वि० सत्तर; १७

सत्ताईस ستّائیس वि० सत्तावीस; २७

सत्तानवे ستّانوے वि० सत्ताणुं; ९७

सत्तासी ستّاسی वि० सित्यासी; ८७

सत्तू ستّو पुं० सत्तु; साथवो

सत्यसंध ستیے سندھ वि० [सं.] सत्य-वचनी [खुवारी

सत्यानास ستیاناس पुं० सत्यानाश;

सत्यानासी ستیاناسی वि० सत्यानाश करनार [शस्त्रवैद

सथिया ستھیا पुं० साथियो (२)

सदक़ा صدقہ पुं० [अ.] दान (२) कोईने माथे उतारीने रस्ते मुकाय ते; उतार

सदफ़ صدف स्त्री० [अ.] मोतीनी छीप

सदमा صدمہ पुं० [अ.] आघात; धक्को (२) दुःख

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सदर صدر वि०[अ.सद्र] प्रधान; मुख्य; प्रमुख (२) पुं० केन्द्रस्थान (३) कशानो आगळो भाग (४) सभानो प्रमुख
सदर-आला صدر اعلےٰ पुं० नानो न्यायाधीश
सदर-नशीन صدر نشین पुं०सभापति
सदरी صدری स्त्री० [अ.] सदरो
सदहा صدہا वि०[फा.] सैंकडो; अनेक
सदा صدا स्त्री०[अ.] प्रतिध्वनि;पडघो (२) अवाज; शब्द (३) पोकारनो शब्द
सदाक़त صداقت स्त्री० [अ.] सत्य
सदाबरत سدابرت, **सदावर्त** سداورت पुं० सदाव्रत
सदा-बहार سدابہار वि० हंमेश खीलेलुं रहे एवुं (२) सदा लीलुं रहेतुं
सदारत صدارت स्त्री० [अ.] सदर-पणुं; सभापतित्व [वेश्या (व्यंग्य)
सदा-सुहागिन سداسہاگن स्त्री०
सद्र صدر पुं० [अ.] जुओ 'सदर'
सधना سدھنا अ०क्रि० सधावुं (प्रेरक **सधाना**=सधाववुं)
सन سن पुं०शण (२) वि० स्तब्ध;सूम (३) [अ.] सन; साल [कळाकौशल्य
सनअत صنعت स्त्री० [अ.] कारीगरी;
सनक سنک स्त्री० धून; मननुं घेलुं (२) झनून.–**सवार होना**=धून आववी
सनकना سنکنا अ०क्रि० पागल थवुं
सनद-याफ़्ता سند یافتہ वि० [फा.] सनद पामेलुं
सनना سننا अ० क्रि० पलळीने एक सरखुं थवुं (जेम के, आटो) (२) कशामां मळी के लीन थई जवुं; तरबोळ थवुं (३) गंदुं थवुं
सनम صنم पुं० [अ.] मूर्ति (२) प्रिय पुरुष [सणवुं; सणसण अवाज करवो
सनसनाना سنسنانا अ० क्रि० सण-
सनसनाहट سنسناہٹ पुं० सणसणाट (२) जुओ 'सनसनी' [सनसनाटी
सनसनी سنسنی स्त्री० झणझणाट (२)
सनहकी سنہکی स्त्री० [अ. सनहक] (मुसलमानोमां प्रायः वपरातु) माटीनुं एक वासण [(२) سنا जुओ 'सनाय'
सना ثنا स्त्री० [अ.] वखाण; स्तुति
सनाअत صناعت स्त्री० जुओ 'सनअत'
सनाय سناے स्त्री० सोनामुखी [बखतर
सनाह سناہ पुं० [सं. सन्नाह] कवच;
सनीचर سنیچر पुं० शनिश्चर; शनिवार
सनीचरी سنیچری पुं० शनिनी दशा
सनोबर صنوبر पुं० [अ.] सनूबर; चीडनुं के सरुनुं शंकु घाटनुं झाड
सन्न سن वि० सूम; शून्य; 'सन'
सन्नाटा سناٹا पुं० शून्यता; नीरवता (२) एकांत (३) स्तब्धता; (४) हवानो सणसणाट (५) वि० नीरव (६) एकांत. –**खींचना या मारना**=एकदम चूप थई जवुं.**सन्नाटेमें आना**=स्तब्ध थई जवुं
सन्निविष्ट سنّوِشٹ वि० [सं.] साथे बेठेलुं; एकठुं (२) स्थापेलुं (३) दाखल थयेलुं
सन्निहित سنّہت वि० [सं.] पासेनुं (२) पासे राखेलुं (३) तत्पर; तैयार
सपरदाई سپردائی पुं० [सं. संप्रदायी] नाचनारी साथेना साजनो माणस;साजिंदो
सपरना سپرنا अ०क्रि० पूरुं थई शकवुं; निपटावुं [इ० ना ठाठ साथे
सपरिकर سپرکر वि० [सं.] अनुचरो

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सपुर्द سپرد स्त्री० [फा. सिपुर्द] सुपरत; सोंपण [सुपरत करवी ते
सपुर्दगी سپردگی स्त्री० सोंपवुं ते;
सपेत(-द) سپیت(-د) वि० सफेद
सपेरा سپیرا पुं० सापनो मदारी
सपोला سپولا पुं० सापोलियुं
सफ़ صف स्त्री० [अ.] पंक्ति; हार
सफ़र سفر पुं० [अ.] सफर; मुसाफरी (२) अरबी बीजो मास
सफ़रा صفرا पुं० [अ.] पित्त
सफ़री سفری वि० [अ.] सफरमां कामनुं (२) पुं० सफर-खर्च
सफ़हा صفحه पुं० [अ.] सफो; पानुं
सफ़ा صفا वि० [अ.] साफ (२) पाक; पवित्र (३) लीसुं; सपाट
सफ़ाई صفائی स्त्री० सफाई; स्वच्छता (२) मामलानी पतावट; तोड
सफ़ाया صفایا पुं० सफाचट-पूरुं थई जवुं ते (२) सत्यानाश
सफ़ी صفی वि० [अ.] साफ (२) पवित्र (३) पुं० एक फारसी फकीर
सफ़ीना سفینہ पुं० [अ.] अदालती समन्स (२) नोंधपोथी (३) होडी
सफ़ीर سفیر पुं० [अ.] एलची; राजदूत
सफ़ूफ़ سفوف पुं० [अ. सु.फूफ़] चूर्ण; भूको
सफ़ेद سفید वि० [फा. सुफ़ैद] सफेद; धोळुं (२) कोरुं; कशुं लख्या वगरनुं
सफ़ेद-पोश سفید پوش पुं० सफेद कपडांवाळो (२) शिष्ट माणस; बाबु
सफ़ेदी سفیدی स्त्री० सफेदी; धोळाश (२) चूनाथी धोळवुं ते. -आना= घरडा थवुं; वाळ धोळा थवा

सब سب वि० सौ; बधु (२) पूरुं; साबुं
सबक़ سبق पुं० [अ.] पाठ; शिखामण
सबक़त سبقت स्त्री०[अ.] बीजाथी आगळ के विशेष होवुं ते
सब का सब سب کا سب वि० बधुं ज; पूरेपूरुं [बधुं ज
सब कुछ سب کچھ वि० एकेएक;
सबत करना ثبت کرنا =(कागळ दस्तावेज पर) सही दस्कत (के महोर) करवां
सबर صبر पुं० सबूर; 'सब्र'
सबा صبا स्त्री० [अ.] (सवारनी) पूर्वनी हवा
सबात ثبات पुं० [अ.] स्थिरता; दृढता
सबील سبیل स्त्री० [अ.] सडक; रस्तो (२) उपाय; युक्ति (३) परब
सबू سبو पुं० [फा.] माटीनो घडो
सबूचा سبوچہ पुं० [फा.] नानो 'सबू'
सबूत ثبوت पुं० [अ.] साबूती; संगीनता; दृढता (२) साबिती; प्रमाण
सबेरा سبیرا पुं० जुओ 'सवेरा'
सब्ज़ سبز वि० [फा.] काचुं ताजुं (फळफूल इ०) (२) लीलुं. -बाग़ दिखलाना=पोतानुं काम काढी लेवा मोटी मोटी आशाओ देखाडवी
सब्ज़ा سبزہ पुं०[फा.] हरियाळी (२) सबजी; भांग [(२) लीलुं शाक
सब्ज़ी سبزی स्त्री०[फा.]जुओ 'सब्ज़ा'
सब्बल سبّل पुं० कोश; नराज
सब्र صبر पुं० [अ.] सबर; धीरज. (किसीका) सब्र पड़ना=कोकने कष्ट दीधानां फळ मळवां
समंत سمنت पुं० [सं.] सीमा; हद

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

समंदर سمندر पुं० समुद्र

सम سم पुं० [अ. सम्म] झेर

समअ سمع पुं० [अ.] कान

समअ-ख़राशी سمع خراشی स्त्री० [फा.] नकामी वातोथी कान फोडवा के माथु खावुं ते

समझ سمجھ स्त्री० समज; बुद्धि

समझौता سمجھوتا पुं० समजूती; आपसमां समजीने आणेलो निकाल

समदना سمدنا अ०क्रि० (प.) प्रेमथी मळवुं; भेटवुं (२) भेट करवुं; आपवुं

समधियाना سمدھیانا पुं० पुत्र के पुत्रीनुं सासरुं [ससरो; वेवाई

समधी سمدھی पुं० पुत्र के पुत्रीनो

समन ثمن पुं० [अ.] मूल्य; किंमत

समर(-रा) ثمر(ہ) पुं० [अ] परिणाम; फळ (२) लाभ; वदलो

समसाम صمصام स्त्री० [अ.] नागी तलवार

समाँ سماں पुं० समय. -बँधना= (संगीत वगेरे) एवुं थवुं के लोक छक थई जाय

समा سما पुं० [अ.] आसमान; आकाश

समाअत سماعت स्त्री० [अ.] सांभळवुं ते

समाई سمائی स्त्री० समावेश; गुंजाश (२) سماعی वि० [अ.] सांभळेलुं; कोईनुं कहेलु [आकाशीय

समावी سماوی वि० [अ.] आसमानी;

समुहा سموہا वि० सामेनुं (२) अ० सामे; सन्मुख [आववुं; सन्मुख थवुं

समुहाना سموہانا अ० क्रि० सामे

समूम سموم स्त्री० [अ.] लू; ऊनो-गरम वा

समूर سمور पुं० [सं.] साबर हरण (२) [अ.] शियाळ जेवुं एक पशु के तेनुं रुवांटीदार चामडुं

समोना سمونا स०क्रि० पाणी समोववुं

समौरिया سموریا वि० समोवडियुं; समान उंमरनुं

सयानपत سیانپت स्त्री०, **सयानपन** سیانپن पुं० शाणपण (जुओ 'सयाना')

सयाना سیانا वि० शाणुं; समजु; चतुर (२) चालाक; पहोंचेल (३) उंमरे पहोंचेलुं

सर سر पुं० [फा.] शिर (२) टोच (३) पत्तांनो सर (४) वि० सर-तावे करेलुं; पराजित (५) अ० उपर (६) सामे

सर-अंजाम سرانجام पुं० [फा.] सरंजाम

सरकंडा سرکنڈا पुं० सरपट जेवी एक वनस्पति; सरकट

सरक سرک स्त्री० 'सरकना'-परथी नाम (२) दारूनो नशो

सरकना سرکنا अ० क्रि० सरकवुं; खसवुं (२) नियत समयथी मोडुं थवुं-मुहूर्त खसवुं (३) काम नभवुं के चालवुं

सरकश سرکش वि० [फा.] उद्धत (२) सामे थाय एवुं

सरकारी काग़ज़ سرکاری کاغذ पुं० सरकारी कागळियुं (२) पैसानी नोट

सरकोबी سرکوبی स्त्री० [फा. सर+ कोब] दमन (२) शिक्षा दंड

सरख़त سرخط पुं० [फा.] भाडा-चिट्ठी (२) ऋण चूकते कर्यानी पहोंच

सरग़ना سرغنہ पुं० [फा.] नेता; आगेवान

सरगम سرگم पुं० संगीतनी सारीगम

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सरगरदाँ سرگرداں वि० [फा.] गभरायेलुं; हेरान

सरगरम سرگرم, **सरगर्म** سرگرم वि० [फा.] जाशीलुं (२) उत्साही (३) तत्पर; चालाक

सरगश्ता سرگشتہ वि० [फा.] (नाम, –श्तगी) दुर्दशामां सपडायेलुं; बेहाल

सर-गुज़श्त سرگذشت स्त्री० [फा.] आपवीती (२) वर्णन (३) जीवनचरित

सर-गोशी سرگوشی स्त्री० [फा.] कानफूसियां

सरघा سرگھا स्त्री० [सं.] मधमांख

सर-चश्मा سرچشمہ पुं० [फा.] नदीनो उगम (२) पाणीनो झरो

सरज़द سرزد वि० प्रगट; जाहेर

सर-ज़मीन سرزمین स्त्री० [फा.] देश (२) जमीन

सरजा سرجا पुं० सिंह (२) सरदार

सरज़ोर سرزور वि० [फा.] जबरुं (२) शिरजार (३)जुओ 'सरकश' (नाम, –री)

सरताज سرتاج पुं० [फा.] सर्वश्रेष्ठ; शिरताज

सरतान سرطان पुं० [अ.] करचलो

सर-ता-पा سرتاپا अ० [फा.] माथाथी पग लगी; आदिथी अंत लगी

सरद سرد वि० जुओ 'सर्द'

सरदा سردہ पुं० [फा.] एक जातनुं खडबूचुं

सरदी سردی स्त्री० जुओ 'सर्दी'

सर-नविश्त سرنوشت स्त्री० [फा.] नसीब; तकदीर

सरना سرنا अ० क्रि० सरवुं; चालवुं; (२) निपटवुं (३) नभवुं; चाली जवुं

सरनाम سرنام वि० [फा.] नामीचुं; प्रख्यात [मथाळुं; शीर्षक (२) सरनामुं

सरनामा سرنامہ पुं० [फा.] (लेखनुं)

सरपट سرپٹ अ० पूरपाट; पूरजोश

सरपत(–ता) سرپت(–تا) पुं० [सं. शरपत्र] सरपट; कुश जेवुं छाजनुं घास

सरपरस्त سرپرست वि० [फा.] संरक्षक (नाम –स्ती) [(नाम,–ज़ी)

सर-फ़राज़ سرفراز वि०[फा.] प्रतिष्ठित

सरफ़ा صرفہ पुं० जुओ 'सर्फ़ा'

सर-बराह سربراہ (०कार) पुं०[फा.] सरभरा करनार; व्यवस्थापक (२) मुकादम

सर-बराही سربراہی स्त्री० [फा.] सरभरा; बंदोबस्त

सर-बस्ता سربستہ वि०[फा.] छूपुं; गुप्त

सर-बाज़ سرباز वि० [फा.] जानना जोखमथी वर्तनार; वीर; बहादुर

सर-बुलंद سربلند वि०[फा.] प्रतिष्ठित (२) नसीबदार [मदमत्त

सरमस्त سرمست वि०[फा.] मस्त;

सरमा سرما स्त्री०[सं.] देवनी कूतरी (वेदोमां) (२) कूतरी (३) पुं० [फा.] शियाळो [संपत्ति (२) कारण; सबब

सरमाया سرمایہ पुं०[फा.] मूडी (२)

सरवत ثروت स्त्री०[अ.] समृद्धि; वैभव

सरवरे-कायनात سرور کائنات पुं० [फा.] सृष्टिनो सरवर–नेता (२)महंमद पेगंबरनो एक इल्काब

सरशार سرشار वि० [फा.] नशाथी चकचूर (२) मदमत्त (नाम,–री)

सरसठ سرسٹھ वि० सडसठ; ६७

सरसब्ज़ سرسبز वि०[फा.] हरियाळुं; भर्युंभादर्युं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सरसरी سرسری अ० सरसर; झटझट

सरसाम سرسام पुं० [फा.] सन्निपात; मूंझारो

सरसार سرسار वि० मग्न (२) चकचूर

सरसेटना سرسیٹنا स० क्रि० वढवुं; झाटकवुं

सरसों سرسوں स्त्री० सरसव

सरहज سرہج स्त्री० साळावेली

सरहद سرحد स्त्री० [फा.+अ.]सरहद

सरापा سراپا अ० [फा.] जुओ 'सर-ता-पा'

सराफ़ صراف पुं०[अ.सर्राफ़] शराफ; नाणावटी (२) सोना चांदीनो वेपारी

सराफ़ा صرافہ पुं० सराफी (२) सराफ-बजार (३) बेन्क

सराब سراب पुं० [अ.] मृगजळ

सराबोर سرابور वि० तरबोळ; साव पलळेलुं

सराय سرائے स्त्री०[फा.] सराई; धर्मशाळा

सरायत سرایت स्त्री० घूसवुं ते; प्रवेश (२) असर; प्रभाव

सरावग(-गी) (سراوک(-گی पुं० श्रावक; जैन [सराधरा; हरार

सरासर سراسر अ० [फा.] सरार;

सरासरी سراسری स्त्री०[फा.]जलदी; उतावळ (२) सरेराश; अंदाज (३) अ० जलदी (४) सरासरी; अंदाजथी

सराहत صراحت स्त्री० [अ.] टीका (२) स्पष्टता

सराहना سراہنا स्त्री० सराह; स्तुति (२) स०क्रि० सराहवुं;वखाणवुं

सरिश्त سرشت स्त्री०[फा.] स्वभाव (२) गुण (३) वि० मिश्रित

सरिश्ता سرشتہ पुं० [फा सररिश्तः] कचेरी (२) कार्यालयनुं खातुं; दफतर

सरिश्तेदार سرشتے دار पुं० शिरस्तेदार (२) खातानो मोटो अमलदार

सरीअ سریع वि०[अ.] जलदी करनार; उतावळु

सरीखा سریکھا वि० सरखुं; समान

सरीह صریح वि० [अ.] स्पष्ट; खुल्लुं

सरीहन् صریحا अ० [अ.] सरेतोरे; जाहेर; छचाक

सरुज سرج वि०[सं.] रोगी

सरूर سرور पुं० जुओ 'सुरूर'

सरे-दस्त سر دست अ० [फा.] हमणां ज; अबघडी (२) हाल पूरतुं; 'फ़िल्हाल'

सरे-नौ سر نو अ०[फा.] तद्दन शरूआतथी

सरे-बाज़ार سر بازار अ०[फा.] छडेचोक; सरेतांरे

सरेरह سر رہ पुं०[फा.] धोरी रस्तो (२) अ० रस्ता उपर

सरो سرو पुं०[फा.] बागमां शोभा माटे होतुं एक झाड [लेवादेवा; 'वास्ता'

सरोकार سروکار पुं० [फा.] संबंध;

सरो-सामान سروسامان पुं०सरसामान

सरौता سروتا पुं० सरोतो; सूडी

सर्द سرد वि० [फा.] ठंडुं; शीतळ (२) ढीलुं; मंद (३) नामरद; निर्वीर्य

सर्द-मिज़ाज سرد مزاج वि० उत्साह वगरनुं (२) शुष्क; कठोर

सर्दी سردی स्त्री० [फा.] 'सर्द' परथी नाम (२) शरदी; सळेखम (३) शियाळो [(२) व्याकरण

सर्फ़ صرف पुं० [अ.] व्यय; खरच

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सर्फ़ा صرفہ पुं० [अ.] खरच; वापर; व्यय

सर्राफ़ صرّاف पुं०[अ.] 'सराफ़' जुओ

सर्राफ़ा صرّافہ पुं० जुओ 'सराफ़ा'

सर्वकाम سرّوکام पुं० [सं.] सौ कामनाओ पूरी करनार (२) शिव

सर्वग्रास سروگراس पुं० [सं.] खग्रास ग्रहण

सर्वतोभाव سرّوتوبھاؤ अ० [सं.] 'भली भांति'; सौ रीते; बरोबर

सर्षप سرشپ पुं० [सं.] सरसव

सलतनत سلطنت स्त्री० [अ.] सल्तनत (२) प्रबंध; गोठवण (३) आराम; निरांत [वोंधावुं

सलना سلنا अ०क्रि० साल पडवुं;

सलफ़ سلف वि० [अ.] गत; व्यतीत

सलब سلب वि०[अ. सल्ब] बरबाद; नष्ट

सलमा سلما पुं० सोनाचांदीनो तार

सलहज سلہج स्त्री० जुओ 'सरहज'

सला صلا स्त्री० [अ.] नोतरुं; आमंत्रण

सलाई سلائی स्त्री० पातळो सळियो (२) दीवासळी

सलाख سلاکھ स्त्री० सळियो [मजबूती

सलाबत صلابت स्त्री० [अ.] दृढता;

सलाम سلام पुं० [अ.] सलाम; वंदन. –लेना = सामे सलाम करवी; सलाम झीलवी. –देना = सलाम करवी

सलामत-रवी سلامت روی स्त्री० [अ.+फा.] मध्यममार्ग (२) मापसर खरच

सलाह صلاح स्त्री० [अ.] भलाई; सदाचार (२) सलाह सूचना (३) इच्छा; विचार

सलीक़ा سلیقہ पुं० [अ.] ढंग; रीत (२) कुशळता; होशियारी (३) सभ्यता (४) वर्तन; रीतभात [ख्रिस्ती क्रोस

सलीब صلیب स्त्री० [अ.] शूळी (२)

सलीम سلیم वि० [अ.] ठीक; साजुं (२) तंदुरस्त (३) साफ दिलनुं (४) शांत; धीर

सलीम-उत्तबा سلیم الطبع वि० [अ.] कोमळ दिलनुं (२) धीर; गंभीर (३) बुद्धिमान

सलीस سلیس वि०[अ.] सुगम; सरळ

सलूक سلوک पुं० [अ.] वर्तन; रीतभात (२) मेळ (३) भलाई; नेकी

सलोतर سلوتر पुं० सालोत्रीनी विद्या; ढोर-वैदुं

सलोतरी سلوتری पुं० सालोत्री

सलोना سلونا वि० लूण-मीठावाळुं (२) सलूणुं; सुंदर [तहेवार

सलोनो سلونو पुं० बळेव; रक्षाबंधननो

सल्ख़ سلخ स्त्री० [अ.] सुद बीज

सवत(–ति) سوت(–ت) स्त्री० 'सौत'; शोक; सपत्नी

सवन سون पुं० [सं.] प्रसव

सवाब ثواب पुं० [अ.] पुण्य(२) भलाई

सवाल سوال पुं० [अ.] प्रश्न (२) मागणी

सवाली سوالی पुं० [फा.] मागणी करनार

सविनय अवज्ञा سونے اوگیا स्त्री० [सं.] सविनय कानूनभंग

सवेरा سویرا पुं० सवार; प्रभात

सवैया سویّا पुं० सवाशेरनुं वजन (२) सवाना आंक (३) सवैया छंद

ससुर سسر पुं० ससरो

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ससुराल سسرال स्त्री० सासरी
सस्ता سستا वि० सस्तुं. सस्ते छूटना=थोडामां के थोडी महेनते पतवुं
सस्ती سستی स्त्री० सस्तापणुं
सस्त्रीक سستریک वि० [सं.] साथे पत्नी के स्त्रीवाळुं
सहत سہت पुं० 'शहद'; मध
सहन سہن पुं० [सं.] सहेवुं ते (२) صحن [अ.] चोक; आंगणुं
सहनीय سہنیے वि० [सं.] सह्य
सहभोज سہبھوج पुं० सहभोजन
सहभोजी سہبھوجی पुं० सहभोजन करनार [संकोच
सहम سہم पुं० [फा.] भय; डर (२)
सहमना سہمنا अ०क्रि० डरवुं (प्रेरक सहमाना)
सहर سحر पुं० [अ.] सवार; प्रभात (२) [अ. सिह्र سحر] जादु (३) سہر अ० धीमे धीमे; मंद गतिए
सहर-खेज़ سحر خیز वि० [अ.+फा.] चोर; उठावगीर [सरगी
सहर-गही سحر گہی स्त्री० 'सहरी';
सहरा صحرا पुं० [अ.] खाली मेदान (२) जंगल
सहरी سہری स्त्री० शफरी माछली (२) سحری सरगी; रोजामां करातो मळस्कानो नास्तो
सहल سہل वि० [अ.] सहेलुं
सहलाना سہلانا स० क्रि० थावडवुं; धीरेथी पंपाळवुं या घसवुं के हाथ फेरववो (२) गलीपची करवी (३) अ०क्रि० गली थवी के वलूर आववी
सहाइ(-ई,-उ) سہائی(-ئی،-ا) पुं० सहाय; मददगार

सहाब سحاب पुं० [अ.] वादळुं
सहाबा صحابہ पुं० [अ.] मित्र; दोस्त
सहाय سہائے पुं० [सं.] सहाय; मदद (२) सहायक
सहार سہار पुं० सहन (२) सहनशीलता
सहारना سہارنا स०क्रि० सहवुं; खमवुं
सहारा سہارا पुं० सहाय; मदद (२) आशरो; हूंफ
सहालग سہالگ पुं० लगनगाळो
सहावल سہاول पुं० 'साहुल'; ओळंबो
सहिजन سہجن पुं० [सं. शोभांजन] सरगवो
सही صحیح वि० [अ. सहीह] साचुं; प्रामाणिक; शुद्ध (२) स्त्री०सही; दस्कत
सही भरना صحیح بھرنا=मानी लेवुं
सही-सालिम صحیح سالم वि० बरोबर; पूरुं
सहूलत سہولت [अ.], **सहूलियत** سہولیت स्त्री० सहेलाई (२) अदब; विनय; विवेक
सहेजना سہیجنا स०क्रि० संभाळीने तपासवुं के जोई लेवुं (२) कही समजावीने सोंपवुं [(२) दासी
सहेली سہیلی स्त्री० साहेली; सखी
सहो سہو पुं०[अ. सह्‌व سہو] भूल; चूक
सह्‌वन् سہواً अ० [अ.] भूलथी
साँई سائیں (سائیں) पुं० स्वामी (२) प्रभु (३) फकीर
साँकड़ा سانکڑا पुं० पगनुं सांकळुं
साँच سانچ वि० साच; सत्य
साँचला سانچلا वि० साचकलुं;सत्यवादी
साँचा سانچا पुं० सांचो; बीबुं; फरमो
साँचेमें ढालना=बहु सुंदर बनाववुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

साँची سانچی पुं० पोथी आकारनी छपाई [या तेनो सोळ
साँट سانٹ स्त्री० सांटी के कोयडो
साँटा سانٹا पुं० सोटो (२) सांठो (शेरडीनो) [सांकळुं
साँठ سانٹھ पुं० सांठो (२) पगनुं
साँठ-गाँठ سانٹھ گانٹھ स्त्री० गांठ; मेळाप (२) अनुचित गुप्त संबंध
साँड़ سانڑ (سانڈ) पुं० सांढ; गोधो
साँड़नी سانڑنی (سانڈنی) स्त्री० सांढणी [(२) सांढणीनो सवार
साँड़िया سانڑیا पुं० वेगवाळुं ऊंट
साँप سانپ पुं० (स्त्री० साँपिन)साप. **कलेजे पर साँप लोटना**=भारे दु:ख थवुं. **–सूँघ जाना**=मरी जवुं
साँभर سانبھر पुं० सांभर सरोवर के तेमांथी पकवातुं मीठुं (२) बटेसरी;भाथुं
साँवला سانولا वि० शामळुं; काळाश पडतुं (२) पुं० श्रीकृष्ण
साँस سانس स्त्री० सास; श्वास (२) दमनो रोग. **–उखड़ना, –टूटना**= श्वास ऊपडवो के तूटवो (मरनी वेळा.) **–चढ़ना,–फूलना**=श्वास चडवो.**–लेना** =सास खावो; विराम लेवो
साँसत سانست स्त्री० श्वास लेवानी मुश्केली (२) सांसता; सांसा; मुश्केली
साँसत-घर سانست گھر पुं० जेलनी काळी कोटडी; अंधेरी
साँसा سانسا पुं० सास; दम (२) प्राण; जिंदगी (३) संशय;सांसो (४) डर; दहेशत
सा سا वि०पुं० जेवुं; समान. उदा. 'चाँदसा'
साअ(–इ)त ساع(ـعـ)ت स्त्री०[अ.] एक कलाक (२) पळ (३) महुरत
साइक़ा صاعقہ स्त्री० [अ.] वीजळी
साईं سائیں पुं० 'सांई' जुओ
साई سائی स्त्री० वानुं; 'पेशगी'
साका ساکا पुं० शक; संवत (२)कीर्ति के तेनुं स्मारक
साकिन ساکن वि० [अ.] निवासी; रहेवासी (२) खोडो अक्षर जेमके 'द्'
साक़ी ساقی पुं०[अ.] दारू पानार(२) प्रेमीनुं संबोधन (स्त्री० साक़िन)
साकेत ساکیت पुं० [सं.] अयोध्या
साक्ष्य ساکشیے पुं० [सं.] साक्षी; शाहेदी [साख
साख ساکھ पुं० साक्षी; शाहेद (२)
साखना ساکھنا स० क्रि०(प.) साख पूरवी
साखी ساکھی पुं० साक्षी देनार (२) स्त्री० साक्षी (३) साखी काव्य. **–पुकारना**=साक्षी आपवी
साख़्त ساخت स्त्री० [फा.] बनावट (२) कल्पित वात [भाजीपालो
साग ساگ पुं० तैयार करेलुं शाक(२)
सागपात ساگ پات पुं० लूखुंसूकुं भोजन
साग़र ساغر पुं० [अ.]प्यालो(शरावनो)
सागूदाना ساگودانہ पुं० सागुचोखा; साबुदाणा [सामग्री
साज़ ساز पुं० [फा.] साज; सजावटनी
साजन ساجن पुं० स्वामी (२) ईश्वर (३) सज्जन [मेळ; खूब संबंध
साज़-बाज़ ساز باز पुं० तैयारी (२)
साज़-व-सामान ساز و سامان पुं०

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

[फा.] साजसरंजाम; सामग्री (२) ठाठमाठ ['सपरदाई'

साज़िंदा سازندہ पुं०[फा.] साजिंदो;

साज़िश سازش स्त्री०[फा.] मेळ; संप (२) दावपेच; षडयंत्र

साझा ساجھا पुं० भाग; हिस्सो

साझी ساجھی, **साझेदार** ساجھےدار पुं० भागियो; हिस्सेदार

साटन ساٹن पुं० साटीन कपडुं

साटना ساٹنا स०क्रि० जुओ 'सटाना'

साठा ساٹھا पु० सांठो (२) वि० साठ उंमरनुं

साढ़(-ढ़े)साती ساڑھ(-ڑھے)ساتی स्त्री० साडासात वर्ष मास के दिवसनी (अशुभ) दशा

साढ़ू ساڑھو पुं० साढु; साळीनो वर

साढ़े ساڑھے वि० साडा. उदा. साढ़ेचार

साढ़ेसाती ساڑھےساتی स्त्री० जुओ 'साढ़साती'

सात سات वि० ७. **-पाँच**=चालाकी; धूर्तता. **-राजाओंकी साक्षी देना**= कोई वातनी सत्यता पर खूब जोर देवुं

सात-फेरी سات پھیری स्त्री० लग्नना सात फेरा

साथ ساتھ पुं० साथ; संघात (२) मेळ; संबंध (३) अ० साथे. **-ही**=एनी साथे; उपरांत. **-ही साथ**=साथे साथे

साथिन ساتھن स्त्री० 'साथी'नुं स्त्री०

सादगी سادگی स्त्री० [फा.] सादाई (२) सरळता; निष्कपटता

सादा سادہ वि० [फा.] सादुं (२) एकलुं; निर्भेळ (३) निष्कपट (४) भोळुं; मूर्ख

सादिक़ صادق वि० [अ.] साचुं (२) सत्यनिष्ठ [होनारुं (२) नीकळनारुं

सादिर صادر वि० [अ.] जारी; चालु

साध سادھ पुं० साधु (२) सज्जन (३) स्त्री० इच्छा

साधुवाद سادھوواد 'साधु साधु' कही शाबाशी आपवी ते

सान سان पुं० सल्ली; अस्त्रो घसवानी पथरी. **-देना, धरना**=पथरी पर अस्त्रो चडावदो; धार काढवी

साननाساننا स०क्रि० 'सनना'नुं प्रेरक जुओ 'सनना'

सानिअ صانع पुं० [अ.] रचनार (२) कारीगर [माटो बनाव

सानिहा سانحہ पुं० [अ.] दुर्घटना;

सानी سانی स्त्री० पाणीमां पलाळी पशुने अपातुं खाण (२) ثانی वि० [अ.] बीजुं; दूसरा' (३) जोडियुं; समान; साथी

सानु سانو पुं० [सं.] शिखर; टोच (२) अंत

साफ़ा صافہ पुं० [अ.] साफो; फेंटो (२) पाघडी (३) पहेरवानां कपडां धोवां ते

साफ़ी صافی स्त्री० [अ.] हाथरूमाल (२) साफी; चलम पीवानो कपडानो ककडो (३) भांग गाळवानो रूमाल

साबक़ा سابقہ पुं० जुओ 'साबिक़ा'

साबिक़ سابق वि० [अ.] पूर्वनुं; पुराणुं

साबिक़ दस्तूर سابق دستور अ० पूर्ववत्; यथापूर्वम्

साबिक़ा سابقہ पुं० [अ.] पिछान (२) संबंध (३) वि० जुओ 'साबिक़'

साबित ثابت वि० [अ.] साबूत; आखुं पूरुं (२) ठीक;बरोबर (३) [फा.] साबित

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

साबिर صابر वि० [अ.] सबूर करनार
साबु(-बू)न صابن(-بون) पुं० [अ.] साबू
साबूदाना سابودانہ पुं० साबुचोखा
सामना سامنا पुं० सन्मुख थवु के आववुं ते (२) सामनो; सामे थवुं ते
सामने سامنے अ० सामे
सामा سامع पुं० [अ.] श्रोता
सामान سامان पुं० [फा.] सामान; साधनसामग्री
सामिष سامِس वि० [सं.] आमिष–मांस साथेनुं
सायत سایت पुं० जुओ 'साअत'
सायबान سایبان पुं० [फा.साय:बान] सायवान; वाछंटियुं
सायर سایر वि० [अ. साइर سائر] वधुं; कुल (२) अवशिष्ट; बाकी (३) पुं० जकात [मागण
सायल سائل पुं० [अ.] प्रश्नकर्ता (२)
साया سایہ पुं० [फा.] छाया; छांयडो (२) भूतप्रेत (३) असर; छाया (४) [इं. शेमीज़] स्त्रीओनुं घाघरा जेवुं एक वस्त्र [बेसनार
सारबान ساربان पुं० [फा.] ऊंट पर
सारभाटा سار بھاٹا पुं० ओट (समुद्रना पाणीनी) [वधुं; पूरुं
सारा سارا वि० (स्त्री० –री) सारुं;
सार्वराष्ट्रीय سار ور اشٹریے वि० [सं] अनेक राष्ट्रो साथे संबंधवाळुं; आंतरराष्ट्रीय
साल سال स्त्री० वींधवुं ते (२) साल; छेद (३) सालवुं ते; पीडा (४) पुं० [फा.] साल; वर्ष
साल.खुर्दा سال خوردہ वि० [फा.] पुराणुं; जूनु (२) घरडुं
साल-गिरह سال گرہ स्त्री० [फा.] सालगरेह; वर्षगांठ
सालन سالن पुं० मसालेदार शाक
सालना سالنا अ० क्रि० सालवुं (२) स० क्रि० साले तेम करवुं (३) सालववुं
सालरस سال رس पुं०[सं.] राळ
सालस ثالث पुं०[अ.] 'सालिस'; पंच (नाम, –सी)
सालहा-साल سالہا سال अ० [फा.] वर्षो सुधी; घणा वखत सुधी
साला سالا पुं० साळो (२) साली (गाळ)
सालाना سالانہ वि० [फा.] वार्षिक
सालार سالار पुं० [फा.] नेता.–जंग पुं० सेनापति [धर्मिष्ठ माणस
सालिक سالک पुं०[अ.] यात्रालु(२)
सालिम سالم वि० [अ.] संपूर्ण; पूरुं (२) तंदुरस्त 'सालाना'
सालियाना سالیانہ वि० जुओ
सालिस ثالث वि० [अ.] त्रीजुं (२) पुं० पंच; मध्यस्थ
साली سالی स्त्री० साळी
सालेह صالح वि०[अ. सालिह] (स्त्री० –हा) नेक; भलुं (२) सदाचारी (३) नसीबदार
साव ساو पुं० 'साहु' जुओ
सावन ساون पुं० श्रावण (वि० –नी)
सास ساس स्त्री० सासु
साह ساہ पुं० शाह; शेठ (२) 'साहु'
साहब صاحب पुं० [अ.साहिब](स्त्री० साहिबा) मित्र(२)मालिक (३)ईश्वर(४) साहेब; गोरो (५) सन्माननुं संबोधन

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

साहब-सलामत صاحب سلامت स्त्री०[अ.] सामसामे जय जय—प्रणाम
साहबी صاحبی वि० साहेबनुं (२) स्त्री० साहेबी
साहा ساہا पुं० लग्नमुहूर्त के तेनी पत्रिका
साहिब صاحب पुं० [अ.] साहेब
साहिर ساحر पुं०[अ.] जादुगर
साहिल ساحل पुं०[अ.] किनारो; तट
साही ساہی स्त्री० साहुडी
साहु ساہو पुं० साधुपुरुष (२) साहुकार
साहुल ساہُل पुं० ओळंबो; 'सहावल'
साहू ساہو पुं० जुओ 'साहु'
साहूकार ساہوکار पुं० साहुकार;मोटो वेपारी
साहूकारा ساہوکارا पुं० साहुकारी; शराफी (२) साहुकारोनुं बजार
सिंकना سِنکنا अ० क्रि० सेकावुं
सिंगा سِنگا पुं० रणसिंगु
सिंगार سِنگار पुं० शृंगार (२)शणगार (३) शोभा [सजवानी वस्तुओनी पेटी
सिंगारदान سِنگاردان पुं० शणगार
सिंगारिया سِنگاریا पुं० देवना शणगार सजनार; पूजारी
सिंगिया سِنگیا पुं०एक झेरी मूळियुं
सिंगी سِنگی पुं० 'सिंगा' जुओ (२) स्त्री० खराब लोही चूसीने खेंचवानी नळी
सिंगौटी سِنگوٹی स्त्री० जुओ 'सिंगार-दान' [शिंगोडुं
सिंघाड़ा سِنگھاڑا पुं०[सं.शृंगाटक]
सिंजाफ़ سِنجاف पुं०[फा. संजाफ़] संजाप; कपडानो गोट, ओटेली किनार
सिंदोरा سِندورا पुं० जुओ 'सिंधोरा'
सिंधूरा سِندھورا पुं० सिंधुडो राग
सिंधोरा سِندھورا पुं० (सिंदूर राखवानी) कंकावटी
सिंहनी سِنہنی, **सिंही** سِنہی [स.] स्त्री० सिंहण [–री) शियाळ
सिआ(-या)र سِآ(-یا)ر पुं० (स्त्री०
सिकंजबीन سِکنجبین स्त्री०[फा.] लींबु के सरकानुं एक शरबत [सिग्नल
सिकंदरा سِکندرا पुं० रेलवेनो हाथ;
सिकड़ी سِکڑی स्त्री० बारणानी सांकळ (२) गळानी सांकळी–एक घरेणुं
सिकता سِکتا स्त्री० [सं.] रेती के रेताळ जमीन
सिकत्तर سِکتّر पुं० सेक्रेटरी; मंत्री
सिक़ली صِقلی स्त्री० [अ. सैक़ल صیقل] सिकलीगर-सराणियानुं काम
सिकहर سِکہر पुं० [सं. शिक्य+घर] शींकुं [संकोच (२) गडी; 'शिकन'
सिकुड़न سِکُڑن स्त्री० संकडावुं ते;
सिकुड़ना سِکُڑنا अ०क्रि० संकडावुं; संकोचावुं (२) गडी पडवी
सिकोरा سِکورا पुं० 'सकोरा'; शकोरुं
सिक्का बैठना या जमना سِکّہ بیٹھنا یا جمنا =अधिकार स्थापित थवो (२) रोफ पडवो
सिक्ख سِکّھ, **सिख** سِکھ स्त्री० शीख;'सीख' (२)पुं०शिष्य(३)शीख; नानकपंथी [दहीं खांडनी मीठी प्रवाही वानी
सिखरन سِکھرن स्त्री० 'शिखरन';
सिखलाना سِکھلانا, **सिखाना** سِکھانا स०क्रि० शिखवाडवुं
सिखावन سِکھاون पुं० शिखामण;शीख
सिगरा(-रो) سِگرا(-رو) वि० (प.) (स्त्री०-री) सघळुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सिजदा سجدہ पुं० [अ.] सिजदो; प्रणाम; वंदन

सिझना سجھنا अ०क्रि० सीझवुं; चडवुं; पाकवुं [चडववुं; रांधवुं

सिझाना سجھانا स०क्रि० सीझववुं;

सिटकिनी سٹکنی स्त्री० कमाड वारीनी इस्टापडी

सिटपिटाना سٹپٹانا अ०क्रि० सपटावुं; दबावुं (२) धीमुं पडवुं (३) मूंझावुं; सपटावुं

सिट्टा سٹا पुं० जुवारनुं डूंडुं

सिट्टी سٹی स्त्री० वाचाळपणुं. -भूलना=सपटावुं; गभरावुं

सिठनी سٹھنی स्त्री० लग्ननुं फटाणुं

सिठाई سٹھائی स्त्री० फीकापणुं; 'सीठापन'

सिड़ سڑ स्त्री० गांडपण; उन्माद (२) धून

सिड़ी سڑی वि० (स्त्री० -ड़िन) पागल (२) धूनी [गुजारनार

सितमगर ستم گر पुं० जुलमी; सितम

सितम-ज़दा ستم زدہ, -रसीदा رسیدہ- वि०[फा.] सितमनुं भोग बनेलुं

सिताइश ستائش स्त्री० [फा.] धन्यवाद; शाबाशी(२)आभार; 'शुक्रिया'

सिताब ستاب अ० [फा. शिताब] जलदी; झट

सितारा ستارہ पुं० [फा.] सितारो; तारो (२) सोनाचांदीनी बिंदी-टीलडी (३) नसीब; भाग्य. -चमकना, -बलंद होना=नसीब ऊघडवुं

सिदरी سدری स्त्री० त्रण दरवाजा के कमानवाळो ओरडो के वरंडा

सिदिक़् صدق वि० जुओ 'सिद्दीक़'

सिद्क़ صدق पुं० [अ.] सत्यता

सिद्दीक़ صدیق वि० [अ] सत्यनिष्ठ

सिद्ध-पीठ سدھ پیٹھ पुं० [सं.] ज्यां साधना झट फळे एवुं स्थान

सिद्धरस سدھ رس पुं० [सं.] पारो

सिद्धाई سدھائی स्त्री० सिद्ध होवुं ते; सिद्ध दशा

सिधाई سدھائی स्त्री० सीधापणुं

सिधारना سدھارنا अ०क्रि० सिधाववुं; जवुं (२) मरवुं [(२) साल

सिन سن पुं० [अ.] उंमर; अवस्था

सिनक سنک स्त्री० लींट; नाकनो मेल

सिनकना سنکنا अ०क्रि० नाक नसीकवुं

सिन-बुलूग़त سن بلوغت पुं०[अ.] उंमरे पहोंचवुं ते (२) युवानी

सिन्नी سنی स्त्री० मीठाई (प्रायः खुशीमां के देवना प्रसाद तरीके वहेंचाय ते) [(२) ढाल

सिपर سپر स्त्री० [फा.] आड; ओथ

सिप(-पा)ह سپ(-پا)ہ स्त्री०[फा.] सेना

सिप(-पा)हगरी سپ(-پا)ہ گری स्त्री० [फा.] सिपाईगीरी [सेनापति

सिपह-सालार سپہ سالار पुं० [फा.]

सिपारा سپارہ पुं० [फा. सीपारः] कुराननो अध्याय के खंड [आभार

सिपास سپاس स्त्री० [फा.] धन्यवाद;

सिपाह سپاہ स्त्री० [फा.] जुओ 'सिपह' [प्रभाव

सिप्पा سپا पुं० युक्ति; उपाय (२)

सिफ़त صفت स्त्री० [अ.] विशेषता (२) लक्षण गुण; स्वभाव (३) व्या० विशेषण

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सिफ़र صفر पुं०[इं.साइफ़र]शून्य; मीडुं
सिफ़ला سفلہ वि० [अ.] सिफलुं; हल्कुं; क्षुद्र (२) छीछरुं (नाम, –लगी)
सिफ़ारत سفارت स्त्री० [फा.] 'सफ़ीर'–राजदूतनुं काम
सिफ़ारिश سفارش स्त्री०[फा.]सिफारस
सिफ़ारिशी سفارشی वि० सिफारस-वाळुं (२) जेनी सिफारस करी होय तेने लगतुं
सिफ़ारिशी टट्टू سفارشی ٹٹو पुं० सिफारसथी ज पद पर पहोंचेल माणस
सिमटना سمٹنا अ०क्रि० समेटावुं; निपटावुं (२) संकडावुं; संकोचावुं (३) गडी के करचोली पडवी
सिमरन سمرن पुं० (प.) स्मरण
सिमरना سمرنا स०क्रि० समरवुं; 'सुमिरना'
सिय سے स्त्री० (प.) सीता
सियरा سیرا वि० (प.) शीतळ (वि० स्त्री०, –री नाम, –राई)
सिया سیا स्त्री० (प.) सीता
सियादत سیادت स्त्री० [अ.] सरदारी; आगेवानी (२) हकूमत
सियापा سیاپا पुं० स्त्रीओनुं कूटवुं ते
सियार(–ल) سیار(-ل) पुं० (स्त्री० –रिन,–री) शियाळ
सियाला سیالا पुं० शियाळो
सियासत سیاست स्त्री० [अ.] राजव्यवस्था [राजकीय
सियासी سیاسی वि० राजद्वारी;
सियाह سیاہ वि० [फा.] काळुं (२) अशुभ [सफर; मुसाफरी
सियाहत سیاحت स्त्री० [अ.]
सियाहा سیاہا पुं० [फा.] हिसावनो चोपडो
सिर سر पुं० शिर; माथुं. –आँखों पर बैठाना = आदर करवो. –आँखों पर होना = माथे चडाववुं; मानवुं. –आना = भूत आववुं. –के बल जाना = आदरथी कोई पासे जवुं. –मुड़ाते ही ओले पड़ना = प्रारंभमां ज विघ्न नडवुं. –होना = पीछो पकडवो –करना, बाँधना = (स्त्रीनुं) माथुं ओळवुं. –ओखलीमें देना = मुश्केलीमां पडवुं. –जोड़ना = एक वनवुं; संप करवो. –पर छप्पर रखना = माथे बाबरी वधारवी (२) माथे बोजो–जवाबदारी नांखवी. –पर पाँव रखना = उद्धत वनवुं. –पर पाँव रखकर भागना = जीव लईने नासवुं. –पर हाथ फेरना = वश करवुं. –से क़फ़न बाँधना = जान हथेळीमां लेवी. –से पानी गुज़रना = मुसीबतनी–सहवानी हद आववी. –से खेलना = जुओ 'सिर आना'
सिरका سرکہ पुं० [फा.] सरको
सिरकी سرکی स्त्री० सरकटनी सोटी के तेनी वनेली सादडी के छाज
सिर-ता-पा سرتاپا अ० जुओ 'सर-ता-पा' [आगेवान; नायक
सिरधरा(–रू) سردھرا(-رو) पुं०
सिरनामा سرنامہ पुं० जुओ 'सरनामा'
सिरपाव سرپاؤ पुं० सरपाव
सिरबंद سربند पुं० साफो; फेंटो
सिरबंदी سربندی स्त्री० माथानुं एक घरेणुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सिरहाना سرہانا पुं० पथारीनो माथानो भाग

सिरा سرا पुं० छेडो; अंत (२) (शरूना के अंतना) छेडानो भाग (३) अणी (४) शिरा; नाडी (५) पाणीनो ढाळियो. सिरेका=अवल दरज्जानुं

सिरा(०व)ना سرا(ؤ)نا स०क्रि० ठंडुं करवुं (२) व्यतीत करवुं (३) अ०क्रि० ठंडुं के निरुत्साह थवुं (४) वीतवुं; पसार थवुं

सिरावन سراؤن पुं० (खेडूतनो) समार

सिरावना سراؤنا स०क्रि० (२) अ०क्रि० (प. 'सिराना'

सिरिश्ता سرشتہ, **सिरिश्तेदार** سرشتےدار जुओ 'सरिश्ता, सरिश्तेदार'

सिल سل स्त्री० शिला; पथ्थर (२) निशातरो (३) पुं० [अ.] क्षयरोग

सिलगना سلگنا अ०क्रि० सळगवुं

सिलपट سل پٹ वि० बरोबर; सपाट (२) 'चौपट'; सत्यानाश

सिलफ़(–च)ची سلفچی(-چ) स्त्री० हाथमों धोवानुं वासण; 'चिलमची'

सिलबट्टा سل بٹا पुं० निशातरो ने वाटवानो पथ्थर

सिलवट سلوٹ स्त्री० गडी; 'सिकुड़न'

सिलवाना سلوانا स०क्रि० सिवडाववुं; 'सिलाना'

सिलसिला سلسلہ पुं० [अ.] सिलसिलो; क्रम; परंपरा (२) सांकळ (३) व्यवस्था (४) वंशपरंपरा (५) वि० भीनुं (६) लपसणुं [प्रमाणे; सिलसिलाबंध

सिलसिलेवार سلسلےوار वि० क्रम

सिलह سلح पुं० [अ.] हथियार; 'सिलाह'

सिलहख़ाना سلح خانہ पुं० [फ़ा.] शिलेखानुं; शस्त्रागार

सिलहिला سلہلا वि० 'सिलसिला'; लपसणुं

सिला سلا स्त्री० शिला (२) पुं० शिलोंछ; खेतरमांथी दाणा वीणी लेवा ते

सिला صلہ पुं० [अ.] वदलो; अवेज (२) इनाम

सिलाना سلانا स०क्रि० जुओ 'सिलवाना'

सिलावट سلاوٹ पुं० सलाट

सिलाह سلاح पुं० [अ.] जुओ 'सिलह'

सिलाही سلاحی पुं० [अ.] सैनिक; सिपाही ['सिल'; निसातरो

सिलौट(–टा) سلوٹ(-ٹا) पुं०

सिल्ली سلّی स्त्री० सल्ली; अस्त्रानी पथरी ['सिवैयाँ'

सिवई سوئیں स्त्री० घउंनी सेव;

सिवा(०इ,०य) سوا(،ئے،ے) अ० [अ.] सिवाय

सिवान سوان पुं० हद; सीमा (२) भागोळ

सिवार سوار स्त्री० शेवाळ; लील

सिवाल سوال पुं०; स्त्री० 'सिवार'; सेवाळ

सिवाला سوالا पुं० शिवालय; महादेव

सिसकना سسکنا अ० क्रि० डूसकां भरवां (२) छाती धडकवी; जीव गभरावो (३) कशा माटे तलसवुं

सिसकारना سسکارنا अ०क्रि० सिसकारो भरवो; सीत्कारवुं (नाम, सिसकारी स्त्री०) [सिसकारो

सिसकी سسکی स्त्री० डूसकुं (२)

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सिहरना سہرنا अ० क्रि० थथरवुं (डर के ठंडीथी) [(२) रोमांच
सिहरी سہری स्त्री० ध्रुजारी; कंप
सिहाना سہانا अ०क्रि० ईर्षा करवी (२) हरीफाई करवी (३) स० क्रि० आतुर भावे जोवुं; लालच करवी
सींक سینک स्त्री० ताड मूंज वगेरेनुं सकुं (२) नाकनुं एक घरेणुं
सींग سینگ पुं० शिंगडुं. –समाना =ठेकाणे पडवुं. –कटाकर बछड़ोंमें मिलना=मोटा छतां बाळकोमां भळवुं
सींचना سینچنا स०क्रि० पाणी पावुं (२) सिंचवुं [पाणी पावुं ते
सींचाई سینچائی स्त्री० (झाड इ०ने)
सींव سینو पु० सीमा; हद
सी سی वि० स्त्री० 'सा'नुं स्त्री०; जेवी
सीकल سیکل स्त्री० जुओ 'सक़ल' (२) पुं० आंबा पर पाकेली केरी;साख
सीकस سیکس पुं० ऊपर; खारी जमीन
सीकुर سیکر पुं० घउं मकाई वगेरेना डूंडाने छेडे होय छे ते फूमताना रेषा
सीख سیکھ स्त्री० शीख; सलाह; शिखामण
सीख़ سیخ स्त्री०[फा] लोढानी शीख –पातळो सळियो
सीख़चा سیخچہ पुं० [फा.] सळियो
सीखना سیکھنا स०क्रि० शीखवुं
सीग़ा صیغہ पुं०[अ.] भाग; खातुं (२) (व्या.) पुरुष [फटाणुं
सीठना سیٹھنا पुं०, सीठनी स्त्री०
सीठा سیٹھا वि० फीकुं; नीरस
सीठी سیٹھی स्त्री० कूचो; रस काढया पछीनो रहेतो डूचो; निःसत्त्व चीज

सीड़ سیڑ स्त्री० भीनाश के भीनाशभूमि
सीढ़ी سیڑھی स्त्री० सीडी; निसरणी
सीदना سیدنا अ०क्रि० दुःखी थवुं
सीधा سیدھا वि० (२) पुं० सीधुं
सीधा-सादा سیدھا سادہ वि० भोळुं; सरळ
सीधे سیدھے अ० सीधी रीते; सीधुं
सीना سینا स०क्रि० सीववुं (२) سینہ पुं०[फा.] सीनो; छाती
सीना-ज़ोर سینہ زور वि० [फा.] (नाम,–री) शिरजोर; जबरदस्त
सीना–बंद سینہ بند पुं०[फा.] स्त्रीनी चोळी [सामी छातीए
सीना–सिपर سینہ سپر अ० [फा.]
सीप سیپ पु० छीप के तेनी अंदर रहेतो जतु [سیپج पुं० मोती
सीप-सुत سیپ سُت, सीपिज
सीपी سیپی स्त्री० सीप; छीप
सीम سیم पु० सीमा; हद (२) स्त्री० [फा.] रूपुं; चांदी (३) धनदोलत
सीमाब سیماب पुं० [फा.] पारो
सीमी سیمی वि०[फा.] 'सीम' –चांदीनुं
सीय سیَ स्त्री० 'सिय'; सीता
सीर سیر स्त्री० सहियारी के जेमां जमीनदार पोते जाते खेती करतो होय एवी जमीन (२) रक्तशिरा (३) पुं० [सं.] हळ. –में=एक साथे मळीने
सीरत سیرت स्त्री०[अ.] प्रकृति; टेव (२) गुण; विशेषता [(२) शीरो
सीरा سیرا पुं० [फा. शीरः] चासगी
सील سیل स्त्री० 'सीड़'; जमीननी भीनाश [वि० भीनुं
सीला سیلا पुं० 'सिला'; शिलोंछ (२)

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सीवन سیون पुं०, स्त्री० [सं.] सीवण
सीस سیس पुं० शीश; माथुं
सीसक سیسک [सं.], **सीसा** سیسا पुं० सीसुं
सीसी سیسی स्त्री० सीसको
सीसों سیسوں पुं० 'सीसम'; शीशम
सीह سیہہ पुं० जुओ 'साही'
सुँघनी سُنگھنی स्त्री० छींकणी
सुँघाना سُنگھانا स०क्रि० सूंघाडवुं; 'सूँघना'नुं प्रेरक
सुअन سُان पुं० (प.) सुत; पुत्र
सुआमी سُآمی पुं० (प.) स्वामी
सुआर سُآر पुं०(प.) रसोइयो
सुआसिन(–नी) سُآسِن(-نی) स्त्री० (प.) सुवासण ['सिकुड़ना'
सुकड़ना سُکڑنا अ० क्रि० जुओ
सुक़रात سُقراط पुं० सॉक्रेटिस
सुकून سُکون पुं०[अ.] स्थिरता (२) मननी शांति ['सकूनत'
सुकूनत سُکونت स्त्री० [अ.] जुओ
सुक्कांन سُکّان पुं० [अ.] सुकान; 'पतवार'
सुखंडी سُکھنڈی वि० सूकलकडी (२) पुं० जेमां बाळक सुकाई जाय एवो एक बाळरोग ['स.ख़ुन'
सुख़(–ख़ु)न سُخن(-خُ-) पुं० जुओ
सुखलाना سُکھلانا, **सुखाना** سُکھانا स०क्रि० सुकाववुं
सुख़ुन سُخُن पुं० जुओ 'स.ख़ुन'
सुगना سُگنا (प.), **सुग्गा** سُگّا पुं० तोतो; पोपट
सुगुरा سُگُرا पुं० सद्‌गुरु पासेथी मंत्र पामेल

सुघट سُگھٹ वि० [सं.] सुंदर (२) सुकर; सुसाध्य [सुंदर (२) निपुण
सुघड़(–र) سُگھڑ(-ر) वि० सुघड;
सुचान्ना سُچانا स०क्रि० ('सोचना'नुं प्रेरक) विचारवा प्रेरवुं (२) देखाडवुं; ध्यान खेंचवुं [–ली)
सुचाल سُچال स्त्री० सदाचार (वि०,
सुजनी سُجنی स्त्री० [फा. सोज़नी] एक जातनुं बिछानुं
सुजान سُجان वि० सुजाण
सुझाव سُجھاو पुं० सुझाडवुं ते; सूचना
सुडौल سُڈول वि० सुंदर; सुघटित
सुढंग سُڈھنگ पुं० सारो ढंग (२) वि० 'सुढंग'वाळुं
सुतरां سُتراں अ० तोपण; छतां
सुतरी(–ली) سُتری(-لی) स्त्री० सूतळी; दोरी
सुतार سُتار पुं० सुतार (२) वि० अच्छुं; उत्तम (३) पुं० सगवड
सुतारी سُتاری स्त्री० मोचीनो सोयो
सुतुही سُتُہی स्त्री० सीप
सुतून سُتون पुं० स्तंभ; थांभलो
सुथना سُتھنا पुं०, **सुथनी** سُتھنی स्त्री० 'सूथन' जुओ
सुथरा سُتھرا वि० स्वच्छ; साफ
सुद्दा سُدّا पुं०, **सुद्दी** سُدّی स्त्री०[अ. सुद्दः سُدّہ] पेटनो जूनो सूको मळ [सुध्धां; समेत; साथे
सुद्धा(–द्धाँ) سُدّھا(-دّھاں) अ०
सुध سُدھ स्त्री० सूध. **सुधबुध**= सूधवूध; भान
सुधवाना سُدھوانا स०क्रि० सुधराववुं
सुधाई سُدھائی स्त्री० सीधापणुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सुधार سدھار पुं० सुधारो
सुधारना سدھارنا वि० सुधारनार (२) स०क्रि० सुधारवुं
सुधारा سدھارا वि० सीधुं; निष्कपट
सुन سن वि० 'सुन्न' जुओ
सुनति سنت स्त्री० (प.) सुन्नत
सुनना سننا स०क्रि० सुणवुं; सांभळवुं
सुनबहरी سن بہری स्त्री० हाथीपगानो रोग [(२) सुनावणी
सुनवाई سنوائی स्त्री० सांभळवुं ते
सुनसान سنسان वि० सूमसाम; निर्जन के उज्जड (२) पुं० 'सन्नाटा'; सूमसाम
सुनहरा(–ला) (لا-)سنہرا वि० सोनेरी
सुनहा سنہا पुं० (प.) श्वान; कूतरो
सुनाई سنائی स्त्री० जुओ 'सुनवाई'
सुनार سنار पुं० सोनी (स्त्री० –रिन,–री)
सुनावनी سناونی स्त्री० मृत्युनी खबर आववी ते के ते आव्ये करातुं सनान
सुन्न سنّ पुं० शून्य; मीडुं (२) वि० निश्चेष्ट; अचेत
सुन्ना سنّا पुं० शून्य; मीडुं
सुपच سپچ पुं० (प.) श्वपच; चांडाळ
सुपत سپت वि० (प.) सारी पतवाळुं; प्रतिष्ठित
सुपन(–ना) (نا-)سپن पुं० सपनुं
सुपारी سپاری स्त्री० सोपारी
सुपास سپاس पुं० आराम; सुख; निरांत [जुओ 'सपुर्द, सपुर्दगी'
सुपुर्द سپرد, सुपुर्दगी سپردگی
सुफ़ूफ़ سفوف पुं० [अ.] 'स.फ़ूफ़'
सुबह صبح स्त्री० [अ.] सवार; प्रातःकाळ
सुबहान سبحان वि० [अ.] पवित्र. –अल्ला अ० हर्ष के अचंबो प्रगट करनारुं संबोधन–वाह ! धन्य !
सुबास (०ना) (نا٠)سباس स्त्री० सुवास; सुगंध [सगवड; अनुकूळता
सुवि(–वि)धा سبدھا(-و,) स्त्री०
सुबिस्ता سبستا, सुबीता سبیتا पुं० जुओ 'सुभीता'
सुबुक سبک वि० [फा.] हलकुं; कम वजननुं (२) सुन्दर; रूपाळुं
सुबुक–दस्त سبک دست वि० [फा.] फूर्तिलुं; चपळ
सुबुकी سبکی स्त्री० [फा.] हलकापणुं (२) अपमान; तुच्छकार
सुबूत ثبوت पुं० जुओ 'सबूत'
सुभाइ (-उ,-य,-व) سبھاا(-ا,-ے,ؤ-) पुं० (प.) स्वभाव
सुभिक्ष سبھکش पुं० [सं.] सुकाळ
सुभीता سبھیتا पुं० सरळता; सहेलाई (२) सुयोग; सवड; अनुकूळता
सुम سم पुं० [फा.] पशुनी खरी; 'टाप'
सुम(–मि)रन سم(-مر-)رن पुं० (प.) स्मरण
सुम(–मि)रनी سم(-مر-)رنی स्त्री० नानी (२७ दाणानी) जपमाळा
सुर سر पुं० सूर; अवाज. –में सुर मिलाना = हाजी हा करवुं; गायुं गावुं
सुरकना سرکنا स० क्रि० सीसकारा साथे खेंचवुं
सुरख़ाब سرخاب पुं० [फा.] 'चकवा'; चातक. –का पर लगना = विशेषता होवी [झिकाळो (२) जुओ 'सुर्ख़ी'
सुरख़ी سرخی स्त्री० ईंटनो चूरो –

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सुरत(-ता) سُرت(-تا) स्त्री० ध्यान; सरत [तमाकु

सुरती سُرتی स्त्री० खावानो जरदो–

सुरदार سُردار वि० सुरीलुं; सुस्वर

सुरधुनी سُردھنی स्त्री० सुरनदी; गंगा

सुरमई سُرمئی वि० [फा.] सुरमाना रंगनुं; भूखरुं; नील [सळी

सुरमचू سُرمچو पुं० सुरमो आंजवानी

सुराख سُراکھ पुं० छेद; काणुं

सुराग़ سُراغ पुं० [तु.] भाळ; पत्तो

सुराग़-रसाँ سُراغ رساں वि० भाळ काढनार [सुराई

सुराही صُراحی स्त्री० [अ.] भोटवो;

सुरुख سُرُکھ वि० प्रसन्न; राजी (२) 'सुर्ख़'

सुरुखरू سُرُکھرو वि० जुओ 'सुर्ख़रू'

सुरूर سُرُور पुं० [फा.] आनंद (२) नशानी आछी लहेर–लहेजत [रखात

सुरैत(-तिन) سُریت(-تِن) स्त्री०

सुर्ख़ سُرخ वि० (२) पुं० [फा.] लाल

सुर्ख़रू سُرخرو [फा.] तेजस्वी (२) यशस्वी; सफळ (३) प्रतिष्ठित

सुर्ख़ी سُرخی स्त्री० [फा.] लाली (२) लेख वगेरेनुं मथाळुं (३) लोही

सुर्ता سُرتا वि० समजु; होशियार

सुलग سُلگ अ० पासे

सुलगना سُلگنا अ० क्रि० सळगवुं; लागवुं (प्रेरक **सुलगाना**) [(गूंचनो)

सुलझन سُلجھن स्त्री० सूझ; उकेल

सुलझना سُلجھنا अ० क्रि० रस्तो सूझवो; गूंच ऊकलवी. (प्रेरक **सुलझाना**)

सुलझाव سُلجھاؤ पुं० जुओ 'सुलझन'

सुलटा سُلٹا वि० सूलटुं

सुलफ़ा سُلفا पुं० [फा.] सुल्फो, नशावाळी तमाकु (२) चडस

सुलफ़ेबाज़ سُلفےباز वि० गांजो या चडस पीनार

सुलह صلح स्त्री० [अ.] सुलेह; संधि

सुलाना سُلانا स० क्रि० 'सोना'नुं प्रेरक; सुवडाववुं

सुलेमान سُلیمان पुं० [अ.] यहूदीओनो प्रसिद्ध राजा सोलोमन

सुवन سُون पुं० जुओ 'सुअन'

सुवार سُوار पुं० जुओ 'सुआर'

सुषमा سُشما स्त्री० [सं.] परम शोभा

सुसताना سُستانا अ० क्रि० थाक खावो; आराम करवो

सुसर(-रा) سُسر(-را) पुं० ससरो

सुसराल سُسرال स्त्री० 'ससुराल'; सासरी ['सुसताना'

सुस्ताना سُستانا अ० क्रि० जुओ

सुहबत صحبت स्त्री० सोबत; 'सोहबत'

सुहबती صحبتی पुं० सोबती

सुहाग سُہاگ पुं० सुहाग; सौभाग्य; (२) लग्न प्रसंगनुं वरनुं वस्त्र के वर-पक्षनी स्त्रीओनुं गीत. –**उतरना**= सौभाग्य टळवुं; विधवा थवुं

सुहाग(-गि)न سُہاگ(-گِ)ن स्त्री० सुहागण; सौभाग्यवती

सुहागा سُہاگا पुं० टंकणखार (२) 'सोहागा'–समार [जुओ 'सुहागन'

सुहागिन(-नी) سُہاگِن(-نی) स्त्री०

सुहाता سُہاتا वि० खमाय एवुं; सह्य (२) मजेदार (३) कोकरवरणुं (पाणी)

सुहाना سُہانا अ० क्रि० सोहावुं; शोभवुं (२) फाववुं; सारुं लागवुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सुहावना سہاونا वि० सोहामणुं; सुंदर (२) अ० क्रि० जुओ 'सुहाना'

सूंघा سونگھا पुं० पाणी-सूंघो; सूंघीने जमीननुं पाणी बतावनार (२) जासूस

सूँस سونس स्त्री० जुओ 'सूस'

सू سو अ० [फा.] तरफ; भणी; बाजु

सूअर سوئر पुं० (स्त्री०,–री) सूवर; शूकर

सूआ سوآ पुं० सोयो (२) शूक; सूडो

सूई سوئی स्त्री० सोय (२) घडियाळना जेवो) कोई पण कांटो

सूखना سوکھنا अ०क्रि० सुकावुं

सूखा سوکھا वि० सूकुं; शुष्क; लूखुं (२) पुं० सुकवणुं; दुकाळ; (३) सूको; जरदो (४) पाणी वगरनी सूकी जगा

सूच्यार्थ سوچیارتھ पुं० [सं.] व्यंग्यार्थ [सूज; सोजो

सूजन(–नी) سوجن(-نی) स्त्री०

सूजा سوجا पुं० 'सूआ'; सोयो

सूज़ाक سوزاک पुं० [फा.] एक मूत्ररोग

सूजी سوجی स्त्री० रवो–जाडो लोट

सूझ-बूझ سوجھ بوجھ स्त्री० समज; सूझ

सूत سوت पुं० सूतर (२) दोरो

सूती سوتی वि० सूतरनुं(२)स्त्री० सीप

सूथन(–नी) سوتھن(-نی) स्त्री० स्त्रीओनी सूंथणी

सूद سود पुं० [फा.] लाभ (२) व्याज

सूद दर सूद سود در سود = व्याजनुं व्याज

सूदी سودی वि० व्याजुकुं

सूधा سودھا वि० (प.) सीधुं

सूधे سودھے अ० (प.) 'सीधे'

सूना سونا वि० सूनुं (२) पुं० एकांत जगा

सूप سوپ पुं० सूपडुं (२) [सं.] सूप

सूफ़ صوف पुं० [अ.] ऊन के गरम कपडुं (२) काळी शाहीना खडियामां रखातुं कपडुं [जुओ 'सोफ़ियाना'

सूफ़ियाना صوفیانہ वि० [फा.]

सूफ़ी صوفی पुं० [अ.] सूफीवादी माणस (२) सादो साधु माणस

सूबा صوبہ पुं० [फा.] प्रांत; देशनो भाग (२) सूबो

सूर سور पुं० सूरदास (२) वि० शूर (प.) (३) पुं० सूवर (४) [अ.] क्यामतने दिवसे वागनारुं एक वाजुं (५) [फा.] खुशी; आनंद (६) लाल रंग

सूरज سورج पुं० सूरज.–**पर थूकना या धूल फेंकना**=निर्दोष के पवित्रने लांछन लगाडवुं.–**को दीपक दिखाना**= स्वयं जे प्रसिद्ध के गुणी होय तेनो परिचय कराववो

सूरत صورت स्त्री० [अ.] शिकल; रूप (२) रस्तो; उपाय (३) हाल; दशा. –**दिखाना**=मों बताववुं; सामे आववुं –**बनाना**=रूप काढवुं; वेश बदलवो (२) मों मरडवुं. –**बिगड़ना**=चहेरो फीको पडवो; निस्तेज थवुं [उपरथी; बाह्यतः

सूरतन् صورتاً अ० [अ.] देखवामां;

सूरत-परस्त صورت پرست वि० सौंदर्य-पूजक (२) बुत-परस्त

सूरत-हराम صورت حرام वि० अंदरथी निस्सार पण उपरथी देखावडुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सूरन سورن पुं० सूरण [वीर; योद्धो
सूरमा(-वाँ) سورما(-واں) पुं०
सूराख़ سوراخ पुं० [फा.]सुराख; छिद्र
सूल سول पुं० शूळ; सूळ
सूली سولی स्त्री० शूळी (२) फांसी
सूस (०मार) سوس(٠مار) पुं० 'सूँस'; एक जलचर
सूहा سوہا पुं० एक जातनो लाल रंग (२) एक संकर राग (३) वि० लाल
सेंक سینک स्त्री० शेक; शेकवुं ते
सेंकना سینکنا स० क्रि० शेकवुं
सेंत سینت स्त्री० खर्च वगर-मफत थवुं ते
सेंतमें سینت میں **सेंत-मेंत** سینت مینت अ०मफत (२) व्यर्थ
सेंदुर سیندور पुं० सिंदूर. **-चढ़ना** = स्त्रीए परणवुं
सेंध سیندھ स्त्री० दीवालमां खातर पडे ते; बाकुं. **-लगाना** = कोचीने खातर पाडवुं [खातर पाडवुं
सेंधना سیندھنا अ० क्रि० भींतमां
सेंधा سیندھا पुं० सिंधव
सेंधिया سیندھیا वि० खातर-पाडु (चोर) (२) पुं० ग्वालियरनो सिंधिया
सेंवई سینوئی स्त्री० घउंनी शेव
सेंहुड़ سینہڑ पुं० जुओ 'सेहुँड'
सेग़ा صیغہ पुं० 'सीग़ा'; विभाग
सेटना سیٹنا स० क्रि० गणतरीमां लेवुं; मानवुं; लेखामां लेवुं
सेठ سیٹھ पुं० (स्त्री०**-ठानी**) शेठ
सेना سینا स०क्रि० सेववुं ['सेव'
सेब سیب पुं० [फा.] सेप; सफरजन;
सेम سیم स्त्री० पापडी के वालोळ
सेमई سیمئی स्त्री० 'सेंवई'; सेव (घउंनी)
सेमल سیمل पुं० शाल्मली झाड
सेर سیر पुं० शेर (वजन) (२) शेर; सिंह (३) वि० [फा.] तृप्त; संतुष्ट [लाकडुं
सेरवा سیروا पुं० 'सेरा'-खाटलानुं नानुं
सेरा سیرا पुं० खाटलानुं माथा आगळनुं लाकडुं (२) पायेली जमीन
सेराब سیراب वि० [फा.] पाणीथी तरबोळ; पाणी पीधेलुं
सेरी سیری पुं० शेरी; रस्तो (२) स्त्री०[फा.] तृप्ति; संतोष
सेल سیل पुं० बरछो; भालो
सेला سیلا पुं० सेलुं; शेलुं
सेली سیلی स्त्री० नानो 'सेल'-भालो (२) सेली; योगी साधु इ.नी गळानी एक माळा [सफरजन
सेव سیو पुं० चणानी सेव (२) सेब;
सेवई سیوئیں स्त्री० जुओ 'सेंवई'
सेवा-टहल سیوا ٹہل स्त्री० सेवा; खिदमत
सेवाधारी سیوادھاری पुं० पूजारी
सेवा-बंदगी سیوا بندگی स्त्री० पूजापाठ; सेवा
सेवार(-ल) سیوار(-ل) स्त्री० शेवाळ
सेसर سیسر पुं० पत्तांनी एक बाजी (२) जाळ [वनार; कपटी
सेसरिया سیسریا पुं० जाळमां फसा-
सेह سہ वि० [फा. सिह] त्रण
सेहत صحت स्त्री० [अ.] आरोग्य (२) रोगमांथी मुक्ति (३) सुखचेन; राहत (४) (भूलोनी) शुद्धि [खानुं
सेहत-ख़ाना صحت خانہ पुं० पाय-

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सेहत-नामा صحت نامہ पुं०शुद्धिपत्रक
सेह-माही سہ ماہی वि० त्रैमासिक
सेहर سحر पुं० [अ. सिह्र] जादु; इंद्रजाळ
सेहरा سہرا पुं० वरराजानो खूंप
सेहशंबा سہ شنبہ पुं०[फा.सिहशंबः] मंगळवार
सेही سیہی [सं.सेधा] 'साही'; साहुडी
सेहुँड़ سیہنڑ पुं० 'सेंहुड़'; थोर
सेहुआँ سیہواں पुं० एक चर्मरोग; करोळिया
सैंतना سینتنا स०क्रि० एकठुं करवुं (२) संभाळीने [वि० ४७; सुडताळीस
सैंतालि(–ली)स سینتالِ(-لی)س
सैंति(–ती)स سینتِ(-تی)س वि० ३७; साडत्रीस
सैंधव سیندھو पुं०[सं.]सिंधव (२) सिंधनो निवासी के घोडो (३) वि० सिंधनुं के सिंधु–समुद्रनुं
सै سے पुं०[सं. शत, प्रा. सय] गुजराती 'सं' –सो जेम वपराय छे. उदा. 'सोरह सै इकतीस'
सैकड़ा سیکڑا पुं० सेंकडो; सैको
सैकड़े سیکڑے अ०सेंकडे;'प्रति शत'
सैकड़ों سیکڑوں वि० सेंकडो;अनेक सो (२) घणुं [रेतीनुं
सैकत سیکت वि० [सं.] रेताळ;
सैक़ल صیقل पुं० [अ.] सिकलीगर–सरणियानुं काम [सिकलीगर
सैक़लगर صیقل گر पुं० सराणियो;
सैद صید पुं० [अ.] शिकार
सैदानी سیدانی स्त्री० सैयद स्त्री;
सैन سین स्त्री० (प.) इशारो (२) सैन्य
सैनभोग سین بھوگ पुं० मंदिरोनो शयनभोग [सामे इशारा करवा ते
सैनासैनी سینا سینی स्त्री० साम-
सैफ़ سیف स्त्री० [अ.] तलवार
सैयाँ سیاں पुं० स्वामी
सैयद سید पुं०[अ.] सैयद; मुसलमानोना चार वर्गमांथी एक वर्ग
सैयाद صیاد पुं० [अ.] शिकारी
सैयार سیار पुं० [फा.] खूब सेर–सहेल करनारो [पाणी जेवुं
सैयाल سیال वि० [अ.] प्रवाही;
सैयाह سیاح वि० [अ.] यात्री,सफर करनार [यात्रा
सैयाही سیاحی स्त्री० [अ.] सफर;
सैर سیر स्त्री०[फा.] सेर; मोज खातर फरवुं ते; सहेल (२) मजा; आनंद (३) मोज खातर पर्यटने जवुं ते [ग्रह
सैयारा سیارہ पुं०[फा.] (आकाशनो)
सैल سیل पुं०, स्त्री० [अ.] प्रवाह;वहेण
सैलानी سیلانی वि० सहेलाणी; लहेरी
सैलाब سیلاب पुं० [फा.]रेल(पाणीनी)
सैलाबी سیلابی स्त्री० [फा.] भीनाश (२) नदीनी रेलथी सींचाती जमीन (३) रेल [पद्यनुं रूप
सों سوں प्रत्यय 'सें' या 'से'नुं
सोंचर-नमक سونچر نمک पुं० संचळ
सोंटा سونٹا पुं० सोटो; लाठी
सोंठ سونٹھ स्त्री० सूंठ
सोंध–(–धा) سوندھ(-ندھا) वि० सुगंधीदार (२) पुं० एक सुगंधी पदार्थ (तेलमां नंखातो)
सो سو स० ते (२) अ० तेथी; अतः
सोआ سوآ पुं० एक शाक; सुवा

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सोई سوئی स०(प.)'वही'; ते ज; सोय
सोखना سوکھنا स०क्रि० शोषी लेवुं; चूसवुं [लाकडुं
सोख़्तनी سوختنی स्त्री०[फा.] सूकुं
सोख़्ता سوختہ पु० [फा.] शाहीचूस कागळ (२) वि० [फा.] बळेलुं; दग्ध
सोग سوگ पुं० शोक (वि० –गी)
सोच سوچ पुं० विचारवुं ते; (२) चिंता (३) शोक; पस्तावो
सोचना سوچنا अ०क्रि० विचारवुं; गोर करवुं (२) चिंता करवी (३) खेद करवो
सोचविचार سوچ و,چار पुं० 'समझ–बूझ'; बधी रीतनो–पूरो विचार
सोज़ سوز पुं० [फा.] बळतरा (२) दुःख
सोज سوج स्त्री० सोज; सोजो
सोज़न سوزن स्त्री० [फा.] सोय
सोज़िश سوزش स्त्री० [फा.] सोजो
सोझ(–झा) (سوجھ(-جھا वि० (प.) सीधुं; सरळ
सोत(–ता) (سوت(-تا पुं० स्रोत; झरणुं
सोनकेला سون کیلا पुं० सोनेरी केळुं
सोनहरा(–ला) (سونہرا(-لا वि० सोनेरी
सोना سونا पुं० सोनुं (२) अ०क्रि० सूवुं; ऊंघवुं (३) अंगे झराणी चडवी **सोनेका घर मिट्टी होना** = खेदानमेदान थई जवुं. **सोनेमें घुन लगना** = असंभव वस्तु बनवी. **सोनेमें सुगंध** = उत्तम चीजमां वळी उत्तमता
सोनामक्खी سونا مکھی स्त्री० एक उपधातु–सुवर्णमाक्षिक
सोनार (سنار)سونار पुं०'सुनार'; सोनी
सोफता سوپھتا पुं० एकांत; अलग जगा (२) फुरसद

सोफ़ियाना صوفیانہ वि० सुफी संबंधी (२) सादुं पण सारुं लागतुं; सुफियाणुं
सोमवारी سوموارى वि० सोमवारनुं (२) स्त्री० सोमवती अमास
सोय سوے स० (प.) 'वही' 'सोई' (२) 'सो'; ते
सोरनी سورنی स्त्री० सावरणी
सोलह سولہ वि० १६; सोळ. **सोलहो आने** = सोळे आना; पूरेपूरुं
सोला سولا पुं० जे झाडनां छोडां सोला टोपीमां वपराय छे ते
सोवा سووا पुं० जुओ 'सोआ'
सोसनी سوسنی वि०[फा.] जांबुडियुं
सोहन سوہن वि०(स्त्री० –नी) शोभीतुं; सुन्दर [(२) नींदवुं
सोहना سوہنا अ० क्रि० सोहवुं;शोभवुं
सोहनी سوہنی स्त्री० झाडु; सावरणी (२) नींदामण (३) वि० स्त्री० सुन्दर
सोहबत صحبت स्त्री० [अ.] सोबत (२) संभोग [सोबती; साथी
सोहबती صحبتی पुं० [अ.+फा.]
सोह(–हि)ला (سوہ(-ہے)لا पुं० मंगळ गीत
सोहाई سوہائی स्त्री० नींदामण
सोहाग سوہاگ, **सोहागिन** سوہاگن जुओ 'सुहाग, सुहागिन'
सोहागा سوہاگا पुं० जुओ 'सुहागा' (२) खेडूतनो समार [सोहावुं
सोहाता(–या) (سوہاتا(-یا वि० सुंदर;
सोहिला سوہلا पुं० जुओ 'सोहला'
सौंचना سونچنا स० क्रि० शौच जवुं के जईने धोवुं के त्यार बाद हाथपग धोवा

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सौंचर سونچر पुं० संचल; 'सोंचर नमक'
सौंचाना سونچانا स० क्रि० 'सौंचना'नुं प्रेरक
सौंपना سونپنا स० क्रि० सोंपवुं;
सौंफ़ سونف स्त्री० वरियाळी
सौंह سونہہ स्त्री० (प.) सोगन
सौ سو वि० सो; १००. –बातकी एक बात = सारांश; टूंकमां; तात्पर्य के
सौक(०न) (ن٠)سوک स्त्री० 'सौत'; शोक
सौगंद(–ध) (دھ-)سوگند स्त्री० [फा.] सोगंद; कसम
सौगंध سوگندھ पुं० [सं.] अत्तरियो (२) सुगंध (३) सोगंद [भेट
सौग़ात سوغات स्त्री० [तु.] सोगात;
सौग़ाती سوغاتی वि० भेट तरीके शोभे एवुं; उत्तम; नमूनेदार; विरल
सौज سوج स्त्री (प.) साज; सामग्री
सौजा سوجا पुं० शिकारनुं प्राणी; शिकार
सौत(०न,–तिन) (ن٠،-تن)سوت स्त्री० सपत्नी; शोक; 'सवत'
सौतिया डाह سوتیا ڈاہ स्त्री० शोको वच्चेनी ईर्षा (२) भारे ईर्षा
सौतेला سوتیلا वि० (स्त्री० –ली) सावकुं; शोकनुं; शोक संबंधी
सौदा سودا पुं० [अ.] सोदो (२) सोदानी चीज; माल (३) वेपार (४) पागलपणुं; गांडपण (५) धून (६) वि० काळुं
सौदाई سودائی पुं० पागल; गांडो; धूनी [वेपारी (नाम,–री)
सौदागर سوداگر पुं० [फा.] सोदागर
सौदा-सुलुफ़ سودا سلف, –सुल्फ़ سلف पुं० सोदो करवानी चीजो
सौदा-सूत سودا سوت पुं० व्यवहार (२) चांदी
सौध سودھ पुं० [सं.] महेल; भवन
सौभग سوبھگ पुं० [सं.] सद्‌भाग्य (२) सुख (३) धनदोलत (४) सौंदर्य
सौभागिनी سوبھاگنی स्त्री० [सं.] सौभाग्यवती
सौरी سوری स्त्री० प्रसूतिघर; प्रसवस्थान
सौवर्चल سوورچل पुं० [सं.] संचळ; 'सोंचरनमक' [(२) सुहृद
सौहृद سوہرد पुं० [सं.] मित्रता
स्तन पीना ستن پینا = धाववुं
स्तर ستر पुं० [सं.] थर; पड (२) सेज; पथारी
स्तोक ستوک पुं० [सं.] बुंद; बिंदु
स्त्रीव्रत ستری ورت पुं० पत्नीव्रत; अव्यभिचार
स्थानापन्न ستھاناپن वि० [सं.] अवेजी; कामचलाउ
स्थायी समिति ستھایی سمت स्त्री० [सं.] 'स्टेन्डिग कमिटी'; वरस दरम्यान कायमी कार्यवाहक समिति
स्पर्द्धा سپردھا स्त्री० [सं.] स्पर्धा. (वि०, –र्द्धी)
स्पर्शी سپرشی वि० [सं.] स्पर्शनार
स्पृही سپرہی वि० [सं.] स्पृहा करनारुं ['शायद'
स्यात् سیات अ० [सं.] कदाच;
स्यानप(०न) (ن٠)سیانپ पुं० शाणपण; डहापण
स्याना سیانا वि० शाणुं; डाह्युं (२) उंमरे पहोंचेलुं; 'वयस्क'
स्यापा سیاپا पुं० जुओ 'सियापा'

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

स्याम سیام वि० श्याम (२) पुं० सियाम देश

स्याह سیاہ वि० जुओ 'सियाह'

स्याही سیاہی स्त्री० शाही (२) श्यामता

स्राप سراپ पुं० (प.) शराप; शाप

स्रावक سراوک, **स्रावी** سراوی वि० [सं.] स्रव करावनारुं

स्वतोविरोधी سوتوورودھی पुं० पोते ज पोतानी वस्तुनो विरोध करनार; वदतो–व्याघातवाळुं

स्वरोद سورود पुं० एक तंतुवाद्य

स्वाँग سوانگ पुं० स्वांग; बनावटी वेश (२) तमाशो; खेल

स्वाँगी سوانگی पुं० बहुरूपी; स्वांग काढी पेट भरनारो [माणनारुं; रसिक

स्वादी سوادی वि० [सं.] स्वाद

स्वायत्त शासन سوایت شاسن पुं० स्थानिक स्वराज

स्वेच्छासेवक سویچھا سیوک पुं० स्वयंसेवक

ह

हँकवा ہنکوا पुं० वाघने हांकाहांक करी शिकारी पासे लाववो ते

हँकाई ہنکائی स्त्री० हांकवुं ते के तेनी मजूरी [बोलाववुं ते; बूम

हँकार ہنکار स्त्री० होकारो; ताणीने

हँकारना ہنکارنا स० क्रि० जोरथी बोलाववुं; पोकारवुं (२) आह्वान करवुं

हंकारना ہنکارنا अ० क्रि० होकारो करवो; गर्जवुं [आमंत्रण

हंकारा ہنکارا पुं० होकारो (२) नोतरुं;

हंगाम ہنگام पुं०[फा.] वखत;मोसम (२) 'हंगामा' जुओ

हंगामा ہنگامہ पुं० [फा.] हंगामो; हल्लो; तोफान (२) भीड

हंजार ہنجار पुं० [फा.] मार्ग (२) ढंग; रीत

हंडा ہنڈا पुं० हांडो; देगडो

हँडिया ہنڈیا, **हंडी** ہنڈی स्त्री० हांडी; हांल्ली [=थाक खावो

हँफनि ہنپھن, स्त्री० हांफ.–**मिटाना**

हंस ہنس पुं० [सं.] हंस (२) सूर्य

हँसता-मुखी ہنستا مکھی पुं० हसमुखो आदमी [हसवुं

हँसना ہنسنا अ०क्रि० (२) स०क्रि०

हँसमुख ہنس مکھ वि० हसमुखुं (२) विनोदी; टीखळी

हँसली ہنسلی स्त्री० गळानी हांसडी–ते नामनुं हाडकुं के घरेणुं

हँसाई(–य) ہنسائی(-ے) स्त्री० हसवुं ते (२) हांसी

हँसिया ہنسیا स्त्री० दातरडुं

हँसी ہنسی स्त्री० हास्य (२) हांसी. –छूटना = हसवुं आववुं ['हँसिया'

हँसुआ(–वा) ہنسوا(-وا) पुं० जुओ

हँसोड़(–र) ہنسوڑ(-ر) वि० हांसीखोर; मजाकी

हक़ حق वि० [अ.] हक; योग्य; वाजबी (२) साचुं (३) पुं० अधिकार (४) फरज (५) न्यायी के वाजबी वात के पक्ष (६) खुदा

हक़तलफ़ी حق تلفی स्त्री० [अ.] अन्याय

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हक़ताला حق تعالےٰ पुं० [अ.] परमेश्वर; खुदा [वगरफांसु

हक़नाहक़ حق ناحق अ० हकनाक;

हकबकाना ہکبکانا अ०क्रि० गभरावुं

हकला(०हा) (ہا)ہکلا वि० तोतडुं बोलतुं

हकलाना ہکلانا अ०क्रि० तोतडावुं

हकलाहा ہکلاہا वि० जुओ 'हकला'

हक़-शिनास حق شناس वि० [फा.] कदरदान (२) न्यायी (३) आस्तिक (नाम, -सी)

हक़शुफ़ा حق شفع पुं०[अ.] कोई जमीन जायदाद वेचाण पर होय तो तेने खरीदवानो पहेलो हक कोईने होवो ते [(२) बेआबरू

हक़ारत حقارت स्त्री० [अ.] घृणा

हक़ीक़त حقیقت स्त्री० [अ.] हकीकत; असल के साची वात; तथ्य

हक़ीक़तमें حقیقت میں अ०वस्तुताए; खरुं जोतां

हक़ीक़ी حقیقی वि० [अ.] असली; मूळ (२) सगुं; पोतानुं

हक़ीयत حقیت स्त्री०जुओ'हक़्क़ियत'

हक़ीर حقیر वि० [अ.] दूबळुं(२)तुच्छ

हक़ूक़ حقوق पुं० ब० व० [अ.] हको; अधिकारो

हक़्क़ा حقا अ० [अ.] ईश्वरना सोगन

हक्का-बक्का ہکا بکا वि० गभरायेलुं

हक़्क़ियत حقیت स्त्री० [अ.] हकदारी; हक-अधिकार होवो ते

हक़्क़े-तस्नीफ़ حق تصنیف पुं० [अ.+फा.]'कॉपीराईट';लेखकनो अधिकार

हगना ہگنا अ०क्रि० अघवुं

हगास ہگاس स्त्री० अघवानी हाजत

हचका ہچکا, **हचकोला** ہچکولا पुं० आंचको; धक्को; उछाळो (गाडी खाटलो वगेरेमां बेसतां लागे छे ते)

हज حج पुं० मक्कानी हज

हज़ حظ पुं० [अ.] सद्भाग्य (२) खुशी (३) मजा; लहेजत

हज़म ہضم पुं० (२) वि० जुओ 'हज़्म'

हज़रत حضرت पुं० [अ.] महात्मा के महापुरुष माटे संबोधन (२) (व्यंग्यमां) दुष्ट के पाजी माणस

हज़रत सलामत حضرت سلامت पुं० [अ.] बादशाहनुं 'हुज़ूर' जेवुं संबोधन

हजरे-असवद حجر اسود पुं० [अ.] कावानो पथ्थर

हज़ा ہذا स०[अ.] आ; 'यह'

हजाब حجاب पुं० जुओ 'हिजाब'

हजामत बनाना حجامت بنانا = हजामत करवी (२) [ला.] लूंटवुं (३) मारवुं झूडवुं

हज़ार ہزار वि० [फा.] १०००; हजार (२) हजारो; अनेक (३) अ० गमे तेटलुं

हज़ार-पा ہزار پا पुं० [फा.] कानखजूरो

हज़ारहा ہزارہا वि० [फा.] हजारो; बहु ज [(२) फुवारो

हज़ारा ہزارا पुं० [फा.] हजारीगोटो

हज़ारी ہزاری पुं० [फा.] हजार सिपाईनो नायक-सरदार

हज़ीमत ہزیمت स्त्री०[अ.] हार;पराजय

हजूम ہجوم पुं० जुओ 'हुजूम'

हज़ूर حضور पुं० हज़ूर (जुओ 'हुज़ूर')

हज़ूरी حضوری पुं० हज़ूरियो;अनुचर (२) वि० हज़ूर-दरबारने लगतुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हजो ہجو स्त्री० [अ.] निंदा

हज्ज حج पुं० [अ] हज; मक्कानी यात्रा [(नाम,–मी)

हज्जाम حجّام पुं० [अ.] हजाम

हज़्म ہضم वि० [अ.] हजम; पचेलुं (२) पुं० पाचन; हजमियत

हट(–ठ) (-ٹھ)ہٹ स्त्री० हठ; जिद्द

हटकना ہٹکنا स० क्रि० अटकाववुं; रोकवुं; मना करवी [पाकी

हट(–ड़)ताल ہٹ(-ڑ)تال स्त्री० हडताल;

हटना ہٹنا अ०क्रि० हठवुं

हटवा ہٹوا पुं० हाटवाळो; दुकानदार

हटवाई ہٹوائی स्त्री० दुकानदारी; 'हटवा'नो धंधो

हट्टा-कट्टा ہٹّا کٹّا वि० हृष्टपुष्ट; स्थूल

हट्टी ہٹّی स्त्री०दुकान [दृढ प्रतिज्ञा लेवी

हठना ہٹھنا अ० क्रि०(प.)हठ करवी(२)

हठी(०ला) (لا٠)ہٹھی वि० हठीलुं; जिद्दी (२) दृढप्रतिज्ञ; टेकीलुं

हड़ ہڑ स्त्री० हरड

हड़कंप ہڑکنپ पुं० खळभळाट

हड़क ہڑک स्त्री० हडकवा (वि०, हड़काया). –**उठना** = हडकवा लागवो

हड़कना ہڑکنا अ० क्रि० हडकवा लागवो; कशा माटे खूब तलसवुं

हड़गिल्ल ہڑگِلّ, **हड़गीला** ہڑگیلا पुं० (बगला जेवुं) एक पक्षी

हड़प ہڑپ वि० गब दईने खाधेलुं के गेब करेलुं. –**करना** = हजम करी जवुं; उडावी जवुं ['हड़प करना'

हड़पना ہڑپنا स०क्रि० हप करी जवुं;

हड़फूटन ہڑپھوٹن स्त्री० हाडकांमां थतुं कळतर

हड़बड़ ہڑبڑ स्त्री० उतावळनो रघवाट

हड़बड़ाना ہڑبڑانا अ०क्रि० हडबडवुं; उतावळ करवी; रघवावुं (२) स०क्रि० उतावळ करवा कहेवुं [रघवाटियुं

हड़बड़िया ہڑبڑیا वि० उतावळियुं;

हड़बड़ी ہڑبڑی स्त्री० जुओ 'हड़बड़'

हड्डा ہڈّا पुं० भमरी; 'वरं'

हड्डी ہڈّی स्त्री० हाडकुं (२) (ला.) कुळ; खानदान. –**उखड़ना** = हाडकुं ऊतरी जवुं

हतक ہتک **हतक़ इज़्ज़ती** ہتک عزّتی स्त्री० बेआबरू; मानभंग; बदनक्षी [एटली हदे के

हत्ता حتّےٰ अ० [अ.] त्यां सुधी;

हत्था ہتّھا पुं० हाथो; दस्तो (२) केळांनुं घोड. –**मारना** = हाथ मारवो; चोरवुं [हाथमां आववुं; हाथे चढवुं

हत्थे ہتّھے अ० हाथमां. –**चढ़ना** =

हत्यारी ہتیاری स्त्री० हत्यानुं पाप (२) वि० स्त्री० घातकी [रूप

हथ ہتھ पुं० समासमां वपरातुं 'हाथ'नुं

हथउधार ہتھ اُدھار पुं० जुओ 'हथफेर' अर्थ ३

हथकंडा ہتھکنڈا पुं० हाथचालाकी

हथकड़ी ہتھکڑی स्त्री० हाथकडी

हथछूट ہتھ چھوٹ वि० हाथनुं छूटुं-झट मारी बेसे एवुं

हथनी ہتھنی स्त्री० हाथणी

हथफेर ہتھپھیر पुं० वहालमां हाथ फेरववो–पंपाळवुं ते (२) हाथ मारी जवानी चालाकी (३) थोडा दिवस माटे उचक लेवाती के देवाती रक़म

हथलेवा ہتھ لیوا पुं०लग्नमां हस्तमेलाप

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हथवाँस ہتھوانس पुं० नाव चलाववानो बधो सरसामान

हथवाँसना ہتھوانسنا स०क्रि० कोई चीजनो प्रथम वापर शरू करवो

हथिया ہتھیا पुं० हाथियो; हस्त नक्षत्र

हथियाना ہتھیانا स० क्रि० हाथमां–कबजामां लेवुं (२) हाथ मारी जवुं; उडावी लेवुं [हथेली

हथेरी(–ली) ہتھیری(-لی) स्त्री०

हथौटी ہتھوٹی स्त्री० हथोटी; हस्त-कौशल्य (२) कशामां हाथ नाखवो ते

हथौड़ा ہتھوڑا पुं० हथोडो (हथौड़ी स्त्री०)

हदफ़ ہدف पुं० [अ.] निशान; लक्ष्य

हदिया ہدیہ पुं० [अ.] भेट; उपहार

हदीस حدیث स्त्री० [अ.] हजरत महमदनां वचनो तथा कार्यनो संग्रह. –खींचना=सोगन खावा

हदूद حدود स्त्री० [अ.]'हद्'नुं ब०व०

हद् حدّ स्त्री० [अ.] हद; सीमा

हद्दे समाअत حدّ سماعت स्त्री० [अ.] कचेरीमां दावो दाखल करी देवानी नक्की अवधि

हद्दे सियासत حدّ سیاست स्त्री० [अ.] न्यायाधीशना अधिकारनी हद

हनोज़ ہنوز अ० [फा.] अत्यार सुधी

हफ़-नज़र حف نظر [फा.] श० प्र०= ईश्वर करे ने नजर न लागे

हफ़्त ہفت वि० [फा.] सप्त; सात

हफ़्त-इक़लीम ہفت اقلیم [फा.+अ.] स्त्री० साते देश; आखो संसार

हफ़्ता ہفتہ पुं० [फा.] हफ्तो; सप्ताह (२) शनिवारनो दिवस

हफ़्ताद ہفتاد वि० [फा.] १७; सत्तर

हबकना ہبکنا अ० क्रि० करडवा के बचकुं भरवा मों फाडवुं (२) स०क्रि० करडवुं

हबन्नक़ ہبنّق वि० [अ.]मूर्ख; बेवकूफ

हबर द(–ह)बर ہبر د(-ہ)بر अ० झटझट; जलदी [प्रियजन

हबीब حبیب पुं० [अ.] मित्र (२)

हबूब حبوب पुं० व० व० [अ.] दाणा (२) गोळीओ

हब्बा حبّہ पुं० [अ.] अनाजनो दाणो; कण (२) दाणा जेटलुं जराक; चपटी

हब्बा डब्बा ہبّا ڈبّا पुं० उटांटियुं–एक बाळरोग

हब्श حبش पुं०[अ.]आबिसीनिया देश

हब्शी حبشی पुं० [अ.] 'हब्श' देशनो रहेवाशी; हबसी

हब्स حبس पुं० [अ.] केद; बन्धन (२) पवन न होवाथी थतो घाम

हम ہم स० अमे (२) आपणे (३) पुं० हमडी; अहंता (४) अ० [फा.] साथे (५) समान (समासमां. उदा० हमदर्दी; हमदीन) [कालीन

हम-असर ہم عصر वि० [फा.] सम-

हम-आहँग ہم آہنگ वि० [फा.] एक साथे बधानी जोडे बोलनारुं (नाम, –गी) [उंमरनुं

हम-उम्र ہم عمر वि० [फा.] समान

हम-क़दम ہم قدم वि० [फा.] साथे चालनार; साथी [वातचीत

हम-कलामी ہم کلامی स्त्री० [फा.]

हम-चश्म ہم چشم वि०[फा.] सरखा दरज्जावाळुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हम-जिन्स هم جنس वि० सजातीय
हम-ज़ुल्फ़ هم زلف पुं० [फा.] साढु
हमजोली هم جولى पुं० समोवडियो; साथी [घनिष्ठ मित्र
हमदम همدم पुं० [फा.] दिलोजान,
हमदर्द هم درد पुं० [फा.] सहानुभूति राखनार [
हम-नशीन هم نشين वि० [फा.] साथी
हम-नफ़्स هم نفس,
हम-निवाला هم نواله वि० [फा.] साथे खानारपीनार [जोडीदार
हम-पल्ला هم پلّه वि० [फा.] बरोबरियुं;
हम-पाया هم پايه वि० [फा.] बरोबरियुं; सरखा पदवाळुं
हम-पियाला هم پياله वि० [फा.] एक प्याले पीनार; साथे खानारपीनार
हम-मकतब هم مكتب वि० [फा.] सहाध्यायी
हमराह هم راه अ० [फा.] साथे; संगाथे
हमल حمل पुं० [अ.] हमेल; गर्भ
हमला حمله पुं० [अ.] हुमलो (२) आघात; प्रहार
हमला-आवर حمله آور वि० [फा.] हुमलो करनारुं; आक्रमणकारक
हमवतन هم وطن पुं० देशबंधु; देशभाई
हमवार هموار वि० [फा.] सपाट; समतल
हमशीर(-रा) همشير (-ه) स्त्री० [फा.] बहेन
हम-सबक़ هم سبق पुं० [फा.] सहाध्यायी
हमसर هم سر वि० [फा.] समान; जोडीदार; बरोबरियुं (नाम, -री)
हम-साज़ هم ساز पुं० [फा.] मित्र
हमसायगी هم سائيگى स्त्री० [फा.] पडोशी होवुं ते
हमसाया هم سايه पुं० [फा.] पाडोशी
हमसिन هم سن वि० समोवडियुं
हमहमी هم همى स्त्री० जुओ 'हमाहमी'
हमा همه वि० [फा.] कुल; बधुं; पूरुं
हमा-तन همه تن अ० पगथी माथा सुधी (२) आखुं; बधुं
हमाम-दस्ता هما م دسته पुं० हमामदस्तो; खांडणीपराई
हमारा همارا स० अमारुं (२) आपणुं
हमा-शुमा همه شما वि० [फा.] मारा तमारा जेवा सामान्य (लोक)
हमाहमी همه همى स्त्री० पोतपोतानां स्वार्थनी खेंचताण; अहमहमिका
हमें ہمیں स० 'हमको'; अमने
हमेल حميل स्त्री० जुओ 'हुमेल'
हमेशा هميشه अ० [फा.] हमेशां (नाम, हमेशगी)
हम्द حمد स्त्री० [अ.] ईश्वरस्तुति
हम्माम حمّام पुं० [अ.] 'हमाम'; नावणियुं (२) गरम पाणीनो बंबो
हम्माल حمّال पुं० [अ.] 'हमाल'; कूली [नाश करवो
हयना ہینا सक्रि० (प.) वध करवो;
हया حيا स्त्री० [अ.] लाज; शरम
हयात حيات स्त्री० [अ.] हयाती (२) जिंदगी [वि० शरमवाळुं; लज्जाळु
हयादार حيادار, **हयामंद** حيامند
हरकत حركت स्त्री० [अ.] गति (२) चेष्टा; वर्तन; व्यवहार (प्रायः अनिष्ट) (३) झबर, झेर, पेश इ० चिह्न
हरकारा هركاره पुं० [फा.] हलकारो; कासद (२) टपाली [हरगिज
हरगिज़ هرگز अ० [फा.] कदी; कदापि;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हरचंद ہرچند अ० [फा.] जोके; यद्यपि (२) अनेक वार

हरज़(-जा) (ہرج(-جا)) पुं० जुओ 'हर्ज'

हरजाई ہرجائی वि० [फा.] ज्यां त्यां भटकतुं (२) स्त्री० कुलटा; भटकण स्त्री

हरजाना ہرجانہ पुं० [फा.] नुकसाननी भरपाई [पूर्ण अधिकारी

हरता धरता ہرتا دھرتا पुं० कर्ताहर्ता;

हर-दिल-अज़ीज़ ہر دل عزیز वि० [फा.] हरेकने प्रिय; सर्वप्रिय; लोकप्रिय

हरनी ہرنی स्त्री० हरणी; मृगली

हरफ़ حرف पुं० 'हर्फ़'. (किसी पर) हरफ़ आना=(कोई पर) एक अक्षर पण आववो; कसूर नीकळवी. **–उठाना**= अक्षर वांचतां आवडवुं. **–बैठाना**= बीबां गोठववां. **–बनाना**=सरस अक्षर काढवा (२) दस्तावेजमां कपटथी फेरफार करवो [दोष दृष्टिवाळुं

हरफ़गीर حرف گیر पुं० टीकाखोर;

हरफ़गीरी حرف گیری स्त्री० खणखोद; टीकाखोरी; दोष देखवा करवा ते

हरफ़त حرفت स्त्री० जुओ 'हिरफ़त'

हर-फ़न-मौला ہر فن مولا पुं० हरेक काममां आवडतवाळो–होशियार

हरबा حربہ पुं० [अ.] हथियार; शस्त्रास्त्र (२) चडाई; हुमलो

हरबोंग ہربونگ वि० गमार (२) मूर्ख; जडसु (३) पुं० अंधेर; अराजक

हरम حرم पुं० [अ.] जनानो; अंतःपुर (२) स्त्री० रखात (३) लूंडी; दासी

हरमज़दगी حرمزدگی स्त्री० दुष्टता; बदमाशी

हरमसरा حرم سرا स्त्री० [अ.] अंतःपुर

हरवाह(-हा) ہرواہ(-ہا) पुं० खेडूत; 'हलवाह' [झाड

हरसिंगार ہرسنگار पुं० पारिजातकनुं

हरहट ہرہٹ, **हरहा** ہرہا वि० हरायुं

हरहाई ہرہائی वि० स्त्री० हराई (गाय)

हरा ہرا वि० लीलुं (२) ताजुं (३) काचुं (फळ, दाणो इ०) (४) पुं० लीलो रंग. **–बाग़**=खोटी आशा आपती–खाली वात [(२) हरियाळुं

हराभरा ہرا بھرا वि० लीलुं; ताजुं

हराम حرام वि० [अ.] हराम; निषिद्ध (२) पुं० निषिद्ध वस्तु (३) अधर्म; पाप (४) व्यभिचार. **–करना**=कशुं करवानुं कठण करी मूकवुं. **–होना**= मुश्केल थवुं

हराम-ज़ादा حرامزادہ पुं० वर्णसंकर (२) हरामी; बदमास

हरामी حرامی वि० व्यभिचारथी उत्पन्न (२) हरामी; बदमास

हरारत حرارت स्त्री० [अ.] गरमी (२) श्रीकडी; जीर्ण ज्वर

हरावल ہراول पुं० [तु.] 'हरौल'; सेनानो आगलो भाग

हरास ہراس पुं० [फा. हिरास] डर; आशंका (२) खेद; दुःख (३) निराशा

हरासत حراست स्त्री० जुओ 'हिरासत'

हरासाँ ہراساں वि० जुओ 'हिरासाँ'

हरिआ(-या)ली ہرآ(-یا)لی स्त्री० हरियाळी (२) झाड, छोड इ० लीलोतरीनो विस्तृत समूह. **–सूझना**=बधे आनंद आनंद देखावो

हरिन ہرن पुं० (स्त्री०, **–नी**) हरण

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हरिवासर ہرِواسر पुं० [सं.] रविवार (२) एकादशी

हरि(-री)स ہرِ(-ری)س स्त्री० [सं.] हलीषा] हळनुं लांबुं लाकडुं जेणे धूंसरी बंधाय छे [एक पेय

हरीरा حریرہ पुं० [अ.] रावडी जेवुं

हरीस ہریس स्त्री० जुओ 'हरिस' (२) حریص वि० [अ.] लालचु (३)ईर्षालु

हरुअ(-आ) ہرو(-آ) वि० (प.) हलकुं

हरुए ہروے अ० हळवे; धीमेथी के चुपचाप

हरूफ़ حروف पुं०[अ. 'हर्फ़'नुं ब०व०] अक्षरो; हरफो

हरौल ہَرَول पुं०हरोल; 'हरावल' जुओ

हर्ज ہرج पुं० [अ.] अडचण; विघ्न (२) हानि; नुकसान

हर्जाना ہرجانہ पुं० जुओ 'हरजाना'

हर्फ़ حرف पुं० [अ.] हरफ; अक्षर (२) नामयोगी अव्यय

हर्फ़गीर حرف گیر वि० दोषदर्शी

हर्फ़-ब-हर्फ़ حرف بہ حرف अ० [अ.] अक्षरशः; अक्षरेअक्षर

हर्ब حرب स्त्री० [अ.] लडाई

हर्र(-र्रे) ہرّ(-ّے) स्त्री० हरड

हर्रा ہرّا पुं० मोटी हरड

हर्राफ़ حرّاف वि० [अ.] पाकुं; चालाक; पहोंचेल

हल ہل पुं० [सं.] हळ (२) [अ.] حل उकेल; फेंसलो.**-करना**=फेंसलो करवो; उकेलवुं(२)भळे के मळी जाय एम करवुं. **-होना**=उकेलावुं(२) भळवुं; मळी जवुं

हलकंप ہل کمپ पुं० 'हळकंप'; हिलचाल; आंदोलन (२) खळभळाट

हलक़ حلق पुं० हलक; कंठ; गळुं. **-के नीचे उतरना**=पेटमां जवुं (२) गळे ऊतरवुं; समजावुं

हलकई ہلکئی स्त्री० हलकाश; हलकापणुं (२) वि० नीचापणुं; वट के शोभाने हानि [लहेरो खावी

हलकना ہلکنا अ० क्रि० हेलारे चडवुं;

हलका ہلکا वि० हलकुं.**-करना**=हलकुं पाडवुं; अपमानवुं

हलक़ा حلقہ पुं० [अ.] गोळाकार; वृत्त (२) परिघ (३) मंडळ; समूह (४) गामोना खास समूह; गोळ [कंटाळेलुं

हलकान ہلکان वि०जुओ 'हैरान';हलाक;

हलकाना ہلکانا स०क्रि० हेल्ले चडाववुं (२) अ० क्रि० हलकुं थवुं

हलचल ہل چل स्त्री०खळभळ; उपद्रव. **-मचना**=धांधळ मचवी; खळभळवुं

हलद-हात ہلدہات स्त्री० पीठी चोळवानो विवाहनो विधि

हलदी ہلدی स्त्री० हळदर. **-उठना, -चढ़ना**=पीठी चढवी. **-लगना**= विवाह थवो.**-लगे न फिटकरी**=मफत; वगर खरचे [**-उठाना**=सोगन खावा

हलफ़ حلف पुं० [अ.] कसम; सोगन.

हलफ़न् حلفاً अ० [अ.] सोगनथी

हलफा ہلپھا पुं० लहेर; मोजुं; हेलारो

हलराना ہلرانا स०क्रि० (बाळकने) हाथ पर लई झुलाववुं

हलवा حلوہ पुं० [अ.] शीरो. **हलवे माँडेसे काम**=केवळ पोतानी मतलब

हलवाई حلوائی पुं० [अ.] (स्त्री० **-इन**) कंदोई [हळजोड; खेडूत

हल्वाह(-हा) ہلواہ(-ہا) पुं० [सं.]

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हलहलाना ہلہلانا स० क्रि० जोरथी हलाववुं; हचमचाववुं

हलाक ہلاک वि० [अ.] मरेलुं (२) थाकेलुं (३) नाश पामेलुं

हलाकत ہلاکت, **हलाकी** ہلاکی स्त्री० [अ.] मोत (२) नाश

हलाकान ہلاکان वि० जुओ 'हलकान'

हलाकानी ہلاکانی स्त्री० हेरानगत; 'परेशानी' [घातक; अत्याचारी

हलाकी(-कू) ہلاکی(-کو) वि० मारो;

हला भला ہلا بھلا पुं० तोड; निकाल

हलाल حلال वि०[अ.] कुरानथी विहित (२) पुं० खावा माटे विहित पशु. **–करना**=झवे करवुं; हणवुं (३) ہلال बीजनो चन्द्र

हलाल का حلال کا वि० 'हरामनुं'थी ऊलटुं; वाजबी रीते मेळवेलुं के मळेलुं

हलालख़ोर حلال خور पुं० प्रामाणिकताथी महेनत-मजूरी करनार (२) भंगी

हलीम حلیم वि० [अ.] सहनशील; शांत (२) पुं० महोरममां करातुं एक मांसनुं भोजन

हलूक ہلوک स्त्री० 'हुलकी'; ऊलक

हलोरना ہلورنا स०क्रि०हेलारे चडाववुं (२) ऊपणवुं (३) संघरवुं; एकठुं करवुं

हलोरा ہلورا पुं०हेलारो;मोजुं; 'हिलोरा'

हल्क़ حلق पुं०[अ.] गळुं; (२) गरदन

हल्दी ہلدی स्त्री० जुओ 'हलदी'

हल्ला ہلّا पुं० शोर; कोलाहल (२) लडाईनी हाक (३) हल्लो; हुमलो

हवन्नक़ ہونق वि० जुओ 'हबन्नक़'

हवलदार حولدار पुं० हवालदार

हवस ہوس स्त्री० [फा.] लालच (२) इच्छा; तृष्णा

हवा ہوا स्त्री० [अ.] हवा; वायु (२) भूतप्रेत (३) आंट; साख (४) इच्छा चाह (५) वासना. **–उखड़ना**=शाख जवी.**–उड़ना**=खँबर फेलावी. **–करना** =पंखो नांखवो. **–बताना**=उडावी देवुं; टाळवुं; डिंगो वताववो. **–बिगड़ना** =चेपी रोग फेलावो (२) चाल वगडवो के खराब विचार फेलावा. (किसीकी हवा) **लगना**=संगनो प्रभाव पडवो. **–बँधना**=नामना थवी (२) साख होवी. **–हो जाना**=झट जता रहेवुं; ऊडी जवुं

हवाइयाँ ہوائیاں (मुँह पर) **–उड़ना** =चहेरो फीको पडी जवो

हवाख़ोरी ہواخوری हवा खावा जवुं ते; सहेल [रखाती जाळी

हवादान ہوادان पुं० हवा आववा

हवादार ہوادار वि० [फा.] हवावाळुं; खुल्लुं (२) इच्छावाळुं (३) प्रेमी

हवापरस्त ہواپرست वि०[अ.+फा.] इंद्रियारामी

हवारी حواری पुं० [अ.] ईशुना (वार) साथी

हवाला حوالہ पुं० [अ.] साबिती; प्रमाण (२) उदाहरण; दाखलो (३) हवालो; सुपरत

हवालात حوالات स्त्री० [अ.] हवाले करवुं ते (२) काची केद; हाजतमां राखवुं ते के तेनी जेल

हवास حواس पुं० [अ.] इंद्रियो (२) होश; भान. **–गुम होना**=होशकोश ऊडी जवा

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हवास-बाख़्ता حواس باختہ वि० [अ.+फा.] 'हक्काबक्का' जुओ [स्त्री; पत्नी
हवेली حویلی स्त्री०[अ.] हवेली (२)
हव्वा حوّا स्त्री०[अ.] बावा आदमनी स्त्री; 'Eve' (२) पुं० हाउ
हशमत حشمت स्त्री० [अ.] गौरव; मोटाई (२) वैभव
हशर حشر पुं० जुओ 'हश्र'
हश्त ہشت वि० अष्ट; आठ
हश्तुम ہشتُم वि० आठमुं
हश्र حشر पुं० [अ.] कयामतनो दिन; हशर (२) शोक; आक्रंद (३) शोरबकोर
हश्शाश ہشّاش वि०[अ.] खूब प्रसन्न; राजी [खूब खुश
हश्शाश बश्शाश ہشّاش بشّاش =
हसद حسد पुं०[अ.] हसद; ईर्षा; झेर
हसब حسب पुं० [अ.] 'नसब'थी ऊलटुं; (मातृपक्षनुं) कुळ; वंश
हसब-नसब حسب نسب पुं० [अ.] मावापनुं कुळ–खानदान
हसरत حسرت स्त्री० 'हस्रत' जुओ
हसीन حسین वि०[अ.] सुंदर; खूबसूरत
हसूल حصُول पुं० जुओ 'हुसूल'
हस्त(–स्ती) (ہستی-)ہست स्त्री० [फा.] हस्ती; हयाती (२) जिंदगी
हस्ब حسب अ०[अ.] अनुसार; प्रमाणे
हस्रत حسرت स्त्री० [अ.] हसरत; शोक; अप्राप्तिनुं दुःख(२) कामना; लालच
हाँ ہاں अ० हा. –करना=हा कहेवी (२) संमत थवुं. –में हाँ मिलाना= हाजियो भणवो
हाँक ہانک स्त्री० हांक; बोलाववा माटे बूम. –देना, लगाना, मारना=हांक मारवी. –पुकारकर कहना=बधा सामे भय के संकोच वगर कहेवुं
हाँगा ہانگا पुं० हांजा; शरीरनी ताकात (२) जबरदस्ती.–छूटना=हांजा वछूटवा; कमजोर के नाहिंमत थई जवुं
हाँगी ہانگی स्त्री० 'हामी'; हा;संमति. –भरना=हा पाडवी [हांफवुं
हाँप(–फ)ना ہانپ(-پھ)نا अ० क्रि०
हाँफा ہانپھا पुं० हांफ [हांसी
हाँसी ہانسی स्त्री० 'हँसी'; हास्य (२)
हाई ہائی स्त्री० दशा; हाल (२) ढंग;रीत
हाकिम حاکم पुं० [अ.] हाकेम
हाकिमी حاکمی वि० (२) स्त्री० हाकेमी
हाजत حاجت स्त्री०[अ.] हाजत; जरूर (२) चाह (३) पहेरो; केद; 'हवालात'. –में देना या रखना=पहेरामां राखवुं
हाजती حاجتی स्त्री० पेशाबपाणी माटे रोगी पासे रखातुं वासण (२) वि० हाजतवाळुं [के पाचनक्रिया
हाज़मा ہاضمہ पुं० [अ.] पाचनशक्ति
हाज़ा ہذا स० [अ.] आ; 'यह' [एवुं
हाज़िम ہاضم वि०[अ.] पाचक; पचावे
हाज़िर حاضر वि० [अ.] हाजर; उपस्थित (२) हयात; विद्यमान (३) (व्या.) बीजो (पुरुष)
हाज़िर-जवाब حاضر جواب वि० [अ.] (नाम, –बी) हाजरजवाबी
हाज़िरी حاضری स्त्री० [अ.] हाजरी (२) बपोरनी हाजरी–नास्तो
हाट ہاٹ स्त्री० हाट; बजार के दुकान. –करना=दुकान काढवी (२) बजार करवा जवुं
हाता حاطہ पुं० [अ. इहातः] वाडो;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

आंगणुं (२) प्रांत; 'सूबा' (३) सीमा (४) वि० (स्त्री० –ती) (प.) अलग; दूर करेलुं

हातिम حاتم पुं० [अ.] चतुर आदमी (२) उस्ताद; तज्ज्ञ (३) हातिमताई के तेना जेवो दानी

हाथपाँव फूलना हाथ पाँव फूलना = डर के शोकथी गभरावुं [एक घरेणुं

हाथपान हाथ पान पुं० हाथपहोंचियुं–

हाथा हाथा पुं० हाथो (२) हाथनो थापो

हाथापाई हाथापाई, **हाथाबाँही** हाथाबाँही स्त्री० हाथपगथी मारामारी; धोलधापट [पगानो रोग

हाथीपाँव हाथी पाँव पुं० हाथी-

हाथोंहाथ हाथों हाथ अ० हाथोहाथ (२) जोतजोतामां. –लेना = वहु आदरमान करवुं

हाद(–दि)सा حاد(ث،)ثہ पुं० [अ० हादिसा] दुर्घटना; आपत्ति (२) अकस्मात

हादिस حادث वि० [अ.] नवुं (२) नश्वर

हादिसा حادثہ पुं० [अ.] जुओ 'हादसा'

हादी هادی पुं० [अ.] नेता; मार्गदर्शक

हाफ़िज़ حافظ पुं० [अ.] कुरान कंठस्थ होय एवो मुसलमान

हाफ़िज़ा حافظہ पुं० [अ.] स्मरणशक्ति

हामिल حامل वि० [अ.] हमाल; बोजो ऊंचकनार के वही जनार [गर्भवती

हामिला حاملہ वि० [अ.] स्त्री० भारेवाई;

हामी हामी स्त्री० हा; स्वीकार (२) حامی वि० [अ.] हिमायती; सहायक. –भरना = हा पाडवी; स्वीकारवुं

हारसिंगार हारसिंगार पुं० जुओ 'हरसिंगार' [लाचार थईने

हारे दर्जे हारे दर्जे अ० विवश–

हाल हाल स्त्री० हालवुं ते; हलन (२) पुं० पैडानी लोढानी वाट (३) हॉल [इं.]

हाल حال पुं० [अ.] हाल; दशा (२) खबर; समाचार (३) विवरण; वर्णन (४) कथा; चरित्र ५) (व्या.) वर्तमान काळ (६) अ० हाल; हमणां

हालका حالکا वि० नवुं; ताजुं; हालनुं

हालडोल हाल डोल पुं० हालवुं ते (२) हिलचाल [परिस्थिति

हालत حالت स्त्री० [अ.] दशा; हालत;

हालमें حال میں अ० थोडा वखतथी

हालरा हालरा पुं० हींचोळो के हींचको

हालाँकि حالانکہ अ० [फा.] जोके; यद्यपि

हाला हाला पुं० [अ.] कुंडळ; वर्तुल (२) चंद्रनी चारेकोर देखातो गोळ [व०व०

हालात حالات पुं० [अ.] 'हाल'नुं

हालाहल हालाहल पुं० हळाहळ; झेर

हाली حالی अ० [अ.] जलदी; तरत

हावन हावन स्त्री० [फा.] लोढानी खांडणी

हावन-दस्ता हावन दस्ता पुं० [फा.] खांडणी पराई; 'हमामदस्ता' [बावरुं; घेलुं

हावला बावला हावला बावला वि० हावरुं

हावी حاوی वि० [अ.] कुशळ; दक्ष (२) वधी तरफथी वशमां राखनारुं

हाशिया حاشیہ पुं० [अ.] कोर; धार (२) गोट; मगजी (३) हांसियामां करेली नोंध. –चढ़ाना = मरचुं मीठुं भभरावबुं; रसिक करवा वातने वधारवी

हासिद حاسد वि० [अ.] 'हसद'– ईर्षा करनारुं; झेरीलुं

हासिल حاصل वि० (२) पुं० [अ.] हांसल (३) वद्दी (गणितमां)

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हासिल-कलाम حاصل کلام अ०[अ.] सारांश के; तात्पर्य के [सरवाळो
हासिल-जमा حاصل جمع पुं०[अ.]
हासिल-ज़र्ब حاصل ضرب पुं०[अ.] गुणाकार; गुणनफल
हाहाठीठी ہاہاٹھیٹھی स्त्री० हाहाहीही
हाही ہاہی स्त्री० कांई मेळववा हायहाय करवुं ते
हाहू ہاہو पुं० हाहो; शोर
हिंकरना ہنکرنا अ०क्रि हणहणवुं
हिंकार ہنکار पुं० वाछडाने बोलाववा गाय बांगरडे ते के वाघनो अवाज
हिंडोला ہنڈولا पुं० हिंडोळो (२) पारणुं (३) चगडोळ
हिंदवाना ہندوانا पुं० तडबूच
हिंदवी ہندوی स्त्री०[फा.] हिंदी भाषा
हिंदसा ہندسہ पुं०[अ.] गणित (२) रेखागणित (३) अंक; रकम; संख्या (४) (व०व०) आंक
हिंदू ہندو पुं० हिंदु [हिंदुस्तान
हिंदोस्तान ہندوستان पुं० [फा.]
हिंमती ہمتی वि० हिंमतवान
हिंवार ہنوار पुं० हिम; बरफ
हिअ(–आ) (آ-)ہیا पुं० 'हिय'; हृदय
हिकमत حکمت स्त्री०[अ.]विद्या;कळा (२)हिकमत;युक्ति(३)हकीमी;युनानी वैदक
हिकमत-अमली حکمت عملی स्त्री० [अ.] चालाकी; होशियारी (२) कूटनीति [वात
हिकायत حکایت स्त्री० [अ.] कहाणी;
हिक़ारत حقارت स्त्री० जुओ 'हक़ारत'.
हिचक ہچک स्त्री० आनाकानी; घडभांज; खमचावुं ते

हिचकना ہچکنا, **हिचकिचाना** ہچکچانا अ०क्रि० अचकावुं; आनाकानी करवी(२)हेडकी आववी ['हिचक'
हिचकिचाहट ہچکچاہٹ स्त्री० जुओ
हिचकी ہچکی स्त्री० हेडकी ['हिज्र'
हिजराँ ہجراں पुं०[अ.+फा.] वियोग;
हिजाब حجاب पुं०[अ.]पडदो(२)शरम
हिज्जे ہجے पुं० [अ.] जोडणी
हिज्र ہجر पुं० [अ.] वियोग
हिज्र(–जर)त ہجر(-جر)ت स्त्री० [अ.] हिजरत
हिताई ہتائی स्त्री० नातो; संबंध
हिती(–तु,–तू) (-تو،-تُو)ہتی पुं० हितेच्छु (२) स्नेही; मित्र (३) संबंधी
हिदायत ہدایت स्त्री० [अ.] शिखामण (२) आदेश
हिनहिनाना ہنہنانا अ०क्रि० हणहणवुं
हिना حنا स्त्री० [अ.] मेंदी
हिनाई حنائی वि० [अ.] हिनाना– मेंदीना रंगनुं; लाल (२) मेंदीवाळुं
हिफ़ाज़त حفاظت स्त्री० [अ.] जाळवणी; संभाळ; देखरेख
हिफ़्ज़ حفظ अ०[अ.] कंठस्थ; मोढे (२) पुं० हिफाजत; संभाळ (२) अदब
हिफ़्ज़े-सेहत حفظِ صحت पुं० [अ.] स्वास्थ्यनी रक्षा
हिब्बा ہبہ पुं० [अ.] इनाम (२) दान
हिमयानी ہمیانی स्त्री० [अ.] रूपिया कमरे बांधी राखवानी वांसळी
हिमाक़त حماقت स्त्री० [अ.] मूर्खता; बेवकूफी
हिमामदस्ता ہمام دستہ पुं० हमामदस्तो; खांडणीपराई; 'हावनदस्ता'

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हिमायत حمایت स्त्री० [अ.] तरफदारी; पक्ष करवो ते (२) रक्षण; वालीपणुं; देखरेख (वि० -ती)

हिय(-या,०रा) هیا (ـیا،ـرا) पुं० हृदय; हैयुं (२) छाती. **-हारना**=हिंमत हारवुं. **हियेका अंधा**=हैयाफूटुं; मूर्ख; अज्ञान

हियाव هیاؤ पुं० हिंमत; छाती [जवुं

हिरन هرن पुं०हरण.**-हो जाना**=नासी

हिरफ़त حرفت स्त्री० [अ.] हाथ-कारीगरी (२) हुन्नरकळा (३) धंधोरोजगार (४) चालाकी (५) चालबाजी

हिरमज़ी هرمزی स्त्री० [अ.] लाल माटी; रंगी

हिराना هرانا अ० क्रि० गेब थवुं; खोवावुं (२) मटवुं; टळवुं (३) स० क्रि० भूली जवुं

हिरास هراس स्त्री०[फा.]जुओ 'हरास'

हिरासत حراست स्त्री० [अ.] चोकी; पहेरो (२) नजरकेद [(२) निराश

हिरासाँ هراساں वि० [फा.] भयभीत

हिर्स حرص स्त्री० [अ.]लालच; लोभ (२) इच्छानो आवेग (३) स्पर्धा. **-छूटना**=ललचावुं

हिलकोर(-रा) هلکور(ـرا) पुं० हेलकारो; हेलारो [(३) प्रेम; मेळ

हिलग هلگ स्त्री० संबंध (२) ओळख

हिलगना هلگنا अ० क्रि० टंगावुं; लागी रहेवुं (२) फसावुं; बाझवुं (३) हळी जवुं; ओळखावुं (प्रेरक **हिलगाना**)

हिलना هلنا अ०क्रि० हालवुं (२) हळवुं; गोठवुं. **-मिलना**=हळवुंमळवुं

हिलाल هلال पुं० [अ.] बीजनो चंद्र

हिलोर(-रा) هلور(ـرا) पुं० हिलोळो; हेलारो. **-लेना**=हेलारा खावा

हिलोरना هلورنا स० क्रि० हिलोळवुं; हिलोळे चडाववुं [(२) नम्रता

हिल्म حلم पुं० [अ.] सहनशीलता

हिवँचल هونچل, **हिवर** هور पुं० 'हिंवार'; बरफ [(२) गति; चेष्टा

हिस حس स्त्री० [अ.] होश; भान

हिसका هسکا पुं० ईर्षा (२) देखादेखी इच्छा थवी ते; स्पर्धा [स्पर्धा

हिसका-हिसकी هسکا هسکی स्त्री०

हिसाब-किताब حساب کتاب पुं० [अ.] हिसाबकिताब; आवक खरचनो हिसाब (२) ढंग; चाल; वर्तन

हिसार حصار पुं० [अ.] शहेरनो कोट (२) किल्लो; गढ

हिस्सा-रसद حصہ رسد अ० [अ +फा.] हिस्सा प्रमाणे ['हिनहिनाना'

हिहिनाना ہہنانا अ० क्रि० जुओ

हींस ہینس स्त्री० हिसारव; हींसारव

हींसना ہینسنا अ० क्रि० हींसारवुं; हणहणवुं

ही ہی अ० ज (२) (प.) अ० क्रि० 'होना'नुं भूतकाळ स्त्री० रूप (व्रज भाषा)

हीक ہیک स्त्री० हेडकी(२)सूक्ष्म दुर्गंध

हीठना ہیٹھنا अ० क्रि० (प.) पासे जवुं (२) पहोंचवुं

हीन حین पुं० [अ.] समय; वखत

हीन-हयात حین حیات अ० [अ.] आजन्म; उंमरभर (२) स्त्री० जीवनकाल

हीरा-कसीस ہیرا کسیس पुं० हीराकसी [बहानाथी; छेतरीने

हीलतन् حیلتاً अ० [अ.] युक्तिथी;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हीला حیلہ पुं० [अ.] वहानुं; मिष (२) निमित्त; कारण.–हवाला = वहानुं

हीला-गर,–बाज़ حیلہ گر،-باز वि० चालाक; फरेबी

हुँकारना ہنکارنا अ० क्रि० होकाटवुं; ठपको देवो; (२) हुंकारो करवो; गजवुं

हुँकारी ہنکاری स्त्री० हंकारो; हा कहेवुं ते

हुँडार ہنڈار पुं० वरु

हुंडा भाड़ा ہنڈا بھاڑا पुं० महेसूल इ० वधुं आपीने माल पहोंचाडवानो ठेको

हुंडा(–डिया)वन ہنڈا(-ڈیا)ون स्त्री० हुंडियामण

हुकुम حکم पुं० हुकम

हुक़ूक़ حقوق पुं० [अ.] 'हक़्क़'नुं व० व० जुओ 'ह.क़ूक़'

हुकूमत حکومت स्त्री० [अ.] हकूमत

हुक़्क़ा حقّہ पुं० [अ.] हूको (तमाकुनो)

हुक्काम حکّام पुं० [अ. 'हाकिम'नुं व० व०] हाकेमे–अमलदार–वर्ग

हुक्म حکم पुं० [अ.] हुकम

हुक्म-उदूली حکم عدولی स्त्री० [अ.] हुकमनी अवगणना

हुक्म-नामा حکم نامہ पुं० [अ.+फा.] हुकमनामुं; फरमान

हुक्म-बरदार حکم بردار वि० [अ.+फा.] आज्ञाकारी

हुक्म-राँ حکمراں वि० [अ.+फा.] हुकम देनार; शासक

हुक्मी حکمی वि० [अ.] अचूक; अटल (२) आज्ञाकारी (३) अ० सदा

हुचकी ہچکی स्त्री० हेडकी; 'हिचकी'

हुजरा حجرہ पुं० [अ.] हुजरो; ओरडी (२) मसीदनी एकांत ध्यान माटेनी ओरडी [भीड; 'मजमा'

हुजूम ہجوم पुं० [अ.] 'हजूम';

हुज़ूर حضور पुं० [अ.]हज़ूर–संबोधन (२) हजूर; हाजरी; समक्षता (३) दरबार; कचेरी [जनाब; श्रीमान

हुज़ूर-वाला حضور والا पुं० [अ.]

हुज़ूरी حضوری पुं०[अ.] हज़ूरियो; नोकर (२) दरबारी (३ वि० सरकारी; हज़ूरनुं

हुज्जत حجّت स्त्री० [अ.] खाली तर्कबाजी; दलीलबाजी (२) झघडो; तकरार (वि०,–ती)

हुड़कना ہڑکنا अ० क्रि० हेडकी आववी [धांधल

हुड़दंग ہڑدنگ पुं० धमाचकडी;

हुति(–ते) ہتِ،(-تے) अ० (प.) द्वारा; थी (२) तरफथी (पांचमी ने त्रीजी विभक्तिना अर्थमां)

हुदहुद ہدہد पुं० [अ.] एक पक्षी

हुदूद حدود स्त्री० [अ.] 'हदूद'; 'हद्द'नुं ब० व०

हुदूद-अरबा حدود اربع स्त्री०[अ.] चतुःसीमा; चारे बाजूनी हद [सोनुं

हुन ہن पुं० [सं. हून] सोनामहोर(२)

हुनर ہنر पुं० [फा.] हुन्नर; कारीगरी (२) कौशल; चातुरी (३) गुण

हुनर-मंद ہنرمند वि०[फा.]हुन्नरी; कसबी; कुशळ [ब०व०

हुनूद ہنود पुं० [अ.] 'हिंदू'नुं

हुब حب स्त्री० प्रेम (२) दोस्ती (३) इच्छा; मरजी [परपोटो

हुबाब حباب पुं० [अ.] 'हब्बब';

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हुब्ब حُب पुं० [फा.] प्रेम; 'हुब'. –उल्-वतन=हुब्बेवतन; देशप्रेम

हुमक(–ग)ना ہُمکنا(گ-) अ० क्रि० ऊछळवुं (२) छलंग मारवा पग पर जोर देवुं [काल्पनिक पक्षी

हुमा ہُما स्त्री०[फा.] हुमा नामनुं एक

हुमायूँ ہُمایوں वि० [फा.] शुभ; मुबारक (२) पुं० हुमायु बादशाह

हुमेल حمیل स्त्री० [अ. हमाइल حمائل] 'हमेल'; सिक्का वगेरेनी एक जातनी गळानी माळा [जुओ 'हुड़दंग'

हुरदंग(–गा) ہُردنگ(-گا) पुं०

हुरमत حُرمت स्त्री० [अ.] मान; आबरू [ओकवुं

हुलकना ہُلکنا अ०क्रि० ऊलक थवी;

हुलकी ہُلکی स्त्री० ऊलक(२) कोलेरा

हुलसना ہُلسنا अ० क्रि० हूलवुं; उल्लासवुं (२) ऊलसवुं; ऊभरावुं; ऊमटवुं

हुलसी ہُلسی स्त्री० 'हुलास'; उल्लास; उमंग [(३) स्त्री० छींकणी

हुलास ہُلاس पुं० उल्लास (२) ऊलट

हुलिया حُلیہ पुं० रूप, आकार के तेनुं वर्णन. –कराना, –लिखाना= पोलीसमां माणसनी ओळख माटे तेनुं वर्णन आपवुं ['रोशन'

हुवैदा ہُویدا वि०[फा.] स्पष्ट; जाहेर;

हुश ہُش अ० चूप करवा माटेनो एक उद्गार [(२) हुसन; कांति; खूबसूरती

हुस्न حُسن पुं० [अ.] उत्तमता; खूबी

हुस्ने-महफ़िल حُسن، محفل पुं० [अ.] एक जातनो हुक्को

हूँ ہُوں अ० हा (२) अ० क्रि० छुं; 'होना'नुं पहेला पुरुषनुं ए० व०नुं रूप

हूँठा ہُونٹھا पुं० [हि.हूंठ=साडात्रण] ऊठांना आंक

हूँस ہُونس स्त्री० ईर्षा (२) बूरी नजर लागवी ते (३) गोद; टोक्या करवुं ते

हूँसना ہُونسنا स०क्रि० नजर लागे एम करवुं; टोकवुं (२) टोकवुं; 'कोसना'

हूक ہُوک स्त्री० हृदयनी पीडा; शूळ

हूकना ہُوکنا अ०क्रि० दुखवुं (२) शूळ जेवी पीडाथी चोंकवुं

हूठा ہُوٹھا पुं० डिंगो; टिक्को. –देना= डिंगो करवो; टिक्को बतावववो

हूदा ہُودہ वि० [फा.] वाजबी; ठीक

हूबहू ہُوبہو अ० [अ.] आबेहूब; बिलकुल मळतुं [वि० खूब सुंदर

हूर حُور स्त्री०[अ.] हूरी; अप्सरा (२)

हूल ہُول स्त्री० अणीदार कशु भोंकवुं–हुलावी देवुं ते (२) शूळ; पीडा [खोसवुं

हूलना ہُولنا स०क्रि० हुलावी देवु;

हूश ہُوش वि० असभ्य; जंगली

हूहा ہُوہا स्त्री० होहा; शोरबकोर

हेंगा ہینگا पुं० 'पाटा'; समार (खेतीनो)

हेकड़ ہیکڑ वि० हृष्टपुष्ट; स्थूल (२) जबरुं (३) 'उद्दंड; उजड्ड' (नाम –ड़ी)

हेच ہیچ वि० [फा.] नजीवुं; पामर (२) नकामुं; असार (३) हिचकारुं

हेचकारा ہیچکارہ वि० [फा.] नकामुं; निरर्थक

हेठा ہیٹھا वि० हेठुं; तुच्छ के नीचुं

हेठी ہیٹھی स्त्री० हेठुं पडवुं ते; मानहानि

हेरना ہیرنا स०क्रि० ढूंढवुं; खोळवुं (२) हेरवुं; निहाळवुं (३) समजवुं; विचारवुं

हेरना-फेरना ہیرنا پھیرنا स०क्रि० हेरफेर करवी; बदलवुं के अहींनुं तहीं करवुं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हेर-फेर ہیر پھیر पुं० चक्कर (२) वात लांबी लांबी करवी ते (३) दावपेच (४) हेरफेर; फेरफार (अने आपले वेउ अर्थमां)

हेराना ہیرانا सक्रि० 'हेरना'नुं प्रेरक (२) अक्रि० गेब थवुं; न रहेवुं; अभाव होवो के नष्ट थवुं (३) फीकुं के मंद पडवुं (४) लीन–तन्मय थवुं

हेराफेरी ہیرا پھیری स्त्री० हेरफेर; अदलबदल

हेल ہیل पुं० छाणां वगेरेनी हेल

हेलना ہیلنا अक्रि० हांसीखेल करवा (२) सक्रि० हेलवुं; अवगणवुं

हेलमेल ہیل میل पुं० मेळ; मित्राचारी (२) संग; साथ (३) परिचय

हेला ہیلا पुं० हल्लो; चडाई (२) हेल्लो; धक्को (३) एक वार लई जवाय एटली खेप (४) भंगी (५) स्त्री० [सं.] हेला

हैं ہیں अ० हें! (२) अक्रि० 'होना'नुं ब० व०, वर्तमानकाळनुं रूप

हैंडिल ہینڈل पुं० [इं.] 'हॅन्डल'; हाथो

है ہے अक्रि० 'होना'नुं ए० व०, वर्तमानकाळनुं रूप

हैकड़ ہیکڑ वि० जुओ 'हेकड़'

हैकल ہیکل स्त्री० [अ.] घोडाना गळानी माळा (२) तावीज (३) जुओ 'हुमेल' (४) चहेरो; सिकल

हैज़ حیض पुं० [अ.] स्त्रीनो रजोधर्म

हैज़ा ہیضہ पुं० [अ.] कॉलेरा

हैफ़ حیف अ० [अ.] हाय; अफसोस

हैबत ہیبت स्त्री० [अ.] हेबत; हबक; धास्ती

हैबत-ज़दा ہیبت زدہ वि० [अ.+फा.] हेबताई गयेलुं

हैबत-नाक ہیبت ناک वि० भयंकर; भीषण [खगोळविद्या

हैयत ہیئت स्त्री० [अ. हैअत ہیئت]

हैरत حیرت स्त्री० [अ.] हेरत; अचंबो

हैरत-अंगेज़ حیرت انگیز वि० [फा.] आश्चर्यकारक

हैरान حیران वि० [अ.] हेरान; 'परेशान' (२) आश्चर्यचकित (नाम, –नी)

हैवान حیوان पुं० [अ.] हेवान; पशु (२) गमार [हेवानियत

हैवानियत حیوانیت स्त्री० [अ.]

हैवानी حیوانی वि० हेवान; पशु जेवुं; पाशव

हैसियत حیثیت स्त्री० [अ.] हेसियत; योग्यता; शक्ति (२) आर्थिक दशा; धनसंपत्ति (३) दरज्जो; कक्षा

हों ہوں अक्रि० 'होना'नुं ब० व०, विध्यर्थ

होंठ ہونٹھ पुं० होठ. **–काटना, –चबाना** = होठ करडवा; क्रोध प्रगट करवो

हो ہو अ० हे; अहो (२) अक्रि० होत; 'होना'नुं त्रीजो पुरुष, विध्यर्थ; के बीजो पुरुष, ब०व०, वर्तमानकाळनुं रूप

होड़ ہوڑ स्त्री० होड; शरत (२) स्पर्धा (३) हठ. **–बदना, –लगना** = होड बकवी

होड़ाबादी ہوڑا بادی, **होड़ाहोड़ी** ہوڑا ہوڑی स्त्री० चडसासडसी; होड

होतब(–व्य) ہوتب(–بیہ) पुं० थनारुं; भावी

होनहार ہونہار वि० होनार; भावी (२) श्रेष्ठ नीवडनारुं; सारां लक्षणवाळुं (३) पुं० भावी

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

होना ہونا अ० क्रि० होवुं; थवुं. हो बैठना = थई पडवुं; बनी बेसवुं (२) स्त्रीनुं दूर बेसवुं. होकर रहना = जरूर थवुं

होनी ہونی स्त्री० पेदाश; उत्पत्ति (२) हाल; वृत्तांत (३) भावी के संभवित घटना

होरसा ہورسا पुं० ओरसियो

होरहा ہورہا पुं० चणानो छोड के पोपटो

होरा(–ला) ہورا(–لا) पुं० [सं. होलक] चणानो ओळो (२) 'होरहा'; पोपटो

होरिल ہورل पुं० तरत जन्मेलुं बाळक

होला ہولا स्त्री० (शीखोनी) होळी (२) पुं० जुओ 'होरा'

होश ہوش पुं० [फा.] होश; चेतन (२) याद; सूधबूध (३) समज. –दंग होना = आश्चर्यथी दंग थवुं. –की दवा करना = होश ठेकाणे आणवा. –दिलाना याद देवडाववुं [समजदार

होशमंद ہوش مند वि० [फा.]

होश(०व)हवास ہوش(و)حواس पुं० [फा.+अ.] होशकोश

हौं ہوں अ०क्रि० छुं; 'होना'नुं पहेलो पुरुष, ए०व०, वर्तमानकाळनुं रूप (२) स० (व्रज) हुं

हौ ہو अ०क्रि० छे; 'होना'नुं बीजो पुरुष, ए०व०, वर्तमानकाळनुं रूप

हौआ(–वा) ہوآ(–وا) पुं०हाउ; 'हव्वा'

हौज़(–द) حوض(–د) पुं०[अ. हौज़] होज

हौदा ہودہ पुं० होद्दो; अंबाडी

हौल ہول पुं० [अ.] डर; दहेशत. –पैठना, –बैठना = दहेशत लागवी; डर पेसवो

हौलजौल ہول جول पुं० उतावळ के तेथी थतो रघवाट के गभराट

हौल-दिल ہول دل पुं० [फा.] दिल धडकवुं ते के तेनो रोग (२) वि० डरी गयेलुं के डरपोक (३) गभरायेलुं; व्याकुळ

हौल-दिला ہول دلا वि० 'हौलदिल'; डरपोक के गभरायेलुं

हौलनाक ہولناک वि० [फा.]भयानक

हौली ہولی स्त्री० दारूनी दुकान

हौलू ہولو वि० 'हौलदिल'; डरपोक; झट डरे एवुं [हलके हाथे

हौले ہولے अ० धीरेथी; आस्ते (२)

हौवा حوا स्त्री० जुओ 'हव्वा'

हौस ہوس स्त्री० [अ. हवस] प्रबळ इच्छा (२) होंस; उमंग; उत्साह

हौसला حوصلہ पुं० [अ.] होंस; उत्साह; उमंग (२) साहस; हिंमत. –निकालना = होंस पूरी थवी. –पस्त होना = होंस शमी जवी; जोर ठंडुं पडवुं

हौसला-मंद حوصلہ مند वि० [फा.]होंसीलुं; उत्साही के साहसी; उमंगी

हूद ہرد पुं० [सं.] तळाव के सरोवर (२) ध्वनि

हूदिनी ہردنی स्त्री० [सं.] नदी

हूस्व ہرسو पुं० [सं] वामन; ठींगणो (२) लघु

पुस्तकालय
गुरुकुल कांगड़ी

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

STOCK VERIFY
2020
G.K.V. Library

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अमारां हिंदी प्रकाशनो

	किमत	टपालखर्च
एक धर्मयुद्ध	०-८-०	[illegible]-२-०
गांधीजी	०-६-०	[illegible]
गोसेवा	१-८-[illegible]	०-५-०
निर्भयता	०-२-०	०-१-०
मरुकुंज	१-४-०	०-५-०
सयानी कन्यासे	०-८-०	०-[illegible]
हमारी बा	२-०-०	०-५-०
रचनात्मक कार्यक्रम	०-६-०	०-१-०
हफ़्तेमें उर्दू	०-७-०	०-१-०

हिंदुस्तानी शा माटे ?

आ समजवाने माटे गांधीजी कृत

राष्ट्रभाषा विषे विचार

पा. १३६ किं. ०-१२-० ०-२-०

आ पुस्तक गांधीजीनां आ विषेनां लेखो, व्याख्यानो वगेरेनो संग्रह छे.

COMPILED

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पोतानी मेळे हिंदुस्तानी शीखवाने माटे मददरूप चोपडीओ

उर्दू लिपि शिक्षिका

लेखक : गिरिराज किशोर तथा हंसराज जैन

पा. ११२+८   किं० ०–१२–०

रोज ०॥ कलाकने हिसाबे काम करवामां आवे तो एक पखवाडियानी अंदर जाते उर्दू लिपि शीखी शकाय, एवी ढबथी आ चोपडी तैयार थई छे. अर्धा भागनुं पुस्तक वांचवाना शब्दो तथा पाठोथी भरेलुं छे. अने ते बधुं बेउ लिपिमां छे. एटले भणनार पोतानी मेळे आ चोपडी वापरी शके छे, एम अनुभवे सिद्ध थयेलुं छे.

आ पछी वांचवाने माटे क्रमिक पुस्तको

हिंदुस्तानी बाल-कहानियाँ

पा. ४०   किंमत ०–६–०

बेउ लिपिमां नानी नानी मजेदार नव वातोनो संग्रह आ छे. अघरा शब्दोनो अर्थ अंते नाना कोशमां आपवामां आव्यो छे. भणनार पोतानी मेळे ए वांचतां शीखी शकशे.

हिंदुस्तानी बाल-पाठावली

(प्रसिद्ध थशे)

एमां सरळ काव्यो तथा नाना पाठो बेउ लिपिमां आवशे. उपरनी चोपडी पेठे ते पण जाते भणी शकाशे ने अंते शब्दकोश आपवामां आवशे.

हिंदुस्तानी पाठावली

पहली किताब

नागरी आवृत्ति   किं. ०—७—०

उर्दू आवृत्ति   किं. ०–१२—०

काव्यो तथा पाठोनी आ चोपडी बेउ लिपिमां अलग छापी छे. भाषा अने शैली क्रमिकतामां एक डगलुं आगळ वधे छे.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar